BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO ROMANO
32
7 D.
9

HOMILIAE IN EVANGELIA DOMINICALIA IVXTA LITERAM, ADIECTIS HOmiliis in Euangelia trium feriarum Pentecoſtalium, ac Euangelio de Zachæo,

Pars æſtiualis.

Per F. Ioannem Royardum, ordinis F. Minorum, nuper æditæ, ac nunc per eundem denuò recognitæ, terſæ & emendatæ.

TOMVS II.

Ecce, do coram vobis viam vitæ & viam mortis. Ierem. 22.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

·IN VIRTVTE ET FORTVNA.

B

BIBL. FONDO GESUITICO A

LVGDVNI,
APVD GVLIEL. ROVILLIVM, SVB SCVTO VENETO.
M. D. LXXIII.

EORVM QVÆ IN OPERE SEQVENTI

ſparſim tractantur compendioſus

INDEX.

ABraham credidit non propter ſigna, 245 I
Abrahæ charitas erga Deum 11 C
Abrahæ filius Zachæus quo merito 291 O
Abire & debitorem in carcerẽ mittere,quid. 259 F
Abſcondi à quatuor vt impoſſibile 259 G
Adã terrenus &Adam cœleſtis ad inuicẽ cõparantur 229 D
Adam vt ruit 150 P
Aduentus Chriſti in miſericordia 11 D
Aduentus Chriſti in Hieruſalem,myſt. 113 I K
Aduerſitas vtilis 47 O
Aduerſarius noſter in via quis, 123 Q
Adulter quaſi leproſus 160 K
Adulteri pœna Ibidem
Adulterare verbum dei 66 I
Altare templi interioris fides 81 Q (re,204 F
Amare potius eſſe quàm time-
Amando vt vicem reddimus creatori 2 C
Amoris Chriſti dignitas, Ibid.
Amoris dei vtilitas Ibid.
Amoris probatio 2 D.206 L
Amorem ſui vt Deus remunerat 206 L
Amicus cur appellatur is qui damnatur 240 M
Amicorũ triũ parabola 110 V
Anathema de Iericho quis ſurripit,myſt. 286 C
Angeli ſancti vt crudelib.hominibus indignantur, 259 G
Angelis ſanctis cur noſipſos commendemus 33 H
Anima vt ſe per amorem maritat 2 C
Anima peccatrix vt anguſtatur & ad terrã proſternitur 122 P
Anima fidelis vt ad Ieſum perueniat 217 G
Anima vt peccato deformatur, 244 E
Anima quando peccati pondus ſentit 253 F
Animæ pernicies ſolatia carnis, 243 C (588 H
Animæ portitores funeſti,
Animam peccatricẽ dæmones vt vallo circundant, 122 D
Animam vt viſitat deus 122 Q
Animam vt quidam cibo poſtponunt 175 K
Animalis homo,quis 232 K
Animalium occiſio homini conceſſa 77 G
Animalia ſancta vt vndique oculata 131 K
Antichriſti præcurſores 91 F
Apparitiores dei factas fuiſſe per angelos 144 G
Apparitiones dei immiſſi debitori 254 I
Apoſtoli quàm beati 145 E
Apoſtolicæ prædicationis typus 70 F
Araneus vt cum ſuo perit reti, myſt. 97 E (95 O
Arbor & fructus eius, myſticè,
Arbor mala vt excidẽda, 27 C
Arboris malę qualis fruct°, Ib.

Arborem bonam quo fructu cognoſcas, 92 I
Arca & dagon, 169 B
Arroganti iuſto humiliter pœnitentem præferri, 292 Q
Aſpis ſurda, moraliter, 138 F
Attrahi ad chriſtũ quid ſit, 23 B
Auar⁹ qualiter perit, 97 E. 271 g
Auari mira inſania, Ibidem
Auaros ſaluari difficile, 287 D
Auaritia vt illaqueat, 171 G
Auaritia vt deo iniuriam facit, Ibidem
Auguria & incantationes vana eſſe, 205 H
Autoritas Chriſti legem ferentis, 77 H
Aures vnde cuſtodiẽdę, 140 O

Baptiſmus quid conferat paruulis, 13 C
Beatitudo vt cunctis optata,
Beatitudo quid ſit, Ibid. (143 A
Beati num omnes fuerunt qui viderunt Chriſtum, Ibidem
Bellũ tẽtationis quale ſit, 181
Beneficiis duobus ſeu præbendis nũ q̃s ſeruire poſſit, 169 b
Benedictionem Abrahæ quis conſequitur, 11 C
Blaſphemia in Deum à culpæ defenſione naſcitur, 43 F
Blaſphemi in Chriſtum verum deum phariſæi, 222 O
Blaſphemare deum deſperatione pereuntes, 220 M
Bonus vt malus fieri poteſt, & econuerſo, 95 N (234 N
Boni iudices vt deum placant,
Boni num inter Ethnicos fuerint vlli, 237 G
Boni malos debent tolerare, 238 H
Bonis mali vbique & ſemper admixti, 237 H
Bona præterita vt miſeris augent triſtitiam, 37 P
Bona domini vt diſſipamus, 102 D

Cadere retrorſum vt periculoſum, 166 H
Cadere in faciem vt piorum eſt, 165 H
Charitas mutua commendatur, 80 P
Charitas vt opera hominis ſanctificat, 209 C
Charitas vt aliena bona participat, Ibidem
Charitatis dignitas, 208 B
Charitatis vtilitas, 208 G 239 L
Charitati vt cedit cupiditas, 299 C
Camelus vt per anguſta tranſit, myſt. 287 E
Caro Chriſti pro mundi vita vt data, 29 L
Cautionis nomine quid deſignetur, 108 P
Cæcus cæcum q̃n ducit, 61 M
Cœna cœleſtis vt magna, 40
Cenſum principi iure reddendum, 271 F
Ceremoniarum eccleſiaſticarũ ritus defenditur, 139 K
Clamorem Chriſti vt ſenſu carentia perceperunt. 157 F
Clauem (id eſt, autoritatem dimittendi peccata) tripliciter dici, 222 O
Conciliis indicẽdis cauſa, 71 I
Confeſſio peccatorum qualis eſſe debet, 164 E F
Confeſſio cui facienda, 165 F

Concordiæ proximorum vtilitas, 82 S
Commendare ſe citra culpam vt contingit, 131 L M
Cognitio vt damnatis pœnam, & beatis gaudiũ auget, 88 R
Compelluntur intrare, 46 N
Conſcientia cuiuſque vt inſcripta, 272 K
Cõſciẽtię prçcones duo, 137 E
Conſilium ſalutis, 109 S
Conuitium cauſa correctionis excuſat, 80 O
Contemnere & ex contemptu peccare vt differunt, 170 D
Conuiuiũ Aſſueri, typicè, 41 C
Conuiuia vix ſine peccato, 30
Conuiuia cur Chriſtus adibat, 191 A
Conuiuiũ Chriſtus vt compenſabat, 193 B (93 B
Conuiuiorũ habẽdorũ modus
Cõuiuia Chriſti qualia, 200 P
Corporis Chriſti virtus magna 277 H
Credit nemo inuitus, 24 D
CHRISTVS vt non venit iudicare, 12 E
Chriſtus quibus in iudicium venit, Ibidem
Chriſtus ſe habere Deum patrem oſtendit, 23 B
Chriſtus vt vita æterna, 27 H
Chriſtus vt deſiderabilis, 67 B
Chriſtus vt ad Iudaicum populum venit, 113 I
Chriſtus vt venit in hunc mundum Ibidem
Chriſtus vt venit ad animam rationalem, 113 K
Chriſtus vt nobis proximus, 110 E 150. N
Chriſtus vt Samaritanus iter faciens, 153 S
Chriſtus noſter proximus vt venerandus & amandus 155 Y
Chriſtus vt domum propriam nullam habuit, 163 B
Chriſtus vt filius Dauid, 212 K
Chriſtus probat ſe poſſe peccata dimittere, 223 Q
Chriſtus quos ſecum habere recuſauit, 225 T
Chriſtus vt verbis & opere nos docuit, 250 A
Chriſtus iure magiſter quid docet, 267 K
Chriſtus tam Deo quàm Cæſari ſuum reddidit, 273 L
Chriſt⁹ cur ꝑ ſuę carnis præſentiam virtutes fecerit, 276 D
Chriſtus vt quærendus & ſuſcipiendus, 289 H
Chriſtus vt à Iudæis ſeceſſit ad Gentes 289 I
Chriſtus cur ad Publicanum diuertit, 221 Q
Chriſti boni paſtoris exemplum, 17 D (84 E
Chriſti vltronea miſericordia,
Chriſti mira dignatio, 153 S
Chriſti Deitas euidentiſſimè oſtenditur, 214 N. 222 P
Chriſti erga pœnitentes clementia, 279 K
Chriſtus vt ſe deũ ꝓbat, 278 K
Chriſto Phariſæi vt dolos nectunt, 264 D (143 A
Chriſtum tribus modis videri,
Chriſtum videndi deſiderium in patribus. 145 D
Chriſtum ea quæ dei ſunt potuiſſe, 221 N
Chriſtum qui paſcebant Phariſæi

riſæi vt mordebant, 194 C
Crudelitates ſex deteſtandæ, 259 F
Culpa peccatoris vt inexcuſabilis 99 I
Curæ cœleſtis exemplum præclarum 175 O
Culpæ nobis vnde multiplicantur 262 P
Curioſitas ſuggillatur 44 H
DAmnatorum pœnas eſſe perpetuas 38 O
Damnatorũ pœna gemina, 98
Damnatorum pœna interminabilis 99 K
Damnatis gratia irrecuperabilis, Ibidem
Damnationis impiorum ratio 13 H
Dauid vt Chriſtum dominum ſuum confitetur 211 L
Dauid vt Chriſti pater & ſeruus 214 N
Debitorem ſibi Chriſtum qui habent 255 X
Debitorem ſuũ tenere, 258 D
Debitum decem millium talentorum vnde 252 E
Debiti grauitas & inſolubilitas, 252 F G (140 M
Decalogi perfectio in quo ſit
Delitiæ cordis & carnis, ſic differunt 41 B
Dæmonum peccata in Deum duo 170 D (154 X
Denarij duo dati ſtabulario,
Denarius deo reddẽdus, 271 g
Deriſiones quorum nobis cõtemnendæ 282 D
Deus quare diligendus, 147 H
Deus qualiter diligendus, Ibidem H I
Deus vt contemnitur, 169 C
Deus vt quędam rogatus, quędã præſtat vltroneus, 179 A
Deus cur intrat in iudicium cum ſeruo ſuo 260 H
Dei miranda dilectio 10 A
Dei prouidentiam vt quidam accuſant 143 S
Deũ aliter nunc & aliter in futuro manere in ſanctis, 3 G
Diabolus quid de ſuo in homine primo inuenit 9 S
Diabolus vt homini morienti inſidiatur 9 T
Diabolus vbi cubat, 93 K
Diabolus vt ſuſtinetur, ſed non diligitur 169 C
Digitus dei, ſpiritus ſanctus, 139 K
Dies ſacri vt violantur, 198 N
Dilectio ſanctos à mundo diſcernit 1 A
Dilectio dei num doceri poſſit, 207 M
Dilectioni dei vbi locus non eſt Ibidem
Dilectio Chriſti ad patrem patet 9 V
Diligere quid ſit 148 L
Diligere Deum ex toto corde, 205 G
Diligendi deum ratio multiplex, 205 I & inde
Diligendi proximum modus, 148 L
Dragma perdita quid 54 N
Diſcipulorum Chriſti charitas, 87 N
Diſcipulorum Chriſti parſimonia 88 P
Diſcipulos Chriſti potuiſſe peccata dimittere 224 R

Diſputari fruſtra cum hæreticis, 202 B
Diues epulo cur abſq; nomine inducitur, 30 A
Diues epulo cur damnatus, 30
Diues & pauper propter alterutrum, 31 D
Diues rebus hoīm nullus, 201
Diues quis, Ibidem.
Diues Chriſtus, Ibidem.
Diues, quo pacto queat ſaluari, 287 D
Diuites inſolentes arguuntur, 31 E
Diuites non rerum dominos, ſed diſpēſatores eſſe, 102 C
Diuites poſſe deo placere, 107
Diuitis damnati verba expenduntur, 35 N
Diuiti epuloni mortuo obſequium nullum, 33 I
Diuitię q̃d in hoīe generāt, 64
Diuitiæ cur mammona iniquitatis, 169 T
Diuitię vt decipiunt, Ibidem
Diuitię vt iniquos efficiunt, 110 T
Diuitię ad q̃d appetēdę, 171 F
Diuitiis vt multis modis homo peccat, 104 H
Diuitias vt amaritudo comitatur, 64 E
Docibiles Dei, 25 E
Doctoris ruina grauis, 48 A
Doctores peſtilētes vitandi, 67
Doctoribus ſanis vt auſcultandum, 163 D
Doctrina ſana vnde, 67 M
Doctrinam hinc diſcerne, 124 V
Doctrinę Chriſti virtus, 64
Doctus à deo quid facit, 26 F
Domine dn̄e, num quis poſſit dicere ſine ſpiritu ſancto, 100
Dominica dies quàm multipliciter inſignis, 198 M
Domus Zachęi, myſt. 288 G
Ebrioſi vt vitandi, 161 O
Eccleſia vt naui comparatur, 215 C
Eccleſia electa, ſynagoga reiecta, 236 D
Eccleſia vt de Chriſto formata 229 D
Eccleſia vt malos cum bonis admittit, 238 H 240 N
Eccleſia pręſens cur regnum cœlorum dicitur, 250 A
Eccleſia quo modo ſalutem eſt conſequuta, 280 N
Eccleſię quid conferat præſentia ſpiritus ſancti, 3 L
Eccleſię vnitas oſtenditur & commendatur, 66 K
Eccleſię typus arca Noë, 238 I
Eccleſię fœcunditas, ſterilis ſynagoga, 238 K
Eccleſiam inter pericula vt ſeruat Deus, 72 L
Eccleſiam de ſcripturis iudicare, 91 E
Eccleſię prępoſiti attendant, 274 O
Eccleſiæ & ſacra num ſubſint poteſtati ſeculari, Ibidem.
Edera Ionæ vt aruit, myſticè, 97 D
Egeſtatis noſtræ cauſſæ variæ, 174 L
Egredi à facie domini, quid, 257 A
Ægrotationis origo, 218 H
AEgrotationum cauſſæ variæ, 219 K

Electorũ non eſſe in hoc mundo hæreditatem 3 E
Eleemoſyna,vt ars artium, 110
Eleemoſyna ex iniquo reprobatur, 290 N
Elementa vt humanum corpus vrgent ad mortem, 189 I
Ericio vt ſimilis culpæ defenſor, 43 F
Erogatione pia rem non minui, 89 Q
Erogandum non eſſe pauperi de iniquo, 110 S
Error Iudæorum de Meſſia eliditur, 12 D
Error Manichæorum vitandus, 95 N
Error apud ſe prudentum, 126
Errori ignorantium cur viuunt, 178 S
Error Iudæorum geminus de Chriſto, 212 I
Error Origenis, 262 & inde
Errores gentilium, 236 E
Errata proximorum vt portanda, 211 G
Erratum dupliciter circa dei prouidentiam, 151 B
Eſcam Chriſtus qualem præbuit, 88 P
Euangelizare propter cibum quàm peruerſum, 176 P
Euangelij præcones vnde coram deo conquerũtur, 45 K
Euangelij perfectio, 75 B
Excidij Ieroſolymorum occaſio, 268 N
Excuſatio vt peccatori tollitur, 14 I
Excuſationis delicti origo, 43
Excuſatio nulla iis qui ad hæreticos deficiunt, 90 C D
Excuſatio peccatori in iudicio nulla, 260 I
Extremum digiti,quid 36 O
FActis Chriſtus & verbis docuit, 68 A
Falſi prophetæ qua ducunt, 91 F
Febris animę,peccatũ, 243 D
Febrile faſtidium,myſticè, 244
Feſtuca & trabs, 61 N
Ficus & vua,quid, 94 L
Fideles defuncti, dormientes potius quàm mortui, 282 C
Fides eadem priſcorum & pręſentium, 21 L
Fides cuique ſua quantum valeat, 218 H
Fides quarum ſit rerum, 245
Fides recta quaſi inſcriptio denarij legitima, 272 K
Fidei dignitas, 25 F
Fidei Chriſtianę altitudo, 68
Fidei opera ardua, 68 B
Fidei & obedientiæ exemplũ, 73 O
Fidei Chriſtianæ veritas vt con firmata, 230 F
Fidẽ alienã poſſe prodeſſe, 135
Fidem diſcutere eſt perfidorum, 230 F
Fidelium actus vt deus conſyderat 239 K
Fiducia vana tollitur, 100 L
Fiducia quorundam peruerſa, 220 L
Filius dei vt nobis datus, 10
Filius vnicus matris viduæ,myſticè, 184 L
Filius mortuus adoleſcens,myſticè, Ibidem D
Filiũ fieri cui peccata dimittuntur, 219 I

Filij huius ſeculi prudentiores, 108 Q
Filij num propter parentes pu niantur, 233 N
Filios vt mater eccleſia amittit, 185 M
Fimbria veſtimenti Chriſti,myſticè, 280 O
Flagellati agnoſcunt,conſolati calcitrant, 257 B
Fleuit Chriſtus inter ſummos honores, 111 B
Fleuit Chriſtus naſcens, 111
Fleuit mortuum ſuſcitaturus 112 D
Fleuit moriens, 112 E
Flendi qui ſunt quam maxime, 112 D
Fletus, quot homini bona parit, 112 F
Fletus & lachrymarum vnde carentia, 112 G
Fletus & ſtridor dentium, 241
Fodere non valeo, 106 M
Formicę inuicem ſepeliunt, 185 H
Fractio panum per Chriſtum, quid, 87 N
Frāgendo piè,vt panis augeſcit, 87 O
Fraternę correctionis modus, 62 Q R
Fructus à quibus arbor mala cognoſcitur, 62 H
Fructus bonus,non niſi arboris bonę, 95 O
Fructibus à ſuis quando arbor plenè cognoſcetur, 98
Fructus velandę impietati, 92
Fur & latro,quis, 16 A
Furetur,mactet & perdat,expo nitur, 22 N
GAneonum mores & typus, 161 N
Gaudium quare de conuerſione peccatoris, 53 K
Gaudendum eſſe Chriſtum diligentibus,vnde 8 Q
Gehennam & regnum cœlorum vt lex ignorat, 80 N
Gehēnę pęnarū acerbitas,254
Gelboë mōtes vt maledictione damnati,myſt. 113 G
Genus hoīm vt turbatur, 85
Genus hominem nec commēdat nec damnat, 166 I
Generi humano vt miſeretur Deus, 85 H (175 O
Gentes cur terrena inquirunt,
Gentiles vnde Iudęis pręferuntur, 167 L
Gentilium multos, Iudęorum paucos ſaluari, 250 R
Gentilium qui, Chriſtianiſmū oderunt, 14 I
Gentiliū nū vllus ſit bon', 15
Gloria vt ſequitur fugiētē, 63
Gloria inanis prędicatori vitanda, 65 F
Gloria & vtilitas ex opere bono, 141 Q
Gloria recuſata adcreſcit, 142
Gloria inanis vt vitanda, 282
Gloriā nūc nō eſſe q̄rēdā,201
Gloriā filij vt pater quęrit,213
Gloriam inanem vt Chriſtus vitauit, 283 F
Gloriandum cur nulli de propriis meritis, 126 B
Gloriandum nulli eſſe de ſignis, 141 P
Gratias cur egit Chriſtus, 87
Gratiarū actione terrena quoque bona augeri, Ibidem

Gratiarum actionis modus, 165 G H I
Gratias Chriſto cur nouem mundati non egerunt, 167 L
Gradus peccandi, 43 E
HÆreticus vt gentili peior, 22 N
Hęreticus opera bona reiiciēs hinc erubeſca, 149 M
Hęretici vt fures, 17 C
Hęretici deſcribuntur, 67 N
Hęretici huius temporis quales, 89 B
Hęretici vt Chriſto contrarij, Ibidem.
Hæretici vt vanè ſe de paucitate commendant, 90 D
Hęretici huius temporis vt lupi veſpertini, 92 F
Hæretici quaſi ſpinæ blaſphemiis pungentes, 93 K
Hęretici vt vitandi, 162 A
Hæretici vt placari non poſſunt, 202 A
Hęretici cur incorrigibiles, 203 B
Hęretici vt Chriſtum dolo laudant, 268 O
Hæreticū vt deprehēdis, 92 G
Hęreticorum cimba fatiſcens diabolo gubernatore demergitur, 66 K
Hæreticorum vt molimina caſſa, 72 K
Hęreticorum inſania mendax, 89 C
Hæreticorū ſeductiones Apo. vitare pręmonet, 91 F
Hæreticorū oīm peſſimi, 92 G
Hæreticorum ſacerdotes nefandi, 93 I
Hæreticorū vt opera impia, 94
Hęreticorum aſſeclas tribulorum nomine deſignari, 94 L
Hæreticorū opera qualia, 157
Hæreticorum calumnia mendax eliditur, 233 L
Hęreticorū duo modi, 274 P
Hæreticorum blaſphemiæ contra reliquias ſanctorum confutantur, 277 H
Hæreticis confutandis argumentum, 146 F
Hæreticos ſpinarum nomine deſignari, 93 K
Hypocriſis vt differt à gratia, 76 D 270 D
Hypocriſis peccatū graue, 269
Hypocrita qualis, 62 O
Hypocrita Iudas impius, 92 I
Hypocrita vt diſcrutiaī, 161 L
Hypocrita vnum hoc non poteſt effingere, 270 D
Hypocritæ vt ſpeciem virtutis oſtentare geſtiunt, 128 E
Hypocritis vt color diuerſus 160 L
Hypocritarum dolus, 266 K
Hypocritarum multimoda adſimilatio, 270 C
Hypocritarum certa damnatio, 270 E
Hyems & æſtas myſt. 106 M
Homo vt arbori adſimilatur 96 A & inde. (96 C
Homo moriens quorſum cadit
Homo quando primum ſurdus & mutus, 126 B
Homo quilibet vt homini proximus, 148 K
Homo vt mutatur ſecundum naturam & fortunam, 180 B
Homo vt mutatur ſecundum voluntatem, 181 D

Hominis

Hoīs occiſio vt vetita 77 G
Hominis occiſio cui & quare permiſſa Ibidem
Hoīs immitis ſuperbia, 258 E
Hominem vbi opus eſt nō occidens peccat 77 G
Homines occidiſſe qui laudantur, 78 H
Homines vniuerſi dei debitores, 252 C
Hominū mortaliū vnus, id eſt, Chriſtus vidit deum 26 G
Hoīm nimia ingratitudo 42
Homicidiū Iudæi vt per alios moliuntur 263 B
Homicidij fomentum 158 F
Homicidij pœna grauis 159 F
Homicidā locus ſacer vt non tuetur 158 F
Homicidæ Iudæi vt perditi, 232 I
Honor mundanus adſimilatur, 111 C
Honores inter, quid penſandū Ibidem (98 F
Honoribus qualiter vtendum,
Humilitas quāta mereatur, 73
Humilitas multiplex, 133 P
Humilitas vt mereē regnū, 178
Humilitas ſimulata 101 R
Humilitas vera in quibus conſiſtit 201 S
Humilitas Chriſti patet 115 B 248 O
Humilitate hominem quietè viuere 96 A
Humilitate vt placatur deus, 254 k
Humilitatis Petri & aliorum exempla 72 M
Humiliationis ſuperborū exēpla 134 R
Humiles & timentes vt confirmat Deus 73 N
Humiles vt exaltandi, 200 Q
Humiles vt amici appellantur, 201 S
Humiliter de ſe ſentiendum, 200 Q
IEiunium etiam à Phariſæo commendatur, 131 k
Iericho myſticè 285 A
Iericho ciuitatem ſuſcitat quis 286 C
Iericho ciuitatis fundamenta ponit Ibidem
Ieroſolyma qualis 111 A
Ieroſolyma ciuitas inclita ſic perit, 118 F
Ieroſolymæ excidium vt per prophetas prædictum 119 G
Ignis in altari 207 M
Imago Chriſti in nobis vt neceſſaria 271 G (272 H
Imaginem diaboli qui habent
Incarnationis filij dei cauſſa duplex 228 C D
Incorrigibiles nunc in eccleſia qui 124 V
Ingratitudo vt homini damnoſa 174 L
Ingratitudo cæcæ mentis deteſtanda 258 D
Inuidia Phariſæorum confutatur 53 P
Inuidiæ tormentum 161 M
Inuidorum mos 194 C
Intentio recta vt pondus æquū 272 I
Ioſue vt typus Chriſti. 286 A
Ira qualiter in deo 232 I
Ira dei ob tria formidāda 233
Ira quædam laudibilis 78 I
Iræ culpabilis grad⁹ tres, 79 L

Iræ modus grauiſſimus, 80 O
Irã num cauſa recuſet, 78 H
Iraſcitur deus modis trib. 233
Iraſcētiũ quatuor modi, 78 K
Iudæi vt ordei paleam rodunt, 87 M
Iudæi Sodomorum gente peiores 114 A
Iudæi vt portētis moniti, ibid.
Iudæi vt digne obſidione vallati 118 G
Iudæi vt ciuitatem reædificare veriti 120 I
Iudæi cur non in totum deleti, 121 M
Iudæi ſuperbi derelicti, gentiles aſſumpti 134 Q
Iudæi vt filij diaboli 203 C
Iudæi vt fruſtra inuitati, 239 E
Iudæi vt auaritiæ intenti, 230 G 233 L
Iudæi vt mortuam plangunt ſynagogam 285 K
Iudæi monoculi 289 K
Iudæorũ cōtra Chriſtũ murmur 23 A
Iudæorum principes oblatæ gratiæ contemptores 45 L
Iudæorum error 75 B
Iudæorum calamitas incompa rabilis 114 A
Iudæorum malitia & cæcitas inſanabilis 115 C
Iudæorum excidium perhorrendum, ibidem
Iudæorum cæcitas ſuggillatur 121 L
Iudæorũ ſupbia ſingularis 131
Iudæorũ calumnia vt in ipſos retorta 197 K
Iudæorum de Chriſto iudiciũ iniquum 289 K
Iudæis ventura mala vt Chriſtus prædixit 118 G I
Iudæis inſultatur. 198 L
Iudæis cur primum erat prædicandum 235 B
Iudæis vt crimen ſuum & pœna prædicitur 263 A
Iudæos in odio Chriſti perſiſtere 120 L
Iudæos ob interemptionem Chriſti pœnas dare 121 M
Iudæos ſub Chriſti pedibus iacere 113 M
Iudæos Chriſtum ſigno potuiſſe cognoſcere 245 k
Iudæos ſemper odiſſe Gentiles 290 k
Iudaicus populus quando cœpit mori 242 B
Iudaica obſequia vt à deo reprobata 236 D
Iudicare quæ licitè poſſis, 57 E
Iudicare aliũ quot modis contingit 58 F
Iudicat & cōdēnat quis, 58 G
Iudicandum in partem mitiorem 57 E 211 G
Iudicandi qui, & qui non 13 F
Iudicatus quando fuit is qui non credit, Ibidem
Iudicati omnes in maſſa 13 G
Iudicium temerarium cauendum 57 D E
Iudicij ex ſignis leuibus gradus triplex 58 F
Iudicij ſententia vt ineuitabilis 99 K
Iumento imponi & duci in ſtabulum, quid 154 V
Iuſtitia duplex, diuina & humana 24 B C (59 D
Iuſtitia vera ſic differt à falſa,

Iuſti-

Iuſtitia phariſæorum cur reprobata, 74 B
Iuſtitia noſtra quæ ſit. Ibidem
Iuſtitia mercenaria, 75 C
Iuſtitia vana & arrogãs, Ibidẽ
Iuſtitia ſeuera, 75 D
Iuſtitia extrinſeca, 76 D
Iuſtitia verbalis, 76 E
Iuſtitia humana quæ & qualis, 126 B (178 T
Iuſtitia Dei qua iuſtificamur
Iuſtitia regni Dei q̃ ſit 179 V
Iuſtitia veritatis, quæ, 240 M
Iuſtitiæ maiori, merces maior, 76 F
LAbor manuum commendatur, 172 K
Labor homini nõ prohibetur, ſed ſolicitudo, 172 M
Largitur Chriſtus pleraque indignis, 248 O
Lamię & ſtruthio, myſt. 152 R
Lapis ſuper lapidem damnatæ aĩæ vt nõ relinquitur, 122 Q
Lazarus cur apud Abraham cernitur, 35 M
Latrones in quos incidit homo, 131 P
Latrones q̃ ſauciũ & ſpoliatũ reliquerunt, quid, 152 Q
Legionem dæmonum vir habens, 215 A
Lex vt manum, non animum cohibuit, 75 B
Lex noua præſtantior vetere, 76 E
Lex vnà cum ſacrificiis ſaluare nequiuit, 152 R
Legis & Euangelij differentia, 75 C
Legis vtriuſque typus, 83 B
Legẽ vt Chriſt. impleuit, 78 H
Lepra peccati vt mundetur, quid agendum, 162 B
Leproſus myſt. 157 D
Leproſi decem, quid, 156 B
Leproſi vt à longè ſteterunt 162 A
Leproſi cur mittuntur ad ſacerdotes, 163 C
Lætitia vt temperanda, 112 C
Libertatem homini vt peccatum tollit, 258 C
Lignum crucis cur tetigit Chriſtus, 188 G (36 O
Lingua diuitis cur cruciatur,
Lingua vt coërcenda, 140 O
Lingua multis rationibus cuſtodienda, 266 H
Linguæ piorum vt ſoluuntur, 140 O
Linguæ ſitus & officiũ, 266 H
Linguæ lapſus grauis, 266 I
Locum regiminis vt interdum ignaui occupant, 72 K
Loculus mortui, 189 K
Longæuitas ſperata vt fallit, 125 A
Loquitur vt aĩal brutũ, 191 O
Loquitur mortuus, Ibidem P
Loquitur cornu, Ibidẽ
Locus quondã piè defunctorũ cur ſinus dicitur, 33 H
Lucẽ cur quidã oderunt, 14 K
Lucem quis non refugit, 15 L
Lucerna accenſa, 54 M
Lucerna ſup cãdelabrũ, Ibid.
Luctus remedia multa, 186 E
Lugere mortuos qui prohibetur, 186 A
Lugent ficte mortuos, qui. Ibidem B
Lugent quidam mortuos immoderatius, 186 B

Lugẽt

Lugent mortuos fideliter & piè 187 E
Luminaria quæ Deus homini accendit 14 H
Lunæ vt vita mortalium comparatur 151 P
Lupi veſpertini, quales 92 G
Lupi in veſtimentis ouium, qui 270 E
Luxuriæ vitium tenacius detinet 45 I
Luxuriæ fructus quales 97 D
Luxuria vt odium dei parit, 196 H
Luxurioſus qualiter hydropico ſimilis. Ibidem
MAli quòd interdum proſint, vnde ſit 95 O
Mali ſpiritus, miniſtri, ad quid 241 O
Malitia conuinci poteſt, corrigi non poteſt 263 B
Malitia damnatorum vt indurata 38 R
Malorum à bonis diſtantia, 264 D
Mammona quid, 109 S, 170 E
Mancipium peccati voluntariū homo 41 I
Mandata Dei æqualia nō eſſe 204 D
Mandatum omnium maximū 208 A
Mandatorum omniū in vnum collectio 212 H
Manducantium quidam ſaturantur, quidam non 88 R
Manna ad Chriſti corpus comparatur 27 H
Manna qui comederūt vt mortui ſunt 27 I
Manſio Chriſti duplex 4 K
Manus & pedes cur reprobis ligantur 240 O
Mater vidua, myſt. 184 L
Medici in quo ſubſtantia fruſtra expenditur 280 N
Medicamen ex luto & ſputo, myſt. 139 L
Mendici vt ſumus 264 O
Mendicatio duplex, myſt. 107
Menſura bona, conferta, coagitata, & ſupereffluens 59 I
Meritis vt præmium reſpondebit 59 I
Meſſiæ ſigna in Chri. 140 O
Miraculū Chriſti maximum 123 S
Miracula Chriſti & ſanctorum ſic differunt 225 T
Miſerationis Chriſti exempla 49 B
Miſerendi proximo modus, 36 C
Miſerendum conſerui 260 I
Miſericordia erga proximum triplex 57 D
Miſericordia condonationis 58 G
Miſericordia ſubuentionis, 59
Miſericordia vt ſis non indignus 101 A
Miſericordia vt proximum facit 155 Y
Miſericordia dei indigni, qui 256 O & inde
Miſericordia à deo perdiſcēda 56 A
Miſericordiæ dei magnitudo, 61 I
Modicæ fidei arguūtur 175 N
Monetā cudere cui' ſit 270 F
Morborum vtilitas multiplex, 244 F

Mors

Mors vt rerum ordinem variat, 31 D
Mors vt æquat omnes 32 G
Mors commendatur 186 C
Mortis Chriſti vtilitas 10 B
Mortis tempus cur incertum 244 G
Mortis tempus præſcire an expediat Ibidem
Moriendo vt hõ deficit 110 V
Mortuus myſticè, per quas portas effertur 184 k
Mortuum Chriſtus vt ſuſcitat, 189 L
Mortui num ſciant acta viuorum 40 V
Mortuorum commertiũ omnino vitandum 181 E
Mortuorum oſſa eruta humo diſpergere res indigna 181
Mortuorũ triũ myſteriũ 284
Mortuis credentes grauiter ſolere decipi 181 E
Mortuos ſepelire, pium 181 F
Mortuos ad ſepulchrum comitari, laudabile 183 H
Motus animorum primi 78 K
Mulieres curioſitate periclitari, 44 H (tur 64 D
Mundus hic, mari adſimila-
Mundus hic, qualis Ibidem
Mundi inſania 90 D
Mundi miſera mutatio 113 I
Mundo deſpecti vt eliguntur 46 L
Murmurare vt Iudæis antiquum 50 D
Murmurare inuidorũ eſt, 161
Murmurantes contra deum confutantur 180 C
Mutatio rerum calamitoſa, 34 K
Mutatio circa hominem triplex, 180 B C
NAuis innocentiæ & nauis Eccleſiæ 65 G
Nauis Salomonis vt typus Eccleſiæ 216 D
Nauis Eccleſiæ vt arborẽ crucis habet Ibidem
Nauis Eccleſiæ vela, Ibidem
Nauis huius partus Ibidem
Nauis vnicuiq; vt ſua conſcientia 216 E
Naui periclitanti quibus modis ſubuenitur. Ibid. & inde
Nauem noſtram quæ anchora figat 217 F
Naues duæ, myſt. 65 G
Nauiculæ alterius ſocij, myſticè 71 I
Nauiculæ mergebanť, q.d. 71 k
Nauiculæ myſticæ Deus gubernator 216 C
Nauiculæ myſticæ rẽiges angeli Ibidem
Negligentia Iudæorum peruerſa 230 G
Negotiantes in tẽplo quanta increpatione feriũtur 124 S
Negotiantes in tẽplo cur ſine p̄monitione expellũť 125 T
Negotiantiũ in templo peccatum graue 124 T
Negotiatio quorundam nefaria 123 S
Nemo ab amando deum repellitur, 1 B
Nocte laborantes quid captẽt 69 D E
Nocti vt vita peccantiũ comparatur Ibidem D
Noctiducis vt hypocritæ ſimiles 270 E

Nomen

Nomen pauperis Chriſtus exprimit, nomine diuitis ſuppreſſo 31 D
Notitiam dei in patribus ſucceſſiue creuiſſe 145 D
Nouiſſimum locum tenere, quid 199 P
Numiſma legitimum tria requirit 272 I
Nuntios dei vt contumeliis ad fecerunt Iudæi 231 H
Nuptiæ Chriſti & eccleſiæ, 199 O
Nuptiæ & Chriſti & primorum parentum ad inuicem comparantur 229 D
Nuptię cœleſtes vt paratę, 234
Nuptiarũ cæleſtiũ typ⁹, 227 B
Nuptiis Chriſti indigni, qui 240 N

O

Obedientia Petri vt fructuoſa 70 E
Obedientia Zachæi 290 N
Obediendum poteſtati, ſed in his quæ licent 274 N
Obediendum quibus in rebus eſt nemini 191 O
Obiurgatio fratris vt temperanda, 62 P
Oblatio qualis eſſe debet, 81
Oblatio hæreticorum qualis, Ibidem Q
Oblatio Cain 97 D
Oblationes vt indictæ, 81 R
Oblationes diffidentium cur non placent 82 S
Oculi mentis duo 144 B
Oculum ſimplicem quis habere non poteſt 177 O
Oculos vt pœna aperit 34 L
Odium & homicidium non differre 62 N
Oleũ erogare, myſt. q̃d 107 O
Omnia reddã tibi, quid 154 L
Opus triplex 178 L
Opus dei colligere diſperſos 237 G
Opus diaboli diſpergere collectos Ibidem
Operi meritorio quatuor neceſſaria 70 F
Operatio duplex in Chriſto, 83 A
Opera ad fidem vt requiruntur 100 L 146 F
Opera bona num occultanda 141 P
Opera Chriſti qualia 179 A
Opera duo liberant 262 N
Operãdum inſtãtius q̃n 124 V
Operandi facultas damnatis ablata 240 O
Orare monent tria 255 M
Orare apud ſe, quid 129 H
Orãdũ potius in tẽplo 128 P
Orandum quali corporis habitudine Ibidem H
Orationes tres Chriſto laudatæ 255 M
Ordo correctionis fraternæ 62 O
Originali peccato dimiſſo, cur morbi ſuperſtites, 244 F
Oſculari manũ ſuã quid 70 G
Oſtiarius vt vero paſtori aperit, 18 E
Oſtium & oſtiarius Chriſtus Ibidem
Oues vocari nominatim 19 G
Oues quomodo propriæ, Ibid.
Oues educere, vt laborioſum Ibidem H
Oues priſci ouilis vt foris excubabant 22 O

Ouis quæ periit ſaluis nonagintanouem 51 F
Ouem errantem vt Chriſtus quæſiuit Ibidem G
Ouem inuentā vt portat humeris 52 H
Ouibus Chriſti egredi & ingredi, quid ſit 21 M
Ouium Chriſti ſignum 18 F
Ouiū in veſtimentis qui nunc veniunt 90 C
Pacis deſcriptio 6 N
Pacis conciliator. Ibidē
Pacem qualem dat mundus 7 O
Patientiæ præmium 179 X
Patientiæ exempla 290 M
Patientia irrationabilis, nociua 78 I
Patientia Dei erga homines triplex 256 N
Pax vt deſiderabilis 6 N
Pax Chriſti qualis 7 O
Panis Chriſti verum ipſius eſt corpus 28 K
Panis viuus cur diſſipatus Ibidem
Panem viuum manducantes vt victuri Ibidem I
Parabolis rectè intelligendis quid attendas 107 O
Paralytici portitores quatuor, myſt. 218 G
Parochianum diaboli ſic pernoſce 34 K
Paſtor oues antecedat 19 I
Paſtoris veri indicia 17 D
Paſtorali abutentes officio 16 A
Patris ſummi charitas vt paruit 2 E
Paucitatis ſaluandorum typus 241 P
Pauperes delinquētes cur nō contemnendi 36 N
Pauperis mendici patientia, 32 F
Pauperibus conſolatio, 29 L
Pauperibus piis vt mors optanda 32 G H
Peccati remedium 11 B
Peccatum cur æternè punitur 60 L
Peccato quo pacto quis liberetur 250 A
Peccata dimiſſa vt rurſus imputantur 261 M N
Peccator vt deo ſiſtitur iudicandus 252 D
Peccatoris typus 135 B
Peccatores cur recipit Chriſtus 50 D
Peccatū homini damnoſum 69 D
Pecunias habere, & pecunias amare differunt. 287 D
Pecuniarum repetitores immites attendant 258 D
Pœnitentia peccatorum vt à Chriſto quæſita 291 P
Pœnitentiam agendi modus 55 O
Pœnitēs verè, quis ſit, 290 M
Pœnitens non quilibet iuſtis præferendus 53 L
Pœnitentium modus multiplex 241 P
Perfidorum deriſio vt Chriſto ad gloriam 282 D
Phariſæus ſui commendator iniquus, qualis 129 H
Phariſæi quare contra Chriſtum

ſtum murmurabant, 50 E
Phariſæi ſatellitium diaboli, 55 P
Phariſæi vt Chriſto inſidiantes, 193 C
Phariſæi à Chriſto interrogati, cur ſilent, 194 E
Phariſæorum vanitas ridenda, 128 G
Phariſæorum interrogationes non ipſis profuiſſe, ſed nobis, 202 A
Phariſæorum contra Chriſtum dolus, Ibidem
Phariſæorum inſania, 264 C
Phariſæis qui nunc ſimiles, 50 E 202 A
Philoſophorũ vanitas, 17 C
Piſcatores ignaui & damnoſi, myſt. qui. 71 K
Piſciculorũ ſignificatio, 88 P
Plagæ à latronibus impoſitæ, quid 152 Q
Plangentes, magis ipſi plangendi, qui 281 B
Plangentes vt irriſores fiunt, & irridendi, 282 C
Portitores corporis humani, 189 I
Poteſtas maxima homini cõceſſa, quæ 221 N
Poteſtas nõ angelis, ſed hominibus demandata, 225 V
Prædicator mundana relinquat, 65 E
Prædicator hoc attẽdat, 69 E
Prædicatores vt ſuſcipiendi, 42 D
Prædicatores vani, qui 65 F
Prædicatorum, quidã piſcatores, quidã venatores, 65 G
Prælati vt grauem reddent rationem, 105 I
Prælatis exemplum in Chriſto 67 L
Primatum qui maximè adpetunt. 94 M
Promiſſio dei attẽdenda. 2 E
Prophetarũ gen' duplex. 90 c
Prouerbia ad quid vtilia. 20
Proximus noſter ſimpliciter, quis. 211 F
Proximo quid extrinſecus debemus, 211 G
Prudentia prauorum qualis 109 R
Pſeudoprædicatores cauendi, 42 D
Pſeudoprædicatores taxantur, 93 I
Pſeudoprædicatores vt Chriſto & Apoſtolis contrarij, Ibidem.
Publicanus quis, 49 B
Publican' vt iuſtificatus, 133
Publicani humilis verecundia, 132 N
Puniri multos propter vnum, 234 N
RAab vt Eccleſiæ typum expreſſit, 286 C
Ratio actæ vitæ vt reddenda, 251 B
Ratio quãdo ponitur, 252 D
Rationem in iudicio vnde exigamur, 104 H & inde
Reconciliandũ fratri, 81 P
Recõciliandi modus, 81 Q
Reconciliationem ſimulatam non prodeſſe, 262 N
Rectitudo intentionis, 70 G
Regia imago tametſi tantum carbone

carbone delineata,non contemnenda, 148 K
Regiæ imaginis iniuria vt in regem redundat, Ibidem
Regnum cœlorum quando reuelatum 76 F
Regnum dei vt propter ſe adpetendum, 176 P
Regnum Dei tripliciter dici. 177 R
Regnum cœlorum vt eccleſia præſens, 227 A
Regni lignorum parabola, (94 M
Regis ius, 273 L
Rex vnicus Deus, 227 A
Regulus,vt incredulus, 246 M 247 L
Regulo Iudæo, Gentilis Centurio melior, 246 L
Relinquenda propter Chriſtum cur omnia, 74 P
Reliquiis ſanctorũ ineſſe virtutem, 277 H
Reprobatio perfidorũ, 47 P
Reprobi ſuo crimine Iudæi, 235 A
Reproborum vt pœnę perpetuæ, 261 K
Reproborum pœna cur fine caret, Ibidem L
Reprobis vt in iudicio excuſatio tollitur, 240 N
Reprobos vt Deus neſcire dicitur, 166 K
Rerũ amor vt amarus 86 L
Reſpõdendi de fide aut moribus modus, 147 G
Reſurrectionis myſticæ ſigna in homine, 283 F
Reſurrectionis myſticæ modi tres, 284 H
Retaliatio diuiti dãnato iuſta
Rete aranei, 68 B (35 L
Rete eccleſiæ per quos rumpitur, 70 H
Retia piſcatorum,myſt. 66 H
Retia vt lauantur, reficiuntur, extricantur, & cætera. Ibidem,& inde.
Retia quidam vt laxant inaniter, 68 B
Retributio humanorum actuum diſtricta, 36 N
Retributio meritorum quibuſdam in præſenti, 37 P
Reuiuiſcere,moral. 190 L
Reum eſſe cõcilio, iudicio,gehennæ ignis, 79 M & 80 N
Ritus Iudaici nunquam reſtituendi. 242 A
Romanæ eccleſiæ fides incorrupta, 67 M
Romani, vt contra Iudæos exercitus Dei, 232 I
Rumoribus ſiniſtris non citò credendum, 104 G
SAbbati die vt Deus operatur, 197 K
Sabbatum cur in dominicam diem tranſlatum, 198 M
Sacerdotes attendant, 82 T
Sacerdotes in templo negotiantes, 123 R
Sacerdotes vt peccata dimittunt, 222 R
Sacerdotale iudicium vt obſeruandum, 163 C
Sacrilegorum opera, 158 E
Sacrilegij pœna, Ibidem
Sal infatuatũ inutile, 48 A
Salomon veſtiũ decore pollebat, 174 N

¶¶ 2 Sama-

Samaritani quæ gens, 153 S
Samaritani de tribus cõmendantur 166 I
Samaritanorum fides promptior quàm Iudæorum, 242 A 245 H
Sanatum à ſe vt Chriſtus dimiſit, 194 F
Sanando corpora Chriſtus quid deſignauit, 222 P
Sancti cur nõ orant pro damnatis, 261 L
Sanctos non ſubuenire damnatis, 38 Q
Sapientia ſecularis qualis, 87 M
Sapientia huius ſeculi vt denotatur, 108 Q
Sapientia carẽtes vt pereunt, 284 I
Sapientiæ vtilitas, Ibidem.
Scandalum quorum contemnendum, 195 F
Schiſmaticus quis,& vt ſeparandus, 156 B
Scriptura vt ſanè intelligenda, 100 N
Scripturas legendi nõ omnib. idem modus 146 G
Scripturarum ſumma autoritas, 19 T
Seculum hoc vt mari compa ratur, 216 C
Sedere Chriſtum à dextris, quid, 213 L
Senectutis incõmoda, 122 N
Sepultura inferni, 33 I
Sepultura animæ vt eligitur, 34 K
Sepultura aſini,quæ, Ibidem
Sermo Chriſti tripliciter ſeruandus, 2 D
Sermone ſuo capiuntur, qui, 265 G
Sermonem Chriſti contemnere,vt graue, 4 I
Sermo Chriſti qualis fuit, 49
Serpens æneus in ligno, myſticè quid, 10 B
Seruus fidelis,quis, 70 G
Serui duo in eccleſia, 251 C
Seruorũ tres modi, Ibidem.
Seruire volentes deo pariter & peccato, 168 A
Seruire poteſt quis & deo & homini, 168 B
Seruire diuitiis nõ licet, 170
Sicomorus vt typus crucis Chriſti, 288 F
Sicomorũ quis aſcendit, Ibi.
Signa dilectionis dei in homine, 207 N
Signum vt differt à prodigio, 247 M
Silentio tegenda, quatuor, 141 Q R
Similitudo ab araneo notanda, 220 M
Simonia hinc nefaria, 157 D
Simoniacus ſpiritualiter leproſus, Ibidem.
Simulationis modi tres, 269
Synagogæ occaſus vt ſalus eccleſiæ, 280 M
Synagogam perfidia & inuidia contabuiſſe, 281 A
Societas prauorum vt vitanda, 138 H
Socij in auxilium piſcantibus acciti, 71 I
Solatia pernicioſa,quæ, 284 I
Solicitudo duplex, 172 I

Spectaculum ſalubre & miſerabile, 383 H
Sperandum vt cum timore, 220 M
Spes adſimilatur, 221 M
Spiritus mendax vt in hæreticos introiuit, 90 C
Spiritus ſanctus vt in Chriſti nomine mittitur, 5 E
Spiritus ſanctus vt docet, 6
Spiritus ſancti operationes vt per eius nomina manifeſtantur, 5 L
Spiritus ſancti miſſio duplex, Ibidem.
Spiritus ſancti & magiſterio opus eſſe, & adiutorio, 6 M
Sputum Chriſti myſt. 139 L
Stabulum Samaritani, 154 V
Stabularius quis, 154 X
Stultitia ſapiens, 291 O
Subditorum conſilium poſſe prodeſſe, 83 D
Suffragia nobis prodeſſe ſanctorum, 218 H
Superbia ſuggillatur exemplis, 43 G 127 D
Superbia vt pernitioſa, 125 A
Superbia hominis vnde, 130
Superbiæ fructus vẽtoſi, 98 F
Superbiæ interioris modi quatuor, 126 C D
Superbiæ tumor vt præſagiũ ruinæ, 133 P
Superbos ruere, exẽplo oſtenditur, 127 D
Superbi vt cœlitus feriuntur, 96 B
Superbus vt hydropico ſimilis, 196 I
Supererogare in curam vulnerati, quid, 154 X
Surdus myſticè peccator per tria efficitur, 136 C D
Surdus peccator erga quatuor, 137 E & inde.
Suſpicere in cœlum & ingemere vt debemus, 139 M
Suſpicionum origo triplex, 58 F
THabor in monte Chriſtum docuiſſe, 180 B
Tacens Chriſtus vt exaudiuit tacentem, 278 K
Talentũ & libra, quid, 258 C
Tantali famem qui patiuntur, 195 C
Tangunt quidam, alij comprimunt Chriſtum, myſtice, 281 P
Tauri & altilia occiſa, myſt. 230 F
Templum dei primò adeundum, 123 R
Templum dei vt ſimonia cõtaminat, 124 T
Templum virtutis & templũ honoris, 127 E
Templum cœleſtis gloriæ vt aſcenditur, 128 E
Templum orationis cur aſcẽditur, Ibidem F
Templũ peruerſe ingrediuntur, qui, Ibidem.
Templi Iudaici ruina irreparabilis, 118 E
Temporis huius periculoſi conſyderatio, 238 I
Temporalia vt in poteſtate imperatoris, 274 N
Tẽporis præſentis malitia, 89
Tenebræ interiores, 241 O

Tentauerunt vt multis modis Iudæi Chriſtum, 203 C
Tentatio pauperis mendici hinc grauior 32 E
Terreri à deo vt expedit peccatori, 253 H
Teſtimonium mortuorum non expidire viuentibus, 39 T
Teſtamentum vetus, nox. 69 C
Tibicines ſuper mortuam, qui. 281 B
Tibicines myſticè vt decipiunt, 284 I
Timor mundanus, 220 V
Timor ſeruilis, Ibid. X
Timor filialis, Ibidem
Tyri ciuitatis deſcriptio, 135 A
Tonitrua vt loquuntur, 192 Q
Tortores damnatorum, qui. 260 K
Trahit quo modo deus, 24 D
Trabem in oculo qui habẽt, 61 N
Tranſitus Chriſti qualis, 156 A
Triduum ſuſtinendi Chriſtũ 84 F
Triticum erogare, myſticè, 107 O
Tunica Ioſeph. myſt. 280 O
Turbæ ad Chriſtum confluebant, 63 A 84 G
Turbæ Ieſum comprimẽtes, myſticè. 276 F
Turbas paſcendi, multa difficultas, 86 K
VAllum quid 118 G
Vana proſperitas perituræ ciuitatis Ieroſolymorũ, 113 H
Veniam in iudicio cur damnandus non petit 160 I
Venundari debitorem, quid. 253 G H
Verax propheta Chriſtus, 246 K
Verbum dei cur facies domini dicitur 257 A
Verbo vt temperate vtẽdum ad turbas 67 L
Verbis quantum delinquitur 80 N
Verecũdia humilis vt placet, 132 N
Verecundia quædam mala, Ibidem
Veritas triplex à qua Chriſtus cõmendatur 267 L M
Vermis poſt culpam, 97 D
Veſtis nuptialis 239 L
Veſtitus ſtulta vanitas, 173 K
Veſtimenta ouium, 89 A
Vitia capitalia ſeptem, & quid eorum quodlibet ſuggerat, 265 E F
Videt quos Chriſtus, 288 G
Viæ ſpinis ſeptæ myſticè, 47 N
Viciſſitudo metuenda, 137 F
Villa quid, 201 B
Villicus quid, Ibidem
Villa triplex myſticè, 102 C D
Villicus tria magni terroris verba audit, 105 L
Villicus ore domini vnde laudandus, 107 N

Villici exemplum quid doceat, 102 B
Villicatur vſque ad finem vitæ, 106 L
Virtus & præſcientia Chriſti elucet, 273 M
Virtutis corporis Chriſti ſignum memorabile, 278 I
Viſus ab homine an Deus fuit ante Chriſtum, 144 C
Viſitat hominem Deus qualiter, 191 N
Vita mortalium breuis, 243 D
Vita vbi abundantius habetur, 22 O
Vitæ ſigna duo in puella ſuſcitata, 283 F
Viuorum & mortuorum vt Chriſtus cibus, 28 I
Vocantur ad cœnam multi, 41 B
Vocat Deus per quos, 41 B D
Vocat Deus multis modis, 104 G
Vocatorum modi tres, 40 N
Vox ſanguinis vt auditur à Deo, 231 I
Voluntarium homo peccati mancipium, 44 I
Vſurarius publicus vt deteſtandus, 159 G
Vſurarius vt punitur in ſe, Ibidem
Vſurarius vt punitur in ſuis, Ibidem H
Vſurario fauentes vt puniuntur, 159 H
Vſurarius vt punitur in hæredibus, 160 I
Vſurarius vt punitur in morte, Ibidem
Vſurarius vt punitur poſt mortem, Ibidem
Vſurarius vt ſuſpenſus crepat medius. 196 G
Vſurarij taxantur, 220 M
Vtilitas mortis Chriſti 10 B
Vtilitas charitatis. 208 G
Vtilitas charitatis triplex, 239 L
Vua & ficus myſticè, 94 L
Vuam interdum ſpina portat myſticè, Ibidem

Indicis partis Aeſtiuæ

FINIS.

NVMERVS HOMILIARVM

HVIVS PARTIS AESTIVAE.

Dominica Pentecoſtes,Homilia	I.
Feria ſecunda Pentecoſtes,homilia	I.
Feria tertia Pentecoſtes,homilia	I.
Feria quarta Pentecoſtes,homilia	I.
Dominica prima à Pent.homiliæ	II.
Dominica ſecunda à Pent.homilia	I.
Dominica tertia à Pent. homiliæ	II.
Dominica quarta à Pent.homilia	I.
Dominica quinta à Pent.homiliæ	II.
Dominica ſexta à Pent.homiliæ	II.
Dominica ſeptima à Pent.homilia	I.
Dominica octaua à Pent.homiliæ	II.
Dominica nona à Pent.homiliæ	II.
Dominica decima à Pent.homiliæ	II.
Dominica vndecima à Pent.homiliæ	II.
Dominica duodecima à Pent.homilia	I.
Dominica decimatertia à Pent.homiliæ	II.
Dominica decimaquarta à Pent.homiliæ	II.
Dominica decimaquinta à Pent.homilia	I.
Dominica decima ſexta à Pent.homiliæ	II.
Domica decimaſeptima à Pent.homiliæ	II.
Dominica decimaoctaua à Pent.homiliæ	II.
Dominica decimanoua à Pent.homiliæ	II.
Dominica vigeſima à Pent.homiliæ	II.
Dominica vigeſimaprima à Pent.homiliæ	II.
Dominica vigeſimaſecunda à Pent.homiliæ	II.
Dominica vigeſimatertia à Pent.homiliæ	II.
Dominica vigeſimaquarta à Pent.homilia	I.
In Euangelium de Zachæo,homilia	I.

Summariè, Homiliæ XLVI.

HOMILIAE IN EVANGELIA DOMINICALIA IVXTA LITERAM:

ADIECTIS HOMILIIS

in Euangelia trium Feriarum Pentecoſtalium, de Euangelio de Zachæo, per F. Ioannem Royardum, ord. Fratrum Minorum, nuper aditæ, ac nunc per eundem denuo recognita, terſa & emendata.

DIE SANCTO PENTECOSTES.

S*I quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. Ioan. 14.*

In hac ſancti Euangelij lectione quatuor comprehenduntur. Primum eſt, probatę erga Chriſtum dilectionis vtilitas. Secundum eſt, venturum per ſpiritum intelligentiæ claritas. Tertium eſt, datum diſcipulis ſolatium pacis. Quartum eſt, fruſtrandus aduentus mūdi principis. Primum, à principio lectionis. Secundum, ibi: Hæc loquutus ſum vobis apud vos manens. Tertium, ibi: Pacem relinquo vobis. Quartum, ibi: Iam non multa loquar vobiſcum.

Circa primum tria ſunt conſyderanda. Primum eſt ſyncerę erga Chriſtum dilectionis probatio. Secundum, probatæ dilectionis optanda remuneratio, ibi: Et pater meus. Tertium, minime diligentium aperta deſignatio, ibi: Qui non diligit me.

Circa primum dicit: Si quis diligit me, ſermonē meum A
ſeruabit. Et eſt reſponſio ad interrogationem vnius ex diſcipulis, videlicet beati Iudæ, cognomento Thaddæi. Sic enim præmiſit Euāgeliſta: Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes: Domine quid factū eſt quia manifeſtaturus es teipſum nobis, & non mundo? Dixerat enim: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei

meipſum. Reſpondēs ergo ei dominus: Si quis diligit me, inquit, ſermonem meū ſeruabit, & cætera quæ ſequuntur.

Dilectio diſcernit ſanctos à mundo. Vbi Auguſtinus: Quæſierat diſcipulus de domini manifeſtatione, & audiuit de dilectione atque manſione, quia dilectio diſcernit ſanctos à mundo, & quibus Chriſtus dat ſuam dilectionem, illis donabit in fine ſui manifeſtationem, & diligentibus ipſum manifeſtabit ſe.

Porrò diligentes eum, non ſunt mundus hic. Exponit ergo cauſam quare ſuis ſe manifeſtaturus eſt, non alienis, quia ſcilicet hi diligunt, illi verò non diligunt. Porrò dilectionis probatio, ſui ſermonis obſeruatio eſt. Si quis diligit, me, inquit, ſermonem meum ſeruabit, & cætera quæ ſequuntur. Quibus verbis id quod dixerat prius, confirmat: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.

B *Cur Deus minus diligitur.* Sanè paucitatem diligentium inſinuat quum dicit: Si quis diligit, ac ſi patenter dicat: Si quis de numero plurimorum. Pauci enim Deum ſyncerè diligunt, eo quòd ſimul vna cū illo diligunt vanitatem, & Dei amorem terrenarum rerum adulterino amore confundunt. Vnde per *Eſa 1.* Eſaiam dicitur: Argentum tuum verſum eſt in ſcoriam, vinum tuum mixtum eſt aqua. Et rurſum: Omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Vnde & Apoſto- *Phil. 2.* lus: Omnes, inquit, quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Qui autem diligunt munera & quærunt quæ ſua ſunt, ipſi ſeſe Deo in amando præferunt, & Deum minus *1. Ioan 2.* diligere conuincuntur. Vnde per B. Ioannem dicitur: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas patris in eo.

Ab amando Deum nemo repellitur. Cæterū in eo quod dicit, ſi quis diligit me, communem omnibus ſui amorē eſſe inſinuat. Deus enim à nullo hominū recuſat amari, quin potius ſui amorem offert vniuerſis, à cūctis amari volens, vt illi ab ipſo amplius amari mereātur, iuxta quod ipſe loquitur dicens: Ego diligentes me diligo. Hanc ſui amoris cōmunitatem inſinuat vbi di- *Prouer. 4.* cit: Ego flos cāpi, qui vtique nulli clauditur, nulli dene- *Cantic. 2.* gatur. Quid enim ſe negaret qui ſe ab omnibus pręcepit amari, ſciēs nos nō aliter quàm ſuo amore fieri poſſe beatos? Vnde nō ītra mœnia ciuitatis ſed extra portā crucifigi voluit, vt paſſionis ſuæ fructū cūctis oſtēderet eſſe cō- *Matt. 11.* munē. Vnde & ipſe cūctos inuitās dicit: Venite ad me oēs

qui laboratis & onerati eſtis,& ego reficiam vos.Hinc B. Petrus in Actibus Apoſtolorũ loquitur dicens:In veritate comperio,quia nõ eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente qui timet Deum & operatur iuſtitiam,acceptus eſt illi. *Act. 10.*

Ad hæc, amoris ſui dignitatem ſeu nobilitatem inſinuat quum dicit, me. Si quis diligit me. Amoris enim vel dignitas vel indignitas penes id quod amatur attenditur. Quoniam ergo Deo nihil maius, nihil melius eſſe poteſt, nihil eſt ipſius amore præſtantius, nihil dignius, nihil iuſtius. Immenſam itaque Deum amans anima hanc recipit dignitatem, ſicut etiam peccatum & vanitatem amando, abiectiſſimam & extremam incurrit vilitatem. C *Amoris Chriſti dignitas.*

Cuius ratio eſt, quia rationalis anima per amorem ſuum ſe maritat. Sponſæ autem generoſis & illuſtribus iunctæ viris ſicut ſuorum radiis coruſcant maritorum, ita & ſponſæ nobiles indignis coniunctæ viris ſordidantur. Sanè talis eſt quiſque quale eſt illud quod præ cæteris rebus amat.Si niſi terrena amas,& ipſe terrenus es:ſi cœleſtia,cœleſtis:ſi Deum amas, diuinus es. Et quod maius eſt:Ego, inquit,dixi: Dij eſtis.Nam & qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. *1. Cor. 6.*

Amor iſte multitudinem operit peccatorũ, Salomone adteſtante,qui ait: Vniuerſa delicta operit charitas.Idem hic amor nos atque opera noſtra coram Deo cõmendat. Et quod his maius eſt: Scimus, inquit Apoſtolus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti. *Prou. 10.* *Amoris Dei vtilitas.* *Rom. 8.*

Itaq; nullus omnium affectuum qui humanam mẽtem imbuere poſſunt ex hoc amore nobilior. Proinde ſolus amor eſt, qui ex omnibus animæ motibus & affectibus poteſt ex æquo reſpõdere creatori,vel de ſimili mutuam repẽdere vicem.Verbi gratia:Si mihi iraſcitur Deus,nunquam illi ſimiliter iraſcar,ſed pauebo & contremiſcam, & veniam deprecabor.Nec ſi me iudicabit,iudicabitur à me, ſed adorabo:& ſaluans me nõ quærit à me ſaluari, ſed de amore vide quàm aliter ſit.Nam quum amat Deus, non aliud vult quàm amari.Quippe qui nõ ob aliud amat,niſi vt ametur.Sed nunquid ex hoc peribit charitas in creatura amante,quia non valet ex æquo currere cum gigante? Non enim pari vbertate fluunt amor ipſe & amans.Vnde *Vt vicem Deo reddimus.* *Auguſt.*

& ſi minus diligit creatura, non ei ad delictum reputabitur quia minor eſt.

D Et quidem ipſe ſpiritus ſanctus (vt ait Gregorius) amor eſt. Vnde & Ioãnes dicit: Deus charitas eſt. Ergo qui mẽte integra Deũ deſiderat, profectò iam habet quem amat. Neq; enim quiſquam poſſet Deũ diligere, ſi eũ quem diligit nõ haberet. Sed ecce vnuſquiſq; veſtrũ ſi requiratur an diligat Deũ, tota fiducia, & ſecura mẽte reſpõdet: diligo. Sed ſi quis diligit me, inquit, ſermonem meũ ſeruabit. Probatio ergo dilectionis, exhibitio eſt operis. Hinc in Epiſtola ſua idem Ioãnes dicit: Qui dicit, quia diligo Deũ, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Verè enim diligimus, ſi mandata eius ſeruamus. Verè diligimus, ſi ad mãdata eius à noſtris nos voluptatibus, coarctamus. Nam qui adhuc per illicita deſideria diffluit, profectò Deum non amat, quia ei in ſua voluntate contradicit.

Dilectiõis probatio. *1. Ioan. 2*

Quoniam ergo pro veri amoris probatione, remittimur ſermonum Domini obſeruationem, ideo ſciendum eſt ipſius ſermones tribus modis à nobis debere ſeruari: corde videlicet, ore & opere. Hoc eſt, vt eius ſermonem corde meditemur, per hũc verbo proximum ædificemus, & hunc in opere per lucis exempla monſtremus. Sanè ad hanc triplicem ſermonum ſuorum obſeruãtiam ipſe nos monet, dicens: Verba quæ ego præcipio tibi hodie, erunt in corde tuo, ecce primum. & narrabis ea filiis tuis, ecce ſecundum. & habebis ea quaſi ſignum in manu tua, ecce tertium.

Chriſti ſermo est ſeruandus. *Deut. 6.*

¶ Circa ſecundum, quod eſt, probatæ dilectionis optanda remuneratio, ſubditur.

Et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.

E Pater meus, inquit, diliget eum. Et quid ni diligeret? qui miſeretur etiam omnium, & nihil odit eorum quæ fecit. Porrò ſummi huius patris dilectio abũdè patet. Primum, in dilectionis præuẽtione. Vnde per hunc Apoſtolum alibi dicitur: In hoc eſt charitas Dei, non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos. Et Apoſtolus Paulus: Elegit nos, inquit, in ipſo ante mũdi cõſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate.

Patris charitas vt patet. *1. Ioan. 4* *Epheſ. 1.*

Patuit item in vnigeniti filij ſui ad nos miſſione. Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret.

Ioan. 3.

daret. Et rurſum: In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium ſuum vnigenitum miſit in mundum. *1. Ioan. 4*

Deniq; patet hæc patris cœleſtis erga nos dilectio in collatione ſupernæ hæreditatis. Vnde Apoſtolus Petrus teſtatur fideles regeneratos eſſe in ſpem viuam per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem, & incõtaminatam, & immarceſſibilem ipſis in cœlis conſeruatam. Quin & ſeipſum in hæreditatem promittit ſuis, ſicut ſcriptum eſt: Ego pars & hæreditas tua. *1. Pet. 1.* *Num. 10.*

Et vnde rurſum in Deuteronomio ſcriptum eſt, dicẽte Domino: Non habebunt Sacerdotes & Leuitæ & omnes qui de eadem tribu ſunt, partem & hæreditatem cũ reliquo Iſrael. Et poſt pauca: Dominus enim ipſe eſt hæreditas eorum, ſicut loquutus eſt illis. Et ad Abraham: Ego, inquit, protector tuus ſum, & merces tua magna nimis. Protector in præſenti, merces in futuro. Qui autem per Leuitas (qui aſſumpti interpretantur) niſi electi Dei qui ad cœleſtem hæreditatem vocati ſunt, intelliguntur? Hi prohibentur cum filiis huius ſeculi habere hæreditatem, eo quòd hæreditatis eorum portio ſit in terra viuentium. Itaque hoc quod in caducis & terrenis rebus ſuperfluum hic concupiſcunt & accipiunt, eorum illic minuit hæreditatem. *Deut. 18.* *Gen. 15.* *Electorũ hic nõ eſſe hæreditatem.*

Dictum fuit à Domino filiis Iſrael: Tranſibitis per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. Neque enim dabo vobis de terra eorum quantum poteſt vnius pedis calcare veſtigium, quia in poſſeſſionem Eſau dedi montem Seir, quod interpretatur hircus, & ſignat vilem & fœdam carnis voluptatem. *Deut. 2.*

Et ad eum, inquit, veniemus. Magna ſanè & optãda remuneratio Chriſti ſermonem ſeruantibus, quòd & à patre diligũtur, & quòd iis patris & filij & ſpiritus ſancti aduentus & cõmoratio eſt repromiſſa. Veniunt autem ad nos, dum venimus ad eos. Veniũt ſubueniendo, venimus obediendo. Veniunt illuminando, venimus intuendo. Veniũt implendo, venimus capiendo, vt ſit nobis eorũ non extranea viſio, ſed interna: & eorũ in nobis non tranſitoria manſio, ſed æterna. Et manſionem, inquit, apud eũ faciemus. Atque ita non in ſomnis manifeſtabimur vobis, ſed cũ patre venturus ſum, eo modo quo par eſt patrem manifeſtari, ita fiet & mea manifeſtatio qua vobis manifeſtabor. At F *Ad eum veniemus.* *Auguſt.* *Theoph.*

dicendo. Manſionem apud eum faciemus, ſubmouit Apoſtoli Iudæ ſuſpitionem. Non enim ſomnia manēt, inquit, ego autem quum manifeſtor maneo vnà cum patre. Non igitur quaſi in ſomnio erit viſitatio mea.

Rupert. Non autem putandum eſt hoc eſſe manifeſtari Dei filium diligentibus eum, quòd veniet cum nubibus, vt videat eum omnis oculus, quanquam & hoc ſine dubio futurum ſit, quo videlicet modo videbunt & qui pupugerūt: ſed expreſſa eſt magnificentius hæc magnifeſtatio de qua nunc agitur, quia veniemus, inquit, ad eum, & māſionem apud eum faciemus.

Igitur intus diligentibus Dei filium, intus, inquam, in interioribus animæ, dilectus ipſe Dei filius cum patre manifeſtatur. Et hoc profectò magnū dilectionis eſt præmium, quòd pater & filius per ſpiritum ſanctum Deus vnus, dilectæ animæ intrinſecus mira & ineffabilis charitatis voluptate copulatur.

G Sed quærat aliquis, & dicat: Quo pacto dictum eſt hic, Et manſionem apud eum faciemus, quum alibi proprium hoc fuerit ſignum quo ſanctus ſanctōrum foret agnoſcendus, iuxta quod ad Ioannem oraculo diuino dictum

Ioan. 1. eſt: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto, & idem ſpiritus connaturalis & cōſubſtantialis ſit patri & filio, de quibus perſonis hic enuntiatur, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus?

Deus manet in ſanctis. Sed aduertendum eſt, quia quàm diu in hoc mortali corpore viuitur, manet quidem in ſanctis animabus per manifeſtationem filij, pater & filius, & nihilominus ſanctus vtriuſque ſpiritus. Per infuſionem verò propriæ ſubſtantiæ, vt manſione æterna maneat, hoc in remuneratione venturi ſeculi feliciter adimplendū expectatur. Nam nūc

3 Reg. 19. quidem dilectus tanquam ſibilus auræ tenuis raptim figens oſculum, fugit in illa autem beata vita dilectus dilectæ plena & permanente voluptate copulabitur. Et gau-

Iſa. 61. debit, inquit Propheta, ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit ſuper te Deus tuus.

Talis māſio patris & filij & ſpiritus ſancti, præſertim dilectionis ædificatione præparatur. Ait ergò: Si quis diligit me, ſermonem meū ſeruabit, & pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & māſionem apud eum faciemus. Veruntamen diuinæ maieſtati intra cordis hoſpitium ſuſcipiendæ

piendæ ea quæ dicta eſt præparatione opus eſt. Grande eſt enim in cordis hoſpitio habere aduentum Dei. Vnde Greg. Si domum cuiuſquam veſtrum quiſquam diues & præpotens amicus intraret, omni feſtinantia domus tota mundaretur. Tergat ergo ſordes praui operis, qui deo præparat domum mentis. In quorundam etenim corda venit & manſionem non facit, quia per compunctionem quidem dei reſpectum percipiunt, ſed tentationis tempore hoc ipſum quod compuncti fuerant obliuiſcuntur, ſicque ad perpetranda peccata redeunt, ac ſi hæc minimè planxiſſent. Qui verò deum ſyncerè diligit, qui eius mandata cuſtodit, in eius corde dominus & venit & manſionem facit, quia ſic eum diuinitatis amor penetrat, vt ab hoc amore tentationis tempore non recedat. Ille ergo verè amat, cuius mentem delectatio praua ex conſenſu non ſuperat. Nam tanto quiſque à ſuperno amore disiungitur, quanto inferius delectatur.

H *Quibuſdã venit, ſed non manet.*

¶Circa tertium, quod eſt, minimè diligentium aperta deſignatio, ſequitur:

Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.

Sicut Chriſti ſermones ſeruantibus manifeſtandus eſt & filius ipſe & pater, ita quoque ab eo qui mandata non ſeruat, diſcedit & ipſe & pater, tanquam non à diligente. Nam qui non diligit me, inquit, ſermones meos non ſeruat. Atque ita neque patrem diligit, qui non diligit filium. Nam ſermo filij, etiam patris eſt.

Theoph. *Hi non diligunt.*

Igitur qui non cuſtodit ſermonem filij vel patris, ſicut odit filium, odit & patrem. Vos igitur, inquit, diſcipuli cuſtodite ſermones meos, ita enim declarabitis dilectionem tam erga me quàm erga patrem. Nõ ergo credat aliquis, quicquid ſibi animus de dilectione Dei ſine operis atteſtatione reſpõderit. Nunquam eſt Dei amor otioſus. Operatur etenim magna ſi eſt, ſi verò operari renuerit, amor non eſt. Ne autem parua cuiquam videatur indignitas, nõ ſeruare ſermones ab eo dictos, ecce adiecit, dicens:

Greg.

Et ſermonem quem audiſtis non eſt meus, ſed eius qui miſit me patris.

Huic ſimile eſt qđ paulò antè dixit: Verba quæ ego loquor vobis à meipſo nõ loquor. Et lõgè antè: Mea, inquit,

I *Ioan. 7.*

Gregor. doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me. Sanè is ipſe qui loquitur vnigenitus filius, verbum patris eſt,& ideo ſermo quem loquitur filius, non eſt filij,ſed patris, quia

Deut. 18. ipſe filius verbum eſt patris.Qui ſermonem ſuum loquitur,mendacium loquitur, & authoritate legis cōtemnendus eſt,quia mendax eſt.Sermo autem quem audiſtis,impletur,& ab effectibus ſuis eſſe verax comprobatur. Ergo meus, inquit, non eſt, ergo à meipſo de proprio corde confictus non eſt,ſed eſt eius qui miſit me patris, teſtantibus operibus quæ vidiſtis,quæ viſuri,quæque in nomine meo facturi eſtis.

Graue Chriſti ſermone contemnere. Aug. Proinde qui ſermones meos non ſeruat, non leue hoc eſſe putet. Spernendo quippe ſermonem quem audiſtis, ſpernit eum cuius ſermo eſt,ſcilicet, patrem qui miſit me. Rectè igitur factori tribuit, quod facit æqualis,à quo habet hoc ipſum,quo illi eſt æqualitatis indifferētia. Quum enim non ſit dei filius de ſeipſo,neque de ſeipſo loquitur. Nam & eſſentiam ſuam & operationem & ſermonem omnem à patre habet. Et ſuus itaq; eſt ſermo, quia loquitur illum, & ſimul non ſuus, quia non à ſeipſo loquitur. Quòd ſi de Chriſti humanitate intelligatur, ſenſus planus eſt, nam Euangelicam doctrinam Chriſti humanitas à ſe non habet,ſed à Deo.Hinc doctrinæ Chriſtianę prædicatoribus datur exemplum, quatenus ita prædicent, vt verè & ipſi poſſint dicere: Sermo quem loquor non eſt meus,ſed eius qui miſit me patris.

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Hæc loquutus ſum vobis,apud vos manens.

K Hic ponitur venturum per ſpiritum intelligentiæ promiſſa claritas.Vbi duo ſunt notanda. Vnum eſt,Paracleti ſpiritus ratio & miſſio.Alterum eſt, per eundem ſpiritum mentium illuſtratio Ibi:Ille vos docebit omnia.

Circa primum dicit:Hæc loquutus ſum vobis apud vos manens.Ac ſi diceret: Apud vos manens præſentia corporali,non meipſum vobis adhuc manifeſtaui,ſed tantum loquutus ſum & ſermonem feci, quem ſi quis ſeruauerit, hoc magnum recipiet præmium quod ego manifeſtabo ei meipſum.Manens apud vos myſteria regni dei in parabolis & in prouerbiis loquutus ſum vobis, & quaſi par-

1.Cor.3. uulis ſenſu lac vobis potum dedi, non eſcam. Nondum enim poteratis, ſed ne nunc quidem poteſtis. Hoc ha-

ctenus

ctenus factum eſt.

Duplicem ſanè ſuam manſionem inſinuat. Corporalem videlicet, qua iam tunc præſens erat. De qua hic loquens, ait: Hæc loquutus ſum vobis apud vos manens, & vnde per Prophetam dicitur: In terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.

Chriſti manſio duplex. *Baru.3.*

Inſinuat & ſpiritualem manſionem, quàm paulò antè promiſit futuram, qua cum patre & ſpiritu ſancto intrinſecus mentes noſtras ſpiritualiter inhabitat. Quando enim non maneret apud ſuos, quibus aſcenſurus in cœlum promittit, dicens: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi? Ergo verbum incarnatum & manet & recedit. Recedit e corpore, manet diuinitate. Apud eos igitur tunc manſiſſe ſe perhibet, quia is qui inuiſibili ſemper poteſtate eis præſens erat, corporali iam viſione recedebat.

Greg. *Mat.28.*

Sequitur.

Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo.

Paracletum nominat propter continuas ipſorum afflictiones, bono illos animo eſſe faciēs, quòd ab illo forent refocillandi. Nec tamen Apoſtolis tantum doctorem illum & paracletum promiſit & dedit, ſed & vniuerſæ prorſus eccleſiæ ſuæ, qui illam indeſinenter & docet, & regit, & gubernat, ne quo modo impingens aberret à fide. Porrò magiſterium illud ſpiritus ſancti ſciſmatici omnes hæretici derelinquunt.

L *Theoph.* *Quid paracletus operetur.* *Greg.*

Proinde paracletus Græca loquutione, Latinè aduocatus dicitur vel conſolator. Qui idcirco aduocatus dicitur, quia pro errore delinquentium apud iuſtitiam patris interuenit. Qui vnius ſubſtantiæ cum patre & filio exorare pro delinquentibus perhibetur, quia eos quos repleuerit exorantes facit. Vnde & Paulus dicit: Ipſe enim ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Sed diceret quis: Minor eſt qui poſtulat quàm qui poſtulatur, quomodo ergo ſpiritus poſtulare dicitur, qui minor non eſt? Sed ipſe ſpiritus poſtulat, quia (vt iam dictum eſt) ad poſtulandum eos quos repleuerit inflammat.

Aduocatus. *Rom.8.*

Conſolator autem idem ſpiritus vocatur, quia de peccati perpetratione merentibus, dum ſpem veniæ præparat, ab afflictione triſtitiæ mentem leuat. Vnde etiam ei canit

Conſolator.

eccleſia: Conſolator optimè, dulcis hoſpes animæ,dulce refrigerium.

Ioan.6. Proinde,ſpiritus dicitur ratione vitæ.Spiritus eſt enim qui viuificat.Et ſicut habitare in corpore animam probant vitales ſenſus corporis, ita & habitare in anima ſpiritum, probat vita ſpiritualis.Item,ſpiritus dicitur ratione virtutis, nihil enim ſpiritu virtuoſius. Vnde & quanto aliquid eſt ſpiritualius,tanto eſt virtuoſius.Iſte verò ſpiritus tantę eſt virtutis,vt eo operante ſint omnia creata. Vnde Pſalmiſta precatur,dicens: Emitte ſpiritum tuum & creabuntur,ſed & omnia virtute ipſius ſubſiſtunt.

Spiritus

Spiritus ſanctus. *Eſa.11.* Dicitur etiam ſpiritus ſanctus, quia non modo ſanctus eſt,ſed & quia eos quibus datur ipſe ſanctificat.Sanctificat autem animam donis ſeptem, à quibus apud Eſaiam vocatur ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis,ſpiritus ſcientiæ & pietatis,& ſpiritus timoris Domini.

Spiritus veritatis Dicitur vlterius ſpiritus ſanctus ſpiritus veritatis, quia cognitæ veritati(quæ Chriſtus eſt)non niſi per ipſum adhæremus,qui & veraces,& veritatis facit amatores. Sicut enim ipſe amor eſt connectens patrem filio,& pater in illo ſibi complaceat, ita idem ſpiritus ſanctus diuinæ veritatis verbum rationali menti connectit.

Theoph. Quem mittet, inquit, pater in nomine meo. Ideo in Chriſti nomine venturus paracletus dicitur, quia nixil à Chriſto alienum ſit docturus, neq; propriam opinionem ſibi vendicabit:ſed in nomine meo,inquit,veniet.Hoc eſt, in gloriam nominis mei, non ſui, quòd faciunt docentes contraria ſuis doctoribus,proprium nomen commendantes. Proinde, in Chriſti nomine ſpiritus ſanctus à patre mittitur,& quia in fide nominis eius, & quia à filio ſpiritus ſanctus mittitur,quod tamen filius habet à patre.Vnde & alibi dicit ſe mittere ſpiritum ſanctum à patre. Poteſt & in hunc modum intelligi,quod in nomine filij venturus erat ſpiritus ſanctus,quia ſicut in nomine patris venerat filius, eo quòd filius eſſet Dei patris, ita ſpiritus ſanctus venturus eſſet in nomine filij, dicente Paulo:Miſit Deus ſpiritum filij ſui.

Spiritus ſancti miſſio duplex. *Ioan 15.* *Ioan.3.* Duplex autem eſt miſſio ſpiritus ſancti.Vna inuiſibilis, qua mentem ſanctificaturus humanā cum patre venit & filio. Vnde in Euangelio dicitur: Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis,ſed neſcis vnde veniat,aut quo vadat.

Altera

Altera eſt viſibilis,quæ ſenſibilibus quibuſdam ſignis ipſius demonſtrat aduentum.Quomodo hodierna die Apoſtolis in vnum congregatis miſſus fuit,ſicut in Actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt, & in lectione epiſtolæ ſolennitatis huius excitatur. Vnde habes in opere ſuper Epiſtolas Dominicales. *Act.2.*

¶Circa ſecundum,quod eſt per eundem ſpiritum mentium illuſtratio,ſubditur:

Ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis.

Ne diſcipuli rurſus interrogarent, & dicerent: Quæ mandata ſeruare debemus, liberat eos à turbatione, dicens: Paracletus obſcura & intellectu difficilia, cognita vobis faciet. Nam hæc quæ vobis videntur obſcura, dixi, quum manerem & eſſem apud vos. Si autem abiero, de omnibus docebimini. Igitur de diſceſſu non oportet vos eſſe triſtes, qui tanta vobis bona, tantámque vobis ſapientiam adferet.Quandiu enim ego apud vos maneo & ſpiritus non venit, nihil magnum neque ſublime intelligere poteſtis. Ille,inquit,vos docebit omnia. Hoc eſt (ſecundum Didymum) quæ ſpiritualia ſunt & intellectualia veritatis & ſapientiæ ſacramenta. Docebit verò, non ſicut qui artes aliquas & ſapientiam ſtudio induſtriáque docnére, ſed quaſi ipſa ars atque doctrina & ſapientia veritatis ſpiritus, inuiſibiliter menti inſinuat ſcientiam diuinorum. M *Theoph.* *Spiritus ſanctus quomodo docet.*

Et ſuggeret vobis omnia, id eſt, commemorabit, quia ſpiritus ſanctus & docuit & commemorauit. Docuit quidem quæcunque nondum dixerat eis Chriſtus,tanquam non valentibus portare: commemorauit verò quæcunque Dominus dixerat, quæ obſcuritatis cauſa vel intellectus tarditate commendare memoriæ nequiuerunt. Ergo ſpiritus ſanctus ſic docet quæcūque vera ſunt,quòd etiam ſuggerendo conſulat & inducat vt ipſius præcepta ſeruemus. *Theoph.*

Reuera enim nec ſine magiſterio,nec etiam ſine adiutorio huius ſpiritus nec diuinam veritatem intelligere, nec præcepta poſſumus cœleſtia ſeruare. Vnde Gregorius: Niſi idem ſpiritus cordi adſit audientis, otioſus eſt ſermo doctoris.Nemo ergo docenti homini tribuat,quod ex ore docentis intelligit: quia niſi intus ſit qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. *Gregor.*

Ecce

Ecce vnam loquentis vocem omnes pariter auditis, nec tamen pariter ſenſum auditæ vocis percipitis. Quũ ergo vox diſpar non ſit, cur in cordibus diſpar eſt vocis intelligentia, niſi quia præter hoc quod vox loquentis communiter admonet, eſt magiſter interior qui de vocis intelligentia quoſdam ſpecialiter docet? De hac vnctione ſpiritus per Ioannem alibi dicitur: Vnctio eius docet vos de omnibus. Per vocem ergo non inſtruitur, cuius mens per ſpiritum non vngitur. Sed cur iſta de doctrina hominum loquimur, quando & ipſe conditor non ad eruditionem hominis loquitur, ſi eidem homini per vnctionem ſpiritus non loquitur? Certè Cain priuſquam fratricidium opere perpetraret, audiuit: Peccaſti, quieſce. Sed quia culpis ſuis exigentibus voce eſt admonitus non vnctione, audire Dei verba potuit, ſed ſeruare contempſit.

1. Ioan. 2 — *Gen. 4.*

¶Circa tertium principale dicitur:

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.

N Hic poſt præmiſſa ſubiungitur datũ diſcipulis ſolatium pacis. Vbi tria ſunt per ordinem conſyderanda. Primum eſt, optatæ pacis gratioſa donatio. Secundum eſt, attendenda pacis à pace diſtinctio, ibi: Non quomodo mundus dat. Tertium eſt, trepidãtium diſcipulorum per Chriſtum confirmatio, ibi: Non turbetur cor veſtrum.

De vet. do. Deſcriptio pacis.

Circa primũ dicit: Pacem relinquo vobis. Pax (vt dicit Auguſtinus) eſt ſerenitas mẽtis, trãquillitas animi, ſimplicitas cordis, amoris vinculum, cõſortium charitatis. Sanè pacem relinquit in hoc ſeculo, in qua manentes hoſtem vincimus, & etiã diligimus inuicem. Vnde & eccleſia precatur: Hoſtem repellas longius, pacémq; dones protinus. Relinquunt homines ſuis temporalia bona hæredibus. Chriſtus diſcipulis ſuis reliquit pacem. Pacem meam do vobis, ſcilicet in futuro ſeculo quãdo ſine hoſte regnabimus, vbi nũquam poterimus diſſentire. Nã & ſi per ſpiritũ ſanctum veram pacem in præſenti habere poſſimus, plena tamen nõ erit niſi in futuro ſeculo, quia adhuc peccamus.

Pax ꝙ deſiderabilis.

Eſt autem pax amicitiæ fructus, ſicut econtrario bellũ inimicitiarum opus eſt. Quæ pax tanto gratior & deſiderabilior venit, quanto grauiori diſpendio eius qui minor & infirmior eſt, inimicitiæ geruntur. Verbi gratia: Vbi vi-

ctor victos omnes morti addiceret, dulcius nomen vel opus pacis eſt, quàm vbi victor victis reſeruatis ſolummodo tributa, quanquam difficilia indiceret. Erāt autem inter Deum & homines inimicitiæ nimis graues, nec dubium erat quin in certamine iudicij Deus omnino ſuperior foret. Et ſi qui erant homines fideles & iuſti, quales fuerunt Abraham, Iſaac, & Iacob, & quique ſimiles illis, attamen tantilla erat illorum iuſtitia debiti comparatione, quanta eſt fortitudo regis occurrentis cum decem milibus, ei qui cum viginti milibus aduerſum ſe venit. Ergo quanto maiori malo generis humani prædictæ inimicitiæ gerebantur, tanto magis neceſſaria erat hominibus pax. Sed quam nos legationem miſiſſemus ea quæ pacis ſunt rogaturi, niſi vltrò ſe obtuliſſet pax noſtra Chriſtus filius Dei: qui pro eo quòd ſolus erat innocēs, ſolus etiam poterat rationes perorare noſtræ pacis? Ipſe eſt, inquit Apoſtolus, pax noſtra, qui fecit vtraque vnum: & medium parietem maceriæ, id eſt inimicitias, ſoluit in carne ſua. Et poſt pauca: Et veniens, inquit, euangelizauit pacem vobis qui longè fuiſtis, id eſt Gentibus, & pacem his qui propè, id eſt Iudæis, quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in vno ſpiritu ad patrem.

Conciliator pacis vnus.

Ephes. 2.

Sanè quòd pacem geminauit, hoc datur intelligi, quia pacem nobis reliquit in hoc ſeculo, pacémque ſuam dabit in futuro. Pacem nobis reliquit qua ſuperemus inimicum, pacem dat, vt tandem ſine hoſte viuamus. Pacem relinquit hic nobis abiturus ad patrem, pacem dat nobis nos adducturus ad patrem.

Itaque non idem eſt, relinquere pacem & dare. Nam ea quam relinquit, pax noſtra eſt (vnde non ait: Pacem meam relinquo vobis) vt eam ipſi poſſimus accipere: quā verò ipſe dat, in cœlis eſt: nec poſſumus hanc accipere, quandiu in nobis eſt lucta carnis & ſpiritus.

¶ Circa ſecundum, quod eſt attendenda pacis à pace diſtinctio, ſubiungitur in litera:

Non quomodo mundus dat, ego do vobis.

Hoc eſt: Non quomodo homines dant qui diligunt mundum, qui propterea ſibi dant pacem, vt ſine moleſtia mundo perfruantur, & quando iuſtis dant pacem, vt non eos perſequantur. Sed pax eſſe non poteſt vera, vbi non eſt vera concordia, quia diſiuncta ſunt corda. Chriſtus autem dat pacem, vt aduerſa mundi ſine perturbatione tolerentur.

O *Auguſt.*

lerentur.

Pax mundi qualis. *Sap.2.* Itaque pax quam mundus dat, paci quam dat Chriſtus contraria eſt. Quid nanq; mundus agit in largitione ſuæ pacis? Venite, inquit, & fruamur bonis quæ ſunt, & vtamur creatura tanquam in iuuẽtute celeriter. Vino & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. *Matt.10.* Eiuſmodi pacem nolite, inquit CHRISTVS, putare quod venerim mittere in terram. Non veni pacem mittere, ſed gladium.

Porrò de pace quam dat CHRISTVS ſcriptum eſt: *Eſa.52.* Quàm ſpecioſi ſuper montes pedes euangelizantis pacem, annuntiantis bonum, prædicantis ſalutem, dicentis: Sion, regnauit Deus tuus.

Pax Chriſti. In hoc quippe pax Chriſti eſt quam ipſe dat nobis, quod principe mundi huius foras eiecto, ô Sion, regnauit *Ioan.12.* ipſe Deus tuus, regnũmque peccati & mortis deſtructũ *Eſa.14.* eſt, & ceſſauit exactor, quieuit tributum, contriuit Dominus baculum impiorum, virgam dominantiũ, cædentem populos in indignatione, plaga inſanabili, ſubiicientem in furore gentes, perſequentem crudeliter.

Rupertus. Veram ergo dum vado, inquit, pacem relinquo vobis, pacem veram, meam, meam inquã, id eſt, per me acquiſitam, dum redeo, dum à mortuis reſurgo, do vobis, dicendo: Pax vobis. Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.

¶Circa tertium, quod eſt trepidantium diſcipulorum per Chriſtum confirmatio, ſequitur:

Non turbetur cor veſtrum neque formidet, audiſtis quia ego dixi vobis, vado & venio ad vos.

P Turbari & formidare poterat cor eorum, quòd rece- *Auguſt.* debat ab eis, quamuis iterum venturus ad eos, ne forſitan gregem lupus hoc interuallo inuaderet. Ideo enim dixerat: Pacem relinquo vobis, quaſi ita dicens: Quid vo- *Theoph.* bis nocent mundi turbulationes, quum pacem mecum *Remediũ diſcipulis ne turbentur.* habeatis? Nec enim talis eſt pax mea qualis mundi, quæ ſæpe in malo fit, & planè ſtulta eſt, ſed ego vobis talem do pacem, vt & inter vos pacem habeatis, & vnum corpus ſitis. Hoc autem fortiſſimos omnium vos faciet, etiam ſi multi contra vos inſurgent, nihil patiemini, concordia paceque mutua muniti.

Sicut

Sicut ergo ſuprà dixi,inquit, non turbetur cor veſtrũ, creditis in Deum & in me credite, ita & nunc repetens dico: Non turbetur cor veſtrũ neque formidet,videlicet, data ratione digna,cur nequaquã cor veſtrum turbari debeat aut formidare.Audiſtis enim,nã ego dixi vobis,vado & venio ad vos. Vado,inquam,parare vobis locum:& ſi abiero, & præparauero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ſum ego & vos ſitis. Quòd ſi neceſſario caro veſtra præ infirmitate dum ego vado turbatur, ſaltem non turbetur cor veſtrum neque formidet à ſpe ſua ſe eſſe deceptum, quaſi fruſtra crediderit me eſſe Chriſtum filium Dei. Et ſi in ipſa trepidatione diſparet exterior pulchritudo confeſſionis, viuat intrinſecus radix fidelitatis.

Vado,inquit,moriendo,reſurgendo,& ad cœlos aſcendendo,corporalem vobis præſentiam ſubtrahendo,& venio ad vos. Dixit enim ſuperius, Si quis diligit me, ego & pater ad eum veniemus. Non igitur debebant corde turbari & formidare, quandoquidem ſic deſerebat oculos, vt non deſereret cor. Vt autem intelligerent ſecundum id quod homo erat eum dixiſſe, Vado & venio ad vos,ſubiecit atque ait:

Si diligeretis me,gauderetis vtique, quia vado ad patrem, quia pater maior me eſt.

Quaſi dicat: Diligitis quidem me nunc interim tanquam proximum,ſed nondum tanquam Deum. Si enim ſic diligeretis me, ſi cognouiſſetis me, ſi crederetis quia ego in patre & pater in me eſt,gauderetis vtique,quia ad patrem vado. *Q Ruper.*

Quanta enim in hoc diligentibus me gaudendi cauſa eſt? Magna planè & ineffabilis. Nam quandiu mortalis homo ſum,pater maior me eſt. Ergo per quod filius non eſt æqualis patri,per hoc erat iturus ad patrem, à quo & venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Per illud autem in quo eſt æqualis patri,nunquam recedit à patre, ſed cũ illo eſt vbique totus pari diuinitate quã nullus continet locus. Ipſe ergo filius Dei æqualis patri in forma Dei, quia ſemetipſum exinaniuit,non formã Dei amittẽs, ſed formã ſerui accipiens:maior eſt etiam ſeipſo, quia maior eſt forma Dei quæ amiſſa non eſt,quàm forma ſerui quę accepta *Auguſt. Forma ſerui & forma Dei.*

accepta eſt.Hæc igitur eſt forma ſerui in qua Dei filius minor eſt,non patre ſolum, ſed etiam ſpiritu ſancto. Secundū hanc formam ſerui, puer Chriſtus etiam parentibus ſuis minor erat quando paruit maioribus, ſicut ſcriptū eſt:Deſcendit cū eis Nazareth, & erat ſubditus illis.

Luc.2.

Hinc gaudendum Chriſtum diligentibus.

Agnoſcamus igitur geminam Chriſti ſubſtantiam, videlicet diuinam,qua æqualis eſt patri, & humanam, qua maior eſt pater. Vtrunque autē ſimul,non duo,ſed vnus Chriſtus,ne ſit quaternitas,ſed trinitas Deus. Ideo ergo dixit:Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem,quia naturæ humanæ gratulandum eſt, eo quòd ſic aſſumpta eſt à verbo vnigenito vt immortalis conſtitueretur in cœlo,atque ita fieret terra ſublimis,vt incorruptibilis puluis ſederet ad dexteram patris. Quis non hinc gaudeat qui ſic diligit Chriſtū vt & ſuam naturam iam immortalem gratuletur in Chriſto, atque idipſum ſperet ſe futurū eſſe per Chriſtum.Hinc de ipſo per Pſalmiſtam dicitur:Minuiſti eum paulò minus ab angelis. Et mox ſubiungitur: Gloria & honore coronaſti eū,& conſtituiſti eū ſuper opera manuum tuarum. Omnia ſubiciſti ſub pedibus eius.Et in alio Pſalmo: Dixit Dominus Domino meo,ſede à dextris meis. Ac deinceps:De torrente in via bibet,propterea exaltabit caput.

Pſal.

Hoc propter idipſum quia vado mox futurū eſt.Videbitis enim me Dominū & ſaluatorem veſtrū propter paſſionem mortis, gloria & honore coronatū. Quidni ergo gauderetis me tranſire ab exilio mūdi & æternaliter ſeſſurū ad dexteram patris intrare in gloriam regni mei? quia videlicet hactenus ex quo carnem indui, pater maior me eſt, & ego ſecundū mortalitatem eiuſdem carnis non ſolum patre, ſed etiam immortalibus paulò minor ſum angelis. Sequitur:

Et nunc dixi vobis priuſquam fiat,vt quū factū fuerit,credatis.

R Valet enim ad teſtimonium præſentiū,memoria præteritorum.Idcirco nūc dixi vobis priuſquam fiat,dixi inquam,quia vado & iterum venio, vt quum factum fuerit, quum ego abiero,& iterum venero, vos præteritis dictis ſimul & præſentibus factis confirmati,credatis.ſ.quia ego in patre & pater in me eſt,qui hæc antequam facerē prædixi,& poſtquam prædixi facere potui.

Sed

Sed dicat aliquis: Quid eſt hoc quod ait, vt quum factum fuerit credatis, cùm magis credere homo debeat antequam fiat id quod credendum eſt? Hæc eſt enim laus fidei, ſi quod creditur non videtur. Nam & ille cui dictum eſt, quia vidiſti me credidiſti, aliud vidit, aliud credidit. Vidit hominem, credidit Deum. Sed ſi debent credi quæ videntur, ſicut dicit vnuſquiſque oculis ſuis credidiſſe, non tamen ipſa eſt quæ in nobis ædificatur fides. Sed ex rebus quæ videntur agitur in nobis, vt ea credantur quæ non videntur. Illud itaq; dicit, quum factum fuerit, quòd eum poſt mortem viſuri erant viuentem, & aſcendentem ad patrẽ. Quo viſo fuerant credituri, quod ipſe eſſet CHRISTVS filius Dei, qui hoc potuit (vt iam dictum eſt) & facere & prædicere antequam faceret. Credituri autem hoc erant, non fide noua, ſed aucta: aut certè quum mortuus eſſet defecta, quum reſurrexiſſet refecta. *Quæſtio.* *Solutio.* *Auguſt.*

¶ Circa quartum principale dicitur:

Iam non multa loquar vobiſcum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.

Hic ponitur fruſtrandus aduẽtus huius mundi principis. Vbi duo notantur. Vnũ eſt: Irritę diaboli contra innocentem inſidiæ. Alterum, euidens argumentum paternę dilectionis & obedientiæ, ibi: Sed vt cognoſcat mundus.

Circa primum dicit: Iam non multum loquar vobiſcum. Ideo hoc dicebat, quoniam inſtabat iam tempus vt comprehenderetur, & ad mortem traderetur: Venit enim, inquit, princeps mundi huius, id eſt, diabolus. Caue, putes quòd machinæ huius mundi dæmones imperiũ habeant, ſed prauis & facinoroſis hominibus hos inſinuat præſidere, qui & iam tunc per orbem terrarum hominibus per idolatriam dominabatur.

Vſitatum eſt autem in literis ſacris opera mala & ea factitantes mundi nomine apellari, vti quum Dominus ad diſcipulos ſuos dicit: Vos de mundo non eſtis, propterea odit vos mundus. Illis enim duntaxat dæmones imperant, qui vltrò ſe illis ſubdidere. Talem itaque mundum regunt dæmones, qui Deum non cognouit: contra quem ſerui Dei perpetuas habent inimicitias, & ille ad- *Mundi nomine cenſentur.* *Ioan. 15.*

uerſum eos. Quia & quod patiuntur homines importunos, illi inuiſibiles faciunt. Inſtigant enim & inflammant eos, & tanquam vaſa ſua mouent, & velut propriis organis his operantur.

Dicat itaque: Venit princeps mundi huius: mundi, ſcilicet damnati, id eſt, amatorum huius mundi, mundi, inquam, qui nunc me odit, & mihi aduerſatur, diabolus nũc venit contentione mortis mecum congreſſurus. Hoc videlicet modo venit, in malignis & peruerſis Iudæis, qui Chriſtum citra omnẽ mortis cauſam tradiderunt in mortem, vel ipſo diaboli ſubminiſtro Pilato teſtante & dicente: Nullam in eo inuenio cauſam, & ecce nihil dignum morte actum eſt ei. Venerat à principio contra prothoplaſtum, & de ſuo plurimum in eo reperiens (nempe perfidiam, ſuperbiam, gulam, inobedientiam) hunc facile ſuperauit, trahebàtque in ſuo captiuum triumpho. Nec illum ſolum, ſed & vniuerſum genus humanum, quod tunc peccati originalis adſtrinxerat.

Cyril.

Ioan. 8.

T Porrò ſi princeps tenebrarum ad Chriſtum moriturum venit, in quo non habebat quicquam, penſemus quàm terribiliter, quámq; ferociter ad cæteros venit homines, opera ſua diſtrictè proditurus, & ſupplicij compenſatione repetiturus. Vnde dictum eſt ad eum: Tu inſidiaberis calcaneo illius. Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: Ipſi calcaneum meum obſeruabũt. Calcanei nomine, vltimum vitæ hominis rectè intelligimus, quod eo aſtutius maligni ſpiritus inſidiantes obſeruant, quo ſe vlterius hominem tentandi nullum tempus habere non neſciunt.

Homini vt diabolus inſidiatur.

Gen. 3

Venit, inquit, princeps mundi huius, præpoſitus mortis, peccator antiquus, qui homicida fuit ab initio, & in me nõ habet quicquam. Quia neq; cũ peccato Deus venerat, nec eius carnẽ de peccati propagine virgo pepererat. Vnde & dicebat: Nihil in eo inuenio quod me delectat. Venit ergo ingruẽte iam Chriſti paſſionis tempore, vt ſcrutaretur ſi vel timore mortis, mortem fugeret, ſed fruſtra. Nam ſic triſtitiam & timorem in Chriſto reperit, quòd tamen cognouit eum promptè & voluntariè mortem pati.

¶ Circa ſecundum, quod eſt argumentum euidens paternæ dilectionis & obedientiæ, ſubditur in litera:

Sed vt cognoſcat mundus quia diligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio.

Qu: ſi

Quaſi dicat: Non idcirco princeps huius mundi venit, V non propter hoc venire permittitur, quòd ego rapuerim, vel iuſtè exoluere debeam quod ille eſt exacturus, id eſt, peccatum habuerim, cui mortis ſupplicium debeatur, ſed vt cognoſcat mundus quia diligo patrem. Nihil enim fuit quo magis eam quam ad patrem habet dilectionem euidentius oſtenderet, quàm quòd ipſe qui à peccato prorſus erat emunis, & in quo nihil erat morte dignum, ipſam mortem patri obediens ſuſtineret. Vnde mox ſubdit:

Chriſti ad patrem patet dilectio.

Et ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Mandauerat autem filio pater, vt pro humani generis reparatione ipſe moriens Deo ſacrificium & propitiatio pro peccatis noſtris fieret. Sed & eouſque pater ipſe per ſpiritum ſanctum humanum genus dilexit, vt vnigenitum ſuum in quo ſibi bene cōplacuit, in quo (vt dictum eſt) nulla mortis erat cauſa, mortem crucis ſubire mandauerit. Et vt palàm foret quia fortis eſt vt mox dilectio, imò morte fortior, ipſe filius per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo. Vnde mox poſt præmiſſa ſubiecit: Surgite, eamus hinc. Ecce quomodo dilectio patris eum impellebat ad mortem, vt mandatum ipſius impleret, accedens ſponte ad eum quo tradendus erat locum.

Cant 8. Heb. 9.

Ac ſi patenter dicat: Idcirco illum admitto mortis fœneratorem, Vt cognoſcat mūdus quia ego diligo patrem, & obediens illi per omnia pro omni mundo, ſicut mandauit pater, ſic facio. Igitur quòd venit ille princeps mūdi huius, ſtultæ temeritatis & temerariæ ſtultitiæ eſt: quòd autem incurſus eius ſuſtinens morior, voluntarium obedientiæ pro omni mundo ſacrificium eſt. Sed patris voluntas deducit me dicentem: Pater, non mea voluntas, ſed tua fiat, quia non quod infirma caro appetit, ſed agendum mihi cenſeo quod exigit conſilium diuinitatis. Veniat itaque qui nunc venit princeps mundi huius, vt quū in me nihil inuenerit, victus in certamine per vnum hominem iure foras eiiciatur, ſicut econtrà per vnum hominem quem vicit, principatum mundi huius iure ſibi obtinuiſſe videbatur. Hoc facto cognoſcet mundus ſuæ ſalutis experimento, quia ego diligo patrem, & mandato ipſius ſubeo mortem, qui per nullam culpam acquiſiui mihi ex Adam mortis hæreditatem.

FERIA SECVNDA PENTECOSTES.

S*IC Deus dilexit mundum, vt filium ſum vnigenitum daret. Ioan. 3.*

Præſens ſancti Euangelij lectio quatuor cõprehendit. Primum eſt, diuinæ dilectionis erga homines oſtenſio. Secundum eſt, piè credentibus ſpei erectio, ibi: Non enim miſit. Tertium eſt, perfidis & impiis timoris incuſſio, ibi: Qui autem non credit. Quartum eſt, incuſſi timoris cauſa ſeu ratio, ibi: Hoc eſt autem iudicium.

A Circa primum duo notantur. Vnum eſt, ipſa diuinæ dilectionis manifeſtatio. Alterum, manifeſtatæ dilectionis deſideranda fructificatio, ibi: Vt omnis qui credit.

Circa primum dicit: Sic Deus dilexit mundum, vt filiũ ſuum vnigenitum daret. Quaſi dicat: Sic ei viſum eſt qui ita vos dilexit, vt pro ſeruis ſaluãdis filium ſuum dederit. Dicẽdo igitur: Sic Deus dilexit mũdum, multam indicat amoris intentionem. Multa enim eſt & infinita diſtantia.

Filius Dei vt nobis datus. Qui enim immortalis, qui ſine principio, qui magnitudo infinita, eos qui ſunt ex terra & cinere infinitis plenos peccatis dilexit, & euſque dilexit, vt daret, nõ quaſi debitum redderet: non venderet, quaſi aliquid viciſſim pro filio recepturus: non accommodaret, quaſi poſtmodum hũc ab illis ablaturus, & repetiturus, ſed merè daret. Vnde per Eſaiam dicitur: Filius datus eſt nobis. *Iſa 9.*

Miranda Dei dilectio. Admiranda ſanè & ampleƈtanda Dei erga homines dilectio, vt daret, non angelum quemlibet, aut ſeruum, ſed filium. Non alienum, ſed ſuum, ſed proprium, dicente Apoſtolo: Proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, filium, inquam, ſuum, non adoptiuum, ſed naturalem & ſibi cõſubſtantialem: non vnum ex pluribus, ſed vnigenitum. Hunc talem dedit in mortem, vt illi viuant, imò vt mortui reuiuiſcant. *Rom. 8.* *Theoph.*

Quæ Dei ſunt vt homini tribuuntur, & cætera. Nota quòd ſicut ſuprà dixit filium hominis deſcendiſſe de cœlo, quamuis non deſcenderit caro de cœlo, ſed propter vnam Domini perſonam & vnam hypoſtaſin, ea quæ Dei ſunt attribuit homini, ita & hoc loco ea quæ hominis ſunt attribuit verbo Dei. Dedit, inquit, Deus filium

ſuum

ſuum in mortem,quanuis impaſſibilis permanſeritDeus, attamen quia vnus & idem fuit per hypoſtaſin Dei filius & homo qui paſſionem ſuſtinuit, filius in mortem dari dicitur,inquãtum & verè paſſus non in ſua natura, ſed in ſua carne

Eſt autem maxima vtilitas,& mentem excedẽs humanam,ex huiuſmodi datione conſequuta,vnde ſubditur:

Vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Ecce duo lucra.Vnũ quidem,quia non perit.Alterum, quòd vitam habeat, atque vitam æternam. Vetus enim lex promittebat eos qui hanc ſeruarent implendo longitudinem dierum,Euangelium verò non temporariam vitam largitur,ſed indiſſolubilem & æternam. B *Theoph.* *Vtilitas ex morte Chriſti.*

Vnde Auguſtinus:Dei filius mortuus eſt,& ipſa morte liberauit nos à morte. Morte occiſus, mortem occidit. Scimus autem quia inuidia diaboli mors intrauit in mundum.Deus enim mortem non fecit,nec lætatur in perditione hominum. *Sap.2.* Ad mortem tamen à diabolo propinatam non venit homo vi adductus:non enim cogendi potẽtiam diabolus habebat,ſed perſuadẽdi verſutiam.Conſenſio tua, ò homo, te perduxit ad mortem. A mortali mortales nati,ex immortalibus mortales facti.Ab Adam omnes homines mortales.IESVS autem filius Dei,verbum Dei,per quod facta ſunt omnia, vnicus,æqualis patri, mortalis factus eſt. *Ioan.1.* Quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.Ergo mortem ſuſcepit,& mortem ſuſpendit in cruce,& de ipſa morte,mortales liberantur.

Quod in figura factum eſſe apud antiquos Dominus ipſe paulò ante cõmemorauit in eo quod ait:Sicut exaltauit Moſes ſerpentem in erémo,ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habet vitã æternam. *Typus Chriſti cruce exaltati.* Proſternebatur in erémo populus Iſrael morſibus ſerpentum.Dictum eſt à Domino ad Moſen,vt faceret ſerpentem æreum & exaltaret in ligno, admonerétque populum vt ſi quis morſus eſſet à ſerpẽte illum ſerpentem exaltatum in ligno attenderet. Factum eſt,mordebantur homines,intuebantur,ſanabantur.

Quid ſunt ſerpentes mordentes? Peccata de mortalitate carnis. Quis eſt ſerpens exaltatus? Mors Domini in

 cruce.

cruce. Quia enim à ſerpente mors, per ſerpentis effigiem figurata eſt mors. Morſus ſerpentium lethalis, mors Domini vitalis. Ergo vt à peccato ſanemur, Chriſtũ crucifixum intueamur. Quomodo enim qui intuebantur illum ſerpentem æneum in deſerto non peribant morſibus ſerpentum, ſic qui intuentur fide mortem Chriſti, ſanantur à morſibus peccatorum. Sed illi ſanabantur à morte ad vitam temporalem, hic autem ait: Vt habeant vitam æternam.

Rupert. C Sed quæſtio ſuboritur non cõtemnenda. Quum enim hic appareat tanta Dei miſericordia, & dilectio tam miſericors, vbi eſt Dei iuſtitia? Forſan enim quum dicimus: Vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas, ſuperbus angelus audet mouere pennam, & aperire os, & gannire. Falſum eſt, inquiens. Nam quòd ſic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, miſericordia ſine veritate eſt, miſericordia iniuſta eſt.

Cui in ſuam proteruam & obſcœnam faciem reſiſtimus, dicentes: Nunquid conueniebat vt Dei dilectio cuiuſquam hominis dilectione minor appareret? Nónne pater fidei noſtræ Abraham homo erat ex illa maſſa quæ tota in Adam perierat? Ecce hic obtulit Deo filium ſuum, & non pepercit vnigenito ſuo propter Deum. Nónne ergo ſalua iuſtitia & veritate Deus homini debitor eſſe voluit, vt & Deus propter hominem filio ſuo non parceret, quia propter Deum homo filio ſuo non pepercit? Vbi Deus accepta tanta iuſtitiæ cauſa proclamat: Per memetipſum iuraui, quia feciſti hanc rem, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me, benedicam tibi & multiplicabo ſemen tuum, & poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, atque in te benedicentur omnes cognationes terræ.

Abrahã charitas erga Deũ.

Gen. 22.

Quis audeat dicere Deo, quare ſic iuraſti? Quare apud hominem damnati generis iuramento te obligaſti, vt ei ſemen tale dares? Nempe & ſi ſolius gratiæ & miſericordiæ eſt quòd prius illum vocauit, & hoc ſemen benedictionis promittẽs, de Hur Chaldæorum eduxit, hoc ſanè iam veritatis quoque & iuſtitiæ eſt quòd in tanta tentatione fideli & emerito cum interpoſitione iuramẽti promiſit atque compleuit.

Miſericordia nõ abſque iuſtitia.

Gen. 11.

Igitur tam verax quàm miſericors Deus, tam conſtanti veritate quàm irreprehenſibili miſericordia ſic dilexit mun-

mundum vt filium vnigenitum daret, id eſt, in altitudinem crucis exaltandum traderet, vt omnis qui credit in ipſum, videlicet eiuſdem Abrahæ fidem eandem firmiter tenens, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Fide nanque filium ille obtulit quum tentaretur, & vnigenitum offerebat in quo ſuſceperat repromiſſiones, dicente Domino: Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen, arbitrãs quia & à mortuis ſuſcitare potens eſt Deus. Qui igitur credit in filium Dei vnigenitum, quòd Deus illum dederit ſicut promiſit, & interemptum ſuſcitauerit, & principem ac ſaluatorem exaltauerit, hic eandem cũ illo poſſidet fidem, eandem conſequitur benedictionem vt non pereat, ſed habeat vitam æternam. *Gen. 2. Rom 4. Benedictionem Abrahæ conſequitur.*

Porrò mundum quem dilexit Deus, humanum genus accipimus, id eſt, viuos & mortuos, mortuos ſcilicet, qui venturum in fide expectauerunt: viuos, qui in illum ſiue ex Iudæis ſiue ex Gentibus credituri erant. Sic enim ait abſque diſtinctione Iudæi atque Gentilis vniuerſaliter, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.

Hic confertur piè credentibus ſpei erectio. Vbi Auguſtinus: Quantũ in medico eſt, ſanare venit ægrotum. Sed ipſe ſe interimit qui præcepta medici obſeruare non vult. Venit ſaluator in mundũ. Quare ſaluator dictus eſt mundi, niſi vt ſaluet mundũ, non vt iudicet mundum? Saluari non vis ab ipſo, ex teipſo iudicaberis. D *Aduentus Chriſti in miſericordia.*

Et eſt ſenſus: Equidem ad hoc venit filius Dei in mũdum, vt credentes in eũ habeant vitam æternam, non vt pereant peccatores. Non enim venit exacturus ſatisfactionem pro illatis contumeliis patri, ſed magis pro hominibus ſatisfacere patri. Sed noli errare. Nam ex hoc Chriſti verbo (vt dicit Chryſoſtomus) multi pigrorũ in peccatorũ magnitudine & negligentię ſuperabundantia, Dei abutentes miſericordia, dicũt: Non eſt gehenna, non eſt ſupplicium: omnia nobis Deus peccata dimittit. Sed conſyderandũ quòd duo ſunt aduẽtus Chriſti, videlicet,

Aduentus Chriſti in iuſtitia. qui iam factus eſt,& qui futurus eſt.Et prior quidem factus eſt,non vt iudicet quæ facta ſunt à nobis, ſed vt dimittat. Secundus autem, non vt dimittat,ſed vt iudicet. De priori ait:Non veni vt iudicem mundum. Quia enim clemens eſt,non facit iudicium,ſed interim remiſſionem omnium peccatorum per baptiſmum primò,&poſtea per pœnitentiam.Quia ſi hoc modo non feciſſet, vt vniuerſi ſimul perditi eſſemus. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. *Roma. 3.*

Rupertus. Cæterum quum ait: Non enim miſit Deus filiũ ſuum in mundum,vt iudicet mundum,hoc profectò contra carnalem Iudæorum opinionem loquitur,quibus terrenum regnum & carnale ſeculum Chriſto regnante ſperabatur adfuturum, bellis & cædibus gentium cruentum, vt per occiſiones hominum pacificam pararent ſibi victoriam,eſſéntque capientes eos qui ſe ceperant. Quo ſenſu irridendo expectabant auream gemmatámque Hieruſalem in terris,inſtaurationem templi, hoſtiarum ſanguinem,otium ſabbati, circuncisionis iniuriam, nuptias, partus,educationem liberorum,epularum delitias,& cunctarum gentium ſeruitutem, rurſúmque bella & triumphos,& ſuperatorum neces. *Iudæorum error eliditur.*

E Contra hunc (vt iam dictum eſt) illorum ſenſum quo talem expectauerant regem Chriſtum. Non,inquit,miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Hoc eſt, Non miſit illum Deus vt iudicet,ſed vt iudicetur.Non vt iudicet vel diſponat ea quæ in mundo ſunt,ſed vt iudicetur & agat ea quę ſalutis æternæ ſunt. Vnde cuidam dicenti ſibi: Magiſter dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem: Reſpondit: O homo quis me conſtituit iudicem aut diuiſorem ſuper vos? *Chriſtus vt non venit iudicare.* *Luca 12.*

In quorũ iudicium venit. Cæterum in ipſorum potius ſe veniſſe iudicium,qui veniente Meſſia mundum iudicare ſperabant Gentes ſuo ſubiugandas fore dominio, alio loco teſtatur,dicens: In iudicium veni in hunc mundum,vt non videntes videãt, &videntes cæci fiant. Veruntamen nec iſta ſpiritualia ſic iudicare tunc venerat, ſicut iudicaturus eſt in maieſtate ſua, nec ſecularia vel carnalia vllo modo iudicare habebat,ſed vt ſaluaretur mundus per ipſum. *Ioan.9.*

Primum enim ad hoc venit vt mundum ſeruaret, atque hæc intentio] eius fuit. Per accidens autem iudicat *Theoph.*

eos,qui non crediderunt,quia iam iudicati ſunt. Secundo autem veniet vt omnes iudicet, & faciat vnicuique ſecundum opera ſua. Porrò primi aduentus ſui clementiam confirmans,ſubdit:

Qui credit in eum non iudicatur.

Qui credit,inquit, non qui inueſtigat aut dubitat non iudicatur, Sed nunquid ſi immundam egerit vitam non iudicatur? Maximè quidem. Non enim verè fideles ſunt eiuſmodi vt Paulus dicit:Fatentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Sed hoc ſignificatur, videlicet quòd propter ipſum credere non iudicabitur, dabit autem pœnas graues malorum operũ. Propter incredulitatem autem quam non habet,non punietur. *Tit.1.*

Sic ergo dominicam hanc intellige ſententiam. Qui credit in eum rectè,iuſtè,fideliter,hic non iudicatur. Nã qui credit & renatus eſt ex aqua & ſpiritu ſancto iam alius homo eſt,iã nouus homo eſt,iam à vetuſto patre receſſit,&ad nouũ acceſſit,alienatus ab illo eſt,alterius ſemen eſt. Quare ergo iudicaretur? Quare propter Adam moreretur? Quare propter illius peccatum à Dei regno excluſus inueniretur? Abſit,inquit,non iudicabitur. *Rupertus. Sententia Chriſti ſenſus.*

¶Circa tertium principale dicitur:

Qui autem non credit,iam iudicatus eſt,quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei.

Hic ponitur perfidis & impiis timoris incuſſio. Qui autem,inquit,non credit,iam iudicatus eſt.Nondum apparuit iudicium(inquit Auguſt.)& iam factũ eſt iudiciũ. Nouit enim Dominus qui ſunt eius. Nouit qui permaneant ad coronam,qui permaneant ad flammam. Nouit in area ſua triticum,nouit paleam. Nouit ſegetem,nouit zizania.Ergo iã iudicatus eſt qui non credit.Vbi?Quando? In illo ſuo patre, in illo peccatore anteceſſore ſuo. Quando ille peccauit & iudicatus eſt, quando tunica pellicia indutus & à regno Dei eiectus eſt? tunc & iſte iudicatus, & cum illo in cuius lumbis erat à regno Dei expulſus eſt.Vnde Theophylactus. *F* *Rupertus Quando iudicatus ſuit qui nõ credit. Gen.3.*

Qui non credit iam iudicatus eſt.Primum quidẽ,quoniam & ipſa incredulitas condemnatio eſt.Eſſe enim ex-

tra lucem,per ſe maximum ſupplicium eſt.Deinde,quamuis non hic gehennæ traditus ſit,ſed congregauit hic futuri ſupplicij occaſiones, ſicut & homicida tametſi,nondum ſententia iudicis condemnatus ſit,rei tamen natura condemnatus eſt, ſicut & Adam , qua die comedit de ligno mortuus eſt,& quantis viueret , ſententia tamen & natura rei mortuus fuit.Omnis igitur incredulus condemnatus eſt,quòd hinc migrans mox ſupplicio tradendus, & non in iudicium producendus,iuxta illud:

Qui iudicandi, & qui non. Non reſurgent impij in iudicio. Indigni enim habentur vt rationem dent impij,ſicut & diabolus.In iudicium igitur non reſurgent,ſed in condemnationem.Vnde Gre-

26.mor. gorius:

In extremo etenim iudicio aliqui non iudicantur & pereunt,de quibus hic dicitur: Qui non credit iam iudicatus eſt. Non enim eorum tunc cauſa diſcutitur, qui à conſpectu diſtricti iudicis iam cũ damnatione ſuæ infidelitatis abſcedunt.Profeſſionẽ verò fidei retinentes,ſed profeſſionis opera non habẽtes redarguũtur vt pereant.

Qui verò nec fidei ſacramenta tenuerunt,increpationem iudicis in extrema examinatione non audiunt,quia præiudicati in infidelitatis ſuæ tenebris eius quem deſ-

Simile. pexerant inuectione argui non merentur.Princeps namque terrenam rempublicam regens aliter punit ciuem interius delinquentem, atque aliter hoſtem exterius rebellantem. In illo iura ſua conſulit, contra hoſtem verò bella mouet, dignáque eius malitiæ tormenta retribuit,

Nota. de malo verò eius quid lex habeat non requirit. Neque enim lege neceſſe eum eſt perimi , qui lege nunquam potuit teneri.

Quare autem iudicatus eſt qui non credit,cauſam aſſignat,dicens:

Quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei.

G In hoc enim ſolo nomine eſt ſalus. Non enim habet Deus multos filios qui poſſint ſaluare, hunc habet vni-

Rupertus. genitũ per quem ſaluat.Itaque qui non credit,in illa antiqua primi hominis damnatione permanet (vt iam dictũ eſt.)Ille autẽ qui credit,iudicatus quidem & ipſe tunc eſt, ſed non iudicabitur,id eſt, in illa dãnatione non retinebitur.

bitur. Qui credit iudicatus quidem eſt in maſſa, ſed non iudicabitur in propria perſona. Qui autem non credit, & tunc iudicatus eſt in maſſa, & pro futuro iudicatus eſt in ſua perſona. *Iudicati omnes in maſſa.*

Quærit hic Auguſtinus & dicit: Vbi ergo paruulos ponimus baptizatos? Quæſtionis ratio eſt, quia non credũt in nomine vnigeniti filij Dei. Et reſpondet: Vtique inter eos qui crediderunt. Hoc enim eis per virtutem ſacramenti baptiſmalis, & per offerentium reſponſionem acquiritur, ac per hoc qui baptizati non ſunt, inter eos qui non crediderunt, ſtatuimus. *De bap. par.* *Baptiſmus quid paruulis conferat.*

¶ Circa quartum principale dicitur:

Hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.

Hic adſignatur iuſti timoris cauſa ſeu ratio. Vbi tria notantur. Primum eſt, iniquorum hominum peruerſa dilectio. Secundum eſt, peruerſæ dilectionis origo ſeu ratio, ibi: Erant enim eorum mala opera. Tertium eſt, oppoſiti ex oppoſito neceſſaria illatio, ibi: Qui autem facit veritatem. H

Circa primum dicitur: Hoc eſt autem iudicium, hoc eſt iuſtæ damnationis reproborum ratio, quia lux venit in mundum. Seipſum Dominus appellat lucem. Erat enim lux vera. Et ipſe perhibere dignatus eſt, dicens: Ego ſum lux mundi. Et dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Tenebras appellat peccata. Nunquid ergo ipſi lucem quæſierunt vel laborauerunt vt inuenirent? Imò ipſa lux venit ad eos, & neque ita ad eam cucurrerunt, quia potius dilexerunt tenebras magis quàm lucem. Ergo de reliquo omni eos priuat excuſatione. Venit enim ſaluator eripere à tenebris, & ad lucem ducere. Quis ergo eius qui non vult ad lucem accedere miſerebitur? *Damnationis ratio.* *Ioan. 10.* *Chryſoſt.*

Nam (vt ait Theoph.) ſi nõ veniſſet lux potuiſſent homines prætexere ignoraſſe ſe quid bonum. Verũ, quia venit Deus verbum, deditq; verbum ſuũ vt illuminaret, non ſuſceperunt autem illi, omni poſthac carent excuſatione. Venit iam lux in mundũ, proſequuta eſt homines etiam à principio mox vt de regno Dei proiecti ſunt. Plurima illis accedit luminaria, vbi poſt parentum denudationem *Rupert.*

nati.

Quæ luminaria Deus homini accendit. nati ſunt,vt nuditatem ſuam & ipſi cognoſcentes & pœnitentiam agentes veſtitum vel ornatum ſuum , (id eſt, innocentiam) recuperarent. Plurima ſanè huiuſmodi illis accendit luminaria & ante legem & ſub lege , nempe , iuſtos viros , quorum factis , dictis , vel ſcriptis lucentibus , ſeipſos viderent & agnoſcerent , tandémque venit ipſa ſubſtantia lucis paratum illis oſtendens & facilem introitum regni Dei. Sed dilexerunt magis tenebras quàm lucem.

¶Circa ſecundum,quod eſt peruerſæ dilectionis origo ſeu ratio,ſubditur:

Erant enim eorum mala opera.

I Ne quis dicat incredibile eſſe homines prætuliſſe tenebras luci,cauſam adſignat cur hoc paſſi ſunt,dicēs: Erant enim eorum mala opera.

Theoph. Chriſtianiſmū qui oderunt. Quia enim Chriſtianiſmus non ſolum recta dogmata,ſed & honeſtam vitam exigit, ipſi autem voluerūt ſub luto peccati inuolui,ideo nolunt improbi ad lucem Chriſtianiſmi venire,& ſe eius ſubiicere legibus. Sed quæ erant eorum opera? Fornicationes , adulteria, homicidia, veneficia,commeſſationes,ebrietates,furta,periuria, falſa teſtimonia,& his ſimilia.Quibus omnibus lux iſta inimica eſt,quæ committi prohibet quibus conuenire non poteſt. Idcirco dum oſtendit illis aditum regni Dei , dum præcepit illis agere pœnitentiam & generationem cœleſtem ingredi,in qua non liceat ſcortari vel inebriari, polluere vel pollui , concupiſcere & rapere vel furari, refugiunt ab iſta luce:ſéque in tenebras ſuas recondunt ſicut Adam pater ipſorum, & foliis ineptæ & prauæ defenſionis opera pudenda contegunt , blaſphemantes inſuper ipſam lucem,ſuáſque defendentes tenebras, vocantes tenebras lucem,& lucem tenebras. *Eſa. 5.*

Peccatori vt excuſatio tollitur. Et quidem ſi in iudicium lux ipſa,(id eſt,Dei filius)veniſſet, haberet hoc quod lucem oderunt nec ad eam venerunt, aliquam rationem.Qui enim malorum ſibi conſcius eſt,iudicem fugere conſueuit,parenti verò qui deliquerunt,occurrūt.Decens igitur erat eos qui multorum ſibiipſis erant conſcij peccatorum, maximè Chriſto, ad ignoſcendum venienti occurrere, quod & in multis factū eſt. Etenim publicani & peccatores venientes recumbebant cum Ieſu. *Mar. 2.*

Quia verò pleriq; adeò molles ſunt ad ſubeūdos qui pro

pro virtute ſunt labores, vt vſque ad vltimum velint inhærere malitiæ, in horum ſuggillationem ſubdit:

Omnis enim qui malè agit odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.

Hoc dictum eſt de iis qui eligunt in malitia permanere, ipſi enim lucem odiunt quæ detegit peccatum. K *Quare lucem odiunt.*

Sanè (vt dicit Auguſtinus) quia falli nolunt & fallere volunt, amant lucem quum ſeipſam indicat, & oderunt eam quum eos ipſa iudicat. Inde retribuetur eis vt eos nolentes manifeſtet, & eis ipſa non eſt manifeſta. Amant ergo veritatem lucentem, oderunt eam redarguentem. *10. cõfeſſ.*

Attende quòd non ait, omnis qui malè egit, odit lucem, omnes enim peccauerunt & egent gloria Dei, ſed omnis qui malè agit, inſtanter, ſtudioſè, perſeueranter, omnis vtique non qui per ignorantiam, vel per infirmitatem peccat, ſed qui diligit, qui diligenter defendit iniquitatem, odit iſtam lucem & non venit ad eam, vt non arguantur opera eius. Tales erant quorum ipſe lucra diſperſit, eiiciendo vendentes & ementes de templo. Quaſi ipſe dicat: *Rom. 3.* *Quibus lux exoſa.* *Mat. 21.*

Idcirco lucem iſtam non recipiunt, idcirco me non audiunt, quia niſi de cupidis & auaris atque rapacibus, vel adulteris, munifici, largi, continentes, & operoſi fiant, & omnino renaſcantur vt alij ſint, dico illis quòd regnum Dei non conſequentur. Iſti tales quia me veram lucem oderunt videntes me eiicere dæmonia, & ſcientes quòd illa in digito Dei eiiciam, quem Magi quoque coram Pharaone ex operibus cognoſcere potuerunt, mentiuntur, & dicunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia, & ſic quod ad me venire nolunt, quòd lucem præſentem fugiunt, videri volunt ex iudicio rationis facere, non ex odij vel inuidiæ præſumptione. *Rupert.* *Luc. 11.*

¶ Circa tertium, quod eſt oppoſiti ex oppoſito neceſſaria illatio, ſubditur in litera:

Qui autem fecit veritatem venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in Deo ſunt facta.

Qu

L Qui facit,inquit,veritatem,id eſt, qui cũ Deo ſentit & indicat aduerſus ſuam quam odit iniquitatem, qui condelectatur legi Dei ſecũdum interiorem hominem, & videns aliam legem in mẽbris ſuis repugnantem legi mẽtis ſuæ,& captiuum ſe ducentem in lege peccati,confitetur, clamat & ingemiſcit,dicẽs: Infelix ego homo,quis me liberabit de corpore mortis huius?Qui taliter cũ Deo tribunal aſcendit,& ſibiipſi diſplicens ſeipſum iudicat, & alius eſſe cupit, hic talis venit ad lucem quid ſit bonũ ſibi indicantem, & regni Dei aditum oſtendentem, vt manifeſtentur opera eius piæ confeſſionis & veræ pœnitentiæ vocibus,quia in Deo ſunt facta. In Deo vtique,non cõtra Deum, non quo modo illorum opera qui ſcienter & per induſtriam peccant,& peccata ſua defendunt.Ipſi nanque vel per ignorantiam vel per infirmitatem peccauerunt,& peccata ſua cognoſcentes doluerunt, fleuerunt, confeſſi ſunt,& ſalutis conſilium receperunt.

Auguſt. Rom 7. Is venit ad lucem.

Initium enim bonorum operum,confeſſio eſt operum malorum.Facis veritatem & venis ad lucem.Non te palpes,non tibi blandiaris, non dicas: Iuſtus ſum,quum ſis iniquus & incipis facere veritatem, quia non tibi diſpliceret peccatum tuum,niſi Deus tibi luceret,& eius veritas tibi oſtenderet. Sed qui admonitus diligit peccata ſua,odit admonẽtem lucem,& fugit eam vt non arguantur opera eius mala quæ diligit,hic oſor eſt lucis. Qui autem facit veritatem non ſibi ignoſcit, vt Deus ignoſcat. Venit ad lucem cui gratias agit quòd illi quid in ſe odiſſet oſtenderit. Et dicit Deo: Auerte faciem tuam à peccatis meis, quoniam iniquitatem meam ego agnoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper.Sit ante te,quod non vis eſſe ante Deum. Si autem poſt te feceris peccatum tuum, retorquebit illud tibi Deus ante oculos tuos quando iam pœnitentiæ fructus nullus erit. Hæc poſt Auguſtinum.

M Porrò præmiſſam hanc Domini ſententiam Chryſoſtomus aliter putat intelligendam. Ait enim:Non autem de his qui ab initio facti ſunt Chriſtiani hãc eſſe ſententiam accipiendam,ſed tantũ de his qui ex Gentilibus vel Iudæis ad rectam tranſponendi erant fidem. Oſtendit enim quoniam nullus vtique eligit in errore viuens ad fidem venire,niſi prius inſcribat ſibiipſi vitam rectam.

Gentibus cauſa incredulitatis.

Theoph. Qui enim facit veritatem,& contendit & aſpirat ad vitam

tam quę Deo placeat,is ad Chriſtianiſmum veluti ad lucem accedit quo magis in bono proficiat, & appareant eius opera ſecūdum Deum facta. Qui talis eſt,cū fide recta & vitam quoque honeſtam inſtituit, lucétq; omnibus hominibus,& in illo glorificatur Deus. Et ita gentibus incredulitatis cauſa facta eſt immunditia vitæ.

Sed fortè dixerit quis: Quid igitur? nō ſunt & Chriſtiani improbi & Gētiles honeſtæ vitæ? fateor & ipſe quidem improbos Chriſtianos,at bonos Gentiles inueniri nō aſſeuerauerim. Et natura quidē boni & manſueti reperientur quidā,ſed non virtute. Nā exercitatione & meditatione boni nullus inuenietur. Et quanuis boni quidā habiti ſunt,omnia tamen ad vanam gloriam fecerunt. Qui autem bonus eſt propter gloriam & non propter bonum ipſum, ſiquando tempus inuenerit malis indulgebit concupiſcentiis. Nam ſi apud nos & interminatio gehennæ,& omne aliud ſtudium, & vitæ innumerabilium ſanctorum vix conſeruat homines in virtute,quo pacto nugæ Gentilium illos in bono continebunt? Magna quoque res fuerit,ſi non & peſſimos reddiderint. *Gentilem bonum eſſe nullum.*

Cæterum quum ait: Qui autem facit veritatem venit ad lucem,competenti ſimilitudine vſus eſt. Nā ſicut adulteri & ſcortatores amant noctē,diémq; fugiunt,ſic omnes impij præſens ſeculum diligunt, & futurum oderunt,ac mendacio protecti à veritate ſe abſcondunt. Econtra ſicut operoſi ac pudici noctem faſtidiūnt, diémque tardum æmulo lumine præueniunt, ſic omnes qui ex Deo, ſunt, peccata ſua oderunt,iuſtitiámque eſuriunt & ſitiunt,præſénſque ſeculum faſtidientes, conſciam vbique futuri regni Dei veritatem requirunt. *Noctem operoſi,*

Competenti igitur(vt dictum eſt)ſimilitudine per comparationem lucis ac tenebrarum vſus eſt cunctos collaudans, qui quo modo Nicodemus in tempore noctis lucem quærebat veritatis, ita vitæ præſentis obſcuritatem ſacræ ſcripturæ illuſtratione ſolantur,attendentes illi tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco donec dies illuceſcat & lucifer oriatur in cordibus eorum. Illos autem improbans,qui vt ſe de ignorantia excuſent,nolunt intelligere vt bene agant, & vt non inquietentur neque dimidientur voluptates eorum comminationibus futuri iudicij, & præ timore & expectatione quæ ſuperuenient vniuerſo orbi. *2. Pet. 1. Luc. 21.*

FERIA

FERIA TERTIA PENTECOSTES.

AMEN amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro. Ioan.10.

Præſens ſancti Euangelij lectio duo comprehendit: Vnum eſt, De paſtore & de fure, Chriſti parabolica diſſertio: Alterum eſt, parabolicæ diſſertionis interprete Chriſto elucidatio; ibi: Dixit ergo eis iterum Ieſus.

Circa primum quinque ſunt conſyderanda. Primum, quis ſit fur & latro. Secundum, legitimi paſtoris deſignatio, ibi: Qui autem intrat. Tertium, veri paſtoris circa oues actio, ibi: Et proprias oues vocat. Quartum, ouium tam erga paſtorem quàm alienum habitudo, ibi: Et oues illum ſequũtur. Quintum eſt, prolatæ parabolæ intellectus abſconſio, ibi: Hoc prouerbium.

A Circa primum præmittendum eſt, quemadmodum in præcedente litera occaſione cæci à natiuitate, per Chri-*Ioan 9.* ſtum illuminati quum Dominus dixiſſet: In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident, videant, & qui vident, cęci fiant, quidam ex Phariſæis dixerunt: Nunquid & nos cæci ſumus? Quibus reſpondit: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. Nunc autem quia dicitis, videmus, peccatum veſtrum manet. Horum, inquam, occaſione, ea quæ iam tractanda ſunt induxit, dicens: Amen amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ouile, ouium, ſed aſcendit aliunde: ille fur eſt & latro.

Fur & latro. Fur videlicet, quia furatur quod alienum eſt, latro quia occidit quod furatus eſt.

Rupert. Et quidem congrua ſimilitudine pro re & tempore vſus eſt. Illi nãq;, id eſt, phariſęi, quaſi paſtores, ſed paſtorali poteſtate abutentes hominem illum qui illuminatus fuerat, *Officio paſtorali abutentes.* tanquam ouem de ouili ouium (id eſt, de ſynagoga) eiecerant. Itaq; huius occaſione tam illis q̃ omnibus, qui quũ lupi ſint, paſtores videri volunt, & ſubditos ſuæq; poteſtati permiſſos neq; per hoſtium admittũt, neq; per oſtiũ emittunt, id eſt, non ſecundũ Deum, ſed ſecundum propriã vo-*Ezech.13* luntatem anathematizantes condemnant, vel adſumẽtes iuſtificat

iuſtificant,iuxta Prophetã dicentem: Viuificabant animas quæ non viuunt, & mortificabant animas quæ non moriuntur,omnibus inquam qui eiuſmodi ſunt,edicit, ꝙ hoc pacto non per oſtiũ in ouile ouium introierint,ſed aliunde aſcenderint,& proinde fures ſint & latrones.

Hic iam illud ſubaudiendum eſt quod poſtea dicit: Ego ſum oſtium ouium. Cõſtat autem quia Phariſæi non ſolum per ipſum intrare recuſabant,dicentes: Hunc autem neſcimus vnde ſit,& quod adhuc peius eſt, iam conſpirauerant quòd ſi quis per ipſum intrare vellet, id eſt,ſi quis cõfiteretur ipſum eſſe Chriſtum, extra ſynagogam fieret. Et quidem idcirco hunc de quo dictum eſt hominem de ſynagoga eiecerant, quia per ipſum intrare iam cœperat. *Ioan.9.*

Rectiſſimè ergo dicitur eis hoc prouerbiũ quo de ipſis ſignificabatur quia fures eſſent & latrones, quia videlicet per oſtium,id eſt,per Chriſtum, nec ipſi intrant nec alios intrare permittunt. Ideo ſi cæci eſſetis,inquit, hoc eſt, ſi non conſyderetis in vobiſmetipſis, & ſi non tuliſſetis clauim ſcientiæ,nec ipſi introeuntes, nec alios intrare permittentes,peccatum non haberetis,illud ſcilicet,quòd oſtium,id eſt me, per quem intratur in ouile ouium,tantopere declinatis, & obſtruere contenditis. Nunquid enim cæcus oſtium declinare nouit, & non potius ignorans & errans ab eo diuertit? *Luc 11.*

Itaq; iuſto fiet iudicio vt qui non vident oſtium,vocentur & ducantur ad ipſum, móxq; introducti videant, qui autem vident oſtium,& inuidentes oſtio, vel vituperãtes illud aliunde aſcendunt, ad hoc vt faciendo deſideria patris ſui diaboli mactent & perdant,ipſi continuò cæci fiãt, videlicet ſic foras expulſi vt iam nec oſtium inueniant, nec aliunde aſcendere præualeant. Propter illorum ergo vanam & ſuperbam & inſanabilem adrogantiam Dominus Ieſus iſta contexuit,in quibus & nos ſalubriter(ſi aduertamus) admonuit. B

Sunt enim multi(vt dicit Aug.) qui ſecundũ quandam vitæ huius conſuetudinem dicuntur boni homines,innocentes,& quaſi obſeruantes ea quæ in lege pręcepta ſunt, deferentes honorem parentibus ſuis,non mœcantes,non homicidium perpetrantes,non furtum facientes,non falſum aduerſus quenquam teſtimonium perhibẽtes, & cætera quæ lege mandata ſunt velut obſeruantes, & Chriſtiani non ſunt, & plerunque ſe iectant quo modo iſti: *Fruſtra quidam boni.*

Nunquid & nos cæci ſumus? Sed quia iſta omnia qui faciunt ad quem finem referant neſciunt, inaniter faciunt. Dominus de grege ſuo & oſtio quo intratur ad ouile hanc loquutus eſt ſimilitudinem.

Dicant ergo Pagani: Bene viuimus. Si per oſtium non intrant, quid prodeſt eis vnde gloriantur? Ad hoc enim debet vnicuique prodeſſe bene viuere, vt detur illi ſemper viuere. Non eſt autem cuiquam ſpes vera & certa ſemper viuendi, niſi agnoſcat vitam quæ eſt Chriſtus, & per ianuam intret in ouile.

C Quærunt etiam plerunq; tales homines perſuadere hominibus vt ſe illi ſequentes bene viuant, & Chriſtiani nō ſunt, per aliam partem volunt aſcendere, rapere & occidere, non vt paſtor conſeruare atque ſaluare. Fuerunt enim philoſophi de virtutibus & vitiis ſubtilia multa tractantes, diuidentes, deffinientes, ſyllogiſmos acutiſſimos concludentes, libros implentes, ſuam ſapientiam buccis concrepantibus ventilantes, qui etiam dicere auderent hominibus: Nos ſequimini, ſectam noſtram tenete, ſi vultis beatè viuere. Sed non intrabant per oſtium. Perdere volebant, mactare & occidere. Iactabant etiam & phariſæi ſeipſos tanquam videntes, id eſt ſapientes, & negabant Chriſtum, & non intrabāt per oſtium. Ecce & ipſi ſi quos fortè ſeducerent, mactandos & occidendos, non liberandos ſeducebant, & hos dimittimus.

Philoſophorum vanitas.

Videamus illos ſi fortè ipſi intrant per oſtium qui Chriſti nomine gloriantur. Innumerabiles enim ſunt, qui ſe videntes non ſolum iactant, ſed à Chriſto illuminatos ſe videri volunt, ſunt autem hæretici. Fortè ipſi per oſtium intrauerunt? Abſit. Nam Chriſto contraria ſentiunt, contraria dogmatizant.

Hæretici vi fures.

Vnde Theophylactus: Fur eſt qui non per ſcripturas ingreditur in ſtabulum ouium, & ita per illas deprehenditur. Sed aſcendit aliunde: hoc eſt, aliam & inſolitam ſibi viam parat, ſicut & corrupti ſunt. Talis erit Antichriſtus: Non enim ex ſcripturis illius teſtimonia, ſed & eos notat qui mandata legis paruifaciebant mandata autem & traditiones hominum docebant diligenter. Bene dicit, aſcendit, quod vtique furis eſt ſepem tranſilientis, & omnia cum periculo facientis.

Aug. Verum quiſquis vult intrare ad ouile per oſtium intret, Chriſtum verum prædicet. Non ſolum Chriſtum verùm

prædice-

prædicet,ſed Chriſti gloriam quærat,nō ſuam.Nam multi quærendo gloriam ſuam, oues Chriſti ſparſerunt potius quàm congregauerunt.Humilis enim ianua eſt Chriſtus. Qui intrat per hanc ianuam, oportet vt humiliet ſe vt ſano capite poſſit intrare. Qui autem ſe non humiliat ſed extollit,per maceriam vult aſcendere.Qui autem per maceriam aſcēdit,ideo exaltatur vt cadat. Ille,inquit,fur eſt & latro, qui oues alienas vult dicere ſuas, alienas,inquam,id eſt,furto ablatas, ſed non vt ſaluet, ſed vt occidat.Ergo fur eſt,quia quod alienum eſt,ſuum dicit.Latro, quia & quod eſt furatus occidit.

¶Circa ſecundum,quod eſt,veri paſtoris deſignatio,ſubdit:

Qui autem intrat per oſtium,paſtor eſt ouium.

Vidiſti indicia latronis, vide & quæ ſint paſtoris. Nam hoc planè conſequitur eum qui intrat per oſtium, vt ſit paſtor ouium:ſicut econtrà,eum qui aſcēdit aliundè conſequens eſt eſſe furem & latronem.Intrare autem per oſtium quid eſt,niſi imitari Chriſtum, qui ſicut paulò poſt dicit, & paſtor eſt & oſtium? Sed quid eſt imitari Chriſtum,niſi non à ſeipſo quenque venire,ſed cum ſubiectione obedientiæ, mittentis ſiue vocantis ſuſtinere imperium? Chriſtus enim non ipſe ſibi paſtoris nomen aut officium ſiue poſſeſſionem vſurpauit ouium, ſed à patre iuſſus & miſſus curam requirendæ ouis centeſimæ quæ perierat obedienter ſuſcepit, ſicut ipſe cōteſtatur dicens: Neque enim à meipſo veni,ſed ille me miſit.Quòd & Apoſtolus verbis aliis comprobans, nec quiſquam, inquit, ſumet ſibi honorem,ſed qui vocatur à Deo tāquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit vt pontifex fieret, ſed qui loquutus eſt ad eum, dicens: Filius meus es tu,ego hodie genui te. Et alio loco dicit: Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech. Qui ergo nō à ſeipſo venit,neque ſeipſum cōmendat,ſed commendatorem Deū expectat,vt paſtor fiat,intrat vtiq; per oſtium, quia ſic imitatur principem paſtorum Chriſtum,multúmque diſſimilis eſt illis contra quos hæc maximè dicūtur Annæ & Caiphæ,qui reuera aliunde aſcenderant.Vnde nec mirū eſt quòd furabantur & mactabant

D *Indicia veri paſtoris.*

Exemplū boni paſtoris Chriſti.

Luc. 15.
Ioan 8.
Heb. 5.

Quis intrat per oſtium.

& perdebant, quia fures erant & latrones. Non enim hi neque his ſimiles vocati ſunt à Deo tanquam Aaron, ſed contendendo irruentes alter ſuper alterum venale ſacerdotium in partes annuas ſciderunt. Sequitur:

Huic oſtiarius aperit.

E Quaſi dicat. Huic qui intrat per oſtium, ideſt, qui ordine legitimo propter Deum paſtoris ſortitur officium, oſtiarius aperit, quia videlicet vt ſtudium eius ouibus proſit, auditorum corda per gratiam ſancti ſpiritus præuenit. Quod vtique legitimus paſtor Paulus Apoſtolus ſibi factum eſſe teſtatur, dicens: Permanebo autem Epheſi vſque ad Pentecoſten, oſtium enim mihi apertum eſt magnum & euidens. Tale etiam eſt illud quod in Apocalypſi angelo Philadelphiæ eccleſiæ promittitur: Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clauim Dauid, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit: Scio opera tua. Ecce dabo coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt claudere.

Auguſt. *Paſtori vt oſtiarius aperit.* *1. Cor.* *Apoc. 3. 10.*

Tunc enim ſanctus & verus prædicatori cupienti ſaluti proximorum proficere oſtium magnum aperit, ſciens opera eius, quando perpendens intentionem cordis eius, intelligentiam ſacri verbi pandere illi dignatur, & labori eius vt fructum faciat, præueniente pariter ac ſubſequente gratia ſua cooperatur. Et nunc quidem oſtiarius eſt ipſe qui hæc loquitur, qui antequam per victoriam mortis glorificaretur humilis ianua videbatur, nunc, inquam, non ſolum oſtium, ſed & oſtiarius eſt, ex quo aſcendens in altum, & captiuam ducens captiuitatem, dedit dona hominibus. Exinde nanque oſtiarius eſſe comprobatur, quia ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, alios autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores. Nec verò cōfuſionem facit vllam quòd idem ipſe & oſtium & oſtiarius eſt. Nam in ouili quidem brutarum ouium, aliud oſtium atque aliud eſt oſtiarius, at verò in grege rationali, quod oſtium, hoc oſtiarius eſt. Etenim quemadmodum vnus idémque Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & via & veritas eſt & vita: ſic non ſolum oſtium, ſed & oſtiarius, & adhuc ipſe ouium eſt paſcua.

Chriſtus quãdo primũ oſtiarius. *Ephes. 4.* *Chriſtus oſtium & oſtiarius.* *Ioan. 14.*

Oſtiarium igitur ipſum Dominum debemus accipere. Multo enim inter ſe magis diuerſa ſunt in rebus humanis paſtor & oſtium, quàm oſtiarius & oſtium, & tamen

Domi-

Dominus & paſtorem ſe dixit & oſtium. Cur non ergo intelligamus ipſum & oſtiarium?

Eſt autem in oſtio & oſtiario nonnulla perfectuum noſtrorum diſtinctio. Nam dum per fidem catholicam quiſque noſtrum ad Chriſtum accedit, Chriſtus illi oſtium eſt. quando autem iam accepto gratiam aliquam idem diſtributor gratiarum largitur, iam oſtiarius eſt. Sic & ſummis poſt ipſum paſtoribus Apoſtolis ante paſſionem ſuam CHRISTVS tantummodo oſtium erat, ex quo autem reſurgens à mortuis poteſtatem accepit ſicut ipſe ait: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra, iam & oſtium & oſtiarius extitit, & vt veri oſtiarius cœli dona ſancti & ſpiritus illis largitus eſt. *Mat. 28.*

Sequitur:

Et oues vocem eius audiunt.

Hoc quippe dignum eſt & ouibus ipſis expedit. Nam aliàs Chriſti oues non eſſent, ſicut alio loco ait: Sermo meus non capit in vobis, quia non eſtis ex ouibus meis. Nam oues meæ vocem meam audiunt & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non rapiet eas quiſquam de manu mea. Oues, inquam, Chriſti non eſſent, ſi Apoſtolos Chriſti & omnes quibus hic oſtiarius aperuit non ſequerentur, & ſi vocem eorum non audirent, hoc eſt, ſi doctrinam eorũ vel neſcirent vel non approbarent. Nam talibus ipſe dicit: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qua fretus authoritate Paulus: An, inquit, experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Itaque cuicunque oſtiarius aperit, oues vocem eius ſciunt, & ſequuntur eum, & quicunque ſequuntur oues ſunt. Qui autem ſequi contemnunt, ipſa rebellione ſua teſtes ſunt ſibi, quia non oues ſed hœdi ſunt. F *Ioan. 8.* *Ioan. 10.* *Signũ ouiũ Chriſti.* *Luc. 10.* *2. Cor. 13*

¶ Circa tertium, quod eſt veri paſtoris circa oues actio, ſubditur in litera:

Et proprias oues vocat nominatim, & educit eas.

Nouit enim nomina prædeſtinatorũ. vnde & diſcipulis ait: Gaudete autẽ, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Quàm diſſimilis eſt etiam iſte quicunq; per oſtiũ intrauit, vel cui oſtiarius aperuit, furibus & latronibus illis qui declinantes oſtium aliunde aſcenderũt: Illi nẽpe nequaquam oues vocant nominatim, ſed econtra peruerſis vtuntur nominibus, dum dicunt bonũ malum, & malum bonum, dum vocant lucem tenebras, & tenebras lucem, H *Rupert.* *Luc. 10.* *Oues vocare nominatim.* *Eſa. 5.*

cem, vt iuſtificent impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti auferant ab eo, quemadmodum illi fures & latro- propter quos hæc maximè dicuntur, quia hominem illum qui cæcus fuerat & viderat, alio nomine vocantes maledixerunt & exprobrauerunt, & eiecerunt tanquam

Oues cui propria. malum. Non ſic iſte, ſed proprias oues vocat nominatim. Proprias, inquam, videlicet quia Chriſti oues dilectionis adfectu ſuas fecit, vel quia paſtorum principi paſtor ipſe proprio labore & cura nutritia illas quæ non erant acquiſiuit.

Vocat illas nominatim, id eſt, quum ſint oues, nō hœdos vocat, ſed vt ſunt oues, blandè ac familiariter appellat. Et ſi quando hœdi fuerunt, non hoc maledico ore tyrannizando illis improperat, niſi fortè pro vtili comme-

1. Cor. 6. moratione gratiæ purificantis, ſicut Apoſtolus quum vetera commemoraſſet nomina, dicendo, neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque auari, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque rapaces, regnum Dei poſſidebunt. quum, inquam, hæc vetuſtatis nomina cōtigiſſet, mox Dei gratiam commendando ſubiunxit: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri. Itaque nominatim vocat illas, id eſt, eo nomine quod ſuper nos magnus paſtor ſcripſit, obliteratis nominibus priſcis, nomen ſuum nouum, nomen filiorū Dei, quod eſt nomen Chri-

Eſa. 65. ſtianum, de quo & per Prophetam: Vocabo, inquit, ſeruos meos nomine alio, in quo qui benedictus eſt benedicetur ſuper terram.

H Et ſic vocando educit eas, inquit. Vnde educit vel quò educit? Iam quidem quotquot oues Chriſti ſumus, eo ipſo quòd ſumus oues, educti ſumus de tenebris errorum antiquorum, iámque per manum paſtorum ſuorum eri-

Galat. 1. puit nos Deus de præſenti ſeculo nequam.

Veruntamen eſt adhuc, & plerunque euenit, vnde pleroſq; noſtrū (qui iam ſumus oues Chriſti) oporteat educi, imò & clamore grādi oporteat euocari, ſicut per Lazarum ſignificatū eſt, quem iam fœtētem & quatriduanum legimus magno Domini noſtri Ieſu Chriſti clamore fuiſſe reſuſcitatum. Sordidantur quippe oues plerunque etiam poſtquam tonſæ & ſalubri fluuio lotæ fuerint, & ipſis ſuorum vitiorū morbis delectatæ, in praua detinen-

tur

tur conſuetudine,aut etiam (quod grauius eſt) hæretico fœdantur errore. Laborat hic paſtor ouiū qui per oſtium intrauit,cui oſtiarius aperuit, & vocibus vtens nunc quidem aſperis,verbi gratia,quum dicit Apoſtolus:Omnino auditur inter vos fornicatio,& talis fornicatio,qualis nec inter gentes: nunc verò blandis,quum idem ipſe ad eoſdem: Os noſtrum,inquit,patet ad vos ô Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt,ſiue ad Galatas: Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Chriſtus in vobis,reuera vocat oues nominatim, donec educat eas, id eſt,prauam in illis fornicationis conſuetudinem expurget, vel reformet fidei firmitatem.Quod quia non ſola voce prædicationis,ſed opere quoque & exemplo perficitur,protinus ſubiungitur: *Oues educere labor.* *1.Cor.5.* *2.Cor. 6.* *Gal.4.*

Et quum proprias oues emiſerit,ante eas vadit.

Hoc nempe illi expedit,vt quum emiſerit illas per verbum exhortationis, vadat ante illas per exemplum boni operis, nequando dicat illi Deus peccanti: Quare tu enarras iuſtitias meas, & adſumis teſtamentū meum per os tuum?Tu verò odiſti diſciplinam, & proieciſti ſermones meos retrorſum. Quod præcauens Apoſtolus dicebat:Sic curro non quaſi in incertum,ſic pugno non quaſi aërē verberās,ſed caſtigo corpus meū,&in ſeruitutē redigo,ne fortè quū aliis prędicauerim,ipſe reprobus efficiar. I *Oues paſtor antecedat.* *Pſal* *1.Cor 9.*

¶Circa quartum,quod eſt ouium tam erga paſtorem quàm erga alienum differens habitudo,ſubditur.

Et oues illum ſequuntur,quia ſciunt vocem eius. Alienū autem nō ſequūtur,ſed fugiunt ab eo,quia non nouerunt vocem alienorū.

Ergo quum proprias oues emiſerit paſtor legitimus, ante eas vadit,non autem eas ſequitur,iuxta illud:Sicut populus ſic & ſacerdos. *Eſa.24.*

Et oues illum ſequuntur. Nempe hoc illis expedit ouibus.Si enim de hypocritis & ſimulatis paſtoribus præcipit ouibus ſuis dicēs: Omnia quæcunque dixerint vobis ſeruate & facite, ſecūdum opera verò eorum nolite facere,dicūt enim & non faciūt,quāto magis ſequi oportet eos paſtores,qui dicūt & faciunt?Sequūtur ergo illū, *Mat.23*

quia ſciunt vocem eius,quia veram & ſanam eſſe cognoſcunt doctrinam eius.

Alienū autem non ſequuntur,ſed fugiunt ab eo. Alienos non qualeſcunque hypocritas,ſed eiuſmodi fures atque latrones hic accipi oportet quales erant iſti propter quos hoc prouerbium dictum eſt,quorum vox multum erat aliena, vtpote ad blaſphemiam prouocans, dicendo:Da gloriam Deo.Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt,& non eſt hic homo à Deo. Quam vtique vocē non agnoſcens, imò agnoſcere nolens, memoratus homo qui cæcus fuerat & viderat,noluit ſequi, ſed fugit ab eis vt verè alienis: & fugiens mente, corpore quoque ab eis paſſus eſt ſe expelli. Tales ſunt omnes hæretici,quorū dogma vox eſt ouibus Chriſti aliena, & ideo vitanda. Quicūque enim verè oues ſunt,alienum non ſequuntur, ſed fugiūt ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum.

Ioan.9. *Hæreticorum vox aliena.*

¶Circa quintum, quod eſt prolatæ parabolæ intelligentiæ abſconſio,ſubditur:

Hoc prouerbium dixit eis Ieſus, illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis.

K Paſcit enim Dominus manifeſtis,exercet obſcuris.Illi,inquit,non cognouerunt quid loqueretur eis. Et fortè (vt dicit Aug.)nec nos.Sed hoc intereſt inter illos (nempe incredulos)& nos antequam ipſa verba intelligamus, & nos,quia nos pulſamus vt aperiatur nobis, illi autem Chriſtum negando nolebant intrare ſaluandi, ſed foris remanere perdendi.Qui ergo hæc quæ audimus piè antequam ea intelligimus vera eſſe atque diuina credimus, magna ab illis diuerſitate diſtamus. Nos enim dicimus: Verum dixit,& bonum eſt quod dixit, ſed nos non intelligimus. Qui ſic dicit & credit,pulſat & dignus eſt cui aperiatur ſi pulſare perſiſtat. Incredulus dicit: Nihil dixit. Audiat iſte dicentem: Niſi credideritis, non intelligetis.

Vt differunt increduli & credentes. *Eſaia 6.*

Hoc prouerbium,inquit,dixit illis Ieſus. Prouerbium eſt quando verbum aliud pro alio verbo dicitur,videlicet vt vnum per aliud valentius commendetur, & efficacius intelligatur,quod genus dicendi in ſacris ſcripturis vſitatum eſt, diuinitúſque prouiſum tam ad delectandum diligentem auditorem quàm etiam ad edomandam labore ſuperbiam & intellectum à faſtidio renouandum, cui facile

Prouerbia vt vtilia.

cile inueſtigata plerunque vileſcunt. Et ſic maximè hic fieri decuit,vt conuinceretur illorum ſuperbia, qui de acumine intelligentiæ ac ſcientiæ ſuæ præſumentes, paulò ante dixerant:Nunquid & nos cæci ſumus?Et quidem iam tunc iudicium fieri incipiebat de oculis eorũ vt cæci fierent.Nam ſi re vera viderent, & non odio præſentis veritatis iam cæcutirent,nónne cognoſcere potuiſſent hoc prouerbium quod eis loquebatur ſaltem per viſionem propheticæ ſcripturæ qua Ezechiel dicit: Væ paſtoribus Iſrael,qui paſcebant ſemetipſos?Ac deinceps:Nónne greges paſcuntur à paſtoribus?Lac comedebatis, lanis operiebamini,& quod craſſum erat occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis. Et poſt pauca: Ecce ego ipſe ſuper paſtores, & requiram gregem meum de manu eorum & ceſſare faciam vt vltrà non paſcant gregem meũ, nec paſcant amplius paſtores ſemetipſos,&liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit vltrà eis in eſcam. Poſt quæ tandẽ ait: Vos autem greges paſcuæ meæ homines eſtis,ego Dominus Deus veſter. Si ergo iſti non iam cæci fieri inciperent, quomodo non cognouiſſent de qualium ouili ouium loqueretur eis? *Ioan.9.* *Ezech.34*

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Dixit ergo eis iterum Ieſus: Amen amen dico vobis, quia ego ſum oſtium ouium.

Hic ponitur dictæ parabolicæ loquutionis interprete Chriſto dilucidatio. Vbi quatuor notantur. Primum eſt tam oſtij quàm latronum oſtenſio. Secundum eſt,per oſtium intrantium promiſſa ſaluatio,ibi: Ego ſum oſtium. Per me ſi quis. Tertium eſt, furis ad oues pernitioſa ingreſſio,ibi: Fur non venit. Quartum eſt,ſummi paſtoris ſalutaris acceſſio,ibi:Ego veni. L

Circa primum dicit: Amen amen dico vobis, ego ſum oſtium. Vbi Aug. Ecce ipſum oſtium quod clauſum poſuerat,aperuit.Ipſe eſt oſtium.Vbi iam ſubaudiri neceſſe eſt, quod de ſeipſo dixerat ſuprà: Qui non intrat per oſtium in ouile ouium,ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.Proinde cum hac propoſitione qua dicit: Ego ſum oſtium, ſubaudita & adſumpta ſententia quam præmiſit, rectè in eum qui ſequitur modum concludit:

Omnes

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones, ſed non audierunt eos oues.

Theoph. Hoc non de Prophetis dicit, ſicut Manichæi delirant, qui volentes contendere vetus teſtamentum non eſſe à Deo, & Prophetas non eſſe miſſos à Deo, vtuntur hoc dicto: Omnes qui venerũt, fures ſunt & latrones. Sed non de Prophetis hoc dicit, ſed de aliis ſeditioſis. Quòd autem de talibus dicat, manifeſtum eſt. Non audierunt enim, inquit, illos oues, prophetas autem audierunt, & per illos crediderunt. Quin & laudans oues dixit: Sed non audierunt eos oues. Nuſquam autem inuenitur laudare inobedientes prophetis, ſed è diuerſo vehementer accuſat. Inſuper diligenter attẽde verbum ipſum: Quicunque venerunt, inquit, non Quicũque miſſi ſunt. Nã Prophetę quidem miſſi aduenerunt, pſeudoprophetæ autem quales & ſeditioſi illi dicti, à nullo miſſi venerunt, ſicut & Do-
Iere. 23. minus dixit: Currebant, & ego non mittebam eos.

Auguſti. Intellige quotquot venerunt præter me. Non autem præter illum Prophetæ venerunt, quia cum illo venerunt qui cum Dei verbo venerunt, qui veraces fuerunt, quia ipſe verbum & veritas venturus præcones mittebat, ſed eorum quos miſerat corda poſſidebat. Carnem quippe
Ioann. 1. accepit ex tempore qui eſt ſemper. In principio enim erat verbum. Ante aduentum autem eius quo humilis venit in carne, præceſſerunt iuſti ſic in eum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum qui venit. Tempora variata ſunt, non fides. Eadem enim fides vtroſque coniungit, & eos qui venturum eſſe, & eos qui veniſſe
Priſcorũ & præſentium fides eadem. crediderunt. Quotquot ergo præter illum venerunt, fures ſunt & latrones, id eſt, ad furandum & occidendum venerunt. Sed non audierunt eos oues, illi ſcilicet, de quibus dictum eſt: Nouit Dominus qui ſunt eius. Eos
2. Tim. 2. ergo non audierunt oues, in quibus non erat vox Chriſti, errantes, vana fingentes, miſeros ſeducentes.

¶ Circa ſecundum, quod eſt per oſtium intrantium promiſſa ſalutatio, ſubditur:

Ego ſum oſtium. Per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet.

Cur

Cur hoc dicit iam vice altera, niſi quia non vnum tantum, ſed duo ſunt ouilia? Hoc etenim in ſubſequentibus dicit. Et alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili. Vt ergo ſe vnum eundémque ſignificaret qui antiquos paſtores, ſcilicet, Moſen & Prophetas dedit, & nunc electione ſua nouos, ſcilicet, Apoſtolos admittit, ſemel & iterum: Ego ſum oſtium dixit. Et quum primò ſe dixiſſet oſtium, ſubiunxit de præterito: Omnes quotquot venerunt fures ſunt & latrones, ſed non audierunt eos oues, ſecundò quum dicit: Ego ſum oſtium, de futuro ſubiungit: Per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet, ita diſtinguens nõ ouili vno duo oſtia (quod vulgo facile eſt fieri) ſed quod longè mirabilius eſt, vnum oſtiũ duobus ouilibus attribuit, vt neceſſario conſequatur quod dicturus eſt in ſequentibus: Et fiet vnum ouile & vnus paſtor.

M *Cur iterato ſe dicit oſtium.*

Et ingredietur, inquit, & egredietur, & paſcua inueniet. Olim quicunque ingrediebatur, ſiue indigena Iſraelites, ſiue aduena proſelytus, paſcua legis & prophetarum inueniebat. Sed egrediens à præſenti vita paſcua non inueniebat, ſiquidem paradiſus nondum erat reſerata, egrediens, inquam, à præſenti vita paſcua non inueniebat.

Deinceps autem, Si quis introierit, inquit, ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet, quia videlicet, & per fidem ingreſſus præſentis eccleſiæ ouile via recta carpet, tam legalis doctrinæ quàm & Euangelicæ gratiæ, & egrediens per mortem carnis ſtatim paradiſi delitiis fruetur, cuius vſque ad interiora iam peruium factum eſt hoc oſtium, Dominus IESVS per myſterium ſuæ ſacroſanctæ paſſionis.

Ingredi & egredi quid.

¶Circa tertium, quod eſt furis ad oues pernicioſa ingreſſio, ſubditur:

Fur non venit, niſi vt furetur, & mactet, & perdat.

Quaſi dicat: Merito eos qui fures ſunt & latrones oues nõ audierunt, quia non venit fur niſi vt furetur, & mactet, & perdat. Singula horũ, furetur, mactet, & perdat, ſignificationes habẽt proprias, & per hæc certa enumeratione partium cuncta non qualiſcunque furis, ſed eius qui (vt iam dictum eſt) fur eſt & latro, præſcripta eſt atrocitas.

Aliud

Vt furetur. Aliud nanque eſt quod furatur, aliud quod mactat, aliud quod perdit. Quid enim furatur? niſi ſalubria ouium pabula, furtimque corrumpit, quando peruerſis traditionibus ſacram ſcripturam eo ſenſu defraudat, quo illam ſpiritus ſanctus ſcribendam tradidit vel legendam? Hæc igitur ad hoc venit vt furetur.

Vt mactet. Ingreſſo autem fure huiuſmodi, neceſſe eſt oues vtrobique periclitari. Nam ſi furto veritatis conſentire, vel pabula corrupta contingere noluerint, iratus fur, continuo *Mat. 23.* mactat. De qualibus Saluator: Ecce, inquit, ego mitto ad vos prophetas & ſapientes & ſcribas, & ex eis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſequimini de ciuitate in ciuitatem. Quod vtique poſtmodum publica inſania fecerunt, ab ipſo qui hæc loquitur ſummo paſtore cruentum incipientes agere latrocinium.

Vt perdat. Si autem furto conſentiant furéſque ſequantur, & audiant vocem alienorum, tũ corpora quidem non mactat, ſed animas perdit. Rectiſſimè igitur dictum eſt: Fur non venit, niſi vt furetur, & mactet, & perdat. Furetur videlicet, & adulteret vel corrumpat verum ſcripturæ ſenſum. Mactet ſibi non conſentientium corpora, animas conſentientium perdat.

¶ Circa quartum, quod eſt ſummi paſtoris ſalutaris acceſſio, ſubditur:

Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.

O Hoc eſt oppoſitum furi, qui venit vt furetur & mactet & perdat. Et congruè quidem nec plus nec minus quàm oportuit oppoſuit dicẽdo: Ego veni vt vitam habeant. Illi, inquit, occiderunt & perdiderunt qui eos ſequuti ſunt, ego veni vt vitam habeant, hoc eſt, fidem quæ per dilectionem operatur, per quam fidem in ouile ingrediuntur vt *Auguſt.* viuant, quia iuſtus ex fide viuit. Et abundantius habeant, *Vita abũdãtius vbi habetur* qui perſeuerando vſque in finem per illud oſtium, id eſt, per fidem Chriſti egrediuntur, quoniam & fideles moriuntur & abundantius habebunt vitam veniẽdo quò ille paſtor præceſſit, vbi nunquam deinde moriantur. Omnes enim reſurgent & viuent, ſed iuſti aliquid amplius habebunt, videlicet regnum cœlorum.

Theoph. Ad hæc, quod ait: Et abundantius habeant, rectè accipi poteſt vt per hoc diſcernatur inter oues prioris ouilis & oues

oues poſterioris.Nam quãtum differunt promiſſio & aduentus eius,tantum vltra mediocritatem antiquę paſcuæ, abundantius accipiunt oues paſcuæ nouæ.Nam ꝙ minus habuerũt oues domini antiquitus teſtatur Apoſtolus,qui enumeratis magnis & primis arietibus,ſic ad vltimum de illis intulit,iuxta fidem defuncti ſunt omnes iſti non acceptis promiſſionibus,ſed à longè aſpicientes & ſalutantes eas,& cõfitentes quia aduenæ & peregrini ſunt ſuper terram.Certum eſt enim quia cũcti greges qui eatenus aduentum eius præceſſerant foris excubabant extra paradiſum,& longo balatu diuinæ viſionis paſcua deſiderabãt, donec is qui hæc loquitur veniret, & ſanguine ſuo flammeum extingueret gladium, cuius deſiderati paſtoris aduentus promiſſus eis fuerat. Bene ergo quum dixiſſet:Ego veni vt vitam habeant,continuò ſubiecit.Et abundantius habeant, quia videlicet vitam quàm habebant in ſpe dedit vt haberent in re.Vnde quum ſuprà dixiſſet:Per me ſi quis introierit,ſaluabitur, protinus adiecit:Et ingredietur,& egredietur, & paſcua inueniet. Quia profectò poſt aduentum eius dignæ oues,& ouile præſentis eccleſiæ per fidem ingreſſæ, abundantius quàm anteriores Dei notitia paſcuntur,& per mortem carnis egreſſæ,ſummi paſtoris felici viſione perfruuntur.

Rup.

Heb.11.

Oues priſca vt foris excubabant.

FERIA QVARTA PENTECOSTES.

NEMO poteſt venire ad me,niſi pater qui miſit me traxerit eum. Ioan.6.

Ex præſentis ſancti Euangelij lectione duo præcipuè ſunt conſyderanda.Vnum eſt quo pacto ad Chriſtum ſaluatorem perueniatur, à principio lectionis. Alterum quale ſit & quantum , quod ad Chriſtum perueniens adſequatur,ibi:Amen amen dico vobis, qui credit.

Circa primum tria ſunt notanda.Primum eſt,electorum ad Chriſtum per patrem attractio. Secundum eſt, æqualitatis filij cum patre oſtenſio,ibi:Et ego reſuſcitabo eum. Tertium eſt,qualis ſit ipſa ad Chriſtum attractio,ibi: Eſt ſcriptum in prophetis.

Circa

A Circa primum, ipſius Domini ſaluatoris ore dicitur, Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me traxerit eum. Mox ante præmiſerat, dicens: Nolite murmurare inuicem. Murmurationis eorum cauſſam ſanctus Euangeliſta paulò ante adſignauerat, dicens: Murmurabāt ergo Iudæi de illo, quia dixiſſet: Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi, & dicebant: Nónne hic eſt Ieſus filius Ioſeph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quo modo ergo dicit hic, quia de cœlo deſcendi? Hoc eorum murmurare peccatum illorum eſt, de quo excuſationem non habent. Nam neſcire quòd deſcenderit de cœlo, non adeò mirum erat, præſertim quum vulgo putaretur Ieſus filius eſſe Ioſeph. Sed de illo murmurare, & non potius ab illo quærere vt ſcire mererentur, peccatum erat quo ſe præſtabant indignos qui viam veritatis inuenirent. Hoc enim eorum murmurare non erat ipſius notitiam inquirere, ſed inuidiæ flammam aduerſus illum ſuperbiæ & indignationis ſpiritu conflare. Sic & patres eorum, non ex eo Deum prouocauerunt, quòd in deſerto eſcas petiuerūt, ſed ex eo quòd tentādo & murmurādo petierunt, ſicut ait Pſalmiſta: Et tentauerunt Deum in cordibus ſuis vt peterent eſcas animabus ſuis, & malè loquuti ſunt de Deo, & dixerunt: Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto? Igitur & hi tentatores filij tentatorum, id eſt, murmuratores filij murmuratorum, non ex eo Chriſtum Dominum offenderunt quòd illum eſſe filium Ioſeph opinati ſunt, ſed ex eo quòd quū opera cœleſtia faceret, & ſe de cœlo deſcendiſſe diceret, maluerūt inter ſe de illo murmurare, quàm ab illo deſcēſus ipſius myſterium intentione diſcendi humiliter quærere. Non enim paruum ſuperbiæ contemptum redolet, quòd eum hoc loco ex nomine feriunt dicentes: Nónne hic eſt Ieſus filius Ioſeph? Multū enim aduerſa ſibíque repugnantia nouerant hæc eſſe de cœlo (vt ipſe aiebat) deſcendiſſe, & (quod ipſi opinabantur) filium eſſe Ioſeph. Rurſus omnino ſibi conſentiebant & conſequentia erant, de cœlo illū deſcendiſſe, & Dei filium exiſtere. Verum illi diabolica conflagrati inuidia, patrem Deū, cuius auctoritatem contemnere non poſſent in verbis eius ſe aduertiſſe diſſimulabant, & quòd ſolum ſciri volebant Ieſum, videlicet hominem, filiúmque Ioſeph & Mariæ eſſe importunè & mendoſè deſcribebant. Dixit ergo eis Ieſus:

Iudæorum cōtra Chriſtum murmur.

Nolite

Nolite murmurare inuicem. Nimirum murmurantes B
corripiens,& ne fortè nondum intellexerint,magnificè pa
trem aliũ quàm eſt Ioſeph contra illos ſe habere adſtruit
dicens:Nemo poteſt venire ad me,videlicet,ad quẽ quum *Patrem ſe*
venerit quis (vt antè dixerat) non eſuriet,neq; ſitiet, niſi *deum ha-*
pater qui miſit me attraxit eũ.Hoc planè maius eſt quàm *bere pro-*
Ioſeph,quia dixerant: Nónne hic eſt Ieſus filius Ioſeph? *bat.*
imò & omni homine hoc maius eſt.Quis enim hominem
quenquam trahere poteſt ad manducandum , ſicut man-
ducari oportet hunc panem viuum & verum(quod eſt ve-
rè ad Ieſum venire)niſi Deus?Quod liquidò patet,ſi quid
ſit illud attrahi,conſyderemus.

Attrahi ad Chriſtum panem viuum & verum,eſt eſuri- *Attrahi*
re,ac ſitire iuſtitiam, tantúmq; habere odiũ vel faſtidium *ad Chri-*
iniuſtitiæ,vt talem vacet illi eſuriem ſitimq; tolerare. Ad *ſtum.*
hæc autem in quouis homine efficienda quis idoneus?
Cuius enim in manu cor cuiuſquàm eſt,vt hoc in illo poſ-
ſit efficere? Nunquid in manu vel poteſtate Pauli? Nun-
quid Apollo?Nunquid Cephæ? Nunquid in manu eſt cu-
iuſquam omnium verbo dei miniſtrantium, vt dum præ-
dicando dei verbum quaſi frangit panem viuum,det mor-
tuis manducandi & viuendi deſiderium?Nempe ſicut Pau *1.Cor. 3.*
lus plantauit,Apollo rigauit, Deus autem incrementum
dedit,& ſicut niſi dominus ædificauerit domum,in vanum
laborauerunt qui ædificãt eam:ſic in vanum prædicatores
frangunt panem viuum, niſi Deus in mentibus auditorũ
ſanctum eiuſdẽ panis excitet deſiderium. Igitur ad Chri-
ſtum quenquam attrahere, id eſt,eſuriem ſitímq; iuſtitiæ
cuiquam dare , quum nemo poſſit niſi pater, ac proinde
mai⁹ ſit hoc omni homine,ſatis magnifico ab effectu pro-
bare incipit,ꝙ pater ſuus longè maior ſit quàm Ioſeph.

Sanè(vt ait Auguſtinus)Iudæi iſti à pane de cœlo longè
erant,nec eum eſurire nouerant. Quippe panis iſte inte-
rioris hominis quærit eſuriem. Vnde alio loco Dominus *Mat. 5.*
dicit:Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam , quoniam ipſi *1.Cor. 1.*
ſaturabuntur. Iuſtitiam verò nobis eſſe Chriſtum Paulus *Chriſtus*
Apoſtolus dicit.Ac per hoc qui eſurit hunc panem,eſurit *vt nobis*
iuſtitiam , ſed iuſtitiam quæ de cœlo deſcendit, iuſtitiam *iuſtitia.*
quàm Deus dedit,non quàm ſibi facit homo.Si enim nul- *Rom. 10.*
lam ſibi faceret homo iuſtitiam,non diceret idem Apoſto
lus de Iudæis:Ignorantes enim Dei iuſtitiam,& ſuam vo-
lentes conſtituere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. Iudæi
erant

erant iſti qui panem de cœlo deſcendentem non intelligebant, quia ſua iuſtitia ſaturati, iuſtitiam dei non eſuriebant. Porrò iuſtitia dei hic dicitur, non qua ille iuſtus eſt, ſed quam dat homini Deus vt iuſtus ſit homo.

C Quæ autem erat illorũ iuſtitia qua de ſuis viribus prę-
Humana ſumebant, & quaſi impletores legis ſeipſos ex ſua virtute
iuſtitia. iuſtos dicebãt? Nemo autem implet legem, niſi quem adiuuerit gratia, id eſt, panis qui de cœlo deſcendit. Legis
Rom. 13. enim plenitudo, cõpendio (vt ait Apoſtolus) charitas eſt. Charitas non nummi, non auri aut argenti: non poſſeſſionis terrarum, ſed dei videlicet & proximi. Vnde iſta chari-
Rom. 5. tas? Charitas, inquit, dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis

Daturus ergo Dominus ſpiritum ſanctum dixit ſe panem qui de cœlo deſcendit, hortans vt credamus in eum. Credere enim in eum, hoc eſt, manducare panem viuum. Qui credit in eum manducat. Inuiſibiliter ſaginatur, quia inuiſibiliter reficitur. Quid igitur talibus murmurantibus reſpondit Ieſus? Nolite murmurare inuicem, tanquam dicens: Scio quare eſuriatis, & iſtum panem non intelligatis neque quæratis. Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me traxerit eum.

Auguſt. Gratiæ hæc magna commendatio. Nemo venit: niſi tra-
Ora vt ctus. Quem trahat, & quem non trahat, quare illum tra-
traharis. hat, & quare illum non trahat, noli velle iudicare, ſi non vis errare. Semel accipe & intellige. Si non traheris, ora vt
Rupert. traharis. Veruntamen & hoc ſciendum quia hæc de qua iam dictum eſt attractio non minus filij quàm patris opus & gratia eſt. Nam & de ſeipſo filius dicit: Ego ſi exaltatus
Ioan. 12. fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Et eidem ſponſa ſua dicit eccleſia: Trahe me poſt te.

Cur ergo de ſola perſona patris nunc dicit, quòd oportet eum qui ad ſe venit ab illo trahi? Videlicet quia de patre Ieſu murmuratio ſuborta & ventilata eſt à dicentibus: Nónne hic eſt Ieſus filius Ioſeph oportunè primum de patre ait: Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui mi-
Theoph. ſit me attraxerit eum. Quod ait, non vt libertatem tollat arbitrij, ſed vt oſtendat dei opitulatione ei opus eſſe qui crediturus eſt.

D Sanè illos trahit pater, qui habent voluntatis aptitudinem. Eos autẽ qui ſeipſos non præſtant idoneos, non trahit ad fidem. Nam ſicut magnes non omnia trahit, ſed ferrum

rum tantum, ita & Deus ad omnes quidem adpropiat, eos autem qui magis idonei, & familiaritatẽ erga ipſum præ ſe ferunt, trahit.

Nec tamen putes quum audis quia pater trahit ad filium, quia quiſpiam credit inuitus. Nam credere nemo poteſt niſi volens. Nam corde creditur ad iuſtitiam. Membrum corporis (puta) manus, pedes, ad operationes ſuas cogi poſſunt, vt ſcilicet quiſpiam cogatur inuitus ire quò non vult, cor autem, id eſt, voluntas libera, cogi inuita non poteſt. Trahit ergo Deus hominem voluntate, trahit deſiderio, trahit amore. Et quare non poſſet hominem trahere voluntas, quum trahat ſua quenque voluptas. *Aug.* *Nemo credit inuitus.* *Rom. 10.* *Quo modo trahit deus.*

Eſt ænim quædam voluptas cordis, voluptas ſancta, cui panis ille dulcis eſt cœleſtis. Porrò ſi Poetæ dicere licuit, trahit ſua quenque voluptas, non neceſſitas, ſed voluptas, non obligatio, ſed delectatio, quanto fortius nos dicere debemus trahi hominem ad Chriſtum qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur iuſtitia: delectatur ſempiterna vita, quod totum Chriſtus eſt. Si delitiæ voluptatéſq; terrenæ trahunt eos qui has amant, non trahit Chriſtus, reuelatus à patre? Iſta reuelatio attractio eſt. Ramum viridem oſtendis oui, & trahis illam? Nuces puero demonſtrantur, & trahitur, & quo currit trahitur, amando trahitur, ſine læſione corporis trahitur, cordis vinculo trahitur. Sic ergo intelligendum eſt, quòd ait: Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me traxerit eum.

¶ Circa ſecundum, quod eſt, æqualitatis filij cum patre oſtenſio, ſubditur:

Et ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.

Hoc ait de non inæquali cum patre ſua poteſtate. Et ego (inquit) reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Quod & ſupra dixit ſe facturum cum eiuſdem voluntate patris, quia videlicet quòd illic dixit, omne quod dat mihi pater ad me veniet, & hæc eſt voluntas patris mei qui miſit me, vt omne quod dedit mihi non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in nouiſſimo die, hoc idem murmurantibus illis grauiori pondere repetiit, nemo (inquiens) poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me traxerit eum, murmurantes & inuidos terribili prænuntiatione excipiens ab illis quos pater ſibi daturus ſit. *Ioan. 5.*

Aug. Et ego,inquit,reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Quaſi dicat: Ei qui à patre ad me trahitur, qui eſuriendo & ſitiendo iuſtitiam ad me trahitur,illi (inquam) reddo quod amat,reddo quod ſperat, videbit quod adhuc non videndo credidit,manducabit quod eſuriit,ſaturabitur eo quòd ſitiit.Vbi? In reſurrectione mortuorum,quia ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.

¶Circa tertium,videlicet qualis ſit ipſa ad Chriſtum attractio,ſequitur:

Eſt ſcriptum in Prophetis:Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit à Patre & didicit,venit ad me.

E Dicit pluraliter in Prophetis, quia omnes Prophetæ vno eodemque repleti ſpiritu, licet diuerſa prophetarent tamen ad idem tendebant. Quapropter cum quouis eorum alij omnes concordabant. In Iohele ſcriptum eſt:Filij Sion exultate & lætamini in Domino Deo veſtro,quia dedit vobis doctorem iuſtitiæ. Expreſſius tamen in Eſaia, vbi dicitur: Ponam vniuerſos filios tuos doctos à Domino. Hoc ipſum & apud Ieremiam his verbis eſt ſcriptum: Poſt dies illos dicit Dominus,dabo legem meam in viſceribus eorum, & in cordibus eorum ſcribam eam, & ero eis in deum, & ipſi erunt mihi in populum. Et non docebit vltra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens, cognoſce dominum. Omnes enim cognoſcent me à minimo eorum vſque ad maximum, ait dominus. Nunc enim poſtquam illa prophetia impleta eſt, quando iam Deus dedit legem ſuam in cordibus fidelium & in viſceribus eorum per ſpiritum ſanctum ſcripſit eam, non docet vltrà Iudæus proximum ſuum vt faciat proſelytum, dicens: cognoſce dominum. Omnes enim à maximo vſque ad minimum, id eſt, à ſcriba docto vſque ad ruſticanum, cognoſcunt id de quo nunc agitur, videlicet, quia alium à Ioſeph Ieſus habet patrem, qui hunc ſuum filium in mundum miſit, & ſic docibiles dei vel à deo docti ſunt.

Docibiles Dei. *Ioel.2.* *Eſa.54.* *Iere.31.*

F Vides hic fidei dignitatem,quoniam non ab hominibus neque per homines,ſed ab ipſo Deo eam debeāt addiſcere,Magiſter enim præſidet omnibus paratus ſua tribuere, ad omnes ſuam doctrinam effundens. Sed dicet aliquis: Si omnes

Chryſoſt. *Fidei dignitas.*

Si omnes erunt docibiles dei, qualiter quidam non credunt? Quia videlicet hoc de pluribus dictum eſt, ſiue, quoniam omnes qui volunt. Sicut integrè loquimur quũ de aliquo literarum magiſtro qui in ciuitate ſolus eſt dicimus: Omnes iſte hic literas docet. Non quòd omnes diſcant, ſed quia nemo niſi ab illo diſcit quicunque ibi literas diſcit. Ita rectè dicimus, omnes Deus docet venire ad Chriſtum, non quia omnes veniunt, ſed quia nemo aliter venit. Olim docebantur homines ea quæ Dei ſunt per homines, nunc à Deo docentur, & ſunt docibiles Dei, & docti à Deo. *Auguſt.*

Et licet hic ab hominibus audiunt, tamen quód intelligunt, intus eis à deo datur. Strepitum verborum tantum ingero auribus veſtris, niſi reuelet ille qui intus eſt. Exterior eſt cultor arboris, interior eſt creator. Qui plantat & qui rigat extrinſecus operatur, quod facimus nos. Sed neque qui plantat eſt aliquid neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Ipſe enim communis doctor pater per reuelationem notum facit dignis filium ſuum. Tangit enim corda ſimplicium & dolo carentium, ſicut & ſe Petro reuelauit. Vt autem manifeſtius fiat in quo docibiles dei futuri ſunt, protinus adiungit: *Aug. ſuper Ioan.* *Theoph.*

Omnis qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me.

Omnis, inquit, qui audiuit à patre, hoc eſt, qui patris reuelationem accipit, & verè illius efficitur diſcipulus, hic venit ad me. Non tantum dixit, qui audit à patre ille venit ad me, ſed addit, & dicit: Non enim ſufficit audire, ſed oportet adeſſe & diſcere. Omnes, inquit, qui fuerint docibiles Dei hoc ab illo diſcent, vt credant in me.

Omnis enim qui habet aures audiendi quas exigit doctrina Dei, & intrinſecus diſcit (vbi non vox hominis perſtrepit, nec penetrat caro & ſanguis, ſed ſola reuelatio patris qui eſt in cœlis) is, inquam, non ſe poteſt auertere à filio Dei, ſed venit ad me, credit in me, adſtringitur mihi indiſſolubili vinculo dilectionis. Feſtinat inter membra mea computari, vt eidem cui ego natura filius ſum, ipſe quoque in ſpiritu adoptionis filiorum abba pater clamare poſſit, quo videlicet ſpiritu præueniente docibilis Dei modo ſupradicto factus eſt. Quòd ſi omnis qui audiuit à patre & didicit venit ad me profectò omnis qui non venit non au- *Docilis à Deo quid factus.*

diuit à patre nec didicit. Et licet nõ ſine filio & ſpiritu ſan
cto doceat pater (inſeparabilia enim ſunt opera trinitatis) patri tamen hoc potiſſimum eſt attributum, quia de ipſo procedit & filius & ſpiritus ſanctus.

August. Sed dicet aliquis: Cur non docet omnes vt veniant ad Chriſtum? Præter illa quæ paulò ante ad hoc reſponſa ſunt, ideo quia eos quos docet miſericordia docet. Quos autem non docet, iudicio non docet. Et quia dixit: Omnis qui audiuit à patre & didicit venit ad me, ne quis ſuſpicetur hoc eum de carnali patre dixiſſe, ſubiecit:

Non quia patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt à Deo, hic vidit patrem.

G Quaſi dicat: Nequaquam ex eo quod dixi, omnis qui audiuit à patre & didicit venit ad me, conſequitur, quòd pater meus viſibilis ſit, aut corporaliter vt homo adiri potuerit & audiri, quomodo vos indignanter murmuratis

1. Tim. 6. quòd dixerim, quia deſcendi de cœlo, quum Ioſeph pater meus ſit quem vos ſcutum cordis arripuiſtis, ne à patre meo quicquam audire vel diſcere poſſitis. Pater meus ille eſt, quem vidit hominum nemo, nec videre poteſt, qui lucem habitat inacceſſibilem.

Nam etſi patrũ aliqui Deum vidiſſe leguntur, non tamen in ſua hũc ſubſtantia viderunt, aut videre potuerũt,

Exod. 33. ſicut Moyſi dicenti, ſi inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi teipſum vt videam te manifeſtè, reſponſum eſt: Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo & viuet, quũ vtique eadem ſcriptura de Moyſe

Exod. 33. præmiſiſſet, loquebatur autem Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet homo loqui ad amicum ſuum.

Sanè de beatis angelis hoc intelligẽdum non eſt, quin viſione Dei perfruantur. Non enim hic de illis agitur, ſed de hominibus quorum nemo Deum vidit vnquam, quia interſtabat paries inimicitiarum, id eſt, originale peccatũ inter homines & Deum, ſoluendus in carne Chriſti per paſſionem mortis, vt poſſet ab hominibus Deus videri.

Ait ergo: Non quia patrem vidit quiſquam, & adiecit, niſi is qui eſt à Deo, hic vidit patrem. Hic, inquit, qui non eſt ab homine, cuius eſſe non incipit ab Ioſeph, ſicut vos dicitis, aduerſum me murmurantes, hic, inquam (ſcilicet, ego) vidit patrem ex cunctis filiis hominum, quia ſolus ab

illo ſum,videlicet,natus non factus. Alioqui non valeret hæc differentia,qua dixi,niſi qui eſt à Deo, quum omnes homines à Deo facti ſunt, quorum tamen illum vidit nemo.

Quum ergo dicit quòd nemo vidit patrem niſi is qui eſt à Deo,ſubaudiendum eſt,natus vel genitus, illa videlicet natiuitate vel generatione, quæ non gratiæ,ſed naturæ eſt.Non enim ait:Niſi hi qui ſunt à Deo,ſed de vno ſeipſo,hic,inquit, qui eſt à Deo, ſubaudi, ſolus per naturam natus vel genitus,ſolus coæternus & conſubſtantialis filius.Nam niſi propriam hic accipias filij Dei generationem in eo quòd ait, niſi qui eſt à Deo, hic vidit patrem, conſequitur quòd omnes qui ex Deo nati ſunt viderunt Deum: Sed nónne omnes qui ſpiritum adoptionis filiorum accepimus ex Deo nati ſumus, & filij Dei nominamur & ſumus, & nondum apparuit quid erimus, & tamen nemo noſtrum vidit Deum? Ergo hic qui eſt à Deo,& proinde vidit Deum?hic ita à Deo eſt quo modo vnigenitus,quo modo ſolus cõſubſtantialis,filius vnicus, filius(inquam)ſolus naturalis,nam cæteri omnes adoptiui ſunt. *Solus hominũ Chriſtus vidit Deum.*

¶Circa ſecundum,principale ſequitur:

Amen amen dico vobis, qui credit in me habet vitam æternam.

Hic oſtẽditur quale ſit & quantum quod ad Chriſtum veniens adſequatur.Vbi tria ſunt conſyderanda. Primum eſt,æternæ vitæ credentibus promiſſio.Secundum eſt,viuifici panis magnifica commendatio, ibi: Ego ſum panis vitæ. Tertium eſt,gratiæ Chriſti amplectenda commendatio,ibi: Ego ſum panis. H

Circa primum dicitur:Amen amen dico vobis,qui credit in me habet vitam æternam. Vbi aduertendum,quòd poſtquam in præcedentibus dixerat, ego ſum panis vitæ, qui venit ad me non eſuriet,& qui credit in me non ſitiet vnquam,nunc tandem forti cõcluſione conſiſtens veritas murmurantes & concedere nolentes vſque ad victoriam redarguit, pariter hæreticos qui nondum erant prædamnans qui dicturi erant Chriſtum non de cœlo deſcendiſſe, ſed exiſtendi initium habuiſſe de Maria, vel etiam ex Ioſeph genitum fuiſſe,nunc(inquam)tãdem forti concluſione cœpta perficit, impios confundens, pios autem ad manducandum ſeipſum panem vitæ æternæ alliciens. Amen amen,inquit,dico vobis,qui credit in me habet vi- *Quorundam hæreſes confutantur.*

Credentes habere vitam æternam. tam æternam. Hoc vtique ex præcedentibus conſtans & verum eſſe fidelibus perſpicuum, infidelibus autem inexpugnabile eſt. Si enim pater dat panem de cœlo verum qui deſcendit de cœlo & dat vitam mundo, & ego ſum ille panis vitæ, ergo qui credit in me habet vitam æternam. Iis enim qui operantur opus dei, filius hominis dat hunc panem. Porrò operari opus Dei, eſt credere in eum quem ille miſit.

Aug. Reuelare ſic voluit Dominus quid eſſet: Qui credit in me habet vitam æternam. Quaſi dicat: Qui credit in me, habet me. Quid eſt autem habere me? habere vitam æternam. Vita enim æterna eſt verbum quod in principio erat apud Deum, & Deus erat verbum, & vita erat lux hominum. Adſumpſit autem vita mortem, vt vita occideret mortem.

¶Circa ſecundum, quod eſt, viuifici panis gratioſa commendatio, ſequitur:

Ego ſum panis vitæ. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur.

Chryſoſt. Quia turbæ inſtabant corporalem cibum petentes, & eius cibi qui patribus ſuis datus olim fuerat reminiſcentes, dicendo: Quid operaris? Patres noſtri in deſerto manducauerunt manna, vt oſtendat quod omnia illa figura erant huius veritatis præſentis, mentionem de cibo ſpirituali facit dicens: Ego ſum panis vitæ. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt.

Theoph. Comparatur manna cum Chriſti corpore. Comparat cũ manna alimoniã quàm ipſe dat. Nam ego quidẽ, inquit, ſum panis vitæ. Verum qui comederũt manna mortui ſunt. Non abſq; cauſſa autem addit, in deſerto, ſed volens monſtrare quod nõ valde diu datũ fuerit manna patribus, ſed tantum in ſolitudine, & non cõtigerit eis in terra promiſſionis. Verũ hic panis non eſt talis ſed perpetuo durãs. Et ita Iudęi multò plura bona accepturi erãt ſi voluiſſent, quàm patres ſui. Quomodo autem nõ maiora quæ dãtur à Chriſto? Nam & ſi quis guſtauerit mortẽ, viuit tamen propter ſpem reſurrectionis. Igitur conferre effectus, videte panis vtriuſq; diſtãtias. Patres veſtri manducauerunt manna & mortui ſunt. Patres veſtri, ſcilicet,

mali

mali,patres malorum, murmuratores, patres murmuratorum,infideles,patres infidelium manducauerunt manna & mortui ſunt, imò quum eſſent mortui mala morte peccati,manducauerunt,& manducando non reuixerũt, & illo cibo ſaturati ad inferos deſcenderunt, intantum mortui ſecundum interiorem hominem, vt quidam eorum adhuc vitam exteriorem trahentes, abſorpti à terra & operti humo perierint de medio multitudinis. *Num. 16*

I Quid igitur (inquis) illi qui manducant hunc panem non moriuntur? Dixiſti enim: Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit non moriatur. Nónne & omnes qui manducant hunc panem de quo dicis,hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur, & qui bibunt calicem tuum de quo dicis, hic eſt ſanguis meus, nónne,inquam,iſti manducantes &bibentes omnes quidem ſecundum carnem, multi verò etiam ſecundum animam moriuntur?In quo ergo panem hunc præfers illi quem olim patres manducauerunt, pro eo quòd manducantes manna & bibentes aquã de petra mortui ſunt omnes quidem ſecundum carnem, aliqui verò etiã ſecundũ animam? Concedimus equidem multos ex eis mortuos eſſe etiã ſecundum animam, ſicut ait ſpiritus ſanctus in Dauid:Ipſi verò non cognouerũt vias meas, quibus iuraui in ira mea,ſi introibunt in requiem meam, & duplici fuiſſe contritione conſumptos.In quo igitur hũc panem,quẽ qui manducant nihilominus moriuntur præfers illi quẽ mãducauerũt illorum patres & mortui ſunt? *Qui manna comederunt vt mortui ſunt.*

Ad hæc inquam, attende diligentius. Nunquid vllam fecit exceptionem patrum bonorum ſiue malorũ? Nónne vniuerſaliter dixit: Patres veſtri manducauerunt mãna & mortui ſunt?Patres veſtri,inquit,non ſoli murmuratores vel infideles mortui ſunt,ſed etiam iuſti &quantumlibet fideles, patres omnes veſtri mortui ſunt,ea videlicet ex cauſa qua omnes homines in Adam moriuntur. Et hoc dico,quia licet omnes mãna manducauerint, nihilominus omnes eadẽ in morte detenti ſunt, ſicut & antiquiores eorũ patres vel ipſorum iuniores qui manna non manducauerunt,quia diebus illis non fuerunt,mortui ergo ſunt & nihilominus apud inferos propter originale peccatum detenti ſunt, tam illi, inquam, quàm hi qui ante vel poſt illud manna hinc ad populos ſuos per viam vniuerſæ carnis adducti ſunt. Non per illud manna *Rupert.*

Panem viuũ manducantes vt victuri. liberati ſunt, neque aſcenderunt ad conuiuium angelorum vt Dei viſione perfruerentur, qua beati angeli æternaliter viuunt, quam in patre ſuo Adam omnes homines perdiderunt. Sed hic eſt panis de cœlo deſcendens qui vtique ad hoc deſcendit, vt ſi quis manducauerit ex ipſo, non moriatur. Nam qui non manducauetit, morietur: imò iam dudum mortuus in Adam ab illa eius hæreditaria morte non liberabitur. Puta Chriſtum dixiſſe.

Chriſtus vt cibus viuorum & mortuorum. Et quidem mortuorum multitudo plurima eſt à corporibus ſeparatorum hunc panem expectantium apud inferos, quo fraudauit eos peccando pater ipſorum, magna deinceps ventura eſt multitudo gentium, hunc panẽ dum adhuc in corpore ſunt flagitantium, iámque dum adhuc in carne viuunt manducaturi ſunt. Vtriſque, & illis ſcilicet, qui iamdudum defuncti ſunt, & his qui adhuc viuentes in carne ſunt vel erunt, ecce parata eſt, inquit, à patre meo menſa in conſpectu ipſorum. Dico enim vobis.

Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum.

K *Auguſt.* Hic deſignatur tertium, quod eſt gratiæ Chriſti amplectenda commendatio. Ego, inquit, ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi. Ideo viuus, quia de cœlo deſcendi.

De cœlo deſcendit & manna, ſed manna vmbra eſt, iſta veritas eſt. Vbi eſt notandum (vt dicit Theoph.) quòd panis qui à nobis in myſteriis manducatur, non eſt tantum figura carnis domini, ſed caro ipſa domini. Non enim dixit, panis quem ego dabo, figura eſt carnis, ſed caro mea eſt. Et ne quem conturbet quòd credendus ſit panis caro, ſiquidem & in carne ambulante Domino & ex pane alimoniam admittente, panis ille qui ab eo manducabatur, in corpus eius mutabatur, & ſimilis fiebat eius ſanctæ carni & in augmentum & ſuſtentationem conferebat iuxta humanũ morem. Igitur & nunc panis in carnem Domini mutatur. Sed non apparet nobis caro, ſed panis, vt non abhorreamus ab eius eſu. Nam ſiquidem caro apparuiſſet, inſuauiter affecti eſſemus erga communionem. Nunc autem condeſcendente Domino noſtræ infirmitati, talis apparet nobis myſticus cibus, qualibus alioqui aſſueti ſumus. Hæc ille.

Panis Chriſti verum ipſius corpus.

Argumentum notabile.

Sanè panis iſte (vt iam dictum eſt) tam mortuis reficiendis quàm viuis præſtante Domino paratus eſt. Et quia mortui propter cibum vetitum quem manducauit pater ipſorum per mortem diſſipati erant, nam animæ quidem apud inferos, corpora verò in ſepulchris erant, diſſipari voluit & ipſe panis angelorum,& ſecũdum illam ſubſtantiam qua paſcuntur angeli perrexit ad inferos,vbi animæ huiuſmodi refectionem eſuriebant,& ſecundũ corpus eodem terræ ventre reconditus eſt quo recondita erant corpora ipſorum,vnde & animæ Dei viſione tũc recreatæ quodammodo reuixerunt, corpora verò tunc ſurrexerunt multa, in futuro autem vniuerſa reſurgent. His autem quos præſens adhuc ſeculum in carne retinet,datur hic panis in ea ſpecie quæ viuentibus cõgruit, id eſt, in vero panis & vini ſacrificio ſecundum ordinem Melchiſedech. Sequitur: *Panis viuus cur diſsipatus.*

Et panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita.

Hunc panem tũc Dominus dedit quando myſterium corporis & ſanguinis ſui diſcipulis tradidit, & quando ſemetipſum Deo patri obtulit in ara crucis. L *Beda.*

Quod verò dicit,Pro mundi vita, non debemus intelligere,pro elementis, ſed pro hominibus qui mundi nomine deſignantur.

In hoc autem quod dicit (inquit Theophylactus) quẽ ego dabo, poteſtatem ſuam demonſtrat, quòd non ſicut ſeruus & minor patre crucifixus eſt,ſed voluntariè. Nam & ſi à patre dicatur eſſe traditus, tamen & ſemetipſum tradidit ipſe.

Pro mundi vita carnem ſuam ad mortem dedit, quia moriendo mortem ſoluit. Intellige autem per mundi vitam etiam reſurrectionem. Nam Domini mors vniuerſalem reſurrectionem toti humano generi miniſtrauit. Fortaſſis autem & vitam in ſanctificatione & beatitudine, vitam mundi appellauit. Nam & ſi non omnes acceperunt ſanctificationem & vitam in ſpiritu, Dominus tamen ſeipſum pro mundo dedit, & quantum in ipſo erat mundus ſeruatus, naturáque humana ſanctificata eſt, eo quòd accepit virtutem vincendi peccatum per vnum hominem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,ſicut & per vnum Adam ceciderat in peccatum. *Caro Chriſti vt data pro mũdi vita.*

Et panis,inquit,quem ego dabo,caro mea eſt,pro mũ-

Conſolatio pauperibus. di vita. Summa ſanè conſolatio pauperibus, quibus in ſpiritu ſancto miſſus eſt euãgelizare Dominus Ieſus Chriſtus: ſumma, inquam, & incomparabilis congratulatio eſt hæc gentibus terminiſque terræ quos pater ei dedit in hæreditatem, quia panis iſte quem ipſe dat, caro ſua eſt pro mundi vita. Quaſi dicat: Quum me infernus momorderit, & ego morſus eius, factus fuero mors mortis, in viſceribus eius concluſus, additus eſurientibus ſanctis vt viuificentur vniuerſi, tunc ego dabo panem iſtis reſiduis, in quo non deeſt veritas eiuſdem carnis meæ, quæ educta de ventre ceti, ſalua & integra reſidebit æternaliter ad dexteram patris.

Panem hunc tam à filio quàm à patre datū. Panem eundem angelorum me tribuente manducabit viuens homo modo ſibi congruo quem dat pater his qui iam receſſerũt, vt manducent & reſurgant, nunc quidem animæ, corpora verò in die nouiſſimo.

Hactenus de perſona patris dixerat, quòd ille panem verum daret, & ipſe filius panis eſſet, nunc ipſe panis viuus & verus ad ſuam perſonam per futurũ tempus verbi eiuſdem tranſitione facta: Et panis, inquit, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.

DOMINICA PRIMA POST PENTECOSTEN.

HOMO quidam erat diues, & induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè. Luc. 16.

Præſens ſancti Euãgelij lectio in quatuor partes ſcinditur. In prima deſignatur vitæ duorũ hominũ notabilis diſtinctio. In ſecunda, iuſta meritis vtriuſque retributio, ibi: Factum eſt autem. In tertia, damnati diuitis gehennale ſupplicium, ibi: Eleuans autem oculos. In quarta, ardenti in flammis negatũ refrigerium, ibi: Et dixit illi Abraham.

Circa

Circa primũ duo notãtur. Primũ eſt, diuitis epulonis vita deteſtanda. Alterum, vlceroſi pauperis inopia miſeranda.

Circa primum eſt aduertendum, quemadmodũ in præcedentibus Dominus admonuerat facere amicos de mãmona iniquitatis, quod audientes Phariſæi deridebant eum. Verum ille quæ propoſuerat exemplis adſtruens, oſtendit ideo diuitem purpuratum irremediabiliter apud inferos torqueri quia pauperem Lazarum, à quo in vitæ tabernacula recipi poſſet, amicum ſibi facere neglexerat. Ait ergo: Homo quidam erat diues, & reliqua. A

Secundum Ambroſium, narratio magis quàm parabola videtur, quando etiam nomina exprimuntur. Parabola enim eſt, vbi exemplum ponitur, & nomina tacentur.

Refert traditio Iudæorum. Lazarum quendam tunc temporis fuiſſe in Hieroſolymis, extrema preſſum inopia & infirmitate, cuius hic meminit Dominus, vtpote noti & manifeſti, introducens eum in exemplum ad maiorem ſermonis manifeſtationem, vt videlicet innoteſcat quòd qui terrenis affluunt opibus, niſi velint pauperum neceſſitatibus opitulari, grauem incurrent ſententiam. Et iterum doceat eos qui hic affliguntur, quàm bene habituri ſint pro his quæ hic ſuſtinent. *Rem geſtam eſſe. Cyril.*

Itaque damnandi diuitis vitam moréſque deſcribens: Homo, inquit, quidã erat diues. Erat diues, non eſt, quia præteriit quaſi vmbra. Sanè diuitẽ abſque nomine aſſumit, vtpote qui nec dignus ſit vt à Deo nominetur, iuxta quod per Pſalmiſtã dicit: Nec memor ero nominum eorũ per labia mea. Vnde & quibuſdã de miraculorum virtute ſuperbientibus, in fine dicturus eſt: Neſcio vos vnde ſitis, diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. Hinc etiã in parabola fatuis virginibus reſpõdet. Amen dico vobis, neſcio vos. Itaque homo quidã per reprobationem Deo ignotus, vnus illorũ qui vocauerunt nomina ſua in terris ſuis, qui à Deo recedentes in terra ſcribentur, erat diues. Nec tamen quia diues, ideo reprobatus, quia nec omnis eſt ſancta paupertas, nec omnes diuitiæ criminoſæ, ſed vt luxuria infamat diuitias, ita paupertatẽ ſãctitas cõmẽdat. *Diues cur abſque nomine.* *Luc. 13.* *Mat. 25.* *Cur diues damnatus.*

Cæterum diues iſte non abſtuliſſe aliena reprehenditur, ſed propria non dediſſe. Nec dicitur quia vi quẽquam oppreſſit, ſed quia in acceptis rebus ſe extulit. Hinc ſummopere colligendũ eſt, qua pœna multandus ſit qui aliena diripit, ſi inferni damnatione percutitur, qui propria

non

non largitur. Hoc igitur ſignificat, quòd hunc inferno tradidit, quia in ſua felicitate tumidus fuit, quia percepta dona ad vſum arrogantiæ inflexit, quia viſcera pietatis ignorauit, quia peccata ſua redimere etiam cùm inibi abundaret pretio noluit.

B Porrò diuitis iſtius luxum attende. Et induebatur, inquit, purpura & byſſo. Purpuram regij habitus eſſe colorem marinis è conchiliis tinctam, nemo ferè qui dubitet. Nam cōchilia ferro circunciſa lachrymas purpurei coloris quibus lana tingatur, emittunt. Byſſus verò, genus eſt quoddam lini nimium candidi, & molliſſimi. Itaque purpura deſuper ad iactantiæ pompam, ſubtus autem ad mollitiem byſſo induebatur. Cinerem, terram, & puluerem, purpura & ſerico regebat.

Luxus diuitis. *Beda.*

Sunt autem nonnulli qui cultum pretioſarum veſtium non putant eſſe peccatum. Quod tamen ſi culpa nō eſſet, nequaquam ſermo Dei tam vigilanter exprimeret, quòd diues qui torquetur apud inferos, byſſo & purpura indutus fuiſſet. Nemo quippe veſtimēta præcipua niſi ad inanem gloriam quærit, videlicet vt cæteris honorabilior eſſe videatur. Nam quòd pro ſola inani gloria veſtimentum pretioſius quæritur, res ipſa teſtatur, quia nemo vult ibi pretioſis veſtibus indui, vbi ab aliis non poſſit videri. Quam culpam poſſumus melius etiam ex diuerſo colligere, quia ſi electio vilis indumēti virtus non eſſet, Euangeliſta notanter de Ioanne non diceret: Erat indutus pilis camelorum. Sequitur:

Gregor. *Luxus veſtium.* *Mar. 3.*

Et epulabatur quotidie ſplendidè.

C Diues hic (inquit Theophylactus) omnino diſſolutus erat. Nam purpura & byſſo induebatur, & præterea omnibus aliis delitiis vacabat. Epulabatur enim, & non nunc tantum, & poſtea non, ſed quotidie: & non mediocriter, ſed ſplendidè, hoc eſt, ſumptuoſè & prodigaliter.

Luxus in epulis.

Secundum eius veſtimenta, ita & epulæ. Et nos quales epulas, talia & veſtimenta ſectamur. Vbi ſecundum Gregorium ſolerter intuendum eſt, quia celebrari conuiuia ſine culpa vix poſſunt. Penè etenim ſemper epulas concomitatur voluptas. Nam dum corpus in refectionis delectatione reſoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Vnde & B. Iob pro filiis ſuis ex ordine viciſſim conuiuia celebrantibus quotidie Dominum precabatur, vt quicquid illi luxu deliquiſſent, ipſe precibus & ſacrificiis expiaret.

2. Moral. *Iob 3.*

piaret. Vnde ſcriptum eſt: Quúmque in orbem tranſiſſent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & ſanctificabat illos, conſurgénſque diluculo offerebat holocauſta per ſingulos. Dicebat enim: Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis. Hinc iterum ſcriptum eſt: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Itaque diues iſte talem ſe geſſit ſicut vnus aliquis ex habitatoribus Sodomorum. Vnde per Ezechielem dicitur: Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant.

Exod. 23.

Ezech. 16.

¶Circa ſecundum, quod eſt vlceroſi pauperis inopia miſeranda, ſubiungitur:

Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam diuitis vlceribus plenus, cupiens ſaturari de micis quæ cadebant de menſa diuitis, & nemo illi dabat.

D

Hic in primis notandum eſt, qualis in ore veritatis de ſuperbo diuite & humili paupere fit ordo narrationis. Dum enim de viuentibus loquitur, humano more de diuite primum diſſerens, hunc pauperi mendico præponit. Diuites enim vbique, nempe in templis, in theatris, in foro, in conuiuiis, honore & loco pauperibus præferuntur.

Verum vbi de eiſdem iam vita functis narrationem incipit, diuiti pauperem narrationis ordine præponit. Et ſimilis eſt hæc mutatio ſeu viciſſitudo, ei quæ de falcone & de capone in vſu eſt. Falco viuens accuratè paſcitur, ingenti ſolicitudine cuſtoditur, magni æſtimatur, deniq; ipſius domini ſui interdum manu geſtatur. Altile verò, capo vel gallina, aula pellitur, ſterquilinium ſcalpuriendo victum quærit. Sed mors hanc mutat viciſſitudinem. Nuntiatur Domino falconem mortuum & abiicitur vel in foueam vel in ſterquilinium: occiſum verò & egregiè conditum & præparatum altile, feſtiuè ad domini menſam defertur.

Ordinem vt mors variat.
Simile.

Sed nec illud otioſum eſt, q́ de diuite ad pauperem, & rurſum de paupere ad diuitē tranſit, alter enim alteri confert, & alter eſt propter alterum, iuxta illud: Diues & pauper obuiauerūt ſibi, vtriuſq; operator eſt Dominus. Steriles

Diues & pauper propter alterutrum.

Prou. 22. les eſſent ſine pauperibus opulenti, nec inopes ſine diuitibus poſſent ſuſtentari. Non ergo iniuſtus eſt Deus inæqualiter opes diſtribuens, ſed ideo tu abundas & ille mendicat, vt tu bonæ diſpenſationis merita conſequaris, ille verò patientiæ brauiis decoretur.

Gregor. Et erat, inquit, quidā mendicus nomine Lazarus. Certè in populo ſolent magis nomina diuitum quàm pauperum ſciri. Quid eſt ergo quòd Dominus de paupere & diuite verbum faciens, nomen pauperis edicit, & nomen diuitis non dicit, niſi quòd Dominus humiles nouit atque approbat, & ſuperbos ignorat? Nouit enim Dominus qui

2. Tim. 2. ſunt eius. Moyſi à Domino dicitur: Teipſum noui ex no-

Exod. 33. mine, inueniſti enim gratiam coram me. Hinc per Salo-

Prou. 10. monem dicitur: Memoria iuſti cum laudibus, & nomen impiorum putreſcet. Impletum eſt quod beatis pauperibus per Chriſtum Pſalmiſta cecinit fore præſtandum, vbi ait: Parcet pauperi & inopi, & animas pauperum ſaluas faciet. Ex vſuris & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomen eorum coram illo.

Itaque nomen huius mendici in libro vitæ ſcriptum CHRISTVS videbat, vbi nomen diuitis prorſus erat ignotū. Ait Apoſtolus de ſuis in Chriſti Euangelio coope-

Phil. 4. ratoribus: Quorum nomina ſunt in libro vitæ. Et vtique etiam in mediis ipſis vitæ huius calamitatibus felices ac ter quaterque beati quorum nomina in libro vitæ ſcribi

Luc. 10. ſunt digna, dicente Domino: Gaudete & exultate, quia

Exod. 32. nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Qui autem peccauerit mihi, inquit, delebo eum de libro meo.

E Qui iacebat ad ianuam diuitis, & cætera quæ ſequun-

Chriſoſt. tur. Ideo iacebat ad ianuam, ne diues diceret: Non vidi, nemo mihi nuntiauit. Videbat illum exiens & reuertens.

Crudelitas diuitis. Ideo vlceribus plenus, vt crudelitatem diuitis ſuo corpore demonſtraret. Mortem corporis tui ô diues iacere vides antè ianuam, & non misereris. Si Dei præcepta non conſyderas, ſaltem miſerere conditionis tuæ, & time ne & ipſe talis efficiaris. Habet autem aliquod ægrotatio ſolatium, ſi opes habet. Quāta ergo in iſto pœna eſt, in quo inter tot vlcera non meminit dolores plagarum, ſed famem? Sequitur enim:

Cupiens ſaturari de micis quæ cadebant de menſa diuitis. Quaſi dicat: Sufficiunt mihi micæ menſæ tuæ, quæ vel abiiciuntur vel comeduntur à canibus. Præbe de ſuperfluo

perfluo eleemoſynam inopi, fac de non damno tibi lucrum. Verum inſolentia & tumor diuitum in diuitiis ſubinfertur. Subditur enim:

Et nemo illi dabat. Qualis Dominus, talis & familia. Diuites enim ita ſunt humanæ conditionis immemores, vt tanquam ſupra naturam poſiti, de miſeriis pauperum incentiua ſuarum capiant voluptatum. Rideant inopem, inſultent egenti, & his auferant quorum debebat miſereri. Inexplebilis eſt enim auaritia diuitum, nec timet Deum, nec hominem veretur. Non parcit patri, & amico fidem non ſeruat, viduam opprimit, rem pupilli inuadit. Quid igitur reſtat, niſi vt tandem à iuſto iudice Deo ſine miſericordia feriantur, qui in ſemetipſis miſericordia caruerunt? *Ambro. In diuites inſolentes. Auguſt. de verb. dom.*

Penſandum eſt hic, conditor noſter omnia quanta con ſyderatione diſpenſat. Nam ecce vlceribus plenus mendicus Lazarus ante ianuam diuitis iacet, qua de re vna, duo Dominus iudicia expleuit. *Gregor.*

Habuiſſet enim fortaſſe aliquam excuſationem diues, ſi Lazarus pauper & vlceroſus ante eius ianuam non iacuiſſet, ſi remotus fuiſſet, ſi eius inopia non eſſet oculis importuna. Rurſus ſi longè eſſet diues ab oculis vlceroſi pauperis, minorem toleraſſet tentationem pauper in animo. Sed dum egenum & vlceratum ante ianuam diuitis & delitiis affluentis poſuit, in vna eadémque re, & ex viſione pauperis, non miſerenti diuiti cumulum damnationis intulit, & rurſum ex viſione diuitis tentatum quotidie pauperem probauit. Cui certè poterat ad pœnam ſufficere paupertas, etiam ſi ſanus fuiſſet. Rurſum ſuffeciſſet ægritudo, etiam ſi ſubſidium adeſſet. Sed vt probaretur amplius pauper, ſimul hunc & paupertas & ægritudo tabefecit, atque inſuper videbat procedentem diuitem obſequentibus cuneis fulciri, & ſe in infirmitate & inopia à nullo viſitari. Nam quòd nemo ei ad viſitandum aderat, teſtantur canes qui licenter vulnera eius lingebant. Subditur enim: *Tentatio pauperis hinc grauior.*

Sed & canes veniebant & lingebant vlcera eius.

Vlcera quæ nullus hominū lauare dignabatur & contrectare, feræ mites lambunt. Ergo canes mitiores erant miſero, quàm homines. Quòd ſi forſan morſum ei inflicturi accurriſſent, non erat qui eos abacturus fuiſſet. F

Itaque

Gregor. Itaque ex vna re (vt dictum eſt) omnipotens Deus duo indicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante diuitiis ia nuam iacere permiſit, vt & diues impius damnationis ſibi augeret vltionem, & tentatus pauper creſceret ad remunerationem. Conſpiciebat ille quotidie cui non miſereretur, videbat iſte de quo probaretur. Duo inferius corda, vnus deſurper inſpector, qui hunc & tentando exercebat ad gloriam, illum tolerando expectabat ad pœnam.

Theoph. *Patientia pauperis.* Num igitur Lazarus in tantis malis blaſphemabat? Num conuiciabatur? Num inceſſebat luxum diuitis? Num inhumanitatem condemnabat? Num prouidentiam Dei reprehendebat? Nihil horum, ſed fortis erat & magnæ ſapientiæ.

Vnde hoc manifeſtum? Certè ex eo quòd angeli ipſum mortuum ſuſceperunt. Nam ſi obmurmurator fuiſſet & blaſphemus, nunquam tantum honorem fuiſſet conſequutus & comitatu ſtipatus angelorum, iuxta quod eſſe factum in litera conſequenter oſtenditur.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Factum eſt autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in ſinum Abrahæ.

G Hic ponitur vtriuſque meritis iuſta retributio. Vbi duo notantur. Vnum eſt, defuncti pauperis beata felicitas. Alterum, mortui diuitis gehennalis calamitas.

Circa primum. Audiuimus qualiter vterque in terra vixit, audiamus iam quid vterque poſt hanc vitam mercedis accepit. Factum eſt, inquit, vt moreretur mendicus, & cætera quæ ſequuntur. Omnibus enim mors æqua ſors *Mors æquat omnes.* eſt. Moritur diues æquè vt pauper, moritur ſapiens æquè vt ſtultus, magnus æquè vt paruus, iuuenis æquè vt ſenex. Vnde ait quidam:

Mors reſecat, mors omne necat quod carne creatur.
Magnificos premit & modicos, cunctis dominatur.

2.Reg.14 Scriptum eſt: Omnes morimur, & quaſi aqua in terram dilabimur. Mortalium retundit ſuperbiam qui ait:

Boetius.
Quid ô ſuperbi colla mortali iugo
Fruſtra leuare geſtiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffuſa linguas explicet,
Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors ſpernit altam gloriam

Inuoluit humile pariter & celſum caput,
Æquátque ſummis infima.

Factum eſt ergo vt moreretur mendicus, de mendico diues, de miſero felix, de calamitoſo beatus effectus. *Piis pauperibus mors optanda.*

Vbi Chryſoſtomus: Tantæ pœnæ repentè deliciis cõmutantur. Portatur poſt tãtos labores, quia defecerat, ne ſaltẽ ambulãs laboraret. Et qui abiectus fuerat ab hominibus, ingenti cum honore ab angelis portatur. Nec ſuffecerat ad portandum pauperem angelus vnus, ſed plures veniunt, vt chorũ lætitiæ faciant. Gaudet vnuſquiſque angelorũ ſanctũ onus tãgere, libẽter talibus oneribus prægrauantur, vt ducãt homines ad regna cœlorũ. Hæc ille.

Sed quò portatus ſit attẽde. In ſinum Abrahæ, inquit, qui nõ pauper, ſed diues fuiſſe legitur, vt agnoſcas etiam diuites ſanctos & Dei poſſe eſſe amicos, atque nonnullis ſanctis pauperibus ſanctiores atque maiores. Quis enim non intelligat eſſe maiorem qui in beatam requiem ſuſcipit, eo qui ſuſcipitur? *Gen. 15.*

H Sed ad Lazarum conſyderationem reuocantes, quum audimus factum eſſe vt moreretur mendicus, intelligamus morti eius finem impoſitum, & ipſum vitæ reſtitutum. Nam de euentu quolibet qui præteriit & iam non eſt, dicere ſolemus: Hoc vel illud tali tempore accidit, aut factum eſt. Mors itaque piorum tranſit, permanet autem mors impiorũ. Mors ſanctorũ quædam vitæ pro vita cõmutatio eſt. Vitæ.ſ. corruptibilis pro immortali, iuxta q́d in Euãgelio Dominus loquitur, dicẽs: Qui verbum meũ audit & credit ei qui miſit me, habet vitã æternam, & in iudiciũ non venit, ſed tranſit à morte in vitam. Hinc rurſum alibi de iuſtis ſcriptum eſt: Viſi ſunt oculis inſipientium mori, ipſi autem ſunt in pace. *Ioannis 5.* *Sap 4.*

Itaque Lazari morte omnis ſua finem accepit infelicitas, vt dictũ eſt. Paupertas, inedia, nuditas, vlcera, morbi, deſpectio, velut vnius noctis ſomniũ abierunt, quorum loco ſucceſſit abũdantia bonorum, honor & gloria, pax & ſecuritas, & gaudium nunquam defecturum. Nullus itaque cõtemnat pauperes, ægrotos, mẽdicos, & cæteros huiuſmodi, qui apud pleroſque ſuperbos tãquam purgamẽta mundi huius habentur, ne fortè ſpernat quos elegit Deus. Quis enim Lazaro deſpectior, quis pauperior, quis abiectior, quis miſerior? Nã quoniam extremæ fuit inopiæ, idcirco CHRISTVS exemplo eius hic vti voluit. *Pio pauperi mors quid contulit.*

Porrò quū audimus beati pauperis animam ab angelis ſublatam in ſinum Abrahæ,diſcamus hinc & ipſi ſanctorum angelorum fidæ cuſtodiæ atque tutelę noſtras animas in vita pariter & in morte aſſiduis precibus commendare,quatenus ab incurſu ſpirituum malignorum(vtique rugientium præparatorum ad prædam)defenſas,in lucis ac pacis loca deducant.

Locus piorum cur ſinus dicitur. Et portaretur,inquit,in ſinum Abrahæ. Et bene locus quietis beatorum, ſinus dicitur, vtique ad ſimilitudinem ſinus maris,quia ſicut ille eſt locus à tempeſtate,procellis, & ventis quietus, & nauibus à feri maris iactatione ſubductis oportunus, ſic locus ille qui hic ſinus Abrahæ nuncupatur, receptaculum eſt piarum animarum, quæ mundi huius(quaſi cuiuſdam maris) labores innumeros, tentationes & pericula, quaſi horridas tempeſtates & im minētia naufragia euaſerint.Hic planè ſinus hæc requies eſt,vnde alibi voce Saluatoris in Euangelio dicitur:Multi venient ab oriente & occidente,& recumbent cum Abraham,Iſaac & Iacob in regno Dei.

Lib. de origine animæ. Proinde B.Auguſtinus de ſinu Abrahæ differens:Si errare, inquit, pueriliter non vis, ſinum Abrahæ intellige remotam ſedem quietis, atque ſecretam vbi eſt Abrahā, Et ideo Abrahæ dictam, non quòd ipſius tantum ſit, ſed quòd ipſe multarum gentium pater ſit,quibus ad imitandum fidei principatum præpoſitus eſt.Vnde Gregorius:

Lib.4. mor. Priuſquam redemptor noſter morte ſua humani generis pœnam ſolueret,eos etiam qui cœleſtis patriæ vias ſequuti ſunt,poſt egreſſum carnis inferni clauſtra tenuerunt.Non vt pœna quaſi peccatores plecteret, ſed vt ij in locis remotioribus quieſcerent, quos ab ingreſſu regni reatus primæ culpæ prohibebat.

Lib.12. Itaque ante aduentum mediatoris Dei & hominum, omnis homo quamuis mundæ probatæque vitæ fuerit, ad inferni clauſtra deſcendit.Nec tamen ita iuſtorum animas ad infernum dicimus deſcendiſſe,vt in locis pœnalibus tenerentur,ſed eſſe ſuperiora inferni loca , eſſe alia inferiora credenda ſunt,vt in ſuperioribus iuſti requieſcerent,& in inferioribus iniuſti cruciarentur.

¶Circa ſecundum, quod eſt mortui diuitis gehennalis calamitas,ſubditur in litera:

Mortuus eſt autem & diues,& ſepultus eſt in inferno.

Diuitiæ

Diuitiæ enim à morte ſaluare neminem poſſunt. Mortuus,inquit,eſt diues,de diuite per mortem pauper,nudus & omnis boni egens effectus.Mortuus tūc eſt corpore,ſed erat illi antè anima mortua.Nihil enim agebat ex operibus animæ.Nam totus feruor qui prouenit ex dilectione proximi expirauit, & erat corpore defuncto defunctior. Nullus antē eſt qui ſepeliendo diuiti miniſtraſſe dicitur vt Lazaro.Eo nanq; ꝙ in lato itinere delectatus multos habuit obſequentes adulatores,vt peruenit ad finē priuatus eſt omnibus.Simpliciter enim ſequitur:Et ſepultus eſt in inferno.Sed & anima eius dū viueret ſepeliebatur obruta corpore quaſi ſepulchro Sepultura autē inferni, pœnarū profunditas eſt,quæ ſuperbos & immiſericordes poſt hāc vitam vorat.Eſt autē infernus,inquit Baſilius, locus quidam communis in intimo terræ obumbratus vndique & opacus.Cuius eſt quoddam orificium in profundum tendens,per quod patet deſcēſus animabus ad mala damnatis.Et (vt inquit Chryſoſtomus)ſicut regū carceres extra manent,ſic & extra mundum foris alicubi eſt infernus.

I

Chryſoſt.

Mortuo diuiti obſequium nullum.

Sepultura inferni.

Mortuus itaq; eſt diues,& modis omnibus mortuus,id eſt,mortæ animæ,morte corporis,& morte vtriuſq;.Idem eſt dicere,morte culpæ,morte naturæ, & morte gehēnæ. quæ eſt mors peccatorum peſſima.Et hæc eſt illa eius ſepultura de qua hic dicitur:Et ſepultus eſt in inferno.Vnde non conſurget,iuxta quod per Pſalmiſtam dicitur:Sepulchra eorum domus illorum inæternum.

Pſal.

Itaq; diues quondam,nunc in inferno ſepultus incomparabiliter miſerior pauperiórq;,quàm vnquam mendicus ille vlceroſus fuit,effectus eſt,iuxta quod ſcriptum eſt:Diues quum dormierit, nihil ſecum auferet aperiet oculos ſuos & nihil inueniet. Et iſte quidem duxit in bonis dies ſuos,& in puncto ad infernum deſcēdit.Et hic finis eſt diuitum crudelium & ſuperborum, iuxta quod ſermone diuino ad vnum eorum Propheta loquitur dicēs: Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua,cōcidit cadauer tuum. Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Ecce quanta & quàm ſubita mutatio tantarum opum in tantam inopiam,tántarum voluptatum in tanta tormenta, quotidianarum epularum in ſitim & inediam ſempiternam,purpuræ & byſſi in flammas gehennæ.

Iob.27.

Iob.11.

Eſa.14.

Miſera rerum mutatio.

Proinde ſingulis ſua peccatoribus in inferno ſepulchra parata ſunt, vt qui ſimiles fuerunt in culpa,etiam ſimilia

Vt animæ ſepultura eligitur. tormenta ſortiantur. Proſpiciendum cuique eſt, quonam loco perpetuam animæ ſuæ eligat ſepulturam. Siquidem operibus piis ſinus Abrahæ, prauis autem operibus gehennæ ſepultura paratur.

Vſitatum eſt in ſua quenq; parochia poſt obitum tumulari. Ius ſuum diabolus diſtrictè ſibi defendit, nec patitur eum qui ſuæ debetur parochiæ, alio loco ſepeliri. *Diaboli parochianus.* Diabolus ergo quaſi quidam ſeuerus parochus eſt. Cuius parochianum eum eſſe cognoſcis, qui videlicet ab eo in aqua concupiſcentiæ carnalis baptizatur, qui illi ſuorum operum & initia & conſummationem quaſi primitias ſoluit, & decimas, qui laſciuis cantilenis, dictaminibus impudicis, carminibus vanis, aut verbis detractoriis vel dicendis vel audiendis intendens parochi ſui diaboli quaſi officio vel horis audiendis ſedulò ſtudet adeſſe. Talis enim ille fuit qui hic dicitur ſepultus in inferno.

Hier. 22. De huiuſcemodi ſepultuta per Hieremiam de quodam impio rege dicitur: *Sepultura aſini.* Sepultura aſini ſepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Hieruſalem. Sepultura aſini talis eſt: Pellem eius ſuus ſibi tollit Dominus, carnes deuorantur à canibus, oſſa frigoribus & æſtui, grandini pluuiiſque relinquuntur.

Sic nimirum, mortuo homine impio, terrenas eius diuitias tollunt hæredes, caro vermibus, anima gehennæ ſuppliciis deputatur. *Eccl. 10.* Vnde per ſapientem dicitur Quum morietur homo, hæreditabit ſerpentes, & beſtias & vermes. Per ſerpentes demones, per beſtias hæredes aut filios ingratos aut beſtialiter viuentes, per vermes perpetuos ſtimulantis conſcientiæ remorſus intellige.

HOMILIA ALTERA.

ELeuans autem oculos ſuos, quum eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu eius. *Lucæ 16.*

Hinc vſque ad finem lectionis duo reſtant conſyderanda. Vnum eſt, damnati diuitis gehennale ſupplicium. Alterum in flammis ardenti negatum refrigerium, ibi: Et dixit illi Abraham.

Circa primum duo notantur. Vnum eſt, damnati diuitis ſera cognitio. Alterum, ardentis & eiulantis irrita deprecatio, ibi: Et ipſe clamans dixit.

I. *Pœna oculos aperit.* Circa primum dicitur: Eleuans autē oculos quum eſſet in tormentis. Nunc oculos diuitis pœna aperit, quos antè clauſerat

clauſerat culpa. Cognoſcitur enim dominus iudicia faciens,qui non fuit cognitus longanimis & patiens,& miſericordiam repromittens. Sed nunc fruſtra in ſuppliciis oculos eleuans aperit,quos olim inopi & mendico crudeliter clauſit.Hinc rectè vir iuſtus filium inſtituens ait:Non auertas faciem tuam ab vllo paupere,ita enim fiet,vt nec à te auertatur facies domini.Ergo ſibi vtile fuiſſet,ſi(dum tempus erat miſerendi)ad pauperem & inopem compaſſionis oculum ſubleuaſſet,dicente Pſalmiſta: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Contra verò iudicium ſine miſericordia fiet ei qui non fecit miſericordiam. *Tob.4.*

Perhibet diſciplina Phyſicorum, talpam viuam oculis carere,qui tamen in ea poſt mortem à perſcrutantibus reperiuntur.Quid aliud diues auarus q̃ talpa terram ſemper voluens,ſemper in terra delitеſcens,tã ſui cognitione cæcus quàm Dei?Hic in morte recipiet oculos,quum dicet: Quid nobis profuit ſuperbia,aut diuitiarum iactãtia quid contulit nobis?Tranſierunt omnia velut vmbra.Qui hoc dicunt,verum dicunt,ſed ſero cõfitentur errorem. Quem tamen non agnoſcerent, ſi non eis mors oculos aperuiſſet.Hinc per Pſalmiſtam dicitur: Dormierunt ſumnum ſuum,& nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.Et rurſum alibi:Diues quum dormierit, nihil ſecum auferet: aperiet oculos ſuos,& nihil reperiet.Apprehendet eum quaſi aqua inopia. Dormit diues & oculos aperit, quia quum caro moritur illud anima videre cogitur,quod dum viueret præuidere contempſit. *Auarus quaſi talpa.* *Sap.5.* *Iob.27.*

Quum eſſet,inquit,in tormentis. Non ait,quum eſſet in tormento,ſed in tormentis. Totus enim in tormentis erat,oculos ſolos liberos habebat,vt alterius lætitiã poſſet aſpicere vt magis torqueatur,quia non habet quod alius habet.Aliorum enim diuitiæ, eorum qui in paupertate ſunt,tormenta ſunt. *Chryſ.*

Proinde ſicut pauperi dum viueret, grauiorem reddebat pœnam iacere ante ianuã diuitis,& aliena bona conſpicere,ſic diuiti mortuo augebat exitium, & in gehenna accubitus,& delectationis Lazari proſpectus, ne ſola tormentorum natura,ſed etiam collatione honoris illius,intolerabilius ſentiret ſupplicium. *Retaliatio iuſta.*

Vidit Abraham à longè,& Lazarum in ſinu eius.Multi erãt pauperes iuſti,ſed qui ad eius iacuerat limina aſpectui M *Chryſ.*

occurrit ad eius triſtitiam. Vnde innoteſcit, ꝙ in die illo qui alium iniuria affecerit, videbit iniuria affectū in quali ſit gloria, & hic iterum illum in quanta condemnatione, ſicut in hoc loco diues Lazarum, & Lazarus diuitem.

Theop. *Gen. 3.* Proinde quemadmodum Dominus eiectum Adam è regione paradiſi collocauit, vt cōtinuò aſpectans clarius ſentiret à quantis bonis excidiſſet, ſic & illum condemnauit in conſpectu Lazari, vt videns illum in qualibus eſſet, ſentiret vnde per inhumanitatem excidiſſet. Et propterea non apud quendam alium iudicum, ſed in ſinu Abrahæ vidit Lazarum, quoniam hoſpitalis fuerat Abraham. Vt igitur reprehenderetur illius inhoſpitalitas, propterea illum apud Abraham videt.

Triplex per mortē commutatio. Sed inter diuitem hunc & pauperem mendicum, rebus ſubito per mortem verſis, triplicem attende commutationem. Primum etenim diues qui in aula magnifica verſatus, & molli ac ſublimi cathedra fultus fuerat, iam contemptus abiectus, & ab omnibus derelictus, in imo iacet. Pauper autem qui præ foribus diuitis iacuerat omni ſolatio & auxilio deſtitutus, in ſublimi Abrahæ ſinu honoratur atque fouetur, iuxta quod per Salomonem dictum fuerat: *Prou. 14.* Iacebunt mali ante bonos, & impij ante portas iuſtorum.

Secundò, diues in delitiis & ſumma vixerat voluptate: in extremis verò Lazarus doloribus. Sed nunc vice verſa, diues flammis circundatus eiulat in tormentis, Lazarus in ſinu Abrahæ lætus exultat. Vnde per Eſaiam Dominus *Eſa 65.* loquitur, dicens: Ecce ſerui mei comedēt, & vos eſurietis, Ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis. Ecce ſerui mei lætabuntur, & vos confundemini. Ecce ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos præ dolore cordis clamabitis, & præ contritione ſpiritus vlulabitis.

Deniq;, Lazarus in hac vita micas panis mēdicabat à diuite, poſtmodū diues à paupere mendicabat ſtillam aquæ. Verum, ſicut diues quondam nō exaudierat Lazarum, ita nec iſthic mendicus beatus diuitem exaudiuit, iuxta quod *Prou. 21.* per Salomonem dicitur: Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit & non exaudietur.

¶ Circa ſecundum, quod eſt ardentis & deprecantis irrita ſupplicatio, ſequitur:

Et ipſe clamans dixit: Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam

linguam meam,quia crucior in hac flamma.

Et ipſe clamans,inquit Magnæ enim pœnæ, magnam vocem reddebant.Pater Abraham.Patrem vocat,quẽ in operibus noluerat imitari. Miſerere mei,inquit. Fruſtra ſibi petit miſereri,qui nec ſui nec aliorũ miſertus fuerat. Sed & fruſtra ô diues agis pœnitentiam,vbi non eſt pœnitentię locus.Tormenta te cogũt,non mentis affectus. N *Damnati diuitis ver ba expen de.*

Et mitte Lazarum,inquit Erras miſer, Abraham mittere non poteſt, ſed ſuſcipere poteſt. Vt intingat extremum digiti ſui in aquam. Lazarum videre non dignabaris,& nunc digitum eius deſideras? Hoc quod petis tu ei quum viueret facere debebas. Aquam deſideras,qui delibutos cibos ante faſtidiebas.Vide conſcientiam peccatoris,non totum audet poſcere digitum.Quo pacto credere potuiſſet hic diues dum viueret aliquando futurum eſſe vt pauperis opem mendicans clamans &eiulans imploraret?Itaque nemo pauperem ſpernat, ne forſan & ipſe iuſto Dei iudicio rebus aliquando mutatis,pauperem deprecari cogatur.

Hinc profecto colligitur quanta ſit diſtrictio ſeueritatis Dei.Diues enim iſte qui vlcerato pauperi menſæ ſuæ vel minima dare noluit,in inferno poſitus vſque ad minima quærenda peruenit. Nam & guttam aquæ petiit, qui micas panis negauit. Sanè (vt dicit Baſilius) condignum præmium redditur diuiti, ignis ille & infernalis pœna, & lingua areſacta.Vice lyræ ſonantis,gemitus: vice potus, deſiderium ſtillæ. Vice ſpeculationum enormium,caligo profunda.Vice ambitus inceſſantis,peruigil vermis. *Gregor. Diſtricta actuũ retributio.*

Sed cur non vertit ſermonem ad Lazarum, ſed ad Abraham? Confundebatur fortaſſis, exiſtimans & Lazarum vindictæ auidum, & ex ſuis cauſſis iudicabat illum. Si,inquit,ego tanta felicitate fruens contempſi illum tãtis malis coanguſtatum, & neque micas ei communicaui,multò magis & ipſe contemptus vindicabit, & vt mihi beneficium concedatur non annuet.Propterea ad Abraham facit ſermonem. Putabat enim ignorare patriarcham quæ contigiſſent. *Theoph. Ex ſeſe alios metitur.*

Sed notandum eſt quid ſit quod diues in igne poſitus linguam ſuam refrigerari petit.Mos quippe eſt ſacri eloquij vt aliquando aliud dicat,& ex eodem dicto aliud inſinuet, Superius hunc ſuperbum diuitem dominus non loquacitati vacantem dixerat ſed ſuperfluè cõuiuantem, O *Gregor. Cur lingua cruciatur.*

neque hunc de loquacitate notauit, ſed cum elatione & tenacitate de edacitate peccaſſe. Sed quia abundare in conuiuiis loquacitas ſolet, is qui hic malè cōuiuatus dicitur, apud inferos grauius in lingua ardere perhibetur. Primo nanque male conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, poſt loquacitatem ludendi etiam leuitas ſequitur, ſicut ſcriptum eſt: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Sed prius quàm ad luſum moueatur corpus, ad iocos & verba inania mouetur lingua. Quid eſt ergo quòd in tormentis poſitus diues linguam ſuā refrigerari poſtulat, niſi quòd is qui conuiuando magis de loquacitate peccauerat, per retributionis iuſtitiam in lingua atrocius ardebat?

Exod 32.

Chryſoſt. Cæterum per ea quæ dicta ſunt inſtruimur, quàm ſit conſultum in diuitiis non confidere. Ecce diues indiget paupere qui dudum eſuriebat. Mutantur res, & notificatur omnibus quis eſſet diues, & quis pauper eſſet.

Nota ſimilitudinem. Sicut enim in theatris quum aduеſperaſcit, & aſtantes recedunt, exeuntes & amictus deponentes, qui reges & prætores viſi fuerant, nudis vultibus videntur vt ſunt. Sic & adueniente morte, & ſoluto ſpectaculo vniuerſi laruis egeſtatis & diuitiarum depoſitis, ex ſolis operibus diiudicantur quinam verè ſint diuites, qui pauperes: qui glorioſi, quíve in glorij. Ad hæc, quòd linguam ſuam vult refrigerari quum in flamma totus arderet, ſignificat quod ſcriptum eſt: Mors & vita in manibus linguæ. Et quia ore confeſſio fit ad ſalutem, quod per ſuperbiam ille non fecit.

Auguſt. de q. euāg. Prou. 18. Rom. 10.

Extremū digiti. Extremum autem digiti vel minimam operationem ſignificat qua per ſpiritum ſanctū ſubuenitur. Porrò ſtilla aquæ, modicum aliquid eſt refrigerantis miſericordiæ. Notandum verò eſt quòd lingua & manus & digitus in animabus metaphoricè dicuntur. Sicut enim in Deo manus, ipſius operatiua virtus dicitur, ſic & ea quæ hic de mēbris animarū dicuntur nō corporaliter, ſed mentaliter ſeu ſpiritualiter exponenda ſunt. Animæ enim huiuſmodi membra non habent, nihilominus tamen in membris ideo pati dicuntur, quòd exutæ à corporibus tales pro peccatis ſuis affectus ſentiunt, ac ſi etiam corpore paterentur in membris.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepiſti bona in vita tua,

ta tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris.

Hic poſt præmiſſa ſubiungitur in flammis ardenti negatum refrigerium. Vbi tria per ordinem deſcribuntur. Primũ eſt, negati refrigerij cauſa ſeu ratio. Secundum, dānati diuitis pro ſuis ſupplicatio, ibi: Et ait. Tertiũ, dignã ob cauſam ſupplicationis reiectio, ibi: Et ait illi Abrahã.

Circa primum dicitur: Et dixit illi Abraham: Fili recordare quia recepiſti bona in vita tua. Filiũ appellat, & accepta commemorat bona, vt ei & de amiſſa hæreditate, & felicitate præterita dolor augeatur. Nam vt Sapiẽs quidam ait: In omni genere infortunij, infeliciſſimum genus eſt fuiſſe felicem. Recordare, inquit. Sed melius eſſet prævidiſſe, Quia recepiſti bona, id eſt, quæ vera bona eſſe putabas. Nõ potes, & in terra regnaſſe, & hic regnare. Diuitiæ tibi contingere non poſſunt & in terra & in inferis. P *Boetius.* *Chryſ.* *Præterita bona tritiam augent.*

Et Lazarus ſimiliter mala. Non quòd Lazarus ea mala putauerit, ſed ex cẽſura diuitis hoc dicebat, qui inopiam & famem & diram ægritudinẽ exiſtimabat mala. Quando igitur infirmitatis & ægrotationis magnitudo premit, Lazarum cogitemus, & lætanter accipiamus mala in vita noſtra.

Hæc ergo ei dicuntur quia felicitatem dilexit ſeculi, nec aliam vitam præter illam in qua ſuperbus tumebat, adamauit. Lazarum autem dicit mala recepiſſe, quia intellexit huius vitæ mortalitatem, labores, dolores, & ærumnas, pœnam eſſe peccati, quia omnes in Adam morimur, qui factus eſt tranſgreſſione mortalis *Aug de q. euang.*

Recepiſti, inquit, bona in vita tua. Quaſi dicat: Si quid boni feciſti vnde tibi præmium deberetur, omnia recepiſti in illo mundo epulans, ditatus, oblectatus ſucceſſibus proſperis. Hic autem ſi quid mali commiſit, vniuerſa recepit, paupertate, fame, & extremis oppreſſus miſeriis, & vterque veſtrum huc nudus acceſſit. Hic quidem à peccatis, propter quod & conſolationem ſortitur, tu verò à iuſtitia propter quod immitigabilem perfers pœnã. Nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris. *Chryſoſt.* *Quibuſdã hic retributio.*

Quæ ſententia, vt dicit Gregorius, pauore potius indiget quàm expoſitione. Nam qui in hoc mundo exterioris boni aliquid accepiſtis, ipſum donum exterius debetis extimeſcere, ne vobis pro quorundam actuum ve-

ſtrorum recompenſatione ſit datũ,ne iudex qui hic dona exteriora reſtituit,à retributione intimi boni repellat,ne honor hic vel diuitiæ, non adiumentum virtutis, ſed remuneratio ſint laboris.

Ecce enim dum dicitur:Recepiſti bona in vita tua, indicatur & diues iſte boni aliquid habuiſſe ex quo in hac vita bona receperit. Rurſúmque dum de Lazaro dicitur, quia recepit mala, profectò monſtratur & Lazarum habuiſſe malum aliquod quod purgaretur. Sed mala Lazari purgauit ignis inopiæ,& bona diuitis remunerauit felicitas tranſeuntis vitæ.Illum paupertas afflixit & terſit,iſtũ abundantia remunerauit & repulit.

Quicunque ergo bona in hoc ſeculo habetis,quũ vos bona egiſſe recolitis valde de ipſis pertimeſcite,ne conceſſa vobis proſperitas eorũdẽ remuneratio ſit bonorũ.

Et quum quoſlibet pauperes nonnulla reprehenſibilia perpetrare conſpicitis,nolite deſpicere, nolite deſperare,quia fortaſſe quos ſuperfluitas tenuiſſimę prauitatis inquinat,caminus purgat paupertatis. De vobis omnino pertimeſcite,quia nonnulla etiam male acta proſpera vita ſequuta eſt. De illis verò ſolicitè penſate,quia eorum vitam etiam magiſtra paupertas cruciat quouſque ad vitæ rectitudinem perducat. Sequitur:

Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt,vt hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſsint, neque inde huc tranſmeare.

Chaos magnum firmatum. Q. Chaos magnum,id eſt,interſtitium immenſum,hiatus & caligo horrenda.Et ſecundum Theophyl.ſignificat iuſtorum à peccatoribus diſtantiam. Nam ſicut eorum affectus varij fuerunt, ſic etiam manſione non modicum differunt.Quod chaos firmatum dicitur, quia non poteſt diſſolui,agitari,vel concuti. Firmatum eſt enim graui ſeueráque diuini iudicij ſententia.

Talis eſt enim hæc ſegregatio , vt reprobi in ſua ſint malitia indurati,vt bene operari non poſſint, & electi in bono confirmati vt peccare amplius nequeant, & hoc eſt
Eccl. 11. quod alter nõ poteſt ad alterũ tranſmeare. Poſt mortem enim nequeunt merita immutari,ſed quocũque ceciderit lignũ,ibi iacet,ſiue ad auſtrũ,ſiue ad aquilonẽ.Quaſi dicat Abrahã:Videre poſſumus,trãſire nõ poſſumus.Et nos vide-

videmus quid ſugerimus,& vos videtis quid perdideritis. Noſtra gaudia cumulant veſtra tormenta, & veſtra tormenta cumulant noſtra gaudia. *Chryſ.*

Hinc elicias argumentum contra ſequaces Origenis qui dicunt, Quum terminus ſit imponendus ſuppliciis, erit tempus quo peccatores aggregabuntur iuſtis &Deo. Ecce enim audimus Abraham dicentem,quod hi qui volunt hinc ad vos, vel illinc ad nos tranſire, non poſſunt. Abrahã ſanè fide dignior eſt quàm Origenes. Semel diuiſit Deus inter eos qui finaliter boni vel mali ſunt permanſuri,iam res immutari non poteſt. *Theoph.* *Damnatorum pœnas eſſe perpetuas.*

Itaque oſtenditur hic per incommutabilitatem diuinæ ſententiæ nullum auxiliũ miſericordiæ præberi peccatoribus à iuſtis,etiam ſi velint præbere.Quo admonet vt in hac vita homines ſubueniant quibus poſſunt, nec poſtea etiã ſi optimè recepti fuerint, eis quos diligun t opitulari non valeant.Illud enim quod ſcriptum eſt,vt & ipſi recipiãt vos in æterna tabernacula,non de ſuperbis & immiſericordibus ſcriptũ eſt,ſed de his qui ſibi eos amicos de operibus miſericordiæ fecerũt,quos iuſti nõ velut ꝓpria poteſtate quaſi gratificãdo recipiũt,ſed ꝑmiſſione diuina. *Auguſt. de quæſt. euang.*

Proinde prudens Abrahæ reſponſum attẽde.Primum enim rationem reddidit diuiti quur illum adiuuare non debeat,quoniam videlicet receperit bona in vita ſua.Deinde quòd etiam ſi velit iuuare illũ prorſus nequeat,propter immenſum chaos inter vtrunque. Vnde Gregorius: R

Iuſtorum animæ quamuis in ſuæ naturæ bonitate miſericordiam habeant,iam tamẽ authoris ſui iuſtitiæ coniunctæ, tanta rectitudine conſtringuntur, vt nulla ad reprobos compaſſione moueantur.Et enim vſque adeò reprobi in ſua malitia ſunt obſtinati,ſicq; etiam Deũ ipſum oderunt, vt nolint eſſe cum illo. Et quia ſuperbia eorum qui deum oderunt aſcendit ſemper adhuc grauiores pœnas potius vellent perpeti,quàm pœnitentiam agendo cũ Dẽo in gratiam redire, iuxta quod Ioannes in Apocalypſi perhibet,dicens:Et blaſphemauerunt homines nomen dei habentis poteſtatem ſuper has plagas,neque egerunt pœnitentiam vt darent illi gloriam. Ecce quàm magnum chaos inter beatos obfirmatum eſt & damnatos. *Malitia damnatorum.* *Apoc. 16.*

¶Circa ſecundum,quod eſt damnati diuitis pro ſuis ſupplicatio, ſubditur:

Et ait:Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei.

habea

habeo enim quinque fratres,vt teſtetur illis ne & ipſi veniant in hunc locum torm:ntorum.

Auguſt. de queſt. euang. Lazarum petit mitti,quia ſenſit ſe indignum qui teſtimonium perhibeat veritati. Et quia non impetrauerat paululum refrigerari,multo minus credit ſe relaxati poſſe ab inferis ad prædicationem veritatis.

Ambroſ. Serius diues iſte magiſter eſſe incipit, quum iam nec diſcendi tempus habeatur nec docendi.

Gregor. *Cognitio diuiti ad pœnam.* Vbi etiam notandum eſt,ardenti diuiti quanta ad ſupplicium cumulantur. Ad pœnam nanque ſuam ei & cognitio ſeruatur & memoria. Cognoſcit enim Lazarum quem deſpexit,fratrum quoque ſuorũ meminit quos reliquit. Perfecta quippe ei vltio de paupere non eſſet, ſi hunc in retributione non cognoſceret. Et perfecta pœna in igne non eſſet,ſi non hoc quod ipſe patitur etiam ſuis timeret.Vt ergo peccatores amplius in ſupplicio puniantur,& eorũ vident gloriam quos contempſerunt,& de illorum etiã pœna torquentur quos inutiliter amauerunt.

Cognitio beatis ad gaudium. Credendum verò eſt quod ante retributionem extremi iudicij, iniuſti in requie quoſdam iuſtos conſpiciunt, vt eos videntes in gaudio, nõ ſolum de ſuo ſupplicio,ſed etiam de illorum bono crucientur.Iuſti verò in tormentis ſemper intuentur iniuſtos,vt hinc eorum gaudiũ creſcat, quia malum conſpiciunt quod miſericorditer euaſerunt, tantóque maiores ereptori ſuo gratias referant, quanto euidentius cernunt in aliis quid ipſi perpeti ſi eſſent neglecti,potuerunt. Quia qui creatoris ſui claritatẽ vident,nihil in creatura agitur quod videre non poſſint.

Greg. Niſſ. Cæterum & aliud hic quoddam dogma docemur,quòd Lazari quidem anima non eſt erga præſentia ſolicita,nec retorquet ſe ad aliquod relictorum. At verò diues quaſi quodam viſco etiam poſt mortẽ à vita detinetur carnali. Nam ſi quis omnino carnalis ſecundum mentem fiat,nec poſtquam corpus exuerit, remouetur à paſſionibus eius. Videre autem eſt inſignem diuitis huius malignitatem. Non enim ait: Mitte Lazarum ad fratres meos, ne meo exemplo & more viuentes offendant Deum, ſed tantum ne veniant in locum iſtum tormentorum, ſicque non faciebat hoc in laudem & gloriam dei.

Petenti itaq; diuiti vt Lazarus mittatur,ab Abrahã protinus reſpondetur.Vbi tertiũ,quod eſt dignam ob cauſam

ſupplica

plicationis reiectio, deſignatur.

Et ait illi Abraham Habent Moſen & Prophetas, audiant illos.

Quaſi dicat: Non ſint tibi magis curæ fratres tui quàm Deo qui eos creauit, & ſtatuit eis doctores qui eos commonerent & ſollicitarent. Vocat autem hic Moſen & Prophetas Moſaica ſcripta & Prophetica. Per legem inſtrui de operibus poterant, per Prophetas de fide. Lex enim quæ eſſent facienda monſtrabat. Prophetæ verò nuntiabant credenda. Cæterùm, hoc loco Dominus euidentiſſimè declarat vetus teſtamentum eſſe fidei firmitatem, retundens perfidiam Iudæorum, & hæreticorum nequitias excludens. Sequitur: S Chryſoſt.

At ille dixit: Non pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.

Aduertere eſt importunitatem diuitis, qui tot verbis inaniter & fruſtra ſanctum patrem defatigare veritus non eſt.

Deinde videre etiam eſt iniquitatem hominis, quoniam qui antea cum fratribus ſuis recuſauerat Lazaro dare micas ex menſa, nunc illum cupit ſuam requiem deſerere, ſinúmque Abrahæ relinquere, & rurſus ad iſtos in mundum venire. Non autem petiit Lazarus reuiuiſcere, mortémque denuò experiri. Cæterum, ex diuitis ſermone colligitur fratres ſuos planè ſui fuiſſe ſimiles, iiſdémque quibus ipſe vitiis imbutos. Et quià ipſe dei verba deſpexerat, hæc audire non poſſe ſuos ſequaces exiſtimabat. Quia enim audiendo ſcripturas ipſe contemnebat & fabulas eſſe putabat, ex ſemetipſo de ſuis fratribus iudicabat, dicens eos ſcripturas non audituros, ſed ſi quis ex mortuis reſurrecturus eſſet, & ad eos iturus, ipſi forent credituri.

Tales etiam ſunt & nunc, qui dicant: Quis ea vidit, quæ ſunt in inferno? Quis venit illinc & annuntiauit nobis? Inuenias ſanè huiuſmodi falſò Chriſtianos qui nolunt non ſolum Moſen & Prophetas, ſed nec Chriſtum ipſum, nec Apoſtolos eius audire, & multò minus quoſcunque catholicos & veraces prædicatores, ſed mitti ſibi aliquem volunt ſuæ farraginis pſeudoprophetam quaſi emerſum ex inferis Lazarum. Theoph.

Attendere etiam eſt hominē temerarium, qui & ipſum Abraham docere tentet, & quem nunquā in operibus bo-

nis

nis ſequutus fuerat, patrem tamen ſemper inclamat. Cui etiam quod à domino Iudæis fuerat exprobratum, rectè
Ioan.8. dici poſſet: Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite.

Itaque ſimiles huic dãnato diuiti ſunt qui quicquid in eccleſia vel agitur vel prædicatur, ſacerdotum commenta, & deliramenta clamant eſſe monachorum. Vanè autem iſte mortuorum aliquem cupit reſurgere, ratus vaniſſimo fratres ſuos plus fidei quàm viuentibus, illi habituros,
1.Reg.28 quomodo olim rex Saul optabat Samuelẽ audire mortuum, cui viuo credere recuſarat. Sed iam audiamus patrem Abraham veraci ſententia reſpondentem.

Ait autem illi: Si Moſen & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

T Quia nimirum qui verba legis deſpiciunt, etiam re-
Greg. demptoris præcepta qui ex mortuis reſurrexit quanto ſubtiliora ſunt, tanto hæc difficilius implebunt. Et nimirum conſtat, quia cuius implere dicta renuunt, ei proculdubio credere recuſant. Quòd autem verùm ſit eum qui non auſcultat ſcripturis, nec à morte rediuiuis auſcultaturum, ipſi teſtes ſunt Iudæi, qui nunc quidem volebant occidere Lazarum, nunc verò inuadebant Apoſtolos, quum tamen multi à mortuis Chriſto domino in teſtimonium reſurgentes veniſſent in Ieruſalem, & apparuiſ-
Theoph. ſent multis. Quod ſi nobis profuturum fuiſſet ad fidem quod mortui reſurgentes viuentibus teſtificarentur, etiam hoc ſæpe feciſſet Dominus. Nunc verò nihil adeò vtile eſt ac ſcripturarum ſtudioſa ſcrutatio.

Non expedire teſtimonium mortuorum.

Mortuorum ſuſcitationẽ falsè & apparenter facere poteſt etiam diabolus vt ſeducat imprudentes, ſeminans doctrinas de inferno dignas ſua malitia, at eis qui ſcripturas probè ſcrutantur nihil poteſt illudere. Illæ enim ſunt lucerna & lumen, quo lucente fur deprehenditur & ma-
Chryſoſt. nifeſtatur. Sed & illud conſydera, quòd mortuus quiſq; iam rediuiuus, ſeruus tantum eſt. Quæcunque verò dicunt ſcripturæ, ea dicit dominus. Vnde & ſi reſurgat mortuus, & ſi cœlitus deſcenderit angelus omnibus magis fi-
Nota. de dignæ ſunt ſcripturæ. Nam angelorum Dominus, viuorum denique Dominus & mortuorum eas inſtituit. Quòd & ſi crebrò reſurgerent mortui, hoc iterum tempore contemneretur.

Dixerit aliquis: Si nulla eſt mortuis cura de viuis, quomodo

modo diues rogauit Abraham vt mitteret Lazarum ad quinque fratres ſuo? Sed nunquid quia diues ille hoc rogauit, ideo quid fratres agerent vel paterentur in illo tempore, ſciuit? Ita illi cura fuit de viuis, quamuis quid agerent omnino neſciret, ſicut nobis eſt cura de mortuis, quanuis quid agant omnino neſciamus. Sed rurſus occurrit quæſtio quomodo hic Abraham eſſe ſciebat Moſen & Prophetas.i.libros eorum? Vbi etiam nouerat diuitem illum in delitiis, Lazarum verò in doloribus vixiſſe? Verum, non quum hæc agerentur in viuis, ſed eis mortuis potuit Lazaro indicante cognoſcere, ne falſum ſit quod ait Propheta: Abraham neſciuit nos. Poſſunt & ab angelis (qui rebus quæ aguntur hic præſto ſunt) audire aliquid mortui. Poſſunt etiam aliqua quæ neceſſarium eſt eos noſſe non ſolum præterita, verumetiam futura, ſpiritu Dei reuelante cognoſcere. Hæc Auguſtinus.

Aug. Li. de cura pro mor. agenda.

V

Num mortui ſciant actus viuorum.

Eſa. 63.

DOMINICA
SECVNDA POST
PENTECOSTEN.

HOMO *quidam fecit cænam magnam, & vocauit multos.* *Lucæ 14.*

A

Ex præſentis ſancti Euangelij parabola tria principaliter ſunt cōſyderāda. Primum eſt, Mira diuinæ benignitatis liberalitas. Secūdum eſt, Negligentiæ humanæ indigna peruerſitas. Ibi: Et cœperunt. Tertium eſt, iræ Dei formidanda ſeueritas Ibi: Et reuerſus.

Circa primum duo notantur. Vnum eſt, Cœnæ magnæ præparatio. Alterum, Vocandis inuitatis ſerui deſtinatio. Ibi: Et miſit.

Circa primum dicitur: Homo quidam fecit cœnā magnā. Docuerat Saluator in precedentibus præparare cōuiuium rependere nequeuntibus, quum ſit repēſandum in reſurrectione iuſtorum, dicens ad eum qui ſe inuitauerat: Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neq; cognatos, neq; vicinos diuites, ne fortè te & ipſi reinuitent, & fiat tibi retributio.

Sed

Sed cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos,& cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi,retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum.

Hæc quum dixiſſet,quidam de ſimul recũbentibus intelligens vnum & idem eſſe reſurrectionem iuſtorum & regnum Dei,repenſationem eiuſmodi commendans, ait

Cyril. ei: Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Homo iſte animalis erat,non ſatis diligenter percipiens ea quæ Chriſtus protulerat, putauit corporeas eſſe remunera-

Auguſt. tiones ſanctorum.Et in longinqua iſte ſuſpirabat,& panis iſte quem deſiderabat ante illum diſcumbebat. Quis enim eſt panis regni Dei niſi qui dicit: ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi.Nolite parare fauces,ſed cor.

Sed quia nõnulli hũc panem fide tenus quaſi odorando percipiũt,dulcedinẽ verò eius attingere veraciter gũſtando faſtidiũt,ſubiecta parabola Dominus talium torporẽ cœleſtibus epulis dignum non eſſe redarguit,dicẽs: Homo quidã fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Parabolica narratio eſt, vnde nec aliã iuxta literã habet expoſitionem quàm ſpiritualem.Itaque homo iſte nemo

Hier. 17. Secũdum. 70. alius eſt quàm ille de quo per Prophetã dicitur: Homo eſt,& quis cognoſcet eũ? Igitur homo ille Deus eſt, qui ob immẽſam ſuam in nos clementiam & miſericordiam

Theoph. homo vocari dignatur. Qui quoties punitiuã ſuã virtutẽ indicare vult,vrſa,pardus, leo, & huiuſmodi nuncupatur. Quãdo autẽ vult exprimere miſericordiã, dicitur homo.

Cœna cœleſtis. Qui fecit cœnam magnã, quia ſacietatẽ nobis æternę dulcedinis præparauit.Vnde ipſe Dei filius homo factus

Luc. 22. loquitur,dicẽs:Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnũ,vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. In hoc enim Dei filius de cœlo deſcendit

Ioan. 3. vt ad hanc cœnam nos reuocaret.Sic enim Deus dilexit mundum,vt filium ſuũ vnigenitum daret. De cuius cœ-

Eſa. 65. næ incomparabili apparatu per Eſaiã dicitur:Oculus non vidit Deus abſque te,quæ præparaſti expectantibus te.

Gregor. Idcirco autem hoc conuiuium Dei,non prandium ſed cœna nominatur, quia poſt prandium cœna reſtat. Poſt cœnam verò conuiuium nullum reſtat. Quia ergo æternum Dei conuiuium nobis in extremo præparabitur,rectum fuit,vt hoc non prandium,ſed cœna vocaretur.

Gregor. Notandum verò eſt, quòd inter delitias corporis &

B cordis hoc diſtare ſolet, quòd corporales delitiæ quum

non

non habentur, graue ſui deſiderium accendit: quum verò habitæ eduntur, comedentem protinus in faſtidium per ſacietatem vertunt. At contrà ſpirituales delitiæ quum non habentur, in faſtidio ſunt: quũ verò habentur, in deſiderio. In illis appetitus placet, experientia diſplicet. In iſtis appetitus vilis eſt, experientia magis placet. In illis appetitus ſaturitatem, ſaturitas faſtidium generat. In iſtis appetitus ſaturitatem, ſaturitas appetitum parit. Augent enim ſpirituales delitiæ deſiderium in mente dũ ſatiant, quia quanto magis ea um ſapor percipitur, eo amplius cognoſcitur quòd auidius ametur. Et idcirco non habitæ amari non poſſunt, quia earũ ſapor ignoratur. Quis enim amare valeat quod ignorat? Internas ergo delitias homo non appetit, qui eas comedere diu longéque diffugit. *Differunt delitiæ cordis & carnis.*

Sed ſuperna nos pietas nec ſe deſerentes deſerit. Contemptas enim illas delitias ad memoriæ noſtræ oculos reuocat, eáſque nobis proponit, in promiſſione torporem excutit, atque vt faſtidium noſtrum repellere debeamus inuitat, quum dicit: Homo quidam fecit cœnam magnã.

Et merito quidem cœnam hanc, id eſt, æternam beatitudinem, quàm humano generi præparauit, magnam dicit, tum quia magnis impenſis (id eſt, Chriſti morte) præparatur, tum quia conuiuiæ omnes magni ſunt, nẽpe reges, iuxta quod de eis ſcriptum eſt: Accipient regnum decoris & diadema ſpeciei de manu Dei. Sanè tunc accipiẽt, quãdo illis Dñi voce dicetur: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratũ vobis regnũ à cõſtitutione mundi. *Cœna cur magna.* *Sap. 10.* *Mat. 25.*

Et vocauit multos. Multos vocauit, ſed pauci veniunt, quia nonnunquam ipſi qui ei per fidẽ ſubiecti ſunt, æterno eius conuiuio malè viuendo contradicunt. Multos vocauit, qui vult oẽs homines ſaluos fieri. Omnes vocat, q propter homines homo factus exclamat, dicens: Venite ad me oẽs qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiã vos. *Gregor.* *1 Tim. 2.* *Matt. 11.*

Vocauerat olim per Prophetas, poſtmodum vocauit per Apoſtolos, per martyres ſuos, per paſtores & doctores, & modo per Euangelicos prædicatores.

Vocat nihilominus per beneficia, vocat per flagella, vocat per miracula, vocat per interiora mentis hortamẽta. Neminem præterit, ſpernit neminem, ſicut ſcriptum eſt: Super quem non fulget lumen illius? Teſtatur Apoſtolus mundum vniuerſum Chriſti Euangelium audiuiſſe, & vtique hoc auditu fuiſſe vocatum, quum dicit: Nũquid *Per quid vocat Deus.* *Iob. 25.*

Rom. 10. non audierũt? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terrę verba eorum. Vocauit ergo multos, imo innumeros, & hoc vocatione communi, qua ſunt multi vocati, pauci verò electi. Neq; enim hic de illa ſingulari & gratioſa loquitur vocatione, qua ſoli vocan-
Rom 8. tur electi, de qua per Apoſtolum dicitur: Quos prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, hos & vocauit.

C Huius tantæ gratiæ typus in cõuiuio Aſſueri regis e-
Heſt. micuit. Is enim monarcha præpotẽs regnauit ab India vſ-
Aſſueri que ad Æthiopiã ſuper cẽtum vigintiſeptem prouincias.
cõuiuium Itaque tertio imperij ſui anno fecit grãde cõuiuium cũ-
typice. ctis principibus & pueris ſuis fortiſſimis Perſarũ & Medorum inclytis, & præfectis prouinciarum, in quo omnes aureis poculis & ſtratis ſericis & purpureis vtebantur.

Ille Aſſuerus qui latiſſimè regnauit, illum præſignauit de quo prophetali vaticinio fuerat prænuntiatum. Et
Pſal. dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terrarum. Cui ſignificationi ipſum etiam arridet vocabulum Aſſuerus enim interpretatur beatus. Christus itaque per Aſſuerũ præfiguratus decurſo tempore legis naturæ, decurſo itẽ tẽpore legis ſcriptæ, in tempore noui teſtamẽti, videlicet gratiæ tẽpore, quaſi tertio imperij ſui, anno, æternæ beatitudinis conuiuium præparans morte adita ingreſſum venire volentibus aperuit.

¶ Circa ſecundum, quod eſt vocandis inuitatis ſerui deſtinatio, ſubiungitur:

Et miſit ſeruum ſuum hora cœnæ, dicere inuitatis vt venirent, quia parata ſunt omnia.

1. Cor. 10 Quid hora cœnæ, niſi finis mundi? In quo nimirum
Gregor. nos ſumus, ſicut iamdudum Paulus teſtatur, dicens: Nos ſumus in quos fines ſeculorum deuenerunt. Si ergo hora cœnæ iam eſt quum vocamur, tanto minus nos debemus excuſare à conuiuio Dei, quanto appropinquaſſe iam cernimus finem ſeculi. Quo enim penſamus quia nihil eſt quod reſtat, eo debemus pertimeſcere, ne tempus gratiæ quod præſto eſt, pereat.

Sed quis per hunc ſeruum qui à patrefamiliâs ad inuitandum mittitur, niſi prædicatorum vniuerſitas ſignatur? Ad repellendum autem faſtidium noſtrum iam parata ſunt omnia, quia ad abſtergendum mentis noſtrę faſtidium in cœna Dei ille nobis ſingularis agnus occiſus eſt, qui tollit peccata mundi.

Sed

Sed ad conſyderationem ſerui miſſi redeamus. Nam ſi per hunc ſeruum vniuerſitatem prędicantium accipimus, conſtans eſt huiuſcemodi ſeruum vocandis inuitatis nullo vnquam tempore defuiſſe. Primum etenim patriarchas miſit atque Prophetas, poſt hos filium ſuum vnigenitum deſtinauit. Ille verò duodecim apoſtolos ſuos & diſcipulos ſeptuagintaduos. Quibus & ait: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Et rurſum: Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum. Quibus rurſum ait: Qui vos audit, me audit. Qui autem vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui me miſit. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis. De quibus & per Apoſtolum dicitur: Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? D *Miſsio inuitantis inſtantia.* *Ioan. 20.* *Mat. 10.* *Luc. 10.* *Rom. 10.*

Hoc ipſum prædicandi munus etiã nunc Chriſtus, & ſi non immediatè per ſe, per ſuos tamẽ vicarios, prędicatoribus & doctoribus in eccleſia ſua cõmendauit. Et ſicut Apoſtolus Paulus ſe dicit Titum Cretæ reliquiſſe, vt in ciuitatibus presbyteros ordinaret, ſic & modo faciunt Apoſtolorum ſucceſſores Epiſcopi, presbyteros & prædicatores ad fidelium ædificationem ordinantes. Suſcipiendi ergo ſunt ab eis miſſi, non ſecus ac à Deo deſtinati. *Tit. 1.*

Quòd ſi forſan eorum aliqui minus digni in ſeipſis videantur, quia tamen ad dei cœnã inuitant, & ex parte dei æternas delitias promittunt nõ modo nõ deſpiciendi, ſed venerãter & benignè ſuſcipiendi ſunt. Nam euenire ſolet vt perſona potens famulum habeat deſpectum. Quúmq; per eum ſuis, fortè vel extraneis aliquod reſponſum mandat, non deſpicitur perſona loquentis ſerui, quia ſeruatur in corde reuerẽtia mittentis domini. Nec penſant qui audiunt per quẽ, ſed quid, vel à quo audiant. Quod minime tamen intelligendũ eſt de pſeudoprædicatoribus, qui nec à Deo miſſi, nec ingreſſi per oſtiũ, ſed aſcendentes aliunde ſeminant errores, prędicant hæreſes, & ſchiſmata ſuſcitant. De quibus per Prophetã Dominus loquitur dicens: Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant. *Prædicatores vt ſuſcipiendi.* *Greg. Sumle:* *Hier. 23.*

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et cœperunt ſimul omnes excuſare.

Hic oſtenditur humanæ negligentiæ indigna peruerſitas. Vbi duo ſunt conſyderanda. Vnum eſt, venire nolentium contumax excuſatio. Alterum eſt, excuſantium vana & contemnenda allegatio, ibi: Primus dixit.

E Circa primum dictũ eſt: Et cœperunt omnes ſimul excuſare. Offert deus quod rogari debuit. Nõ rogatus dare vult quod vix ſeparari poterat, quia dignaretur largiri poſtulatus. Contẽptoribus verò paratas delitias refectionis æternæ denuntiat, & tamen ſimul omnes excuſant. Ponamus ante oculos mentis minima, vt poſſimus dignius penſare maiora. Si quiſquã potens ad inuitandũ quempiam pauperẽ mitteret, quid pauper ille faceret, niſi de eadẽ ſua inuitatione gauderet, reſponſum humile redderet, veſtem mutaret, ire quãtocyus feſtinaret, ne prior ſe ad potentis conuiuium alter occurreret. Ergo homo diues inuitat, & pauper occurrere feſtinat. Ad dei inuitamur conuiuium, & excuſamus. Sed ecce inter hæc æſtimare poſſum quid ſibi corda veſtra reſpondeant. Occultis enim fortaſſe ſibimet cogitationibus dicunt: Excuſare nolumus. Ad illud enim ſupernæ refectionis conuiuiũ & vocari & peruenire gratulamur. Loquentes vobis talia mentes veſtræ verũ dicunt, ſi non plus terrena quàm cœleſtia diligunt, ſi nõ amplius rebus corporalibus quàm ſpiritualibus occupantur.

Greg.

Nimia hominis ingratitudo.

Simile.

Mimi cuiuſdam faceti apud Auguſtinum cõmendatur vrbanitas, qui quũ ſe promiſiſſet in theatro quid in animo haberent & vellent omnes, dicturum, atq; ad diem conſtitutum ingenti expectatione maior multitudo cõueniret, ſuſpenſis & ſilentibus omnibus dixiſſe perhibetur: Vili vultis emere, & carè vendere. Qui ſi dixiſſet. Felices omnes eſſe vultis, miſer nemo, quanto rectius ſenſiſſet?

De trj. lib. 13. cap. 3.

Quid cupiunt vniuerſi.

Ita planè ad dei cœnam venire cupiunt omnes, nemo repelli, qui interim audire debent dicentem: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Et licet hoc rationi conſonũ ſit & iuſtũ, tamen omnes ſimul, inquit, cœperũt excuſare. Communis eſt loquutio quũ plures ſignificare volumus, dicere omnes, quo loquendi modo Matthæus vſus eſt, vbi ait. Tũc exibat ad eum (nimirũ Ioannẽ) Hieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanẽ, quum vtiq; plures domi reſiderent. Sic etiã Hieremias, dicens: A minimo vſq; ad maximum, omnes auaritiã ſequuntur: à propheta vſq; ad ſacerdotẽ cuncti faciunt dolum. Quomodo etiam hic loquitur Saluator, tametſi veraciter vniuerſi ſub peccati iugo teneantur, atq; eo ipſo ꝙ peccatores ſunt, ad dei cœnam venire quodammodo recuſant. Cui tamẽ recuſationi fucum excuſationis obtexunt. Quòd ſi grãdis culpa nõ eſſet, non adeò ſolicitè Propheta precaretur, dicens: Non declines

Mat. 19.

Mat. 3.

Hier. 8.

declines cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis. Sanè malum eſt peccare, peius in peccato perſeuerare, peſſimũ autem, peccatum excuſare, vel quod eſt grauius, in Deum crimen ipſum coniicere. *Pſal.* *Gradus peccati.*

Vitium hoc ab ipſis prothoplaſtis initiũ habuit, qui poſt mandati præuaricationẽ ad confeſſionem delicti clementer euocati ſuperbè excuſare, quàm humiliter confiteri maluerunt. Vir enim trãſgreſſionis ſuæ crimẽ in fœminã, fœmina in ſerpentem reiecit, innatũ ergo ſibi vitiũ hoc habet noſtra natura iã inde à primis infecta parẽtibus vt libenter peccatum cõmittant, commiſſum negando abſcõdant, & conuictum defendendo excuſent. Scriptum eſt, dicente Propheta: Ibi habuit foueam ericius, & enutriuit catulos ſuos. Ericius animal vndique ſpinis dẽſiſſimis obſitũ (quod ſi comprehendere quiſquã velit, citius ſuum ſanguinem quàm illius carnem viderit) illos rectè ſignificat, qui poſt culpam declinant in verba malitię ad excuſandas excuſationes in peccatis: quibus ſi quis voluerit ſuadere meliora, illóſq; ad peccati ſui cognitionem adducere, citius ab eis ſcandalizatus exacerbabitur, quàm illorum videat humilitatẽ vel delicti confeſſionem extorqueat, adeò ſunt contradictionũ ſpinis armati. Talis ericius fuit rex Saul qui à Samuele reprehenſus, inobedientiæ ſuæ crimen ſacrificandi voto voluit adumbrare. Sed nimirum quæ defenditur culpa geminatur. Porrò defenſionis ſiue excuſationis huius origo, ſuperbia eſt. Sicut enim ad humiles pertinet cõfeſſio peccatorũ, ita ad ſuperbos pertinet defenſio meritorũ. Quòd ſi adeò manifeſta eorum ſunt crimina, vt excuſari palliaríve omnino non poſſunt, ſuperbia inflati & cæci, vel in deum vel in fatum (quod nihil eſt) vel in ſtellas, vel in tempus, aut horam malam, mentientes, imò blaſphemantes, retorquent. Hos reprimit ſpiritus ſanctus loquẽs per Prophetam, & dicens: Nolite extollere in altum cornu veſtrum, nolite loqui aduerſus Deum iniquitatem. F *Gen. 3.* *Vitij peſſimo origo.* *Eſa 34.* *Culpæ defenſor, ericio ſimilis.* *1. Reg. 15* *A defenſione culpæ blaſphemia.*

¶ Circa ſecundum, quod eſt excuſantium vana contemnendáque allegatio, dicitur conſequenter in litera:

Primus dixit ei: Villam emi, & neceſſe habeo exire & videre illam: rogo te, habe me excuſatum. G

Humilitas ſonat in voce, quum dicit: Rogo te, habe me excuſatum, ſed dũ venire recuſat, ſuperbia eſt in actione. Primus itaq; dixit: Villam emi. Secũdum Auguſtinum, in villa empta dominatio notatur. Ergo ſuperbia caſtigatur, *Greg.* *Superbia ſugillatur.*

vitium primum. Primus enim homo dominari voluit, qui dominum habere noluit. Villam emi, inquit. Quaſi dicat: Dominatum ambitione & laboribus multis, imò & pretio animæ meæ mihi comparaui. Elucet autem huius inſipientia nō ſolum in hoc quòd omnino nimis carè emit,
Ecc. 10. ſed etiam in eo quòd priuſquam vidiſſet, emit. Et quidem nemo dominatum animæ ſuæ pretio ſibi redimeret, ſi dignè penſaret, quia omnis potentatus vita breuis eſt.

Item ſi aduerteret periculum atq; ruinam loci ſublimioris. Equidem quanto ſtatus altior, tanto caſus grauior eſt.
Sap. 6. Poſt ruinam verò quid ſupereſt, niſi vt potentes potenter tormenta patiantur? Porrò qui iacet in terris, non habet vnde cadat. Ait quidam:

Sen. in tra. Humili loco, ſed certa ſedet
Sordida paruæ fortuna domus.
Altè virtus animoſa cadit.

Ab alto cecidit angelus, & vſqueadeo ruina ſua colliſus eſt vt inſanabilis ſit fractura ſua. Cuius exemplo Saluator di-
Luc. 10. ſcipulos ſuos à gloria vana deterrens: Videbam, inquit, ſa-
Dan. 4. thanam ſicut fulgur de cœlo cadentem.

Exemplis fugiendæ ſuperbia Nabuchodonoſor rex Babylonis elatus in ſuperbiam, quaſi deus adorari voluit, & infra humanum genus abiectus, conuerſationem cum beluis habuit.

Num. 16 Datham & Abiron principatum populi Iſrael per vim ſibi vſurpare volentes, irato deo inconſueta hominū morte pereuntes vnà cum vxoribus & liberis, omniq; frequentia & ſubſtantia ac tabernaculis, horribili hiatu aperiente ſe terra, viui deſcenderunt in infernum.

Ibidem. Sed & ignis egreſſus à domino, interfecit Chore vnà cū ducentis quinquaginta viris, quia incōſulto domino ſummum ſacerdotium per contentionem ſibi vendicare volebat. Deus enim ſemper ſuperbis reſiſtit. Et bene quidem à ſuperbia hic dominus orditur, quòd initium ipſa ſit omnis peccati, & quod ab ea exordium ſumpſit omnis perditio, ipſa enim principium eſt deficiendi à deo. Vnde & per Sa-
Eccl. 10. pientem dicitur: Initium ſuperbiæ hominis eſt apoſtatare à deo, quia ab eo qui fecit illum receſſit cor eius. Itaq; re-
Tob. 4. ctè monuit iuſtus filium ſuum, dicens: Superbiam nunquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas. In ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio. Sequitur:

Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excuſatum.

Quinq;

Quinque iuga boum,ſenſus carnis huius quinque numerãtur.In oculis viſus eſt,auditus in auribus, odoratus in naribus, guſtus in faucibus, tactus in omnibus membris. Sed quòd iuga (id eſt,bina) ſunt in tribus prioribus ſenſibus facilius apparet.Duo enim ſunt oculi,duæ aures geminæ nares , ecce tria iuga. In faucibus , id eſt, ſenſu guſtandi, geminatio quædam inuenitur,quia nihil guſtãdo ſapit niſi lingua & palato tangatur. Voluptas carnis quæ ad tactum pertinet,occultè geminatur. Eſt enim & forinſecus,& intrinſecus. H *Auguſt. de verb. dom* *Quinque ſenſus carnis.*

Dicuntur autem iuga boum,quia per ſenſus iſtos carnis,terrena requiruntur,boues enim terram verſant.Homines autem remoti à fide terrenis dediti nolũt credere aliquid,niſi ad quod ſenſu corporis quinque partito perueniunt. Non inquit,ego credo niſi quod video. Si talia cogitamus quinque illis iugis boum à cœna impedimur.

Cæterum,quoniam corporales ſenſus quia interna cõprehendere neſciũt,ſola exteriora cognoſcunt,& deſerẽtes intima ea quæ exteriora ſunt tangũt,rectè per eos etiã curioſitas deſignatur,quæ dũ alienã vitã quærit diſcutere,ſemper ſua intima neſciẽs ſtudet exteriora cogitare. *Gregor.*

Graue nanque eſt curioſitatis vitium,quæ dum cuiuſlibet mentem ad inueſtigandam vitam proximi exterius ducit,ſemper ei ſua intima abſcondit, vt aliena ſciens ſe neſciat:& curioſi animus quanto peritus fuerit alieni meriti,tanto fiat ignarus ſui. Propter hoc nanque & de his quinque iugis boum dicitur: Eo probare illã,rogo te,habe me excuſatum. Ipſa enim excuſantis verba à vitij ſui ſignificatione non diſcrepant,dum dicit: Eo probare illa, quia videlicet aliquando pertinere probatio ad curioſitatem ſolet. Proprium enim eſt hominum curioſorum diſcutere,rimari,tentare,& experiri velle omnia. *Curioſitas ſuggillatur.*

Vitium hoc ex prima generis noſtri parente Eua ſortimur, quæ curioſitate ducta experiri auſa fuit vter verũ dixiſſet,Deus ne an diabolus & grauiter decepta eſt. *Origen. Gen. 3.*

Dina quoque filia Iacob curioſius vagabunda dum videre cupit regionis adhuc ignotæ mulieres, rapta , & per vim à Sichẽ filio Emor virgo fuit oppreſſa.Vnde & clades nõ parua ſuborta eſt.Idẽ vſque nũc vitiũ mulieribus hærens multa tã virgines quàm cõiugatas & viduas perdit. *Gen. 34.* *Mulieres curioſitate periclitãtur.*

Vnde Apoſtolus Paulus adoleſcentiores quaſdam viduas denotans, dicit : Otioſæ diſcunt circumire domos, *1. Tim. 5.*

non ſolum otioſæ, ſed & verboſæ, & curioſæ loquentes quæ non oportet. Non ſolum autem mulieres, ſed etiam viros quoſdam huius vitij arguit, dicens: Audiuimus inter vos quoſdam ambulare inquiete, nihil operantes, ſed curioſè agentes. Iis denuntiamus & obſecramus in Domino IESV CHRISTO, vt cum ſilentio operantes ſuum panem manducent. Sequitur:

2. Theſ. 4.

Et alius dixit Vxorem duxi, & ideo non poſſum venire.

I Notandum eſt, quòd is qui propter villa, & is qui propter probanda iuga boum à cœna ſui inuitatoris excuſat, humilitatis verba permiſcet, dicēs: Rogo te, habe me excuſatum. Diiudicat enim prauus quiſque quum audit, nec tamen ea quæ diiudicat agere deſiſtit. Nam dum cuilibet peruersè agenti dicimus: Conuertere, Deum ſequere, mundum relinque, quò hunc niſi ad dominicam cœnam vocamus? Sed quum reſpondet: Ora pro me quia peccator ſum, humilitatem inſinuat, ſubiungens autem: Conuerti non poſſum, ſuperbiam demonſtrat, & conuerti non poteſt, quia vitiorum ſuorum mancipium voluntarium quum ſit, illorum non valet iugum excutere. Non valet, inquam, quia non vult. Verbi gratia:

Gregor.

Quæritur à quouis eorum qui inſatiabili corde lucris temporalibus inhiant, qui ſentiant de his qui ſua vendētes & erogantes pauperibus regnum cœlorum mercantur, ſapiēter ne agitur? Reſpōdebit procul dubio: Sapienter. Cur ergo quod approbat, non facit? Non poſſum, inquit. Quare? Quia ea quæ mihi dominatur auaritia, non permittit. Non aliter ergo habet auarus quiſque vel ambitioſus vel alterius cuiuſque vitij ſeruus, ea quæ habere videtur, niſi eo modo habendi quo compedes quiſpiā habet, qui vtique nō tam habet quàm habetur, præſertim is qui luxuriæ carnis ſuæ deditus ab ea captiuus habetur. Quod vtique Dominus in iſto manifeſtè inſinuat, qui ad cœnam æternæ vitæ inuitatus, reſpondit: Vxorem duxi, & ideo non poſſum venire. Quid per vxorem niſi voluptas carnis exprimitur? Nam quamuis bonum ſit coniugium, atque id propagandam ſobolem diuina prouidentia conſtitutum, nonnulli tamen non per hoc fœcūditatem prolis, ſed deſideria expetunt voluptatis, & idcirco per rem iuſtam ſignificari non incongruè poteſt res iniuſta.

Ber. ſu Cant.

Vxoris nomine quid.

Et attende, quòd iſte non ait, vt cæteri: Rogo te, habe me excuſatum: ſed, non poſſum venire. Siquidem vitium

hoc

hoc tenacius aliis vitiis hominem detinet irretitum. Vnde per Oſee dicitur: Non dabunt cogitationes ſuas vt reuertantur ad Dominum, quoniam ſpiritus fornicationis eſt in medio eorum. Dicat itaque : Vxorem duxi, id eſt, carnali voluptati me adſtrinxi, & ideo non poſſum venire. Simpliciter ergo ſe poſſe reſipiſcere negat. Vnde per Sapientem dicitur: Audiet luxurioſus (nimirum cõſilium caſtitatis & reſipiſcentiæ) diſplicebit ei, & proiiciet illud poſt tergũ ſuum. Quid ni? Animalis enim homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim eſt illi. Vnde & hi qui hoc modo in carne ſunt, Deo placere nõ poſsũt.

Oſea 11. *Eccle. 20.* *1. Cor. 2.* *Rom. 8.*

Itaque ad cœnam nos æterni conuiuij ſummus paterfam. inuitat, ſed dum alius ſuperbię, alius curioſitati, alius voluptati carnis eſt deditus, nimirum reprobi ſimul omnes excuſant. Dum hunc vani honoris ambitio occupat, illum alieni actus ſagax cogitatio deuaſtat, alterius etiã mentem voluptas carnis inquinat, faſtidioſus quiſque ad epulas æternæ vitæ non feſtinat.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et reuerſus ſeruus nuntiauit hæc domino ſuo.

Hic poſt præmiſſa ſubiungitur iræ Dei formidanda ſeueritas. Vbi per ordinẽ tria notantur. Primũ eſt, redeũtis ad Dominum ſerui nuntiatio. Secundum eſt, iterata vocandis ſerui deſtinatio, ibi: Tunc iratus. Tertiũ eſt, ingratorum & contumacium iuſta abdicatio, ibi: Dico autem. ℞

Circa primum dicitur : Et reuerſus ſeruus nuntiauit hæc domino ſuo. Nemo quum audit ſeruum hæc domino nuntiaſſe putet quòd propter inferiorum rerum ſcientiam Deus indigeat nuntiis, quaſi per os fiat ſcientior, ſed nouit omnia ſtabiliter atque incõmutabiliter. Habet autẽ miniſtros propter nos, & propter ipſos, qui illo modo deo parere & aſſiſtere, vt cum de inferioribus conſulant, eiúſque ſupernis iuſſis obtẽperant bonum eſt eis in ordine propriæ naturæ. Idcirco autẽ nuntiaſſe hæc domino ſeruus dicitur, quòd euãgelij præcones de eorũ cõtumacia qui audire vel obaudire nolunt ſæpe apud dominum cõqueruntur. Verbi gratia: Petrus & Ioãnes è cõcilio Iudæorũ dimiſſi, reuerſi ad ſuos annuntiauerunt eis quãta ad eos principes ſacerdotũ & ſeniores dixiſſent. Vbi poſt pauca apud Deũ querelam depromentes, dicunt: Cõuenerũt enim verè in ciuitate iſta aduerſus ſanctum puerũ tuum Ieſum quẽ vnxiſti Herodes & Pontius Pilatus, &

Auguſt. *Præcones euangelij conqueruntur.* *Act. 4.*

Num 16. cætera quæ ſequũtur. Similiter & Moſes, quũ Dathan & Abyrõ, & Chore à propoſito ſeditionis nulla ratione poſſet auertere, Dominũ ne eorũ ſacrificia reſpiceret orauit.

3. Reg. 19. In hunc modum etiam Helias apud Dominum querebatur, dicens: Altaria tua ſuffoderũt, & Prophetas tuos occiderũt gladio, & derelictus ſum ego ſolus, & quærunt animã meam. De hoc ſeruorum reditu apud Lucam Do-*Luc. 10.* minus loquitur, dicẽs: Quicũque non receperint vos, exeũtes de ciuitate illa, etiam puluerem pedum veſtrorum excutite in teſtimonium ſupra illos, indicans, vt teſtarentur apud Deum incaſſum ſe pro illorũ ſalute laboraſſe.

¶ Circa ſecundum, quod eſt, vocandis conuiuis iterata ſerui deſtinatio, ſubditur.

Tunc iratus paterfamiliàs, dixit ſeruo ſuo: Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.

I. Non eſt putandum quòd iræ paſſio diuinæ ſubſtantiæ *Ciril. Græc. contem-ptores.* accidat, ſed talis operatio quæ in nobis ab ira fit, Dei ira, & indignatio dicitur. Ita enim in Iudæorum principes indignatus paterfam. dicitur, & vocati ſunt loco eorum qui de plebe erant Iudæorum impotentem & fragilem mentem habentes. Abiecti ſunt ergo principes Iudæo-*Ioan 7.* rũ, & nullus ex illis credidit, iuxta quod hinc gloriantes, dicunt: Nunquid aliquis ex principibus credidit in eum aut ex Phariſæis?

Quoniam igitur oblatam gratiam neglexerunt, electi ſunt ex vulgo Iudæorum homines ſimplices & indocti *Mat. 7.* qui hic per pauperes ac debiles & cæcos & claudos intelliguntur. Hi enim ſuper doctrina & miraculis Chriſti ad-*Act 4.* mirati ea venerabantur. Vnde & ad Dei cœnam venire meruerunt, vt Petrus & Ioannes (qui cenſentibus Iudæis *1. Cor. 1.* homines erant ſine literis) aliique Apoſtoli, & multa ho-*Mat. 12.* minum millia qui baptizati ſunt & crediderũt. Siquidem infirma mundi elegit Deus vt confundat fortia. Vnde etiam ad Sacerdotes & Phariſæos Saluator ait: Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei.

Ergo dum paterfamiliàs ſeruo præcipit vt cito exeat in plateas & vicos ciuitatis inuitare conuiuas, Iudæorum tantum vocatio intelligitur, qui per ſuſceptam legem ciuiliorem vitam ſortiti, quaſi intra ciuitatem verſabantur. Et hæc iuxta literam dicta ſunt.

Gregor. Vt autẽ ea ad moralem intellectũ referantur, notãdũ

nobis

nobis eſt quales deſcribantur qui ad cœnam vocantur & veniunt. Pauperes, inquit, ac debiles, cæcos & claudos introduc huc. Pauperes & debiles dicuntur qui iudicio ſuo apud ſemetipſos infirmi ſunt. Nã paupetes & quaſi fortes ſunt qui & in paupertate poſiti ſuperbiũt. Cæci verò ſunt qui nullũ ingenij lumen habent. Claudi quoque ſunt qui rectos greſſus in operatione non habẽt. Sed dum morũ vitia in membrorum debilitate ſignãtur, profecto liquet, quia ſicut illi peccatores fuerũt qui vocati venire noluerũt, ita hi quoque peccatores ſunt, qui inuitãtur & veniũt. *Pauperes & debiles.* *Cæci.* *Claudi.*

Sed peccatores ſuperbi reſpuuntur, vt peccatores humiles eligantur. Hos elegit Dominus quos deſpicit mundus, quia plerunque ipſa deſpectio hominem reuocat ad ſemetipſum. Is enim qui patrem reliquit, & partem ſubſtantiæ quàm perceperat prodigè expendit, poſtquam eſurire cœpit, in ſe reuerſus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus? Longè quippe à ſe diſceſſerat, quando peccabat, & ſi non eſuriſſet, in ſemetipſum minime rediiſſet, quia poſtquam terrenis rebus indiguit, tunc cogitare cœpit quid de ſpiritualibus amiſit. *Mundo deſpecti vt eliguntur.* *Luc. 15.*

Pauperes ergo & debiles cæci & claudi vocantur & veniunt, quia infirmi quique atque hoc in mundo deſpecti plerunque tanto celerius vocem Dei audiunt, quanto & in hoc mundo non habent vbi delectentur. Quos bene Amalechitarum puer ille Ægyptius deſignat, qui Amalechitis prædantibus atque currentibus æger remanſit in via, & fame ſitique aruit. Quẽ tamen Dauid inuenit, & ei cibũ potúmque præbuit. Qui ilico cõualeſcẽs dux Dauid factus eſt, cõuiuantes Amalechitas reperit, & eos qui ſe debilẽ reliquerant cum magna fortitudine proſtrauit. M *1 Reg. 30* *Gregor.* *Æger relictus, fit dux Dauid.*

Amalechita quippe, populus lambens vocetur. Et quid per lambentem populum, niſi mentes ſecularium deſignantur, qui terrena cuncta ambiendo quaſi lambunt, dum ſolis temporalibus delectantur. Quaſi enim populus prædam facit, dum terrena diligentes, lucra de alienis damnis exaggerant.

Sed puer Ægyptius æger in via relinquitur, quia peccator quiſque dum infirmari ab huius mundi ſtatu cœperit mox ſecularibus mentibus in deſpectum venit. Quem tamen Dauid inuenit, eíq; cibũ & potũ præbet, quia manu fortis dominus abiecta mundi nõ deſpicit, & plerunq; eos qui ſequi mundũ minimè valentes quaſi in via remanent,

ad amoris

ad amoris ſui gratiam conuertit, eiſque verbi ſui cibum potúmque porrigit,& quaſi duces ſibi in via eligit,dũ ſuos etiam prædicatores facit. Dum enim Chriſtum peccatorum cordibus inferunt,quaſi Dauid ſuper hoſtes ducunt: Qui conuiuantes Amalechitas velut Dauid gladio feriunt, quia ſuperbos quoſque qui ſe in mundo deſpexerant,Domini virtute proſternunt. Puer ergo Ægyptius qui in via remanſit Amalechitas interfecit, quia plerunque ipſi mentes ſecularũ prædicando ſuperant,qui prius cum ſecularibus in hoc mundo currere non valebant. Sed deductis ad cœnam pauperibus quid ſeruus ſubiungat audiamus. Sequitur:

Et ait ſeruus: Domine factum eſt vt imperaſti,& adhuc locus eſt. Et ait Dominus ſeruo: Exi in vias & ſepes,& compelle intrare,vt impleatur domus mea.

N Multi ad dominicam cœnam ex Iudæa collecti ſunt, *Gregor.* ſed multitudo quæ ex Iſraëlitico populo credidit, locum ſuperni conuiuij non impleuit. Intrauit iam frequentia Iudæorum,ſed adhuc vacat locus in regno vbi ſuſcipi debeat numeroſitas gentium. Vnde & eidem ſeruo dicitur: Exi in vias & ſepes,& compelle intrare,vt impleatur domus mea. Quum de vicis & plateis ad cœnam quoſdam Dominus inuitauit, illum (vt dictum eſt) populum deſignat qui tenere legem ſub vrbana conuerſatione iam nouerat. *Vocatio Gentium.* Quùm verò conuiuas ſuos colligi ex viis & ſepibus præcipit,nimirum agreſtem populum.i. gentilem quærit. Et qui ex illo agreſti vſu conuerſi ſunt,ad cœnam domi- *Theoph.* nicam quaſi ex ſepibus venerunt. Gentiles enim à teſtamentis & à lege Dei alieni erant & nõ facti ciues ſanctorum, nec in vna, ſed in multis iniquitatibus & ruſticitate *Sepes.* magna verſabantur & apud ſepes,peccata dico. Peccatum enim magna ſepes eſt,& interſtitium diuidẽs nos à Deo. Per vias inquam pecorinam gentilium vitam, & in multas diſſectam opiniones. Per ſepes verò intelligit vitam *Vocatorũ modi tres.* illorum in peccatis. Notandum verò eſt,quòd in hac tertia inuitatione,non dicitur,Inuita,ſed,Compelle intrare. Alij enim vocantur, & venire contemnunt, qui donum quidem intellectus percipiunt, ſed eundem intellectum operibus non conſequuntur. Vocantur & veniunt,qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt.

Quidam verò ſic vocantur vt etiam compellãtur. Nam ſunt

ſunt nonnulli, qui bona facienda intelligunt, ſed hæc facere deſiſtunt. Vident quæ agere debeant, ſed hæc ex deſiderio non ſequuntur. His plerunq; contingit vt eos in carnalibus deſideriis ſuis mundi huius aduerſitas feriat, apprehendere temporalem gloriam conentur & nequeant, & dum ad grandiores curas huius ſeculi quaſi per alta pelagi nauigare proponunt, ſemper aduerſis flatibus ad deiectionis ſuæ litora repellantur. Quúmq; ſe frangi in deſideriis ſuis aduerſante mundo conſpiciunt, quid de ſe auctori ſuo debeant, commemorant, ita vt ad eum erubeſcentes redeant, qui eum ſuperbientes pro amore mundi deſerebant. Imple, inquit Pſalmiſta, facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. *Compel. lun. ur intrare.*

Sæpe nanq; nonnulli ad temporalē gloriam proficere volentes, aut ægritudine lōga tabeſcunt, aut afflicti iniuriis concidunt, aut grauibus damnis percuſſi affligūtur, & in mundi huius dolore vident, quia nihil confidere de eius voluptate debuerūt, ſéq; ipſos in ſuis deſideriis reprehendentes ad Deū corda cōuertunt. Quibus per Prophetam loquitur dicens: Ecce ego ſepiam viam tuam ſpinis, & ſepiam eā maceria, & ſemitas ſuas non inueniet, & ſequetur amatores ſuos, & nō apprehendet eos, & quæret eos & nō inueniet. Et dicet: Vadam & reuertar ad virū meum priorem, quia bene mihi erat tunc, magis q̄ nunc. Vir vniuſcuiuſq; fidelis animæ Deus eſt, quia videlicet ei hæc eſt cōiuncta per fidem. Sed illa quæ coniuncta fuerat deo anima amatores ſuos ſequitur, quando mens quę iam per fidem credidit, adhuc ſe immundis ſpiritibus in malis operationibus ſubſternit, mundi gloriam quærit, carnali delectatione paſcitur, exquiſitis voluptatibus nutritur. *Oſee 2.*

Sed plerunq; omnipotens Deus talem animam miſericorditer reſpicit, & eius voluptatibus amaritudines permiſcet. Et hoc eſt quod dicit: Ecce ego ſepiam viam tuam ſpinis. Viæ etenim noſtræ ſpinis ſeptę ſunt, quando in hoc quod malè cupimus, dolorum punctiones inuenimus. Et ſepiam eam maceria, & ſemitas ſuas non inueniet. *Vie ſpinis ſepta.*

Viæ noſtræ maceria ſepiuntur, quū deſideriis noſtris duræ in hoc mundo obiectiones reſiſtunt. Et ſemitas noſtras inuenire non poſſumus, quia hoc quod malè quærimus, adipiſci prohibemur. Et ſequetur amatores ſuos & nō apprehendet eos, quæret & non inueniet eos, quia maligni ſpiritus quibus ſe in ſuis deſideriis anima ſubdidit, ad de-

ſideriorum

ſideriorum ſuorum effectum minimè comprehendit.

O Sed de hac ſalubria aduerſitate quāta naſcatur vtilitas adiungit,quū ſubditur:Et dicet,Vadam & reuertar ad virum meum priorē,quia bene mihi erat tunc,magis quàm nunc.Poſtquam ergo vias ſuas ſpinis ſeptas inuenit,poſtquam amatores ſuos apprehendere nō valet,ad amorem viri prioris redit, quia plerunq; poſtquam in hoc mundo non poſſumus obtinere quæ volumus,poſtquam in terrenis deſideriis de impoſſibilitate laſſamur, tunc ad mētem dominum reducimus,tunc placere incipit qui diſplicebat, & his cuius nobis amara fuerant præcepta repente dulceſcit in memoria, & peccatrix anima quæ adultera conata eſt eſſe,nec tamē aperto opere potuit,decernit eſſe fidelis coniunx. Qui ergo mundi huius aduerſitatibus fracti ad dei amorem redeunt atque à præſentis vitæ deſideriis corriguntur,quid iſti niſi compelluntur vt intrent?

Aduerſitas vt vtilis.

Vt impleatur,inquit,domus mea.Potens & magnificus Dominus impleri conuiuis vult domum ſuam , vtiq; domum magnam,dicente Propheta: O Iſrael quàm magna eſt domus domini,& ingens locus poſſeſſionis eius.Porrò de immenſo numero eorum qui vocati venerunt ex Gentibus,in Apocalypſi per B.Ioannem dicitur:Poſt hęc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & populis, & tribubus, & linguis, ſtantes ante thronum & in conſpectu agni amicti ſtolis albis,& palmæ in manibus eorum.Porrò valde tremenda eſt ſententia quæ ſubinfertur.

Baruc.3. *Apoc.7.*

¶Itaq; circa tertium,quod eſt,ingratorum & contumacium iuſta abdicatio,ſubditur:

Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati ſunt guſtabit cœnam meam.

P Equidem multis modis(vt ſuperius dictum eſt)ad æternæ felicitatis cœnam vocat Deus. Nemo contemnat, ne dum vocatus excuſet, ne quum voluerit intrare non valeat.Dicit ipſa dei ſapientia: Tunc inuocabunt me & non exaudiam, mane conſurgent & non inuenient me. Vnde & fatuæ virgines tardè venientes clamant: Domine domine,aperi nobis. Sed tunc aditum quærentibus dicitur: Amen dico vobis,neſcio vos.

Prou.1. *Mat 25.*

Quondam filij Iſrael audientes promiſſæ terræ fertilitatem,ipſam quidem deſiderabant,ſed propter confictam difficultatem hanc obtinendi, inter ſe dicebant: Nónne melius

melius eſt reuerti in Ægyptum? Dixerúntque alter ad alterum: Conſtituamus nobis ducem, & reuertamur in Ægyptum. Quorum perfidia Deus offenſus iurauit in ira ſua, quòd de ſexcentis virorũ millibus qui egreſſi fuerant de Ægypto, nemo prẹter duos (id eſt, Caleph & Ioſue) promiſſam intraret hæreditatem. *Num. 14.*

Nónne huic ſimile eſt quod hic vnus & idem qui tũc, Deus & Dñs loquitur aduerſum inuitatos, ingratos, excuſantes, & (reuera) venire nolẽtes, dicens: Dico vobis quod nemo virorũ illorũ qui vocati ſunt guſtabit cœnã meam?

Quid igitur inter hæc facere debemus, niſi relinquere omnia, curas mundi poſtponere, ſolis æternorum deſideriis inhiare? Quòd ſi cuncta mundi relinquere non poteſtis, ſic tenete quæ huius mundi ſunt, vt tamen per ea non teneamini in mundo, vt terrena res poſſideatur non poſſideat, vt ſub mentis veſtræ ſit dominio quod habetis, ne ſi mens veſtra terrenarum rerum amore vincitur, à rebus ſuis magis ipſa poſſideatur. Sit ergo res tẽporalis in vſu, æterna in deſiderio. Sit res tẽporalis in itinere, deſideretur æterna in peruẽtione. Dicit Paulus Apoſtolus: Tẽpus breue eſt, reliquum eſt, vt qui flent tanquam non flẽtes, & qui gaudẽt tãquam non gaudẽtes, & qui emunt tanquam non poſſidentes, & qui vtuntur hoc mũdo tanquam non vtantur. Prꝍterit enim figura huius mundi. *Gregor. Exhortatio ſalutaris.* *1. Cor. 7.*

Flet nanque ſed tãquam non fleat, qui ſic tẽporalibus damnis affligitur, vt tamen de æternis lucris ſemper animũ conſoletur. Gaudet verò, ſed tanquam non gaudeat, qui ſic tẽporalibus bonis hilareſcit, vt ſemper tamẽ perpetua tormẽta cõſyderet, & hoc qđ gaudio mẽtem ſubleuat, hãc cõtinuo põdere prouidi timoris premat. Emit autẽ, ſed quaſi nõ poſſidẽs, qui & ad vſum terrena prẹparat, & tamẽ cauta cogitatiõe prẹuidet, ꝙ hẹc citius relinquat.

Mundo quoque vtitur, ſed quaſi non vtatur, qui & neceſſaria cuncta exterius ad vitæ ſuæ miniſterium redigit, & tamen hæc eadem non ſinit ſuæ menti dominari, vt & ſubiecta foris ſeruiant, & nunquam intentionem animi ad alta tendentis frangant. Quicunque igitur tales ſunt, eis profectò terrena omnia non ad deſiderium, ſed ad vſum adſunt, quia rebus quidem neceſſariis vtuntur, ſed nihil cum peccato habere cupiunt. De ipſis quoque rebus habitis quotidie merces quærunt, & plus gaudent bono opere, quàm bona poſſeſſione. Hæc poſt Gregor.

DOMI-

DOMINICA TERTIA POST PENTECOSTEN.

ERANT appropinquantes ei publicani & peccatores, vt audirent illum. *Luce 15.*

Tria ſunt in hac ſancti Euangelij lectione conſyderanda. Primum eſt reſipiſcétium à peccatis benigna ſuſceptio. Secundum, errantium in delictis ſollicita requiſitio, ibi: Et ait ad illos. Tertium eſt, de recuperatis errantibus angelorum exultatio, ibi: Aut quæ mulier.

Circa primum duo notantur. Vnum eſt, peccatorum fiducialis ad Chriſtum acceſſio. Alterum, Iniqua Phariſæorum & Scribarum murmuratio, ibi: Et murmurabant Phariſæi.

A Circa primum dictum eſt: Erant adpropinquantes ei (nimirum Domino Ieſu) publicani & peccatores, vt au-

Beda. dirent illum. Vbi oſtenditur peccatorem poſſe ſanari per reſipiſcentiam, ſicut econuerſo paulò ante docuerat iu-

Luce 14. ſtum poſſe cadere per inertiam. Ait enim: Bonum eſt ſal. Si autem ſal quoque euanuerit, in quo condietur? Bonũ quippe eſt Dei verbum audire, frequentius ſale ſapientię ſpiritalis cordis arcana condire, imò ipſum cum Apoſtolis ſal terræ fieri, id eſt, eorum quoque qui adhuc terrena ſapiunt imbuendis mentibus ſufficere.

Doctoris ruma gravis. At ſi quis ſemel condimento veritatis illuminatus ad Apoſtaſiam redierit, quo alio doctore corrigetur qui eam quam ipſe guſtauit ſapientiæ dulcedinem vel aduerſis ſeculi perterritus, vel illecebris allectus abiecit? Iuxta quod

Eccle 12. per Sapientem dicitur: Quis medebitur incantatori à ſerpente percuſſo? Sequitur:

Sal infatuatum. Neque in terrã, neque in ſterquiliniũ vtile eſt, ſed foras mittetur. Sicut ſal infatuatum quũ ad condiendos cibos carnéſque ſiccandas valere deſierit, nulli iã vſui aptũ erit (neque enim in terrã vtile eſt, cuius iniectu germiare prohi-

prohibetur,neque in ſterquilinium agricultu ræ profuturum, quod viuacibus licet glebis immixtum, non fœtare ſemina frugum ſed extinguere ſolet) ſic omnis qui poſt agnitionem veritatis retrò redit,neque ipſe fructum boni operis ferre,neque alios excolere valet,ſed foras mittendus,hoc eſt,ab eccleſiæ eſt vnitate ſecernendus. Secernendus,inquam,atque reiiciendus eſt,nempe qui nec proſit,nec vtilitatem ipſe percipiat. Et quia quod dixerat Dominus de ſale exhortatio perutilis, & ſermo parabolicus eſt,excitans auditores adiecit:

Qui habet aures audiendi audiat. Hoc eſt, qui habet intellectũ intelligat. Qui habet aures intelligentiæ quibus Dei verbũ percipere poſſit,nõ cõtemnat,ſed audiat, obediẽdo videlicet & faciendo quæ didicit.Nõ enim auditor obliuioſus,ſed factor operis beatus in facto ſuo erit. *Iac.1.*

B Poſtquam igitur ſal infatuatũ foras mitti debere narratum eſt,mox pœnitentum cohors intus admiſſa deſcribitur, qui ad audiendum Dei verbum appropinquantes, non ſolum ad colloquendum, ſed etiam ad conueſcendum recepti ſunt.Vbi Ambroſius:Quoniam humana fragilitas firmum nequit in tanto ſeculi lubrico tenere veſtigium,etiam aduerſus errorem remedia tibi bonus medicus demonſtrauit,ſpem veniæ iudex miſericors nõ negauit. Nam appropinquantes ſibi peccatores & publicanos nequaquam eſt aduerſatus, ſed ſecundum ſuæ clementiæ modum benignè recepit.

Porrò publicani dicuntur qui publica exigunt venalium rerum vectigalia, maximè earum quæ nauigio feruntur. Hi Iudæis non mediocriter erant exoſi, qui iam tunc vel inuiti cogebantur huiuſmodi præſtare quibus ſeruiebant Romanis. Tumorem indignationis augebat Iudæis indulgentiæ veteris priuilegium, mandante præfectis ſuis rege & de Iudæis dicente:Vectigal & tributum & annonas non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos. Iſti ergo tanquam alienorum raptores publicè apud Iudæos peccatores habebantur. Vnde etiam hi qui publicè peccabant,dicebantur publicani.Quo nomine cenſentur & illi qui lucra ſeculi per negotia ſectantur.Hos itaque & huiuſmodi ad ſe conuerſos recipiendo hoc exequebatur,cuius cauſa carnem ſuſceperat. *Publicanus quis eſt.* *1.Eſd.7.*

Huius ſuæ miſerationis ad erectionem noſtræ ſpei occurrunt exempla multa,quę vir ſanctus complectens,ait: *Bern.ſuper cant.*

Omnino propter manſuetudinem & miſericordiam quæ de te prædicatur Domine Ieſu, curremus poſt te, audientes quòd pauperes non ſpernas, peccatores non horreas.

Exempla miſerationis Chriſti. Non horruiſti confitentem latronem, non lachrymãtem peccatricem, non ſupplicantem Chananæam, non deprehenſam in adulterio, non ſedentem in teloneo, non ſupplicantem publicanum, non negantem diſcipulum, non perſequutorem diſcipulorum, nõ ipſos denique tuos crucifixores. Profectò natura diuinitatis clemens eſt & pia, magíſque ad indulgẽtiam prona, quàm ad vindictam, nec vult mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat.

C Confugiat itaque peccator ad Chriſtum, confugiat ad

Heb.4. thronũ gratiæ eius, vt miſericordiam conſequatur in au-

Ad Chriſtum cur confugiendum. xilio oportuno. Cõfugiat, inquam, miſer ad miſericordẽ, reus ad recõciliatorem, immũdus ad fontem, cæcus ad lumen, errabũdus ad viam, moribũdus ad vitam, ſaucius ad medicum, ouis quæ perierat ad paſtorem pium, peccator ad Ieſum, nẽpe qui ſaluum facit populum ſuum à pecca-

Iob.14. tis eorũ. Nam quis alter ad hoc idoneus? Quis poteſt fa-

Rom.4. cere mũdum de immundo cõceptum ſemine, niſi tu qui ſolus es? Ipſe eſt q̃ viuificat mortuos, & vocat ea quæ nõ ſunt, ſicut ea quæ ſũt, & de lapidib. ſuſcitat Abrahæ filios.

Porrò cauſam quare publicani & peccatores ad Ieſum acceſſerint, ſanctus Euangeliſta adſignat quum dicit: Vt audirent illum, nempe Deum in carne loquentem, cuius verba ſpiritus & vita ſunt, quæ qui dignè audierint viuẽt.

Ioan.6. Vnde per Apoſtolum dicitur: Viuus eſt enim ſermo Dei

Hebr.4. & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis. Quàm fuerit efficax Chriſti ſermo

Ioan.7. perhibuerunt, qui dicebant: Nũquam ſic loquutus eſt ho-

Ioan.6. mo. Et rurſum ille qui ait: Domine verba vitæ æternę habes, & quò ibimus? videlicet ſi à te diſcedentes reliquerimus verba vitæ. Hinc Dominus ipſe per Ieremiam lo-

Hier.23. quitur, dicens: Nunquid non verba mea ſunt quaſi ignis, & quaſi malleus conterens petras? Ignis ſunt accendendis per amorem piis. Malleus ſunt per contritionem cordis impiis emolliendis.

¶ Circa ſecundum, quod eſt, iniqua Phariſæorum & Scribarum murmuratio, ſubditur:

Et murmurabant Phariſæi & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores

catores recipit, & manducat cum illis.

Inuidia, murmurationis eſt mater, quã inuidia maximè ſuperbi præmuntur, quales erant Phariſæi & Scribæ, qui malitia cæci non cognouerunt, imò cognoſcere noluerunt, quia CHRISTVS venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere. Et quum etiam ipſi reuera peccatores eſſent de Domini miſericordia ſuperbè murmurabant. Abominabiles cenſebant publicanos, & ipſi domos viduarum comedebant. Interim nihilominus & peccatoribus CHRISTI miſericordiam, & Chriſto pietatis & clementiæ gloriam inuidebant, dicentes: Hic peccatores recipit, videlicet, familiares ſibi & cõtubernales, quod patet, quia etiam manducat cum illis. D *Murmurare inuidorum eſt.*

Sed quidni reciperet peccatores, qui quum Deus & omnium Dominus eſſet, propter peccatores mortalis homo fieri & crucifigi ac mori dignatus eſt? Nimirum peccatores recipiebat quatenus hos ſua familiaritate & doctrina à peccatis ad iuſtitiam, à vanis ad vera, à terrenis ad cœleſtia, à temporalibus bonis ad æterna, à perditione ad ſalutem reuocaret. Quod ſicut admirandæ fuit benignitatis & miſericordiæ, ſic econtrario Phariſæorum & Scribarum murmur deteſtandæ ſuperbiæ fuit & inuidiæ execrabilis. Vnde Gregorius: *Cur peccatores Chriſtus recipiebat.*

Videntes Phariſæi dedignati ſunt, quia vera iuſtitia compaſſionem habet, & falſa dedignationem. Quamuis & iuſti ſoleant rectè peccatoribus indignari. Sed aliud eſt quod agitur typo ſuperbiæ, aliud quod zelo diſciplinæ. Quia iuſti & ſi foris increpationes per diſciplinam exaggerant, intus tamen dulcedinem per charitatem ſeruant. Præponunt ſibi in animo ipſos plerunq; quos corrigunt. Quod agentes, & per diſciplinam ſubditos, & per humilitatem cuſtodiunt ſemetipſos.

At contra hi qui de falſa iuſtitia ſuperbire ſolent, cæteros quoſque deſpiciunt, nulla infirmantibus miſericordia condeſcendunt, & quo peccatores ſe eſſe non credunt, eo deteriores fiunt. De quorum numero Phariſæi erant qui diiudicantes Dominum quòd peccatores reciperet, arenti corde ipſum fontem miſericordiæ reprehendebant.

Legimus autem Phariſæos multoties aduerſus Chriſtum murmuraſſe. Obmurmurauerunt enim ſuæ gratioſæ

Hinc contra Chriſtum murmurabant & benigniſſimæ cum hominibus conuerſationi dicentes: Ecce homo vorax & potator vini, peccatorum & publicanorum amicus. Similiter & in hoc loco, quum dicunt murmurantes: Hic peccatores recipit, & mãducat cum illis. Et

Luc 7. rurſum alibi: Murmurabant Phariſæi dicentes, quod ad

Luc. 19. hominem peccatorem diuertiſſet.

Obmurmurauerunt etiam ſuæ doctinæ, verbi gratia, vbi apud Ioannem legitur: Murmurabant de illo Iudæi

Ioan. 6. quia dixiſſet: Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi. & dicebant: Nonne hic eſt filius Ioſeph, cuius nos nouimus patrem & matrem, quomodo ergo dicit hic, quia de cœlo deſcendi?

Aliàs etiam murmuraſſe reperiuntur, vti quũ vel eorum vitia redarguebat vel teſtimonium perhibebat diuinitatis ſuæ veritati. Quibus iam ſimiles ſunt quibus prædicata veritas eſt exoſa, quales & illi erant quibus per Apoſto-

Galat. 4. lum dicitur: Inimicus factus ſum vobis verum dicens.

Talis fuit & Aſa rex Iuda contra Anani videntem qui ipſum in ſermone Domini arguerat, ſicut ſcriptum eſt:

2. Par. 16 Iratus Aſa aduerſus videntẽ, iuſſit eum mitti in neruum. Vbi etiam mox ſubiungitur: Valde ſuper hoc fuerat Dominus indignatus.

Denique murmurauerunt propter exhibitum Chriſto

Mat. 21. honorem, iuxta quod Matthæus perhibet, dicens: Videntes Principes ſacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo & dicentes: Oſanna filio Dauid, indignati ſunt & dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt? Et rurſum, alibi inuidia cruciati quia videbant turbam

Ioan. 10. ipſius doctrinæ auſcultantem, dicunt: Dæmonium habet & inſanit, quid eum auditis?

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et ait ad illos parabolam iſtam dicens. Quis ex vobis homo qui habet centum oues.

Hic ponitur errantium à ſalute ſolicita requiſitio. Vbi quatuor ſunt conſyderanda. Primum eſt, pij paſtoris notanda poſſeſſio. Secundum eſt, ouis errabundæ ſolicita requiſitio, ibi: Et ſi perdiderit vnam ex illis. Tertium eſt, inuentæ ouis gaudioſa reductio, ibi: Et quum inuenerit. Quartum eſt, dominicæ parabolæ conueniens applicatio, ibi: Dico vobis quòd ita gaudium.

F Circa primum dicit: Quis ex vobis homo qui habet centum

centum oues. Sicut miſericors erat erga publicanos, ita & erga illos qui ſuam miſericordiam calumniabantur. Non enim auerſatur eos quanuis inſipientes & obmurmurantes,ſed manſuetè ſanat,parabolam hanc de ouibus dicens,& de manifeſtis & certis eis perſuadet & confutat, ne ægrè ferant tantam ſuæ bonitatis effuſionem. *Theoph.*

Ægri erant Phariſæi,ſed ita vt ſe ægros eſſe neſcirent. Vt ergo quod erant agnoſcerent,cœleſtis eos medicus fomentis blandis curat, benignum paradigma obiicit, & in eorum corde vulneris tumorem præmit.Et mira diſpenſatione pietatis ſimilitudinẽ veritas dedit,quàm & in ſe homo ipſe recognoſceret,& tamen hæc ſpecialiter ad ipſum authorem hominum pertineret. Quia enim centenarius perfectus eſt numerus, ipſe centum oues habuit, quum ſanctorum angelorum & hominum ſubſtantiam poſſedit. Sanè diues paſtor, cuius poſſeſſionis omnes nos centeſima portio ſumus.Proinde ſicut hæc temporalia ſunt hominis vel per ſucceſſionẽ vel per negotiationem, ſic vniuerſa,tẽporalia videlicet & ſpiritualia,Dei ſunt per creationem,iuxta quod per Ezechielem loquitur,dicens:Ecce omnes animæ meæ ſunt. *Greg.* *Ægri amiſſo ſenſu.* *Ambr.* *Ezec. 18.*

¶ Circa ſecundum,quod eſt,perditæ ouis ſolicita requiſitio,ſubditur:

Et ſi perdiderit vnam ex illis,nõnne dimittit nonagintanouem in deſerto,& vadit ad illam quæ perierat donec inueniat eam?

Vna ouis tunc periit,quando peccando paſcua vitæ homo dereliquit. Dimiſit autem hic paſtor bonus nonagintanouem in deſerto, quia illos ſummos angelorum choros reliquit in cœlo. Quod deſertum, id eſt, derelictum dicitur, quia illud homo quando peccauit deſeruit.In deſerto igitur nonagintanouem oues remanſerant, quando in terra dominus vnam ouem quærebat, quia rationalis creaturæ numerus,angelorum videlicet & hominum,qui ad videndum deum conditus fuerat, pereunte homine erat imminutus, & vt perfecta ſumma ouium integraretur in cœlo, homo perditus quærebatur in terra. Nam quod hic Euangeliſta dicit in deſerto, alius dicit in montibus, vt ſignificet in excelſis, quia nimirum oues quæ non perierant,in ſublimibus cœlorum perſiſtebat. Quas tamen non ſecundum diuinitatis ſuæ præſentiam per *Oues 99 ſaluæ.* *Mat. 18.* *Quomodo 99 oues reliquit.*

quam vbique eſt, nec ſecundum gubernationem, cuius prouidentia & poteſtas ad omnia extenditur, ſed ratione humanitatis aſſumptæ ſecundum quàm in mundum venit, dicitur reliquiſſe. Nuſquam enim angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ. Dicitur etiam angelos reliquiſſe quantum ad eum prouidentiæ ordinem, qui eſt redimere delinquentes. Nec enim angeli qui non peccauerunt opus habent redemptione, nec illi qui peccauerunt redemptionis capaces ſunt.

Heb. 2.

G Et vadit ad illam quæ perierat. Siquidem Dei filius per incarnationẽ ſuam venit in hunc mundum quærere ouem quæ perierat. Exiui, inquit, à patre & veni in mundum. Et alibi dicit: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael. Hoc ipſum lõgè ante factum ſe promiſerat, dicens: Ecce ego ipſe requiram oues meas, & viſitabo eas ſicut paſtor viſitat gregem ſuum in die quando fuerit in medio ouium ſuarum diſſipatarum. Hanc ſuam pollicitationem compleuit, quando per viſcera miſericordiæ ſuæ viſitare nos eſt dignatus ex alto.

Chriſtus vt ouem quæſiuit. Ioan. 16. Mat. 15. Exec. 34. Luc. 2.

Venit ergo paſtor bonus oues ſuas diſſipatas viſitare, & viſitando congregare. Congregare, inquã, non ſolum per ſemetipſum, ſed etiã per ſuos. Ait enim: Qui non colligit mecum, diſpergit. Et iſtud colligere ſeu congregare, iuſtificare eſt. Vnde ipſe rurſum alibi ait: Ieruſalem Ieruſalem quę occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt. Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti.

Luc. 11. Mat. 23.

Dicat ergo paſtor bonus qui reliquit nonagintanouem oues in montibus, & venit ad illam quæ perierat: Reliqui domum meam, dimiſi hęreditatem meã. Venit enim à cœlo in mundum, à ſinu patris in vterum virginis, circumiuit exinde per ciuitates & caſtella. Et iuxta quod Apoſtolus Petrus perhibet, pertranſiuit benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabolo. Iuit tandem vltroneus ad mortem, inde ad inferna, hinc reſurgens à mortuis regreſſus eſt in cœlum. Et cur hæc omnia niſi quia quærebat ouem quæ perierat? Donec, inquit, inueniat eam, Nam illa ad paſtorem venire non poterat. Ouis enim ſeipſam perdere poteſt, recuperare nõ poteſt, ſed opus ei eſt vt requiratur. Dicat vnà cum ſua poſteritate vetus Adam: Erraui ſicut ouis quæ periit. Quin & omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſque in viam ſuam declinauit.

Iere. 12. Act. 10. Eſa. 53.

Circa

¶Circa tertium,quod eſt, inuentæ ouis gaudioſa reductio,ſubditur:

Et quum inuenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens. Et veniens domum conuocat amicos & vicinos,dicens illis: Congratulamini mihi,quia inueni ouem meam quæ perierat.

Ouem paſtor bonus quia propter nimiam infirmitatem ambulare non poterat, propriis humeris reportat, ad reliquum gregem. Vnde Greg.Niſſ. Quum pius paſtor ouem perditam reperiſſet,non puniuit,non verberauit,non vrgendo duxit ad gregem.Ipſe enim pœnas,verbera, & maledicta digna oui ſuſtinuit, vnde eam noluit moleſtare, ſed humiliter ſupponens humeris & portans, clementer adnumerauit gregi. Imponit,inquit,in humeros ſuos gaudens.Ouem humeris ſuis impoſuit,quia humanam naturam ſuſcipiens,peccata noſtra in ſe portauit. Vnde Ambroſius: H *Hieron.*

CHRISTVS te ô homo ſuo in corpore reuehit, quia tua in ſe peccata portauit. Humeri eius brachia crucis ſunt.Infirmitates enim noſtras & peccata noſtra ipſe portauit & omnia onera noſtra non grauatim ipſe ſuſcepit, perſolutis omnibus quæ debebamus,& nos etiam libenter portat vſque in domum noſtram,hoc eſt,in cœlum. *Greg.* *Vt ouem portat humeris.* *Theophy.*

Et veniens domum,inquit, illam videlicet, de qua vti paulò ante ex perſona ipſius per Prophetam dicitur:Reliqui domum meam.Ergo domus ad quam vnà cum oue inuenta rediit paſtor pius,patria cœleſtis eſt, de qua per Pſalmiſtam dicitur:Gloria & diuitiæ in domo eius.Et vnde ipſe ait: In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Ad hanc domum rediit, quando cum oue ſua in cœlum conſcendit. *Ioan.14.*

Conuocat amicos & vicinos. Paſtor noſter reparato homine ad regnum cœleſte rediit, vbi amicos & vicinos inuenit,illos videlicet angelorum choros,qui amici ſunt, quia voluntatem eius continuè in ſua ſtabilitate cuſtodiunt. Vicini quoque eius ſunt, quia claritate viſionis illius aſſidue perfruuntur. *Gregor.*

Sed quomodo hoc loco angeli cœleſtes dicuntur,vicini & amici,qui paulò ante oues dicti ſunt? Ad hoc dicitur ſecundum Theophyl. quia ſancti angeli ſecundum aliam & aliam relationem & oues dicuntur & amici paſtoris. *Quæſtio ſoluitur.*

Nam ſecundum quod omnis creatura condita ad Deum confertur, pecuina & bruta eſt, & ſecundum hoc etiam ipſæ ſupernæ virtutes dicuntur oues. At ſi ad alias rationales creaturas conferantur, dicuntur amici & vicini ipſi angelicarum virtutum chori.

I Amicos iſtos & vicinos ſuos Chriſtus conuocauit quãdo illis humanæ redemptionis myſterium manifeſtauit interrogantibus. Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? Iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ? Quibus reſpondit: Ego qui loquor iuſtitiam, & propugnator ſum ad ſaluandum. Hos igitur amicos & vicinos vt ſibi ſuper oue inuenta cõgratulentur, id eſt, conlætentur inuitat, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat.

Eſaia 63.

Et notandũ eſt, quod non dicit: Congratulamini inuẽtæ oui, ſed: mihi: quia videlicet eius eſt gaudium vita noſtra, & quum nos ad cœlum reducimur, ſolennitatem lætitiæ eius implemus. Sed & alia ratione congratulandum eſt ſibi, videlicet, quia non incaſſum ipſe in oue requirenda laborauit, nec fruſtra mortuus eſt qui ouem perditam tandem inuenit. Oui verò congratulandum non eſt, quæ nullis ſuis meritis eſt inuenta.

Gregor. Cur Chriſto congratulandum.

¶ Circa quartum, quod eſt dominicæ parabolæ conueniens applicatio, conſequenter dicitur:

Dico vobis quod ita gaudium erit in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonagintanouem iuſtis qui non indigent pœnitentia.

Dico vobis, inquit, Phariſæis & Scribis de eo quòd peccatores recipio murmurãtibus, quod ita gaudium eſt in cœlo non ſolum ſuper ſalute vniuerſorum, ſed etiam ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Quaſi dicat: Nemo ſuccenſet paſtori de inuenta quæ perierat pecude gaudenti, nec de ipſius gaudio quiſquam vel inuidia vel admiratione mouetur, quid igitur indignamini mihi peccatores recipienti? Nam ſi in oue vna irrationali, & quæ ad imaginem Dei facta non eſt cùm errauerit & fuerit inuenta tantum ſit gaudium, quantum gaudium veriſimile eſt fieri de recuperato homine rationali ad imaginem Dei

Theophyl.

Dei condito? Quàm ſuper nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Si enim pœnitentia & conuerſione non indigent, nullum poteſt eſſe gaudium ſuper ipſorum pœnitentia, nihilominus tamen eſt gaudium in cœlo ſuper eorum innocentia.

Quòd ſi quæras quid cauſæ ſit vt maius ſit gaudiũ de ſalute animæ deſperatæ, quàm de ea cuius ſemper fuit ſpes ſalutis, ſic enim eſſe multis apparet teſtimoniis. Reſpondetur ſecundum Auguſtinũ per ſimilitudines: Triũphat victor imperator, & tanto maius eſt gaudium victoriæ, quanto maius fuerat periculum in prælio. Rurſus tẽpeſtate nauem iactante, quum tranquillum iam mare factum fuerit & cœlum ſerenum, omnes nimis exultant, quia nimis timuerunt. Ad hæc. Quum charus quiſpiã grauiter ægrotans cõſequutus fuerit ſanitatem, tale fit gaudiũ quale nõ fuit quũ eſſet incolumis. Nõnulli ſitis mole ſtiã ſalſamentis ſibi adſciſcũt, vt delectabilior ſit potatio. K

Nota ſimilitudines.

Generalis horum & ſimilium cauſa eſt, quia gaudium naſcitur ex amore præſentiæ rei amatæ: quum autem res amata aut periit, aut periclitatur, pro non habita reputatur. Quum verò rurſum recuperatur, tanto amplius de ipſius eſt recuperatione gaudium, quanto magis nunc diligitur, quàm prius quum haberetur. Vnde Gregorius:

Gaudij de conuerſione peccatoris ratio.

Si quæras cur Dominus plus de conuerſis peccatoribus quàm de ſtantibus iuſtis in cœlo gaudium eſſe fatetur, hoc vtique reſpondemus, quòd ipſi per quotidianum eorum quæ videmus experimentum nouimus. Quia plerunque hi qui nullis ſe oppreſſos peccatorum molibus ſciunt, ſtant quidem in via iuſtitiæ, nulla illicita perpetrant, ſed tamen ad cœleſtem patriam anxiè non anhelant, & plerunque pigri remanent ad exercenda bona præcipua, quia valde ſibi ſecuri ſunt, quòd nulla commiſerunt mala grauiora.

At contra nonnunquam, hi qui ſe aliqua illicita egiſſe meminerunt, ex ipſo ſuo dolore compuncti inardeſcunt in amore Dei, ſeſéque in magnis virtutibus exercent, difficilia cuncta ſancti certaminis appetunt, omnia mundi derelinquunt, acceptis contumeliis lętantur, flagrãti deſiderio ad cœleſtem patriam anhelant. Et quia ſe à Deo erraſſe conſyderant, dãna præcedentia lucris conſequentibus recompenſant. Maius ergo de peccatore conuerſo quàm de ſtante iuſto gaudium fit in cœlo, quia & dux in

Hinc feruor conuerſorum.

prælio plus eum militem diligit, qui poſt fugam reuerſus hoſtem fortiter premit, quàm illum qui nunquam terga præbuit,& nunquam aliquid fortiter geſſit. Sic agricola illam amplius terram amat, quæ poſt ſpinas fructus vberes profert,quàm eam quæ nunquam ſpinas habuit,& nunquam fertilem meſſem produxit. Huiuſmodi fuit illa peccatrix,cui ad Domini pedes lachrymanti dimiſſa ſunt peccata multa,quoniam dilexit multum.

Ser.47.de fide Petri. Vnde Ambroſius: Fidelior factus eſt Petrus poſtquàm fidem ſe perdidiſſe defleuit,& ideo maiorem gratiam reperit quàm amiſit. *Rom.5.* Vbi enim ſuperabundauit delictum, ſuperabundauit & gratia.

L Sed inter hæc ſciendum eſt ſecundum Gregoriū, quia ſunt plerique iuſti in quorum vita tantum eſt gaudium, vt eis quælibet peccatorum pœnitentia præponi nullatenus poſſit. Non enim putandum eſt ſanctos angelos amplius gaudere de cuiuſlibet pœnitentia peccatoris, quàm ſuper innocentia atque iuſtitia Ioannis Baptiſtæ ex matris vtero ſanctificati,aut puritate virginum ſanctarum. *Non omnem pœnitentem iuſtis præferendum.*

Multi etenim nullorum ſibi malorum ſunt conſcij, & tamen in tanti ardoris afflictione ſe exercent,ac ſi à peccatis omnibus anguſtentur.Licere ſibi nolūt omne quod licet,contemnunt viſibilia, inuiſibilibus accenduntur,lamentis gaudent,in cunctis ſemetipſos humiliant,& ſicut nonnulli peccata operum, ſic ipſi peccata cogitationum deplorant. Quid itaque iſtos,niſi & iuſtos dixerim & pœnitentes,qui ſe & in pœnitentia & de peccato cogitationis humiliant,& recti ſemper in opere perſeuerant?

Hinc ergo colligendum eſt,quantum Deo gaudium faciat quàndo humiliter plangit iuſtus,ſi facit in cœlo gaudium quando hoc quod male geſſit per pœnitentiam damnat iniuſtus.

¶Circa tertium principale dicitur:

Aut quæ mulier habens drachmas decem, ſi perdiderit drachmam vnam,nônne accendit lucernam & euerrit domum,& quærit diligenter donec inueniat?

M Hic iterum adſtruitur de recuperatis errantibus angelorum exultatio. Vbi duo ſunt notanda. Vnum eſt, per parabolam priori conſimilem adſertionis confirmatio. Alterum eſt, parabolicæ ſignificationis gratioſa concluſio,ibi;Dico vobis.

¶Circa

Circa primum aduerte ſecundum Cyrillum,quòd per præcedentem parabolam in qua genus humanum dicebatur ouis erratica, docebamùr nos eſſe creaturam ſublimis Dei qui fecit nos &non ipſi nos,cuius paſcuæ oues ſumus: per hanc autem parabolam in qua humanum genus comparatur drachmæ quæ periit, oſtendit nos ad ſimilitudinem & imaginem regiã factos eſſe,ſcilicet,ſummi Dei. Nam drachmã nummus eſt impreſſam habens regiam figuram.Ait ergo:Quæ mulier habens drachmas decem.Qui ſignatur per paſtorem,ipſe & per mulierem. *Gregor.* Ipſe enim Deus, ipſe & Dei ſapientia. Et quia imago in drachma exprimitur,mulier drachmã perdidit, quãdo homo qui ad Dei imaginem conditus fuerat,à ſui conditoris ſimilitudine peccando receſſit. Sed mulier lucernam *Lucerna* accendit,quia Dei ſapientia in humanitate apparuit.Hãc *accenſa.* accendi lucernam inueniẽdæ drachmæ perditæ neceſſarium erat, quoniã homo qui iam proprium lumen amiſerat,inueniri non potuit niſi lumine alieno. Accẽſa autẽ lucerna domus euerritur,quia Dei ſapientia Chriſtus inter Iudæos lumine ſuæ prædicationis humani generis quod perierat ſalutẽ quęrẽs Iudaicã ſynagogam euerrit.

Porrò lumen quod accendit ſuper candelabrum poſuit, quando ipſe vt omnibus eſſet conſpicuus in crucem aſcendit.Fuerant ante penes gentes ignorantiæ tenebrę, vmbra legis apud Iudæos. Vtriſque autem, id eſt, & Iudæis & Gentibus recuperandis atq; ſaluandis, euangelicæ doctrinæ lucem CHRISTVS accendit.Vnde in Euãgelio ſcriptũ eſt:Lex per Moſen data eſt,gratia & veritas *Ioan. 1.* per Ieſum Chriſtum facta eſt.

Quod verò in nonnullis codicibus legitur:Euerrit,pro quo Gregorius alternando ponit, emundat,ab hac ſignificatione non diſcrepat, quia nimirum recepta luce veritatis praua mens à vitiis ſuis & delictis euerritur & emundatur:túncque ea quæ perierat drachma inuenitur,quum videlicet deterſis humanæ mentis vitiis reparatur in homine ſimilitudo conditoris.

Et quærit diligenter donec inueniat.Nimirum diligenter quæritur quod impenſe diligitur CHRISTVS autem hominem perditum ſic dilexit, vt pro eius recuperatione animam ſuam poſuerit, diligenter quærens donec inueniat. Quæſiuit ſanè vſque ad contumelias,vſq; ad minas, vſque ad flagella,vſque ad mortem,vſque ad inferna.

Sequitur:

Sequitur:

Et quum inuenerit, conuocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi quia inueni drachmam quàm perdideram.

N Et quum inuenerit, inquit. Nõ mirum ſi drachmã perditam inuenit, quam tam diligenter vbique etiam vſque ad inferna cum ardenti diuinitatis ſuæ lucerna quæſiuit.

Amicæ & vicinæ. Conuocat amicas & vicinas. Secundum Theophylactum, ſupernæ virtutes amicæ eius & vicinæ ſunt. Amicæ quidem, quia voluntatem eius faciunt: vicinæ verò, quia incorporeæ. Vel (vt idem dicit) amicæ ſunt omnes ſupernæ virtutes: vicinæ autem, ſunt propinquiores, vt Throni, & Cherubin, & Seraphin. Itaque conuocatis amicis & vicinis quid Dei ſapientia dicat audiamus: Congratulamini mihi, inquit, quia inueni drachmam quàm perdideram. Quum Deus æternum in ſe gaudium habeat, & angeli ipſi gaudeant in illo, gaudet tamen etiam de reſipiſcentium conuerſione quando iam id quod prædeſtinauit impletur. Nec tamen gaudium illud Deo nouum eſt, aut temporale, ſed æternum.

Gaudium angelis. Angeli verò, quibus effectus prædeſtinationis innoteſcit, de noſtra conuerſione temporaliter gaudent. Gaudent etiam hinc angeli, quia ad peccantium conuerſionem ipſi fuerant ſuis miniſteriis cooperati.

Drachma quid. Inueni, inquit, drachmam, quam perdideram. Drachmæ huius ſignificationem paulò altius attende. Angelorum & hominum naturam ad cognoſcendum ſe Dominus condidit, quàm dum cõſiſtere ad æternitatem voluit, eam proculdubio ad ſuam ſimilitudinem creauit.

Decem verò drachmas mulier habuit, quia nouẽ ſunt ordines angelorum. Sed vt compleretur electorum numerus, homo decimus eſt creatus, qui conditori ſuo nec poſt culpam periit, quia hunc æterna ſapiẽtia per carnem miraculis coruſcans ex lumine teſte reparauit.

¶Circa ſecundum, quod eſt parabolicæ ſignificationis grata concluſio, ſubditur:

Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.

O Gaudium, inquit, erit coram angelis Dei, qui (vt iam *Greg.* dictum eſt) vicini ſunt & amici Chriſti, ſuper vno peccatore pœ-

tore pœnitentiam agente, & tamen per Prophetam Dominus dicit: Quia quacunque die iuſtus peccauerit, omnes iuſtitiæ eius in obliuionem erunt coram me. *Ezec. 18.*

Vbi eſt attendere diſpenſionem ſupernæ pietatis. Stantibus ſi ceciderint minatur pœnã, lapſis verò vt reſurgere appetat promittit miſericordiam. Illos terret, ne præſumant in bonis iſtos refouet, ne deſperent in malis.

Iuſtus es, iram pertimeſce ne corruas. Peccator es, præſume de miſericordia vt reſurgas. Ecce autem iam lapſi ſumus, ſtare nequaquam voluimus, in prauis noſtris deſideriis iacemus. Sed qui nos rectos condidit, adhuc expectat & prouocat vt reſurgamus. Sinum ſuæ pietatis aperit, nos quoque ad ſe recipere per pœnitentiam quærit. Sed pœnitentiam agere dignè nõ poſſumus, niſi modum quoque eiuſdem pœnitentiæ cognoſcamus.

Pœnitentiam quippe agere eſt, & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui ſic alia deplorat vt tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut ignorat, aut diſſimulat. Quid enim prodeſt ſi peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc auaritię æſtibus anhelat? Aut quid prodeſt ſi auaritię culpas iam lugeat, & tamen inuidiæ facibus tabeſcat? *Pœnitentiam agendi modus.*

Dictarum itaque parabolarum finis & ſcopus hic eſt, vt phariſæorũ & ſcribarũ obmurmurantiũ Chriſto, q̃ cõuerſos iã peccatores ad ſe reciperet, confutetur iniquitas. Ac ſi illis dicat: Si is qui ouem vnã è grege perdidit, hanc diligenter quærit, & tandẽ inuentam libenter, imò gaudẽter recipit, nequaquã mihi debetis indignari, ſi peccatores & ſimplices iam reſipiſcentes & humiliatos recipio ad pœnitentiam, qui iamdudum aberrantes perierant per culpam. P

Rurſum: Si drachmam vnam amiſſam tanta cum diligentia mulier quærit, vt accenſa lucerna totam ſcrutetur & euertat domum, & plurimum gaudeat de inuenta, nec ob hoc gaudium quiſquã ei vel indignetur vel ſuccenſeat. iniquam manifeſtum eſt veſtram aduerſum me eſſe indignationem qui homines ad Dei imaginem factos & à peccatis ſuis ad me conuerſos admitto.

Quum autem hinc ſit angelis gaudium, vnde vobis eſt indignationis & inuidiæ tormentum, vobiſipſis teſtes vos eſſe palàm eſt, quia illorum nequaquã eſtis digni conſortio, à quorum clementia & benignitate veſtra & vos tanto interuallo ſeparauit inuidia. Verum illius vos potius *Phariſæorum inuidia ſuggillatur.*

ſatellitium

Sap.2. ſatellitium eſſe probatis, de quo ſcriptum eſt: Inuidia dia-
Diaboli ſatellitium boli mors intrauit in orbem terrarum. Siquidem inuidia
diaboli mortem, Dei charitas vitam homini peperit & ſa-
Phariſæi. lutem. Denique tandem pernoſcatis quia venit filius ho-
Luc.19. minis quærere & ſaluum facere quod perierat. Congau-
deant ſuper inuenta quæ perierat oue amici vel vicini a-
mico paſtori vnanimes, inuideant ei recuperatam ouem
inimici inuidia ſua tabeſcentes. Congratulentur mulieri
ſuper inuenta quæ amiſſa fuerat drachma pretioſa vicinæ
& amicæ: quæ autem huic indignantur & cruciantur in-
uidia, æmulas ſe eſſe produnt & inimicas. Qui eiuſmodi
ſunt, in futuro cum ſæuis dæmonibus: qui verò clementes
Auguſt. & miſericordes, cum benignis angelis ſunt deputandi. Ta-
8. con. lium vnus ille erat qui hæc quæ dicta ſunt domini verba
c.3. pia mentis attentione conſyderans, ait: Nos cum magna
exultatione audiuimus quòd exultantis paſtoris humeris
reportetur ouis quæ errauerat, & drachma reinuenta re-
feratur in theſauros tuos Domine congratulantibus vi-
cinis mulieri quæ inuenit eam, & lachrymas excutit gau-
Ambr. dium ſolennitatis domus tuæ. Itaque vnuſquiſque incite-
tur ad probitatem, ſi conuerſationem ſuam gratam eſſe
voluerit cœtibus angelorum, quorum debet vel patroci-
nium adſectare, vel vereri offenſam.

DOMINICA QVARTA POST PENTECOSTEN.

ESTOTE *miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. Luc.6.*

Tria in hac ſancti Euangelij lectione comprehenduntur. Primum eſt, de impendenda proximis miſericordia generale mandatum. Secundum, quibus in operibus potiſſimum ſit proximo miſerandum, ibi: Nolite iudicare. Tertium quo ordine ſit ad proximi delinquentis correctionem procedendum, ibi: Dicebat autem illis & ſimilitudinem.

Circa

Circa primum dicitur: Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. Ecce de impendenda proximis miſericordia mandatum generale. Quia enim nemo regnum cœlorum quaſi ſuis meritis debitum, ſed per gratiam & Dei miſericordiã accipit, legem hanc Deus iuſtus homini præſtituit, vt ſi Deũ ſibi vult miſereri, & ipſe fratri faciat miſericordiã, dicente Domino: Beati miſericordes, quoniã ipſi miſericordiã conſeq̃nẽtur. Cõtrà verò, iudiciũ ſine miſericordia fiet ei qui nõ fecit miſericordiam. A

Eſt autem miſericordia, animi condolens affectus, cum additamento beneficij, vt compatiamur proximo, & largiamur de proprio. Magnum autem eſt præconium miſericordiæ ſeu pietatis. Reddit enim hæc virtus nos Deo conformes, & quaſi quædam ſigna ſublimis naturæ noſtris imprimit animabus. Sicut pater veſter, inquit, miſericors eſt. Ecce miſericordiæ exemplum & forma. Si à formica prudentiam diſcere iubetur piger, quis à Deo miſericordiam diſcere recuſet? Ipſe eſt enim creator & pater noſter, cui dicimus: Pater noſter qui es in cœlis, de quo per Moſen dicitur: Nunquid non ipſe eſt pater tuus qui poſſedit, fecit, & creauit te? Huius patris ſunt miſerationes ſuper omnia opera eius. Bonus eſt enim etiam ſuper malos & ingratos, & ſolem ipſum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. *Miſericordia quid.* *Cyril.* *A Deo diſce miſericordiam.* *Deut. 32.* *Matth. 5.*

Excluduntur igitur à numero filiorum Dei, qui hunc in operibus miſericordiæ nolũt imitari. Ipſe per Prophetam loquitur, dicens: Patrem vocabis me, & poſt me non ceſſabis ingredi. Et Apoſtolus: Imitatores, inquit, Dei eſtote ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione, ſicut & Chiſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. *Hierem. 3.* *Epheſ. 5.*

Apparet autem nobis & aſſiduè probatur cœleſtis patris imitãda nobis miſericordia in multis. Primum in eo quòd peccãtem hominem lõganimiter expectat, & ſuſtinet patiẽter. Peccamus enim, & ipſe diſſimulat: non cõtinemus à ſceleribus, & ipſe continet à verberibus: multo tẽpore prolõgamus iniquitatem, & ipſe benignus dilatat pietatem. Vnde per Apoſtolum Petrum dicitur: Deus patiẽter agit propter vos, nolẽs aliquem perire, ſed omnes ad pœnitẽtiam reuerti. Magna planè (inquit Bernardus) miſericordia Domini in expectatione eſt. Non enim peccãtem angelum expectauit, ſed præcipitauit: primum hominẽ peccantẽ nõ diſtulit, ſed protinus expulit paradiſo. B *2. Pet. 3.*

Nunc

Nunc autē pleroſque ſuſtinet,diſſimulat,& patienter vſque in ſenectam expectat & ſenium. Hæc eſt enim gratia Chriſti & virtus crucis ipſius. Viuo ego (inquit) nolo mortem peccatoris,ſed vt conuertatur & viuat. Secundò patet hoc ipſum in eo quòd auerſum à ſe peccatorē & in perditionem ſuam ſponte properantē multipliciter reuocat Denique in eo quòd ingrato peccatori ad vſum vitæ creaturarū ſuarū indulget adminicula. Non enim dignus eſt peccator pane quo veſcitur. Ait paterfamiliàs de ficulnea ſterili: Ecce anni tres ſunt ex quo venio quærēs fructū in ficulnea hac,& nō inuenio. Succide ergo illam. Vt quid etiam terrā occupat? Magna ergo & benigna eſt erga malos & ingratos Dei clementia,admiranda gratuitæ exhibitio pietatis, qua beneficia ſua largiri non deſinit, non ſolum vbi nullū inuenit meritum,ſed vbi etiam ple-

Luce 15. rūque abūdat peccatum. Quin & in eo mira Dei elucet miſericordia,quòd peccatorē vel ſerò redeūtē,paterna recipit benignitate. Siquidē miſericordia mot⁹ ſuper prodigū filiū redeūtē,obuiis hūc vlnis recipiēs amplexatur patet.

C Itaque tu quiſquis es qui tanti patris eſſe vis imita-

Galat. 6. tor, ad exemplum ipſius,ſuſtine onerosum fratrem ipſius

Sic imitare patrē. onera patienter portando, vt ſic adimpleas legem Chriſti. Rurſus ſtude illum ſi potes ab erroribus ſuis reuocare & lucrifacere Deo,& reparare in ipſo charitatē. Denique, ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum : & ſi ſitit,potum da

Rom. 12. illi. Vnde & ipſe Dominus in Euangelio: Diligite,inquit,

Matth. 5. inimicos veſtros, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos,& benefacite his qui oderunt vos.

Imitationis premium. Grande ſanè & arduum, ſed ingens & omni maius æſtimatione præmium, videlicet vt ſitis filij patris veſtri. Magnum eſt enim imitari Deum,& adhuc longè maius, adſcitum eſſe ab eo gratiam adoptionis filiorum. Nā qui

Luce 17. filij,& hæredes. Denique ad eiuſdem ſummi patris imitationem qui recipit vel ſerò ad ſe redeuntes,& tu etiam ſi ſepties in die peccauerit in te,& ſepties in die conuerſus fuerit ad te,dicens: Pœnitet me,dimitte illi.

Eſt & alia eiuſdem ſummi patris erga nos miſericordia quæ omnes prædictas confirmat,& complet. Quum enim (ſi quæ ſint) noſtræ iuſtitiæ non ſint condignæ ad futuram gloriam, nequaquam ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos,ſed ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos facit in vita æterna.

¶Circa

¶Circa ſecundum principale dicitur.

Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.

Hic oſtenditur in quibus potiſſimũ operibus ſit proximo miſerandũ. Vbi duo ſunt conſyderanda. Vnum eſt, de miſericordiæ erga fratrem exercitio. Alterũ eſt, de condigno impẽſæ miſericordiæ præmio, ibi: Menſuram bonam. D *Triplex miſericordia.*

Circa primum dicitur: Nolite iudicare, & non iudicabimini. Vbi eſt notandum, triplicem erga proximum exercendam eſſe miſericordiam, videlicet, miſericordiam fraternalis ſupportationis, benignæ condonationis, temporalis ſubuentionis.

Harum prima notatur in eo quod dictum eſt: Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Hanc Domini ſententiam Apoſtolus ſequutus, ait: Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. *Gal. 5.* Vbi tamen nequaquam prohibetur iudicium iuſtitiæ, quo malefici legibus plectuntur & abſoluuntur inſontes, dicente domino in Euangelio: Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate. *Ioan 7.* Et vnde per Pſalmiſtam dicitur: Iudicate egeno & pupillo. Sed temerario tantum nobis iudicio interdicto iubemur ea facta quæ dubium eſt quo animo fiant in meliorem partem interpretari.

Quod enim ſcriptum eſt: Ex fructibus eorum cognoſcetis eos, de manifeſtis dictum eſt quæ non poſſunt bono animo fieri, ſicuti ſunt ſtupra, blaſphemiæ, furta, & ſimilia, de quibus nobis iudicare permittitur. *Matth. 7.* *Iudicium temerariũ prohibetur.* De genere autem ciborum quia poſſunt bono animo & ſimplici corde ſine vitio concupiſcentiæ quicunque humani cibi indifferenter ſumi, prohibet Apoſtolus iudicari eos qui carnibus veſcebantur & vinum bibebant ab eis qui ſe ab huiuſmodi alimentis temperabant. Qui manducat, inquit, non manducantem non ſpernat. Et qui non manducat, manducantem non iudicet. *Rom. 14.*

Ad hoc etiam pertinet quod alio loco dicit: Nolite ante tempus iudicare, quoadúſque veniat Dominus qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. *1. Cor. 4.* Sunt autem quædam facta media, quæ ignoramus quo animo fiant (vt iam dictum eſt) quæ & bono animo & malo fieri poſſunt, de quibus temerarium eſt iu-

dicare, maxime vt condemnemus. Horum enim veniet tempus vt iudicentur, quum dominus illuminabit abſcõdita tenebrarum, & manifeſta faciet conſilia cordiũ. Vnde & B. Auguſtinus hæc tractans, dicit:

E In conuerſatione humana ſunt aliqua quæ rationabiliter reprehenduntur, ſunt verò quæ non ſine peccato iudicantur. Aperta enim mala & iudicari & argui debent, illa verò quæ vtrùm bono an malo animo fiant ſcire non poſſumus, iudicare penitus non debemus. Verbi gratia:

Quæ non iudicabis. Vides hominem frequentius ieiunare, congaude, & noli nimis laudare, quia poteſt hoc quod facit pro humana gloria fieri. Sed & noli vituperare, quia poteſt & pro Deo & pro animæ remedio ieiunare.

Vidiſti alium indicto ieiunio publicè velle prandere, cum dilectione admone. Si dixerit ſe pro ſtomachi laſſitudine ieiunare non poſſe, crede, & noli iudicare, quia vtrunque poteſt fieri, vt pro gula vel luxuria prandere velit, & præ infirmitate ieiunare non poſſit.

Vidiſti alterum ſubditis ſuis cùm ſeueritate diſciplinã imponere, & indulgentiam tardius dare, noli iudicare crudelem, quia forſitan non fit morbo iracundiæ, ſed diſciplinæ zelo & amore iuſtitiæ.

Fortè vicinus aliquis aut amicus tuus, dum animum ſuum habet in rebus ſibi ſatis neceſſariis occupatũ, aut tardius te ſalutauerit, aut tardi⁹ occurrerit quàm debuit, noli eum ſuperbum iudicare, noli malignum credere, ſed magis hoc aut per obliuionem aut per negligẽtiã quàm per deſpectum aut per ſuperbiam factum crede, quia fortè & tibi hoc (et eſt humana fragilitas) frequenter euenit vt in rebus aliis nimis intentus aliquid minus cautè, aut minus ſollicitè feciſſe videaris, & tamen noluiſti te pro hac re malo animo iudicari.

Piè iudicandum. In iſtis ergo & ſimilibus, quæ vtrum bono (vt dictũ eſt) an malo animo fiant, ſcire non poſſumus, melius eſt vt ad partem dexteram animum noſtrum declinemus: quia tolerabilius eſt nos in hoc præueniri vt eos qui mali ſunt bonos eſſe credamus, quàm vt conſuetudine iudicandi etiam de bonis quod malum eſt ſuſpicemur. De illis verò *Quæ iudicare licet.* quæ aperta ſunt & publica mala iudicare & arguere (cũ charitate tamẽ, vt iam dictũ eſt) & poſſumus & debemus, odio habẽtes nõ hominẽ ſed peccatũ, nõ vitioſum ſed vitiũ, morbúmq; potius ꝙ ęgrotũ deteſtantes. Nã publicus adulter,

adulter, raptor aſſidue ebrioſus, proditor, ſuperbus, ſi iudicati vel caſtigati non fuerint, implebitur in eis illud quod beatiſſimus martyr Cyprianus de talibus dixit: Qui peccantem verbis adulātibus palpat, peccati fomitem ſubminiſtrat. Verum à temerario nos coërcet iudicio, qui ait:

Caue ſerue Dei alienæ cõuerſationis aut curioſus eſſe explorator, aut temerarius iudex, & ſi perperam actum quid deprehendas, nec ſic iudices proximum, magis autem excuſa. Excuſa intentionem, ſi opus non potes, puta ignorantiam, puta ſurreptionem. Quod ſi omnem omnino diſſimulationem rei certitudo recuſat, ſuade nihilominus ipſe tibi & apud temetipſum dicito: Vehemens nimis fuit illa tentatio, quid de me illa feciſſet ſi accepiſſet in me ſimiliter poteſtatem? F *Bern.*

Porrò variis ex cauſſis contingit alium iudicare, videlicet, Primo ex euidentia patrati ſceleris, & hoc non imputatur ad peccatum, habent enim homines iudicare de his quæ foris patent, vt dictum eſt. *Tribus modis alium iudicare contingit.*

Secundò, ex euidentibus ſignis. Verbi gratiá: Quum quis furem eſſe iudicat eum quem deprehendit per noctem pariete perfoſſo domum intraſſe. Et ſic etiam non eſt peccatum in eo qui iudicat, ſed in eo qui tale ſcandalum alteri præſtitit. *1. Reg. 15*

Tertiò contingit iudicare ex ſignis leuibus, in quo iudicio triplex gradus attēditur. Primus, quādo ex ipſis ſignis leuibus incipit quis dubitare de alterius integritate: quod quia ex humana infirmitate procedit, nec propriè iudiciũ eſt ſed ſuſpicio tantum, peccatum veniale cenſetur.

Porrò ſuſpicionis huiuſce cauſſa ſeu radix triplex eſt. Prima eſt, propria malitia. Is enim qui in ſeipſo malus eſt, facilè de aliis malũ ſuſpicatur. Vnde per ſapientem dicitur: In via ſtultus ambulans, quum ipſe ſit inſipiēs, omnes ſtultos æſtimat. Sicut enim difficulter aliquem ſuſpicatur malum qui bonus eſt, ita & vix quenquam credit bonum eſſe qui malus eſt. Secunda ſuſpicionum radix eſt odium aut inuidia. Faciliter enim quis malum de illo ſuſpicatur quē odit, vel cui iraſcitur, aut inuidet. Tertia eſt frequens experientia. Pronus enim eſt quiſq; ad ſupplicandum aut credendum, quod ipſum multi temporis experientia docuit, iuxta illud: In multo tempore eſt prudentia. Hinc eſt quòd is qui frequenter alienis fraudibus circumuentus eſt, citius dolum ſuſpicatur, iuxta quod ait quidam: *Suſpicionis radix triplex.* *Eccle. 10.* *Iob. 12.*

Ouidius

Terretur minimo pennæ ſtridore colomba
Vnguibus accipitris ſaucia facta ſemel.
Qui ſemel eſt captus fallaci piſcis ab hamo
Omnibus vnca cibis æra ſubeſſe putat.

Et hinc eſt quòd ſenes plerunque ſunt magis ſuſpicioſi, quia dolos ſæpenumoro ſunt experti. Harum trium cauſſarum duæ pertinent ad peruerſitatem affectus. Tertia verò, à ratione ſuſpicionis accedit ad certitudinem, inquantum experientia ad fidem faciendam proficit.

Iudicat & condemnat. Verum ſi quis ex ſignis leuibus alicuius pro certo malitiam æſtimat, in culpam ruit temerariè iudicantis. Quòd ſi ex huiuſmodi ſignis non ſolùm prędicto modo iudicat, ſed etiam procedit ad punitionem fratris, is nō ſolum temerè fratrem iudicat, ſed etiam condemnat, dignus profectò qui & iudicetur & condemnetur, iuxta quod Dauid imprecatur in Pſalmo, dicens: Quū iudicatur exeat condemnatus. Itaque nolite condemnare, inquit, & non condemnabimini. Proinde non tantum ille temerè damnat, qui eo quo dictum eſt modo, contra fratrem procedit ad punitionem, ſed & is qui hunc ſiue detractionis ſiue contumeliæ verbis affirmat habere culpam, ac per hoc etiam pœnæ eſſe obnoxium.

Detractio & contumelia. Eſt autem detractio, contaminatio alienæ famæ per verba occulta. Porrò detractionis mater inuidia eſt. Contumelia verò eſt in manifeſto, quando videlicet contra alterius honorem quiſpiam aliquid ei vnde confundatur improperat. Et eſt contumelia detractione grauior, quòd maiorem habet proximi contemptum.

Secundò exercenda eſt erga proximum miſericordia benignæ condonationis, vnde ſubditur in litera:

Dimittite, & dimittetur vobis.

Aug. *Miſericordia condonationis.* Ergo in manibus noſtris & in noſtro arbitrio poſuit deus vnde ſaluemur, Dimittite, inquiens, & dimittetur vobis. Ineffabilis eſt dei clementia quæ neminem vult perire, viámque breuem ad ſalutem veniendi oſtendit. Et turpis aut nulla in die iudicij erit excuſatio, quum ſecundum tuam ſententiam, quod feceris ipſe patieris. Itaque donate vobiſmetipſis, inquit Apoſtolus, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam, ſicut & dominus donauit vobis, & ita vos. *Col. 3.*

Porrò qui in ſe delinquenti fratri non dimittit, non putet ſibi à Deo peccata dimitti. Vnde per Sapientē dicitur:

Homo

Homo homini ſeruat iram,& à deo quærit medelam. In hominem ſibi ſimilē non habet miſericordiam,& de peccatis ſuis deprecatur. Ipſe dum caro ſit reſeruat iram, & propitiationem quærit à deo. Quis exorabit pro delictis illius? Paulò ante præmiſerat, dicens: Qui vindicari vult, à domino inueniet vindictam, & peccata illius ſeruans ſeruabit. Et continuò ſubiecit: Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Quum enim multa ſint genera eleemoſynarum quibus adiuuamur vt dimittantur nobis peccata noſtra, nihil tamen eſt maius illa qua ex corde dimittimus quod in nos quis peccauit. *Eccl.28.* *Aug.*

Tertio exercenda eſt erga proximum miſericordia temporalis ſubuentionis. Vnde ſubditur:

Date,& dabitur vobis.

Dimittere iniurias,dare beneficia iubet,vt & nobis peccata dimittantur, & vita detur æterna. Qua ſententia breui ſed eximia, cuncta quæ latiſſimè de conuerſando cum inimicis ante mandauerat, comprehendendo concludit: Duo igitur ſunt opera miſericordiæ quæ nos liberant. Primum, ad ignoſcendum pertinet: ſecundum ad præſtandum beneficium. Et ſunt quaſi alæ duæ, quibus hominis oratio ad deum vſque conſcendit, ſi videlicet quod in ipſum committitur ignoſcit delinquenti, & donat egenti. Vnde Leo papa. H *Beda.* *Miſericordia ſubuentionis.* *Aug.*

In ſummo iudicio tanti æſtimabitur vel largitatis benignitas,vel tenacitatis impietas,vt pro plenitudine omniū virtutum & pro ſumma omnium commiſſorum reputetur, & per vnum malum illi in ignem mittentur æternum, & per vnum bonum iſti introducentur in regnum. Vnde etiam per Salomonem dicitur: Facere miſericordiam magis placet Deo quàm victimæ. Et in Oſee Dominus loquitur,dicens: Miſericordiam volo & non ſacrificium. *Prou.21.* *Oſee.6.*

¶ Circa ſecundum,quod eſt de ſuperabundanti impenſæ miſericordiæ præmio,ſubditur:

Menſuram bonam,& confertam,& coagitatam,& ſuperfluentem, dabunt in ſinum veſtrum.

Quum ad officia pietatis prouocaſſet, mox etiam futuræ retributionis modum inſinuat, vt tantò magis pietati inſeruiamus,quò ſecuri ſumus de pleniſſima retributione. Ait enim: Menſuram bonam, & cætera quæ ſequuntur.

Quum dicit menſuram, vtique inſinuat æternæ beatitudinis præmium iuxta menſuram meritorum eſſe reddendum. Vnde Gregorius: Quæ in electis in hac vita eſt diſcretio operum, in alia quoque vita proculdubio erit diſcretio dignitatum, vt quo hic alius alium ſuperat, illic alius alium retributione tranſcendat. Et licet illa retributionis dignitas æqualis non ſit, vna tamen omnibus beatitudinis erit vita.

4 Mor. Meritis vt præmium reſpondebit.

Menſura bona. Boetius.

Menſuram bonam, inquit. Siquidẽ æternæ beatitudinis præmium non modo bonum eſt, ſed etiam omniũ ſumma & plenitudo bonorum, cunctáq; intra ſe continens bona: cui ſi quid abforet boni, ſummum bonum eſſe nõ poſſet, quoniam relinqueretur extrinſecus quod poſſet optari.

Eſt enim beatitudo ſtatus omniũ bonorũ aggregatione perfectus, quo quis adepto nihil vlterius deſiderare queat.

1. Cor. 2. Vnde & per Apoſtolum dicitur: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quod præparauit Deus his qui diligunt illum. Ecce menſura bona.

Menſura conferta. Pſal.

Et confertam, id eſt, plenam, Plena nanque cœleſti beatitudine erit anima, ita vt nihil animæ, aut mentis, aut intellectus, aut ſenſuum, vacuum ſit à gloria. Inebriabuntur, inquit, ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Et iterum: Replebimur, inquit, in bonis domus tuæ.

Menſura coagitata. De vita contemplatiua.

Et coagitatam, id eſt, firmam, quæ enim firma eſſe volumus coagitamus. Tale beatitudinis erit præmium, ſtabilitum videlicet & ſecurum. Vnde Proſper: Futura vita ibi creditur eſſe, vbi eſt certa ſecuritas, ſecura trãquillitas, æterna felicitas, vbi amor perfectus, timor nullus, dies æternus, & vnus omnium ſpiritus. Coagitata etiam eſſe dicitur illa menſura propter gaudium de mutua inter ſe ſanctorum omnium beatitudine, vbi vniuſcuiuſque beatitudo alteri coagitabatur. Vnde Theoph. Non parcè remetietur Dominus, ſed opulentè. Sicut enim menſuras farinam adcumulas, concutis, exundaréque facis (ſiquidem abſq; parſimonia metiri vis) ita & dominus menſuram magnam, & exundantem dabit tibi.

K Et ſupereffluentem. Supereffluens dicitur, quia merita excedit. Dedimus temporalia pro æternis, mundana pro diuinis, terrena pro cœleſtibus. Vel ideo ſupereffluẽs, quia plenitudo beatitudinis animæ, etiam in corpus redundabit. Vnde Auguſtinus: Tam potẽtem fecit Deus animam,

Menſura ſupereffluens. Ad Dioſc.

vt de eius pleniſſima beatitudine quæ in fine temporum ſanctis promittitur redundet in inferiorem naturam, quę eſt corpus, non quidem beatitudo quæ intelligentis & fruentis eſt propria, ſed incorruptionis vigor.

Dabunt, inquit, in ſinum veſtrum. Quia per illorum merita quibus vel calicem aquæ frigidę in nomine diſcipuli dederunt, mercedem cœleſtem recipere merebuntur. Tale eſt & illud quod de pauperibus veritas dicit: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt quum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula. Non enim pauperes ipſi mercedem reddet iis qui eleemoſynas illis fuerint elargiti. Sed CHRISTVS, pro cuius hoc fecerũt dilectione. Quam tamen ipſi dare dicuntur, quia promerendæ illius occaſionem dedere, quum vel egentes miſerè, vel improbè ſæuientes fortiorum ſunt & tolerati patientia, & beneficentia ſuſtentati, & ad ipſam aliquoties fidem dulci gratia prouocati. Multi quippe malorum hominum contra bonos ſæuientes eorum aut patientia aut beneuolentia ad rectitudinem charitatis ſunt reuocati. *August. de queſt. euang.* *Lucæ 13.* *Beda.*

Dicitur autem hæc menſura in ſinũ dari, quòd ea quę in ſinu habemus, poſſidemus ſecuri. Bene ergo menſura hæc in ſinũ dari dicitur, vt cum quanta ſit ſecuritate poſſidenda, quantáque retinenda charitate, monſtretur. Nihil enim ſecurius atq; amabilius eſt eo quod in ſinu collocamus. Porrò cauſam retributionis iſtius ſubdit, dicẽs: *In ſinum veſtrum.*

Eadem quippe menſura qua menſi fueritis, remetietur vobis.

Interrogabit fortaſſis hic aliquis: Si ſupereffluenter redditur, quo modo eadem eſt menſura? Ad quod dicimus, quòd non dixit, tanta menſura remetietur vobis, ſed eadem. Qui enim benefacit, benefiet ei, quod eſt eadem menſura remetiri. Sed ideo ſupereffluentem dixit, quia milies benefiet ei qui benefecerit. Sic etiam in iudicando. Qui enim iudicat, & deinde iudicatur, accipit eandem menſuram; qui autem plus condemnatur quam cõdemnauit, ſupereffluentem recipit ipſe menſuram. Iuxta hoc & per Apoſtolum dicitur: Qui parcè ſeminat, hoc eſt, modicè & manu tenaci, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, in benedictionibus & metet, id eſt, copioſe. Itaque menſuræ nomine ipſam iudicij regulam ſignificatam accipimus. Vnde per alium Euangeliſtam apertius dicitur: In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Sed nunquid ſi nos temerè & iniquè iudicauerimus, *L* *Theoph.* *Queſtio.* *1. Cor. 9.*

etiam temerè Deus ipſe qui iuſtus iudex eſt, iudicabit? Aut ſi iniqua menſura menſi fuerimus, nunquid & apud Deum iniqua menſura eſt, qua nobis remetietur?

Solutio. Sed hoc ideo dictum eſt, quia temeritas qua noces alij, ipſa tibi noceat neceſſe eſt, & iuſtitia qua alium iuuas, reſtat etiam vt ipſa te adiuuet. Vnde Chryſoſtomus: Vt diligentius peccata tua examinentur, legem primus ipſe poſuiſti de his ſeuerius quæ proximus peccauerit iudicando. *Nota.* Sunt enim eæ diabolicæ tentationis inſidiæ. Nam qui ſeuerè diſcutit aliena, nunquam propriorum veniam promerebitur, dicente Apoſtolo: *Rom. 2.* Inexcuſabilis es ô homo omnis qui iudicas.

Poteſt etiam hæc menſuræ ſeu retributionis æquitas de quibuſcunque noſtris operibus generaliter intelligi. *Baſilius.* Nam qua vnuſquiſque menſura aut peccat, aut bene agit, eadem præmia feret aut pœnas. Quod enim pœna reddatur ſecundum menſuram culpæ, lex ipſa perhibet quæ dicit: *Deut. 25.* Secundum menſuram delicti erit & plagarum modus. Et vnde rurſus in Apocalypſi dicitur: *Apoc. 18.* Quantum glorificauit ſe & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.

Cur peccatum æterno punitur. Sed dicat aliquis: Non videtur quòd ſecundum eandem menſuram malum qua perpetratum eſt puniatur, nam non niſi temporaliter homo peccat, & æternaliter punitur. Ad quod dicitur, quòd idcirco peccatum temporaliter commiſſum ſine fine poſt hanc vitam iuſtè punitur, quia hoc per temporalem delere pœnitentiam homo contempſit.

Gregor. Rurſus, quia homo finaliter impœnitens quantum in ſe eſt æternaliter peccat, qui ſi poſſet ſine fine viuere, eligeret & ſine fine peccare. Et quia Deus in retributione operum voluntatem magis pēſat quàm facultatem, ideo iure æternaliter punitur, qui ſi potuiſſet, voluiſſet vtique æternaliter peccare. Adhæc, quia infinitum & æternū bonum peccando contempſit, hoc bono iure priuatus, perpetuis malis & ſuppliciis addicitur.

¶Circa tertium principale dicitur:

Dicebat autem eis & ſimilitudinem Nunquid poteſt cæcus cæcū ducere? Nonne ambo in foueam cadunt? Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. Perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter eius.

Hic

Hic oſtenditur quo ordine ad delinquentis correctionem ſit procedendum. Vbi duo ſunt conſyderāda. Vnum eſt, propriæ emendationis neceſſaria ratio. Alterum, eiuſdem rationis exhortatiua concluſio, ibi: Hypocrita eiice primum.

Circa primum, attende quòd hoc ordine tandem eſt proximus à te corrigendus, videlicet, vt temetipſum primum correxeris, iuxta quod monet qui ait: Miſerere animæ tuæ placens Deo. M *Eccleſ. 3.*

Senſus huius ſententiæ pendet ex ſuperioribus vbi de danda eleemoſyna & iniuria dimittēda præcipitur. Quaſi dicat: Si te ira contra violentum, & contra petētem phylargiria cæcauerit, nunquid tua mēte vitiata, vitium eius curare poteris? aut ille ſolus qui iniuriam fecit, & non tu etiam qui ferre neſciebas reus deputaberis? At ſi mitem te tranquillíque pectoris eius improbitas inuenerit, & ille ad pœnitentiam mouebitur, & tu patientiæ præmio donaberis, quia cæcum vidente oculo (hoc eſt, corde ſereno) ducere curabas ad lumen. *Beda.* *Cæcus cæcū quando ducit.*

Vbi Theophylactus: Dic quæſo, Nónne alterum iudicans, & ipſe eadem peccans, comparatus es cæco cæcum ducenti? Nam ſi alium condemnas, & ipſe in eadem incidis peccata, vterque cæci eſtis: & videris quidem illi dux eſſe ad bonum, eò quòd condemnas, non es autem dux. Quomodo enim ille à te ad bonum inducetur quum & tu labaris? Non eſt enim diſcipulus ſuper magiſtrum. Si igitur tu qui doctor videris eſſe & dux, laberis, omnino cadet etiam qui docetur ac ducitur. Elaboratus enim diſcipulus (hoc eſt perfectus) erit, ſi ſit ſicut magiſter eius. Hęc dixit etiam, vt ne condemnentur hi qui ſunt inferiores nobis ſi videantur peccare.

Vel ſic expone: Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. Magiſter cœleſtis & omnium piè viuentium Dominus, Chriſtus eſt. Diſcipuli eius omnes ſūt quos titulus Chriſtianitatis exornat, iuxta quod ad eos ipſe dicit: Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus. Hic ergo tantus tantæque ſingularitatis magiſter homo factus quum eſſet Deus, iniurias paſſus, lęſionis vicem non retribuit, quū tamen ſolo nutu ſuę voluntatis obtrectatores ſuos punire valuit. Denique ipſam etiam ſubire mortem non eſt dedignatus qui vitæ æternæ auctor extitit. Si ergo is qui Deus erat illatas ſibi iniurias patienter tulit, quare eius diſcipuli qui nō niſi *Diſcipulus non ſuper magiſtrū.*

puri homines ſunt & peccatores, quíque multa rimari, & parua implere valent contumelias perferre dedignentur? Si enim verè eius eſſe diſcipuli volumus, neceſſe eſt vt perfectionis quam ab eo didicimus normā tenere ſtudeamus. Alioqui, quaſi ſuper magiſtrum diſcipulus erigitur, quum Chriſtianus quilibet iniurias audire dedignatur. Si ergo magiſter, qui vtique quaſi Deus potuit non ſuas vltum ire iniurias, ſed ipſos maluit inſequutores patiendo reddere mitiores, eandem neceſſe eſt diſcipuli qui puri homines ſunt, regulam perfectionis ſequantur. Sequitur:

Beda.

Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo eſt non conſyderas? Aut quo modo potes dicere fratri tuo; Frater, ſine eiciam feſtucam de oculo tuo, ipſe in oculo tuo trabem non videns?

N Inducit aliam parabolam ad idem quod ſupra demōſtrandum dicens: Quid autem vides feſtucam, hoc eſt, paruum peccatum fratris tui, trabem autem, id eſt, magnum peccatum tuum non aduertis? Hoc omnibus dici poteſt, & maximè doctoribus & principibus, qui ſubditorum peccata quanuis parua puniunt, ſua autem etiā maxima, impunita prætereunt.

Theoph.

Itaque hæc dicens, ad ſuperiora Dominus reſpicit, vbi cæcum à cæco duci, id eſt, peccantem à peccante caſtigari non poſſe præmonuit. Multi enim ſuperbia, vel odio, vt auaritia, vel alio quolibet crimine præuenti, leuia hæc aut nulla iudicantes, acerrimè corripiunt eos quos ſubita viderint ira turbatos, oculum mentis à ſolito puritatis ſtatu (quaſi feſtuca irruente) mutaſſe, atque immemores dominici præcepti quo ait: Nolite condemnare & non condemnabimini, magis amant vituperare & damnare, quàm emendare atque corrigere. Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, ſine eiiciam feſtucam de oculo tuo, ipſe in oculo tuo trabem non videns?

Beda. *Trabem habent in oculo.*

Hæc cū fratre agis, ſi (verbi gratia) quod ille ira peccauit, tu odio reprehendis. Quantū autem inter feſtucam eſt & trabem, quaſi tantū inter iram diſtàt & odium. Odiū enim, ira eſt inueterata, quaſi quæ vetuſtate ipſa tantū acceperit, vt merito trabes appelletur. Fieri autem poteſt, vt ſi iraſcaris homini velis eum corrigi. Si autē oderis ho-

Feſtuca & trabes.

Nota.

ris hominem, non potes eum velle corrigere. Et ideo impoſſibile dicitur, vt feſtucam fratris oculo demat, qui ſuo trabem geſtat in oculo. Et quidem non iraſci impoſſibile eſt, quia homo iraſcibilis naturæ eſt. Vnde & Apoſtolica indulgentia iraſci permittitur, ita tamē vt ira ipſa breui coarctata compendio, modum non excedat. Quum enim dixiſſet: Iraſcimini, continuo addidit: Et nolite peccare. Inter odium verò & homicidium nihil diſtat, Ioanne Apoſtolo atteſtante, qui ait: Qui odit fratrem ſuum homicida eſt.

Inter irā & odium diſtat. *Epheſ. 4.* *1. Ioan. 3.*

¶Circa ſecundum, quod eſt dictæ rationis exhortatiua concluſio, ſubditur:

Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc perſpicies vt educas feſtucam de oculo fratris tui.

Hypocritas vocat qui alij apparent eſſe dum aliorum peccata puniunt, nempe iuſti, a lij autem ſunt ex eo quòd & ipſi grauius illis peccant. Omnis enim hypocrita ſimulator eſt. Et re vera peccator peccatorem puniens hypocrita eſt, quia quum ipſe peccator ſit, correctionis actu ſe quaſi à peccato emunem oſtendit. Itaque ô hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo. Hoc eſt, Primum abſte expelle odium, & deinceps poteris eum quem iam diligis emendare.

O Hypocrita. *Beda.* *Eiice primum.*

Et eſt verè multū cauendū & moleſtum hypocritarū (id eſt, ſimulatorū) genus. Qui quum omnium vitiorum accuſationes odio & liuore ſuſcipiant, etiā conſultores videri ſe volunt. Et ideo piè cautéq; vigilandum eſt, vt quum aliquem reprehendere vel obiurgare neceſſitas coëgerit, primo cogitemus vtrum tale ſit vitium quod nunquam habuimus, vel quo iam caruimus.

Aliū correcturus hac cogita.

Etſi nunquam habuimus, cogitemus & nos homines eſſe, & habere potuiſſe. Si verò habuimus, & non habemus, tangat memoriam communis infirmitas, vt illam reprehenſionem aut obiurgationem non odium, ſed miſericordia præcedat. Vt ſiue ad correctionē eius propter quem id facimus, ſiue ad peruerſionem valuerit (nam incertus eſt exitus) nos tamen de ſimplicitate oculi noſtri ſecuti ſimus.

Si autem cogitantes noſmetipſos inuenerimus in eo eſſe vitio in quo eſt ille quem reprehendere parabamus,

non reprehendamus neque obiurgemus, ſed congemiſcamus,& non illum ad obtemperandum nobis,ſed ad pariter conandum inuitemus.

P *Obiurgatio fratris temperanda.* Raro tamen & magna neceſſitate obiurgationes adhibendæ ſunt, & ita vt etiam in his ipſis non nobis, ſed Deo vt ſeruiamus,inſtemus. Ipſe eſt enim finis vt nihil duplici corde faciamus, auferentes trabem de oculo noſtro inuidētiæ,vel malitiæ, vel ſimulationis, vt videamus eiicere feſtucā de oculo fratris. Quia licet iudex ſit,& ſupior authoritate regiminis, frater tm̄ eſt paritate fidei & vocatiōis,& ideo nō hoſtiliter,ſed fraternè corrigi debet.

Baſilius. Sanè in his omnibus conſyderandum eſt quantæ ſit difficultatis alios iudicare. Oportet enim vt primo ſeipſos conſpiciant & emendent,quod omnium videtur grauiſſimum,quia quum oculus cuncta videat exteriora, ſuper ſe tamen viſu non vtitur, ita & noſter intellectus, quum alienum velociter coniectet peccatum, lentus eſt tamen proprios peruidere defectus.

Et quoniam in correctione proximi agitur de ſalute vel periculo rei pretioſæ videlicet animæ, & frequenter etiā nominis & famæ, diligentius attendendum eſt quæ in ea ſunt obſeruanda & quemadmodum fieri debeat.

Q *Fraterna correctionis modus. Cum lenitate.* Debet ergo fieri primo cum lenitate, eo quòd delinquentes ſunt quaſi dolentibus membris ægri blandè leniterque tractandi, ne ſi cum impetu correctio fiat & iurgio in iram exaſperati ex malis deteriores efficiantur. Nam ſi quis ollam fictilem nimia voluerit violentia à côcretis ſordibus radendo mundare,franget eam. Vnde Apoſtolus: *Gal. 6.* Fratres,inquit, & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpiritales eſtis huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis.

Hæc tamen intelligenda ſunt de ea correctione proximi quæ eſt actus charitatis, & cuiq; competit,non autem de ea quæ eſt actus iuſtitiæ,quæ non cuicunque,ſed legitimis tantum competit iudicibus. Per illā enim quæritur emendatio delinquentis proximi,per iſtam verò reipublicę magis conſulitur,quàm ei qui punitur.

Cum compaſsione. Secundò debet fieri cum animi compaſſione. Nam vera iuſtitia compaſſionē habet, falſa verò dedignationem. *Greg.* Vnde per Pſalmiſtam dicitur: Corripiet me iuſtus in miſericordia. Et Boëtius: Vis aptam meritis vicem referre? Dilige iure bonos,& miſereſce malis. Sanè miſerendū eſt

malis

malis quaſi phræneticis,dementiæ morbo correptis quos, ſæuiẽtes in medicum & percutientes,ille non repercutit.

Tertio debet fieri cum diſcretione. Aliter enim corrigendi ſunt maiores,aliter minores,aliter pares,aliter periti, aliter idiotæ, aliter grauia delicta, aliter leuia,aliter occulta, aliter manifeſta. In omnibus obſeruanda ſunt modus, locus, & oportunitas temporis. Quæ non obſeruantes,& ſi Dei æmulationem habent,non tamen ſecundum ſcientiam. Itaque zelum tuum refrenet ſcientia(inquit Bernardus) id eſt, diſcretio. *Cum diſcretione.* *Rom. 10.*

Quartò debet fieri cum moderamine.Nõ quemadmodum plerique faciunt qui docti ſunt in aliorum culpis adgrauandis.Docet Apoſtolus eſſe debere ſeruum Dei cum modeſtia corripientem,id eſt,debito modo.Eſt autem hic modus,vt potius alleuietur culpa quàm exaggeretur.Stultum eſt ouo frangendo capere ſecurim, & vt muſcam extinguas quærere gladium. *Cum moderamine.* R *2.Tim. 2.*

Quintò vel maximè eſt in huiuſmodi correctione humilitas obſeruanda,& vt nonnulla ex iam dictis repetendo perſtringam,recogitet proximum correcturus,primum ſi forſan & ipſe fuerit aliquando in defectu conſimili vel maiori culpabilis : quòd ſi non,ſed ſtare ſe exiſtimat, videat ne cadat,& meminerit ſe poſſe labi.Quòd ſi confidat per Dei gratiam ſe fore præſeruandum, recogitet quia is quem parat arguere,tametſi in hoc vel illo ſit vitioſus,in aliis tamen eſt ipſo correctore fortaſſe perfectior. *Cum humilitate.*

Quòd ſi adeò vitiis omnibus ſit corruptus, vt nullum in moribus eius bonum appareat, non tamen hominem contemnat,quandoquidem ignoret ne forſan in Dei conſpectu ille prædeſtinatus ſit & ſaluandus,& corrector ipſe reprobandus. Poteſt enim ſuſcitare mortuos Deus, qui vocat ea quæ non ſunt, ſicut ea quæ ſunt,& de lapidibus potens eſt ſuſcitare filios Abrahæ.

Solet pictor quiſpiam inſignis egregiam facturus imaginem,hanc primum atro carbone delineare,quam conſpiciens imperitus contemnit, ignorans quibus coloribus illa ſit ab artificis manu decoranda. Poteſt enim peccator reparari per pœnitentiam, poteſt & qui iuſtus eſt per negligentiam ruere,& per ſuperbiam damnari.

DOMI-

DOMINICA QVINTA POST PENTECOSTEN.

QVVM *turba irruerent in Ieſum, vt audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Genezareth. Luce 5.*

In hac lectione quatuor à ſancto Euangeliſta deſcribuntur. Primum eſt, turbarũ erga Chriſtum deuotio. Secundum, cœleſtis doctrinæ gratioſa exhibitio. Tertium, ingentis miraculi perpetratio. Quartum de viſo miraculo ſtupentium admiratio. Secundum ibi: Aſcendens autem in vnam. Tertium ibi: Vt ceſſauit autem loqui. Quartum ibi: Quod quum videret Simon Petrus.

A Circa primum dicit: Quum turbę irruerent in Ieſum. *Luc. 4.* Premiſerat Euangeliſta quemadmodum Dominus quum multos impoſitione manuum ſanaſſet infirmos, eiecisſétque ab obſeſſis dæmonia quæ conſulto non ſinebat loqui, ac perhibere quòd ipſe eſſet Chriſtus, poſtridie egreſſus ibat in deſertum locum, ac turbis eum requi- *Theoph.* rentibus venientibúſque ad illum & detinentibus eum ne diſcederet ab eis, ipſe reſpondit: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei. Fugit ſanè dominus gloriam hominum, quæ tamen ipſum eo magis ſequebatur. Eſt enim gloria quæ accipitur ab ho- *Gloria vt ſequitur fugientem.* minibus velut vmbra, quæ ſe inſequentem fugit, & ſequitur fugientem.

Turbarũ erga Chriſtum deuotio. Itaq; primũ conſyderanda eſt magna populi erga Chriſtum deuotio, & deſiderium audiendi verbum Dei, id eſt, Dei filium incarnatũ cœleſtis doctrinæ verba eatenus inaudita promentem. Irruebant enim in eum, id eſt, vndique ad ipſum concurrebant, eúmq; comprimebant, vt audirẽt (inquit) verbum Dei, vt per hoc eos diſtinguat ab illis qui ipſum alias ob cauſas nonnunquam ſequebantur, quales erant (verbi gratia) curioſi quidam qui ſequebantur vt ſigna atq; mirabilia ipſius viderent: inuidi, vt ipſum caperẽt

in ſermone:infirmi ac languidi,vt ab eo ſanarentur:nonnulli verò quia comederant de panibus per ipſum mirabiliter multiplicatis. Quidam etiam vt auaritiæ ſuæ quæſtuíque conſulerent,de quorum numero fuit ille qui ait: Magiſter ſequar te quocunque ieris. Ad cuius intentionem fallacem Dominus reſpondens ait: Vulpes foueas habent,& volucres cœli nidos,filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Porrò eorum de quibus hic agitur,pia erat intentio. *Quare Chriſtum plerique ſequebantur. Ioan.6. Matth.8.*

B Irruebant enim in eum, vt audirent verbũ Dei. Nunquam enim ſic loquutus eſt homo. Virtutem verborum eius ſenſit qui ait:Domine verba vitæ æternæ habes. Siquidem doctrina eius lex Domini eſt immaculata conuertens animas. Vnde & per Apoſtolum dicitur: Viuus eſt ſermo Dei & efficax,&penetrabilior omni gladio ancipiti. Et quia verbum Dei conuertit animas,rectè ſurculo optimæ arboris adſimilatur, qui inſertus arbori ſterili hanc in ſui naturam conuertit, ita vt folia, flores,& fructus longe alios quàm prius,producat. Sic nempe Dei verbum hominem immutat totum à ſenſu & amore terrenorum,ad deſideria cœleſtium & æternorum,vt longe alia quàm ante cogitet,deſideret,loquatur & faciat. Quis ergo miretur ſi verbi cœleſtis audiendi deſiderio turbæ irruebant in Ieſum? De Salomone ſcriptum eſt,quòd omnis terra deſiderabat videre faciem eius & ipſius audire ſapientiam. Et vtique plus quàm Salomon hic. Vnde Chryſoſtomus: *Ioann.7. Ioann.6. Virtus doctrinæ Chriſti. Hebr.4. Simile. 3.Reg.10. Mat.12.*

Erant ei connexi,diligentes eum & mirantes,& tenere cupientes. Quis enim diſceſſiſſet dum miracula faciebat? Quis non voluiſſet illam proſpicere faciem,& os talia loquens? Neque enim in agendo miracula ſolum admirabilis erat,ſed & viſus eius abundabat plurima gratia. Vnde & loquentem eum audiunt in ſilentio, ſeriem loquutionis non interrumpentes. Fulgor enim diuinitatis occultæ relucebat in humana ipſius facie, vt etiam ſolo aſpectu hominis mentem afficeret,traheretque. Nec mirum. Si enim lapis magnes inuiſibili virtute ad ſe ferrum trahit, & arcana quadam ad ferri naturam ſimilitudine: quid ni creator omnipotens qui ad ſuam imaginem hominem cõdidit, propter hominum ſalutem homo factus, hunc vel ſolo aſpectu trahat ad ſe? Sequitur: *Chriſtus vt deſiderabilis. Simile.*

Et ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Genezareth.

Stagnum

C Stagnum Genezareth idẽ eſſe dicitur quod mare Galilææ ab adiacente prouincia, quod etiam mare Tyberiadis à proxima ciuitate vocatur.

Beda
Stagnum Geneζareth.

Porrò Genezareth à laci ipſius natura (quæ criſpantibus aquis de ſeipſo ſibi excitare auram perhibetur) Græco vocabulo, quaſi generans ſibi auram, dicitur. Neque enim in ſtagni morem ſternitur aqua, ſed frequentibus auris ſpirantibus agitatur. Hauſtu dulcis & ad potandum habilis, authore Ioſepho. Vocatur autem mare, Hebraico loquendi more, quo magnæ congregationes aquarum appellantur maria. Fit autem lacus ille ex diffuſione Iordanis per ipſum tranſeuntis.

D Cæterum quia non ſolum ſancti Euangelij verba, ſed & quæ illic narrantur facta cõſiderare nos condecet, aduertamus per ſtagnũ ſeu mare rectè mundum hunc deſignari, nimirũ ꝙ ſicut mare fluit & refluit, ſurſum deorſúmque iactatur & fluctuat, eiicitur in littus, quin & periculoſum eſt & monſtra habens, tẽpeſtuoſum inſuper & amarũ, ita planè in hoc mundo nihil eſt ſtabile, perpetuũ nihil. Hoc enaſcitur, illud deperit: hic euehitur, ille deiicitur. Euomit quoque hic mũdus atque explodit ſuis moribus non cõſentientes, curis & ærumnis eſt plenus, periculoſus, totúſque laqueis refertus, abũdãs mõſtris, id eſt, malignis tã dæmonibus quàm hominibus. Itaque ſecus hoc mare ſtat nũc Ieſus, nõ autẽ in ipſo mari ſeu ſtagno, quia non iã in carne paſſibili defluẽte in mortem, ſed in carne incorruptibili perpetuæ quietis ſtabilitatem adiit.

Mundus vt mari adſimilatur.

E Quinetiam, ſtagnum Genezareth diuitiarũ ſeculi huius abundantiam moraliter hac ratione ſignificat, quòd auras inanis gloriæ, ſuperbiæ, rixæ, & diſcordiæ generant, propter quod Apoſtolus Timotheo ſcribens dicit: Præcipe diuitibus non ſublime ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum. Sanè vermis diuitiarum, ſuperbia.

1. Tim 6.

Et rectè quidem hoc ſeculum mari cõparatur, propter eam quæ ſeculi huius fallaces diuitias comitatur amaritudinem. Nã & cum labore acquiruntur, iuxta quod per Salomonẽ dicitur: Vnus eſt & ſecundum non habet; non fratrem, non filiũ, & tamen laborare non ceſſat, nec ſatiãtur oculi eius diuitiis. Vnde etiam per quendam dictũ eſt:

Amaritudo diuitias comitatur.
Eccl. 4.
Horat.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

Itémq; cũ timore & ſolicitudine poſſidẽtur, iuxta illud

Iob:

Iob:Sonitus terroris ſemper in auribus eius, & quũ pax *Iob.15.*
ſit,ille ſemper inſidias ſuſpicatur. Si potentem conſpexe-
rit,prædonẽ putat:ſi pauperem, furem hunc eſſe ſuſpica-
tur.Denique cũ dolore deſeruntur,iuxta illud : Eſt infir- *Eccleſ.5.*
mitas peſſima quã vidi ſub ſole , diuitiæ congregatæ in
malum Domini ſui,pereunt enim in afflictione peſſima.

Porrò , moraliter ſecus hoc ſtagnum, id eſt, mundum *Gregor.*
hunc ſtare debet etiã prædicator. Nam qui carnalibus a- *Prædica-*
ctibus adhuc incubat, vitã aliorum ſpiritualiter inſtruere *tor qua*
neceſſe eſt erubeſcat.Nemo enim militans Deo implicat *ſtet.*
ſe negotiis ſecularibus,vt illi placeat cui ſe probauit. *1.Timo.2.*

Præterea non in hoc ſtagno quod aurã & ventum ge- *F*
nerat,ſtare debet prædicator , ſed ſecus illud & ſeorſum.
Nã quid aura niſi inanis gloria? Quid aquæ nomine niſi
ſcientia?iuxta illud: Aqua ſapientiæ ſalutaris potauit il- *Eccl.15.*
lũ. Aqua illa generat auram,& ſcientia vanitatem, iuxta
illud Apoſtoli: Scientia inflat. Hæc aura excutere ſolet *1.Cor.8.*
fructus immaturos de arboribus. Sunt enim plerique à
quibus inanis gloria bonorũ operũ fructus decutere ſo-
let.Aliàs enim nec prædicarẽt,neq; docerent,iuxta illud:

Excitat auditor ſtudium,laudatáque virtus *Ouidius.*
Creſcit,& immenſum gloria calcar habet.

Sunt,inquam,qui abſente hac aura,nec ieiunarent nec
eleemoſynas largirentur.

Et hi ſimiles ſunt molendino ad ventũ. Nã ſicut illud *Inanis*
ceſſat molere vento ceſſante , ſic & iſti deſinunt benefa- *gloriæ ca*
cere vbi cœperint laudes ceſſare. Porrò boni & ſynceri *ptato res*
quibus ſtudiũ nõ eſt huiuſcemodi vanitatis auras capta- *ſimilan-*
re,ſed placere Deo,ſimiles ſunt molẽdino fluuiali, quod *tur.*
perpetuas habet aquas.Iuxta quod de illo qui confidit in
domino,&cuius fiducia dominus eſt,per Ieremiã dicitur:
Erit tanquã lignũ quod tranſplantatur ſuper aquas,quod *Iere.17.*
ad humorẽ mittit radices ſuas, & erit folium eius viride,
id eſt,ſermo vtilis,nec aliquando deſinet facere fructum.

Scriptũ eſt:Sermo Dei erat pretioſus,videlicet,quan- *1.Reg.3.*
do erat rarus. Nunc paruipenditur quod à tã multis vſur
patur. Currebant (inquit Dominus de pſeudoprophetis *Iere.23.*
loquens)& non miſi eos. Impellit itaque pleroſque non
veritas ſed vanitas: non charitas, ſed cupiditas. Et quaſi *Prædica-*
vento vanitatis cõmouẽte fructus proiiciunt,qui ob ina- *tores va-*
nẽ gloriã docere aut prædicare feſtinant. Sed quemad- *ni.*
modum poma immatura quæ vento decutiuntur grata *Simile.*

nec ea quiſquam ſolet amico apponere,ſed quę ſunt manu collecta,ſic nec huiuſmodi opera placent Deo, ſed ea duntaxat quæ non humani fauoris gratia,ſed piè fiunt & in veritate. Et ſicut huiuſmodi decuſſa ventis poma in eſcam porcis relinquuntur, ita & iſtorum opera im mundos ſpiritus oblectant,& paſcunt.Sequitur in litera:

Et vidit duas naues ſtantes ſecus ſtagnum. Piſcatores autem deſcenderant,& lauabant retia.

G Harum nauium altera erat Simonis Petri, altera Zebedæi & filiorum eius Ioannis & Iacobi. Hi tota nocte piſcando fatigati nihil ceperant. Lauabant itaque retia vt lota conuoluerent & vacarent.

Myſticè CHRISTVS veniens ad mare huius ſeculi duas naues vidit,id eſt,præputium & circunciſionē, quas ideo perhibetur vidiſſe,quia in vtroque populo nouit qui ſunt eius,eorúmque corda à fluctibus ſeculi huius ad futuræ vitæ tranquillitatem , quaſi ad ſoliditatem littoris, videndo,id eſt,miſericorditer viſitando prouehit. Itaque duæ naues,duæ ſunt eccleſiæ,vna ex Iudæis Petro commiſſa,altera ex Gentibus Paulo delegata,vel certè duos iſtos in vna eccleſia vnitos populos,Iudæorum ſcilicet & Gentium. Et quia ad portum cunctis optatæ beatitudinis venire propriis viribus nemo vnquam poſſet, nauem

Nauis duplex. Deus humano generi ſua benignitate prouidit. Et ea quidem fuit in paradiſo innocentia , quam Heua fregit. Deinde nauiculam nobis dedit eccleſiam,in quam congregati ſunt (vt iam dictum eſt) Iudæi atque Gentiles.

Gal.2. Qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatum circunciſionis,operatus eſt & Paulo inter Gentes.

Et quidem quaſi piſcatoria nauis eſt eccleſia. Piſcatores autem ſunt doctores & prædicatores, dicente ad eos

Mat.4. Chriſto quādo eos in hoc opus acciuit: Venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominū. De quibus per Iere-

Iere.16. miā loquente Domino dicitur:Mittā eis piſcatores multos,& piſcabuntur eos.Et poſt hæc mittam eis multos ve-

Qui piſcatores, qui venatores. natores,& venabuntur eos.Vbi diſtinguitur inter primos eccleſiæ prædicatores & poſteriores , quòd illi propter multitudinem eorū quos Deo ceperunt piſcatores appellantur,iſti propter paucitatē eorum quos prædicando lucrantur venatores.Itaque nauis eccleſia,mare mūdus, piſcator eſt prædicator.Rete autē eſt verbū Dei.Vnde ex

B.Petri

Petri perſona per quendam dictum eſt:

Eccleſiam pro naue rego,mihi climata mundi
Sunt mare,ſcripturæ retia,piſcis homo.

Piſcatores iſti ſumptis ex ſacra pagina ſententiarũ connexionibus tanquã retibus,de mari huius ſeculi & de profundo vitiorum homines efferunt,& terræ viuentiũ quaſi piſces littoribus conſignant. Retia (quæ quaſi retinentia vocantur) non amittunt piſces quos capiunt,& verbi documenta quos ad melioris vitæ conuerſationem trahunt, non perdunt,ſed ad perennem vitam reſeruant. H *Retia myſt.*

Quòd autem piſcatores deſcenderant,humilitatem deſignat prædicatorum, vt ex prædicationis officio non ſuperbiant, ſed iuſtæ conſyderationis oculo deſcendant ab eo quod ſunt per gratiam, ad id quod ſunt per naturam, id eſt, de ſtatu vitæ eminentioris, ad propriæ fragilitatis agnitionem. *Piſcatores deſcendere,*

Cæterum circa illud quod dictum eſt piſcatores lauiſſe retia ſua,attendendum quemadmodum hæc retia,lauantur,reficiuntur,extricantur,plicantur,rumpuntur.

Mundandum ſanè eſt rete prædicationis ab omni auaritia,inani gloria, & adulatione,ſicut de ſeipſo dicit Apoſtolus:Neque enim fuimus aliquando in ſermone adulationis,ſicut ſcitis,neque in occaſione auaritiæ,Deus teſtis eſt,nec quærentes ab hominibus gloriam,neque à vobis, neque ab aliis,quum poſſemus vobis oneri eſſe, vt Chriſti Apoſtoli. *Retia quo lauãtur.* *1.Theſſ.2.*

Reficiuntur hæc retia, quando id quod vel obliuione ſuppreſſum, vel minus plenè vel minus dilucidè dictum fuerat,diligentius ſuppletur. *Retia reficiuntur.*

Extricantur autem, quum ſententiæ quæ inter ſe contrariæ videri poterant concordantur, difficultatéſque & obſcuritates aperiuntur & enodantur,dicente ipſa dei ſapientia:Qui elucidant me,vitam æternam habebunt. *Retia extricãtur.* *Eccl. 24.*

Plicantur hæc retia,quando vel arcana quæ palàm proferre non expedit,vel quæ capacitatem auditorum excedunt, prudenter & diſcretè ſubticentur, vel abſconduntur indignis dicente Domino. Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos. *Retia plicantur.* *Mat.7.*

Rumpuntur retia,quando ſcripturæ diuinæ vel opinionibus ſcindũtur,vel ad falſum ſenſum trahuntur reclamantes,quod Apoſtolus fieri cauens deprecatur,dicens:Obſecro autẽ vos fratres per nomen domini noſtri IeſuChriſti, *Retia rumpuntur.* *1.Cor.1.*

vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata. Sitis autem perfecti in eodem ſenſu & in eadem ſentẽtiã.

Adulterare verbum Dei. Rumpuntur ergo quando (ſicut dictum eſt) ad extraneum ſenſum interpretatione praua atq; peruerſa detorquentur, quod vtiq; hæreticorum eſt. Et hoc eſt adulterare *2.Cor.2* verbũ dei, quod à ſe alienũ eſſe idem Apoſtolus teſtatur, dicens: Non ſumus ſicut quidã adulterantes verbum Dei.

Deniq; rumpuntur dum tranſgreſſionibus exceduntur, *Iere 2* clamante Domino & dicente: A ſeculo confregiſti iugum, rupiſti vincula mea, dixiſti: Non ſeruiam.

Mar.5. De dæmoniaco legitur in Euangelio, ꝙ neque cathenis iam quiſquam poterat eum ligare, quoniam ſæpe cathenis & compedibus vinctus dirupiſſet cathenas, & nemo poterat eum domare, quales & nunc occurrunt non pauci.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Aſcendens autem in vnam nauim quæ erat Simonis, rogauit eum vt à terra reduceret puſillum.

K Hic ponitur cœleſtis doctrinæ gratioſa exhibitio. Vbi non otioſe dicitur, quòd Dominus videns duas naues in eam intrauit quæ erat Simonis Petri. Hæc enim eſt Eccleſia quam illi primum commendauit regendam, quę verè *Act.4* vna eſt & indiſciſſa, iuxta illud: Multitudinis enim cre-*Vnitas eccleſiaſticæ commendatur.* dentium erat cor vnum & anima vna. Et licet plures ſint eccleſiæ quaſi nauiculæ plures, & earum complures ſint rectores, omnes tamen illi in vnam tantum ſinguli ſolicitudinis partem vocati ſunt. Petrus autem totius eccleſiæ curam à Chriſto ſuſcepit.

Itaque Dominus vt nobis ſanctã ac neceſſariam commendaret eccleſiæ catholicæ vnitatem, aſcendit in vnam nauem quæ erat Simonis Petri. Hæc igitur eſt eccleſia ſancta catholica quæ à ſpiritu ſancto viuificatur, ſanctificatur & regitur, extra quam nemini ſalus, nemini eſt remiſſio peccatorum, quomodo & cataclyſmi tempore, ex-*Cant.6* tra arcam Noë vnam, ſalus erat nulli. Vna eſt (inquit ſpon-*Hæreticorum cymba fatiſcens.* ſus) columba mea, perfecta mea. Itaque fruſtra & vanè ſperant hæretici ſpiritum ſanctum eorum nauem gubernare, quæ rupta atque diſciſſa tot fatiſcit rimis, quot erroribus etiam inter ſe pugnantibus lacerata eſt. Huius con-*Diabolus gubernator ad exitium.* fractæ nauis impulſor diabolus eſt, qui non colligit ſed diſpergit, qui hanc in omnium ſcelerum atque errorum ſyrtes ſeducit & ſcopulos, vt hanc tandem perpetuæ damnationis naufragio demergat. Quid itaque inſani atque

perituri

perituri in eam nauem ruitis, quam tot ſciſſuris ac rimis videtis eſſe confractã, in qua nil aliud quàm certam damnationem operamini?

Aſcendit itaq; Chriſtus in Petri nauim vnam, id eſt, eccleſiam ſanctam, catholicam, indiſciſſam, quã ei gubernandam commendauit, dicens: Paſce oues meas. Paſce agnos meos, Rogauit, inquit, eum reducere nauim puſillũ à terra. Attende clementiã humilitatémq; Domini ſaluatoris. Ecce Deus hominem, creator rogat creaturam, dominus ſeruum, magiſter diſcipulum, Dominus cœli & terræ ex creatura ſua tantillum non imperat ſed rogat obſequij, vt abducatur nauis pauliſper à terra, vt neminem à tergo ſed omnes ante ſe, & in ſe intentos haberet, cúmque ſic vniuerſi commodius poſſent audire. L *Ioan. 21.* *Clementia Chriſti.*

In quo prælatis formam ſectandæ humilitatis præbuit, vt libentius rogent quàm præcipiant, magiſq; amari ſtudeant quàm timeri. Generoſus eſt enim hominis animus, facilius ſequitur quàm trahatur. Rogauit itaque eum reducere nauem puſillum à terra: Tanta fuit illi promouendæ ſalutis humanæ ſolicitudo, ſimul oſtendens eos qui ſuam ſequi cuperent doctinam, abſtrahere ſeſe debere ab omni auaritia & appetentia carnalium voluptatum, & cæteris affectibus terrenis. *Exemplũ prælatis imitandum.*

Quòd autem Dominus aſcendens in nauẽ rogat Simonem à terra reducere puſillũ, myſticè ſignificat temperatè vtendum verbo ad turbas, vt nec terrena eis præcipiantur, nec à terrenis in profunda ſacramentorum recedatur. Nauim igitur prælati ducunt à terra puſillum, quãdo docent auditorum animos terrena cõtemnere, quorum tamen vſum pro neceſſitate vitæ præſentis eis permittunt. Quis enim tãtæ dexteritatis eſt prædicator, qui ſtatim & quaſi primo impetu poſſit adeò homines à terrenis rebus reuocare, vt mundum hunc prorſus relinquãt? Quin ipſe Paulus Apoſtolus id ſe non potuiſſe indicat, quũ dicit Corinthiis: Nõ potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. Tãquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi non eſcam, nondũ enim poteratis, ſed nec nunc quidem poteſtis, adhuc enim carnales eſtis. Qui etiã terrenis vti licere fidelibus oſtendit alio loco dicens: Scio & abundare & penuriam pati. Nã puſillanimitatis foret, non poſſe ſuſtinere diuitias: impatientiæ, nõ poſſe ſuſtinere paupertatem. Itaque pedetentim paulatímq; prædicator abducat *Tempora è ſtrenuam ſer bo ad turbas.* *1. Cor. 3.* *Phil. 4.*

auditores à cupiditatibus terrenis,iuxta quod per Pſalmiſtam dicitur:Diuitiæ ſi affluant,nolite cor apponere.

Et ſedens docebat de nauicula turbas.

M Vſq; nunc è nauicula Petri Chriſtus docet turbas.Nemo enim bene docere, ſed nec bene doceri poteſt,niſi è nauicula Petri, id eſt, fide & auctoritate eccleſiæ, extra quam nulla protſus eſt ſana doctrina. Ex hac enim nauicula Chriſtus docet fideles omnem quæ ad ſalutem neceſſaria eſt veritatem. Et licet nonnullæ aliæ eccleſiæ à doctrina ſanæ fidei nonnunquam errauerint,attamen ſpiritus ſancti magiſterio Petri nauicula,id eſt,eccleſia Romana ſemper de his quæ ſunt fidei & ſanæ doctrinæ rectè hactenus iudicauit. Vitandum itaque eſt omne dogma quod ipſa damnauit.

Vnde ſana doctrina.

Romana eccleſia fides incorrupta.

Vitandi ſunt hoc tempore errones per regiones vagabundi,peſtifera dogmata circumferentes,pſeudoprædicatores,magiſtri mēdaces,per quos via veritatis blaſphematur, quorum heu multi ſequuntur luxuriā, qui quum ſint ipſi ſerui peccati,vanè ſtultis promittunt libertatem. De quibus nos cautos reddit B. Iudas Apoſtolus dicens: Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos,animales,ſpiritum non habentes.De quibus & ante præmiſerat,dicens:

Doctores peſtilentes vitandi.

2.Pet.2.

Iudæ.1.

N Nubes ſine aqua quæ à ventis circūferuntur,arbores autumnales,infructuoſæ,bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris,deſpumantes ſuas confuſiones,ſydera errantia,quibus procella tenebrarum ſeruata eſt in æternum.

Hæretici deſcribuntur.

Nubes eos vocat,quòd à vento ſuæ vanitatis inquieti circumferuntur,nullam fœcunditatis aquam ad fructum boni operis habentes,ſolum in ſe habent tonitrua,fulgura,flammas,id eſt,in Deum & ſanctos,ſanctámque eccleſiam,blaſphemias horrendas,incendia fomentáq; omniū vitiorum,ſeditiones,ſacrilegia,rapinas, homicidia,ſcortationes,adulteria,& his ſimilia,quibus quaſi flammis ſeculum præſens incendunt.

Arbores autumnales hos dicit, quòd folia pariter & fructus amittant. Siquidem his nec verba ædificationis reliqua ſunt vlla,nec vllius boni operis fructus,vt hos merito vocet arbores infructuoſas.

Bis mortui ſunt,quia & priuſquā in hæreticam laberentur impietatē peccatis contaminati,Deo mortui habebantur,ac deinde peſtifero dogmate recepto,hæreticā ob prauitatem ab eccleſia preciſi (non ſecus ac infructuoſi palmites

mites)denuo ac deterius mortui ſunt, mortémque cæteris dogmate funeſto miniſtrant. Eradicati proinde ſunt & euerſi impulſore ſatana, nec radices ſtabilitatis in bono habẽt vllas, qui etſi ad tẽpus crediderũt, attamen in tẽpore tẽtationis receſſerũt, & eo pacto, vt nec velint reuerti.

Et quoniam furiis incitati in cæteros deſæuiunt, recte fluctus feri maris appellantur, deſpumantes & ad morem æſtuantis pelagi effundentes omniũ ſcelerum confuſiones. Porrò quia ſuis magni ac docti eſſe videntur, ſydera vocantur, ſed errantia, quòd viã Domini dereliquerunt, errantes, & in errorẽ mittẽtes. Iſtis procella damnationis ęternę, qua in tenebras exteriores ꝓiiciẽtur, reſeruata eſt. *2. Tim. 3.*

HOMILIA ALTERA.

VT ceſſauit autem loqui dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam.

In conſequentibus duo tractantur. Primũ eſt, ingentis miraculi per Chriſtũ perpetratio. Alterũ, de viſo miraculo ſtupẽtiũ admiratio, ibi: Quod quũ vidiſſet Simõ Petr⁹.

Circa primum dicitur: Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad Simonem. Poſt exhibitionem doctrinæ ſequitur operatio ingentis miraculi, vt doctrinæ veritati miraculũ atteſtetur. Vt ceſſauit loqui, inquit. Non ſemper docebat Dominus, ſiluit interdum. Siquidem omnia tempus habent. Tempus tacendi, & tempus loquendi. Inter hęc autem ſpectanda eſt ſapientia Chriſti, cuius non tantũ verba, ſed & facta ineffabilem habent ſignificationem. *A* *Et factis & verbis docuit Chriſtus.*

Quum ergo iam diu docuiſſet, voluit (vt dictũ eſt) quæ docuerat miraculo confirmare, & tali miraculo quo myſticè ſignificaretur quanta virtute verbum ſuum per Apoſtolos primum, ac deinde per cæteros eccleſiæ prædicatores per vniuerſum mundum innumeros foret homines capturũ. Sanè per piſcatoria magiſteria diſcipulos primũ piſcatur. Condeſcendens enim hominibus, ſicut magos per ſydus vocauit, ſic & per piſcatoriã artẽ piſcatores. *Mat. 2.*

Duc in altum, inquit, & laxate retia veſtra in capturam. Quia Dominus è nauicula turbas docuerat, nõ ſine mercede poſſeſſorem nauiculæ dereliquit, quin potius ipſum dupla mercede remunerat, & piſciũ videlicet ingẽti multitudine, & ſui diſciplinat⁹ honore. Duc in altũ, inquit. *Pro vſu nauicula dupla merces.*

Et quidem eccleſię nauicula ducta eſt in altum,id eſt, in cœleſtium & æternorum bonorum cognitionē & deſiderium. Nulla etenim aut lex aut doctrina alia tantæ eſt altitudinis atque profunditatis vti lex fidei Chriſtianæ.In contemplatione enim excedit omne quod poteſt intelligi,credere videlicet Deum trinum & vnum, filium ab æterno genitum patri coæqualem, ipſúmque carnem factum ac natum ex virgine.

B *Ardua fides opera.* Magnæ proinde & arduæ altitudinis ſunt eccleſiæ opera,nempe diligere inimicos, ſeipſum mundúmque cōtemnere,inuiſa ſperare,præſentis vitæ delectabilia relinquere, macerare carnem, morti ſeſe exponere propter Deum.Ad huiuſcemodi altitudinem Chriſti imperio ducitur eccleſia miniſterio Petri & auxilio Dei.

Laxate,inquit,retia veſtra in capturam.Vbi Ambr.Bene apoſtolica inſtrumenta piſcādi,retia ſunt,quæ captos non perimunt ſed reſeruant,& fluctuantes de infernis ad ſuperna perducunt. Et recte quidem ſermonem illorum retia vocat, quòd rete huc illúcque vndique contextum eſt.Debet enim prædicator quanta poteſt induſtria intexere ſcripturam ſcripturæ,vetus teſtamentum nouo, Apoſtolorum epiſtolas euangelio Chriſti,atque his omnibus ſanctorum ſcripturas doctorum decenter immiſcere. Huiuſcemodi concio ſagena illa eſt miſſa in mare mundi huius quæ tam paruos capit piſces quàm magnos, iuxta *Mat. 13.* verbum Saluatoris: Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare,& ex omni genere piſcium congreganti.

Inaniter retia laxant. Nec otioſum eſt quod iubet laxari retia in capturam: Multi enim laxant retia,id eſt, ſcripturas explicant,in deceptionem hominum, non in eorum captionem ſalutarem, alij vt inanem gloriam & vanos hominum plauſus adſequantur, alij propter ſtudium adulandi, cæteri epi- *Aranei rete.* ſcandis pecuniis prædicationum ſuarum retia laxant. Hi non diſſimiles ſunt araneo qui vt viles muſcas capiat,texendo reti ſeſe euiſcerat,vel certè ei qui piſces capturus, nil niſi vilem maris algam concludit retibus. Sequitur:

Et reſpondens Simon dixit illi:Præceptor,per totam noctem laborantes nihil cepimus.

C Ecce quo honore Chriſtum vel tunc habuit Petrus,& quàm fuerit efficax verbum Domini in corde ipſius, vt ſtatim hunc præceptorem vocaret cuius nequaquam cōtemnendum

temnendum putauit eſſe præceptum,aliàs enim ipſe piſcaturus non erat,quandoquidem nocte tota(quod tempus piſcationi aptiſſimum eſt)nihil cepiſſet. Planè iuxta ſui nominis ſignificationem hic Simon erat,quod interpretatur audiens,ſiue obediens.

Porrò nox myſticè vel tempus veteris teſtamenti, vel cum ſtatum quo viuitur in peccatis,ſignificat. Nox præceſſit,inquit Apoſtolus, id eſt, tempus teſtamenti veteris,dies autem,id eſt, tempus gratiæ ſeu noui teſtamenti appropinquauit.Et vtique nox mundo incubabat nondum exorto ſole iuſtitiæ.Tunc enim tantummodo exercebãtur ceremoniæ figurales,neque vlla tunc habebatur corũ quæ modo habemus ſanctimonia ſacramentorum. *Nox myſticè.* *Rom.13.*

In hac nocte quantumuis longa piſcatione nihil eſſe captum teſtatur qui ait: Nihil ad perfectum adduxit lex. Et iterum : Si data eſſet lex quæ poſſet viuificare , ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Et licet tempore illo eſſent piſces nonnulli magni & Deo capti, Deóque placentes, vt Abraham,Moyſes,Dauid, & alij complures , attamen hi ſola gratia Dei & fide venturi mediatoris magni facti ſunt,non per opera legis. *Hebr.7.* *Gal.2.* *Nota.*

Poteſt etiam vita peccantium nox appellari quũ propter multa,tum propter frigiditatem, iuxta illud : Quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorũ. Tum propter obſcuritatem. Dilexerunt,inquit,homines magis tenebras quàm lucem. Erant enim eorum mala opera. Tum propter labendi facilitatem, dicente rurſus Domino : Qui ambulat in nocte offendit , quia lux non eſt in eo.In hac nocte nihil quo vita æterna ſit non indignus piſcatur homo. Adeò damnoſum eſt homini peccatum,quòd omnem ipſius laborem fruſtretur. *D* *Vita peccantium nox.* *Mat.24.* *Ioan.3.* *Ioan.11.* *Quãtum dani ex peccato.*

Sed neque ſolum perdit illa bona opera quæ facit in peccato,ſed & illa quæ ante feceratin Dei gratia , iuxta quod per Ezechielem Dominus loquitur,dicens:Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua & fecerit iniquitatẽ, ſecundũ omnes abominationes quas operari ſolet impius , nunquid viuet?Omnes iuſtitiæ eius quas fecerat,non recordabuntur.In præuaricatione ſua qua præuaricatus eſt, & in peccato ſuo quod peccauit,in ipſis morietur. *Ezec.18.*

Sed attendamus fruſtra laborantes in hac peccati nocte.Verbi gratia: Superbi nihil capiunt niſi ventũ gloriæ inanis , imò potius à vento capiuntur, ſicut folium quod *Superbi quid capiunt.*

meos verè. Qualiter autem ſyncerè prædicatum Dei verbum auditorum corda emolliat atque inflammet, conſequenter oſtendit, dicens: Nunquid non verba mea ſunt quaſi ignis, & quaſi malleus conterens petras? Sequitur:

Et quum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam. Rumpebatur autem rete eorum.

Sicut ſemper vacua eſt præſumptio, ſic econtra humilitas ſemper eſt fructuoſa. Petrus enim humiliter obediens, laxatis in verbo Domini retibus inſuetam piſcium capit multitudinem. Quo etiam nobis mirum in modum obedientiæ virtus commendatur, cuius merito Petrus tantam cepit piſcium multitudinem. F

Non tamen ſua induſtria, ſed nutu Dei. Et prædicator ſi reti cœleſtis verbi ceperit multitudinem auditorum, nihil hinc attribuat ſibi, dicente Ambroſio: Non eſt hoc humanæ facundiæ opus, ſed ſupernæ vocationis munus. Neq; enim loquacitas ſua id operata eſt, ſed gratia Dei. *Cyrill.* Huic id omne ferat acceptum. Erat autem grandis hæc *Typus apoſtolicæ* piſcium captura figura futuri. Neque enim fruſtra *prædicationis.* laboraturi erant euangelicæ doctrinæ rete tendentes, ſed greges gentium aggregaturi.

Sunt autem quatuor neceſſaria volenti non incaſſum *Quatuor neceſſaria.* Deo laborare, ſed capere fructum vitæ æternæ.

Primum eſt integritas catholicæ fidei. Nam ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. *Hebr. 11.* Ait Auguſt. Omni homini qui eccleſiæ catholicæ non tenet vnitatem, neque baptiſmus *De fide ad Petrum.* neque eleemoſyna quantumuis copioſa, neque mors pro Chriſti nomine ſuſcepta, proficere poterit ad ſalutem, dicente domino: Sicut palmes non poteſt ferre *Ioan. 15.* fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis.

Secundum eſt, ſynceritas intentionis rectæ. Non enim G ſat eſt quæ bona ſunt facere, ſi non ea & benefeceris: nomo *Intentio recta.* autem quod bonum eſt bene facit, ſi ipſius mala eſt intentio, quæ vtique operi nomen imponit. Qui enim opera bona faciunt vt videantur ab hominibus, aut quorum cor ſequitur auaritiam, & ſi deo ſeruire videntur quæ bona ſunt factitantes, nō Deo, ſed peccato deſeruiunt. Hinc dominus in euangelio: Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem nequam fuerit, etiam *Luc. 11* corpus

corpus tuum tenebroſum erit.Intentio enim cordis humani,oculus animæ eſt.

Dilectio proximi. *Matt.5.* *Eſaia 1.* Tertium eſt, mutua cum proximo charitas, ſine qua nullius munus acceptum eſt Deo, quin potius munus quod Deo erat homo oblaturus relinquere iubetur, & reconciliari prius fratri ſuo. Ne offeratis,inquit,vltrà ſacrificium fruſtra.Hinc pleniſſimè Apoſtolus Paulus Corinthiis ſcribens:Si linguis hominũ,inquit,loquar & angelorũ,charitatem autem non habeam,factus ſum velut æs ſonans,& cymbalum tinniens.vide ſi vis ſuo loco.

Mentis humilitas. Quartum eſt,debita humilitas, vt videlicet nemo benefaciens hinc ſibi vanè placeat, nemo ſibi applaudat. Quum diſcipuli reuerſi cum gaudio dicerent:Domine etiam dæmonia in nomine tuo ſubiiciuntur nobis,audierunt: Vidi ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentem,ſub- *Luca 10.* audi,quoniam ipſe ſibi vanè placebat. Sed quid? Quum *Luca 17.* feceritis omnia,inquit, quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Serui inutiles ſumus, quod debuimus facere fecimus. Quinimò verendum nobis eſt, ne nondum fecerimus quæ facere debebamus.

Iob.1. *Iob.31.* *Manum ſuam oſculari.* Scriptum eſt,dicente viro ſancto, cui (atteſtante Domino)ſimilis non erat in vniuerſa terra:Si oſculatus ſum manũ meã,quod eſt impietas maxima, & abnegatio contra Deũ altiſſimum. Ille manum ſuam oſculatur,qui de reb' à ſe bene geſtis inaniter gloriatur,quod Dei eſt iniquè ſibi attribuens. Huiuſcemodi ſeruus Domino ſuo eſt *Bernar.* infidelis. Fidelis autẽ famulus es,ſi de multa gratia Do- *Seruus fidelis, quis.* mini tui etſi non exeunte ex te,tranſeũte tamen per te, nihil tuis manibus adhærere contingat. Hoc ipſis virtutum miraculis maius iudico.Sed redeamus ad literam.

H Rumpebatur,inquit,rete eorũ.Quod retia rumpebantur piſcium copia,& nauiculæ impletæ ſunt ita vt merge- *De cõcor. Euang.* rentur,ſignificat (vt Auguſtinus ait) hominum carnalium tantam multitudinem futuram in eccleſia, vt etiam diruptione pacis per hæreſes & ſchiſmata ſcindatur.Veruntamen etſi rumpitur rete,piſcis non labitur,quia ſuos domi- *Beda.* nus etiam inter perſequentium ſcandala ſeruat.Quod au- *Per quos rete rumpitur.* tem Petri rete rumpitur, nequaquam hoc propter ipſum Petrum factum eſſe intelligas,cuius fidem vt nõ deficiat, oratione ſua ipſe Chriſtus protexit.Ego,inquit,pro te ro- *Luc.22.* gaui Petre vt non deficiat fides tua, ſed piſces in cauſa ſunt quòd rumpitur,quoniam in eo manere nolunt.

Iſti ſunt hæretici,qui latera matris eccleſiæ cõtundunt, atque ſcandalis & erroribus ſcindunt. Sunt autem & alij quidam quaſi piſces nimium magni,qui & ipſi rete dirumpunt: qui videlicet magna ſeculi potentia freti mandatis Chriſti & eccleſiæ parere recuſant. Vtique & iſti confregerunt iugum,ruperunt vincula. *Hier.32.*

Scindunt etiam rete iſtud ſuis malis exemplis & vita peruerſa,non raro prædicatores ipſi, dum hoc quod verbis prædicant, moribus impugnant. Rumpunt quoque & illi retia, qui noctu piſcantur, carentes lumine ſcripturarum,errorum & ignorantiæ tenebris excecati. Hi & alios ſeducunt,tantum abeſt vt dirigant. De quibus Paulus ad Timotheum ſcribens, dicit: Volunt eſſe legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Quod vtique paſſim nunc faciunt hæreticorum pſeudoprædicatores. Itaque quiſquis eſſe cupit prædicator Chriſti fidelis,operarius inconfuſibilis, videat vt piſcationis inſtrumenta (id eſt,doctrinam & vitam)bona atque integra habeat. Quod ſi ſciſſum habet rete,declinet ad portum,& deſcendens in ſemetipſum,illud ſumma cura reſarciat. *Greg.in paſto.* *1.Tim.1.*

Sequitur:

Et annuerunt ſociis qui erant in alia naui,vt venirent & adiuuarent eos.Et venerunt,& impleuerunt ambas nauiculas, ita vt mergerentur.

Grande miraculum,vt intra vnũ rete tanta piſcium copia concluderetur, quæ duas nauiculas repleret,ita vt mergerẽtur.Sed nec illud à miraculo vacat Chriſti ſuſtentantis,ne ſubmergerentur nauiculæ. Et annuerunt ſociis qui erant in alia naui,vt venientes adiuuarent eos. *1*

Iſtos alterius nauiculæ ſocios accipere poſſumus Prophetas,alterius vtiq; nauiculæ,id eſt,ſynagogæ,vt illorum teſtimonio ea quæ fidei & ſani dogmatis ſunt aduerſum contradictores & hæreticos firmentur,iuxta quod ipſe piſcator hominum Petrus ait,dicens: Habemus firmiorem propheticum ſermonem,cui benefacitis attendentes,tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco. *Socij nauicula alterius.* *2.Pet.1.*

Et nihilominus poſſumus per nauem aliam, eccleſiam aliam intelligere. Non tamen quaſi non vna atque vnica ſit eccleſia Chriſti, ſed quoniam ab vna eccleſia plures eiuſdem *Ambr.*

eiuſdem fidei particulares eccleſiæ deriuantur. Tunc itaque alterius nauiculæ ſocij trahendo reti, piſcibúſque leuandis aduocabantur, quando hæreticis & ſchiſmaticis *Concilij indicendi cauſa.* conturbantibus omnia, Petri Apoſtoli ſucceſſores Romani pontifices cæterarum eccleſiarum paſtores, quaſi alterius nauiculæ ſocios, leuandis difficultatibus & vnitati integritatíque fidei catholicæ tuendæ ad concilia generalia euocabant.

Ciril. Ad hæc, per hos ſocios in auxilium accitos intelligere poſſumus eos qui ſanctorum Apoſtolorum labores ſunt ſequuti, quorum primi fuerunt qui Euangeliorum ædiderunt *Socij in auxilium acciti.* ſcripturas, poſt quos alij præſules & populorum paſtores, & in deitatis doctrina periti.

Denique iſti auxiliares ſocij non inconuenienter accipiuntur maiorum vicarij prælatorum, & curati Epiſcoporum. Quum enim prælatus vnus extrahendo reti non ſufficit, poteſt ipſe alios aduocare, quo modo coadiutores conſtitui cernimus & prædicatores, etiam ex alia vocatione, quaſi ex naui altera.

K Nec tamen per hoc excuſari poſſunt qui rete hoc ne digitulo quidem minimo tangere volunt, nec quicquam laboris *Piſcatores ignaui & damnoſi.* trahendo reti impendere, quin potius totum hunc trahendi laborem reiiciunt in alios, quum tamē interim quos ipſi non ceperunt piſces, auidiſſimè deuorent.

Hi nimirū ſunt qui nec prædicant, nec aliud quicquam agunt in curam animarum. Tantummodo cenſus quærūt & redditus, curandi autē animas laborem omnem mercenariis relinquunt. Rectius faciunt qui in partem ſolicitudinis *Mat. 5. Luc. 6. & 10.* quoſdam aduocant, vti hic Petrus feciſſe memoratur, & Chriſtus ipſe duodecim vocauit Apoſtolos ac deinceps & alios ſeptuaginta duos diſcipulos.

Et impleuerunt, inquit, ambas nauiculas, ita vt mergerentur. Harum impletio nauium vſq; in finem ſeculi creſcit, *Nauiculæ mergebantur, quid.* & omnes quicunq; ſanè prædicant implendæ nauiculæ laborem impendunt. Sed quid ſibi vult quòd mergebantur? Ambroſius merſionē hanc eò refert, quòd in tanta multitudine plures futuri ſunt mali, quoniam oportet *1. Cor. 11.* & hæreſes eſſe, vt qui fideles ſunt manifeſti fiant.

Alij ſic intelligunt, quod quanuis non ſint ſubmerſæ *2. Tim. 3.* naues, grauiter tamen ſunt periclitatæ, iuxta quòd prophetico ſpiritu prædixit Apoſtolus, videlicet quòd in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homi-

homines ſeipſos amantes,cupidi,elati, ſuperbi, blaſphemi,parentibus non obedientes,ingrati,ſcelesti, ſine affe-ctione,ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate,proditores, proterui,tumidi, voluptatū magis amatores quàm Dei, habentes ſpeciem quidem pietatis,virtutem autem eius abnegantes. Et nonne hoc noſtro ſeculo ſunt tempora periculoſa propter huiuſcemodi homines?Nónne iam hæretici nauiculam noſtram ita huc illúcque agitant,vt ſit periculum de merſione,niſi eam Chriſtus ſua gratia ſuſtentaret?

Sed nemo moueatur,nemo metuat quantumuis inſano furore ſæuiant hi pſeudochriſtiani, nam etſi fluctuat, nunquam tamen ſubmergitur iſta ratis: antiqua hæc Petri fides non deficiet, quin potius erroribus vniuerſis & hæreſibus ſuccumbentibus & diſploſis magis triumphabit. Hoc retroacti temporis exempla confirmant, quandoquidem ab initio naſcentis eccleſiæ vſque modo, nulla vnquam hæreſis aduerſus hanc potuerit præualere. *Hæreticorum conatus caſſi.*

Merguntur itaque nauiculæ, hoc eſt, in ſubmerſione premuntur. Non enim ſubmerſæ ſunt, ſed periclitatæ. Neque nouum eſt periclitari eccleſiam & fidem noſtram. Ecce enim Cain perſequutus eſt Abel, & occidit. Eſau inſectatus eſt Iacob. Ioſeph ſanctum, fratres iniqui. Reprobus Saul, pium Dauid. Poſt hæc omnia, Iudæi ſimul & Gentiles fruſtra conati ſunt fidem hanc noſtram extinguere, lapidibus,gladiis,rotis,lanceis,crucibus,igni, aqua, & ſi quid aliud reſtabat quod in ſupplicium verti poſſet. Vſqueadeo graues nauis hæc ſuſtinuit perſequutionum procellas, neque tamen vnquam merſa eſt, quòd habeat gubernatorem & conſeruatorem Deum. *L. Beda. Gen. 4. Perſequutionis piorū exempla. Eccleſiā vt ſeruat Deus.*

Interim autem ſalua euadente eccleſia, perſequutores ipſius ſuis conſumuntur incendiis, propriis gladiis confodiuntur, ſuis ipſi capiuntur inſidiis, ſuis laqueis irretiuntur. Itaque ſuſtinere interim atque tolerare oportet eccleſiam iſtos hæreticorum inſultus, quoniam omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu perſequutionem patientur. *2. Tim. 3.*

¶ Circa ſecundum dicitur:

Quod quū videret Simon Petrus,procidit ad genua Ieſu,dicens:

ens: Exi à me Domine, quoniam homo peccator ſum. Stupor enim circundederat eum, & omnes qui cum illo erant in captura quam ceperant. Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant ſocij Simonis.

M Simon Petrus in arte piſcatoria peritus, videns tantam ac tam inſolitam piſcium capturam, nec arte nec natura potuiſſe fieri, diuinam in Chriſto potentiam ſuppliciter veneratur, in cuius verbo ipſe retia laxauerat. Tanta etenim piſcium copia capta eſt, quantam ipſe maris & terræ Dominus voluerat. Vox enim verbi ſemper eſt vox virtutis. Cuius præcepto in origine mundi lux & cæteræ creaturæ prodierunt. *Greg. Nyſſ.*

Itaque Petrus Chriſti genibus humi proſtratus, dicit: Exi à me, quia homo peccator ſum Domine. Reducens enim ad conſcientiam patrata ſcelera, tremit & trepidat, & velut immundus, mundum non credit ſe poſſe ſuſcipere. Acceperat enim à lege diſtinguendũ eſſe inter maculatum & ſanctum. Verbis itaque ſe declarauit indignũ qui ſecum haberet Dominum. *Cyrill. Petri humilitas.*

Exi, inquit, à me. Quaſi dicat: Ad alium vade, qui me ſit dignior. Vbi Auguſtinus: Vt piſcator loquitur Petrus, Dominum & Deum ſalutis ſecum habebat, & ei dicebat: Exi à me Domine, ac ſi infirmus medico curanti diceret: Exi à me, quia ægroto. Non tamen propter hoc Dominus ab eo receſſit, quia humilem non deſeruit. Siquidem ex magna cordis humilitate dixit hæc Petrus. *Humilitatis exempla.*

Matth. 8. *3. Reg. 17* Huic ſimile eſt quod Centurio dixit Chriſto: Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, & illud viduæ ad Heliam: Quid mihi & tibi vir Dei? Ingreſſus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum. Sic etiam Moſes fecit dum in ardenti illa & incombuſta rubo conſpiceret Dominum, & Domini legationem ad Pharaonem humiliter à ſe deprecaretur, dicens: Quis ſum ego, vt vadam ad Pharaonem & educã filios Iſrael de Ægypto? Itaque Petrum ſic loquentem non ſolũ excuſat, ſed & mirum in modum humilitas ſancta commendat. Capturam illam non ſuam prædam, ſed Dei munus eſſe confirmat. Et tu, inquit Ambroſius, noli timere quæ tua ſunt Domino deferre, quia quæ ſua ſunt nobis ille conceſſit. *Exod. 3.*

Stupor,inquit,circundederat eum, & quaſi totam eius occupauerat mentem, & hinc excuſatur quòd cùm eſſet ipſe peccator & Domini miſericordia opus haberet, nihilominus dixerat Domino,Exi à me. Ideóque non hic eum corripuit Dominus vti alibi,ſed potius confirmauit. Adhuc enim neophitus erat in fide, cuiuſmodi homines lenius ſemper ſunt tractandi. Vnde ſequitur: *Mat. 14, & 16.*

Et ait ad Simonem Ieſus: Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens.

Petri humilitas tametſi eſſet erronea, quia tamen ex pio timore proceſſit(vt dictum eſt)meretur benignã domini conſolationem. Dic & tu(inquit Ambroſ.)exi à me domine, quia homo peccator ſum,vt reſpondeat tibi dominus. Noli timere indulgenti domino peccatum fateri, *N Timidos vt dominus confirmat.*

Simile quid diſcipulis in mari timentibus dixit:Habete fiduciam,ego ſum,nolite timere. Ipſe enim Dominus qui ſuperbos terret,humiles confirmat, Noli timere,inquit,ex hoc iam eris homines capiens. *Mat 14*

Exponit ei Dominus quid hæc piſcium captura ſignificet,videlicet,quòd ſicut ipſe nunc per retia piſces,ſic aliquando per verba ſit capturus homines.Eris,inquit,homines capiens:Hinc diſcant prædicatores non aurũ,non argentum,non præbendas opimas,non hominum laudes capere,ſed homines,Apoſtoli exemplo,qui ait: Nõ enim quæro quæ veſtra ſunt,ſed vos. Ex hoc, inquit, iam eris homines capiens,hoc eſt,ex hoc quod factum eſt ſignificatur,quòd homines deo capies. Vel certe ſic intellige: Ex hoc quòd te ſic humiliaſti,quòd te mea præſentia indignum & peccatorem confeſſus es, officium habebis capiendi & lucrifaciendi Deo homines, *Captura hac cuius rei typus. 2. Cor.12*

Aduerte quòd eccleſiæ principatus triplici ratione Petro collatus eſt.Primo,ratione ſuæ humilitatis,vt hic.Dignũ eſt enim,vt illi aliis præſint,qui in poteſtate neſciũt extolli.Vnde dictum eſt Sauli à Domino: Nonne quum paruulus eſſes in oculis tuis,caput in tribubus Iſrael factus es? *Cur Petrus principatum accepit. 1 Reg. 15*

Secundo, ratione confeſſionis conſtantis fidei. Nam quum dixiſſet: Tu es Chriſtus filius Dei viui, reſpondit ei Dominus: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & tibi dabo claues regni cœlorũ, *Mat.16*

Tertio,collatus ei eſt hic principatus,ratione ardentis ad Chriſtum dilectionis.Quum enim ter fuiſſet interro-

Ioan. 21. gatus à Chriſto: Simon Ioannis amas me, & reſpondiſſet: Tu ſcis Domine, quia amo te. Dixit ei Dominus: Paſce agnos meos. Sequitur:

Et ſubductis ad terrã nauibus, relictis omnibus, ſequuti ſunt eũ.

O Chryſ. Fides & obedientiæ exemplum. Conſydera eorum fidem & obedientiam. Habentes enim præ manibus opus appetibilis piſcationis, quum audiſſent mandantem, non diſtulerunt, ſed relictis retibus ſequebantur. Talem enim obedientiam requirit à nobis Chriſtus, vt eam non prætermittamus, etiam ſi aliquid valde neceſſarium vrgeat.

Subductis, inquit, ad terram nauibus, nẽpe quibus adhuc vti volebant. Poſt iſtam enim vocationem adhuc ad *Mat. 7. Mar. 1.* propria redierunt. Quòd autem ſequitur: Relictis omnibus ſequuti ſunt eum, non iam, ſed in alia vocatione, quam deſcribunt Matthæus & Marcus, fuit impletum.

Triplex horũ vocatio. Triplex autem reperitur in ſacris Euangeliis horũ Apoſtolorum vocatio. Nam ſecundum Ioãnem, Primò vocati ſunt ad Chriſti notitiam, quando iuxta Iordanem ſe*Ioan. 1* quuti ſunt eũ Petrus & Andreas, & alij nonnulli, qui tũc ad eum veniſſe apud Ioannem leguntur, non tamen vt iã ei inſeparabiliter cohærerent, ſed vt quis eſſet cognoſcerent. Quem quum fuiſſent mirati, ad propria remearunt.

Secundò, vocati fuerunt (prout hic B. Lucas commeminit) ad Chriſti familiaritatẽ. Vocati, inquã, non iubentis domini imperio, ſed ingentis capturæ ſigno, vbi tamen ſoli Petro prædicitur, quòd foret homines capturus, non quidem quòd exinde non eſſet piſces capturus. Nam (vt dictũ eſt) ad capturam piſcium poſtea redierunt, vt fieret poſtea quod Matthæus & Marcus narrant. Et hęc eſt eorũ tertia vocatio. Tunc enim non ſubductis ad terrã nauibus, tãquam eſſet cura redeũdi, ſed eũ ſequuti ſunt tãquam vocantem aut iubentẽ. Nam relictis tunc retibus & naui, ſequuti ſunt eũ, non amplius ad propria redituri. Tũc igitur impletum eſt quod hic dicitur: Relictis omnibus ſequuti ſunt eũ. Aliter enim nõ poſſent eũ ſequi, niſi *Luca 14.* oĩa reliquiſſent, ſicut ipſe perhibet, dicẽs: Qui nõ renũtiauerit oĩbus quæ poſſidet, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus.

P Duplici de cauſa relinquunt omnia qui dominum ſe*1. Cor. 15.* quuntur. Primò, vt in eo omnẽ eſſe ſufficientiã oſtendãt, q̃ eſt omnia in oĩbus. Diues enim eſt Chriſtiana religio,

quæ

quæ in omnium poſſeſſore omnia poſſidet. Non ergo eſt inutilis commutatio pro Chriſto omnia reliquiſſe, nam cum eo donantur omnia, & vbi apprehenderis eum, erit ipſe vnus omnia in omnibus. *Propter 2. relinquunt omnia.*

Secundò, relinquunt omnia vt ei vicem repēdant, quia ipſe ſuo modo omnia reliquit propter eos, iuxta illud: Reliqui domum meam, dimiſi hæreditatem meam, dilectam animam meam dedi in manus inimicorum. *Aug. Hier. 12.*

Porrò diſcipuli ex hoc magis dominum ſequebantur, quòd propter ipſum omnia relinquebāt, quàm ex eo quòd paſſu corporis poſt ipſum incedebant. Reuocāt ſanè quàm plurimos ab imitatione Chriſti temporales diuitiæ, carnales delitiæ, & huius ſeculi vanæ dignitates. Eos, inquā, hæc retrahunt, qui tantū præſentia diligentes, nec futura timent ſupplicia, nec ſperāt præmia futura, de quibus ſcriptū eſt: Dixerunt impij apud ſe cogitantes non rectè: Exiguum & cū tædio eſt tempus vitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis, & nō eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis, quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tanquā non fuerimus. Venite ergo & fruamur bonis quæ ſunt, & cætera quæ ſequuntur. Cui ſimile eſt illud apud Eſaiam: Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. *Chriſtū vere ſequi. Sap. 2. Eſa. 28.*

DOMINICA SEXTA POST PENTECOSTEN.

NISI abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.

In hac lectione tria traduntur. Primum eſt, edictum generale. Secundum, ſupplementum ſpeciale. Tertium eſt, præceptum ſalutare. Secundum, ibi: Audiſtis quia dictum eſt antiquis. Tertium, ibi: Si ergo offers.

Circa primū dicit: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarū & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Accipitur hic iuſtitia non ſpecialiter, prout eſt

Iuſtitia virtus generalis. ab aliis diſtincta virtutibus, quæ videlicet cuiq; quod ſuum eſt tribuit, ſed generaliter, prout omnes animi virtutes & omnia virtutum opera includit, de qua iuſtitia ſcriptum *Prou. 11.* eſt: Iuſtitia rectorum liberabit eos. Hac iuſtitia Chriſtus dominus perfectiores iuſtioréſque fideles ſuos eſſe vult quàm fuerint Scribæ & Phariſæi, qui ſua iuſtitia ſalutem aſſequuti non ſunt.

Præmiſerat dominus iis quæ dicturus erat confirmádis (ſiquidem inſueta erat dicturus) Amen dico vobis. Amen, Hebræa vox eſt, quę Latinè interpretata, id ſignificat, quod verè, vel fideliter. Quo ſermone vtitur Chriſtus tam propter eorum qui ad credendum tardi erant duritiam, quàm propter fidelium excitandam attentionem. Credebatur Scribarum & Phariſæorum iuſtitia ſufficere ad ſalutem, quod planè negat, dicens: Niſi abundauerit, & cætera. Palàm oſtendens quòd ſua iuſtitia cœlorum regnum nõ aſſequuntur, qui tamen ſingulari obſeruatione legalis iuſtitiæ opinione vulgari præditi erant, ſed multa deerant illorum iuſtitiæ, erátque inſufficiens propter multa.

B Primò quia fuit tantum iuſtitia humana. Opus autem *Iuſtitia phariſaorum cur reprobata.* humanum aditũ regni cœleſtis aperire non poteſt, ſicut ſcriptum eſt: Scito ꝙ non propter Iuſtitiã tuam dominus Deus tuus dederit tibi terram hãc optimam in poſſeſſionem. Omnis enim humana iuſtitia peccato coinquinata eſt, iuxta quod per Eſaiã dicitur: Facti ſumus vt immundi *Deut. 9.* omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ *Eſa. 64.* noſtræ. Oportebat igitur abundantiorem reperiri iuſtitiam in qua ſaluaremur, & hæc eſt iuſtitia Ieſu Chriſti filij Dei, qui (vt dicit Apoſtolus) factus eſt nobis ſapientia, *1. Cor. 1.* & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio.

Rom. 3. De qua iuſtitia ad Romanos ſcribens, dicit: Nũc autem *Qua ſit noſtra iuſtitia.* ſine lege iuſtitia dei manifeſtata eſt, teſtificata à lege & prophetis. Et quæ ſit illa iuſtitia oſtendit conſequẽter, dicens: Iuſtitia autẽ dei (id eſt qua deus hominem iuſtificat) per fidẽ Ieſu Chriſti in omnes & ſuper omnes, qui credũt in eum. Omnes enim peccauerunt & egent gloria dei, iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit deus propitiatorẽ per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtẽtionem iuſtitiæ ſuæ propter remiſſionem præcedentium delictorum, in ſuſtentatione dei, ad oſtenſionem iuſtitiæ eius in hoc tẽpore, vt ſit ipſe iuſtus, & iuſtificans eum qui eſt ex fide Ieſu Chriſti.

Porrò

Porrò iuſtitiam hanc Scribæ & Phariſæi nec crediderunt nec cognouerunt, quia cognoſcere noluerunt, ſed magis ſuam iuſtitiã (quæ ſcilicet erat ex operibus legis) volentes ſtatuere, iuſtitiæ dei non fuere ſubiecti, quum tamen ex operibus legis non iuſtificaretur quiſquam coram Deo. *Rom. 10. Rom. 3.*

Secundò, iuſtitia illorum ſaluare eos non potuit, quia fuit imperfecta. Nihil enim ad perfectum adduxit lex, & hoc ideo, quia ſolum cohibebat manum, non animum: opus malum, ſed non voluntatem malam. Vnde mirũ non eſt, neminem in ea fuiſſe ſaluatum, nam ſalus & beatitudo noſtra interius eſt, in corde eſt, vbi iuſtificari oportet primum, iuxta quod Dominus ait: Beati mundo corde quoniam ipſi Deum videbunt. *Heb. 7. Lex manum cohibebat non animum. Mat. 5.*

Ideo autẽ putabãt Iudæi per legẽ tantummodo externum opus malũ vetari, ꝙ in lege pœna poſita non erat iis quæ quiſq; animo ſuo peccata patrabat, is enim qui legẽ hanc tulerat homo purus erat, qui hominum cogitationes cognoſcere non poterat, vnde nec punire. Euangeliũ autem peccatum omne reſtringit, punítq; tam cordis quàm operis, quoniã is qui illud tulit, verus Deus & homo eſt. *Euangelij perfectio.*

Porrò Iudæi (vt dictum eſt) ſibi perſuaſum habebant ſe nequaquã animo & cogitatione peccare, ſi peccatum opere non implerent. Dicebant enim: Occidere hominẽ peccatum eſt, velle occidere, non, niſi occidas facto teſtatur idipſum Ioſephus, qui quum ſcribit de morte Anthiochi, quem Polybius hiſtoricus ideo refert calamitoſe mortuũ, quòd in Perſide templum deæ Naneæ ſpoliare voluerit, idipſum refutans idẽ Ioſephus dicit: Qui nullatenus egit peccatum, ſed tantum cogitauit, nullo reatu tenetur. Conceptam itaque hãc vanam Iudæorum perſuaſionem Dominus refellit, quoniam non opere tantum, ſed & animo & cogitatione grauiter homo peccare poteſt. Et ideo dicit: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quam Scribarum & Phariſæorum. *Li. 12. c. 16. Error Ioſephi.*

Tertiò, iuſtitia illorũ non libera fuit, ſed ſeruilis, & extorta timore pœnæ. Hæc enim eſt differẽtia legis & euangelij, timor & amor. Nemo autem timore coactus & inuitus bene facit, cui facere malum in votis eſt. Quomodo enim benefacere poſſet: qui per timorem refugit Saluatorem, Hoc in datione legis oſtẽſum fuit, quando filij Iſrael. perterriti ac timore preculſi, procul à monte ſteterunt. Abundãtior autem debet eſſe noſtra iuſtitia in charitate. *C Legis & euangelij differentia. Exod. 20.*

Aug. Nam præcepta legis per charitatẽ impleta ſunt,quæ per timorem impleri non poterant.

Iuſtitia mercenaria. Quartò,illorũ iuſtitia mercenaria erat,temporale præmium expectans,iuxta quod eis per Eſaiam Dominus loquitur,dicens:Si volueritis & audieritis me , bona terræ *Eſa.1.* comedetis. Vnde obſeruatores legis neſcierunt ſacramẽ- *Sap. 2* ta dei,nec ſperauerunt mercedem iuſtitiæ. Hinc mirũ nõ eſt,ſi regnum cœlorum nõ ſunt aſſequuti. Oportet igitur iuſtitiam credentium illorum iuſtitia eſſe abundantiorem, *1.Cor.2.* propter abundantius præmium,de quo ſcriptum eſt: Nec oculus vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcendit,quæ præparauit Deus his qui diligũt illum.Præmium *Mat.4.* hoc Chriſtus proponit.dicens:Pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnum cœlorum.

Iuſtitia vana. Quintò,iuſtitia Sribarũ & Phariſæorum erat vana & ventoſa,quia de ſua iuſtitia hominũ laudes quærebãt.Ieiunabãt enim,orabãt,& eleemoſinas erogabãt,vt viderentur ab hominibus.Vnde mirũ non eſt,ſi hac iuſtitia ſalua *Mat.6.* ti nõ ſunt,qui receperunt mercedem ſuam. Nobis autem dicitur:Attẽdite ne iuſtitiã veſtram faciatis corã hominibus,vt videamini ab eis.Alioquin , mercedem non habe- *Ibidem.* bitis.apud patrem veſtrum qui in cœlis eſt.Illi exterminabant facies ſuas vt apparerent hominibus ieiunantes,nobis dicitur:Quũ ieiunatis,nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes.Sed quid? Vnge,inquit,caput tuum,& faciem tuã laua,ne videaris hominibus ieiunans , ſed patri tuo qui eſt in abſcõdito.Et pater tuus qui videt in abſcondito,reddet tibi.Illi erogantes eleemoſynã canebant tuba ante ſe,nobis dicitur:Te autem faciente eleemoſynam,neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.

Iuſtitia arrogans. Sextò,iuſtitia Phariſæorum erat plena præſumptionis, arrogantiæ & contempus.Nam & ſeipſos magnifaciebãt, & cæteros omnes contemnebant.Confidebant in ſe tanquam iuſti,& aſpernabãtur cæteros. Vnde quidam eorum *Luc.18.* orans dicebat:Deus gratias tibi ago , quia non ſum ſicut cæteri homines,raptores,iniuſti,adulteri.Ieiuno bis in ſabbato,decimas do omnium quæ poſsideo: Velut etiam hic publicanus.

G Septimò,iuſtitia Phariſæorum erat ſeuera.Nã lege ta- *Iuſtitia ſeuera.* lionis exigebant animam pro anima,oculum pro oculo, dentem pro dente.Vnde nec mirum ſi illis cœlorum re- *Exo.21.* gnum per dei miſericordiam non patebat, qui non habebant

bant miſericordiam. Oportet igitur fidelium iuſtitiam per concomitantem miſericordiam eſſe abundantiorem, vt Dei miſericordiam promereatur.

Octauò, iuſtitia eorum erat tota deforis, non ab intus, digni qui audirent: Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum & omni ſpurcitiâ: ſic & vos à foris quidem paretis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. *Iuſtitia extrinſecus. Mat. 23*

Præmiſerat dicens: Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui mūdatis quod deforis eſt calicis & parophidis, intus autem pleni eſtis rapina & immūditia. Phariſæe cæce munda prius quod intus eſt calicis & paropſidis, vt fiat & id quod deforis eſt mūdum. De anima ſancta per Pſalmiſtā dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Ad quod etiā Apoſtolus hortatur, dicēs: Renouamini ſpiritu mētis veſtræ, & induite nouum hominem qui ſecundum Deum creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate veritatis. *Ibidem. Ephe ſ 4.*

Ea ſanè eſt differentia inter operationem hypocriſis & gratiæ, qualis eſt inter operationem artis & naturæ. Ars operatur extrinſecus tantum, vt patet in arte ſculpturæ. Natura verò primùm operatur intrinſecus, ſicut in animantium generatione manifeſtum eſt, vbi primùm cor & cætera membra vitalia formantur. Porrò gratia intrinſecus primùm ſanat & reformat mentem per Dei & proximi dilectionem, exinde linguam, mores, vitámque totam ordinat atque reformat. *Differt hypocriſis a gratia.*

Nonò, Phariſæorum atque Scribarum iuſtitia in verbo erat non in opere, teſte eo qui ait: Dicunt enim, & nō faciunt. Alligant autem onera grauia & importabilia, & imponunt ea in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere. Docere autem abſque operibus condemnat docentem. Quum itaque primum ſe aliquis ipſe correxerit, tunc eundem etiam erga alios congruit eſſe diligentem, ſicut & Lucas de domino loquens operationem verbo præpoſuit, dicens: Cœpit IESVS facere & docere. Alioqui vt dicit Hieronymus: Magiſtri eruditio, etiā ſi non niſi paruo peccato ipſe obnoxius ſit, deducit eum de gradu maximo, nec prodeſt ei docere iuſtitiam, quam vel minima culpa deſeruit. Beatitudo perfecta eſt, quæ quis ſermone docuerit, opere complere. *.X. Iuſtitia in ſermone. Mat. 23 Chryſ. Act. 1*

Lex noua vt præſtantior veteri. Quum itaque lex euangelica Moſaica ſit lege præſtā-tior, idque in multis donis Domini, in ſacramentis, in ſacerdotio, in remiſſione peccatorum, in apertione cœli, vtique & eccleſiæ capita, Apoſtoli, Euangeliſtæ, martyres & doctores, ſanctimoniam habuere maiorem, quàm veteris teſtamenti patriarchæ & prophetæ, Abraham, Noë, *F* Moſes, Dauid, Eſaias & cæteri. Nec minus cæteri Chriſtiani in iuſtitia ſuperant & excedunt Iudæos, plebs plebem. *Maiori iuſtitiæ merces maior.* Nec mirum, quandoquidem illi doctorem illũ necdum excepiſſent (videlicet ſpiritum ſanctum quem ſuis Chriſtus miſit diſcipulis) qui eos omnem docuiſſet veritatem. Proinde, quoniam nobis amplior promiſſa eſt remuneratio quàm in veteri lege Iudæis, abundantior eſſe debet noſtra iuſtitia. Non enim iam nobis terra manans lacte & melle promittitur, non ſenectus vberior, nec numeroſitas filiorũ, non frumenti copia nec vini, non otiũ, non armẽtorum greges, ſed cœlum & ea quæ ſunt in cœlo bona, adoptio filiorũ Dei, ac cum vnigenito iuncta fraternitas & ſocietas hæreditatis, conglorificari & conregnare, & præmia illa quæ promittuntur innumera.

Iure igitur debet abundare iuſtitia noſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum. Alioqui non intrabitis, inquit, in regnum cœlorum. *Regnum cœlorum quando reuelatum.* Neſcio, inquit Auguſt. vtrum quiſquam in illis libris (veteris teſtamẽti) inuenit nomen regni cœlorum, quod tã crebrò nominat Dominus. Hoc enim propriè pertinet ad reuelationem noui teſtamenti, quod ori eius nominandum ſeruabatur, quem regem ad regendos, & ſacerdotem ad ſanctificandum fideles ſuos vniuerſus ille apparatus veteris inſtrumenti parturiebat.

Sed nec illud temerè dictum eſt quod ait: Non intrabitis. Vult enim Dominus fideles ſuos ſemper ire atque proficere & creſcere in operibus bonis, dicente Pſalmiſta: Benedictionẽ dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem. *Bernar.* Porrò in via Dei non progredi, regredi eſt, quandoquidem adhuc nihil in eodem ſtatu permanet.

HOMILIA ALTERA.

Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio.

In hac parte euangelicæ lectionis duo ſunt tractanda, quo-

quorum vnum eſt, antiquæ legis ſupplementum ſpeciale. Alterum eſt, fidelibus ad ſalutem præceptum ſalutare, Ibi: Si ergo offers.

Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid lex vetus prohibuerit. Secundo, quid noua lex ſuper addiderit: Ibi. Ego autem dico vobis.

Circa primum dicit: Audiſtis quia dictum eſt antiquis. *G* Quo verbo declarat iam multum temporis abiiſſe, quo præceptum hoc datum ſit per Moſen.

Orditur autem de antiquis dicere vt diſcipulos faciat attentiores, audiántque diligentius quid deinceps eis ipſe eſſet dicturus. Antiquos autem appellat obſeruatores veteris legis: Non occides. Præceptum hoc in Exodo *Exod. 20.* ſcriptum eſt, & eſt ſecundum præceptum ſecundæ tabulæ: primum tamen eſt inter præcepta negatiua.

Hoc præcepto (ſecundum Auguſtinum) non prohibetur occiſio animalium ratione carentium, quorum vita & mors creatoris ordinatione noſtris vſibus ſubditur, prout in Geneſi legitur. Sed iſto Dei præcepto occiſio hominis quæ eſt homicidium, prohibetur, vt nemo vel ſe vel alium hominem occidat. *De ciuit. Dei. Animalium occiſio conceſſa.*

Cuius ratio eſt, quoniam homo & quoad corpus pariter & animam, opus Dei eſt. Corpus enim eius formauit de limo terræ, & animam creauit de nihilo ad ſuam imaginem & corpori infudit quando inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. Ad hæc, quoniam homo immediatè Deo ſubiicitur, Deus circa ipſum hominem vitæ neciſque ſibi reſeruat poteſtatem, quam poteſtatem ſuper cætera animantia diuinitus homo accepit, ſicut iam dictũ eſt. Itaque ſoli Deo reſeruatur & vita pariter & mors hominis, vt non liceat homini hominem occidere, & ideo Petro dictum eſt occidere volenti: Conuerte gladium tuum in locũ ſuum. Omnes enim qui acceperint gladiũ, gladio peribunt. Et in lege veteri dictum fuerat: Qui effuderit humanum ſanguinem, effundetur & ſanguis eius. *Geneſ 9. Occiſio hominis cur vetita. Gen. 2. Mat. 26. Gen. 9.*

Nec tamen putandum eſt eos huic præcepto contraire qui aut iuſta bella gerunt, vel qui perſonam publicæ poteſtatis gerentes, ſceleratos morte puniunt, quia non temerè, ſed mandato legis huiuſmodi interficiunt, quæ dicit: Maleficos non patieris viuere. Quinimo peccaret iudex ſi malefactores viuere ſineret. *Occiſio hominis cui & quare permiſſa. Deut. 18.*

Nam & Saul regnum amiſit irato illi Domino, quòd *1. Reg. 15. 3. Reg. 20.*

Peccat qui ſibi opus eſt: non occidit. non occiderat peccatores Amalech. Et ruſum quum tradidiſſet Dominus Benadab regem Syriæ in manus Achab regis Iſrael, ipſúmque inito pacto ille dimiſiſſet, venit ad eum in ſermone Domini quidam ex Prophetis, dicens: Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua,
3. Reg. 20 erit anima tua pro anima eius & populus tuus pro populo eius, quod & factum eſt. Nam poſtmodum pugnans contra Syros interfectus eſt. Quo patet eos grauiter peccare, qui palam criminoſos punire diſſimulant, quum in hoc ipſum ſint conſtituti.

H Quin etiam coram Deo præmium laudémque meretur iudex qui legis iuſtitiam aduerſum criminoſos exercens, occidit. Vnde & his qui iuſſi occiderant idolatras,
Exod. 32. Moſes ait: Hodie conſecraſtis manus veſtras domino, vnuſquiſq; in filio & fratre ſuo, vt detur vobis benedictio.

Phinees laudatur Perpetuam laudem promeruit Phinees filius Eleazari ſacerdos, quòd virum è filiis Iſrael principem tribus Iſſachar in opere nefario cum ſcorto Madianitide deprehenſum vnà cum illa pugione confodit. Dixit enim ad
Num. 25. Moſen Dominus: Phinees auertit iram meam à filiis Iſrael, quia zelo meo commotus eſt contra eos, vt non ipſe delerem filios Iſrael zelo meo. Hinc canitur in Pſalmo: Stetit Phinees & placauit, & ceſſauit quaſſatio. Et reputatum eſt ei ad iuſtitiam in generatione & generationem vſque in ſempiternum. Sed ad literam redeamus.
Leuit. 24. Qui occiderit, inquit (videlicet temerè) reus erit iudicio. Sic enim habet lex: Qui percuſſerit & occiderit hominem, morte moriatur.

¶ Circa ſecundum, videlicet, quid veteri legi noua lex ſuperaddiderit, dicit:

I ***Ego autem dico vobis: Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio.***

Ecce quid legi veteri lex noua ſuperaddidit. Illa cohibet manum ab homicidio, euangeliũ etiam iram interdicit, prohibẽs homicidium non in opere ſolum, ſed etiã in ſua radice atque origine. Ego, inquit, dico vobis: Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Vidiſti, inquit
Christi legem ferentis au thoritas. Chryſoſt. perfectam vtique poteſtatẽ, vidiſti dignitatem quæ latorẽ legis deceret. Quis enim Prophetarum vnquã ita locutus eſt? quis iuſtorum? quis patriarcharũ? Nullus omnino. Nã illi per ſingula ſæpius inferebant: Hęc dicit domin⁹, ſed nõ ita loquitur & filius. Illi enim domini verba

verba,hic verò patris annuntiat.

Et eſt conſyderandum quod pœna quam antiquę legi ſuperaddidit Dominus in ipſa lege continetur, vbi ſcriptũ eſt: Qui percuſſerit hominem volens occidere, morte moriatur: ſed quia illic non omnino dilucidè expreſſa eſt, Iudæi non intelligẽtes, credebãt ſolam interemptionem humani corporis eſſe peccatũ, non autem ipſam interimẽdi voluntatem, ideo Christus legem ipſam declarauit. Et hoc eſt quod dixit: Nõ veni ſoluere legẽ, ſed adîplere. *August. Exod. 21 Mat. 5. August.*

Iuſtitia Phariſæorum eſt vt non occidant, iuſtitia eorum qui intraturi ſunt in regnum Dei, vt non iraſcantur ſine cauſa. Quapropter qui docet vt non iraſcamur, non ſoluit legem ne occidamus, ſed potius implet, vt & foris dum non occidimus, & in corde dum non iraſcimur, innocentiam cuſtodiamus. *Christus vt legem adimplet.*

Quod in aliquibus libris ſic ponitur: Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, illud: Sine cauſa, Hieronymus putat eſſe radendum, quòd nulla poſſit eſſe cauſa in fratrem iraſcendi, ſed iuſtè quis iraſcitur culpæ fratris. Nam iraſci fratri vt corrigatur, nemo ſanæ mentis reprehendit. *Num irã cauſa excuſet.*

Quòd autem Auguſtinus & Chryſoſtomus hic legũt: Qui iraſcitur fratri ſine cauſa, ſimiliter & in ſequentibus: Qui dicit fratri ſuo Racha ſine cauſa: qui dicit, Fatue ſine cauſa, & ſi à Hieronymi verbis diſſentire videntur, equidẽ in ſententia conueniunt. Nam vbi iraſcendi cauſa eſt, id eſt, culpa, iã non fratri ſed culpæ fratris iraſcimur. Verũ vbi in proximo culpa non eſt, iraſci fas nõ eſt in eum qui eundẽ in cœlo nobiſcum habens patrem, nobis frater eſt.

Quocirca eſt aduertendum, quòd quædam eſt ira cõmẽdabilis, quædam tolerabilis, quædam damnabilis. Porrò omnis ira appetentia eſt vindictæ. *I*

Dicit Auguſtinus nono de ciuit. Dei, duas eſſe de animæ paſsionibus philoſophorum ſententias. Stoici enim dicebant iram in virum ſapientem non cadere. Peripatetici verò fatentur iram in ſapientem cadere, ſed moderatam rationíque ſubiectam. In diſciplina verò Chriſtiana dicitur, moderatam iram in ſapiẽtem cadere, ſed vbi ſubeſt iuſta cauſa.

Eſt igitur ira commẽdabilis & bona, verbi gratia, quum qui ſibi ipſi ob peccata propria indignatur, & ea in ſeſe vlciſci cupit & punire. Vnde ait Apoſtolus: Si noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. Nam quando ſit *Ira commẽdabilis.*

nobis

nobis iraſcimur,Dei contra nos iram placamus.Quando ſic nobisipſis iraſcimur, facile proximo in nos delinquẽti veniam damus. De hac ira ſancta dicitur in Pſalm. Iraſcimini & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus veſtris & in cubilibus veſtris compungimini. Sed & illa quoque ira commendatur, qua bonus quiſpiam ſceleribus delinquentium indignatur.

Lib.1.off. Vnde Ambroſius:Iraſcimini vbi eſt culpa cui iraſci debeatis. Non enim poteſt fieri vt non rerum indignitate moueamur, alioqui non virtus ſed lentitudo ac remiſſio *1.Mac.2.* iudicatur. Huiuſcemodi ira commotus fuit Mathathias conſpicatus Iudæum quendam mandato regis impij ſacrificare idolis. Tunc enim cum dolore contriſtatus eſt, & contremuerunt omnia membra eius:inflammata quoque eſt ira eius ſecundum iudicium legis,& irruens occidit eum.Et vtique tantum abeſt quòd talis ira peccatum ſit, vt etiam quiſquis in magiſtratu conſtitutus hanc non *Chryſoſt.* habet,peccet. Si enim ira non fuerit,nec doctrina proficit,nec iudicia ſtant,nec crimina compeſcuntur.

Patiẽtia irrationabilis vt nocet. Patientia enim irrationabilis vitia ſeminat, negligentiam nutrit,& non ſolum malos,ſed etiam bonos ad malum inuitat. Si modo huiuſcemodi indignatio ſancta in his qui præſunt reipublicæ ferueret, non vtique tam effrenis vbique ſcelerum licentia inſoleſceret. De hac ira *Eccleſ.7* per Sapientem dicitur: Melior eſt ira riſu,quia per triſtitiam vultus corrigitur animus delinquentis. Itaque ira commendabilis duo requirit. Vnum,vt habeat iuſtã cauſam.Alterum,vt moderata ſit rationíque ſubiecta.

K *Ira tolerabilis multiplex.* Ira tolerabilis,eſt ira ſubita, iudicium rationis præueniens, ad quam ex naturali cõplectione vnus alio procliuior eſt.Sunt enim qui citò accẽduntur,& placantur citò. Alij tardè iraſcuntur,& tardè placãtur.Et iſti peiores ſunt primis, vt dicit Auguſtinus in regula. Alij facile in iram exardeſcunt, & tardè redeunt ad animi tranquillitatem. Et iſti peiores ſunt omnibus. Alij tardè iraſcuntur,& citò iram deſerunt.Et iſti inter alios minus mali ſunt.

Primi motus animi. Itaque (vt dictum eſt) ira ſubitanea ad quam plerique (quũ ſint naturaliter calidi)faciles ſunt,quæ citra præmeditationem ex occaſione qualibet oritur,vel peccatũ nullum eſt(quòd primi motus animi in poteſtate noſtra non ſunt)vel exiguum & veniale. Hoc tantum & hic & in aliis huiuſmodi vitiorum primis motibus eſt cauendum ne creſcant,

ſcant,ne perſeuerent,néve conſentias, dicente Propheta: Declina ab ira,& derelinque furorem. *Pſal.*

Imperatoris legibus olim cautum eſt, quòd quicquid calore iracundiæ vel fit vel dicitur ab imperatore ipſo,nõ prius ratum ſit, quàm perſeuerantiæ ſigno apparuerit iudicium animi fuiſſe.

Similiter & illa ira tolerabilis eſt, qua plerique etiam boni turbantur quibus cura rei familiaris incumbit, nec tamen vltionem vllam expetunt. Talis fuit eius ira cui dictum eſt à Domino: Martha Martha ſolicita es,& turbaris erga plurima. *Luc.10.*

Similiter & illorum eſt ira tolerabilis,qui quantumuis intra ſe inuiti turbentur iracundia, hanc iudicio rationis premunt, ne vel in ſigno quolibet aut verbo prorumpat. Qui dicere poſſunt cum Pſalmiſta: Turbatus ſum,& non ſum loquutus. Huc etiam ſpectat illorum ira, qui animo quidem concitato vindictam expetunt, ſed exiguam, neque nociuam, qualis eſt nonnunquam ira præceptorum in diſcipulos tardiores,quando eos (etſi non animo omnino tranquillo) etiam verberibus emendant, moderatis tamen. Similiter dicendum eſt de iis qui pro illatis ſibi iniuriis vidictam quidem expetunt, ſed tamen non niſi iuris ordine ſeruato. Imò ſi quis id faciat zelo iuſtitiæ & miniſterio magiſtratus, rectè fecerit. Nam ira hæc mater eſt diſciplinæ, honeſtatis, & inter conciues pacifici conuictus. Et hæc de ira quæ vel peccatum non eſt, vel tantum veniale.

Tertiò, eſt quædam ira deteſtabilis atque damnabilis, de qua dictum eſt:Omnis qui iraſcitur fratri ſuo,reus erit iudicio,& de qua mox ſubditur: E

Qui autem dixerit fratri ſuo racha,reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue,reus erit gehennæ ignis.

Quærit Auguſtinus: Quid intereſt inter reum iudicio & reum concilio,& reũ gehennæ ignis? Nam hoc poſtremum,quod grauiſſimum ſonat,admonet gradus quoſdam factos à leuioribus ad grauiora,donec ad gehennam ignis veniretur.Et ideo ſi leuius eſt eſſe reum iudicio,quàm eſſe reum concilio:itẽ leuius eſt eſſe reum cõcilio,quàm reum eſſe gehẽnæ ignis,oportet vt intelligatur leuius eſſe iraſci fratri,quàm dicere racha:& leuius dicere racha,quàm dicere fatue.Nõ enim reatus ipſe haberet gradus,niſi etiam

gradatim

gradatim peccata commemorarentur.

Ira culpabilis gradus tres. Intelligamus igitur tres gradus damnabilis iræ à Chriſto manifeſtè hoc loco eſſe diſtinctos.

Primus eſt, quando quis animo obfirmato alteri iraſcitur volens & cupiens ei malum citra ordinem iuſtitiæ, cogitans quo modo & quando ſe de illo poſſit vindicare, nec tamen hoc quod verſat animo, ſigno, verbo, aut opere foris oſtendit, hic iraſcitur fratri ſuo, & reus eſt iudicio. *Reum eſſe iudicio, quid.* Iudicium autem eſt determinatio cauſæ examinatæ, iuxta illud: Iudicium cauſſas determinat. *Prou. 26.* Iudiciũ autem ſi fuerit cauſſæ criminalis, determinat pœnam, Pœna enim deducit crimen ad æqualitatem iuſtitiæ.

Itaque lege Chriſti ſancitur, vt quicunque iraſcitur fratri ſuo, obligatus ſit ad iudicium pœnæ. An verò iſta pœna ſit temporalis vel æterna: & ſi æterna, quanta vel cuius aſperitatis, non eſt determinatum (vt dicit Chryſoſtomus) quia nec paſſio iræ ad aliquem gradum determinata eſt, maximè quia impoſſibile eſt eſſe penitus ſine ira. Itaque primus gradus commoti animi eſt interior ira nondum exterius prodita (vt dictum eſt) cui debetur pœna iudicij. In iudicio autem, vt dicit Auguſtinus, adhuc defenſioni locus eſt.

M *Gradus ſecundus.* Secundus damnabilis iræ gradus eſt, ex vehementi ira interiori prorumpere in vocem indignatione plenam & ſi nondum aliquid determinatè ſignificantem, & eandem iram per ſigna foris oſtendere nutibúſque indicare. Verbi gratia, Negare ſalutationem, vitare occurſum, auertere contuitum, toruum exhibere vultum, ſed & fremitu aut voce qualicunque interiorem mentis prodere indignationem. De hoc gradu iræ dicitur: Qui dixerit fratri ſuo racha, reus erit concilio.

Racha. De hac voce racha, dicit Auguſtinus, ſe quendam Hebræum interrogaſſe quidnam Hebræis auribus ſignificaret. Qui reſpondit, non eſſe vocem aliquid ſignificantem, ſed indignantis animi motum exprimentem. Cuiuſmodi voces Grammatici interiectiones vocant, & ſignificant commoti animi affectum, vt quum à dolente dicitur, heu: vel ab iraſcente, hem: vel à condolente, hay. Quæ voces quarumlibet linguarum ſunt propriæ, nec in aliam linguã facilè transferuntur.

Reum eſſe concilio. Hic itaque reus erit concilio. In concilio autem, inquit idem Auguſtinus, quanquã & iudicium eſſe ſoleat, tamen quia

quia intereſſe aliquid hoc loco fateri cogit ipſa diſtinctio, videtur ad concilium pertinere ſententiæ prolatio, quando non iam cum ipſo reo agitur vtrum damnandus ſit, ſed inter ſe conferunt quo ſupplicio damnari oporteat, quem conſtat eſſe damnandum. Itaque ſicut rachare (vt ita dicam) maioris eſt culpæ quàm iraſci, ita pœna ſeu reatus concilij maior eſt reatu ſeu pœna iudicij.

Porrò concilium diuinæ ſempiternæque trinitatis eſt, quòd eadem menſura qua menſus eſt homo, remetiatur ei, videlicet vt ſicut ipſe indignationis & iræ ſigna oſtendit proximo, ita & ipſe Dei indignationem ſentiat in æternum, nec vllum qui ei apud Deum patrocinetur reperiat, dicente Domino ad Prophetam: Tu noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem & orationem, & non obſiſtas mihi, quia non exaudiam te. *Mat.7.* *Hier.7.*

Tertius iræ iſtius gradus eſt, proferre vocē certæ contumeliæ, conuitij, aut improperij. Vnde hic audis Dominum dicentem: Qui autem dixerit fratri ſuo fatue, reus erit gehennæ ignis. Si non ſolùm vox indignantis auditur, ſed etiam verbum quod iam certam vituperationem eius in quē profertur deſignet & notet, quis dubitet amplius hoc eſſe quàm ſi ſolus indignationis ſonus ederetur? *N* *Tertius damnabilis iræ gradus.* *Auguſt.*

Itaque in primo gradu vnum eſt, id eſt, ira ſola. In ſecundo duo, & ira & vox quæ iram ſignificat. In tertio autem, & ira, & vox, & in ipſa voce certa vituperationis expreſſio, quibus reſpondent etiam tres reatus, iudicij, concilij, & gehennæ ignis.

Reus, inquit, erit gehennæ ignis. In gehenna certa eſt damnatio & pœna damnati. Siquidem inferni cruciatum Saluator hic gehēnam nominat. Vbi aduertēdū eſt, quòd ſicut in noua lege aggrauatur culpa, ſic & pœna. Nec enim de pœna infernali in veteri teſtamēto vlla ſit mētio, ſed nec de regno cœlorū. Multis autem videtur graue, ſi pro ſolo verbo tātam patiemur pœnam, ſed nō eſt deſuper mirādum. Pleraque enim peccatorum à verbis habēt prīcipiū. Multoties enim parua verba homicidia pepererūt & ſubuerterūt ciuitates. Et experimur ꝙ multoties non minꝰ offendimur flagello linguæ, q̄ virgæ, vel ictu gladij. *Reū eſſe gehennæ ignis.* *Chryſo.* *Quātum peccatur verbis.* *O*

Sed dicat aliquis: CHRISTVS ipſe Iudæos ſtultos ac cæcos, & duos illos diſcipulos eūtes in Emaus itidē ſtultos & tardos corde vocauit. Paulus etiā Galatas inſenſatos increpauit. Qui etiā Elymam magum plenum omni *Obiectio.* *Luca 24* *Galat.3.* *Act.13.*

dolo

Aug. 7. dolo & fallacia, quin & filium diaboli affatim dixit. Sed tam CHRISTVS quàm Paulus ſicut hoc ſine ira mala & odio, ita non ſine cauſſa fecerunt, ſed in illorum correctionem. Vnde nec in hoc caſu iratis peccatoribus adnumerari debent. Poteſt enim à nobis bono animo in diſciplinam & piam correctionẽ proximus noſter citra peccatum fatuus & ſtultus appellari.

Quid conuiuium excuſat.

Iræ modus grauiſsimus. Si quis autem animo irato non ſolum conuitiis & contumeliis pugnat, ſed iam etiam percutit, offendit, vulnerat, diripit, perdit, exurit, ea (nihil dubium) grauior, nociua magis, magíſque virulenta eſt ira, quàm illa quæ in verba contumeliæ tantum erumpit, & ex conſequenti acriori gehenna ferienda. Porrò quum quis animo ſuo perſeueranter iram conceptam ſeruare ſibi ſtatuerit, vt iam creſcat in odium (quod nimirum homicidio comparatur, quum iam feſtuca creſcit in trabem) vtique grauiſſima tam in Deum quàm in proximum offenſa contracta eſt,

2. Ioan. 3. dicente B. Ioanne: Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Itaque multos iræ gradus oſtendimus, cœpimúſque primum ab ira laudabili, & peruentum eſt tandem ad iſtam peſſimam, quæ odio & homicidio inuoluta eſt.

Quum ergo tam grauiter ira Deum offendat, mirum non eſt eam toties in ſacris literis prohiberi. Præcepit

Gen 45. Ioſeph fratribus ſuis, dicens: Ne iraſcamini in via. Et in

Iob 36. Iob ſcriptum eſt: Non te ſuperet ira vt aliquem oppri-

Iob 5. mas. Et iterum: Virum ſtultum interficit iracundia. Et apud Eccleſiaſten: Ne acceleres iraſci, ira nanque in ſinu ſtulti requieſcit. Hinc nos Apoſtolus monet puras in o-

1. Tim. 2 ratione leuare ad Deum manus, ſine ira & contentione.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.

P Hic ponitur præceptũ ſalutare. Attende Domini be-

Vt mutua charitas cõmẽdatur nignitatẽ, qui nihil ita ſtudet, quàm mutuis charitatis & cõcordiæ nexibus nos colligare. Nã & per ſemetipſum & per diſcipulos ſuos tã in nouo quàm in veteri teſtamẽto mãdatũ hoc plurimo ſermone cõmẽdat, & vehemẽs animaduer-

aduerſor eſt in eos qui hoc præceptum contemnunt. Docuit enim CHRISTVS ſuos fraternè & amicè viuere,neque quicquam indignari. Non tamen ignarus fuit humanæ fragilitatis.Impoſſibile enim eſt hominem paſſionibus animi prorſus liberari. Nam vt illas regere poſſumus,ita & abſque illis eſſe nō poſſumus. Iam enim nos reconciliari inuicem docet,ſi forſan aliquando iraſci proximo cœperimus. Ait enim:Si offers munus tuum ad altare,& cætera quæ ſequuntur. Vade prius,inquit,reconciliari fratri tuo.Nam ſi fas non eſt iraſci fratri, aut dicere racha,aut dicere fatue,multò minus fas eſt animo aliquid tenere,vt in odiū indignatio conuertatur,Quo pertinet etiam quod per Apoſtolum dicitur: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Exclamat Chryſoſtomus; *Auguſt.* *Ideo reconciliandum fratri.* *Epheſ.4.*

O ineffabilem benignitatem, atque immenſum erga homines amorem Dei. Honorem ſuum deſpicit, dum in proximo charitatem requirit. Quid enim iis verbis mitius eſſe poſſit?quid lenius?relinque ibi munꝰ tuū.Quaſi dica :Interrumpatur miniſterium meum,vt tua charitas integretur. Ratio cur Deus diſſidentium oblationes recuſat hæc eſt, nimirum quia nemo duorum inimicorum eſſe poteſt fidelis amicus. Si offers munus tuum, inquit. Offerre,eſt ſponte dare. Oblatio enim debet eſſe voluntaria,non extorta,non ex triſtitia aut neceſſitate. Et nomine muneris non ſolum ſubſtantia rei temporalis intelligiter,ſed etiā quodcunque opus pium,vt eſt orare,prædicare,pſallere,rectè conſulere,eleemoſynam pauperibus erogare,& ſimilia. Hoc autem intereſſe videtur inter munus &donū,quòd donum ſit liberum,munus verò debitū, quod.ſ.maioribus propter patrociniū datur.Ea igitur quę Deo offerūtur,rectè nomine muneris ſignificantur, quia datur maiori vt nobis ipſe ſit propitius.Munꝰ tuū,quū dicit,īſinuat nō de alieno,ſed de noſtro eſſe Deo offerēdū.

Ad altare,inquit.Nō ſolum hoc accipias de altari materialis templi,ſed & multo magis de altari templi interioris,quod vtique eſt mens fidelis & pia. Templum Dei ſanctum eſt, inquit Apoſtolus, quod eſtis vos. Quod vtique templum CHRISTVS per fidem inhabitare dignatur.iuxta quod alio loco per Apoſtolū dicitur,Chriſtum per fidem habitare in cordibus noſtris. *Q* *Altare tēpli interioris.* *1.Cor.3* *Epheſ.3*

Itaque altare in interiore Dei tēplo,ipſam fidem accipimus cuius ſignū eſt altare viſibile.Nullum enim ex no- *Auguſt.*

bis Deo munus acceptum eſſe poteſt,niſi fidei ſynceritate cōmendetur,& eidem fidei fixæ atque immobili, tanquam altari imponatur,vt poſſit integrum atque illibatū eſſe quod offertur.

Oblatio hæreticorum qualis. Nam multi hæretici non habentes altare,id eſt, veram fidem blaſphemias pro fidei laude dixerūt,terrenis videlicet opinionibus aggrauati,votū ſuum tanquā in terram proiicientes. Quoties igitur aliquid oblaturi ſumus in corde noſtro,id eſt,in interiori dei templo,ſi in mentē venerit q aliquid aduerſum nos habet frater noſter, id eſt, ſi nos eum in aliquo læſimus(tunc enim ipſe habet aduerſum nos,nam nos habemus aduerſum illum,ſi ille nos læſit,vbi nos opus non eſt pergere ad reconciliationē: non enim poſtulabis ab eo qui tibi fecit iniuriā,ſed tātū dimittes ſicut tibi à Domino dimitti cupis quod ipſe cōmiſeris) pergendum eſt,inquam,ad recōciliationem,quum in mētem venerit quòd fratrem in aliquo læſimus.

Auguſt. Quemodo ſit ades reconciliari. Pergendū autē nō tam pedibus corporis quàm motibus animi,vt te humili affectu proſternas fratri, ad quem chara cogitatione cucurreris,in cōſpectu eius cui munus oblaturus es:Ita etiam ſi præſens ſit poteris eū nō ſimulato animo lenire atq; in gratiam reuocare veniam poſtulando,ſi hoc prius coram Deo feceris,pergens ad eum non pigro motu corporis, ſed celerrimo dilectionis affectu.Atque inde veniens,id eſt, intentionem reuocans ad id quod agere cœperas,offeres munus tuum.

Porrò ſi fratrem offendiſti,cui tamen offenſa nota nō eſt , nequaquam illi debes manifeſtare ne excitetur, ad iram,ſed à Deo venia,& à ſacerdote abſolutio tibi poſtulanda eſt.

Quocirca penſare debemus quanta ſit apud deum cōcordiæ virtus,ſine qua nec ipſa placent ſacrificia quibus peccata delentur.Nec enim tam placent Deo ieiunia orationéſve noſtræ,q̄ noſtra concordia,vti iam dictum eſt.

R Quod vt euidentius innoteſcat , conſyderandum eſt quemadmodū & quantopere indictæ ſint à Deo oblationes & hoſtiæ.Præcipit enim quatenus ter in anno vir q-libet appareat in loco quem elegerit Deus,& nō apparebis,inquit,inſpectu meo vacuus , ſed offeret iuxta quod habet ſecundum benedictionem domini Dei ſui. Et quidem hæc iuſſa ſunt , vt ſe homo Deo à quo ſunt omnia probet eſſe non ingratum.

Deut.16 Oblationes indictæ.

Itaque

Itaque miretur nemo cernens hac noſtra tempeſtate ampliſſimas quorundam qui etiam religionis titulo gloriantur facultates dilabi,& opulentos ad inopiam redigi, qui vel quorum maiores diuitias vndequaq; conraſerunt. Nam vt ait quidam:

Quas malè collegit fallacis dextra parentis,
Has peius nati dextera fundit opes.

Nec mireris huiuſmodi ex ſummis opibus inopes effici,qui tot bonis acceptis Deum per oblationes aut eleemoſynas honorare contempſerunt, nec acquieuerunt dicenti:Honora Dominum de tua ſubſtantia,& de primitiis frugum tuarum, & implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino torcularia redundabunt. *Prou.3.*

Dauid vir ſecundum cor Dei viuens optimates & omnem populum offerre Deo deuotiſſimè,cum ingenti gaudio precatus eſt,dicens:Domine Deus,Abraham,Iſaac & Iacob,patrum noſtrorum,cuſtodi in æternum hanc voluntatem eorum , & ſemper in venerationem tui nominis mens iſta permaneat. Equidem vir ſanctus & propheta id tantopere non efflagitaſſet,niſi huiuſmodi opus Deo cognouiſſet eſſe gratiſſimum. Quod tamen opus CHRISTVS ipſe mutuæ noſtræ concordiæ vſqueadeò poſtponit, vt id prorſus intermitti iubeat quoadusque fuerimus inuicem reconciliati. Vade,inquit reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. *1.Par. vlt.* *Concordia & deo placet.*

Proinde nihil diabolus in nobis adeò exhorret vti noſtram concordiam.Si enim quicquid habemus facultatum diſtribuamus pauperibus propter Deum, hoc ipſe non timet,quia nihil habet: ſi ieiunamus, non metuit,quia cibum non ſumit:ſi vigilamus,non inde terretur,quia ſomno non vtitur.Sed ſi concordia iungimur,inde vehemẽter expauescit,quia hoc tenemus in terra, quod ipſe in cœlo ſeruare contempſit.Concordia enim cuncta arma diabolica frangit, quemadmodum milites vniti phalanges hoſtium diſſipant, iuxta illud Pſal. Ibi confregit potentias arcum,ſcutum,gladium,& bellum. Mox antè præmiſerat: In pace factus eſt locus eius. *S* *Concordia noſtra diabolum ſuperat.*

Qualiter autem fieri debeat reconciliatio attende. Si cogitatu offendiſti,cogitatu reconciliare : ſi verbis offendiſti,reconciliare verbis : ſi operibus offendiſti , operibus reconciliare.Omne peccatum quo modo committitur,eo modo emendatur. *Chryſoſt.* *Reconciliationis modus.*

Chryſoſt. Audiant ſacerdotes.

Audiant ii qui ſacris initiati, tamen in inimicitiis ad communionem altaris accedunt. Audiant etiam illi qui non ſunt initiati, offerunt namque & ipſi munus & hoſtiam, orationem dico & eleemoſynam. Ecce potius vult Dominus te orationem tuam relinquere & reconciliari proximo tuo, túncque demum ad orationem redire. Ideo enim Deus homo factus eſt, omniáque fecit, vt nos in vnitatem congregatet.

Igitus ex altera parte præcepit, vt proximo noxam emittamus, ex altera iubet offenſorem miſſo ſacrificio, proximo ſuo reconciliari. Sicut ergo antè prohibuerat iraſci, ita hic rurſus præcipit ſi quis forte indignatus ſit, proximo ſuo iterum reconciliari, eo quòd oratio ſua omnéque ſacrificium, ſint minus grata Deo, niſi in gratiam redierit cum proximo ſuo. Voluit quoque eo ipſo declarare Dominus gratiſsimum ſibi eſſe ſacrificium quod quis offert cum charitate.

Munus deo gratiſsimum.

DOMINICA SEPTIMA POST PENTECOSTEN.

I*N diebus illis, iterum quum turba multa eſſet cum Ieſu, nec haberent quod manducarent. Mar. 8.*

Lectio præſens in tres partes diuiditur. In prima notatur Chriſti benigna miſeratio. In ſecunda, diſcipulorum vacillantiũ dubitatio. In tertia. miraculoſa & abundans turbæ refectio. Secunda, ibi: Et reſponderunt ei diſcipuli ſui. Tertia, ibi: Et præcepit turbæ diſcumbere.

Circa primam partem eſt notandum, ꝙ miſericodia ſine potentia eſt imperfecta & diminuta, quando videlicet aliquis ei miſeretur cui ſubuenire non valet. Potentia verò ſine miſericordia ſuperflua eſt vel etiam iniqua. Sed miſericordia cum potentia ſufficiens eſt & perfecta.

Conſy-

Conſyderanda eſt etiam in hac lectione in vno eodémq; redemptore noſtro diſtincta operatio diuinitatis & humanitatis, atq; error Euthicetis qui vnam tantum in Chriſto operationem dogmatizare præſumpſit procul à Chriſtianis finibus expellendus. Quis enim non videat hoc quod ſuper turbam miſeretur Dominus, ne vel inedia vel viæ longioris labore deficiat, affectum eſſe & compaſsionem humanæ fragilitatis? Quòd verò ſeptem panibus & piſciculis paucis quatuor hominum millia ſaturauit, diuinæ opus eſt virtutis. *Beda. In Chriſto duplex operatio.*

Ait itaque Euangeliſta: In diebus illis, poſtquam videlicet filiam mulieris Chananitidis ad matris preces à dæmonio liberaſſet, quum iterum multa turba eſſet cum Ieſu. Cauſſam confluxus huius turbæ aſsignat Matthæus, dicens: Et aſcendens in montem ſedebat ibi. Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, habentes ſecum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos, & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos, ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos loqui, claudos ambulantes, cæços videntes, & magnificabant Deum Iſrael. *Miraculi tempus & locus. Mat. 15.*

Et notanter ait Marcus: In diebus illis iterum quum turba multa eſſet, vt inſinuet huic ſimile miraculum antè fuiſſe factum, quando Dominus de quinque panibus hordeaceis & duobus piſcibus ſatiauit quinque millia hominū. Porrò hoc intereſt, quòd illic quinq; panes hordeacei, hic panes ſeptem (qui tamen hordeacei extitiſſe non perhibētur) fuiſſe memorantur, eò quòd per illam refectionē Moſaicæ legis doctrina (quæ libris quinque comprehēſa eſt) deſignetur, per iſtam verò Euangelicæ legis intelligatur gratia. Et quoniam in lege veteri timoris erat aſperitas, ideo panes illi hordeacei fuerunt, non autem iſti, quòd in lege noua ſit ſuauitas amoris. B *Vtriuſque legis typus.*

Hoc itaque typicè inter hanc refectionem & illam quinque panum ac duorum piſcium diſtat, quòd ibi litera veteris teſtamenti ſpirituali gratia plena eſſe ſignata eſt, hic autem noui veritas ac gratia teſtamenti, fidelibus miniſtranda, demonſtrata eſt.

Sanè vtraque refectio in monte celebrata eſt (vt aliorum Euangeliſtarū narratio declarat) quia vtriuſque ſcriptura teſtamenti rectè intellecta, altitudinem nobis cœleſtium & præceptorum commendat & præmiorum, vtraq; altitudinem CHRISTI conſona voce prædicat, qui ſu- *Mat. 15. Vtraque refectio in monte.*

per ſe ædificatam eccleſiæ ciuitatem in altum bonorum operum extollit, & cunctis manifeſtam Gentibus exhi-
Mat. 5. bet. Non poteſt, inquiens, ciuitas abſcondi ſuper montem poſita. Sequitur:

C Nec haberent quod manducarent. Etenim id quod ſecum commeatus detulerant, iam conſumptum erat, & lo-
Ingens cus deſertus erat qui victum acquirere prohiberet. Vnde
turbæ de- patet illos ingenti deſiderio Domino cohærere, audire do-
ſiderium. ctrinam, gratioſam contemplari faciem, ac diuina ipſius ſuper infirmos opera mirari & laudare. Hinc adeò extra ſe raptos, vt alimoniæ quoque neceſſariæ iam eſſent obliti.

I Et vt miraculum euidentius eſſet & gratius, non antè miraculum exhibuit Dominus, quàm communis per vniuerſam plebē alimoniæ defectus exorıretur. Sed non poterat illos victus deficere, qui erant cum Ieſu, dicente bea-
1. Pet. 5. to Petro: Omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis.

Beda. Myſticè autem hoc miraculo deſignatur, quòd ſeculi præſentis viam incolumes aliter tranſire nequimus, niſi nos gratia redemptoris noſtri alimento verbi ſui reficiat. Sed attende miſericordiam Saluatoris.

Sequitur enim:

Conuocatis diſcipulis ait illis: Miſereor ſuper turbam, quia ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent.

D Diſcipulos Chriſtus conuocauit, non quòd eorum aut
Ioan. 6. conſilio egeret aut opera, qui (vt in ſimili caſu refert Ioan-
Conſiliū nes) ſciebat quid eſſet facturus, ſed vt magiſtris & præla-
ſubdito- tis exemplum daret non ſpernenda fore conſilia ſubdito-
rum poſſe rum. Non raro enim etiam penes infimæ ſortis homines
prodeſſe. vtile conſilium reperitur, iuxta illud:

Sæpe enim & olitor eſt oportuna loquutus.

Iuuenalis. Vnde & alius quidam ait:

Veniet de gente togata
Qui iuris nodos, & legum ænigmata ſoluet.

Et idem alio loco, Democriti mentionem faciens,

Huius, inquit, prudentia monſtrat
Summos poſſe viros, & magna exempla daturos
Veruecum in patria craſſóque ſub aëre naſci.

Eius rei exemplum & in Moyſe habemus, qui tametſi Dei
Exod. 18. colloquio frueretur, non tamen aſpernatus eſt vti conſilio

Iethro

Iethro ſacerdotis Madian. Si ſeruorum ſuorum conſilium ſpreuiſſet Syriæ princeps Náaman, non fuiſſet mundus à lepra ſua. Potuit autem Chriſtus etiam propter hoc conuocaſſe diſcipulos, quatenus opere quod erat peracturus, ipſos & erudiret, & confirmaret in fide. Sed & vt intelligant ſigni magnitudinem. *4. Reg. 5*

Præterea, vt oſtendatur miſericordiæ ſuæ magnitudo, quæ intrinſecus latere non potuit, ſed eam verbis & tandem etiam opere demonſtrauit. Denique, vt ſe miſereri quum diceret, etiam diſcipulorum animos ad miſericordiam prouocaret. Itaque ait illis: *Cur Chriſtus diſcipulos conuocauit.*

Miſereor ſuper turbam. Verbũ miræ dulcedinis, & magni amoris, ex intimis cordis ipſius procedens, & vſque ad intima noſtra ſuo vigore pertingens. Nec enim eſt alius qui noſtris miſeriis ita miſereatur, vti conditor noſter, cuius miſerationes ſuper omnia opera eius. Dupliciter autem Chriſtus miſeretur & diuinitatis clementia, & affectu humanitatis. Sed differenter. Nam ſecundum humanam naturam (ſicut iam dictum eſt) ita miſeretur quod etiam compatitur. Diuinitatis verò clementia ita miſeretur quòd nõ cõpatitur. Patitur enim qui compatitur. In Deum autem nulla cadit paſſio. *E*

Miſereor, inquit, ſuper turbam, Venerat turba, & Chriſti doctrinam audire, & infirmis quærere ſanitatem, non autem vt cibum ab illo flagitarent, verum ipſe ea eſt miſericordia, vt eorum vltro curam gerat noſtrúmque omnium, ita vt nõ raro largiatur iis qui non audent petere, prout hic patuit. Et tu itaque diues qui Chriſtianus eſſe vis, & ipſe eſto miſericors. Quid autẽ miſericordiam ſuam prouocarit attende. *Vltro noſtri curã gerit.*

Ecce, inquit, iam triduo ſuſtinent me, Hoc eſt, iã triduo perſeuerant mecum. Siquidem primum diem expleuerat dominus in curatione languentium, diem alterum impẽderat prædicationi. Tertia die quum iam ad propria ſinguli redire deberent, carebant commeatu. Qui idcirco Chriſtum ſuſtinere dicuntur, quod ipſius actibus atque doctrinæ intenti circa propria fuerant negligentes. Nec habent, inquit, quod manducent. *Suſtinere Chriſtũ.* *F*

Duplex erat cauſa miſerendi, & quia tam diu patienter ſuſtinebant loquentem, & quia defectu victus poterãt periclitari. Moraliter. Turba triduo Dominum propter ſanationem infirmorum ſuorum ſuſtinet, quum electi *Beda.* *Triduum moraliter.*

quique fide ſanctæ Trinitatis lucidi, Domino pro ſuis ſuorúmque peccatis (animi videlicet languoribus)perſeueranti inſtantia ſupplicant.

Sed & turba triduo Dominum ſuſtinet, quando multitudo fidelium peccata quæ perpetrauit per pœnitentiam declinans, ad Dominum ſe in opere, in locutione, atque in cogitatione conuertit. Quos dimittere ieiunos in domum ſuam Dominus non vult, ne deficiant in via, quia videlicet conuerſi peccatores in præſentis vitæ via deficiunt, ſi in conſcientia ſine doctrinæ ſanctæ pabulo dimittantur. Ne ergo laſſentur in huius peregrinationis itinere,paſcendi ſunt ſacra admonitione. Sequitur enim:

Quo paſtu opus ſit.

Et ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam,deficient in via.Quidam enim ex eis de longe venerunt.

Tanta eſt virtus creatoris quòd ſi quæ fecit desereret, deficerent vniuerſa. Tanta autem eſt eius bonitatis immenſitas vt creaturam ſuam à ſe deſtitutam deſerere nolit. Et ideo apud Matthæum ſcriptum eſt: Dimittere eos ieiunos nolo,ne deficiant in via.

Turbæ tur ad Chriſtū venerāt. Quidam,inquit, ex eis de longe venerunt. Siquidem Chriſti fama vbique diffuſa etiam à remotis trahebat turbas, iuxta quòd apud Lucam habetur: Diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

Luca 4 *Gregor.* Valde autem penſanda eſt pia ſententia quæ proceſſit ex ore veritatis,qua dicitur: Quidam ex eis de longe venerunt. Eſt enim qui nihil fraudis,nihil corruptionis expertus ad omnipotentis Dei ſeruitium feſtinauit. Iſte de longinquo non venit qui per incorruptionem & innocentiam proximus fuit.

Qui de longe & qui de prope.

Alius nulla impudicitia,nullis flagitiis inquinatus, ſolum autem expertus coniugium ad miniſterium ſpiritale conuerſus eſt,neque iſte venit è longinquo,quia vſus cõiunctione conceſſa per illicita non errauit.

Alij verò poſt carnis flagitia,alij poſt falſa teſtimonia, alij poſt facta furta,alij poſt illatas violentias & iniurias, alij poſt perpetrata homicidia ad pœnitentiam redeunt, atque ad omnipotentis Dei ſeruitium conuertuntur. Hi de longinquo ad Dominum veniunt.Quanto enim quiſque plus in prauo opere errauit , tanto ab omnipotente domino longius receſſit.Dentur ergo alimenta etiam eis

qui

qui de longinquo veniunt, quia conuerſis peccatoribus doctrinæ ſanctæ cibi præbendi ſunt, vt in deum vires reparent quas in flagitiis amiſerunt.

Item Iudæi quicunque in Chriſtum crediderunt de prope ad illum venerunt, quia legis & prophetarũ literis edocti erant de illo. Credentes verò ex Gentibus de longe vtique venerunt ad Chriſtum, quia nullis ſanctarum paginarum monimentis de eius erant fide præmoniti.

Cæterum iuxta id quod dictum eſt: Miſereor ſuper turbam, notandum quemadmodum per turbam iſtam ſtatus humani generis poſt peccati lapſum moraliter ſignificatur. Siquidem homo quum eſſet conditus vt abſque vlla perturbatione in ſumma tranquillitate mentis vitam ageret, donec ſine morte ad beatitudinem æternam perduceretur, turbauit ſeipſum, & peccando multis perturbationibus agitatur, interius & exterius, ita vt nullius hominis vita præſens ſit omnino tranquilla, vt illud iure poſſit dicere: Turbauit pater meus terram. Turbauit enim homo exterius iniuriis, periculis, aduerſitatibus, inimicitiis, paupertate, laboribus, fame, ſiti, frigore, calore, & aliis modis innumeris, quoaduſque mors his omnibus ſæuior huiuſmodi malis finem imponat. G *1. Reg. 14*

Interius verò turbatur inordinato amore, odio, timore, mœrore, gaudio, doloribus innumeris, curis, cupiditatibus, phantaſmatibus, ita vt rara vel nulla ſit tranquillitas, iuxta illud: Incurſu tot phantaſmatum turbatur cordis ſabbatum.

Nihilominus tamen de iſta turba dicitur, quòd erat cum Ieſu. Nam (vt dicit Auguſtinus) peccantem hominẽ Deus non adeò deſeruit, quin ſe illi exhiberet creatorem, & viuificatorem, & inter penalia mala multa ei bona præſtiterit. Creatoris etenim potentia & omnipotentia atque omnia tenentis virtus, cauſa eſt ſubſiſtendi omni creaturæ. Quæ virtus ſi aliquando ceſſaret (ſicut iam dictum eſt) omnis natura deficeret. Fuit igitur etiam cum peccatoribus creator, conſeruator, protector, prouiſor, inſtructor, dando legem atque mandata, qui & ipſe tandem cum eis eſſe dignatus eſt per humanæ carnis aſſumptionem. Siquidem verbum caro factum eſt, & haditauit in nobis. Ex quibus omnibus patet quemadum ſuper hanc turbam miſertus eſt. H *13. de trin. cap. 12.* *Ioan. 1.*

Hæc eſt illa miſericordia quæ ſpem veniæ dat peccãti-

bus,refrigerium conſolationis laborantibus,cōuerſis gratiam,iuſtis præmium largitur. Quæ miſericordia ſi non eſſet,nullus deum diligeret,quin magis eum vt crudelem homines refugerent,nemo bene operari ſtuderet.

Quæ rurſus ſi non eſſet,præ multitudine iniquitatum
Thren.3 noſtrarum nec ipſe mundus ſubſiſteret.Siquidem miſericordiæ domini quòd non ſumus conſumpti,quia non deferunt miſerationes eius.Denique ea abſente, nunquam ianua cœleſtis aperitur.Ipſa eſt refugium noſtrum,& anchora noſtræ ſalutis.

1 Nota eſſe nonnulla quæ valde miſerentur, ſed multo
Pſal. amplius deus,videlicet primo ſuis filiis pater. Porrò de
Excellentia miſericordia Dei. domino ſcriptum eſt: Quomodo miſeretur pater filiorum miſertus eſt dominus timentibus ſe.Itidem miſeretur mater filio. Sed dei miſericordia præualet maternæ miſerationi,iuxta quod per Eſaiam ipſe loquitur, dicens:
Eſa.49 Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui.

Miſeretur etiam frater fratri,ſed & ſic Chriſtus noſtri
Gen.43 miſeretur, vt in typum ſuæ miſericordiæ de Ioſeph ſancto ſcriptum ſit: Attollens oculos ſuos vidit Beniamin fratrem ſuum ſtantem.Deus, inquit, miſereatur tui fili mi.Feſtinauítque in domū,& fleuit,commota quippe ſunt viſcera eius ſuper fratre ſuo,& erumpebant lachrymæ.

Luca 11 Miſeretur amicus amico.Deus autē nobis ille amicus eſt, cuius oſtium pulſare debemus vt panem vitæ æternæ ab eo accipere mereamur.Amicus iſte propter nimiā ſuam charitatem qua dilexit nos, filium ſuum miſit in
Hier.31 ſimilitudinem carnis peccati.Vnde & per Hieremiam loquens, ait: In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miſerans.

Miſeretur etiam afflicto is qui eadem expertus eſt. Et de Chriſto domino ſcriptum eſt:Deſiderauimus eum vi-
Eſa.53 rum dolorum & ſcientem infirmitatem. Hinc Paulus:
Heb.5 Quum eſſet,inquit,filius dei,didicit ex his quæ paſſus eſt
Heb.2 obedientiam. Et iterum:Debuit per omnia fratribus adſimilari,vt miſericors fieret.

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Et reſponderunt ei diſcipuli ſui: Vnde iſtos quis poterit hic ſaturare panibus in ſolitudine?

Hic

Hic ponitur diſcipulorum vacillantium dubitatio. Ad huc enim eos tenebat incredulitas,nec recordabātur q̄d antè fecerat de quinq; panibus & duobus piſcibus.Multa quidē corā eis & alia miracula fecerat,dixerat & docuerat multa,& tamen omniū obliti,& quaſi nulla re admoniti adhuc vacillantes & in fide dubij interrogant: Vnde iſtos quis poterit hic ſaturare panibus in ſolitudine? Sed nec ſatis diligenter expendebant verba Domini dicētis: Si dimiſero eos ieiunos deficiēt in via, quibus vtiq; verbis ſatis innotuit turbas paſcendi ſe habere poteſtatē ne in via deficerent. Quod alioqui non fuiſſet dicturus. K *Diſcipuli fide infirmi.*

Itaque Dei virtutem qua olim totis quadraginta annis pauerat in ſterili deſerto vniuerſam multitudinē populi Iſael in Chriſto Domino nō credētes, rei difficultatem, imò impoſſibilitatem,oſtendunt,quum ex multis,tum ex defectu rei,quaſi dicant:Vnde erit nobis pretium panes emendi,aut ſi pretium ſuppeteret,vnde erit copia panis? Tum ex turbæ multitudine,quum dicūt iſtos,id eſt,tam multos támque famelicos. Tum ex impotentia miniſtrantis,quū dicunt,poterit quis,quaſi dicant:Quis enim tantæ potentiæ qui hoc poſſit efficere? Tum ex qualitate loci,quum dicunt : Hic in ſolitudine, vbi ea quæ victui ſunt neceſſaria, nec dono nec pretio haberi poſſent. Ad hæc omnia accedit quod Dominus non modo cibare, ſed etiam ſaturare volebat turbas vt ſaturitate refectis vires ſuppetant ad propria redeūdi.Itaque vt ſaturarentur vniuerſi,multa eſca opus erat.Tū quia difficile fuiſſe etiā vel arborū fructibus tantam multitudinem exaturare addūt diſcipuli,panibus,quaſi dicant : Etſi difficilè eſſet arborum pomis ſaturare hanc multitudinem,vtique eam ſaturare panibus eſt impoſſibile. Moraliter: *Paſcendi turbas difficultas.*

Quum panis animæ rationalis ſit cognitio veri,& amor boni,non vtiq; in ſolitudine præſentis vita reperitur vnde poſſit eſuriens anima ſaturari.Nam panis veritatis ſcientiæ ſecularis multis eſt permixtus erroribus,quòd diminutæ ſint veritates à filiis hominum. Panis autem amoris creaturæ multas habet amaritudines, iuxta quod exclamat Boëtius, dicens : Quàm multis amaritudinibus humanæ fœlicitatis dulcedo reſperſa eſt?Et poſt pauca: L *Panis animæ rationalis.* *Pſal.* *Rerum amor amarus*

Nemo,inquit,facilè cum fortunæ ſuæ conditione concordat.Ineſt enim ſingulis quod inexpertus ignoret,expertus exhorreat:Huic cēſus exuberat,ſed eſt pudori degener

ſanguis. Hunc nobilitas notum facit: ſed anguſtia rei familiaris incluſus mallet eſſe ignotus. Hic vtroque circūfluus vitam cœlibem deflet. Ille nuptiis fœlix, orbus liberis alieno cenſum nutrit hæredi.

Hic prole lætatus, filij filiæve delictis mœſtus illachrymat. Itaque nullius rei creatæ, vel cognitio, vel amor, aut fruitio (ac ſi panis) poteſt animæ rationalis appetitū explere. Siquidem ad imaginem Dei creata, cæteris rebus occupari poteſt, impleri non poteſt. Sequitur:

Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

M Non interrogat Dominus quòd neſciat, ſed ob hoc, vt dum reſponderent, ſeptem, quo pauciores dicerēt panes, eo magis miraculi magnitudo pateſceret, pluribúſque diuulgaretur. Dicunt itaque: Septem. Admirare inter hæc (inquit Chryſoſt.) diſcipulorum ſapientiam, qualiter ſperabant, non multam menſæ curam facientes. In heremo enim triduo permanentes, ſolum ſeptem panes habētes.

Philoſophia ſecularis qualis. Moraliter: Mundana philoſophia ſeptem habet panes, earum ſcilicet artium, quas liberales appellant, quibus ſeculares mentes cibare conatur. Sed panes iſti vanitate, pompa, & multa falſitate fermentati ſunt, atque ideo abiiciendi. Panes autem ſcripturæ diuinæ, quibus anima refici debet, azimi ſunt, puritate & veritate. Epulemur itaque in his azimis ſynceritatis & veritatis.

Beda. Quin etiam ſeptem panes in myſterio noui teſtamēti ponuntur, in quo ſeptiformis gratia ſpiritus ſancti plenius fidelibus cunctis & credenda reuelatur, & credita datur. Neque hordeacei fuiſſe produntur, ſicut illi quinq; de quibus quinque ſunt hominum millia ſatura, ne iterum ſicut in lege animæ vitale alimentum corporalibus figuris obtegeretur. Hordei etenim medulla tenaciſſima palea tegitur. Rodant Iudæi paleam abolitæ legis, ceremoniis nunc prorſus ſuperuacuis, imò & pernitioſis vetitíſque inhærentes, pereántque inedia alimenti ſpiritalis, quandoquidem id ita illis placet, nos hordei medulla, palea deterſa, & adipe frumenti, id eſt, nuda verbi cœleſtis veritate & myſteriorum legis reuelata nobis per Chriſtum veritate, ſaturemur.

Lex Vetus panis hordeaceus.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et præcepit turbæ diſcumbere ſuper terram. Et accipiens ſeptem

ptem panes, gratias agens, fregit, & dabat diſcipulis ſuis vt apponerent, & appoſuerunt turbæ.

Hic ponitur miraculoſa & abundans turbæ refectio. Vbi conſyderandum eſt quòd in illa priore refectione quādo pauit dominus quinque millia hominum ex quinque panibus & duobus piſcibus (vt dictum eſt) erat tempus vernum proximum paſchæ. Vnde quia adhuc herba erat ſuper terram, dicitur illic ꝙ turba diſcubuit ſuper fœnum. Iſta autem refectio data fuit poſt Pentecoſten, quando iam propter ſolis feruorem, illius terræ herba non erat. Vnde non ſuper herbam, ſed ſuper terram turbæ diſcubuerunt. *Ioan. 6.*

Quod etiam ad intellectum myſticum refertur, quia per ſcripturam legis carnis deſideria calcare & comprimere iubemur. Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. In nouo autem teſtamento ipſam quoque terram ac facultates temporales derelinquere commonemur. *Beda.* *Quod ſuper terram diſcuberūt quid.* *Eſa. 40.*

Et accipiens manibus ſacris ſeptem panes, manibus diſcipulorum oblatos, gratias agens deo patri, à quo ſibi eſt diuina potentia, cui omnis creatura famulatur, fregit, & frangendo multiplicationis virtutem illi materiæ dedit, & dabat diſcipulis ſuis vt apponerent, & appoſuerunt turbæ. In quo patet charitas diſcipulorum, qui proprium cibum & quidem exiguum quem habebant negligentes, hunc aliis miniſtrabant. Quod nimirum typus erat futurorum. Futurum quippe erat vt per orbem terrarum verbum Dei prædicantes, æternæ vitæ cibum gentibus apponerent. *Diſcipulorum charitas.*

Itaque in myſterio futurorum Dominus accipiens panes dabat diſcipulis, vt ipſi acceptos turbæ apponerent, quia ſpiritalis dona ſcientiæ tribuens Apoſtolis, per eorum miniſterium voluit Eccleſiæ ſuæ per orbem cibaria vitæ diſtribui. *Beda.*

Quòd autē fregit panes quos diſcipulis daret, apertionem deſignat ſacramentorum, quibus ad perpetuam ſalutem nutriendus erat mundus. Quum enim ait ipſe Dominus: Nemo nouit filium niſi pater, neq; patrem quis nouit niſi filius, & cui voluit filius reuelare, quid niſi panē vitæ nobis per ſe aperiendū demonſtrauit? ad cuius interiora cernenda per noſipſos penetrare nequiuimus. Quo cōtra Popheta miſerabilem buorundam famē deplorans, aiebat *Quòd panes fregit, quid.* *Matt. 11.*

Thre.4. bat: Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Quod aliis verbis eſt dicere: Indocti quæſierunt pabulum verbi Dei, quo refecti ad virtutem bonæ operationis conualeſcerent, nec erat (magiſtris deficientibus) qui eis ſcripturarum arcana patefaceret, eóſque inſtitueret ad vitam veritatis.

O *Cur gratias agit.* Acceptis autem ad frangendum panibus Dominus gratias agit, vt & ipſe quantum de ſalute generis humani congaudeat, oſtendat, & nos ad agendas ſemper deo gratias informet, quum vel terreno pane carnem, vel animam cœleſti, ſuperna gratia largiente reficimus.

Paululum ſanè hic panum erat tantæ turbæ reficiẽdæ, attamen quamlibet illud fuerit modicum, ex diuinæ benedictionis virtute tantam hominum multitudiuem ſatiauit. Hinc diſcamus ſpem noſtram potius in dei gratia & benedictione, quàm in terrena facultate reponere. Siquidem ipſius benedictio facit vt etiam terrena noſtra proſpicerentur, cedántq; feliciter, iuxta quod vel ipſe ſathan *Iob.1.* profitetur, dicens de viro ſancto: Operibus manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio eius creuit in terra.

Actione gratiarũ terrena augeri Itaq; gratiarum actione atq; benedictione terrenas facultates conſtat augeſcere, ingratitudine verò & impietate perire. Sunt enim qui ex modico abundent, viuántque honeſtè ac largiter, aliis agentibus miſerè, egentibúſque etiam inter poſſeſſiones ampliſſimas. Nõ enim hominum ſuperuacua ſollicitudo, & ampla patrimonia, ſed (ſicut iam *Prou.10.* dictum eſt) benedictio domini diuites facit.

Panis auge ſsit. Quod autem hic panes creuerunt dum frangerentur, quid aliud deſignat niſi (vti per Sapientem dicitur) qui dat pauperi non indigebit? nec hoc ſolum, ſed inſuper largitori ſemper quod tribuat, ſuppeditari, iuxta quod per Salo- *Prou.28.* monem dicitur: Sunt qui diuidunt propria & ditiores *Prou.11.* fiunt, & ſunt qui rapiunt aliena, & ſemper in egeſtate *2.Cor.9.* ſunt. Et vnde per Apoſtolum dicitur: Qui parcè ſeminat parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Et poſt pauca: Augebit, inquit, incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ. Itaque vt temporalia bona augeſcant communicãda ſunt egentibus non inutiliter coaceruanda.

Sequitur:

Et habebant piſciculos paucos, & ipſos benedixit, & iuſſit apponi.

Ex his

Ex his colligitur temperantia diſcipulorum, qui non carnibus vtebantur, ſed piſcibus, nec magnis, ſed paruis, & ipſis paucis. Et ipſos benedixit, in qua benedictione ipſos multiplicauit, iuxta illud: Benedixit eis, & multiplicati ſunt nimis. Benedixit diſcipulos non ſolum vt multiplicaret, ſed etiam vt eſſent ſapidiores. Sic enim & manna dedit olim filiis Iſrael in deſerto, quod omne delectamentum & omnem ſaporem ſuauitatis in ſe habebat. *P Diſcipulorũ parſimonia. Sap.16*

Inter hæc conſydera quia Chriſtus ſemel donauit vinum in nuptiis, bis panes, vt hic & apud Ioannem, ac ſæpius piſces, nunquam carnes, quod quidem ſacris ſit literis comprehenſum. *Ioan 6*

Diſcant exemplo Domini & diſcipulorum eius diuites in caritate annonæ non includere frumenta, quũ videant plebem iis indigere. Quin potius putent etiam ſibi (vti hic diſcipulis) iuſſiſſe dominum, vt exponant egentibus. Audiántque dicentem: Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis. Benedictio autem ſuper caput vendentium. Deteſtatur Deus diuitũ tenacitatem, quæ plerunque publicæ famis & caritatis annonæ eſt cauſa, dũ Deus ſe ſentit in eleemoſynis pauperum ſuorum fraudari. *Diſcant hinc diuites. Prou.11 Hieron.*

Porrò myſticè, nota quòd ſicut in ſeptem panibus ſcriptura noui teſtamenti deſignatur (vt dictum eſt) in cuius lectione per gratiam ſancti ſpiritus internas mentium epulas reperimus, ita & piſciculis quos benedicens pariter Dominus turbæ iuſſit apponi ſanctos accepimus illius temporis quo eadem eſt condita ſcriptura, vel quorum ipſa ſcriptura fidem, vitam, & paſſiones cõtinet. Qui de turbulentis huius ſeculi fluctibus erepti, ac diuina benedictione conſecrati, refectionem nobis internam ne in huius mundi tranſeuntis excurſu deficiamus, exemplo ſuæ vel vitæ præbuere vel mortis. Sequitur: *Beda. Piſciculorum ſignificatio*

Et manducauerunt & ſaturati ſunt, & ſuſtulerunt quod ſuperauerat de fragmentis ſeptem ſportas. Erant autem qui manducauerant quaſi quatuor millia, & dimiſit eos.

Scriptum eſt in Pſalmis: Satiauit animam inanem, & animam eſurientem ſatiauit bonis. Siquidem anima noſtra in appetitu tẽporalium rerũ inanis eſt & vacua (quo modo is qui cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis *Q Luca 15*

quas

quas porci manducabant)quoaduſque eam cibo ſpirituali repleuerit Deus. Et ſuſtulerunt quod ſuperauerat de fragmentis ſeptem ſportas. Turbæ ſaturatæ, reliquias ſecum non deferunt, quia vnuſquiſque neceſſariis debet eſſe contentus, nec ſuperflua quærere.

Ex his patet quàm ſit verum quod dictum eſt, videlicet erogatione eleemoſynæ rem non minui, quandoquidem hic Apoſtoli ex ſeptem erogatis panibus, ſportas panum ſeptem ſuſtulerint. Vnde etiam per Salomonem dicitur: Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua ſaturitate, & torcularia tua vino redundabunt. *Prou. 3*

Etiã ſpiritualia communicatione augeri.

Sed nec in bonis ſpiritualibus aliter ſe res habet. Dũ enim pro tuis parentibus Deum oras, dum pro coniuge das eleemoſynam, dum ieiunas pro liberis, aut pro fratribus vel ſororibus tuis peregrinaris, nihil minus tibi hæc proſunt ante Deum quàm ſi pro te ſolo hæc faceres, imò hæc quæ ſecundum Deum eſt communicatio bonorũ operum, illa tibi facit eſſe maius meritoria. Nam quo bonũ huiuſmodi eſt communius, eo & diuinius eſt.

R *Beda.*

Manducauerunt, inquit, & ſaturati ſunt. Manducant de panibus Domini ac piſcibus & ſaturantur, qui audientes verba Dei, & exempla ſanctorum intuentes, ad profectũ vitæ correctioris per hæc excitati aſſurgere feſtinant. Quibus apertè congruit illud Pſalmiſtæ: Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum qui requirent eum, viuent corda eorum in ſeculum ſeculi. Quod eſt aperte dicere: Audient humiles verbum Dei & facient, & ad laudem non ſuam, ſed ſuperni largitoris, cuncta quæ benè gerunt referent. Vnde meritò ad vitam interioris hominis æternam, vtpotè pane vitæ ſaturati peruenient.

Manducant & ſaturantur.

Manducant nec ſaturantur.

Porrò tardis auditoribus per Prophetam exprobratur: Comediſtis, & non eſtis ſaturati. Manducant nanque & non ſaturantur, qui panem verbi Dei audiendo deguſtant, ſed non faciendo quæ audiunt, nihil ex his internæ dulcedinis quo cor ipſorum confirmetur in ventre memoriæ recipiunt.

Erant autẽ qui manducauerant quaſi quatuor millia, extra paruulos & mulieres, vt habet Matthæus. Neminẽ dimittit Chriſtus ieiunũ, ſed omnes vult ſua gratia enutriri. Et dimiſit eos inquit. Magna nanq; ſuauitate verbi & admiratione vehemẽti virtutis Chriſti detinebantur, ita

vt niſi ipſo iubente non recederent, ac ſi & ipſi dicerent: Domine verba vitæ æternæ habes, ad quem ibimus?

DOMINICA OCTAVA POST PENTECOSTEN.

ATTENDITE *à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouiũ, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* *Mat.7.*

Lectio præſens in tres partes diuiditur. In prima nos cautos reddit Dominus aduerſus ſeducentium fallaciam. In ſecunda denuntiat ſeducentium pariter & ſeductorum pœnam, Ibi: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum. In tertia reprobat quorundam inanẽ fiduciam, Ibi: Non omnis qui dicit mihi domine domine.

Circa primum dicit: Attendite à falſis prophetis. Nouerat ſanè quia in nullius rei notitia periculoſius fallimur quàm hominis, ſiquidem fronti nulla fides (plerunque enim quos optimos eſſe putabamus, deterrimos reperimus) ideo Chriſtus verus Deus, qui nouit quid ſit in homine, docet nos in præſenti lectione ſimulatã omnem tam doctrinã quàm iuſtitiam (ne in huiuſmodi fallamur) agnoſcere. Firma nẽpe tutela ſalutis eſt, ſcire quẽ fugias. A *In quo magis fallimur.* *Ioan.2.* *Chryſ.*

Oportunè autem præmiſerat, dicens: Intrate per anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Et adiecit: Quàm anguſta porta & arcta via eſt quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam. Et mox inde ſubiecit: Attendite à falſis prophetis, nempe quòd à via illa arcta quæ ducit ad vitam plurimos auertunt, & ducũt per viam illam ſpatioſam in perditionem. *Mat.7.* *Falſi prophetæ quò ducunt.*

Ab his, inquit, attendite, id eſt, cautè & diligenter conſyderate & cauete. Qui veniũt ad vos in veſtimẽtis ouiũ. Vltronei veniunt, nec à Deo miſſi, nec iuſſi. Veniũt autẽ in veſtimẽtis ouiũ, quũ intrinſecus ſint lupi rapaces. Si *Chryſ.* *Veſtimenta ouium.*

oues ſunt Chriſtiani,qui aliud veſtimẽtis ouium q̃ chriſtianiſmi ſimulatio & vacua ſpecies pietatis ſignificatur?

B Et meritò quidem hos pſeudoprophetas dixerimus eos qui temporibus iſtis omnium periculoſiſſimis nationes, prouincias,vrbes,communitates,quinctiã reges & regna per eam quæ dicta eſt portam latam & viam perditionis ſpatioſam ſeducunt.Hi ſunt atteſtante B. Petro, magiſtri mendaces,introducentes ſectas perditionis, per quos via veritatis blaſphematur,quorum luxuriam multi ſequuntur,qui quum ſint ſerui corruptionis,eam quam non habent promittunt aliis libertatem , vt quum fuerint iuſtitiæ liberi, ſerui peccati efficiantur. Hos vitare nos docet Apoſtolus,dicens: Rogo autem vos fratres vt obſeruetis eos qui diſſenſiones & offendicula præter doctrinã quam didiciſtis faciunt , & declinate ab illis. Huiuſmodi enim Chriſto Domino non ſeruiunt,ſed ſuo vẽtri,& per dulces ſermones & benedictiones ſeducũt corda innocentium. Chriſto Domino,inquit,nõ ſeruiũt, ſed ſuo vẽtri,ſuæ carnis amici,inimici autẽ Chriſti. Nam vbi ille clamat,pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnum cœlorum, & rurſus:Niſi pœnitentiam habueritis,omnes ſimul peribitis,iſti pœnitentiam derident, contemnunt,diſſuadent.

Huius temporis hæretici.

2.Pet.2.

Ibidem.

Rom. 16.

Luca 13.

Heretici vt Christo cõtrarij.

Sed ſi qui ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifigunt cum vitiis & concupiſcentiis,palam eſt cuius iſti ſint qui cunctis voluptatibus carni laxant habenas.Si enim qui ſpiritum Chriſti non habent non ſunt eius,nónne iſti inimici Chriſti ſatellitium diaboli ſunt, qui (vti palam cernitur) in omne ſcelus & nefas per ipſum præcipitantur?Nec mirum. Quid enim aliud actitarent diaboli mancipia , niſi quod ſuggerit ille? Hoc eſt, deteſtari, perſequi, irridere, prohibere,& abolere,quicquid eſt religionis,pietatis,abſtinentiæ,ieiuniorum,honeſtatis & diſciplinæ.

Gal. 5.

Rom.8.

Suadent itaque viam latam, cuius hæc eſt lex : Quod vis,facito.Si libet,licet.Si quis vos agitat furor, quæ vos tanta cæcauit inſania, vt creatori veſtro vos opponentes cœlo bellum inferatis ? Atqui,Deo nihil poteritis nocere, voſmetipſos autem nil dubiè in gehennam ignis cum diabolo præcipitatis.

Hæreticorum inſania.

C Attendite,inquit,à falſis prophetis. Si hac euangelica præmonitione vllo vnquã tempore ab initio naſcentis eccleſiæ opus fuit , at certe nunc quàm maximè & multo amplius. Adſunt nunc tempora quibus iuxta verbum

Temporis huius malitia.

Chriſti

Chriſti dicitur: Hic eſt Chriſtus, illic eſt Chriſtus. *Mat. 24*

Si hi qui modo rerum potiuntur euangelicā hanc præmonitionem ante oculos habuiſſent, & obſtitiſſent principiis, non iam adeo latè hoc vorax incendium graſſaretur.

Itaque hi falſi prophetæ, animicidæ, peſtis hominum, per ...itio prouinciarū, veniunt in veſtimentis ouium, Euangelion Euangelion ore dictantes, quum ſint Euangelicæ legis exitiales inimici. Prophetas tamen ſe haberi volunt, qui nil minus habent, quàm vel minimum quid prophetarum.

In hos introiuit diabolus, qui quondam decipiendo impio regi dixit: In hoc ego decipiam eum: Egrediar & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum. Hoc ſpiritu Sedechias & alij omnes prophetæ mendaces, loquuti placentia, impium Achab regem (vti dignus erat) deceperunt, vt præceps in Exitium properaret. Michæam verò prophetam domini qui verum prophetauit, & vtiliter conſuluit, rex impius in carcerem trudi præcepit, dicens: Mittite virum iſtum in carcerem (& ſuſtentate eum pane tribulationis & aqua anguſtiæ. *3. reg. 22* *Spiritus mendax in hæreticis.* *Ibidem.*

Futurum prædixit & præmuniuit nos Chriſtus, dicens: Videte ne ſeducamini. Multi enim veniēt in nomine meo, dicentes, ego ſum Chriſtus, ne ſequamini, & multos ſeducent. Ecce tempus hoc iam aduenit. Sed noli credere, noli derelicta eccleſiæ catholicæ vnitate, poſt eos exire. Quod ſi feceris, cùm te deceptum ſerò dolebis, inepta erit excuſatio tua, quandoquidem nemo mente vigens non palam videat hos omnium hominum eſſe ſceleratiſſimos, qui nec diuina nec humana quicquam penſi habentes, temerantur ac miſcent vniuerſa. *Mat. 24* *Inexcuſabiles eſſe qui ad hæreticos deficiunt.*

Olim oportebat eum qui hæreſim diſſeminare veniebat ſpeciem prǣferre pietatis. Solebant enim hæretici habere honeſtę vitæ ſpeciem, ſed ſemper doctrinam impiam. Nunc erumpunt hæreſes per eos qui peſſimi ſunt, in quibus nullum apparet veſtigium honeſtatis, monachos ſcilicet apoſtatas, profeſſionis ſuæ deſertores, qui vnà cum cuculla honeſtatem omnem, Dei timorem, & conſcientiam prorſus abiecerunt. Quibus non ſat eſt laſciuire, omniq; ſeſe mancipare turpitudini, nihil orare, nihil ieiunare, niſi & opera bona contemnant, ſubſannent, & (ſicut iam dictum eſt) quæ honeſta ſunt & Deo grata, ineptias & blaſphemiam vocent. D

m 2 At verò

Mundi inſania At verò inter hæc omnia vſqueadeo inſanit mundus, vt his falſis prophetis quaſi diuini verbi gaudeat prædicatoribus. Verum vt ait Auguſtinus, qui aliis promittunt ſapientiam cognitionémq; veritatis quam non habent præcipuè cauēdi ſunt, cuiuſmodi ſunt hæretici, qui etiam plerunque ſe paucitate commendant. Et ideo quum dixiſſet dominus paucos eſſe qui inueniunt anguſtam portam, & arctam viam, ne ſe illi ſupponant nomine paucitatis, ſtatim, ſubiecit: Cauete à pſeudoprophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium. Quod autem non ſint ex paucis illi qui vitæ viam inueniunt, apertè teſtatur hic Chriſtus. Quinimo eos qui arctam illam viam ingredi volunt, iſti auertunt, & per viam illam ſpatioſam quæ ducit ad perditionem ducunt & ſeducunt.

Mat. 7.

Vanè ſe hæretici de paucitate commendant.

Num. 16. Et ne rurſum ſeſe paucitate cōmendent, attendant Dathan & Abiron cum ſuis complicibus ſeditionem molientes paucos ad reliquam populi multitudinem fuiſſe, qui tamen vltore deo à terra viui cum ſuis omnibus abſorpti ſunt. Sed & Chore qui ſummi ſacerdotij dignitatem inconſulto deo inuadere voluit vnà cum ducentis quinquaginta viris exhalante propriis è thuribulis igne, vltione diuina conſumpti ſunt. Porrò hi noſtri temporis hæretici delicati, ardorem incendij metuentes, nolunt quenquam propter hæreſim vel cremari vel occidi.

Ibidem.

E Sed dicat aliquis: Quū perhibente domino lex & Prophetæ vſq; ad Ioannē, & non vltra locum habuerint, quid eſt quod hic nos admonet de falſis Prophetis fugiēdis, quū iam amplius (vt videtur) nulli omnino Prophetæ futuri ſint? Sed ad Ioannem vſq; tantum, Prophetæ fuerunt qui de Chriſto futura prædicerent, eorúmq; iam reliquus eſt nullus. Fuerunt tamen in eccleſia Prophetæ qui futura quoq; in ea prædixerunt. Nam Apoſtolus Paulus de hæreticis & Antichriſto multa prædixit, ſimiliter & Ioannes in Apocalipſi de eccleſię ſtatu futuro. Fuit & Agabus Propheta, & filiæ Philippi quatuor prophetantes.

Mat. 11.

Obiectionis ſolutio.

1. Tim. 4. *2. Theſ. 2.* *Act. 11.* *Act. 21.*

Secundum genus prophetarum. Intelligere nihilominus hic poſſumus Chriſtum loquutum fuiſſe nō de Prophetis qui futura prædicūt, ſed de his qui diuinas atque propheticas ſcripturas interpretantur. Quas qui rectè exponunt Prophetæ boni, qui verò peruerſè, falſi Prophetæ appellantur. Vnde Hieronymus: Quicunque ſcripturam ſacram aliter intelligit quàm ſpiritus ſanctus efflagitat, licet ab eccleſia non receſſerit, tamen

hæreticus appellari poteſt.

Quod autem huiuſmodi expoſitores ſcripturarum prophetæ dicantur, teſtatur apoſtolus, qui ad Epheſios ſcribens dicit Chriſtum dediſſe quoſdam apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euãgeliſtas, alios autem paſtores & doctores, ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti, id eſt, totius eccleſiæ. Ergo prophetas quoque nonnullos Deus in nouo teſtamento conſtituit. *Ephe. 4*

Eſſe autem prophetas eos qui ſcripturas interpretantur idem Apoſtolus alio loco confirmat, dicens: Qui prophetat, ædificat eccleſiam. Vbi etiam dicit præſtãtius eſſe prophetare quàm loqui linguis, niſi etiam ille interpretetur: Ac deinceps ſubiungit: Prophetæ duo aut tres dicant, & cæteri diiudicent. Verum hi noſtri prophetæ mendaces nullum volunt ferre iudicem. Et licet verbum Dei non iudicetur, attamen per ſpiritum ſanctum hoc habet eccleſia, vt rectè diſcernat qui libri verbum Dei habeant, & qui non. Atque hoc ipſo ſuo iudicio quatuor Euangelia recepit, cæteris Enangeliis quæ ſub Bartholomæi, Thomæ, Nicodemi, & Nazaræorum, & aliorum quorundam nominibus prodierunt, non aſſumptis. Si ergo hoc poteſt eccleſia in ſacris literis, quanto magis hoc poteſt in illarum expoſitionibus? *Scripturæ interpretes prophetas eſſe.* *1. Cor. 14* *Eccleſiam de ſcripturis iudicare.*

Si quæras quur Chriſtus ipſe & Apoſtolus Paulus ſcripturarum expoſitores prophetas appellent, hinc vtique quòd ea quæ in prophetis de Chriſto & eccleſia ſunt dicta, rectè explicent. Nemo enim ſenſum prophetarum exprimere poteſt, niſi eo ſpiritu quo prophetæ loquuti ſunt. Nam (vt ait Aug.) eodem ſpiritu interpretari oportet ſcripturas quo conditæ ſunt. F *De doct. Chri. li. 3. c. 27.*

Itaque certum eſt, quòd hic Dominus nos præmonet fugere hæreticos & peruerſos interpretes ſcripturarũ, quorum plurimi ante tempora nouiſſima ſub aduentum Antichriſti ſunt venturi, viam illi præparantes, quod vtique nunc ſtrennuè faciunt iſti prædicatores carnis, qui præcipitem illi ſuóque ſatellitio ſemitam ad inferos ſternunt. *Falſi prophetæ qua ducunt.*

Vt autem non dicant hæretici hoc loco dominum non eſſe de ipſis loquutum, ſed de Iudæorum doctoribus vel Gentilium, notanter ait: qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium. Nam (vt ſupra dictum eſt) oues ſunt Chriſtiani, quorum veſtimenta ſunt ſpecies Chriſtianitatis & vſurpatio verbi

tio verbi Dei,quæ veſtimenta ouium ſimulatores iſti prophætæ falſi,imò lupi rapaces,aſſumunt,vt ſub hoc prætextu decipiant incautos. Nulla enim res,ſic bonum exterminat,vti ſimulatio.Nam malum ſub ſpecie boni celatum dum non cognoſcitur,non cauetur.

Chryſoſt.

Et ne dicant hæc Chriſtum dixiſſe de doctoribus conſtitutis in peccato, & non de hæreticis hoc præcauens, dicit eos intrinſecus eſſe lupos rapaces.Nam catholici doctores ſi peccatores fuerint, ſerui quidem carnis erunt, non tamen lupi rapaces,quia non habent propoſitũ perdere,& ſeparare Chriſtianos.

Chryſoſt.

Apoſtoli de hæreticis præmoniti. *Act.20.*

Sanè lupos hos rapaces Paulus venturos præuidens, paſtores & Epiſcopos conteſtans hortatur,dicens: Attendite vobis & vniuerſo gregi,in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam dei,quam acquiſiuit ſanguine ſuo.Ego ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos,non parcentes gregi.Et ex vobis ipſis exurgent viri loquentes peruerſa,vt abducant diſcipulos poſt ſe.

Hier.5. *Lupi veſpertini.* *1.Ioan.2.* *Ioan 3.* *1.Ioan.4.*

Iſti ſunt(apud Hieremiam)lupi veſpertini vaſtantes ad veſperam. Et vtiq; nunc veſpera eſt,nunc hora nouiſſima eſt,nunc complurimis occidit ſol iuſtitię lux mũdi Chriſtus.His enim occidit,qui magis diligunt tenebras quàm lucem, quòd ſunt mala eorum opera. Omnis enim qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem vt non arguantur opera eius. Hos itaque veſpertinos, nocturnos, tenebroſóſque lupos fugite,ab his chariſſimi vobis attendite,iuxta quod beatus Ioannes præmonet, dicens: Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint, quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum.Et poſt pauca ſignum dat, quo ſpiritum mendacem deprehendas,dicens:

Luc.11.

Omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum ex Deo non eſt.Ieſum ſoluit qui ſcindit eccleſiã quæ eſt corpus Ieſu.iuxta quod ipſe dicit: Qui non eſt mecum,contra me eſt:& qui non colligit mecum,diſpergit.

Itaque lupis iſtis in veſtimentis ouium deprehendendis documentum datur conſequenter in litera, dicente Domino:

A fructibus eorum cognoſcetis eos.

Luc.6.

G Apud Lucã ſic habes: Vnaquæq; arbor à fructu ſuo cognoſcitur.Similitudine ſumpta ab arbore docet falſorum prophetarum

prophetarum ſimulationem deprehendere. Non enim an bona vel mala ſit arbor à frondibus, ſed à fructibus cognoſcitur. Sic nimirum lupos hos ouina pelle contectos, non à pelle ſimulationis ſuæ, nec à verbis ſcripturæ diuinæ fraudulenter vſurpatis, quaſi à frondibus, ſed ab eorum operibus quaſi à fructibus ſuis, poſſumus agnoſcere. *Vt hæreticum deprehēdas.*

Poſſet lupus ouina pelle operiri, non tamen niſi opera lupi facere, nec poſſet agnum, ſed tantum lupum generare. Si (iuxta dictum Sapientis) in filiis ſuis cognoſcitur vir, facile eſt videre quales ſint huius temporis falſi prophetæ, qui talem ſtirpem, imò talia genimina viperarum in perniciem humani generis procrearunt. *Eccleſ. 11*

Et quamuis omnes hæretici lupi ſint, & quidem rapaces, iſti tamen peculiari nomine (vt iam dictum eſt) dicuntur lupi veſpertini. Sic enim habet Propheta: Leuiores pardis equi eius, & velociores lupi veſpertinis. Lupi veſpertini, authore Hieronymo, magis ſunt famelici iis qui manè diſcurrunt, & huius noſtri temporis hæretici, maiori acriorique veſania furiunt ſuperiorum temporum hæreticis vniuerſis, quibus ſatis erat in vno atque altero articulo hæreſim mouere, quum iſti interim & omnes veteres hæreſes ſuſcitent, & nouas ſuperinducant. *Abac. 1.* *Lupi veſpertini quales.* *Omnium hæreticorum peſſimi.*

Sed dices: Quomodo ex operibus eos cognoſcam, & quos fructus attendam ex quibus arborem ipſam poſſem agnoſcere? Multi enim in fructibus deputant (inquit Auguſtinus) quæ ad veſtitum ouium pertinent, & hoc modo à lupis decipiuntur, ſicut ſunt vel ieiunia, vel orationes, vel eleemoſynæ, quæ omnia niſi fieri etiam ab hypocritis poſſent, non diceret Dominus: Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis corā hominibus vt videamini ab eis. Qua ſententia propoſita ipſa tria exequitur, eleemoſynam, orationem, & ieiunium. Multi enim multa pauperibus nō miſericordia, ſed ambitione largiuntur. Et multi orant vel potius videntur orare, non intuentes Deum, ſed hominibus placere conantes. Et multi ieiunant & miram abſtinentiā prætēdunt eis quibus iſta difficilia videntur, & honore digna exiſtimantur, & huiuſcemodi dolis eos capiunt, dum aliud oſtentant ad decipiendum, aliud exerūt ad prædandum, vel interficiendum eos qui ſub iſto veſtitu ouino lupos videre non poſſunt. *Mat. 6.*

Hic ergo non ſunt fructus è quibus cognoſci arborem Dominus monet. Iſta enim quum bono animo in verita-

tè fiunt,propriæ ſunt ouibus veſtes,quum autem malo,in errore, non aliud quàm lupos contegunt. Sed non ideo debent oues odiſſe veſtimentum ſuum, quod plerunque illo ſe occultant lupi.

Gal 5. *Fructus è quibus arbor mala cognoſcitur.*

Qui ergo ſunt fructus quibus inuentis cognoſcamus arborem malam? Dicit Apoſtolus: Manifeſta autem ſunt opera carnis,quæ ſunt,fornicatio,immunditia, impudicitia,luxuria,idolorum ſeruitus,veneficia, inimicitiæ, contentiones,æmulationes,iræ,rixæ, diſſenſiones, ſectæ,inuidiæ,homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia,quæ prædico vobis,ſicut & prædixi,quoniam qui talia agunt,regnum Dei non conſequentur.

Itaque ſi iam ex huiuſcemodi fructibus hos pſeudoprophetas dinoſcere debeamus, facile colligimus quàm mala ſit iſta arbor quæ tot peſſimos protulit fruct⁹. Quis enim expendere valeat, quot homicidia, rapinas, ſectas, ſacrilegia,contentiones,rixas,& ſimilia, hæreſis iſta protulerit?

I *Fucus pietatis.* Sed attende ouinam pellem ſub qua ſe lupi iſti abſcondunt,vt ouibus amplius noceant. Abolent anniuerſaria,delent ad pietatem fraternitates, diripiunt præbendas & ſtipendia clericorum, ſpoliant hoſpitalia, tollunt è templis menſas pauperum, rapiunt reditus templorum, vt ex huiuſmodi ſacrilegiis & rapinis in fiſcum ſuum coactis,pauperes(quos mendicare prohibent)nutriant. Ecce blandam pellem ouinam, ſub cuius velamento tam multi decipiuntur. Sed lupos deprehendes,ſi eorum intentionem,ſi quur hæc faciunt inſpexeris.

Iudas hypocrita impius. *Ioan. 12.* Iudas fur & proditor Domini, perditum clamabat, quod Chriſti obſequiis fuit impenſum,ſacrilegámque auaritiam ſuam & ipſe ouina pelle veſtiens dicebat: Quare vnguentum hoc non væniit trecentis denariis, & datum eſt egenis? Sed mox lupum prodit Euangeliſta dicens: Dixit autem hoc,non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat,& loculos habens,ea quæ mittebantur, portabat.

Si iſtos propius inſpexerimus,luporum rapacium opera reperimus. Primùm igitur manifeſtò concurrere videmus inuidiam, qua pauperibus religioſis eleemoſynã omnẽ ſubtrahere moliuntur. Mox deinde deprehenditur propria quam(vel principe loco)intendunt,vtilitas. Pauperes autẽ quibus ex hoc fiſco prouidere intendunt,ſunt apo-

apoſtatæ deteſtabiles, ſacerdotes prophani, nefariis nuptiis meretricibus copulati.

Sed inter hos multò amplius impenditur ſtipendiorũ illis quos ipſi habent prædicatores, qui prophetant eis mendacium, & confortant manus peſſimorum. Ad quos per Ezechielem Dominus intonat terribiliter, dicens: *In pſeudoprædicatores.* *Ezec. 13.*

Væ qui conſuunt puluillos ſub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis ad capiendas animas. Et quum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum. Et violabãt me ad populum meũ propter pugillum hordei & fragmen panis, vt interficerent animas quæ non moriuntur, vt viuificarent animas quæ non viuunt. Deceperunt, inquit, populum meum, dicentes: Pax pax, & non eſt pax. Et ipſe (nimirum populus præuaricator) ædificabat parietem, illi autem liniebant eum luto abſque paleis.

Iſtiuſmodi ergo ſuis pſeudoprædicatoribus qui loquuntur eis placentia opima ſtipendia quibus vnà cum ſuis delicientur meretricibus, largiuntur abundè.

Qui etiam vt per omnia, tam habitu & cultu corporis, quàm dogmate, ſe Chriſto atque primis ſancti Euangelij prædicatoribus opponant ex aduerſo, ipſi aureis torquibus & annulis fulgidi prodeunt in ſuggeſtum, errores & blaſphemias prædicaturi. Itaque à fructibus eorum cognoſcetis eos. *Chriſto & Apoſtolis contrarij.*

Sed qui ſunt fructus per quos cognoſcamus arborem bonam? Reſpondet Apoſtolus: Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Et licet mali homines & deceptores aliquarum interdum virtutum hic enumeratarum imaginem habere putentur, attamen earum veritas longe eſt ab eis. *Arbor bona.* *Gal. 5.*

Itaque à fructibus ſuorum operum ſunt hæretici & ſimulatores cognoſcendi, quod per conuenientem Dominus probat ſimilitudinem, dicens:

Nunquid colligunt de ſpinis vuas, & de tribulis ficus?

Spina & tribulus à fructibus cognoſcuntur, quia fructum bonum ferre non poſſunt. K

Poſſumus ſanè per ſpinas falſos prophetas, & hæreticos conuenienter accipere ob multa. *Spinis hæreticos deſignari.*

Primò, quòd ſpineta opaca ſunt. Nam & hæreticis non lucet veritas, quos tenebræ interiores comprehenderũt,
Iere.4. & lucem habent exoſam, quòd eorum opera mala ſunt,
Sap.2. vt iam dictum eſt. Sapientes quidem vt faciant mala, bene autem facere neſcierunt, excæcauit enim eos malitia eorum.

Secundò, quòd ſub ſpinis latibula ſunt ſerpentum. Et vtique horum corda excæcata, receptacula ſunt immundorum
Iob.40. atque malignorum ſpirituum, à quibus (vt eſt palam
Vbi cubat diabolus. cernere) ad omne ſcelus & nefas incitantur. Vnde & de diabolo dictum eſt: Sub vmbra dormit in ſecreto calami, in locis humentibus. Protegunt vmbræ vmbram eius, Vmbræ protegunt vmbram eius, quum peruerſi & cæcati quique, peſſimorum ſibíque ſimilium crimina aut excuſant aut defendunt.

Hæretici vt pungũt verbis. Tertiò, quòd ſpinæ vndique pungunt. Et quis poſſet verbis conſequi quantum & quemadmodum hi falſi prophetæ tã verbis quàm operibus pungant. Pungunt enim verbis, blaſphemantes & quæ in cœlis ſunt ſancta, & quæ ſuper terram, adeò vt non temerè tempus illius beſtiæ iã
Apoc.13. adeſſe credatur, de qua in Apocalypſi ſcriptũ eſt: Datũ eſt ei os loquens magna & blaſphemias. Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant.

Sanè tabernaculum filij Dei virgo mater eſt quæ hũc portauit. Qui in cœlo habitant, ſancti Dei ſunt, quibus reuerentiam omnem negant, tollunt cultum, imagines deiiciunt, & confringunt, colentes irrident, & contumeliis inſectantur. At multo amplius blaſphemant, deteſtantur, abolere moliuntur (vt iam dictum eſt) quicquid pium & ſanctum eſt in eccleſia Dei. Nam & eccleſiæ ſacramenta negant, & omnia officia diuina deteſtantur.

Quemadmodum autem pungunt factis, id eſt, rapinis cædibus, ſacrilegiis & ſimilibus, per ſe ſatis & nimis patet. In has ſpinas crepitans gehennæ ignis tandem exar-
2.Reg. 23. deſcet. De quibus ſpinis ſcriptum eſt, dicente Dauid: Præuaricatores quaſi ſpinæ euellentur vniuerſi, quę non tolluntur manibus. Quid autem de ſpineto quod manibus tractari & euelli non poteſt ſit faciendum, conſequenter oſtendit, dicens: Si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro, & ligno lanceato, ignéque ſuccenſæ comburentur vſque ad nihilum.

Per

Per tribulos autem eos accipimus,qui his pſeudoprophetis adhærent,qui eos excuſant,tuentur, & defendũt. Terra nempe quæ maledicta eſt, tunc ſpinas & tribulos germinat,quando homines peruerſi,qui contempto Deo, contempto cœlo,nil niſi terrena amantes germina peſſima in prauis operibus producunt. Huiuſmodi igitur qui terra maledicta ſunt,quid aliud geiminarẽt, quid proferrent aliud quàm peccata,quàm errores, ſchiſmata,hæreſes,blaſphemias?Huius terræ iudiciũ aduerte.Terra proferens ſpinas & tribulos reproba eſt, & maledicto proxima,cuius conſummatio in combuſtionem.Itaque ab iſtis ſpinis & tribulis nec vuæ nec ficus colliguntur.Vua enim myſterium Chriſti habet. Vt enim multa in ſe grana ſuſpendit, ſic & CHRISTVS multos ſibi fideles per lignũ crucis tenet adiunctos. L *Tribuli.* *Hebr.6.* *Chryſoſt.* *Vua & ficus,myſt.*

Ficus autem deſignat eccleſiam,quæ omnes concludit fideles in dulcedine charitatis. Siquidem opera piorum plena ſunt manſuetudine,benignitate & ſuauitate. Iuxta quod Apoſtolus monet,dicens: In omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros, in ſuauitate, in ſpiritu ſancto,in charitate non ficta.Huiuſmodi ſuauitatem à tribulis iſtis nemo ſperet, quorum fructus inutiles ſunt & acerbi ad manducandum & ad nihilum apti, niſi vt ex illis immundi & maligni ſpiritus (ac ſi porci & vrſi)paſcantur.Itaque piorum eſt proferre huiuſcemodi dulcedinem quaſi ficus, ſed & ſpirituale gaudium in charitate, quaſi vuam quæ vinum fundit quod lætificat cor hominis. *2.Cor.6.* *Sap.4.*

Quod ſi quis obiiciens, dicat quòd & Moſes de ſpina vindemiarit vuam,quando à cognato gentili conſilium vtile accepit, & de tribulis ij collegerint ficus, quibus dictum eſt de Phariſæis:Quæ dicunt facite,quæ autem faciunt facere nolite, ſciat quia ſicut verus nonnunquam palmes ſepi ſpineæ inuolutus recumbit, portánſque fructum ſpina non ſuum vſibus hunc ſeruat humanis, ſic dicta vel acta malorum ſi quando bonis proſunt, non hoc ipſi dicunt vel faciunt mali, ſed fit de illis ſuperno prouidente conſilio. *Beda.* *Exod.18.* *Mat.23.*

Sed huiuſmodi ſpinarum mores quibus à bonis differunt arboribus propius attendamus.Quum enim euidentiſſimum ſignum reproborum ſit ſuperbia, electorũ verò humilitas etiam domínari cæteris in hoc mundo ſuperbi (qui ſpinę ſunt)appetũt,quod vel maximè refugiũt humiles,qui M *Praui primatũ appetunt.*

les,qui vtiq; arbores bonæ ſunt. Qui enim (verbi gratia) in docendo ſectatur veritatem, nullum per hoc aucupari
Ioan.7. ſibi intendit honorem aut gloriā vendicare,ſed Deo,iuxta quod ipſe Dominus ait:Qui à ſemetipſo loquitur,gloriam propriam quærit. Qui autem quærit gloriam eius qui miſit illum,hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.

Porrò qualiter bonæ arbores dominatum refugiunt,
Iudic.9. & hunc ſibi rapiunt arbores malæ,in illa oſtenditur para-
Parabola bola quæ refert iiſſe ligna vt vngerent ſuper ſe regē. Di-
regni li- xerunt autem oliuæ : Impera nobis. Quæ reſpondit ſe
gnorum. non poſſe deſerere ſuam pinguedinem, & venire vt inter ligna promoueretur. Dixeruntque ligna ad arborem ficum:Veni & ſuper nos regnum accipe.Quę reſpondit,ſe non poſſe deſerere dulcedinem ſuam fructúſque ſuauiſſimos, & ire vt inter cætera ligna promoueretur. Loquutáque ſunt ligna ad vitem : Veni & impera nobis. Quæ reſpondit, ſe non poſſe deſerere vinum ſuum quod lætificat Deum,& homines,& inter ligna promoueri. Dixerúntque omnia ligna ad rhamnum (qui eſt genus ſpinæ aſperrimæ & diſtortæ)Veni & impera ſuper nos.Quæ reſpondit : Venite ergo, & ſub vmbra mea requieſcite. Et poſt pauca: Egrediatur ignis de rhamno, & deuoret, ce-
Prou.21. dros Libani.

Et quidem ita eſt. Nam vbi impij ſumpſerint principatum,gemet populus. Egredietur enim ab eis auaritiæ, ambitionis, libidinis, crudelitatis, prauiq́ue dogmatis & peſſimorum ignis exemplorum,qui circum ſe deuoret omnia.Nec mirum quandoquidem non poſſit arbor mala niſi fructus malos facere.

Sequitur enim:

¶ *Sic omnis arbor bona,fructus bonos facit,mala autem arbor,fructus malos facit.Non poteſt arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere.*

NChristvs docens nos attendere ab hæreticis ſimilitudinem ab arbore ſumptam adhibuit, quam ſicut à fructibus cognoſcimus, ita vt dictum eſt & ab operibus ſuis hæreticos: quorum opera mala operibus Chriſti contraria ſunt, quum ille colligat, iſti per ſectas & ſchiſmata diſpergant.

Anima autē doctoris boni ex ſe opera producit bona, honeſta

honeſta & Deo placita. De quo accipi poteſt quod per Ieremiam prophetam dicitur: Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Et erit quaſi lignum quod tranſplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas, & non timebit quũ venerit æſtus. Et erit folium eius viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſolicitum, nec aliquando deſinet facere fructum. Hæc habes expoſita in quadrageſimali. *Iere. 17.*

Notandum verò eſt, quòd licet hominis & arboris aliqua ſit ſimilitudo, magna tamen eſt inter hæc diſſimilitudo. Nam quòd arbor bona eſt aut mala, ex natura habet & eſſentiali proprietate: quòd autem hominis anima bona eſt vel mala, ex electione fit & arbitrij libertate, quanuis nos quoq; ex natura mali naſcimur filij iræ. Deus autem qui diues eſt in miſerationibus, arbores nos bonas facit, vt adiutrice gratia fructus optimos ferre poſſimus. Quod vtique in ſemetipſo ſenſit qui ait: Omnia poſſum in eo qui me confortat. Et hinc eſt quòd homo bonus de bono theſauro profert bona, & malus homo de malo theſauro profert mala. *Ephe. 2.* *Philip. 4.* *Mat. 12.*

Hoc loco (vt inquit Auguſtinus) maximus error cauendus eſt illorum qui de hiſipſis duabus arboribus duas opinantur eſſe naturas, quarum vna ſit Dei, altera verò nec Dei, nec ex Deo. Sed eos non adiuuare iſtas duas arbores docendum eſt. Primò, quia de hominibus cum dicere tam clarum eſt, vt miremur eorum cæcitatem. Attendunt ipſi quod dictum eſt: Non poteſt arbor bona fructus malos facere, neq; arbor mala fructus bonos facere, & ideo putant fieri non poſſe vt anima mala in melius commutetur, neq; bona in deterius. Quaſi dictum ſit. Non poteſt arbor bona mala fieri, neque arbor mala bona fieri. *Error Manichæorũ cauendus.*

Arbor eſt ipſa anima, ipſe homo: fructus verò, opera hominis. Non ergo poteſt homo malus bona operari, neque bonus mala. Sed ſi malus vult bona operari, primò bonus fiat. Sicut alio loco euidentius ipſe Dominus ait: Facite arborem bonam, & fructus eius bonos. Quòd ſi iſtorum duas naturas his duabus arboribus figuraret, non diceret: facite. Quis enim hominum facere poteſt naturam? Non ergo arbor animæ noſtræ naturam ſignificat, alioqui non eſſet in poteſtate noſtra ſitum, arborem bonam facere. *Malus fieri poteſt bonus, & econuerſo.* *Mat. 12.*

Sequitur itaque arborem eſſe animam noſtram (vt dictum

O ctum eſt) quam vel bonam vel malam facere poſſumus. Nam & is qui malus eſt, poteſt bonus fieri & fructus bonos ferre. Et qui bonus eſt, etiam poterit malus fieri & fructus ferre malos. Quod multis ſcripturæ cõfirmatur exem-

Exo.18. plis. Moſes enim (vt ait Hieronymus) arbor optima erat, ſed quum primũ declinauit à bono, peccauit apud aquam

2.Reg.11 contradictionis. Dauid arbor bona erat, ſed quum non perſeueraret in bona, malos protulit adulterij & omicidij fructus.

Verum arbor bona, quandiu manet bona, fructus malos ferre non poteſt. Nec fructus poteſt ferre bonos, quan-

Simile. diu manet mala. Si enim fructus bonos faceret, iam non eſſet mala. Sicut verè dici poteſt: Non poteſt eſſe nix calida. Quum enim iam calida eſſe cœperit, non iam eam niuem, ſed aquam vocamus. Poteſt ergo fieri, vt quod nix fuit non ſit nix: ſed fieri non poteſt, vt nix calida ſit. Sic

Mali vnde proſunt. (vti dictum eſt) fieri poteſt, vt qui malus fuit non ſit malus, non tamen poteſt fieri vt malus benefaciat. Qui etſi aliquando vtilis eſt, non hoc ipſe facit, ſed (vt dictum eſt) fit de illo diuina procurante prouidentia. Mali enim Dei legem prædicantes poſſunt eſſe audientibus vtiles, quum

Iere.12. ſibi vtiles non ſint. Quibus per Prophetam dicitur: Seminaſtis triticum, & ſpinas metetis. Quia etſi bona præcipiunt, faciunt tamen mala.

Nota. Non tamen qui eos audiunt & faciunt quæ ab eis dicuntur de ſpinis legunt vuas, ſed (ſicut iam dictum eſt) de vite quæ ſpinis eſt implexa legunt vuas. Non tamen ſpinarum eſt fructus ille, ſed vitis.

Niſi bonæ arboris eſt fructus bonus. Sit ergo vnuſquiſque arbor bona, nec ſe arbitretur habere fructus bonos, ſi ipſe manet arbor mala. Non enim erit fructus bonus, niſi arboris bonæ. Mutet cor, & mutabitur opus. Extirpa cupiditatẽ, & planta charitatem. Nam

1.Tim.6. ſicut omnium malorum radix eſt cupiditas, ſic & radix omnium bonorum eſt charitas. Nã quicquid operatur charitas fructus bonus eſt, quia non poteſt arbor bona fructus malos facere. Et quantæ ſecuritatis eſt vita bonorum, qui quicquid fecerint bonum eſt. Male enim bonus ope-

1.Reg.10 rari non poteſt. iuxta illud: Fac quæcunque inuenerit manus tua, quia Dominus tecum eſt.

HOMI-

HOMILIA SECVNDA.

OMnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Vbi ſupra.

In præcedentibus præmonuit nos Dominus vitare pſeudoprophetarum fallaciam, hic conſequenter duo facit. Primò denuntiat infructuoſæ arboris excisionem. Secundò reprobat quorundam inanem fiduciam, ibi: Non omnis qui dicit mihi Domine Domine.

Circa primum dicit: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, Sub arboris ſimilitudine de homine loquitur. Habet enim homo cum arbore ſimilitudinem in multis. A

Primò, in viuendo. Viuit enim arbor per humorem terræ & cœli calorem. Homo autem in anima Deo viuit per humilitatem & charitatem. Humilitas ab humo dicitur. Sed & ipſa mentis humilitas, de mortalis noſtri corporis terrena fragilitate iugiter conſyderata ſuboritur. Quid enim cauſſæ eſt vt ſuperbiat terra & cinis, vt ſeſe extollat filius hominis putredo & vermis? Si inter mures videres murem vnum ſuper cæteros ius ſibi & dominium vendicantem, quanto moueretis cachinno? Et ſi corpus ſpectes, quid imbecillius homine reperire queas, quem ſæpè inſperato, velox hora diſſoluit? *Homo vt arbori adſimilatur. Eccleſ. 10 Iob. 28.*

Sed propoſitam ſimilitudinem ſequamur. Arbores quæ radices ſuas terræ profundius immergunt, viuaciores ſunt & ſtabiliores. Sic vtique & abundantiori gratia viuunt, & contra tentationis impulſum ſtabiliores firmioreſque ſunt, qui ſeſe terrenæ fragilitatis conſyderatione apud Deum & homines humiliant amplius. Et ſicut arbores in locis demiſſis conſtitutæ à ventorum turbine minus quatiuntur his quæ in montibus ſitæ ſunt, ſic & humiles qui refugientes huius ſeculi dignitates & vanos honores ſua ſunt ſimplicitate & vita priuata contenti, longe quietiorem vitam agunt iis qui ad alta tendentes in hoc mundo ſublimia ſemper ambiunt. Tolluntur in altum, vt lapſu grauiore ruant. Verum, qui iacet in terris, non habet vnde cadat. Ait quidam: *Homo per humilitatem ſtabilitur. Humilitate quietius viuitur.*

Summa

Ouid. Summa petit liuor,perflant altiſſima venti.
Summa petunt dextra fulmina miſſa Iouis.

B Quos enim fecit ira Dei,niſi ſuperbos? Superbis enim Deus reſiſtit,humilibus autem dat gratiam. Hi radices figunt in Chriſto. Quaſi dicat: Mihi adhærere Deo bonũ eſt,qui quoniam ab illo diſcũt mites eſſe & humiles corde,viuunt Deo,ſtabiles ſunt propoſito ſanctitatis,& aſſiduo virtutum creſcunt augmento,dicente Domino: Qui manet in me & ego in eo,hic fert fructum multum,quia ſine me nihil poteſtis facere.

Iacobi 4. *Superbi vt cœlitus feriuntur.* *Ioan. 15.*

Secundò ſimilitudinem habet homo cum arbore in creſcendo. Nam etſi arboris inferior pars inhæreat terræ, potiori tamen parte ſui terræ ſupereminens cœlum petit. Non ſecus & ipſe homo, qui etſi propter mortalis vitæ neceſſitudines in terrenis rebus mente & cogitatione ſæpe vagari cogitur, ſuprema tamen & præcipua ſolicitudine ſpiritualia atque cœleſtia bona quærit, auibus non diſſimilis,qui etſi volatui plurimum indulgent, propter eſcam tamen demittere ſeſe compelluntur ad terrã.

Simile.

Tertiò habet homo cum arbore ſimilitudinẽ in germinando & fructificando. Sicut enim arbor germinat primùm,deinde floret, & adfert fructum, ſic & homo bonis germinat in cogitationibus, floret bona voluntate, & fructum adfert in opere bono. Et quum loquitur aliis ea quæ ſpiritualiter ædificant, quaſi virenti fronde decoratur. Vnde de viro iuſto ſcriptum eſt: Erit tanquàm lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum,quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Et folium eius non defluet.

Similis in germinando. *Pſal.*

C Quartò adſimilatur homo arbori in cadendo. Arbor enim vetuſtate deficiens tandem cadit. Cadit autem ad eam partem ad quam viuens plurimum ramorum extenderat. Similiter & homo morte cadit. Cadit autem vel ad auſtrum,vel ad aquilonem,id eſt, vel ad ſalutem æternã, vel ad æternam damnationem. Vnde per Salomonem dictum eſt: Si ceciderit lignum ad auſtrum aut ad aquilonem:in quocunque loco ceciderit,ibi erit.

Similis in cadendo. *Eccleſ. 11*

Eò autẽ cadit homo moriens quò maiorem partẽ cogitationum, affectuũ, & deſideriorum viuens tranſmiſerat. Eam ad partẽ cadit moriens,ad quã viuens fuit procliuior. Si ceciderit ad aquilonẽ,ibi erit, ibique manebit. Nam mortuo homine impio,nulla erit vltrà ſpes. Quòd ſi ad

Quorſum cadit homo moriens. *Prou. 11.*

ſi ad auſtrum ceciderit, clamat vox de cœlo, & dicit: Beati mortui qui in Domino moriuntur. *Apoc. 14.*

Ait autem hic Dominus de arbore quæ cadet ad aquilonem. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Si tanta pœna, id eſt, exciſionis & ignis, parata eſt arbori ſterili, quia non producit fructum bonum, quantam fore putamus pœnam arboris quæ non modo bonis vacat à fructibus, ſed inſuper facit fructus malos? Iubet paterfamiliàs ſuccidi ficum infructuoſam, quòd terram fruſtra occupat, & non magis illam ſuccidet arborem quæ inſuper terram vitiat? *Pœna exciſionis.* *Lucæ 13.*

Sunt autem quarundam malarum arborũ fructus pleni vermibus & corroſi. Quarundam ſunt fructus acerbi & amari. Quarundam verò ſunt fructus ventoſi & inflatiui, iuxta quam ſimilitudinem tria ſunt hominũ genera qui malis arboribus comparantur. Primi ſunt hi qui voluptatum carnalium amatores magis ſunt quàm Dei, horum ſunt fructus laſciuiæ & carnalis delectationis. Sed iſti fructus pleni vermibus ſunt. *D* *Arboris mala fructus triplex.* *Luxuriæ fructus corroſi.*

Videmus interdum pomum extrinſecus pulcherrimũ, & putatur valde bonum, ſed intus habet vermem: & dum aperitur, corroſum interius deprehenditur, porcíſque deuorandum abiicitur. Non ſecus ſuggeſtio voluptatis delectabilis putatur in æſtu tentationis. Quũ autem ſcelus fuerit perpetratum, nil niſi vermis conſcientiam remordens inuenitur. Qui niſi per acrimoniam pœnitentiæ ſalutaris interficiatur in hac vita, non morietur in æternũ, ſicut ſcriptum eſt: Vermis eorum non morietur. *Poſt culpam vermis.* *Eſa. vlt.*

Hic eſt vermis mordens ederam ſub cuius vmbra Ionas delectabatur, ſicut ſcriptum eſt: Lętatus eſt Ionas ſuper edera lætitia magna, quæ ſtatim per morſum vermis aruit. Edera pax eſt & ſecuritas conſcientiæ, ſub qua Ionas (quod interpretatur columba) id eſt, homo pius & innocens conſolatur. Nam gloria noſtra hæc eſt, inquit Apoſtolus, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Quantæ ſit hoc ſuauitatis oſtendit, qui ait: Non eſt oblectamentum ſuper cordis gaudium. Sed vermis ſub peccati delectatione latens, hanc morſu carpit, & mox areſcit. Turbatur enim peracta voluptate & manente reatu, graui morſu læſa conſcientia, & quantum prius innocẽtiæ ſuæ teſtimonio lætabatur, tanto iam & multo amplius cruciatur bono teſtimonio deſtituta. *Ionæ 4.* *Edera Ionæ vt aruit myſt.* *2. Cor. 1.* *Eccl. 30.* *Simile.*

Puer nucem vermibus & corruptione plenam morſu frāgens, mox quum ſe deceptum deprehendit, effuſam in ore puluerulentam expuit corruptionem. Et Apoſtolus inutilem peccati præteriti voluptatem ad memoriam reducens: Quem, inquit, fructum habuiſtis tunc in illis in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors eſt.

Rom. 6

Cain obtulit Deo de fructibus terræ ſpicas corroſas & conculcatas à beſtiis & protritas. Et vtinam inueterati dierum malorum, qui quaſi iumenta in ſtercore ſuo putruerunt, corroſámque innumeris vermibus habent conſcientiam & beſtialibus conculcati ſunt delectationibus à iuuentute ſua vſque in ſenectam & ſenium ſeſe ſaltem in fine dierum per veram pœnitentiam offerrent Domino ſacrificium veſpertinum.

Gen 4. Oblatio Cayn. Iohel. 1

Secundo, quorundam ſunt fructus acerbi & amari, cuiuſmodi fructus ferunt auari. Quicunque enim huius ſeculi diuitiis acquirendis incūbis, innumeris curis pungitur, & cruciatur amaritudinibus, iuxta quod quidam ait:

E Auaritiæ fructus amari.

Diues diuitias non congregat abſque labore,
Non tenet abſque metu, non deſerit abſque labore.

Araneus texendo reti euiſcerat ſe vt vilem muſcā capiat. Irruit vehementior vētus, & tollit rete, prædam pariter & prædonē. Scriptum eſt: Sicut tela araneæ fiducia eius, nimirū auari, Quo (vt alia ſcriptura teſtatur) nihil eſt iniquius, nam & animam ſuā venalem habet. Ecce vt ſeſe euiſcerat, animā impēdens pecuniis (quaſi muſcis) aucupandis. Porrò rete ſuum, ſunt acquirendi artes variæ, fraudéſque dolíque. Ventus hunc tollet vehementior, dū ſæua mors auarum rapiet. Vnde ſcriptum eſt: Diues quū dormierit, nihil ſecum auferet.

Araneus vt cum reti perit. Iob. 8 Eccl. 10 Auarus vt perit. Iob. 27

Ecce qualiter araneus amittit prædam, aperiet oculos (deprehenſæ tandē vanitatis cognitione) quos ante culpa cæcauerat, & nihil inueniet. Apprehendet eū quaſi aqua inopia, nocte opprimet eū tempeſtas. Tollet eū ventus vrens & auferet, & velut turbo rapiet eū de loco ſuo. Quis autē poſſet verbis conſequi quanta auarum comprehendat amaritudo & in hac vita, & multo amplius in futura vita? Amaræ ſunt enim diuitiæ dū acquiruntur (vt dictū eſt) amariores dum infortunio, vi, vel fraude aliena perduntur, amariſſimæ dum in morte deſerūtur, ſed pluſquàm amariſſimæ ſunt dū inopia ſempiterna & gehennæ flammis compenſantur.

Ter-

Tertiò,quorundam fructus ſunt ventoſi & inflatiui, qua- F
les vtiq; ferunt ſuperbi,ambitioſi,iactabundi. Quis enim *Superbia*
neſciat ſuperbos quaſi vento diſtentos? Ventum hunc vani *fructus*
tatis ex ſeculi honoribus dignitatibúſq; concipiunt, quo *ventoſi.*
inflati præmuntur cruciantúrq; dum parem ſibi præferri
conſpiciunt. Adeò nempe ſuaue ſapiunt pleríſq; faſtuum,
honorum & pomparum huius ſeculi fructus, quòd illis vix
vnquam poſſunt ſaturari. Et quoniam (vt perhibent Phy- *Qualiter*
ſici) minus nocent dentibus fructus dulces & inflatiui ſi *honorib.*
cum ſale comedantur, oportet eos qui honoribus colun- *vtēdum.*
tur ſale ſapientiæ (cuius initium eſt timor Domini) hos
cibos ſuos condire, & illud ſecum dicere: Non nobis Do-
mine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Quin & illud
quod paulò ante citatum eſt: Quid ſuperbis terra & cinis? *Eccl.10.*
Sic enim citra vanitatis & inflationis culpam poſſent ex-
hibitis honoribus vti. Alioqui peccandi occaſionem acci-
perent qui acquieſcerēt dicenti: Coram cano capite con-
ſurge, & honora perſonam ſenis. Eadem ratione iniquum
eſſet filios honorare parentes, ſubditos ſuis deferre præ-
poſitis. Sed nec ipſe Apoſtolus dixiſſet: Reddite omnibus *Rom.13.*
debita, cui honorem, honorem. Et iterum: Honore inui- *Rom.12.*
cem præuenientes.

Apponendum itaque eſt ſal ſapientiæ & timoris domi-
ni, ne huiuſcemodi honorū ventoſi fructus inflent & no-
ceant, ſed potius eum cui adhibentur ſtimulēt moneántq;
ſic viuere, vt honore ſit non indignus.

Itaq; Dominus denuntians malæ arboris promeritam G
pœnam, dicit: Omnis arbor quæ nō facit fructum bonum, *Gemina*
excidetur & in ignem mittetur. Vbi geminam damnato- *damnato*
rum pœnā deſignat, id eſt pœnam damni, & pœnā ſenſus. *rum pœ-*
Inæſtimabile autē damnum eſt, & nullius rei lucro com- *na.*
penſandum in æternū priuari contemplatione diuinitatis,
& conſortio beatorum. Altera pœna eſt ſenſibilis & per-
uigilis ignis & ſupplicij infernalis. Vbi Chryſoſtomus:

Duplex innuit eſſe ſupplicium. Qui enim in gehenna *Pœna*
vritur, etiā cœlorum regna prorſus amittit, quæ certè pœ- *damni*
na maior eſt quàm cruciatus ille flammarum? Noui quia *grauiſſi-*
plurimi pertimeſcant gehennam, ego illius gloriæ amiſ- *ma.*
ſionē multo amarius quàm ipſius gehennæ dico eſſe ſup-
plicium. Et ſi quis infernos ſexcentos ſtatuat aut plures,
nihil eſt id omne, ſi conferatur ad amiſſionem gloriæ feli-
citatis æternæ, vbi illud audire cogatur: Neſcio vos. *Mat. 25.*

H Multiplicem exciſionem arborum malarum aduerte. *Exciſio multiplex* Prima eſt mors corporalis, per quam exciduntur à præſenti vita, vt mundi voluptatibus quibus inhiabant, perfrui diutius non liceat, vt meritò eorum quiſque dicat: Præciſa eſt velut à texente vita mea, dũ adhuc ordirer ſuccidit me. *Eſa.38.* Hæc præciſio eo amarior eſt, quo vanis mundi gaudiis cupidius delectabantur. iuxta quod per Sapiẽtem dicitur: *Ecc.41.* O mors, quàm amara eſt memoria tua homini iniuſto, & habenti pacem in ſubſtantia ſua, & adhuc valenti ſumere cibum.

Secunda exciſio eſt, qua exciduntur a cõſortio omniũ bonorum, de qua iam dictum eſt. Licet enim nũc ſimul in iſto mundo ſint malæ arbores & bonæ, excidentur tamen in vita futura. *Mat.13.* Siquidem in cõſummatione ſeculi exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Et hæc exciſio amarior eſt quàm prima.

Tertia exciſio eſt, qua abſciditur à reprobis facultas *Mat. 22.* omnis ſiue bene ſiue male operandi. Ligate, inquit, illi manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores.

Quarta eſt exciſio illa horribilis, qua ſic exciduntur à ſpe, vt nunquam quicquam boni ſperent in ſempiternum, *Iob.19.* iuxta quod ſcriptum eſt: Deſtruxit me vndiq; & pereo, & quaſi auulſæ arbori abſtulit ſpem meam. Sequitur:

Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis eos.

I Non fruſtra repetit, quòd à fructibus ſuis cognoſcendi *A fructib. ſuis in futuro plenius cognoſcentur.* ſunt mali. Cognoſcuntur enim à fructibus ſuis & in hac vita, & plenius cognoſcentur in futura vita. In illa enim vita omnia ſcelera eorum iuſtis erunt manifeſta, quos hic plenè non cognouerunt, illic videntes cuncta eorum dedecora, pleniſsimè eos cognoſcant. Siquidem electi reprobos videbunt, ſed non ſic reprobi electos, attamen vſque ad diem iudicij ſuo modo ſe mutuò vident. *Greg.* Nec tamen in illa vita ſuper eorum ſuppliciis vlla miſericordia flectentur electi, à quibus miſericodiam ſuam ipſe Deus auertit in æternum, cuius iuſtitiam comprobantes etiam de eorum pœnis gaudebunt, iuxta qnod per Pſalmiſtam dicitur: Videbunt iuſti & lætabuntur, & ſuper eum ridebunt & dicent: Ecce homo qui nõ poſuit Deum adiutorem ſuum, ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum, & præualuit in vanitate ſua. Et iterum: Lætabitur iuſtus quum viderit vindictam.

Cæte-

Cæterum,ad hęc quæ dicta ſunt eſt aduertendum, quia malæ arboris culpa eſt inexcuſabilis,ſententia eſt incuitabilis, pœna eius eſt interminabilis,gratia eſt ei irrecuperabilis.Primum patet in parabola de arbore fici quã habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa,& nõ inuenit.Dixit autẽ ad cultorẽ vineæ: Ecce anni tres ſunt ex quo venio quærens fructũ in ficulnea hac & nõ inuenio:ſuccide ergo illam. Ficulnea ſterilis,eſt homo peccator ad agendũ ea quæ bona ſunt inutilis.Hunc Deus per totã vitã ipſius quæ per adoleſcentiam,iuuentutem & ſenectutem decurrit,quaſi per annos tres,patienter ad emendationem vitæ expectat,nec interim ei quo minus operũ bonorum ferat deeſt cultura cõueniens,quæ per foſſionem circa radicem,& adiectionem fimi deſignatur, nec tamen expectatum adfert fructum. Quis igitur hunc poſt tantas inducias & curationes, in ſua prauitate, negligentia, atque Dei ſuæq; ſalutis contemptu permanentem excuſet? Dicat Dominus: Quid vltra debui facere ficulneæ huic, & non feci? Quoniam ergo terram occupare non eſt digna,ſuccide illam,vtique, vt in ignem mittatur. *Luc.13.* *Culpa est inexcuſabilis.*

De ſecundo(quòd videlicet ſententia eſt ineuitabilis)in Euangelio dicitur:Iam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt.Securis ſententiam iudicii ſignificat. Securi mactari ſolent porci. Peccatores autem ſunt porci diaboli, ipſa dæmonum legione clamãte: Si eiicis nos hinc,mitte nos in porcos. Malæ radices, parentes mali. Mali rami, mali filii ſunt maliq; nepotes. Sed & malæ radices ſunt primi vitiorum inuentores,rami autem horum ſequaces. Securis itaque ad radicem venit,dum inuentorem ſuperbiæ Luciferum,inuẽtorem inuidiæ Cain percuſsit. Patet ergo impoſsibile eſſe vt rami euadant, ex quo ſecuris ſic iam radices feriit. K *Luc.3.* *Sententia iudicij ineuitabilis.* *Luc.8.*

De tertio(ſcilicet quòd pæna eſt interminabilis) hic dictum eſt: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum,exciditur & in ignẽ mittetur.O quantus ille ignis erit quãdo vniuerſæ arbores malæ & ſteriles,id eſt, omnes ſimul impii in inferno ardebunt.Quantus eſſet ignis,quàm horribile incendium,ſi alicuius ſyluæ immenſæ, arbores vniuerſæ in vnum congeſtæ arderent.Dicit Sapiens: Secundum ligna ſyluæ ignis exardeſcet. Et quæ in mundo eſt ſylua quæ tot habeat arbores quot in inferno ſunt pecca- *Pæna interminabilis.* *Eccl.28.*

 tores?

tores? Hæretici videlicet, ra ptores, ſimoniaci, vſurarij, & his conſimiles.

Eſa. 30. Vnde & de gehenna ſcriptum eſt: Præparata profunda, & dilatata, nutrimenta eius ignis & ligna multa. Præparata eſt vt citò recipiat, profunda vt nullus exeat, dilatata vt plurimos capiat. Ibi ergo vnà cum arbore cortex & rami ſimul ardebunt, id eſt, anima & corpus & membra, quę prius arida per peccata fuerunt. Singulis enim membris quæ arma fuerunt iniquitatis, propria debetur pœna pro qualitate & quantitate commiſſorum.

Gratia irrecuperabilis. *Mat. 21.* De quarto (videlicet, quòd exciſæ arbori malæ gratia eſt irrecuperabilis) ſcriptum habes apud Matthæum, quemadmodum dominus videns fici arborem vnam ſecus viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea niſi folia tãtùm, & ait illi: Nunquam ex te naſcatur fructus in ſempiternum. Et areſacta eſt continuo ficulnea. Ventura eſt mors, venturus eſt iudex qua hora non putatur, ſi non niſi folia verborum, non autem fructum veræ pietatis inuenerit, quid ſupereſt niſi vt tremenda maledictione peccator homo tunc feriatur, vt nullus ex eo pœnitentiæ fructus naſcatur in æternum? Itaque dum adhuc ſpatium pœnitentiæ ſalutaris datur, placeat conſilium dicentis: Quæcunque poteſt manus tua inſtãter operare, quia nec opus, *Eccl. 9.* nec ratio, neque ſcientia, neque ſapientia, erit apud inferos quò tu properas.

¶ Circa ſecundum principale dicit:

Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum.

L Hic reprobat Dominus quorundam inanem fiduciam. Quum enim omnis arbor quæ non facit fructum bonum ſit excidenda, conſequens eſt non ſufficere ad ſalutẽ verborum folia ſine operum fructu. Quid enim aliud eſt dicere Domine domine, quàm ſola ferre folia ſine fructu?

Superius falſos prophetas cognoſcere docuit, qui peruersè ſcripturas interpretãtur & docent falſa, hic eos quoque qui recta docent quæ non exprimunt operibus, non intraturos cœlum confirmat. Quod eò dixit, ne putaremus pertinere ad illos fructus è quibus arbor bona cogno- *Aug.* ſcitur, ſi quis Domino noſtro dicat: Domine domine, ſed huiuſcemodi fructus ſunt, facere volũtatem patris qui in cœlis

cœlis eſt,cuius faciēdæ ſeipſum exemplū præbere dignatus eſt,dicens:Non veni facere voluntatem meam,ſed voluntatem eius qui miſit me.Et Luca teſte,ipſe cœpit facere & docere. Quid igitur prodeſt confiteri ſe noſſe Deum,factis autem negare? Quid,inquit,vocatis me Domine,& non facitis quæ dico? Vanè ſperatis quòd in hoc ſaluari poſſitis quòd Chriſtiani appellamini qui Chriſtianorum opera non facitis. Dicitis: Domine Domine, ſed operibus dominum negatis. *Fiducia vana tollitur* *Ioan.6* *Act.1* *Tit. 1* *Luca 6* *Origen.*

Quin quantumlibet clament hi falſi prophetæ,Verbū Domini, verbum Domini manet in æternum, attamen nihil agunt,niſi verbum opere compleant, vt hoc modo voluntatem patris qui in cœlis eſt facientes intrare mereantur in regnum cœlorum. Sicut enim honeſtæ conuerſationis veſtem habentes non recipiuntur in regnum cœlorum propter dogmatis nequitiam,ita nec ij qui quū polleant integritate fidei atque doctrinæ tamen viuentes turpiter,doctrinæ ſuæ deſtruunt integritatem.Vtrumque enim Dei ſeruis neceſſarium eſt, vt & opus ſermone, & operibus ſermo comprobetur. *Ad fidē et opera requirūtur.*

Sed quæſtio ſuboritur quomodo huic dominicę ſentētię qua dicit:Non omnis qui dicit mihi Domine domine, intrabit in regnum cœlorum, conueniat illud Apoſtoli: Nemo poteſt dicere dominus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto,quum ſpiritum ſanctum habentes non poſsimus dicere non intraturos in regnum cælorum ſi perſeuerauerint vſque in finem:igitur videtur,omnes qui dicunt domine domine intraturos in regnum cœlorum. *M* *Quaſtio* *1.Cor.12*

Sed attende Apoſtolum aliter accepiſſe hoc verbū dicere,quum ait: Nemo poteſt dicere dominus Ieſus,niſi in ſpiritu ſancto,quàm acceperit hoc idem verbum Chriſtus quum ait:Nō omnis qui dicit mihi domine domine.Apoſtolus enim hoc verbum propriè accepit vt ſignificet voluntatem atq; intellectum dicentis:dominus verò generaliter poſuit hoc verbum,dicit,vt etiam ille videatur dicere qui nec intelligit,nec vult quod dicit.Ille autem propriè dicit,qui voluntatem ac mentem ſuam ſono vocis enunciat,quod vtiq; niſi in ſpiritu ſancto facere non poteſt.Verum illi qui hoc quod voce ſonant nec intellectu cernunt nec agunt voluntate,quandoquidem hoc dicant ſine ſpiritu ſancto,propter hoc in regnum intrare minimè merentur.De quibus per Prophetam Dominus loquitur,dicēs: *G* *Solutio.* *Auguſt.*

Eſa.29 Populus hic labiis appropinquat mihi, cor autem eorum longe eſt à me.

Qui nũc dicunt, domine, domine. Sunt iã plerique qui ore clamant & magnopere ingeminant, Domine Domine, non autem operibus ſe Chriſto ſubiectos, nec Chriſtum eſſe dominum ſuũ confitentur, cuiuſmodi ſunt diuites ſine miſericordia prolixas & multas è dictato preculas ſolo ore fruſtra recitãtes. Quo & illi ſpectant qui diuinæ laudis verba in templis aſſiduè nec tamen propter Deũ decantantes, inanem reddunt & ſine mente ſonum. Sunt autem qui & ore & opere videntur dicere Domine Domine, ſed quoniam abſente animo hoc faciunt, nihil faciunt, quales ſunt hypocritæ.

N Ex his colligitur quantus ſit iſtorum error qui ſola & nuda, imò ſterili ac mortua fide ſine fructibus operũ bonorum ſe putant conſequuturos ſalutem, reclamante domino, & dicente: Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum.

Quòd autem hæc Domini ſententia non alios quàm Chriſtianos concernit, non Turcas, nõ Tartaros, non Iudæos, non Mauros, palam eſt. Cùm enim non credunt in Chriſtum non ei dicunt: Domine domine. Ergo de his Chriſtianis dicit qui credunt, ſed non faciunt voluntatem patris qui in cœlis eſt, atque ideo cœlorum regna intrare nunquam merentur, ſed feſtini properant ad inferna.

Scriptura ut ſanè intelligenda. Patet etiam ex his quomodo intelligenda ſit ſcriptura quæ vel de inuocatione Dei, vel de fide loquitur, vt verbi gratia: Omnis qui inuocauerit nomen domini ſaluus erit, & illud Apoſtoli: Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutam, In his enim & ſimilibus locis nequaquam ſunt opera bona vel à fide ipſa vel ab inuocatione nominis domini ſeparanda. Et quando audis: Iuſtus ex fide viuit, non hoc putes de mortua, nuda, & informi fide eſſe intelligendum, ſed de ea fide quæ fulta virtutibus, per dilectionem operatur. Hæc enim facit voluntatem patris qui in cœlis eſt.

Ioelis 2
Rom.10
Gal.5

Eſt autẽ voluntas ipſius vt de priſtinis delictis pænitẽtiã agẽtes, in toto corde ad ipſum cõuertamur. Ipſe enim

Ezec.18 per Prophetam loquitur, dicens: Nunquid voluntatis meę eſt mors impii, & non magis vt conuertatur è viis ſuis & viuat? Sed & voluntas eius eſt, vt veram fidem teneamus, dicente Chriſto: Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me, vt omnis qui videt filium & credit in eum, habeat vi

bet vitam æternam. Porrò credulitatis verbum & ad confeſſionem reſpicit & ad actum. Qui ergo aut non con fitetur, aut non conuerſatur, ſecundum verbum Chriſti, non intrabit in regnum cœlorũ. Denique hæc eſt (inquit Apoſtolus) voluntas Dei ſanctificatio veſtra, quæ vtique non aliter quàm in Dei & proximi charitate perficitur. *Chryſoſt.* *2. Theſſ. 4*

DOMINICA NONA POST PENTECOSTEN.

HOMO *quidam erat diues, qui habebat villicum. Lucæ 16.*

In euangelica parabola quæ præſenti lectione comprehenditur, tria nobis inſinuantur. Primũ eſt, de eorum quæ geſſimus reddenda ratione. Secundũ, de his quæ in futurum agenda ſunt ſolicita prouiſione, ibi: Ait autem villicus intra ſe. Tertium, de commendatæ prudentiæ conſulta imitatione, ibi: Et laudauit dominus villicum iniquitatis.

A Circa primum eſt aduertẽdum, neminem niſi per Dei miſericordiam ſaluari, dicente Apoſtolo: Non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. Clamandum nobis eſt enim ad Dominum atque dicendum: Non intres in iudicium cum ſeruo tuo domine, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Scriptum eſt dicente Salomone: Lætare iuuenis in adoleſcentia tua. Et poſt pauca: Et ſcito, inquit, quia pro his omnibus adducet te Deus in iudicium. Vbi ſi remota miſericordia ſumus iudicandi, quis poterit ſaluus fieri? Quoniam ergo ex ſola Dei miſericordia ſaluamur, docet nos lectio præſens quo pacto Dei miſericordiam conſequamur. Et quidem non aliter quàm miſericordiam proximis impendendo. Ait ergo: *Tita 3* *Pſal.* *Eccleſ. 11* *Vt miſericordia ſimus nõ indigni.*

Homo quidam erat diues, qui habebat villicum. Iſte homo diues, Deus omnipotens eſt, qui & hominem ad imaginem ſuam condidit, ac tandem pro humani generis

Homo diues. ſalute ex ſua nimia qua hominē dilexit charitate, homo fieri dignat' eſt. Hic homo diues eſt, dicēte Pſalmiſta: Domini eſt terra & plenitudo eius. Nec alius qſquā ſiue in cœlo ſiue in terra verè diues, nullius egēs, et ſibi ſufficiēs, niſi ipſe, cuius vultum deprecantur omnes diuites plebis.

Nullus hominū rebus diues. Dicunt homines eum qui tēporalibus rebus abundat diuitem eſſe, ſed falluntur iudicio. Quod patet. Vnicuique enim de ſeipſo credendū eſt, iuxta quod ſcriptū eſt: Quis enim hominum ſcit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus homi- *2.Cor.2* nis qui in ipſo eſt? Nullus autem eorum qui diuitias poſsidēt poteſt verè dicere ſe nulla re vlterius indigere. Quòd ſi quis forſan dicat ſuam expletam eſſe diuitiis cupiditatem, non tamen ſecurus eſt, ne dicam perpetuò, ſed nec in craſtinum vſque has poſsidendi.

Quis diues. Ille potius diues cenſendus eſt, qui iis abundat in mēte diuitiis, quas inuito tollere nemo poteſt. Hæ diuitiæ dona ſunt gratiæ cęleſtis, quæ (nō opibus adiiciendo, ſed cupiditatibus detrahendo) mentis inopiam depellunt.

Ephes.2 Porrò de hoc homine diuite (id eſt, domino noſtro Ieſu Chriſto) dicit Apoſtolus ꝙ diues eſt in miſericordia. Et ne putes eū in paucos eſſe diuitē in miſericordia, alio lo- *Rom.10* co dicit: Diues in omnes qui inuocāt illū. Tātæ ſunt huius diuitiæ vt omnes qui diuites ſunt, ipſius ditati ſint di- *1.Regū 2* uitiis. Siquidē ipſe pauperē facit & ditat. Et quidem vſque adeo diues eſt vt cùm tot hominum animantiumq; millia hactenus per tot annorū millia pauerit, nihil ei hucuſque defecerit. Nam gloria & diuitiæ in domo eius.

B

Villa quid ſit. Hic homo diues habebat villicum, id eſt, villæ ſuæ cuſtodem. Nam villicus à villa dicitur. Eſt autem villa locus extra oppida, rure, inter agros, vbi cuiuſpiam oppidani ciuis fruges & armenta ſeruantur.

Luca 15 De filio prodigo ſcriptum eſt, quòd cùm cœpiſſet ege- *Luca 23* re, adhæſit vni ciuium regionis illius qui miſit eum in villam ſuam, vt paſceret porcos. His conſonat & illud: Quū ducerent eum, apprehenderunt Simonem quendam Cyrenenſem venientem de villa.

Villicus quis ſit. Errore labuntur qui putant oppidū muris & mœnibus cinctum villam eſſe, & villicum qui oppido præfectus eſt. Nam villicus propriè eſt gubernator villæ, & ſeruator earum rerum quas in villa ſua habet dominus eius.

Et differt ab œconomo, cui non ſolum rerum, ſed etiā pecuniæ domini ſui cura & diſpenſatio commiſſa eſt.

Porrò

Porrò villici huius vocabulo diſcimus eos qui pecunias habent, non iam dominos ſuæ, ſed alienæ potius rei diſpenſatores eſſe putandos. Qui ſi iuxta huius ſerui exemplum, ſedulo finiendæ villicationis ac rationis reddendæ tempus præuiderint, facilè terrenorum omnium delectatione ſimul & dilectione nudati, plus ſibi de amicis conquirendis in futuro, quàm diuitiis in præſenti colligendis proſpicere curabunt. Nunc autem (vt ait Chryſoſt.) opinio quædam erronea aggenerata mortalibus augget crimina, minuit bona. Ea verò eſt, opinari quòd ea quæcunque poſſidemus in vſu vitæ, poſſidemus vt domini. Et ideo etiam ea oportunè apprehendimus tanquam bona præcipua. Sed contrarium eſt. Non enim nos vt domini in vita præſenti collocati ſumus in propria domo, ſed tanquam hoſpites & aduenæ, quo nolumus ducimur, & quo tempore non putamus. Qui nunc locuples eſt, in breui fit mendicus. Ergo noueris te eſſe diſpenſatorem alienorum, cui tranſitorij vſus & breuis iura conceſſa ſunt. Abiecto ergo ab animo dominij faſtu, ſumas humilitatē & modeſtiam villici. Quum autem non exercemus diſpenſationem operū ad libitum Domini, ſed ad proprias illecebras commiſſis abutimur, criminoſi villici ſumus. Hinc diffamandi atque corā dominó grauiter accuſandi. *Beda.* *Salubriter diſcēdum à villico.* *C* *Diſpenſatores eſſe non dominos.* *Theoph.*

Porrò myſticè triplex villa vnicuique à Deo gubernanda committitur, vt eius fructus diſpenſet fideliter. *Villa triplex.*

Prima villa eſt mundus iſte, cuius fructus ſunt pecunia, poſſeſſiones, domus, veſtes, alimenta, ouium greges, pecora, armenta, de quibus dicit Pſalmiſta loquens de homine ad Dominum: Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues & boues vniuerſas, inſuper & pecora cāpi. Hæc omnia fideliter ad dei voluntatem vel ſeruare, vel diſpenſare debet, ita vt quod alterius eſt nemo rapiat, & quod eſt aliis ſecundum Dei voluntatem erogandum, nullus auare retineat. Diuitias enim accepiſti, non vt inde laſciuias, ſed vt in eleemoſynis expendas. *Chryſoſt.*

Secunda villa eſt corpus proprium, quod cuſtidiendum eſt ne forte per quinq; ſenſuum portas ad animam mors ingrediatur, iuxta quod deplorans Propheta: Mors, inquit, ingreſſa eſt per feneſtras noſtras. Porrò corporis noſtri (quaſi cuiuſdam villæ) bona ſunt membrorum elegantia, ſanitas, fortitudo, iuuentus, pulchritudo, & his ſimilia. Quibus omnibus ad beneplacitum Dei vti iubemur, *D* *Hier. 9.*

1.Cor.6 iuxta quod Apoſtolus docet,dicens: Corpus non fornicationi,ſed domino,ſubaudis,debetur.Et alibi: Obſecro *Rom.12* vos per miſericordiam Dei,vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem,ſanctam, deo placentem, rationabile obſequium veſtrum.

Tertia villa eſt vniuſcuiuſque anima quæ ſollicitè cuſtodienda eſt à cogitationibus malis & nociuis deſideriis & quibuſcunque affectionibus prauis. De cuius cu-
Deut.4 ſtodia mandante domino ſcriptum eſt.Animam tuã ſol-
Prou.16 licitè ſerua.Et alibi dicitur:Omni cuſtodia ſerua cor tuũ. Huius villæ fructus ſunt, ſenſuum viuacitas, acumen ingenij,memoriæ tenacitas, intelligentiæ claritas,ſcientiæ præterea atque artes honeſtæ, quibus omnibus Deo,nõ diabolo:iuſtitiæ,non peccato ſeruire debemus. Sed quotus quiſque eſt qui his ad mala non abutatur,& de horũ abuſu non accuſetur apud Deum?Vnde ſubditur:

Et hic diffamatus eſt apud illum,quaſi diſsipaſſet bona illius.

Ergo omnia bona quibus vtimur in hac vita, id eſt, & bona huius mundi,& bona corporis,& bona animæ,non noſtra,ſed domini ſunt,à quo nobis vt eis ad ſuum bene-
1.Cor.4 placitum vtamur ſunt conceſſa.Quid habes(inquit Apoſtolus) quod non accepiſti? Si autem accepiſti,quid gloriaris quaſi non acceperis?

Domini bona quo modo diſſipamus. Accepta autem bona domini diſsipamus, quando his nec ad ipſius honorem,nec ad propriam ſalutem, ſed magis ad Dei offenſam,ad proximorum iniuriam aut ſcandalum,aut ad propriam perniciem abutimur.

Diſsipat autem hic villicus bona temporalia non ſolum illicitè hæc in comeſſationibus, ebrietatibus, luxuriis,pompis, & vanitatibus,in veſtibus, in ſumptuoſis ædificiis, in equis,in canibus nutriendis, in alea, & ſimilibus, conſumendo, ſed etiam cum proximorum iniuria per furta,fraudes, rapinas, vſuras, & per alias nefarias artes hæc acquirendo.

Diſsipat item & bona corporis,dum verbi gratia, fortitudine ad vim alteri inferendam,ſanitate ad turpia,pulchritudine ad vana abutitur, exhibens per hæc & ſimilia membra ſua arma iniquitatis peccato.

Diſsipat nihilominus & bona animæ, quando omne ingenii acumen,animi induſtriam,artes,ſcientiam,memo

riam,cogitationes,deſideria,curas,ad trãſitoria transfert & vana,aut certè hæc omnia perpetrãdis accõmodat ſceleribus.Ob hæc itaq; & cætera huiuſmodi,diffamatur iſte rerum domini ſui diſsipator ante illum.

E Accuſatur autem à multis.Primũ à diabolo,qui de ſcelere quod ſuggeſsit quum perpetratum fuerit,accuſat peccatorem.Vnde & accuſator fratrũ dicitur,qui accuſat illos ante conſpectum dei die ac nocte.Vnde Auguſt. Aſtabũt omnes ante tribunal Chriſti,& præſto erit diabolus,& recitabit verba profeſsionis noſtræ,& in faciem nobis obiiciet quicquid fecerimus,& in quo peccauimus,& quid facere debebamus. Dicturus enim eſt ille aduerſarius noſter: Æquiſsime iudex,iudica iſtum eſſe meum ob culpã, qui tuus eſſe noluit per gratiam. *Accuſatur à multis peccator.* *Apoc. 12.*

Secundò,accuſabit propria conſcientia,quæ ſeipſam velit nolit coram omnibus prodet,iuxta quod Apoſtolus perhibet,dicens:Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium,aut etiam defendentium,in die quum iudicabit Deus occulta hominum.Vnuſquiq; enim propriam conſcientiam ſecum fert ad iudicium, non ſecus ac librum vniũerſa quæ geſsit ſcelera continentem.Vnde in Apocalypſi dicitur: Iudicium ſedit,& libri aperti ſunt,& iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris , ſecundum opera ipſorum.Quiſquis ergo formidat iudicium,propriam vt ſecurius ſperet corrigat conſcientiam. *Rom. 1.* *Apoc. 20.*

Tertiò,accuſat facti euidentia.Siquidẽ euidentia patrati ſceleris,nõ eget clamore accuſatoris.Nec poteſt quicquam Deum latere,quandoquidẽ omnia nuda & aperta ſunt oculis eius.Tunc opera ſuũ ſequentur autorẽ , vt in operibus manuum ſuarum peccator comprehendatur. *Heb. 4.*

Quartò,accuſat angelica cura.Angeli enim qui ſemper vidẽt faciem Patris qui in cœlis eſt, omnia opera noſtra annuntiant,eos nimirũ accuſaturi,qui eorũ cõſilia & inſtinctus contemnentes,ſub ſua cuſtodia peccauerunt. *Mat. 18.*

Quintò,accuſabit omnis creatura . Vnde ſcriptum eſt dicente Domino:Inuocabo contra vos cœlum & terram. Et rurſum alibi:Reuelabunt cœli iniquitatẽ eius, & terra conſurget aduerſus eum,Si quæris ergo ô peccator quis te accuſabit,vtiq; totus mundus . Nam offenſo creatore, offenditur omnis creatura. Quũ enim cuncta Deus creauerit ad hominis miniſterium & vtilitatem , & illa Deo *Deut. 32.* *Iob 20.* *Greg.*

obedierint

obedierint homini miniſtrando, ipſe verò inobediens fuerit creatori, mirandum non eſt ſi hunc accuſabunt quaſi Deo ingratum, & qui creaturarum miniſterio in dei contumeliam ſit abuſus. Itaque tot teſtibus villicus iſte conuictus non habiturus quid reſpondeat, illud quod ſcriptum eſt dicere poterit: Inſtauras teſtes tuos contra me. *Iob. 10.* Multis igitur accuſantibus de bonorum domini ſui diſſipatione diffamatus, ad reddendam rationem euocatur. Vnde ſequitur,

Et vocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris villicare.

Tria magni terroris verba villicus iſte audire cõpellitur. F Primum eſt verbum rigidę increpationis, ſcilicet: Quid hoc audio de te? Hoc eſt: Quare talia audio de te? De te, inquam, ſic meis ditato, incraſſato, ac elato bonis, pręuento in benedictionibus, rerum mearum conſtituto diſpenſatore & deprehenſo diſſipatore. Quare audio clamorem tanta de te ſcelera reſonantem, tam antiqua, tam longi temporis vitia accuſantem. Diſſipaſti bona mea temporalia, corpus inquinaſti, animam peccatis ſordidaſti & corrupiſti. *Verbũ increpationis.*

Verbum diſcußionis. Secundum eſt verbum tremendæ diſcuſſionis, ſcilicet, Redde rationem villicationis tuæ. Sanè verbum anxium, verbum durum, verbum iugiter præmeditandũ, & ſummè pauendum, totius vitæ & omnium quæ cogitatione, loquutione, & operibus geſſiſti, redde rationem.

Verbum auulſionis. Tertium, eſt verbum amariſſimæ diuulſionis, videlicet, ab hac vita, ſcilicet, Iam enim non poteris villicare. In morte enim omnis ab homine aufertur villicatio, ita vt exinde nec bene nec male poſſit operari. Et quis poſſet verbis conſequi quantus irruat animæ dolor, quantæ hanc præmant anguſtiæ, quum inſtante iam hora mortis intelligit ſibi dici quòd vlterius villicare non poſſit? quum iam ſpatium pœnitendi non datur vllum, quia iam tunc tempus reddendæ rationis eſt non villicationis exercendæ. Audiamus igitur nunc conſilium ſalutis dum precibus & agendæ pœnitentiæ locus datur, audiamus dicentem: Ante iudicium para iuſtitiam. *Eccl. 18.*

Chryſoſ. Fidelis diſpenſator qui de propria diſpenſatione confidit, deſiderat cum Paulo diſſolui & eſſe cum Chriſto. Is autem cuius ſunt vota terrena in exitu grauiter anxiatur.

Et vo

Et vocauit illum. Multis modis vocat Deus peccatoré. Vocat enim hunc per internas inſpirationes, vti quũ ſe peccator conſtituit ante Deum, & diſcutit qualiter vixerit in hoc mundo. Vocat etiam per cœleſtis verbi prædicationem, vocat aſsiduis beneficiis, vocat multiplicibus flagellis, vocat incutiendo timorem damnationis, vocat mortis contemplatione. Vnde Chryſoſt. Quotidie nobis talia per effectus exclamat dominus, oſtendens nobis fruentem in meridie ſoſpitate, priuſquam veſperaſcit exanimem, & alium inter prandia expirantem, & diuerſimodè ab hac villicatione diſcedimus. G

Multis modis vocamur.

Docet etiam nos dominus huius patrisfamiliâs exemplo, vt non temere fidem demus rumoribus ſiniſtris de proximo auditis. Non enim iudicare voluit villicum diffamatum, niſi hunc prius ad ſe vocatum interrogatione diſcuſſiſſet, quod præcipuè iudices decet imitari, vt neminem iudicent non auditum.

Non cito credendum rumoribus ſiniſtris.

Simile quid legimus feciſſe Deum priuſquam Sodomam & Gomorrham iudicaret. Clamor, inquit, Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. Deſcendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint, an non eſt ita, vt ſciam. Non quòd Deum aliquid latere poſſit, ſed vt nos doceat, humano more loquitur. Prius enim probare voluit miſsis eò duobus angelis, qui incolarum explorarent impietatem quàm iudicaret, quàm nefarias vrbes vnà cum ſcelerata gente cœleſti incendio crematas ſubuerteret.

Geneſ. 18

Conſtituerat primum hominem in paradiſo voluptatis eius loci colonum, vtiq; villicum & diſpenſatorem, ſed domini mandata præuaricatus, ipſius bona & ipſe diſsipauit. Et quum veniret ipſe diſcuſsionem facturus & exacturus rationem ipſúmq; vocaret, dicens: Adam vbi es, ille cõterritus fugit ad latebras, tametſi fruſtra, quum Deũ latere non poſſet. Demum villicationis ſuæ exactus rationem, culpam omnem reiecit in mulierem, & illa itidem in ſerpentem, & crimen quod humiliter confitẽdo expiare debebant, excuſatione friuola exaggerabant. Quamobrem à villicatione illa deiecti, in mundum hunc ad multas calamitates & ad mortem quaſi in quoddam ergaſtulum tota ſua poſteritate detruſi ſunt.

Diſcuſſio culpam prothoplaſti. *Gen. 3*

Cæterum, & nobis hoc ipſum dici intelligamus: Quid H

2.Cor.5 hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ. Oportet enim nos manifeſtari ante tribunal Chriſti, vt recipiat vnuſquiſque prout geſſit in corpore. Nec ſolum de magnis peccatis rationem exigemur, ſed etiam de paruis, ipſo iudice teſtante, quòd de omni verbo otioſo quod Mat.12 loquuti fuerint homines, de ipſo reddēt rationem in die iudicij, imò & de ipſis ſuis operib' bonis, qua ſcilicet in- Pſal. tētione fuerint peracta. Quum accepero tempus, inquit, ego iuſtitias iudicabo. Quòd ſi iudicaturus eſt iuſtitias, quanto magis iudicabit iniquitates?

Vnde ratioǹé exigemur. Nouerimus itaque nos rationem reddituros. Primo (prout iam dictum eſt) de noſtro corpore qualiter illud cuſtodierimus, tēplum enim eſt Dei, dicente Apoſtolo: 1.Cor.6 Neſcitis quia corpora veſtra templū ſunt ſpiritus ſancti? Si quis autē templū dei violauerit, diſperdet illū Deus.

Secundò, de anima quam Dei filius pretioſa morte ſua redemit & abluit.

Tertiò, de variis ac multiplicibus cœleſtis gratiæ donis, qualiter his vſi fuerimus, vnde commonefacit nos A- 2.Cor.6 poſtolus, dicens: Hortamur vos ne in vacuum gratiā Dei recipiatis.

Vt circa diuitias delinquitur. Quartò, de bonis tēporalibus diſtrictè requiretur qualiter acquiſiuiſti, qualiter retinuiſti, qualiter expendiſti. Malè acquirunt raptores, fures, ſimoniaci, vſurarij, deceptores & fraudulenti. Malè retinēt nolentes aliena reſtituere, nolentes de ſua abundantia egenorum inopiā leuare, ſed multo magis ij qui in pecunia totam ſpem ſuā conſtituentes, & eam inuidentes aliis, in terram morituri defodiunt. Malè expendunt, qui bona huiuſmodi, gula, alea, ſuperbiæ pompa, delitiis carnis, vel quibuſuis aliis ſuperfluitatibus inutiliter turpitérque dilapidant. Reſtituit Luca.9 Zachæus quondam publicanus in quadruplū quæ fraude ſuſtulerat: de ſuis autem, dimidium dabat pauperibus.

De delitiis. Quintò, requiretur ratio de delitiis, & quidem grauis, præſcribente voce de cœlo & dicente: Quantum glorifi- Apoc.18 cauit ſe & in delitiis fuit, tantū date ei tormētū & luctū.

De prælatione. Sextò, de prælatione & ſubditorum regimine ratio grauis & metuēda requiretur, perhibente ſcriptura & dicente: Iudiciū duriſſimū his qui præſunt fiet, & potentes po- Sap.6 tēter tormēta patientur. Auditurus eſt quiſq; corū: Ami- Mat.22 ce quomodo huc intraſti? per Chriſtum ne, an per num- Mat.26 mum? Sed & illud: Amice ad quid veniſti? ad onus ne, an ad ho-

ad honores?ad delitias, an ad laborem? ad ædificationẽ,
an ad ſubuerſionem?Per quam intraſti portam, charita-
tis ne an cupiditatis?Requiretur: Quomodo vixiſti?vt pa
ſtor,an vt prædo?vt ſacerdos,an vt ſacrilegus?vt prælatus,
an vt Pilatus? vt doctor, an vt ſeductor? Nec dari poterit
ad huiuſmodi digna reſponſio,iuxta quod ſcriptum eſt:Si *Iob.9.*
repentè interroget,quis reſpondebit ei?

Interrogabitur item quibus in paſcuis(id eſt,doctrinis)
gregem meum pauiſti?quomodo hunc à lupis & latroni-
bus cuſtodiſti?quos labores, quas vigilias pro ſalute gre-
gis mei ſuſtinuiſti ? Vbi eſt grex qui datus eſt tibi, pe- *Iere. 13.*
cus inclytum tuum? Quid reſpondebis ô paſtor & idolũ? *Zach. 11.*
Illud certè:Non poſſum metuens reſpondere tibi. *Iob.9.*

Similem quæſtionem feciſſe legimus exploratores tri-
bus Dan ſacerdoti Michæ, dicentes : Quis te huc addu-
xit? Quid hic agis? Quam ob cauſſam huc venire volui- *Iudi.18.*
ſti?Et quidem ipſius reſponſio non diſconuenit noſtri tẽ-
poris pleriſque prælatis.Hæc & hæc,inquit,præſtitit mihi
Michas,& mercede me conduxit vt ſim ei ſacerdos.Et v-
tique nunc pauci Deo gratis ſeruire volunt, iuxta quod
per Prophetam loquitur,dicens: Quis in vobis qui clau- *Mala. 1.*
dit oſtia mea,incendat altare meum gratuitò?

Septimò,requiretur & de tempore, quod vtique con- K
ceſſum nobis eſt ad agendum pœnitentiam,quo plerique *De vſu*
abutuntur per ſuperbiam,nec volunt pœnitere. Audiant *temporis.*
dicentem:Heu lignum aridum quid reſpondebis, quando *Anſel.*
omne tempus tibi impẽſum, requiretur à te qualiter fuit
expenſum? Nihil ſanè pretioſius tempore, ſed iam nihil
vilius reputatur. Hoc ſerò cognoſcent pretioſi temporis *Apoc.10.*
contemptores,iurante angelo per viuentem in ſecula ſe-
culorum quia iam tempus amplius non erit, aptum ſcili-
cet pœnitentiæ & reconciliationi.

Octauò,de malis omnibus, cogitatione, loquutione, *Ratio de*
operatione, & omiſſione coram Deo perpetratis,dictum *malis per-*
eſt inutili ſeruo: Serue nequam,quare non dediſti pecu- *petratis.*
niam meam ad menſam,& ego veniens vtique cum vſu- *Lucæ 19.*
ris exegiſſem illam?Nimirum quiſquis dei gratiam in va-
num acceperit, hanc amittet, & qui in ea ſe dignè exer-
cuerit,ipſius acquiret augmentum.

Nonò,erit ratio reddenda de malis ſeu proximorũ in *De vltiõ*
nos offenſis non dimiſſis,ſed vltis. Exemplo nobis eſt in *iniurijs.*
Euangelio is qui conſeruo ſuo noluit dimittere,cui dictũ

Mat. 18. eſt: Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniã rogaſti me. Nónne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iratus dominus tradidit eum tortoribus, quoadusq; redderet vniuerſum debitum. Et adiecit: Sic & pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non dimiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo, de cordibus veſtris.

HOMILIA SECVNDA
ſuper eadem lectione.

Ait autem villicus intra ſe: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem. Lucæ 16.

In præcedentibus dictum eſt de eorum quæ geſſimus reddenda ratione, modo reſtat dicendum de reliquis duobus in euangelica lectione comprehenſis. Quorum primum eſt, de his quæ nobis maximè opus ſunt præuiſione. Alterum, de commendatæ prudentiæ imitatione.

L Circa primum dicitur: Ait autem villicus intra ſe: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem. Intra ſe loquitur, quia nullum quem in hoc articulo conſulat, inuenit amicum. Et merito anxiatur cui iam dictum fuit à domino, iam vltra non poteris villicare, quaſi dicat: Ad finem perueniſti, tempus eſt iudicij & rationis reddendæ, iam non poteris villicare, citò hinc abiturus, citò moriturus es, & quidem poſt hanc vitam non eſt villicatio. Hic enim villicando ſeruimus, ibi requieſcendo mercedem capimus, hic acquirimus quod ibi poſſideamus. Hic labor, ibi præmium.

Anxietas iuſta.

Quàmdiu villicatur. Nemo tamen putet in hac vita deum cuiquam commiſſam auferre villicationem. Quinimo quàm diu hic viuitur, licet agere pœnitentiam fructuoſam, & eſſe domino villicum acceptum. Sed de morte intelligendum eſt, poſtquam nullus erit precum aut meritorum locus, ſed

Eccl. 11. vbi ceciderit lignum ibi erit. Qualis enim per mortem recipitur homo in carcerem, talis & ante iudicem præſentabitur. Dicat igitur intra ſe qui ſe præcogitat moriturum, nec ignorat quàm iniquè ſe geſſit in ſua villicatione, dicat, inquam, intra ſe & ſalutis conſilium ſollicitus inquirat: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem. Felix qui de fine cogitat, felix qui quotidie ſe cogitat moriturum, felices quibus vitæ finis viuendi confert initium. Sed deliberantem attende & rebus ſuis conſilium

conſilium inueſtigantem.

Sequitur enim:

Fodere non valeo, mendicare erubeſco.

Duobus modis ſolet egenus conſulere neceſſitati, aut operando videlicet, aut mendicando, ſed in neutro horum ſalutis ſuæ præſidium villicus iſte conſtituere voluit. Fodere, inquit, non valeo. Impotentem eſſe in opere crimen eſt vitæ inertis. Non enim timeret, ſi conſueuiſſet aſſectare labores. Quàm ſi ſecundum allegoriam accipiamus parabolam, vtiq; poſt tranſmigrationem hinc factam non eſt tempus operandi. Vita præſens habet exercitium mandatorum, futura verò ſolatium. Si nihil operatus es hic, fruſtra in futurum ſperas. Nam in alia vita nec bona quibus adiuuetur ad gloriam poteſt anima operari, nec ipſa bona poteſt ab aliis emendicare. M *Chryſ.* *Fodere non valeo.*

Operari quidem tunc non poteſt, quòd illius vitæ tempus hyemi quodammodo comparatur, in qua arari non poteſt, tempus autem vitæ præſentis æſtati. Quamobrem hortatur pigrum Salomon, dicens: Vade ad formicam ô piger, & conſydera vias eius, & diſce ab ea ſapientiam. Quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe quòd comedat. *Hyems & æſtas myſ.* *Prou 6.*

Mendicare, inquit, erubeſco. Æternę vitæ ſubſidia tunc emendicare fas non erit, quando iam iſtiuſmodi mendicis dabitur nihil: Exemplo eſt quondã diues epulo, qui in alia vita egenus hactenus nec guttã aquæ emendicare potuit. Ait iterũ Salomon: Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo, & non dabitur ei. Sed nec ablata villicatione fodere valemus, quia finita hac vita (in qua tantum licet operari) nequaquam vltra bonæ conuerſationis fructum ligone deuotæ compunctionis licet inquirere. Mendicare confuſionis eſt, illo ſcilicet peſſimo genere mendicandi quo virgines illæ fatuæ mendicaſſe referuntur, quæ ingruente tempore nuptiarum oleo virtutum deficiente ſapientibus dixerũt. Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur. Sed reuerſæ ſunt vacuæ, imò etiam denotato vanitatis earũ crimine, nõ ſine deriſione ſunt abiectæ. Ite, inquiunt, ad vendentes, & emite vobis. Hoc eſt, videte quid nunc vobis proderunt qui vos laudare conſueuerunt. Quilibet enim ſuam conuerſationem *Luc. 16.* *Prou 20.* *Beda.* *Mat. 25.* *Chryſoſt.*

quaſi tunicam induit. Non eſt autem exuere, nec cambire cum alio:

Aliter, Fodere non valeo. Quid enim eſt aliud fodere ꝗ ſanctarum exercitiis actionum terram mentis & corporis excolere? Terram fodimus, cùm à nobis vitia extirpamus & virtutes inſerimus. Mendicare erubeſco, ne & mihi dicatur: Ne fortè non ſufficias nobis & vobis.

Mendicatio duplex Eſt mendicatio bona, verbi gratia, quum à ſapientibus mendicamus conſilium ſalutis & doctrinam, & à ſanctis mendicamus in litaniis opem & interceſſionē. Eſt & mendicatio mala & erubeſcenda, vbi nihil precibus impetratur, ſed omnis boni perpetua comitatur egeſtas, & ideo, inquit, mendicare erubeſco. Vbi enim deficit meritum proprium, alienum fruſtra imploratur. Nec debet quiſquam ab alio expectare, quod nō meruerit ipſe, quandoquidem vnicuique vix ſua ſufficiunt, vbi vix iuſtus ſaluabitur. Placeat itaque Apoſtoli fidele conſilium, dicentis: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus, non deficientes. Sed attende quemadmodum ſalutis conſilium villicus iſte apud ſe cogitans reperit. Ait enim: *1. Pet. 4. Gal. 6.*

Scio quid faciam, vt quum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos ſuas.

N Salubre conſilium reperit ad finem, qui malè exercuerat villicationem, vt ſcilicet daret pauca, recepturus plura, & in domos reciperetur aliorū, cui propria deficiebant. Et huc ſpectat tota præſentis lectionis intentio, videlicet vt quiſquis ſibi malè conſcius futurum Dei formidat iudicium, hic dum rerum domini ſui potitur, beatos pauperes ſibi facere curet amicos, quatenus impenſæ miſerationis commertio, & ipſe apud deum miſericordiam conſequatur. *Parabolæ intentio.*

Quoties enim (inquit Chriſoſt.) quis exitū ſuum percipiens leuat beneficio ſarcinam delictorum, vel relaxando debita debitori, vel tribuens inopibus copiam ea quæ ſunt domini largiens, multos amicos & conſiliarios acquirit præbituros ſibi coram iudice teſtimonium bonitatis, non vocibus, ſed bonorum operum oſtenſione. Quin etiam paraturos per teſtimonium refrigerij manſionem.

Nihil

Nihil autem eſt noſtrum, ſed omnia ſunt ditionis diuinæ. Vt quum amotus, inquit, fuero à villicatione, recipiant me in domos ſuas, quaſi dicat:

Nunc ſcio quid maxime opus ſit, vt quum per mortem mihi bona domini mei ſubtracta fuerint, per aliorum ſuffragia in vitam beatam recipiat. Diuites enim domos habent in terra, pauperes autem præclaras manſiones habent in cœlo, dicente ad ipſos Domino: Beati pauperes, quia veſtrum eſt regnum dei. Libenter itaq; diuites recipiant pauperes in aliquantulam rerum ſuarum partẽ & in domos ſuas in terra, vt à pauperibus recipiantur in cœlo. *Hinc ore domini villicus laudandus.* *Luca 6.*

Scio, inquit, quid faciam: Nã priuſquam amouear à villicatione, dum adhuc rerum domini mei mihi permittitur diſpenſatio, earum elargitione mihi amicos comparabo, qui me quum per mortem amotus fuero à villicatione, in domos ſuas recipiant, vt nec fodere cogar, nec mendicare.

Sed qualiter repertum concilium villicus effectui mancipauit attende. Sequitur.

Conuocatis itaque ſingulis debitoribus domini ſui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixítque illi: Accipe cautionem tuam, & ſede, cito ſcribe, quinquaginta. Deinde alio dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe literas tuas, & ſcribe octoginta.

In villico hoc quem dominus eiiciebat de villicatu & laudauit quòd in futurum ſibi proſpexerit, non omnia debemus ad imitandum ſumere. Non enim aut domino noſtro facienda eſt in aliquo fraus, vt de ipſa fraude eleemoſynas faciamus, aut eos à quibus recipi volumus in tabernacula æterna tanquam debitores dei & domini noſtri fas eſt intelligi, quum iuſti & ſancti ſignificentur hoc loco qui eos introducant in tabernacula æterna qui neceſſitatibus ſuis terrena bona communicauerint, de quibus etiam dicit quòd ſi quis alicui eorum calicẽ aquę frigidæ dederit tantum in nomine diſcipuli, non perdet mercedem ſuam, ſed etiam econtrario dicuntur iſtæ ſimilitudines vt intelligamus ſi laudari potuit à Domino cui fraudem faciebat, quanto amplius placeant domino Deo qui ſecundum eius præceptum illa opera faciunt *O Beda.* *Sanè parabolam intellige.* *Mat. 10.* *Parabolarum ſcopum tantum attende.*

 Sicut

Luc.18. Sicut etiam de iudice iniquitatis qui interpellabatur à vidua comparationem duxit ad iudicem deum:cui nulla ex parte iudex iniquus conferendus eſt.

Cadus. *Corus.* *Beda.* Cadus Græcè, amphora eſt Latinè continens vrnas tres. Corus verò modios triginta complectitur. Et eſt onus cameli. Porrò quòd de centum cadis olei quinquaginta ſcribi fecit à debitore, & de centum coris tritici octaginta, ſic accipi poteſt quòd omnis qui indigentiam cuiuſlibet pauperis ſanctorum, vel ex dimidia, vel certè ex quinta parte, quantum viginti, vel quinquaginta ad centum ſunt adleuiauerit,certa ſuæ miſericordiæ ſit mercede donandus.

Oleum erogare. Quid autem per oleum & triticum quæ villicus erogauit vt inde ſibi pararet amicos aliud quàm duplex eleemoſynæ genus deſignatur? Nam oleum eleemoſinas ſpirituales,triticum verò corporales ſignificat.

Si quis ergo de ſciẽtia quàm à Deo accepit doctrinam impartitur ignoranti, cõſilium dubitanti,correctionẽ delinquenti,mœrenti conſolationem,remiſſionem inimico, ſupportationẽ tædioſo,talis dat de oleo domini ſui.Quiſquis ergo dicit ſe non poſſe fodere aut mendicare ſaltem de oleo domini ſui erogare non negligat. *Erogare triticum.* Qui autem dat panem eſurienti, ſitienti potum, hoſpitium egeno, nudo veſtimentum,infirmos aut carcerum ergaſtulis mancipatos viſitat,iſti domini ſui triticum donat.

P *Spirituale munus potius eſſe.* Nec otioſum putemus quod de oleo dimidiam, de tritico quintam partem erogauit. Nam plus eſt animabus immortalibus quàm morituris corporibus ſubuenire.Maiorem facit eleemoſynam qui impendit doctrinam ignoranti,quàm is qui dat panem eſurienti.

Vnde Beda:Si ergo hi qui præbent eleemoſynã de iniquo mammona faciunt ſibi amicos à quibus in æterna tabernacula recipiantur, quanto magis hi qui ſpirituales largiuntur epulas, qui dant conſeruis cibaria in tempore ſuo,certiſſima debent ſpe ſummæ retributionis erigi?

Et quoniam erogatio ſpiritualium eleemoſynarum nullam poſt ſe relinquit diminutionem, imò potius incrementum, plus hinc quàm de bonis corporalibus eſt diſpenſandum.

Accipe,inquit,cautionem tuã & ſede, cito ſcribe quinquaginta. Cautio pro chartula debiti ponitur quæ debito.is manum ſcripta eſt,in qua ſe debitorem recognoſcit.

Moraliter:

Moraliter: Hæc cautio, peccatoris eſt conſcientia, cuius teſtimonio à Deo venit iudicandus, ſicut & Apoſtolus dicit gentiles qui legem non habent, ſecundum ſuæ conſcientiæ teſtimonium iudicandos. *Cautio tua quid.* *Rom 2.*

Cautionem hanc peccator quilibet debet diligenter accipere, ſolicitè diſcutere & dum tempus datur inſcripta illic iniquitatis ſuæ dedita emendando delere. Nam cũ hac cautione exhiberi nos oportet ante tribunal Chriſti: Cautionem hanc protulit qui ait: Scit enim conſcientia tua, quia & tu crebrò maledixiſti aliis. *2.Cor.5.* *Eccl.7.*

Et ſede, inquit Vt enim conſcientiam tuam vti dignum eſt diſcutias, à cæteris curis te vacare neceſſe eſt. Citò ſcribe. Nam hic maximè mora ſua cuique nociua eſt. Ne tardes, inquit Sapiens, conuerti ad Dominum, & ne diſferas de die in diem, quia ſubitò dum non ſperatur veniet ira illius (id eſt iudicium mortis) & in tempore vindictę diſperdet te. Villicus certè feſtinandum, non procraſtinandum eſſe putauit, probè ſciens tempus ſuæ villicationis eſſe breue. *Sede cito.* *Eccl.5.*

Quod igitur ait: Citò ſcribe quinquaginta, quid aliud eſſe putemus quàm remiſſionem peccatorum? Quinquageſimus enim annus iubileus eſt ſecundum legem, id eſt, annus remiſſionis. Non ergo nectat moras, non cunctetur, quiſquis ſuæ villicationis reddendam rationem formidat. Feſtinet ſibi parare patronos & facere amicos, dum adhuc rerum domini ſui diſpenſatione potitur, quandoquidem in alia vita mendicare non licebit. Nam ſiue illic quiſpiam emere voluerit vitam æternam, nec vnde emat habebit, ſed nec ibi venditor erit, nec accipere mutuò poteſt, nec cum aliquo cambire, ſed nec precibus quicquam obtinere nec dono. *Remiſſio peccatorũ notatur.* *Leu.25.*

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Et laudauit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet, quia filij huius ſeculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt.

Hic nobis documentum datur de commendabilis prudentiæ imitatione. Et laudauit dominus villicum iniquitatis non de facta fraude, ſed de prudentia qua ſibi in futurum prouidit. Laudauit etiam Dominus opus villici iſtius, quod etſi non in ſe, in ſuo tamen laudandum eſt ſignificato. Quicquid enim habemus, Domini noſtri eſt. Q

Vnde ſi de huiuſmodi ſuis bonis nobis collatis largas eleemoſynas faciendo nobis in futurum proſpexerimus, & ipſi ab eo laudabimur. Itaque laudauit illum dominus quia prudenter feciſſet.

Vt ſeculi ſapientia denotatur Audiant nunc, inquit Beda, ſapientes huius ſeculi, vt ſtultam ſapientiam deſerere, & ſapientem Dei ſtultitiam diſcere queant, quanti eorum ſapientiam diuina æquitas æſtimauerit qnos non verè prudentes, ſed in generatione ſua prudentes eſſe commemorat, iuxta quod alibi dicitur: *Eſa.5.* Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & corã vobiſmetipſis prudentes. Necnon & amatores æternę vitæ filios lucis appellando, non aliud eos qui ſapientes ſunt *Iere.4.* vt faciant mala bene autem facere neſcierunt quàm filios arguit eſſe tenebrarum. Filij autem lucis, & filij huius ſeculi vocantur quomodo filij regni & filij perditionis.

Filij huius ſeculi vt prudentiores. Attendamus quemadmodum filij huius ſeculi prudentiores ſunt filiis lucis. Nã quotus quiſq; eſt cui tanta eſt cura placendi Deo, theſaurizandi in cœlis, patronos & amicos lucrifaciendi, vitandi peccata, virtutum ſtudio inſiſtendi, quanta eſt cura atque diligentia filiis huius ſeculi ſe bene paſcendi atque veſtiendi, acquirendi ſibi patronos in hoc mundo, magnatúmque fauorem, terrenas congregandi diuitias, honores & dignitates adipiſcendi? Cauti ſunt euitandis rerũ temporalium damnis, euadendis hoſtiũ inſidiis, terráque maríque lucris ſectãdis, dormitãtib⁹ interim filiis lucis in his quæ Dei & æternę ſalutis ſunt?

Filij lucis tardiores. Nam & ipſis Apoſtolis dormitantibus, diſcurrebat Iudas vt Chriſtum traderet. Quis tanto ſtudio curat Deo placere, quanto ſe comere atque ornare cernuntur vanæ mulieres vt placeant mũdo? Vnde Hieronymus: Heu nos feruentiſſimi ſumus in terrenis, fragiliſſimi in cœleſtibus & ſummam in rebus paruis exhibentes alacritatem, ad maiora tepeſcimus. Celerem habituræ finem res ſine fine quæruntur, cœleſtes diuitias, immortales honores, pigra quadam diſſimulatione negligimus. Sed & ij quorum erat animarum ſalutem curare, nunc in vtranque aurem obdormiuiſſe videntur, hæreticis interim & ſubuerſoribus negotium ſuum vigilanter & ſtrennue peragentibus per prouincias & regna impigrè diſcurrendo vt diſcipulos poſt ſe abducant, vt nefarios ſuæ coniurationis homines multiplicent, vt dogmata ſua (vtique animarum venena) vbique diffundant. Porrò catholicorum defendendæ

fidei veritati diligentia ſtudiúmque ſimile nullum eſt. K

Sed inter hæc eſt aduertendum, non dixiſſe Dominum filios huius ſeculi filiis lucis prudĕtiores eſſe ſimpliciter, ſed in ſuo genere & ſuo modo, ſcilicet in negotiis & ſecularibus rebus pertractandis, attamen filij lucis ſimpliciter & verè prudentiores vel in hoc vno ſunt, quòd filij lucis eſſe malunt potius quàm tenebrarum. Nã licet bubones & noctuæ melius noctu vidẽt quàm homines, ſimpliciter tamen melior & acutior eſt viſus hominis quàm illorũ, quorũ intuitũ nox illuminat, dies cæcat. Noctu quidẽ & in tenebris vident ad hoc ſolũ, vt prædam rapiant. *Filij lucis ſimpliciter prudentiores.*

Ad quid autem tendit prudentia filiorum huius ſeculi, niſi vt decipiant pauperem & inopem? Inſidiatur, inquit vt rapiat pauperem. Hæc eſt planè prudentia furum, fraudulentorum, raptorum, vſurariorum, ſacrilegorum, ſimoniacorum, ambitioſorum, homicidarum, adulterorũ & ſimilium, quorum quiſque in nocte & in tenebris peccatorum, abſente ſole iuſtitiæ, ſuæ voluptati quaſi cuidã prædæ rapiendæ intentus eſt. Sequitur: *Prudentia peßimorum.*

Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.

Audiamus fidele conſilium quod ipſe nobis impartiri dignatur à quo ſumus iudicandi, ipſum nobis putemus dicere: Alij conſulant vobis vanitates, diuitias, honores, carnis voluptates, ego ſaluator veſter, Deus veſter, & redemptor veſter vobis dico: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Vt ergo in ſua manu homines poſt mortem quidpiam inueniãt, eis ante mortem dicitur diuitias ſuas in quorum manibus ponant. Porrò quod Hebræi dicunt mammona, latinè diuitiæ vocantur. Ac ſi dicat: Facite vobis amicos de diuitiis iniquitatis. Hoc quidam malè intelligentes rapiunt aliena & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant ſe facere quod præceptum eſt. Intellectus iſte corrigendus eſt. De iuſtis laboribus eleemoſynas facite. Non enim corrupturi eſtis iudicem Chriſtum. Si de præda inopis dares aliquid iudici vt pro te iudicaret. Si hoc ille fecerit, tanta vis eſt iuſtitiæ, vt & tibi diſpliceat. Noli tibi pingere talem Deum. Fons iuſtitiæ eſt. Nolite ergo eleemoſynas facere de fœnore & vſuris. Si tales pecunias habetis, de malo eſt quod habetis. Zachæus dixit: Dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus. Et ne reus aliunde teneretur. Si quid, inquit, aliquẽ *S Conſilium ſalutis. Greg. 18. mor. Mammona. Auguſt. de verbo Domini. Lucæ 19.*

defraudaui, reddo quadruplum. Siquidem dona iniquorum non probat altiſſimus. Et iterum: Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperis, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris. *Eccl. 34.*

Itaque de diuitiis quæ conquiruntur ex ſcelere vel ex mercimonio corraduntur iniquitatis non putet ſe quiſquam acquirere adiutores ſalutis, quum ſcriptum ſit. Victimæ impiorũ abominabiles domino. *Prou. 15.* Quomodo enim fieri poſſet vt huiuſcemodi diuitias diuina iuſtitia probet, quas etiam terrena condemnat? De his igitur amici faciendi non ſunt, ſed per eas, his quorum ſunt reſtituendo, nobis amicitiam læſam redimere ſtudeamus. Sed & cito reddendæ ſunt, imò proiiciendæ ne malefactor reperiatur in malo perſeuerare.

T Cæterum diuitiæ vndecunque tandem ſint dicuntur mammona iniquitatis plures ob cauſſas. *Diuitiæ cur mammona iniquitatis.* Primo quòd non ſunt niſi iniquis (vt dicit Beda) qui in eis conſtituunt ſpem atque copiam beatitudinis ſuæ. A iuſtis verò quum hæc poſſidentur, eſt quidem iſta pecunia, ſed non ſunt illis diuitiæ niſi cœleſtes & ſpiritales, qui indigẽtiam ſuam ſpiritaliter ſupplentes excluſa egeſtate miſeriæ, beatitudinis copia ditabuntur. *Aug. de verbo Do.* Porrò ſi veras quæris diuitias, illæ ſunt quibus Iob nudus abundabat, quando in Deum cor plenum habebat. Iſtæ autem ab iniquitate appellantur diuitiæ, quia veræ non ſunt, paupertate plenæ ſunt, & ſemper obnoxiæ caſibus.

Diuitiæ vt decipiunt. Secundò, dicuntur mammona iniquitatis, quod ſperantes in ſe decipiunt, & in fine deſtitutos derelinquunt. Decipiunt enim eos qui has putant ſuas eſſe & non ſunt, quod patet tam in ſigno exigendæ rationis, nempe vt de alieno, quàm in ſigno ablationis. Deus enim quando vult has iuſtè tollit à poſſidentibus tanquam ſua, vt qui diues conſpiciebatur, repentè deſtitutus omnibus obertet egenus.

Ambroſ. Tertiò, dicũtur mammona iniquitatis, quia variis diuitiarum illecebris noſtros auaritia tentant affectus, vt velimus ſeruire diuitiis, quod vtique eſt idolorum ſeruitus.

Quartò, quia vt plurimum iniquè acquiruntur. Vnde Baſilius: Si ſucceſſeris patrimonio, ab iniuſtis congregata cepiſti. In pluribus enim prædeceſſoribus, neceſſe eſt aliquem reperiri qui iniuſtè vſurpauerit aliena. Ponatur autem vt nec patet exegerit. Sed vnde diuitias habes? ſi di-

cas:à meipſo,ignarus Dei es, non habens notitiam creatoris.Si verò à Deo,dic nobis rationem propter quam eas accepiſti.An nō Domini eſt terra & plenitudo eius?Ergo ſi communis Domini noſtra omnia ſunt,erunt & conſeruorum noſtrorum.Hæc ille. Illæ dicuntur opes nequitiæ quaſcunq; dominus dederit ad impendia neceſſitatis fratrum ac conſeruorum,nos verò tenemus nobis. *Theoph.*

Quintò dicuntur & ſunt diuitiæ iniquitatis his qui eis in ſuperbia, & ſuperfluitatibus, in commeſſationibus & ebrietatibus,in voluptatibus & luxuriis vtuntur & abutuntur. Sunt enim & incitamenta & nutrimenta fermè omnium peccatorum. Quum ergo iniquos faciant diuitiæ, cur non merito vocentur diuitiæ iniquitatis? *Diuitiæ vt iniquos faciunt.*

Sextò dicuntur diuitiæ iniquitatis, id eſt, inæqualitatis,quia inæqualiter ab hominibus poſſidētur quas Deus omnibus vtendas conceſſit.

Verum quia iniquitatis fuimus villici nequiter retinentes quod deputatum eſt ad opus aliorum, non eſt omnino manendum in hac crudelitate, ſed impartiendum eſt pauperibus, vt recipiamur ab eis in tabernaculis cœleſtibus, iuxta quod ſubditur: *Theoph.*

Vt quum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

Exponit quod prius dixerat, vt quum amotus fuero à villicatione recipiant me in domos ſuas. Siquidem manſiones æternæ domus ſunt eorum quibus impenditur miſericordia. Domus,inquam,eorum non poſſeſſione quòd eas poſſideant, ſed cauſa, ꝙ ſcilicet cauſa ſunt ſuis benefactoribus has poſſidēdi.Ecce quàm ſit vtile diuitias pauperibus erogare. Nunqnam enim apud Deum perire poterit, quod fidelis benignitas erogauerit, nec delictorum memoria erit, vbi teſtimonium pietatis adfuerit. V *Leo papa.*

Vt quum defeceritis,inquit.ſ.per mortem. Tunc enim deficit vita,deficit mundus,deficiunt amici & parētes,deficiunt opes,deficit tempus, ac poſſibilitas bene operādi. *Vt homo moriens deficit.*

Dicitur parabola de quodā habente tres amicos,quorum primum dilexerat pluſquam ſe, ſecundum dilexerat æquè vt ſe,tertiū minus cæteris omnibus & minus quàm ſe. Itaq; amico abeunti ad iudicium mortis & amicorum illorum fidē imploranti,primus daturum ſe illi ſpopondit quo mortuus regeretur.Secundus promiſit ſe illum ad ſepulchrum vſque comitaturum. Tertius autē pollicitus eſt tam morientem ꝙ mortuum ſe fideliter proſequuturum. *Parabola trium amicorum.*

Amici

Amici iſti ſunt:primus,opes & diuitiæ:ſecundus,parentes & propinqui:tertius,pauperes & egeni. Dictum puta Duobus primis hominem in morte deſtituentibus, ſola miſericordia comes eſt defunctorum. Bene ergo dictum eſt:Recipiant vos in æterna tabernacula, quia miſericordia ipſis impenſa cauſa eſt vt illic recipiamini.Si ergo eorũ amicitiis tabernacula æterna acquirimus dantes,penſare debemus quia patronis potius munera offerimus, q̃ egenis dona largimur.Qui ſunt enim qui habebũt tabernacula æterna,niſi ſancti dei?Et qui ſunt qui ab ipſis accipiendi ſunt in tabernacula æterna,niſi qui eorũ indigentiæ ſeruiunt,& quod eis opus eſt hilariter ſubminiſtrant?

Greg. 11. mor.

Aug. de ver. do.

Igitur ars artium eſt eleemoſyna.Non enim nobis domos fabricat luteas,ſed vitam perennem impendit. Singularum artium alia alterius adminiculo indiget. Quum autem miſereri oportet,nullius alterius, ſed ſolius voluntatis eſt opus. Regnum ergo cœlorum precari iubemur ex pauperibus.Sic enim inſtituit ſapientia Dei, vt hi qui in mundo ſunt abiectiſſimi, pretium ſummum & theſaurum omnium maximum,vitam.ſ.æternam quodammodo nobis vendere poſſint. Da pauperibus,inquit, & habebis theſaurum in cœlo.

Chryſoſt.

Ars artiũ eleemoſynæ.

Mar. 10.

DOMINICA
DECIMA POST PENTECOSTEN.

QVVM appropinquaret Ieſus Ieruſalem, videns ciuitatem fleuit ſuper illam,dicens: Quia ſi cognouiſſes & tu. *Luca 10.*

In hac lectione tria nobis conſyderanda proponuntur. Primum eſt, benigna Saluatoris compaſſio. Secundum eſt, calamitatis ſuperuenturæ denuntiatio, ibi: Quia venient dies in te. Tertium eſt,in templo negotiantium ſeuera eiectio,ibi:Et ingreſſus in templum.

Circa

Circa primum eſt aduertendum, quòd ea quæ in præſenti Euangelio deſcribuntur, facta ſunt Dominica in ramis palmarum. Veniente enim Chriſto à Bethania in Hieroſolimam, occurrerunt ei ſuper aſellum ſedẽti turbæ multæ cum ramis arborum. Et quũ iam veniſſet ad deſcenſum montis oliueti: cœperunt omnes turbæ gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus quas viderant virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit rex in nomine domini, pax in cœlo & gloria in excelſis. Conuenerat vndiq; de regione Hieroſolymam ad celeberrimam paſchæ ſolennitatem hominum maxima multitudo, quum iam ad ipſam appropinquaret vt in ea mortẽ ſuſcipiciens humanum genus ſaluaret. A *Luc.19.*

Videns ergo ciuitatem in qua poſt lapſum dierum quinque erat paſſurus, de qua prius dixerat mortis ſuę locum deſignans: Non capit prophetam perire extra Hieruſalem, videns inquam, ciuitatem famoſiſſimam laudibus, potentiſsimam ciuibus, abundantem diuitiis, affluentem delitiis, & ſpendidis pulcherrimam ædificationibus, hanc videns corporali viſu exterius glorioſam, & intuitu ſuæ diuinitatis quæ ſuper eam mala erant ventura præuidens, fleuit ſuper illam. Fleuit, inquam, pius redemptor certò venturam ipſius ruinam quam ipſa ignorabat, dicens: Quia ſi cognouiſſes & tu, ſubaudi, fleres, quæ modo quia neſcis quod imminet, exultas. *Hieroſolyma qualis.* *Luca 13.*

Fleuiſſe frequẽter Criſtũ legimus, riſiſſe nunquã. Dixerat enim: Væ vobis q ridetis nũc, qa plorabitis & flebitis. *Luca 6.*

Sanè ex eo ꝙ fleuit Dominus, vera in ipſo humanitas agnoſcitur, qui affectiones humanę mentis (nempe cõdolere & cõpati) lachrimis & fletu ſe aſſumpſiſſe demõſtrat. Habitu, inquit Apoſtolus, inuẽtus eſt vt homo. Patet nihilominus mira ipſius pietas, qui inimicorũ ſuorũ à quibus poſt breue tempus erat interficiendus commeritum excidium, gentíſq; peſsimę iuſtam perditionem, cum fletu prænuntiabat. Et (vt ait Cyrillus) miſerebatur eorũ Chriſtus, qui vult omnes homines ſaluos fieri. Quod nobis non potuiſſet, niſi per aliquid humanum fieret euidens, Effuſæ autem lachrimę, ſigna triſtitiæ ſunt. Dolebat igitur pius dominus humano affectu talis templi, tantéq; ciuitatis futuram euerſionem. Hieruſalem, inquit, Hieruſalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te miſsi ſunt. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina B *Vera Chriſti patet humani-* *Phil.2.* *Mat.23.*

congre-

congregat pullos ſuos ſub alas,& noluiſti.Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.

Fleuit Chriſtus inter honores. Fleuit autem inter ſummos honores à turbis ſibi cum ingenti lætitia applaudentibus exhibitos, vt nos doceret mundi huius lætitiam & doloribus admixtam eſſe, & in fletum breui conuertendã, iuxta quod ſcriptum eſt:Riſus *Pro.14.* dolore miſcebitur,& extrema gaudij luctus occupat.

C Fleuit proinde CHRISTVS, quia homines flere do- *Beda.* cuit. Et vtique inter vanos mundi applauſus & honores *Mundanus honor adſimulatur.* maior eſt ſapiẽti flendi cauſa quàm gaudendi.Quid enim aliud eſt mundanus honor, niſi ſpuma, fumus, ſomnium? Spuma eſt,quia inflat:fumus,quia cæcat: ſomnium, quia mox euaneſcit.Temperanda eſt igitur humanæ mentis læ *Lætitia vt temperanda.* titia tã mortis quàm futuri cogitatione iudicij,ſed & meditatione aduerſitatis tam præteritæ q̃ futuræ,iuxta quod Sapiens monet,dicens:In die bonorum nõ immemor ſis *Eccl.11.* malorũ.Vnde & per Apoſtolũ dicitur: Qui gaudent tan- *1.Cor.7.* quam non gaudentes ſint.Quia ſi qua eſt,præſentis tẽpo- *Greg.* ris ita eſt agenda lætitia, vt nunquã amaritudo ſequentis iudicij recedat à memoria,quatenus dũ mens pauida extremæ vltionis timore transfigitur, quantũ nunc præſens lætitia,tantũ poſt ira ſubſequens temperetur.Hinc namq; *Prou.28.* ſcriptum eſt:Beatus homo qui ſemper eſt pauidus:qui verò mentis eſt duræ,corruet in malum.Sequentis enim ira iudicij tanto tunc diſtrictior portabitur, quanto nunc & *Quid inter honores penſandum.* inter culpas minimè timetur. Itaque qui mundanis delinitur honoribus, ad mortem ſe properare meminerit. Nam & domini mortem principes ſacerdotum tunc tractabant,quando venientem turbæ populorum cum regiis atque etiam diuinis laudibus ſuſcipiebant.

D Sanè,Chriſtum dominum noſtrum quater fleuiſſe legi *Fleuit Chriſtus naſcens.* mus,tametſi non dubium ſit eum pluries fleuiſſe. Primò enim fleuit in natiuitate, iuxta illud:Primam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans.Vnde Auguſtinus ſuper illo: *Sap.7.* Ductus eſt IESVS in deſertum,dicit:Cùm iacet in cunabulis paruulus,ſuffundit lachrymis vultum,ſimilémque ſe mortalibus, lachrymis prodit.Vnde etiam canit eccleſia:Vagit infans inter arcta conditus præſepia.

Iſtis ſuis lachrymis,humani generis calamitates teſtatur.Siquidem in originali iuſtitia nati non planxiſſemus, at nunc in peccato conceptum & natum ipſa miſeranda *Auguſt.* carnis conditio cogit infantem plangere. Puer enim qui

naſcitur,

naſcitur, incipit à ploratu. Lachrymæ ſunt teſtes miſeriæ: nondum loquitur, & iam prophetat, videlicet quòd ad ærumnas & fletum naſcatur.

Secundò fleuit Dominus Lazarũ reſuſcitaturus à mortuis. Vnde ait Euangeliſta: Et lachrymatus eſt I E S V S. Iſtæ Domini lachrymæ humanæ mortis amaritudinem proteſtantur. Si enim homo non peccaſſet, ad requiẽ cœleſtis regni & vitam angelorum fuiſſet ſine morte transferendus. Itaque lachrymatus eſt amici ſui mortem Dominus, quòd neceſſe ſit vniuerſos tali ſine tranſire. *Fleuit ſuper Lazarum. Ioan. 11.*

Tertiò fleuit (ſicut iam dictum eſt) futurum excidium ciuitatis, & vnici illius templi toto orbe venerandi irreparabilem ruinam. Vnde & apud Marcum ſcriptum habes: Et quum egrederetur de templo, ait illi vnus ex diſcipulis ſuis: Magiſter, aſpice quales lapides & quales ſtructuræ. Et reſpondens I E S V S, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur. *Mar. 13.*

Potius tamen deflebat damnationem obſtinatæ gentis, quàm lapidum ruinam. Si cognouiſſes, inquit, & tu, ſubaudi, fleres. Et vtique nemo deflendus magis illo, qui cæca mente ſeſe ac malum ſibi paratum non præuidens, in peccatis quæ deflere debebat, exultat. Planxit ſanè Dominus his ſuis lachrymis mundanæ vitæ vanitatem, quàm minimè conſyderant qui per eam quaſi aues laqueo & quaſi piſces hamo à diabolo capiuntur. *Quis maximè deflendus.*

Quartò fleuit piiſſimus humani generis redemptor in cruce, cùm iam fellis & aceti poculũ accepiſſet, tunc enim pro nobis effuſio ſanguine, etiam lachrymas addidit. Vnde ait Apoſtolus: Preces ſupplicationéſque cum clamore valido & lachrymis offerens exauditus eſt pro ſua reuerentia. Has autem lachrymas iam morti proximus fudit ad patrem ex deſiderio noſtræ ſalutis, ſimul vnà docens, nos Deum contriti cordis lachrymis placare. *E Fleuit in cruce. Heb. 5.*

Itaque fleuit naſcens hominum in hanc vitam cum culpa atque miſeria calamitoſum ingreſſum. Fleuit ſuper ciuitatem, hominum cum multa vanitate progreſſum. Fleuit ſuper Lazarum, hominis pœnalem egreſſum. In paſſione ſua multiplices & varios hominum delinquentium defleuit exceſſus. *Quid Chriſtus defleuit.*

Vocat equidẽ & nos Dñs ad fletum & ad planctum, ad caluitium, & ad cingulum ſacci, ꝙ fletu nobis & lachrymis *Eſa. 22. k*

opus

Quæ ex fletu bona proueniũt opus eſſe cognoſcit. Ex fletu enim & piis lachrymis anima purgatur, illuminatur, lætificatur, corroboratur & eleuatur. De primo dicit Pſalmiſta: Lauabo per ſingulas no-
Luc. 22. ctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo. Petrus Apoſtolus negationis crimẽ lachrymis abluit,
Lucæ 7. dum egreſſus foras flebat amarè. Et mulier illa quæ erat in ciuitate peccatrix, iiſdem quibus domini pedes rigauit lachrymis, etiam cunctas animæ ſuæ ſordes diluit & de-
Chryſ. terſit. Quid plura? Nemo flens ad Deum acceſsit, qui non impetrauit quod voluit.

De ſecundo, videlicet ꝙ pio fletu anima illuminatur, il-
Apoc. 3. lud in Apocalypſi dictum putemus: Collyrio inunge oculos tuos vt videas. Lachryma enim compuncti cordis, interioris oculi collyriũ eſt, quo peccatum (quod interiori viſus caliginem inducit) conſumitur & amouetur.

Ex fletu gaudium. De tertio, ſcilicet ꝙ fletu ſancto anima lætificatur, in Euangelio dicitur: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſo-
Mat. 5. labuntur. Et Pſal. Secundum multitudinem dolorũ meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Hinc etiam virgo Sara in oratione domino
Tob. 3. confitetur, dicens: Poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lachrymationem & fletum exultationem infundis. Tunc autem poſt pias lachrymas plenariè Deus animam
Apoc. vlt. lætificabit, quando implebitur quod ſcriptum eſt: Abſterget Deus omnem lachrymã ab oculis eorũ, & mors vltra non erit, neque luctus, neq; clamor, neq; dolor erit vltra, quæ prima abierunt.

Fletus corroborat. Quartò, ex pio fletu anima corroboratur ad ardua ſubeundũ, iuxta illud: Abij amarus in indignatione ſpiritus
Ezec. 3. mei, manus enim domini mecũ erat confortans me. Roboratur item ad tolerandum aduerſa, ad auerſandum vitia & peccata, & carnis ac mundi illecebras proterendas.

De quinto illud quod ſcriptum eſt moraliter accipi po-
Gen. 8. teſt. Multiplicatæ ſunt aquæ, & eleuauerũt arcam in ſublime à terra. Nec dubiè quin lachrymæ piæ aſſiduitate multiplicatæ in cœlum vſq; animam euehant. Vnde dicit Aug. ſuper illo: Regnum cælorum vim patitur. Vim facimus rapiendo regno cœlorum non dominum compellẽdo, ſed flẽdo. Ait Bernardus. O humilis lachryma, tua eſt potentia, tuũ regnum. Tu conſpectum iudicis nõ vereris, tu inimicis accuſantibus ſilentiũ imponis. Sola ingrederis ante deum, ſed nunquam ſola nec vacua redibis.

Quod

Quòd autem irriguo lachrymarum cõplurimi carent, facit in primis nimia terrenarum rerum ſolicitudo. Terra enim quæ in altos eſt tumulos congeſta, arida eſt. Similiter arida eſt terra ſitiens & ſabuloſa. Non ſecus ij qui diuitias in immenſum congerunt, nec vnquam ſaturantur acquiſitis, à gratia piè lachrymandi ſteriles & aridi ſunt derelicti, ita vt illis ſuperueniſſe videatur maledictio quã montibus Gelboé Dauid imprecatus eſt, dicens: Montes Gelboé, nec ros nec pluuia veniat ſuper vos, nec ſint agri primitiarum. G *Vnde lachrymarũ carentia. Maledictio Gelboé. 2. Reg. 1.*

Hanc eandem lachrymarum carentiam & ariditatem facit mentis excæcatio, eorum videlicet qui in vanis ſeſe oblectantes, ſuperuentura ſibi non præcogitant mala. Sicut enim calor æſtiuus aquarum lachrymas exſiccat, ſic & æſtuans amor carnalium voluptatum peccati lachrymas aufert. Igitur abdicandæ ſunt huiuſcemodi voluptates & abiiciendæ, iuxta quod ſcriptum eſt: Recedite à me, amare flebo.

Denique idipſum facit per iram, odium, inuidiam, crudelitatem, inobedientiam cordis induratio. Nam ſicut intenſum frigus in glacialem duritiam conuertit aquas, ita & malitiæ frigus lachrymam conſtringit. Vbi enim abundat iniquitas, charitas refrigeſcit. Et vtique iiſdem cauſis nec illi flebant quibus hic dictum eſt: Si cognouiſſes, fleres & tu, vt patet per hoc quod ſubditur: *Eſa. 22. Cor durũ lachrymas neſcit.*

Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.

Quum enim ciuitas ſanguinum præſentis abundantiæ cæcata delitiis carnis ſe voluptatibus daret, & ventura mala non proſpiceret, in die ſua quæ ad pacem ei eſſe poterant habebat: Cur autem in bonis præſentibus pacem habuerit, manifeſtatur quum ſubditur: Nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Si enim à cordis ipſius oculis mala quæ imminebant abſcondita non eſſent, læta in præſentibus proſperis non fuiſſet.

Itaque diem ſuam in qua pacẽ ciuitas peccatrix habebat, tempus appellat mundanę proſperitatis: quæ dies ideo ipſius eſſe dicitur, quia temporis beneficio non ad Dei voluntatem, ſed ad ſuas voluptates vtebatur. In hac die tua, inquit, habes quæ ſunt tibi ad pacem. Non quidem ad veram pacem, ſed ad pacem tibi, vt liberius delitiis & voluptatibus vaces. H *Vana proſperitas dies tua.*

Eſt enim pax mundana, quam diligunt impij, vt ſine obſtaculo atque timore peccent. Ex qua pace criminũ & omnium vitiorũ ſordes ipſi contrahunt, quo modo rubiginem ferrũ vacans. Huius pacis & proſperitatis tempore abſcondita ſunt ab oculis eorum quæ illis ventura ſunt mala. Præſens nanque proſperitas facit, ne futura conſyderetur & præcaueatur aduerſitas. Quamobrem ſcriptum eſt: Ne glorieris in craſtinum, ignorans quid ſuperuentura pariat dies. Et alibi: Neſcit homo finem ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & aues laqueo, ſic capiuntur homines in tempore malo, quum eis extemplo ſuperuenerit.

Pax in peccatis.

Prou 27.
Eccleſ 9.

I Fleuit itaque pius Dominus mala quæ in vltionẽ ſuæ mortis impiæ Iudæorum genti erant ſuperuentura.

Ad Iudeos vt venit Chriſtus.

Defleuit & eorum cæcitatem (vt dictum eſt) qui hæc ſuperuentura mala nec præuidere, nec ab alijs denuntiata credere voluerunt, iuxta quod Ieremias propheta lamentatur, dicens: Non crediderunt rẽges terræ, & vniuerſi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hoſtis & inimicus per portas Ieruſalem.

Thren. 4.

Vt in mũdum hunc venit.
Ioan. 16.
Bar. 3.

Quinetiam & in mũdum hũc quaſi ad grandem vanitatibus occupatã venit ciuitatem. Exiui, inquit, à patre & veni in mũdum. Nam & in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Vidit mundi vanitatem quæ decipit, eius laſciuiam quæ inficit, eius iactantiam & ſuperbiam quæ deiicit. Fleuit & flendos docuit homines mundanos, qui ſi ruinam mundi cognoſcerent, vtique flerent & ipſi.

Miſera mundi mutatio.

Et quidni flerent, vbi omnis pulchritudo redigitur in vermes & putredinem, diuitiæ in paupertatem, ſanitas in infirmitatem, vita in mortẽ, potẽtia in ſeruitutem, honor in ignominiã, plauſus in planctum? Et cùm nihil videamus ſtabile in hoc mũdo, ipſa particularis creaturæ ruina deſignat & teſtatur aliquãdo totum mũdum deficere. Sed iſta abſcõdita ſunt ab oculis inſipiẽtium, qui mundi pace in ſua die fruũtur. De quibus ſcriptum eſt: Ducũt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.

Iob 21.

K Porrò moraliter etiam ad peccatricẽm animam venit Chriſtus, ſicut ipſe ait: Ecce anni tres ſunt ex quo veni quærens fructum in ficulnea hac. Venit, inquam, ipſe qui ſolus nouit quid ſit in homine, & cuncta eius opera conſyderat. Nã omnia nuda & aperta ſunt oculis eius. Vnde & ipſe ait: Tranſiens per te vidi te, & eras nuda & confuſione plena. Hanc animã plangit Chriſtus paſtor bonus, qui

Luca 13.
Ad animam vt Chriſtus venit.
Heb. 4.
Ezec. 16.

qui de ouis perditæ gaudet inuentione. Porrò ſi anima cõſyderaret & præſentem ſuum ſtatum in culpa,& quem horrere habet futurum in pœna, vtique cum Chriſto fleret ſemetipſam. Sed ſalax in peccatis delectatio propinquæ mortis conſyderationem, tollit timorem iudicij,tollit formidinem gehennæ.Hanc Propheta plangit,dicens: *Thre. 2.* Sordes eius in pedibus eius, nec recordata eſt finis ſui. Hinc Propheta alius fideliter monet,didens:Mementote *Eſa. 46.* iſtud & confundamini, redite præuaricatores ad cor,ſolicitè præmeditantes quàm nobis erit terribilis hora noſtrę reſolutionis,qui pauor mentis,quanta tunc omnium malorum memoria, quæ obliuio tranſactæ fœlicitatis, quæ formido eſt conſyderatio iudicis. Tunc maligni ſpiritus *Greg.* egrediente anima ſua opera requirunt, tunc mala quæ *Quæ nobis ſunt præuidenda.* ſuaſerunt replicant,vt ſociam ad tormenta trahant.Vnus tantum in hominibus extitit,qui ante paſſionem ſuam libera voce dixit:Iam non multa loquar vobiſcum,venit enim princeps mundi huius, & in me nõ habet quicquam. *Ioan. 14.* Quis autem alter hoc dicere audeat, quum ſcriptum ſit: Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.Et iterum: Non eſt homo iuſtus ſuper terram qui faciat bonum & non peccet.Hinc Ioannes dicit:Si dixerimus quia *Eccl. 7.* peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus,& veritas in nobis non eſt. *1. Ioan 1.*

Quid itaq; miſeri dicturi, quid acturi ſumus, qui innumera mala commiſimus? Quid requirenti aduerſario & multa ſua in nobis inuenienti dicemus, niſi quòd ſolum eſt nobis certum refugium,ſolida ſpes,quia vnum cum illo facti ſumus in quo princeps huius mundi, & ſuum aliquid requiſiuit & inuenire non potuit, quoniam ſolus eſt inter mortuos liber, & à peccati ſeruitio veraci libertate ſoluimur,quia ei qui verè liber eſt vnimur. Itaque mortis tempore iam nos rapere non valet,quia eius membra effecti ſumus in quo non habet quicquam.

HOMILIA SECVNDA.

VEnient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo,& circundabunt te,& coanguſtabunt te vndique. Lucæ 19.

In Homilia præcedenti dictũ eſt de piiſſima Saluatoris compaſſione,nunc ſupereſt dicẽdum,primò de ſuperuen-

turæ calamitatis denuntiatione. Secundò, de negotiantiū in Dei templo ſeuera ſed digna eiectione, ibi: Et ingreſſus in templum.

A Circa primum penſanda ſunt Domini verba, quibus impiæ ciuitatis excidium ineuitabile prænuntians, ait: Si cognouiſſes (nempe quæ tibi ſuperuentura ſunt) vtique & ipſa mecū te fleres. Quia venient dies in te, id eſt, aduerſum te, quæ nunc in hac die tua habes ea quæ ſunt ad pacē tibi. Quadrageſimo nanq; poſt Chriſti in cœlos aſcenſionē anno, hi dies ſubuerſionis eius aduenerūt. Et aduerte quòd tempus proſperitatis nomine diei in numero ſingulari ſuperius ſignificauit, verum plurali numero nunc ſignificat tempus aduerſitatis. Siquidem modica fuit proſperitas, ſi calamitatibus eorum comparetur.

In prologo lib. de bel. Iu. De quarum calamitatum magnitudine Ioſephus ex ipſuorū gēte ſacerdos exterminium & gentis & ciuitatis ſuæ deſcripturus dicit: Ex omnibus quæ Romano imperio parent, ſolam noſtram ciuitatem contingit ad ſummum felicitatis gradū procedere eámque ad vltimos caſus deponi. Denique omnium poſt condita ſecula res aduerſas ſi cum Iudæorum calamitatibus conferantur, ſuperatū iri non ambigo. Hæc ille. *Incomparabilis Iudæorum calamitas.*

Nec mirum, quandoquidem gens illa ſicut cæteras gētes omnes ad accepta cœlitus beneficia ingratitudine, ita & magnitudine ſcelerum exceſſit. Quod vtique dicti ſcriptoris eorum verbis oſtenditur. Ait enim.

Lib. 6. ca. 28. Non quidem recuſabo dicere quæ dolor iubet. Puto ſi Romani contra noxios venire tardaſſent, aut hiatu terræ deuorandam eſſe ciuitatem, aut diluuio perituram, aut fulgura aut Sodomitana incendia paſſuram. Multo enim magis impiā progeniem tulit, quam illa pertulerat. Hæc ille. *Sodomorum gente Iudæi peiores.*

Siquidem Dei filium in lege & prophetis ſibi lōge antè promiſſum, iam præſentem inuidia atque odio cæci cognoſcere noluerunt, ſed blaſphemauerunt, ſed crucifigentes interemerunt. Nihilominus tamen eos longanimitas Dei totis quadraginta annis in ſua malitia perdurantes expectauit ad pœnitentiam, quinetiam portentis hos, & quidem horrendis, vt futura mala reſipiſcentes euaderēt admonuit, teſte eodem Ioſepho, qui de his in hunc qui ſequitur modum dicit: *Iudæi portentis moniti.*

B

Lib 7. ca. 27. Supra ciuitatem ſydus ſtetit ſimile gladio, & per annū perſeuerauit cometes.

Sed

Sed & ante primos belli motus ad diem feſtum azymorum populo conueniente(erat autem dies octauus mẽſis Aprilis hora noctis nona)circum aram itémque templũ, tantum lumẽ effulſit,vt clariſſimus dies putaretur.Et hoc vſque ad mediam permanſit horam, quod imperitis quidem bonum augurium eſſe videbatur, ſacrorum verò peritos exitiale portentum non latuit. *Portentum ſecundum.*

Eodémque feſto die etiam bos quum ad hoſtiam duceretur,agnum in medio phani peperit. *Portentum tertium.*

Orientalis porta interioris templi, quum eſſet ænea atque grauiſſima,& vix à viginti viris clauderetur, ſeríſq; ferro iunctis obſeraretur,peſſulóſque altos haberet in ſaxeum limẽ dimiſſos,vno perpetuo lapide fabricatum viſa eſt noctis hora ſexta patere.His autem curriculo per cuſtodes templi magiſtratui nuntiatis,aſcendit ille, víxque eam potuit claudere.Verum & hoc iterum ignaris quidẽ ſignum optimum videbatur.Prudentiores verò templi tutamen ſponte ſua diſſolutum iri cogitabant,& hoſtiũ domum eſſe. *Portentum quartum.*

Poſt dies autem feſtos vigeſimo primo die mẽſis Maij, larualis quædam imago viſa eſt fidem ſuperans. *Portentum quintum.*

Sed & ante ſolis occaſum viſi ſunt per inane ferri currus totis regionibus,& armatæ acies tranantes nubila, & ciuitatibus circunfuſæ. *Portentum ſextum*

Feſto autem die quam Pẽtecoſten vocant, nocte ſacerdotes intimum templum more ſuo ad diuinas res celebrandas ingreſſi,primum quidẽ motum quendámq; ſtrepitum ſenſerunt. Poſtea verò ſubitam vocem audiére quæ diceret:Migremus hinc. *Portentum ſeptimum.*

Ieſus quidam filius Anani plebeius & ruſticus,quadriennium priuſquam bellum gereretur in ſumma ciuitatis pace atque opulentia quũ ad feſtũ diem veniſſet quo atte gias in honore dei cõponi in templo ab omnibus mos eſt, repẽte exclamare cœpit:Vox ab oriente,vox ab occidẽte, vox à quatuor ventis. Vox in Ieroſolymam & templum. Vox in maritos nouos, nouáſq; nuptas. Vox ad omnem hunc populũ.Atq; hæc interdiu noctúq; omnes ciuitatis vicos clamitans circumibat.Nonnulli autẽ virorũ inſigniũ aduerſum omen indiguè ferentes, corripiunt hominem, multíſq; verberibus adficiunt.Ille autẽ neq; pro ſe,nec ad eos qui ſe multabãt ſecreto quicquam loquutus eadẽ quæ prius vociferau: perſeuerabat.Magiſtratus autẽ rati quod *Portentum octauum mirabile.*

erat verum, magis diuinum eſſe hominis motum, ducunt eum a Romanorum præfectum. Vbi plagis vſq; ad oſſa laceratus, neque ſupplex quicquam fuit, neq; lachrymauit, ſed vt poterat inclinans maximè flebiliter vocem ad ſingulos ictus reſpondebat: Væ væ Ieroſolymis. Albino autem interroganti (is nanque iudex erat) quis eſſet, vel vnde hortus, aut cur iſta diceret, nihil retulit. Non prius autem ceſſauit, donec cum Albinus furere iudicatum dimiſit. Ille autem ad belli vſque tempus, neq; adibat quenquam ciuium, nec quenquam vidit. Sed quotidie velut orationẽ quandam meditatus, væ væ Ieroſolymis querebatur. Sed nec imprecatus eſt, quum in dies ſingulos multaretur, nec victum offerentibus benedicebat. Sola verò eius reſponſio ad omnes erat id triſte præſagium.

Maximè autem diebus feſtis vociferabatur, idque per annos ſeptem & quinque menſes continuos faciens, neq; voce raucior fuit, neque laborauit, donec obſidionis tempore perſpectis auguriis, ipſe quieuit. Supra murum enim circumiens, iterum væ væ ciuitati & phano ac populo voce maxima clamitabat.

Quum autem ad extremum addidiſſet: Væ etiam mihi, lapis tormento miſſus eum ſtatim peremit, animámque adhuc illa omnia legentem dimiſit. Hæc ille.

C Nec tamen vnquam inter tot portenta, tantáq; malorũ imminentium præſagia ille duræ ceruicis populus ad reſipiſcentiam potuit emolliri vt ſcelera ſua agnoſceret, vt ſecurim iræ cœleſtis iam in arborem ſterilem vibratam effugeret, dignóſque faceret pœnitentiæ fructus.

Inſanabilis malitia cæcitáſque Iudæorum.

Vt autem impia ciuitatis vltioni diuinæ pateret, nec in ea relinquerẽtur qui digni eſſent iram dei precibus auertere, priuſquam Romanus ſupetueniret exercitus, diuinitus admoniti ſunt fideles (quorum multi tum in ea vrbe erant) vt ſecederent vltra Iordanem in regnum Agrippæ, in ciuitatem nomine Pellam. Agrippa enim cõfœderatus erat Romanis. Itaq; quũ imminente ſolennitate Paſchali (in qua prius Chriſtum occiderãt) innumerabilis hominũ multitudo de circũpoſitis regionibus Ieroſolymam (prout legitimum erat) conueniſſet, circumuallata à Romanis & obſideri cœpta eſt ciuitas, adeò vt hanc egredi & effugere nemo facile poſſet. Porrò fames in ciuitate iam clauſa ob tantam hominum multitudinem ad quos nihil alimoniæ inferri potuit, atrocius omni bello graſſabatur.

Fideles ſecedere præmoniti.

Quando cœpit ciuitas obſideri.

Nam

Nam teſte Ieſepho palam nulla erant frumenta.Irrũpentes autem ſeditioſi & latrones, ſcrutabantur domos. Et ſiquidem inueniſſent aliquid,eos qui negauerant verberabant: ſi verò nihil inueniſſent,quaſi celauiſſent diligentius,tormentis itidẽ afficiebant. Habendi autem argumento erant corpora miſerorum,quum ea quæ ſolidis viribus ſtarent,abundare cibo putarentur. Tabidi autem transfigebantur, nec rationis eſſe videbatur ſtatim fame morituros occidere. *Lib 6. cap. 19.* *Fames horrenda.* *Latrones fame atrociores.*

Porrò ditioribus tã manere in ciuitate quàm profugere,par erat cauſa pereundi.Nam quaſi transfugere voluiſſent,propter patrimonium quiſque occidebatur.

Multi clàm ſubſtantiã ſuam vno frumenti modio qui ditiores erant, itémque pauperes hordei, permutarunt. Incluſi deinde intimis ædium tectis quidam ſumma penuria infectum(id eſt crudum)triticum comedebant.

Et menſa quidem nuſquam apponebatur, ſed incoctũ ſubtrahentes igni cibum,diripiebant. Inædiæ magnitudo pudorem omnem, omnémque reuerentiam excludebat. Nam & vxores viris, & filij parentibus, & quod miſerrimum, matres cibum infantibus ex ipſo ore rapiebant, & marceſſentibus inter manus chariſſimis nemo parcebat, quin vitæ guttas auferret. *Menſa nulla.* *Rabida fames.*

Edentes verò talia non latebant, ſed vbique aderant qui iſta diriperent.Nam ſicubi clauſam domum vidiſſent, eos qui intus erant cibũ capere hoc ſuſpicabantur inditio, ſtatímque ruptis foribus irruebant, victúmque iam contuſum dentibus ex gutture penè reuocabant, ipſis faucibus ſtrangulatis.Pulſabantur autem ſenes ne cibum defenderent, lacerabantur mulieres ea quæ haberent in manibus occulentes,nulláque miſeratio vel cani capitis, vel infantiæ, ſed abſtractos pueros à matrum ore pendentes humo allidebant. *Nulli parſum.*

Si quis autem incurrentes anteueniſſet, quódque rapturi fuerant deuoraſſet, tanquam ſi læſi, crudeliores erant.Horrenda auditu quis patiebatur in vnius panis cõfeſſionem, & vt vnũ pugnum farinæ abditum indicaret. Porrò honoratiores & diuites ad tyrannos perducebantur,quorũ alij inſidiarum falſo accuſati,occidebantur,alij quia Romanis proderent ciuitatem. Et plerunque delator ſubornatus agebat quòd profugere voluiſſent.

Sigillatim quidem iniquitates eorum explanare non

 potero.

Nota Ioſephi verba

Incendiũ templi Iudæis imputatur.

potero.Vt autem breuiter dicam, neque aliam ciuitatem vnquam talia perpeſſam puto,neque vllam nationẽ poſt hominum memoriam malitia ferociorem fuiſſe. Deniq; ciuitatẽ ipſi euertere, & Romanos inuitos hanc triſtem admittere victoriam coëgere, tardiúſq; veniẽtem in templum ignem penè traxere.Nam & cùm ardere ſuperiorẽ ciuitatem vidiſſent,neque doluere, neque lachrymauere, ſed apud Romanos qui hæc paterentur inuenti ſunt.

Cap.24. D

Omnia plena mortuis.

Item in ſequentibus: Iudæis autem cum exeundi facultate omnis etiã ſpes ſalutis adempta eſt, auctáque iã fame,tota domus ac familia depaſcebatur.Et tecta quidẽ plena erant mulieribus exanimatis atq; infantibus, viarum autem anguſta ſenibus mortuis. Adoleſcentes autem & iuuenes turgidi,velut vmbræ mortuorum per oppidum volitabant,& vbi quem caſus occupauerat,decidebant.Sepelire autem funera non poterant præ labore, & eos quibus aliqua vis ſupererat,pigebat,& propter multitudinem mortuorum,& ꝙ de ipſis erat incertum.Nam & ſuper eos quos ſepelierant,multi moriebantur.Multi autem ad ſepulchra priuſquam fati dies adueniret viui properabant,neque luctus in illis calamitatibus. neq; fletus erat,ſed fame ſuperabantur affectus.

Latronũ crudelitas inaudita.

Siccis autem oculis qui tardius morerentur eos qui ante ſe peribant intuebantur. Altum verò ſilentium ciuitatem plenáq; mortuis nox comprehenderat.Et latrones his acerbiores(domus enim tantum ſepulchra erant)& cadauera ſpoliabant,& velamina corporibus detrahentes cũ riſu egrediebantur.His gladiorũ mucrones propinabant, nonnullóſq; iacentium adhuc ſpirantes ferri experiendi cauſa tranſuerberabant.Si quis autẽ manum rogaſſet aut ferrum ſibi commodari quo famem euaderet ſuperbiſſimè negligebatur.Illi autem primo quidem, ſumptu publico iubebant mortuos ſepeliri, cùm putorem ferre non poſſent.Deinde ꝙ non ſufficiebant,in valles eos ex muro præcipitabant. Quas circumiens Titus vbi plenas cadaueribus vidit, altáque ſanie tabefactis corporibus defluentes,ingemuit, & extentis manibus Deum teſtabatur,factum illud ſuum non eſſe.

Hoſtis ipſe miſeretur.

Numerus cadauerũ vna porta elatorum.

Item in ſequentibus cap. 28. Aninus Eleazari filius tranſgreſſus ad Titum per vnam portam quæ ſibi credita fuerat,centum & quindecim millia & octoginta dixit elata cadauera ex quo die caſtra prope ciuitatẽ poſita ſunt,

ex die

ex die quartadecima Aprilis vſque ad Calendas Iulij. Hæc autẽ immenſa eſt multitudo. Nec tamẽ vel ipſe fuit appoſitus portæ, ſed publicam mercedem diuidens, mortuos ex neceſſitate numerabat. Sepultura autem fuit, elatos ex oppido proiicere.

Poſt hunc autem nobiles profugi, omnia mortuorum ſexcenta millia portis eiecta nuntiabant. Aliorum verò numerum minime poſſe comprehendi. Quum autem ferendis cadaueribus viui non ſufficerent, congeſta in maximis ædibus cadauera ſunt incluſa.

Poſtquam autem muro circundata ciuitate ne herbas quidem legere iam liceret, ad hoc neceſſitatis quoſdam fuiſſe compulſos, vel cloacas rimarentur, bonúmque veterem fimum alimentum haberent. Stercus inde collectũ & quod nec viſui quidẽ tolerabile fuerat, cibus erat. *Res horrenda.*

De his autem qui ad Romanos transfugerant dicit, quòd apud illos velotiorem ad exitium reperiebant ſatietatem ea quam domi reliquerant fame. Aderant autem inflati ex inedia, & velut morbo intercutis aquæ turgidi. Deinde vacuata replentes corpora diſrumpebantur, niſi quod periti deſideria cohibuiſſent, paulatímque cibum diſſueto corpori obtuliſſent.

Verum & eos qui hoc modo ſeruarentur, & alia plaga ſuſcepit. Quidam enim apud Syros qui in exercitu erant ex transfugis deprehenditur è fimo ventris aureos colligens. Tranſglutientes enim eo veniebant, quòd cunctos ſeditioſi ſcrutabantur, & maxima vis auri fuerat in ciuitate. Verum hac arte per vnum detecta, totis caſtris fama percrebruit, quòd auro perfugæ pleni venirent. Arabum autem multitudo & Syri ſciſſis ventribus ſupplicium minitabantur. Et hac ego clade nullam credo ſæuiorẽ contigiſſe Iudæis. Vna enim nocte duorum millium patefacta ſunt viſcera. E *Miſerabile dictu.*

Idem lib. 7. cap. 14. de templi excidio dedit.

Templum planè Dei ſententia iamdudum igne damnauerat, euolutíſque temporibus aderat fatalis dies qui erat decimus menſis Auguſti, quo etiam prius à rege Babyloniorum fuerat concrematum. Ex ædibus autem cauſam principiúmque ſumpſit incendium. *Excidium templi.*

Sed qui hoc multum deflendum putet, vt opus olim quæ audiuimus aut vidimus maxime admirabile tã extructiõis genere quàm magnitudinis, itémq; munificẽtiæ *Cap. 16.*

in ſingulis rebus,& gloriæ,quę de ſanctis habebantur,ita concideric,vel ex hoc capiat ſolatium, quòd vti animalibus,ita etiam operibus locíſque fatum ſit ineluctabile.

Nota.

Nota tempus durationis templi.

Mirabitur autem in eo etiam retroacti temporis fidē, nam & menſem (vt dictum eſt)eúmque diē ſeruauit, quo primum à Babyloniis templum erat incenſum. Et à prima ſtructione templi quā Salomon rex inchoauerat, vſque ad hoc excidiū quod euenit ſecundo anno principis Veſpaſiani, mille centum triginta colliguntur anni & ſeptem menſes & dies quindecim.

A poſteriore verò quàm ſecūdo anno Cyri regis Aggæus fecerat vſque ad excidium quod Veſpaſiano imperante ſuſtinuit ciuitas, anni ſexcenti trigintanouem, & dies quadragintaquinque.

Gladius ſine miſeratione graſſatur.

Dum autem templum incenderetur,cædes erat infinita deprehenſorū. Nec actæ fuit ætatis miſeratio,aut reuerentia caſtitatis. Sed & pueri & ſenes, & ſacri ac prophani,ſimiliter interficiebantur, vnáque ſupplices cū repugnantibus necabantur,flāmáque vlterius progrediens cum morientium gemitu concrepabat. Et pro altitudine quidem collis ardentíſque operis magnitudine,totā quis ardere crederet ciuitatem.

Iam verò multi fame marcidi in mortem penè luminibus clauſis, poſtquàm ignem templi videre in queſtus interim clamorémque vires receperunt. Et quidē collem in quo templū erat euelli radicitus quis putaret, & adeò plena bello erant omnia,quòd & ſanguis igne largior eſſe,pluréſque interfectoribus interfecti videbantur. Sed & terra omnis cadaueribus tegebatur,& ſupra corpora mortuorū gradientes milites curſum fugientiū ſequebantur.

Cap.25.

Captiuorum numerus.

Quot more hoſtiū interfecti.

Et captiuorum quidem omnium qui toto bello comprehenſi ſunt nonaginta & ſeptem milliū comprehenſus eſt numerus. Cæterorū verò qui more hoſtiū per omne obſidionis tempus perierunt, decies centena millia fuerunt.Horū pleriquè gentiles fuere,ſed non indigenæ. A totis enim regionibus(vti ſuperius dictum eſt) ad azymorū diem feſtum congregati bello ſubito circunfuſi ſunt, vbi primo quidem illis peſtifera lues ex loci anguſtia naceretur,deinde citius fames.

Quā capax hominum ciuitas.

Quòd autē caperet tantā hominē multitudinē ciuitas, certū erat ex his qui ante ſub Ceſtio fuerāt.Enumeratis enim tūc viris ciuitatis, prout Florus Neroni ſignificare cupiens

cupiens contemnenti nationem, à pontificibus petiit, vt ſi quo modo poſſent multitudinem numerarent. Illi autem quum dies feſtus adeſſet qui Paſcha vocatur, quando à nona quidem hora vſque ad vndecimam hoſtias cędunt, per ſingula quidem contubernia nòn pauciorum quàm decem hominum fiunt (ſolum enim epulari non licet) multi etiam vicini conueniunt. Hoſtiarum quidem ducenta & quinquaginta millia, & quingentas numeraue re. Fiunt autem vt denos epulatores per ſingulas hoſtias imputemus vicies centena ac ſeptingenta millia, ſancti omnes & puri. Nec enim leproſis aut alio modo ſecūdum legem immundis participare ſacra permittebatur, ſed ne alienigenis quidem niſi qui ad Iudęorum ritum tranſlati religionis cauſa veniſſent. Tunc igitur tota gens fato con cluſa eſt, & farta hominibus ciuitas bello obſidebatur. Itaque ſuperarat omnem humanam & diuinitus emiſſam peſtem numerus peremptorum, quos partim palam occidere, partim cepere Romani. Rimantes enim cloacas & ſepulchra diruentes, quos offendiſſent iugulabant. Inuenti ſunt autem ibi quoque pluſquam duo millia quorum alij manu ſua, plures autem mutuis ſe vulneribus interfecerant, quum alios fames corripuiſſet.

Et talis quidem finis obſidionis Ieroſolymorum fuit. F. Itaque neque talis ac tantæ ciuitatis antiquitas, neque ingentes diuitiæ, neque per totum orbem terræ diffuſa notio, nec magna religionis gloria quicquam iuuit quo minus periret clariſſima ciuitas, & apud omnes prædicatiſſima. Hæc ille.

Ciuitas excellentiæ ſingularis ſic perit.

Nec mirum. Siquidem incōparabile ſcelus interfectionis Chriſti, tali fuit vltione vindicatum. Prædictum ei fuerat à Chriſto: Ieruſalem Ieruſalē quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt. Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti. Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Sed quo modo hoc fieri deberet & qualiter factum eſt, præſenti lectione prophetante domino comprehenſum eſt. Quæ lectio conuenienter hoc anni tempore, id eſt, menſe Auguſti, in eccleſia recitatur, quòd eodem tempore (prout iam recitatum eſt) Ieroſolymorum ciuitas in ſuorum vltionem ſcelerum iudice Deo bis excidio multata eſt. Bene ergo & verè cunctorum præſcius in aſſumpta carne humana Deus dixit. *Mat. 23.*

Venient

Venient dies in te,& circundabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te,& coanguſtabunt te vndique,& ad terram proſternent te,& filios tuos qui in te ſunt Et non relinquent in te lapidem ſuper lapidem,eò quòd non cognoueris tempus viſitationis tuæ.

G Venient,inquit, dies in te.Iſti ſunt dies ſuper hanc ciuitatem vaticiniis Prophetarum prænuntiati, ſicut per Ezechielem prædictum eſt: Ciuitas effundẽs ſanguinem in medio ſui,vt veniat tempus eius quæ polluta es in ſanguine qui à te fuſus eſt.Appropinquare feciſti dies tuos. Circundabunt te, inquit, inimici tui, id eſt, in tua exitia cum ingenti exercitu Romani principes, Veſpaſianus ſcilicet qui bellum incœpit & vaſtauit regionem,& huius filius Titus, qui ciuitatem obſedit, & hanc ſimul vnà cum gente & templo irreparabili deleuit excidio. De his inimicis vaticinante Balaam ante multa ſecula fuerat prænuntiatum. Venient in trieribus de Italia, & ſuperabunt Aſſyrios,vaſtabúntque Hebræos.

Ezech. 22

Num. 24.

Quo modo autem circundaturi eſſent eam oſtendit, dicens:Circundabunt te inimici tui vallo.Eſt autem vallum concathenatura facta de palis & lignis tranſuerſaliter ipſis palis innexis. Romani enim ciuitatem obſidentes,tres aggeres circa eam comportauerunt vallis munitos,vt nulli vel egrediendi vel ingrediendi facultas eſſet. Dignè autem ciuitas vallo ab hoſtibus circundatur, quæ Chriſti caput ſpinea corona circundederit.

Vallum quid.

Quo merito vallo circundatur.

Sequitur:

Et circundabunt te,ſcilicet hoſtes. Sua enim præſentia corporali hanc hoſtilibus armis obſidentes nullo ferente auxilium circundederunt,quia & ipſa Chriſtum dominum hoſtili animo & callidis incidiis circundederat,ſicut in Euangelio dicitur: Ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis. Circundederunt ergo eum Iudæi, & dixerunt ei:Quouſque animam noſtram tollis? Quod etiam Propheta ex ipſius Domini perſona conqueritur,dicens:Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me.Et rurſum: Circundederunt me canes multi concilium malignantium obſedit me. In horto etiam vbi ſe illis permiſit laternis & facibus,gladiis & fuſtibus, circundederunt eum.

Dignè Iudei obſidione circundati.

Ioan. 10.

Sequitur:

Et coanguſtabunt te vndique. Valde enim anguſtati fuerunt

fuerunt in obſidione Iudæi, intus enim (ſicut oſtẽſum eſt) extrema inedia & peſte conſumebantur, ſed & ſeditioſorum gladiis paſſim ſine vlla miſeratione cadebant, de foris autem exitiali bello præmebantur.

Qui autem fame cogente exire potuerunt vt ad refocillandam animam ſaltem radices aut quodcunque agreſte holus colligerent, in manus hoſtium incidebant. Et quoniam tantus erat captiuorum numerus, vt tute cuſtodiri non poſſent, euulſi oculis & manibus amputatis, ad ciuitatem quaſi ad certæ mortis ergaſtulum redire compulſi ſunt. Hæc illis longè antè Moyſes ipſe prædixerat In omni terra tua obſideberis intra portas tuas, & comedes fructum vteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum quas dederit tibi dominus, in anguſtia & vaſtitate qua opprimet te hoſtis tuus. Hoc factum eſſe in obſidione Ioſephus refert, dicens: *Calamitas egredientium.* *Deut. 28.* *Lib. 7. c. 13.*

Mulier quædam Maria nomine, filia Eleaſari, ex regione trans Iordanem, genere ac diuitiis nobilis, quæ fugerat Ie roſolymam, cũ cæteris obſidione premebatur. Huius alia quidem bona tyranni diripuerunt quæ in oppidum comportauerat. Reliquias verò conditorum, irrumpentes domum eius ſatellites quotidie auferebant. Grauiter autem mulier indignabatur, proptereáque raptoribus ſæpiſſimè maledicens eos contra ſe vehementius irritabat quum neq; iratus neq; miſerans eam quiſquã vellet interficere. Sed victum quidem patrando aliis parabat. Vndiq; autem adempta iam ſpe victus acquirẽdi, fames viſceribus & medullis eius irrepſerat. Plus tamen hanc iracundia quàm fames ſuccendebat. Igitur vi animi ac neceſſitate impulſa aduerſus naturam excitatur, raptóq; filio quem lactentem habebat, miſerum te ait infans in bello & fame, & ſeditione cui te ſeruauero? Apud Romanos etiam ſi vixeris ſeruiturus es, fames autem præuenit ſeruitutem. His verò ſeditioſi ſæuiores ſunt. Eſto igitur mihi cibus, & ſeditioſis furia & humanæ vitę fabula, quæ ſola deeſt calamitatibus Iudæorum. Et hoc dicens ſimul occidit filium, coctúmque medium comedit. Adopertum autem reliquum ſeruauit. Ecce aderant ſeditioſi & contaminatiſſimi nidoris odore capti, mortem ei ſtatim niſi quod paraſſet oſtenderet minabantur. Illa verò bonam partem ſe reſeruaſſe, reſpondens, aperuit filij reliquias. Illos autem horror cepit atq; dementia, viſúq; ipſo diriguerunt. At mulier & hic, inquit, *H* *Mater proprium comedit infantem.*

eſt verè

eſt verè filius meus, comedite, nam & ego comedi Nolo ſitis aut fœmina molliores, aut miſericordiores matre. Quod ſi vos mea ſacrificia repudiatis, ego quidem comedi, reliquum eius me manebit. Poſt hoc illi quidē tremen tes exierunt, ad hoc ſolum timidi, víxque hoc ſibi matri ceſſere. Mox autem repleta eſt eo ſcelere tota ciuitas, & vnuſquiſque ante oculos ſibi cladē illam proponens, tanquam hoc ipſe admiſiſſet horrebat. Ab omnibus autem quos fames vrgebat properabatur ad mortem, & beati ap pellabantur qui priuſqnam id paterentur interiiſſent. Citò autem Romanis nuntiata eſt illa calamitas. Porrò Cæſar ſuper hoc Deum placabat ſiquidem Iudæis pacem obtuliſſet, eíſq; liberam propoſuiſſent omnium obliuionem

Iudæis ſuum imputandum exitum.

quæ commiſerant. Illos autem pro concordia ſeditionem, bellum pro pace, pro ſatietate atq; opulentia famē optaſſe, & qui propriis manibus templum quod ipſe eis ſeruaſſet incendere cœperant huiuſmodi alimentis eos eſſe digniſſimos. Veruntamen ſcelus huius nefandi victus ruina ſeſe patriæ operturum, neque relicturum in orbe terræ vt

Titus vt Iudaicum ſcelus exeeratur.

ſol inſpiciat ciuitatem in qua matres ſic veſcerentur. Hāc calamitatem ſibi ſuperinduxerant qui Chriſtum dei filium in cruce ſitientem aceto cum felle potauerunt. Tres dictæ calamitates ciuitatis captionem præceſſerunt. Iam aliæ tres ſequuntur.

I Ciuitatis euerſio.

Poſt captionem nanq; ciuitatis ſequuta eſt euerſio, quę deſignatur quum dicitur: Et ad terram proſternent te. Cuncta nanque ædificia, turres, & muros ciuitatis deiecerunt in teram. Ipſi enim verum & viuum templum diuinitatis, corpus Chriſti, morte violauerunt atque ſoluerunt, ita vt in terram per ſepulturam ceciderit.

Iudæorum occiſio.

Quinta calamitas fuit ipſorum Iudæorum occiſio, quæ notatur ibi: Et filios tuos qui in te ſunt, id eſt, Iudæos, qui tibi geniti ſunt, ſubaudi, proſternent ad terram, ſine vlla

Thre. 2.

miſericordia trucidando. Quod præuidens Ieremias lamentabatur, dicens: Iacuerunt in terra foris puer & ſenex. Virgines meæ & iuuenes mei ceciderunt in gladio interfecti in die furoris tui. Hæc meritò paſſi ſunt qui Chriſti filios, diſcipulos ſcilicet & fideles, ad mortem vſq; fuerant perſequuti.

Omnimoda deſolatio.

Sexta calamitas fuit omnimoda ipſius deſolatio, quę ibi notatur. Et non relinquent in te lapidē ſuper lapidem, ſecundum quod prædictum fuerat per prophetā. Sion quaſi

ager

ager arabitur,& Ieruſalem quaſi aſſeruus lapidum erit,& mons templi in excelſa ſyluarum. Relictum non eſſe lapidem ſuper lapidem, etiam ipſa iam eiuſdem ciuitatis tranſmigratio atteſtatur. Quia dum nunc in eo loco con ſtructa eſt vbi extra portam fuit Dominus crucifixus, prior illa Ieruſalem funditus eſt euerſa. *Mich. 3. Gregor.*

Nam quum Romani euerſa ciuitate abiiſſent, Iudæi qui ſeſe in ſpeluncis & ſyluis abdiderant, egreſſi, ciuitatem reædificare cœperunt. Quod vt cognouere Romani, miſerunt eò Elium Hadrianum, qui ſic reliquias ciuitatis euertit, vt lapis ſuper lapidem non remaneret. Sed & edicto prohibuere Romani quenquam illic aut in circumiacente regione conſiſtere Iudæorum. Poſtmodum Elius modicam ædificauit ciuitatem, vbi iam ciuitas ſita eſt, quam etiam à ſuo nomine Eliam appellauit, quod nomen poſtmodum per tempora longa retinuit. *Iudæi vt ciuitatem reædificare vetiti.*

Conſtat ergo primam vrbem non eſſe reædificatam, quandoquidem quæ nunc eſt ciuitas in alio loco ſita eſt q̃ illa primitiua. Locus enim vbi crucifixus eſt Dominus, & hortus in quo ſepultus eſt modo ſunt in medio ciuitatis, quæ tũc erãt extra portã (ſicut iã dictũ eſt) quo modo nũc cernim⁹ patibula crucéſq; reorũ extra ciuitates eſſe.

K Itaque hæc illa ſunt quæ Chriſtus Iudæorum loco pariter & genti ſuperuentura cum lachrymis prænuntiauit. Sed quis iam vilis poſſit verbis conſequi voces flentium, deſperantium lamenta, miſerorum ſingultus, morietium gemitus, quibus inter tot & tanta mala vndique ciuitas reſonabat? Sed auerterat ab illis miſericordiam ſuã Deus propter nimis pertinacem gentis impietatem, & maximè quia Chriſti lachrymas verámque futurorum malorum prænuntiationem obſtinatis contempſerant animis.

Prædixerat enim: Quum videritis circundari ab exercitu Ieruſalem, tunc ſcitote quia appropinquauit deſolatio eius. Tunc qui in Iudæa ſunt fugiant ad montes, & qui in medio eius diſcedant, & qui in regionibus non intrent in eam, quia dies vltionis hi ſunt, vt impleantur omnia quæ ſcripta ſunt. Væ autẽ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Erit enim preſſura magna ſuper terram & ira populo huic. Et cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & Ieruſalẽ calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora nationum. Tantorum autem malorum cladiúmque cauſam oſtendit, dicens. *Luca 21. Omnia à Chriſto prænuntiata.*

Eo quòd non cognoueris tempus viſitationis tuæ.

Greg. Creator quippe omnium per incarnationis ſuæ myſte rium hanc viſitare dignatus eſt, ſed ipſa timoris & amoris illius recordata non eſt. Tempus viſitationis tuæ, inquit,
Theoph. id eſt, mei aduentus. Veni enim viſurus & ſaluaturus te. Quod ſi cognoſceres & in me crederes eſſes pacata Romanis, & ab omnibus exempta periculis, ſicut & omnes qui in Chriſtum credebant euaſerunt.

Porrò tempus viſitationis illud fuit de quo Zacharias
Luca 2. prophetauerat, dicens: Per viſcera miſericordiæ dei noſtri
Iudæi ſimiles ægroto veteri. in quibus viſitauit nos oriens ex alto, tempus ſcilicet gratiæ quo Iudæos ingratos ſua corporali præſentia doctrináque & miraculis Dei filius non ſecus ac diuturni temporis morbo laborantes, medicus cœleſtis viſitauit. Sed malitia ſua atque inuidia cæci, quem tam ex prophetarũ vaticiniis quàm eius operibus noſſe poterant ſi voluiſſent, cognoſcere noluerunt. Vnde & ſuper eorum cæcitatem conqueritur dominus per Prophetam, dicens: Miluus in
Iere. 8. cœlo cognouit tempus ſuum, turtur & hirundo & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini. Propter hanc eorum ſpontaneam cæcitatem benigna Chriſti viſitatio perditionis eorum extitit occaſio, ſecundum quod eis longè antè prædixerat.

Exod. 33 Populus duræ ceruicis es, ſemel aſcendam in medio tui, & delebo te. Nempe Dei patientiam, ſcelerum ſuorum impunitatem exiſtimantes, ea grauiter & longo tem
Rom. 2. pore fuerant abuſi, diuitias bonitatis & patientiæ & longanimitatis eius contemnentes, ignorantéſque quoniam benignitas dei ad pœnitentiam eos inuitabat. Verum illi ſecundum duritiam ſuam & impœnitens cor theſaurizabant ſibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei. Propterea (inquit Eſaias) expectat dominus vt miſereatur veſtri.

Iſa. 30. Vbi autem emendatio tandem nulla eſt, viſitat Dominus iniquitatẽ patrum in filios, in tertiam & quartam ge-
Iudæos in odio Chriſti perſiſtere. nerationẽ. Porrò Iudæi in illo odio quod aduerſus Chriſtum à ſe crucifixũ ſemel conceperunt, vſque adhuc contumaci furore perſiſtunt. Nã & Chriſtum in membris ſuis ſunt perſequuti, & Apoſtolos eius Petrum & Ioannẽ ce-
Act. 5. ciderunt, Iacobum percuſſerunt gladio, Paulũ lapidatum
Act. 12. pro mortuo reliquerunt, Stephanum verò lapidibus obruentes

ruentes necauerunt, imò & ſi facultas daretur, ipſum Dei filium denuo crucifigerent, vt nihil miremur ſi ſanguis Chriſti vſque adhuc ab eis requiratur. *Act 14.* *Act.6.*

Non tamen Iudæorũ gentẽ ex toto deleri vult Deus, quum ob multa, tum propter pia merita patriarcharum, Prophetarũ, & Apoſtolorum Chriſti, qui ſecundum carnẽ ex eorum populo prodierunt, tum propter eorũ apud Deum priſcam gratiam, qua peculiaris Dei populus olim extiterunt, tum quia Iudæi ſibi teſtes ſunt ſuæ reprobationis. Nã nec idola colunt, nec legem Moſi (tametſi nũc inutilẽ) præuaricantur, imò diſtrictè cuſtodiunt, nec tamẽ à Deo liberãtur, quo modo olim patres eorum clamauerũt ad Dominum cùm tribularentur, & de neceſſitatibus eorũ eripuit eos. Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorũ diſrupit. Sic enim erepti fuerãt de ſeruitute Ægypti, & poſtmodũ è Babylonica captiuitate lõgo poſtliminio reuerſi terram ſuam rurſus poſſederunt. M *Cur non deleti Iudæi.*

Et quoniam hanc nunc irrecuperabiliter amiſerunt, & grauiori diuturniorique pœna quàm vllo vnquã tempore progenitores eorũ multati ſunt, dubium non eſt eos aliquo ſcelere grauiori contaminari quàm fuerint vniuerſa crimina maiorũ, quãdoquidem illos Deus ſæpe liberauerit, hos autẽ in ea quæ nũc ſunt calamitate per annos iã mille & quingẽtos dereliquerit. Quod proculdubio crimẽ aliud nullũ eſt, quã incõparabile ſcelus interẽptiõis Chriſti. *Ob Chriſti mortẽ Iudæos pœnã dare.*

Promiſerat olim Deus quòd reduceret captiuitatem eorũ de cunctis locis, modo legem eius ſeruarent, nunc autẽ & legem eius ſeruant (vt dictum eſt) nec tamen liberantur, obſtat enim eis ſanguis Chriſti per eorum patres effuſus, quem & ipſi ſuis filiis ſuperinduxerunt, clamantes: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros, quem eluere propterea non poſſunt, quòd paternũ crimen hactenus approbarint. Illi occiderunt, iſti blaſphemant & oderunt, ambo facinus impleuerunt, illi manu, hi corde. *Mat.27.*

Sed & hanc ob cauſam non penitus delentur, vt ſint ipſi nobis iuge correctionis exemplum, & dum eos cernimus grauibus flagellari calamitatibus, ſollicitè caueam⁹, ne & ipſi incidamus in eorum incredulitatis exemplum. N

Præterea & hanc ob cauſam non delentur quoniã per eos in Chriſti fide confirmamur, dũ ex eorũ quos cuſtodiunt legis & prophetarum libris, ea quæ ſunt noſtræ in Chriſtum fidei aduerſum eos defendimus, & probamus.

Denique paſſionē noſtri redēptoris & alia pleraque noſtræ ſalutis myſteria per ipſos Iudæos (nempe miniſtros malos) operatus eſt Deus. Ipſi enim tametſi neſciētes faciūt ne mortis Chriſti domini noſtri obliuiſcamur, iuxta quod ait Pſalmiſta: Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos ne occidas eos, nequādo obliuiſcantur populi mei.

Quibus Iudæorum mala ſuperuenitūt Diſperge illos in virtute tua, quod & factū eſt. Moraliter antē valde nobis attendendum eſt, ne & ipſi (ſi tēpus noſtræ viſitationis nō agnouerimus) in ea mala quæ Iudæis ſuperuentura Dominus prænūtiauit, ſpiritualiter incidamus. Vnde operæpretiū eſt ea per ſingula repetendo diligētius expendere. Ait igitur: Primo, Venient dies in te, id

Incōmoda ſenectutis. eſt, cōtra te, videlicet, in inualida ac miſera ſenectute, quā do iā caligant oculi, aures obſurdeſcunt, nec cibi, nec vini quæ olim iam adeſt voluptas, membra tremūt, crura nutant, & vix breuis iam ſomnus capitur. Vnde ait quidam:

Iuuenalis.

Sed quàm continuis, & quantis longa ſenectus
Plena malis, deformem & tertum ante omnia vultum
Diſſimilémque ſui, deformem pro cute pellem
Pendentéſque genas, cum voce trementia labra
Et iam lene caput, madidíque infantia naſi,
Frangendus miſero gingiua panis inermi.
Vſque adeo grauis vxori natiſque ſibíque,
Vt captatori moueat faſtidia Coſſo. Et poſt pauca:
Præterea minimus gelido iam corpore ſanguis
Febre calet ſola, circumſilit agmine facto
Morborum omne genus. Item poſt:
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & luſcis inuidet, huius
Pallida labra cibum digitis capiunt alienis.

Orabat Propheta, dicens: Ne proiicias me in tempore ſenectutis, quū defecerit virtus mea ne derelinquas me. In iuuentute tempus interpellat pro omine, in ſenectute

Eccleſ. 12 non ita. Quid igitur facto ſit opus docet qui ait: Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ, & appropinquent anni de quibus dicas: Non mihi placent.

O Secundò dicit: Circundabunt te inimici tui vallo. Itaque poſt dies peccatricis vitæ adueniet dies mortis, cui

Iob 30. ſuccedēt pœnarū dies æterni, ſicut ſcriptū eſt: In memetipſo marceſſit anima mea, & poſſidēt me dies afflictionis.

Gregor. Agonizāte enim anima peccatrice in exitu eius à corpore,

pore, & ipſa ſuo modo dictas à Chriſto patitur aduerſitates & anguſtias. Circundabũt te, inquit, inimici tui vallo. Qui ſunt enim animæ maiores inimici q̃ maligni ſpiritus qui hanc à corpore exeuntẽ obſident, quã in carnis amore poſitam deceptoriis delectationibus fouent? Quam vallo circundant, quia ante mentis eius oculos reductis iniquitatibus quas perpetrauit, hanc ad ſocietatem ſuæ damnationis coartant, vt in ipſa iam vitæ extremitate deprehenſa, & à quibus hoſtibus circunfuſa ſit videat, & tamen euadendi aditum inuenire non poſſit, quia iam operari bona non licet, quæ quum licuit agere, contempſit. *Dæmones vt animã circundãt vallo.*

Itaque peccatricem animam inimici quaſi triplici vallo circundant, quando ei inter mortis anguſtias peccata cogitationum, loquutionum, & operum, ne ad ſpem ſalutis æternæ egredi poſſit, obiiciunt, vt quę prius ſe per multa dilatauit in ſcelere, ad extremum de omnibus anguſtetur in retributione.

Tertiò dicit: Et circundabũt te, ſua ſcilicet horribili præſentia ſpiritus maligni. Peccatricem nanq; animam doloribus & anguſtiis mortis preſſam vſque adeo obſident & circundant, vt qua euadere poſſit, non videat. *Vt animam circundant.*

Verbi gratia: Si perdix lateat ſub arbuſto, quod à mille canibus circundatur, ſintque in aëre circunfuſo falcones mille, venatores autem contis hanc euolare compellant, quantis illa arctatus anguſtiis? *Simile.*

Non ſecus ante mortis exitũ miſera peccatrix anima in corpore (quaſi in quodã arbuſtulo) latẽs, vndiq; ſepta ſuis hoſtibus premitur. Nam & dolorũ ſtimulis egredi vel inuita compellitur, egrediens autẽ inimicos ſe obſidentes effugere nequaquam poteſt. Vt merito dicat: Anguſtię mihi ſunt vndiq;. Quum autem iam inimicis ſuis in prædã venerit, ſerò lamentatur, dicens: Suſceperunt me ſicut leo paratus ad prædã, & ſicut catulus leonis habitans in abditis. *Dan. 13.*

Quartò dicit: Et coanguſtabunt te vndiq;. Cõcluditur enim tunc inter vitã & mortem, inter peractam culpam & pœnam promeritã, conſtringit eã mortalis vitæ terminus, & ancipitis ſententia iudicij, nec mitiganda nec reuocãda in æternũ. Dicebat moribũdus Saul diuini mandati præuaricator: Interfice me, quoniam tenent me anguſtiæ. P *Vt anima anguſtatur.* *2. Reg. 1.* *Greg*

Quintò dicit: Et ad terram proſternent te. Tunc anima per cognitionem reatus ſui ad terram cõſternitur, quum ipſius caro (quam vitam ſuam credidit) redire in pulue- *Vt ad terram proſternit.*

rem vrgetur,ſicut ſcriptum eſt:De terra facta ſunt omnia & in terram pariter reducentur. Porrò deſcendente in terram corpore rapitur anima ſepelienda in inferno iuxta quod dicit Pſalmiſta:introibunt in inferiora terræ,traden-

Iob.10. tur in manus gladij,partes vulpium erunt. Terram hanc appellat ſermo diuinus terram miſeriæ & tenebrarum,vbi nullus ordo,ſed ſempiternus horror inhabitat.

Sextò dicit: Et filios tuos qui in te ſunt, ſubaudis,proſternent tecum ad terram. Iſtos animæ pereuntis filios eius opera intelligimus, quæ tunc in terram proſternuntur,quando ad gloriæ meritum inutilia prorſus deprehenſa authorem ſuum deſtituunt & confundunt. Et ea tandem inutilia ſibi eſſe recognoſcit, quibus antè neglecto cœlo vitæ ſuæ tempus impendit. Sed & filij operum velut in terram proſternuntur, quandoquidem omnis facultas operandi de cætero penitus aufertur, dicente Salomone

Eccl.9. Nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia eſt apud inferos,quò tu properas.

Q *Greg.* Septimò dicit:Et non relinquent in te lapidẽ ſuper lapidem. Peruerſa etenim mens cum peruerſæ cogitationi adhuc peruerſiorem adiicit,quid aliud q̃ lapidem ſuper lapidem ponit? Sed in deſtructa ciuitate lapis ſuper lapidẽ non relinquitur, quia dum ad vltionem ſuã anima ducitur,omnis ab illa cogitationum ſuarum conſtructio diſſipatur,ſicut ſcriptum eſt:Exibit ſpiritus eius & reuertetur in terram ſuam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Duræ enim vel contra deum, vel proximum cogitationes, per lapidum ſignificationem intelligi poſſunt. Quur autem hæc omnia patiatur,ſubiungit dicens:

Lapis ſuper lapidem nõ relinquitur.

Eo quòd non cognoueris tempus viſitationis tuæ Siquidem prauam animam multis modis deus viſitare conſueuit:Nam aſſiduè hanc viſitat præcepto, aliquando autem flagello,aliquando verò miraculo,vt & vera quæ neſciebat audiat, & tamen adhuc ſuperbiens atq; contemnens aut dolore compuncta redeat,aut beneficiis deuicta multum quod fecit erubeſcat. Sed quia viſitationis ſuæ tempus minimè cognoſcit, illis in extremo vitæ inimicis traditur,cum quibus in æterno iudicio damnationis perpetuæ ſocietate colligatur,ſicut ſcriptum eſt.

Vt animã deus viſitat.

Luce 12. Quum vadis cum aduerſario tuo ad principem in via, da operam liberari ab illo,ne fortè trahat te ad iudicẽ, & iudex tradat te exactori,& exactor mittat te in carcerem.

Aduerſarius

Aduerſarius quippe noſter in via, eſt ſermo dei contrarius noſtris carnalibus deſideriis in præſenti vita, à quo ipſe liberatur qui præceptis eius humiliter ſubditur. Alioqui aduerſarius iudici, & iudex tradet te exactori, quia ex ſermone domini contempto reus peccator tenetur in examine iudicis. Quem iudex exactori tradet, quia hunc maligno ſpiritui ad vltionem trahere permittit, vt compulſam animam ipſe ad pœnam de corpore exigal, quæ ei ad culpam ſponte conſenſit. Exactor mittit in carcerem, quia per malignum ſpiritum in inferno detruditur, quouſque dies iudicij adueniat, ex quo iam inferni ignibus ſimul & ipſe crucietur.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et ingreſſus Ieſus in templum, cœpit eiicere vendentes & ementes, dicens illis: Scriptum eſt: Quia domus mea, domus orationis eſt. Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.

K Hic deſcribitur negotiantium in templo ſeuera ſed digna eiectio. Et ingreſſus, inquit, Ieſus in templum. Non habebat dominus vllum in ampliſſima ciuitate domicilium, ideóque templum (nempe patris ſui pallatium) ingreſſus eſt. Quod etiam Chriſtianos decet imitari, vt quum aliquò proficiſcuntur, domini templum primum adeant, dicente Pſalmiſta: Introibo in domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo. *Primo templum adeundum*

Sanè grauiter tulit dominus templum ſuum auaritiæ ſtudiis prophanari. Nam cœpit eiicere vendẽtes & ementes in illo. In Matthæo & Marco additur, quod menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit. Sacerdotes enim auaritiæ ſuæ conſulentes, in atriis templi animalium venditores ſtatuerant, vt hoſtias in promptu venales reperirent, qui de longinquo venientes has ſecũ adducere cõmodè non poterant. Ecce quàm aſtutè excogitauerãt ſacerdotes prophani, cultores mammonæ magis quàm dei, quibus artibus de populo ſub religionis prætextu prædas agerent, vt ſcilicet animalia quibus ad ſacrificia opus erat ipſi vẽderent, quæ à populo rurſus oblata reciperent. Et vt nulla excuſatio relinqueretur iis qui pecuniam non habentes quæ offerrent animalia emere non valebant, etiam illic nummularios ſtatuerant, qui mutuam illis ſub certa cautione pecuniam darent. *Sacerdotes in templo negotiantes.*

Et quia vſuras accipere prohibente lege nefas erat, aliam technam excogitarant, vt pro vſurariis collybiſtas in templo ponerent, qui pro mutuata pecunia varia tragemata & fructuum diuerſorum munuſcula vſurarum loco reciperent Tametſi & hoc lege prohiberetur, dicente Propheta vbi virum iuſtum deſcribit. Ad vſuram non commodauerit, & amplius non acceperit. In his grauiter Deus offendebatur. Tum ratione auaritiæ ſacerdotum, tum quòd huiuſmodi negotiationes exercebantur in templo dei. Tum quòd eo magis hæc eorum feruebat negotiatio, quo dies feſti ſolenniores agebantur. Tum propter nefarias quas illic exercebant vſuras, receptis donis pro pecunia mutuata.

Ezec. 18. *Peccatum graue in templo negotiatium.*

Ingreſſus itaque dominus templum cœpit eiicere tam ementes in illo quàm vendentes, qui de domo orationis ſpeluncam latronum effecerant.

Greg. Et quidem altiori myſterio Chryſtus qui narrauit mala ventura, & protinus templum ingreſſus eſt, vt de illo vendentes & ementes eiiceret, innotuit, quia ruina populi maximè ex culpa ſacerdotum fuit. Euerſionem quippe deſcribens, ſed vendentes in templo & ementes feriens, in ipſo effectu ſui operis oſtendit vnde radix prodiit perditionis.

S *Hiero.* Porrò inter omnia Chriſti miracula illud maximum fuit, vt tantam potentum hominum turbam, è loco in quo authoritate vigebant, vnus ſolus homo, & quidem pauper, & vſqueadeo illis cõtemptibilis, vt hunc poſt paucos dies crucifigerẽt, turbam inquam lucris ſuis cupidiſſimè intentam eiicere potuerit, quod vtique numeroſus non feciſſet exercitus. Nam igneum quidpiam ſydereúmque ex eius oculis elucebat, & diuinitatis ſuæ maieſtas ira refulgebat in facie, vt ex tanta multitudine reſiſtere nullus auderet.

Summum Chriſti miraculum.

Eſa. 56. Et dicebat illis: Scriptum eſt loquente Domino, quia domus mea (mihi dedicata & à me electa) domus orationis vocabitur, non domus negotiationis, non ſpectaculorum, non vanæ locutionis?

Aug in reg. Quid autem ſit ibi agendum docet: qui ait: In oratorio nemo aliud agat, niſi ad quod factum eſt, vnde & nomen accepit. Itaque ſi quis vendit eiicietur, & præcipuè ſi vendat columbas. Si enim ea quæ mihi à ſpiritu ſancto ſunt reuelata & credita aut in vulgus pretio vendidero aut abſque mercede non docuero, quid aliud facio niſi columbam, id eſt, ſpiritum ſanctum vendo?

Orig. *Negotiatio nefaria*

Generaliter

Generaliter autem docet ſeculares à Dei templo abeſſe debere contractus, ſpecialiter autem nummularios repulit, qui de pecunia Domini (id eſt, ſcriptura diuina) lucrum quærunt. Vos, inquit, feciſtis illam ſpeluncam latronum. Vbi Hieronymus. Latro eſt non ſacerdos, & templum Dei in ſpeluncam latronum conuertit, qui lucra de religione ſectatur, cultúſque eius non tam Dei cultus, quàm negotiationis occaſio eſt. Porrò vendentes in tēplo ſunt, qui hoc quod quibuſdam iure competit, ad prçmium largiuntur. Iuſtitiam enim vendere, eſt hanc pro præmij acceptione ſeruare. Emētes verò in templo ſunt, qui dum hoc perſoluere proximo quod iuſtum eſt nolūt, dúmque rem iure debitam facere contemnunt, dato patronis præmio emunt peccatum. *Ambr.* *Increpatio grauis.* *Vendentes & ementes.* *Greg.*

Sane quæ dicta iā ſunt faciendo, dominus ſignificauit futuros in eccleſia, qui ſua illic negotia potius agerent, vel certè qui illic ſceleribus ſuis occultandis haberēt receptacula, quàm vt Chriſti charitatem ſequerentur, & peccatorum confeſſione accepta venia, corrigerentur. Et vtique ſicut latent in ſpelunca latrones vt deprædētur, trāſeūtes, ita quidam in Dei tēplo ſub religionis pallio quaſi in occulto latentes ſectantur auaritiā ſicut ſcriptum eſt: Nunquid non ſpelunca latronum facta eſt domus iſta? T *Aug de quæſt euang.* *Iere. 7.*

Quis autem verbis explicare poſſet, quæ & quanta per Simoniacos & Gieſitas, id eſt, ementes & vendentes in Dei templo nunc fiant latrocinia. Adeò iā hæc inualuerunt vt pro licitis, imo etiam pro legitimis pertinaciſſimè à pleriſque defendantur. *Dei templum vt ſimonia contaminat.*

Nec finis horum, niſi hos CHRISTVS è templo eiiciens domum ſuam quæ domus orationis eſſe debet huiuſmodi latrocinantium colluuie reddiderit expurgatam. Nam ſacerdotio vitiato, quæ poſſet ſanitas eſſe in populo? Sicut enim de templo omne bonum egreditur, ita & de templo malum omne procedit. Sicut quum videris arborem arentibus foliis marceſcētem, mox intelligis quia vitium habet in radice, ſic quum videris populum indiſciplinatum, ſcito quia ſacerdotium eius non eſt ſanum.

Sed dicat aliquis: Quid hoc ſibi vult quòd miſericors & māſuetus dominus eos quos de tēplo eiecit non antè admonuit, ſed hos protinus verberibus & flagello de domo Domini exturbauit? Reſpōdetur, quia eū qui ſe peccare nō ignorat, ſed ſciēs peccat & volēs nec admoneti opus *Cur ſine præmonitione expulit.*

eſt,nec reddi certiorem. Quoniam ergo Iudæi qui ſacris literis edocti erant, non debere mercimonia exerceri in templo,ſed nec lucrum ex ſacrificiis quærere, vel ſcripturæ non credere,vel ſi credebant,cedere tamen nolebant, iuſtum erat vt à Domino palam ipſo opere,nulla monitione præuia corriperentur.

Nec enim ignorare poterant Dei templum orationis domum eſſe, ſed nec illud quod paulò antè ex Ieremia citatum eſt,nec illud in Oſee: Ego ego ſum dicit dominus, ego vidi in domo Iſrael horrendum, ibi fornicationes Ephraim, ibi rapinæ & vſuræ, vnde proueniunt diuitiæ affluentes. Sed nec illud incognitum erat eis quod fuerat dictum per Zachariam prophetam: Non erit vltra mercator in domo Domini.

Oſee.6. *Zach vlt.*

V Sed nec putandum eſt vllatenus fuiſſe profuturum, ſi ante verbera fuiſſent à Domino correptionis verbis præmoniti, qui procul dubio ipſius verba fuiſſent contempturi,ſicut modo in his qui ſcientes prudentéſque delinquunt(nempe qui ſcripturas nouerũt) conſpicimus,quos ſi quis verbis arguere vel vt reſipiſcant monere tentauerit,ex prauis reddet deteriores. Nec enim à ſuis reuocari queunt ſceleribus, donec peccandi facultatem vnà cum vita amittant. Verum quoniam peruerſa hæc eſſe omnia verbis redemptoris noſtri(id eſt,per ſacras paginas)indeſinenter inſtruimur,nunc vſque hoc agitur quod tunc factum fuiſſe perhibetur,quum dicitur:

Qui nunc incorrigibiles.

Et erat quotidie docens in templo.

Quia enim paſſioni proximus erat inſtabat docendo, ſuo nos informãs exẽplo,vt quo noſtræ mortalis vitæ termino propius accedimus,eo ſolicitius atq; inſtantius quę bona ſunt & Deo placita operemur,iuxta q̃d dicit Apoſtolus: Dũ tempus habemus operemur bonũ ad omnes.

Quando inſtantius operandũ. *Gal 6.*

Itaque redemptor noſter prædicationis ſuæ verba nec ingratis nec indignis ſubtrahit.Nam poſtquam diſciplinę rigorem eiiciendo peruerſos tenuit, donum gratiæ mox in eo oſtendit, quod erat, quotidie docens in templo, in templo quidem vbi omnes Iudæi conueniunt.

Optima commutatio.

Optima cõmutatio, quòd de domo negotiationis, facta eſt ſchola veritatis. Et vt inter doctrinã veram & fallacem prudenter diſcernas,ecce Chriſtus qui eſt ipſa veritas palam docet in templo,vbi falſi prophetæ.i.hæretici muſſitant in occulto. Sed & vſque adhuc Chriſtus docet in

Hic doctrinam diſcerne.

in tēplo, non ſolum per fideles ſuos prædicatores palam & corā omnibus in manifeſto, verumetiā per ſemetipſum in cordis occulto. Quū enim mentes fideliū ad cauenda mala ſubtiliter erudit, quotidie veritas in ſuo docet tēplo. *Greg.*

DOMINICA VNDECIMA POST PENTECOSTEN.

DIXIT Ieſus ad quoſdam qui in ſe confidebant tanquam iuſti, & aſpernabantur cæteros, parabolam iſtam. Lucæ 18.

Ex euāgelica parabola quæ præſenti lectione comprehenditur tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, duorum hominum in templum aſcenſio. Secundum eſt, eorundem in templo diſpar oratio, ibi: Phariſæus ſtās hæc apud ſe orabat. Tertium eſt, orationis vtriuſque diuerſa fructificatio, ibi: Amen dico vobis.

Circa primum dicit: Dixit Ieſus ad quoſdam qui in ſe confid. tanq. iuſt. Tota lectionis huius intentio eſt hominem ad humilitatem & orationem inducere. Inefficax enim eſt hominis oratio, ſi non humilitate ſubleuetur. Oratio autem humiliantis ſe nubes penetrat. Nec quicquā magis obſtat humanæ ſaluti quàm ſuperbia, quæ facit vt fallat homo ſemetipſum crimina ſua alleuiās, merita verò ſua defendens & extollēs, putās ſe aliquid eſſe cū nihil ſit. Et quia ſuperbia plus q̄ aliæ paſſiones vexat hominū mētes, ideo crebrius de hac euitāda nos monet Dñs. A *Eccleſ. 35* *Superbia pernitioſa* *Theoph.*

Eſt autem ſuperbia Dei contemptus. Quoties enim aliquis nō Deo ſed ſibi adſcribit bona quæ facit, quid eſt aliud, quàm Dei negatio? Occaſione igitur confidentium in ſeipſis, non autem totum attribuentium Deo, ſed & cæteros contemnentiū parabolam proponit, oſtendens quòd quanuis iuſtitia hominem Deo approximet, ſi tamen aſſumat ſuperbiam hominem ad infimum deiicit.

Et bene ait,dixiſſe Ieſum ad quoſdam, Quia ſui reputatione non erant de cõmuni ſorte & conuerſatione hominum,ſed ſingulariter ſupra cæteros homines eminentes,& tales ſe videri reputarique cupiebant,quales illi erant quibus per virum ſanctum dicitur:Ergo vos ſoli eſtis homines,& vobiſcũ morietur ſapientia. Qui in ſe,inquit, confidebant.Fallebantur miſeri. Nam ſi parum ſit confidendũ in alio,multo minus in ſemetipſo. Qui enim propriam imbecillitatẽ vitiáque ſua minus cognoſcens, plus quàm par eſt tribuit ſibi,à ſemetipſo magis quàm ab alio fallitur.Omnis enim de ſeipſo confidentia fallax eſt.

Iob.12.

Horum vana confidentia. Confidunt quidam in ſapientia ſua,quod tamen vanũ eſt. Quis enim Salomone ſapientior?qui tamen per mulieres deprauatus & infatuatus eſt. Quidam de viribus ſuis & fortitudine. Sed quis Samſone fortior?qui tamen & ipſe dolo mulieris periit. Vnde etiam per Sapientem dicitur: Antiquos gigantes confidentes ſuæ virtuti, percuſſit Dominus & execratus eſt.

3.Reg.11 *Iud.16.* *Eccl.16.*

Quidam confidunt in diuitiis, quibus per Prophetam dictũ eſt:Væ qui opulenti eſtis in Sion,optimates,capita populorum. Et ſequitur poſt pauca:Qui ſeparati eſtis in diẽ malum. De quibus & per alium Prophetam dicitur: Vbi ſunt qui argentũ theſaurizant & aurũ in quo confidunt homines?Exterminati ſunt,& ad inferos deſcenderũt.Omnibus autẽ his per Ieremiã Dominus loquitur,dicens:Nõ glorietur ſapiẽs in ſapiẽtia ſua,& non glorietur fortis in fortitudine ſua,& non glorietur diues in diuitiis ſuis,ſed in hoc glorietur qui gloriatur, ſcire & noſſe me.

Amos 6. *Baru.3.* *Iere 9.*

Apud ſe prudẽtes. Sed & quidã confidunt in prudentia & aſtutia ſua, & pereunt vt Achytophel, cui ſua prudentia cauſa fuit vt ſeſe laqueo ſtrangularet.Ait ſapiens quidã multos optare,Eloquiũ & famã Demoſthenis aut Ciceronis. Et vtique in ſuam perniciem. Subdit enim:

Iuuenal.

Eloquio ſed vterque perit orator,vtrunque
Largus & exundans leto dedit ingenij fons.
Ingenio manus eſt & ceruix cæſa, nec vnquam
Sanguine cauſidici maduerunt roſtra puſilli.

Sperata longæuitas fallit. Quidã etiã confidunt in vitæ ſuæ diuturnitate, & falluntur,ſicut ille diues in Euangelio qui dicebat: Anima mea habes multa bona poſita in annos,requieſce,comede,bibe,epulare. Cui à Deo dictum eſt:Stulte hac nocte animã tuam repetunt à te. Quæ autem cõgregaſti cuius erunt?

Luce 12.

erunt ? Plerique etiam confidunt in carnalibus amicis,
quos nõ virtus,ſed fortuna cõciliat.Et quidẽ,vt ait Boët.
quem proſperitas fecit amicũ, infortunium faciet inimi-
cũ.Quidam in virtute exercitus confidunt &armis Qui-
dam in corporum medicis,quaſi per eos eſſe poſſint im-
mortales.De quibus omnibus per Ieremiam dicitur:Ma- *Iere.17.*
ledictus homo qui confidit in homine,& ponit carnẽ bra
chium ſuum,& à Domino recedit cor eius.

Quidã denique in ſua quaſi iuſtitia confidunt, quales B
erãt de quibus hic dictum eſt:Qui in ſe confidebant tan- *Iob.9.*
quã iuſti.Quum tamen non iuſtificetur homo compoſi-
tus Deo.Cũ enim ſederit rex in ſolio maieſtatis ſuę,quis
gloriabitur mũdum ſe habere cor?Nõ intres,inquit Pſal.
in iudiciũ cum ſeruo tuo Domine, quia nõ iuſtificabitur
in cõſpectu tuo omnis viuẽs. Nulli etenim hominum de *Cur de me*
ſuis eſt quaſi meritis gloriãdum,quum propter multa, tũ *ritis non*
quia iuſtitiæ ſuæ incertæ ſunt.Sicut enim aurũ Sophiſti *ſit gloriã-*
catum,vero auro ſimile eſt,ſic & iuſtitia ſimulata,iuſtitiæ *dum.*
veræ. Nemo etiã ſcire poteſt num opera ſua coram Deo
iuſta ſint,nécne,iuxta quod dicit S.Iob: Etiam ſi ſimplex *Iob.9.*
fuero,hoc ipſum ignorabit anima mea.Vnde & Apoſt.Ni *1.Cor.4.*
hil, inquit, mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus
ſum.Tũ quia iuſtitiæ noſtræ nõ adeò puræ ſunt,quin ali-
qua ex parte ſint maculatæ iuxta quod Eſaias ꝓpheta ve
raciter cõfitetur,dicẽs:Facti ſum⁹ vt immũdi omnes nos, *Eſa 64.*
& quaſi pãnus mẽſtruatæ vniuerſę iuſtitiæ noſtrę.Vix eñ *Quid de*
quicquã boni agim⁹ cui nõ ſe vel ambitio ingerat,aut va *humana*
nitas,aut aliquid intẽtionis peruerſę.Sed qđ iuſtitias no- *iuſtitia*
ſtras proferamus quũ ſcriptũ ſit:Ecce cœli nõ ſunt mũdi in *ſentiendũ.*
cõſpectu eius,quãto magis abominabilis &inutilis homo, *Iob.15.*
qui bibit quaſi aquã iniquitatẽ ? Tum quoniã iniquitates
noſtræ(ſine quibus nõ viuimus)multæ ſunt,dicẽte Salom.
Septies in die cadit iuſtus.Et alibi:Non eſt homo iuſtus in *Prou.14.*
terra,qui faciat bonum & non peccet.Quis igitur dicere *Eccl 7.*
poterit:Mundum eſt cor meum,purus ſum à peccato? *Prou.20.*

Tum quia iuſtitiæ noſtræ ſtabiles non ſunt. Nam quis
vſque adeò iuſtus eſt,vt à iuſtitia ſua non poſſit excidere?
Ceciderunt angeli in cœlo , cecidit etiam vir ſecundum
cor dei ſanctus Dauid,cecidit & apoſtolus Petrus. *Iuſtitia ho*

Tum quia iuſtitiæ noſtræ necdum diſcuſſę ſunt,nec ap- *minis nec-*
probatæ. Oportet enim eas ad examen iuſti iudicij Dei *dum diſ-*
adduci,ipſo iudice dicente : Quum accepero tempus,ego *cuſſa.*

Greg. iuſtitias iudicabo. Sæpe etenim iuſtitia noſtra ad examen iuſti iudicij Dei deducta iniuſtitia eſt, & ſordet in oculis iudicis, quod in intentione fulget operantis. Et vnde rur-
Iob. 9. ſus ſcriptum eſt: Si æquitas iudicij quæritur, nemo audet pro me teſtimonium dicere: ſi iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtendere me vo luero, prauum me comprobabit.

Tum quia neſcit homo num ipſe placeat Deo nec ne,
Eccl 9. iuxta quod per Salomonem dicitur: Sunt iuſti & ſapientes, & opera eorum in manu Domini, & neſcit homo vtrum amore an odio dignus ſit, ſed omnia in futurum reſeruantur incerta.

C Et aſpernabantur, inquit, cæteros, quos omnes eſſe peccatores iudicabant. Illi duplo peccabant. Nempe contra Deũ ſuperbiebant in ſe & ſua iuſtitia confidentes: cõtra proximũ verò, quòd hunc iudicabant, contemnebant, &
Gregor. 23 mor. aſpernabãtur. Porrò quatuor ſunt ſpecies, quib⁹ omnis tumor arrogãtiũ & interioris ſupbię demõſtratur, videlicet
Superbiæ interioris modi quatuor. Quum bonum aut à ſemetipſis habere ſe æſtimant, aut ſi ſibi deſuper datum credunt, pro ſuis ſe hoc accepiſſe meritis putant, aut certè quum iactant ſe habere quod non habent, aut deſpectis cæteris ſingulariter videri appetunt habere quod habent. Vnde & Phariſæus hic bonorum operum ſibi merita ſingulariter tribuit.

Putãtes à ſeipſis eſſe quæ habẽt Errant autem & ſeſe fallũt (vt de primis loquamur) qui ſe quæcunque bona ſua, vtputa diuitias, ſanitatem, honores (quaſi ipſi ſibi Deus eſſent) à ſe habere exiſtimant, dicente Apoſtolo: Quid habes quod non accepiſti? Si au-
1. Cor. 3. tem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Hi profectò diabolum imitantur, qui per elationem dixit: Ego feci meipſum, dominum neſcio. Audiat interim vel ipſum Dominum dicentem: Sine me nihil poteſtis facere. Quid enim ſine ipſo poſſemus boni facere, qui ne bonum qui-
2. Cor. 3. dem à nobis cogitare valemus? Non ſumus, inquit Apoſtolus, ſufficientes à nobis, quaſi ex nobis, aliquid cogitare, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.

Quòd ſi dicas: Ego hæc & hæc meis laboribus & pro-
Deut. 32. pria conflaui induſtria, iuxta illud: Manus noſtra excelſa, & non Dominus fecit hæc omnia. Scias te & ipſas vires & induſtriam ipſam à Deo accepiſſe.

Falluntur & ſecundi, qui videlicet accepta bona ſe me-
Rom. 11. ruiſſe putant, reclamãte Apoſtolo & dicente: Quis prior dedit

dedit illi,& retribuetur ei? Hæc eorum mendax ſuperbia & dei liberalitatem euacuat,& Deum reputat ſuorum donorum non largitorem eſſe ſed venditorē, & Deum ipſis pro eorum meritis putat obligatum. *Qui ſuis tribuunt meritis.*

Et quum nemo poſſit Deo ſatisfacere pro eo quod creauit, quid reddet pro eo quod ſemetipſo tradito redemit, pro eo quod clementer pepercit delinquenti,ſeruauitq; & nutriuit?Itaque ne euaneſcamus per ſuperbiam noſmetipſos fallentes,ipſe nos erudire dignatus eſt,dicens:Quū feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis,dicite:Serui inutiles ſumus,quod debuimus facere fecimus. Quum enim iniūcta facimus,perſoluimus quod debemus,& ſerui inutiles ſumus,quia Deo(qui bonorum noſtrorum non indiget)nihil adiicimus.Et quis eſt qui ſibi iniuncta omnia fideliter peragat, & totum quod debet Deo perſoluat?Per virum ſanctum dicitur : Si voluerit homo cum Deo contendere,non poterit reſpondere ei vnum pro mille. Quid igitur is qui merita prætendit, aliud ſuis operibus quàm infernum promeruit ? Hoc enim idem vir ſanctus intelligebat dum ait:Verebar omnia opera mea ſciens quia non parceres delinquenti.Si quæ tamen ſint hominum merita bona,quid aliud ſunt quàm dona Dei, qui nihil in nobis præter ſua dona coronat? *Luce 17.* *Iob 9.*

D

Grauius autem fallunt ſemetipſos atq; delinquunt qui ſeſe iactant mēdaciter de his quæ non ſunt aſſequuti.Vnde cuidam dicitur:Dicis quia diues ſum & locupletatus,& nullius egeo,& neſcis quia tu es miſer &miſerabilis & pauper & cæcus & nudus.Verum qui eiuſmodi eſt,audire debebat Apoſtolum dicentem:Qui ſe exiſtimat aliquid eſſe quum nihil ſit,ipſe ſe ſeducit.Quin & vaniſſimum eſt velle præ cæteris omnibus ſingulariter videri atque laudari etiam de his quæ habet.Scriptum eſt:Qui altam facit domum ſuam quærit ruinam, & quidam eo grauiorem quo per maiorem adrogantiam ædificat altius. *Apoc. 3.* *Gal. 6.* *Prou. 17.*

Dicat qui non humiliter ſentiens exaltat animā ſuam, cuius exaltatum eſt cor,& elati ſunt oculi,qui ambulat in mirabilibus ſuper ſe,dicat:Eleuās alliſiſti me.Et illud:Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens eliſiſti me valide. Nec mirum. Exaltauit enim cor ſuum honorari quærens, & ambiēs coli,nil metuens inuadere quod Dei eſt & quod Deus ſibi defendit,dicens:Ego Dominus.Gloriam meam alteri non dabo. Dignus qui incidat in exemplum illius *Iob. 30.* *Eſa 42.*

impij

Heſt. 4. impij qui à cæteris ſibi genua flecti, ſéque adorari cupie-bat. Qui quum ſe ſolum crederet dignum qui à potente monarcha foret ſummis honoribus ſublimandus, inuiſum ſibi virum iuſtum (cui etiam ſuſpendendo crucem paraue rat) rebus præter ſpem repentè mutatis, iuſſione regia pa làm coactus eſt honorare, ac tandem in patibulo quod il-li parauerat ſuſpendi. Sic enim diſpenſante Deo ſolet eue nire, vt qui propriam quærens gloriam proximum con-fundere nititur, ipſe humilietur peſſundetúrque, & æmuli gloriam videre cogatur inuitus, iuxta quod etiam præſen tis lectionis parabola docet, dicens:

Superbos ruere.

Duo homines aſcendebant in templum, vt orarent, vnus phari-ſæus, & alter publicanus.

Quantum phariſæi opinione iuſtitiæ eminebant in po pulo, tantum publicani præ cæteris peccatores habeban-tur. Et quoniam templum ipſum in alto (nempe in mon te Morhia) ſitum erat, homines iſti in templum aſcen-diſſe referuntur. Sed vt pauliſper ad tropologiam diuer-tamus attendamus multiplex eſſe templum, quò variè à diuerſis aſcenditur. Eſt enim templum virtutis, eſt tem-plum honoris, eſt templum cœleſtis gloriæ, & eſt tem-plum orationis piæ.

Templum virtutis & templum honoris.

Porrò templum virtutis & templum honoris Romæ olim hoc ſchesmate fuerunt ædificata, vt in templum ho-noris non niſi per templum virtutis pateret introitus, vt per hoc daretur intelligi, neminē niſi virtuoſum dignum eſſe honore. Ipſe etenim honor, non diuitiarum, non ve-ſtium, non formæ, non potentiæ præmium eſt, ſed virtu-tis, tametſi nunc iniquè hoc virtutis præmium plerunque cedat indignis, & immeritis conferatur.

In templum virtutis vt aſcendatur.

Aſcendunt in tēplum virtutis boni per tria, acſi per gra-dus tres, videlicet per cuſtodiam cordis & internorū, per honeſtam conuerſationē & diſciplinā morum, & per ſolici tam euitationem occaſionum peccandi, & ſcandalorum.

Mos hypocritarum.

Porrò mali homines atq; peruerſi in templum virtutis veraciter aſcendere nequaquam valent, ſed ſolum appa-renter. Atq; hoc etiam per tria, ſcilicet per iniquitatis ſuæ abſconſionem, per ſimulatæ honeſtatis oſtenſionem, per eorum qui meliores ſunt vituperationem.

In templum honoris vt aſcendatur.

Porrò in templum honoris ritè aſcenditur, per veram mentis humilitatē, per ſynceram animi ſimplicitatē, & per rectam proximorum dilectionē. In idem tēplum honoris conten-

contendunt aſcendere mali,per adulationem &cuiuſque rei ſimulationem & diſſimulationem,per emacem munerum largitionem , & per eorum quos ſibi impedimento fore ſuſpicantur perſecutionem & deſtructionem.

In templum cæleſtis gloriæ aſcenditur.

In templum autem cœleſtis gloriæ aſcendunt pij per diligentiam & alacritatem in operibus bonis, per æquanimitatem & patiẽtiam in aduerſis,& per virtuoſam perſeuerantiam in vtriſque,dicente Domino. Qui autẽ perſeuerauerit vſque in finem,hic ſaluus erit. *Mat. 10.* In idem templum fruſtra nituntur aſcendere mali, per redemptas ſibi pecunia peccatorum indulgentias, per labiorum non cordis frigidas orationes, per dilatas vſque ad mortem reſtitutiones & eleemoſynarum elargitiones.

F

In templum orationis cur aſcenditur.

In templum orationis aſcendunt boni, vt illic Deum piis precibus inuocent, vt ibidem Dei verbum attentis auribus & credula mente audiant, & vt illic ad ſalutem Chriſti ſacramenta percipiant.

Peruerſe in templũ aſcendunt

In idem templum aſcendunt plerique cauſa quæſtus & auaritiæ. Quidam impudici, cauſa ſpectandarum formarum & laſciuiæ, præſertim fœminæ quædam vaniſſimæ quæ ſpectatum veniunt ſpectentur vt ipſæ. Quidam verò cauſa vanitatis & ſuperbiæ,qui pompaticè ingrediũtur domum Domini, quales ſunt ij qui apparatum pretioſi veſtitus illic oſtentare gaudent. *Amos 6.* Sed (vt iam dictum eſt)orãdi gratia domus orationis adeũda eſt. Iuxta quod hic dicitur: Duo homines aſcenderunt in templum vt orarent,dicente Domino per Prophetam:Domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus. *Eſa. 56.*

Et licet aduenerit tempus de quo Dominus cum Samaritana loquutus eſt,dicẽs: *Ioan. 4.* Mulier crede mihi,quia veniet hora quãdo neque in mõte hoc, neque in Ieroſolymis adorabitis patrem. Et poſt pauca:Venit hora & nũc eſt,quãdo veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate. Potius eſt tamen(dũ fieri poteſt)vt Deum oraturus domũ orationis adeat. *Potius in templo orandum.* Tum propter aliorum per bonũ exemplum ædificationem. Tum propter ſimul orantium ſuffragium & cõmunionem,vt per multorum orationes tuæ preces quæ forſan aliàs inualidę fuiſſent,corã Deo cõmendentur.Citius enim exaudiũtur deprecãtes multi quàm ſinguli. Tum propter ſanctorũ angelorũ aſſiſtẽtiã.Adeſſe enim ſolẽt orãtibus,vt & ſpirituum malignorũ inſidias arceant,& vt gemitus & preces & precã-

tium

tium lachrymas offerant coram Deo. Vnde eſt illud archangeli Raphaelis ad Tobiam: Quando orabas cum lachrymis & ſepeliebas mortuos, & relinquebas prandium tuum, & mortuos abſcondebas per diem, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino. Tunc propter ſanctorum, quorum illic nobis ingeritur recordatio ſuffragium & interceſſionem, ſicut ſcriptum eſt: Voca ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere. Tum denique propter ſalutarem Chriſti domini & ſaluatoris noſtri in adorando ſacroſanctæ Euchariſtiæ ſacramento corporalem præſentiam, quam credimus orantibus non parum prodeſſe. Vnde & latronis cum Domino crucifixi precatio citam exauditionem promeruit, qui Chriſtum præſentem cum ingenti fide precabatur.

Tob. 12. *Iob. 5.* *Luca 23.*

G Vnus phariſæus, inquit, & alter publicanus. Phariſæus à phares dicitur, quod idem eſt quod diuiſio, quaſi à cæteris per proprias traditiones abundantiori iuſtitia, maioríque religione diuiſus. Gerebant in fronte & ſiniſtra manu circundatas membranas, quę decalogo legis erant inſcriptæ. Quin & ſpinas palliorũ ſuorum angulis innexas habebant, quatenus earũ punctione commoniti, diuinorum memores eſſent præceptorum. Quos nunc quidem imitãtur hypocritæ nonnulli, qui exercitium quidem habẽt lectionis ſacrarum literarum, quaſi inſcriptas illas mẽbranas, & diuinorũ memoriam præceptorum, quaſi ſpinas, vt extrinſecus appareant ſancti, quum ſint intrinſecus prophani & polluti, quibus dicitur in Euãgelio: Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum & omni ſpurcitia.

Ridenda vanitas phariſæorum. *Phariſæorum imitatores.* *Mat. 23.*

Publicani autem dicebantur vectigalium & tributorũ, quæ Romanis præſtabantur publici exactores, qui Iudæis de libertate ſe iactare ſolitis mirum in modum erãt exoſi. Vnde & hominem quemlibet apertè peccatorem, publicanum vocitabant. Et tamen citius eiuſmodi homines à peccatis reſipiſcentes conuertuntur ad Dominum, quàm fictè boni, quos phariſæus ſignificat. Nam peruerſi difficilè corriguntur. Vnde & Dominus ad phariſæos loquutus eſt, dicens: Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei. Sed quid & qualiter orauerint, ſequenti Homiliæ reſeruetur.

Eccleſ. 1. *Mat. 21.*

HOMI-

HOMILIA ALTERA.

PHariſæus ſtans hæc apud ſe orabat. *Lucæ* 18.

In præcedentibus dictum eſt de duorum diſſimilium hominum in templum aſcenſione, hic dicendum eſt primo de eorum diſpari oratione. Secundo, de orationis vtriuſque longe diuerſa fructificatione, ibi: Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus.

Circa primum dicitur: Phariſæus ſtans hæc apud ſe ó- H
rabat: Per phariſæum & publicanum docet nos Dominus quomodo ſint ei porrigenda precamina, ne ſit infructuoſum orationis negotium. Condemnatus eſt, enim Phariſæus, quum incautè oraret. Orans igitur Phariſæus ſtabat, vtique eleuatus, non contemplatione mentis, ſed tumore elationis. Superbia enim in exteriori geſtu eius primum eſt declarata. Non ſic didicerat à Propheta, qui ait: Vultu in terram demiſſo adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Et rurſus: Venient ad te curui filij eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum. Abraham loquututus cum Domino, cecidit in faciem ſuam, & confeſſus eſt ſe puluerem & cinerem eſſe.

Chryſ. *Quo habitu oràdũ.* *Eſa 49.* *Eſa 40.* *Gen. 18.*

Porrò phariſæus ſui Deíque cognitione cæcus, nec inclinatus, nec proſtratus, nec genua flectens incaſſum oraturus in templũ aſcenderat. Cui pleroſque non diſſimiles videmus, qui in tẽplo Deum adoraturi vix alterum genu flectere dignantur. Sed phariſæum nequicquam orantẽ attendamus. Phariſæus, inquit, ſtans hæc apud ſe orabat. Apud ſe orabat, quia quod mẽte vana ſibi placens conceperat, non autẽ inſpiratus à Deo, proferebat. Nec enim poſtulabat in corde eius pro ipſo ſpiritus ſanctus gemitibus inenarrabilibus. Sed & apud ſe orabat, nõ apud Deum, quia ad ſeipſum per ſuperbiæ peccatum redibat. Deus enim ſuperbas ipſius preces non acceptabat, ſed reüciebat. Reſpexit in orationẽ humilium, ait Pſalmiſta, & non ſpreuit precem eorũ. Nec mirum, quia non niſi humiliũ ſemper & manſuetorum ei placuit deprecatio. Iſte autẽ non ſic orabat. Nã quũ eius preces debuiſſent cœlum penetrare, inanis gloria ſua faciebat, vt orans apud ſe eſſet, quũ vera & humilis oratio extra ſe rapiat orantem. Sed quemadmodum orauerit attende.

Apud ſe orabat.

Sequitur enim:

Deus gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri.

Manifeſtũ eſt quia hæc dicens apud ſe orabat, eo quòd ſibi placens orabat, qui ſic cœpit: Deus gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum.

Bene à gratiarum actione orationẽ videtur inchoaſſe (ſiquidem illa maioribus dignum reddit beneficiis) ſed male & ineptè bene cœptam proſequutus eſt orationem, quum ait: Quia non ſum ſicut cæteri hominum. Nō reprehenditur ergo quia Deo gratias agebat, ſed quia nihil ſibi addi cupiebat. Ergo iam plenus es ô phariſæe, iam abundas. Non eſt quare dicas: Dimitte nobis debita noſtra. Porrò iuſtus in principio accuſator eſt ſui. Iſte alia ingrediebatur, quandoquidem in orationis ſuæ principio ſui commendator, & omnium aliorum accuſator eſſe maluit. Nec mirum. Nam ſicut ad iuſtos pertinet confeſſio peccatorum, ita ad ſuperbos defenſio meritorum.

Aug. de verb. Do.

Prou. 18.

Non ſum, inquit, ſicut cæteri homines. Vbi Auguſt. Diceret ſaltem, ſicut multi homines. Quid eſt, ſicut cæteri homines, niſi omnes præter meipſum? Ego, inquit, iuſtus ſum, cæteri peccatores. Potius dixiſſe debuiſſet: Non ſum ſicut cæteri homines iuſti, quia peccator ego ſum. Nec ſum ſicut cæteri peccatores, quia illis omnibus amplius peccaui. Sed quoniam maluit dicere, non ſum ſicut cæteri homines peccatores, qui ſolus iuſtus ſum, omnes alios contemnendo, reuera non erat ſicut cæteri peccatores, ſed amplius omnibus peccans. Quales autem cæteros omnes reputabat, oſtendit dicens: Raptores, iniuſti, adulteri. Fefellit ſeipſum miſer, qui ad prauitates delinquentiũ reſpicere malebat potius, q̃ ad virtutes meliorũ.

De verb. Domini.

Phariſæus vt amplius omnibus peccans.

Raptoribus ſe iactat meliorem, quum ipſe raptor eſſet dicente Domino: Væ vobis Scribæ & Phariſæi, qui comeditis domos viduarum oratione longa orantes. Quod vtiq; faciẽdo latronibus & raptoribus ſceleratior extitit.

Et Phariſæus raptor.

Mat 23.

Et attende quemadmodum Phariſæus triplex crimen cæteris hominibus imponit, dicens: Raptores, iniuſti, adulteri. Nam omne quod eſt in mundo, aut concupiſcentia carnis eſt, quã tribuit adulteris, aut concupiſcentia oculorũ, quæ eſt auaritia, quã adpingit raptoribus, aut ſuperbia vitæ, quã imputat iniuſtis. Magna eſt enim iniuſtitia,

1. Ioan. 2.

deo nolle ſubeſſe. Porrò cæteris omnibus hæc quæ enumerat vitia imponendo, dum ad ſpecialia eorum crimina deſcendit,vtique grauius quàm antè peccauit,vbi tantum in genere cæteros eſſe dixerat peccatores,quibus ſe diſſimilem eſſe gloriabatur.

Cæterùm cùm phariſæus ab his tribus vitiis ſe dicit alienum, non dicit quòd ſit ſicut cæteri homines, inuidi, detractores præſumptuoſi,& arrogantes,quod vtique verè dixiſſet, quandoquidem omnes illos prauitate ſuperaret. Verùm vſqueadeò de ſua falſa iuſtitia gloriabatur, quòd vera ſua vitia non attendebat.Sed nondum ſeſe iactandi,cæteróſq; omnes diiudicandi contemnendíq; finis. Sequitur enim:

Velut etiam hic publicanus.

Ecce (inquit Auguſtinus) ex vicino publicano, maior eſt tumoris occaſio,ſicut inquit publicanus iſte:Ego ſolus ſum,iſte de cæteris eſt,Non ſatiauerat contemptum eius (inquit Chryſoſtomus)tota humana natura,ſed & publicanum aggreſſus eſt.Moderatius autē peccaſſet, ſi publicanum prætẽriſſet. Nunc autem vno verbo & abſentes inuadit,& vulnera præſentis laceſſit.Non eſt autē ô phariſæe gratiarum actio inuectiua aliorum. Si regratiaris deo,ipſe tibi tantum ſufficiat,nec te ad homines transferas,nec proximos condemnes. In hoc ſanè diſcrepat elatus à conuitiatore.Is enim in alios conuitiis vtitur,ille ſe temeritate mentis extollit. I *Baſilius.*

Oritur autem in homine ſuperbia, quòd ſolùm conſyderat quæ habet bona,& in aliis tantum attendit quæ habent mala. Non ſum, inquit, velut hic publicanus. Non ſic docet Sapiens qui ait:Ne irrideas hominem in amaritudine animæ, eſt enim qui humiliat & qui exaltat circũſpector Deus. Porrò contra ſeſe cõmendantem phariſæum per eũdem dicitur:Non te iuſtifices apud Deum, quoniā agnitor cordis eſt ipſe.Sanè ex verbis phariſæi quibus humiliari meruit poſſumus è diuerſo formā humilitatis qua ſublimemur aſſumere,vt ſicut ille cõſyderatis & peiorum vitiis & ſuis virtutibus elatus eſt ad ruinā,ita nos nõ noſtra ſolum pigritia,ſed & meliorũ virtutibus inſpectis,humiliemur ad gloriam , quatenus vnuſquiſq; noſtrum hæc apud ſe ſupplex ac ſummiſſus obſecret:Deus omnipotens miſerere ſupplici tuo,quia nõ ſum ſicut innumeri ſerui tui, cõtẽptu ſeculi ſublimes,iuſtitię merito glorioſi,caſtitatis *Hinc ſuperbia.* *Eccl 7.* *Ibidem.* *Beda.* *Precationis piæ formula.*

laude angelici,velut etiam multi illorum qui poſt flagitia publica pœnitendo,tibi meruerunt eſſe deuoti. Qui etiam ſi quid boni tua gratia largiente fecero, quo ſine hoc faciam,quáve à te diſtrictione penſetur ignoro.

Et quoniam non ſatis eſt declinare à malo,niſi & aliam iuſtitiæ partem quis habeat quæ eſt facere bonum, ideò cùm hactenus ſe commendauerit de prima parte iuſtitiæ, id eſt,quia malum non fecit, mox conſequenter ſeſe iactat quia fecerit bonum,dicens:

Ieiuno bis in ſabbato,decimas do omnium quæ poßideo.

K. Sabbati nomine,tota ſeptimana Hebræo loquendi more cenſetur.Ieiunabant enim Iudæi, vt inquit Theophylactus,ſecunda & quinta feria.Itaque quum in cæteris hominibus duas peccatorum ſpecies commemoraſſet, viciſſim ſe de duabus iactat virtutibus,& adulterio quidem opponit ieiunium, eo quòd ex gula & crapula libido proficiſcitur.Ex voluptate enim eſt laſciuia.Et quidem rectè feciſſet,ſi intentione pia ieiunaſſet.Nunc autē temerè gloriatus eſt de ieiunio,qui non ad Dei beneplacitum,ſed ad iactantiam ieiunabat. Nam ipſe erat de numero illorum de quibus in Euangelio diſcipulis ſuis Dominus loquutus eſt,dicens:Quum ieiunatis,nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes, exterminant enim facies ſuas,vt pareāt hominibus ieiunantes.Nihilominus tamen cùm ſe de ieiunio commendari appetit,teſtis eſt phariſæus ipſe,ieiunium opus pium & bonum eſſe, alioqui de ieiunio nequaquam fuiſſet gloriatus,tametſi nunc hæretici ieiunium ipſum ſicut & cætera bona opera eludant atque abiiciant. Vbi Ambroſ.Vide quanta ſit virtus ieiunij, vt ſputo ſuo ieiunus homo ſerpentem interficiat, & multo magis diabolum ipſum, ſerpentem vtique ſpiritalem.

Cæterorū vitiis vt ſuas virtutes oppoſuit.

Mar.6.

Phariſæus ieiunium cōmendat.

Porrò rapacitatis & iniuſtitiæ vitio obiicit aliud bonū dicens:Decimas do omniū quæ poſſideo. Ac ſi dicat:Vſq; adeò rapinas & iniquitates refugio,vt & mea nullo cōſtrictus præcepto contribuam. Lege quidē præcipitur,vt filij Iſrael frugum cæterorúmq; prouentuum ſuorū decimas perſoluerent.Phariſæi autem & ſcribæ vt cæteris decimas dantibus iuſtiores viderentur, non ſolum reditus frugum verum minima quæq; olerum decimabant. De qua vanitate ſua in Euangelio redarguuntur,dicente Domino:Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham,& anethum,& ciminum, & reliquiſtis quæ grauiora

Leu.27.

Mat.23.

ſunt legis iudicium,& miſericordiã, & fidem.Ecce quemadmodum orauit phariſæus. Quid rogauerit Deum (inquit Auguſtinus)quære in verbis eius,nihil inuenies. Aſcendit orare noluit Deum rogare,ſed ſeſe laudare, inſuper & roganti inſultare.

Ezechiel Propheta de oſtenſis ſibi cœli animalibus:Et totum, inquit, corpus plenum oculis in circuitu ipſorum quatuor. Corpora quippe animalium idcirco plena oculis deſcribuntur, quia ſanctorum actio ab omni parte circunſpecta eſt,bona deſiderabiliter prouidens,mala ſolerter cauens.Sed nos ſæpe dum aliis rebus intendimus, ſit vt alia negligamus. Et vbi negligimus,ibi proculdubio oculum non habemus. Nam ecce phariſæus ad exhibendam abſtinentiam, ad impendendam miſericordiam, ad referendas deo gratias oculum habuerat,ſed ad humilitatis cuſtodiam non habebat. Et quid prodeſt quòd contra hoſtium inſidias penè tota ciuitas caute cuſtoditur,ſi vnũ foramen apertum relinquitur vnde ab hoſtibus intretur? Ecce ciuitatem cordis ſui inſidiantibus hoſtibus per elationem apperuit, quàm fruſtra per ieiunia & orationes clauſit.Incaſſum munita ſunt cætera,quum locus vnus de quo hoſti pateret aditus,munitus non eſt. *Beda.* *Sancta animalia vt oculata.* *Simile.* *Greg.*

Sed forſan mirabitur aliquis quomodo phariſæus quũ pauca verba ſuæ laudis protulerit cõdemnatur, Iob verò quum plurima fuderit coronatur. Eo, ſcilicet quòd phariſæus talia dicebat criminando alios nulla ratione cogente.Iob verò vrgentibus eum amicis, & preſſuris prementibus,coactus eſt proprias virtutes referre ad Dei gloriam, ne à virtutis profectu homines deſiſterent. *Theoph.*

Legimus autem ſanctos ſua bona opera laudabiliter commemoraſſe, vel propter bonæ opinionis ſuæ conſeruationem, vel propter ſuæ ſpei in anguſtiis magnis corroborationem, vel propter Dei gloriam & proximorum ædificationem. L

Propter primum commendauit ſemetipſum Samuel fidelis Propheta Domini coram cœtu filiorũ Iſrael,quum annis multis iudicaſſet populum & iam ſenuiſſet, dicens: Conuerſatus ſum coram vobis ab adoleſcentia mea, vſque ad hanc diem,ecce præſto ſum.Loquimini de me coram Domino,& corã Chriſto eius,id eſt,Saul rege,vtrum bouem cuiuſquam tulerim aut aſinum. Si quempiam calumniatus ſum,aut oppreſſi aliquẽ,ſi de manu cuiuſquam *Licet ſeſe commendare ob ſuã conſeruationem.* *1.Reg.12.*

munus accepi, & contemnam illud hodie, reſtituámque vobis. Teſtis enim mihi eſt Dominus, quòd non inuenietis in manu mea quicquam mali.

Hæc loquutus eſt vir ſanctus coram populo, & coram Saul rege nouo, propter ſuæ bonæ opinionis defenſionem, præſentibus ſuis filiis, qui iam à paternis cœperant moribus declinare ad ipſorum pariter & regis correctionem.

Apoſtolus ſe cōmendauit. Act. 20. Eandem ob cauſſam Apoſtolus Paulus cōuocatis apud Epheſum maioribus natu eccleſiæ ſemetipſum virtuoſè & laudabiliter cōmendauit, dicēs: Vos ſcitis à prima die qua ingreſſus ſum in Aſiam qualiter vobiſcum per omne tempus fuerim, ſeruiens Domino cū omni humilitate & lachrymis. Et poſt pauca: Qua ꝑpter cōteſtor vos hodierna die quòd mundus ſum à ſanguine omnium. Nō enim ſubterfugi quominus annuntiarem omne conſilium Dei vobis. Et rurſum poſt pauca: Argentum & aurum, aut veſtem nullius concupiui, ſicut ipſi ſcitis.

Itaque quum propter obtrectantium maledicentiam vir iuſtus, præſertim is qui ponitur cæteris in exemplum aduertit famā ſuam periclitari, poteſt vtiq; propter ipſius tuitionem res à ſe bene geſtas citra culpam commemorare. Propter ſecundum, id eſt, ſpei corroborationem laudauit ſuam bene actam vitam Ezechias rex Iuda. Quum *Eſa. 38.* enim ægrotaret ipſe vſque ad mortem, & audiſſet Eſaiam prophetam in ſermone Domini ſibi dicētē: Diſpone domui tuæ, quia morieris tu & non viues, conuertit faciem ſuam ad parietem & fleuit. Atque vt ſpem (quæ tunc illi maximè erat neceſſaria) in ſemetipſo confirmaret, bene actam ſuperiorem ætatem ad memoriam reuocans, orabat, dicens: Obſecro Domine, memento quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum eſt in oculis tuis fecerim, & fleuit fletu magno. Dictúmque eſt ei per Prophetam à Domino: Audiui orationem tuam, vidi lachrymas tuas, & ecce ſanaui te. Die tertio aſcendes in templum Domini, & addam diebus tuis quindecim annos. *Commendat ſe ob ſpei corroborationem.*

Non ergo bona ſua commemorando diſplicuit qui deprecando & ſperando vitæ prolongationem apud Deum promeruit. Hinc liquido patet, quòd qui magnis animi anguſtiis eſt coarctatus, ne ſpes omnis ſe deſerat, bona opera ſua citra culpam poteſt ad memoriam reuocare.

Pro-

Propter hoc enim & ſanctus Iob ſuas pietates & opera bona commemorabat.

M Propter tertium,id eſt, Dei gloriam & ædificationem cæterorum compulſus eſt ſeſe commendare Paulus Apoſtolus,cuius candori pſeudoapoſtoli vt ab eo fideles auerſos ſeducerent,detrahebant.

Propter dei gloriã. 2.Cor. 12.

Veruntamen dum proprias virtutes viri ſancti prædicant, non ideo hoc faciunt vt apud homines ſui oſtentatione glorientur, ſed vt cæteros exemplo ſui inuitent & trahant ad ſalutem. Nam ſicut malis exemplis & rumoribus de proximo ſiniſtris plurimi deprauantur,ita & exemplis bonis & bonæ famæ odore ſaluifico,multi reſipiſcunt. Nunquam autem perfecti viri bona ſua retegunt, niſi eos aut aliorum vtilitas, aut grandis aliqua neceſſitas cogat.

Porrò damnabiliter ſe commendat qui vel ſuam hinc quærit gloriam, vel qui de his quæ non habet mendaciter ſe iactans gloriatur,ſed adhuc grauius peccat, qui vel ſe vel alios ob praua facinora laudat.Siquidem ab aſſentatoribus laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ & iniquus benedicitur.Sed quid?Et erunt,inquit Dominus, qui beatificant populum iſtum ſeducentes,& qui beatificantur præcipitati.

Damnabiliter ſe commendant. Eſa.9.

Sed ad literam redeundo, aduertere eſt quoniã quanto Phariſæus, ſuáque oratio, propter iactantiam & elationem Deo diſplicuit, tantum placuit propter humilitatem deprecatio Publicani. Magna enim pars eſt iuſtitiæ ſeipſum noſſe,quia prauus ſit,vt ex eo diuinæ virtuti ſubdatur humilius, ex quo ſuam culpam agnoſcit. Talis enim nihil videt in ſe vnde ſuperbiat.Vnde & nunc de Publicano ſubditur:

Hieron.

Et Publicanus à longe ſtans, nolebat nec oculos ad cælum leuare,ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori.

N Publicanus iſte de longe ſtabat, & Deo tamen ipſe propinquabat. Cordis conſcientia remouebat,pietas applicabat. De longinquo ſtabat, ſed Dominus eum de propinquo attendebat.Excelſus enim Dominus & humilia reſpicit, excelſos autem qualis erat ille Phariſæus, à longe cognoſcit.

Aug. Publicani humilitas & verecundia.

Theoph. Et quanuis publicanus ſtetiſſe dicatur, attamen à Phariſæo tam verbis diſtabat quàm habitu, necnon & corde contrito. Nam verebatur oculos leuare in cœlum, cenſens indignos viſionis ſupernæ eos qui maluerunt bona terrena ſpectare & quærere, necnon & pectus tundebat, cor ſuum quodammodo pungens prauarum cauſa cogitationum, necnon & excitans, quaſi dormitans, & quaſi iratꝰ ſibi de ſeipſo pœnas exigebat. Vnde nec aliud quàm propitiationem petebat.

Itaque à longe ſtabat, qui peccatum ſuum compuncto *Lucæ 15.* corde cognoſcebat. Vnde & de filio prodigo ſcribitur, quòd quum adhuc longe eſſet vidit illum pater eius, & miſericordia motus eſt. Sed nec oculos ſuos quos patrati ſceleris verecundia depreſſerat, volebat ad cœlum leuare *Lib. 1. de off.* vti iam dictum eſt. Vnde Ambroſius: In ipſa, inquit, noſtra oratione multum verecundia placet, multum concili- *Vt verecundia placet.* liat gratiæ apud Deum. Nónne hæc prætulit Publicanum & commendauit, qui nec oculos ſuos audebat ad cœlum leuare? Ad cœlum, inquam, vbi eſt ſedes dei oculos leuare ex confuſione ſuorum criminũ verebatur. Vn- *1. Eſd. 9.* de & apud Eſdram ſcriptum eſt: Deus meus confundor & erubeſco leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates noſtræ multiplicatæ ſunt ſuper caput noſtrum, & *Chryſ.* delicta noſtra creuerunt vſque ad cœlum. Cæterum audiuerat Publicanus ipſe dicentem Phariſæum: quia non ſum velut hic Publicanus, nec indignatus eſt, ſed com- *Verecundia mala.* punctus: detexit vulnus, quærit medicinam, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori. Nemo igitur illud frigidũ proponat verbum. Non audeo, pudoroſus ſum, non poſſum aperire os. Talis reuerentia diabolica eſt. Vult enim *Aug.* diabolus obſerare tibi fores acceſſus ad Deum. Quid autem miraris ſi peccatum Deus ignoſcit, quod ipſe homo agnoſcit? Deus, inquit, propitius eſto, id eſt, benignus, miſericors, placatus mihi peccatori, non iuſto. Hoc & Pro- *Eſa. 43.* pheta nos docet dicens: Dic tu prior iniquitates tuas vt iuſtificeris. Vnde & Pſal. Dixi, inquit, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Et rurſum: Prope eſt dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Itaque audiuimus de Phariſæo & Publicano controuerſiam, audiamus nunc ſententiam. Audiuimus ſuperbum accuſatorem, audiuimus reum humilem, audiamus nunc iudicem.

Circa

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Dico vobis,deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuá ab illo. Quia omnis qui ſe exaltat,humiliabitur:& qui ſe humiliat,exaltabitur.

Hic oſtenditur orationis vtriuſque,phariſæi videlicet & publicani, longe differens fructificatio. Nam de publicano humiliter agnoſcente ſe peccatorem & dei miſericordiam ſuppliciter implorante dicit veritas, dicit iudex: Dico vobis,deſcendit hic iuſtificatus, id eſt, iuſtus factus ab,illo,hoc eſt potius quàm ille.Item iuſtificatus ab illo, id eſt,longe iam ab illo differens, videlicet quantum lux à tenebris, longe iam illum in peccatis ſuis permanentem per iuſtificantem gratiam tranſcendens. O *Publicanus vt iuſtificatus.*

In domum ſuam, inquit. Rediit enim ad conſcientiæ domum,qui prius in exterioribus fuerat vagabundus.Iuſtificatus igitur ab illo rediit confitendo peccata, magis quàm phariſæus extollendo ſuperbè ſua merita.Deſcendit publicanus iuſtificatus à Deo,qui iuſtificat impium,& non vult mortem peccatoris, phariſæus à Deo reprobatus deſcendit,vanè & fruſtra iuſtificatus à ſemetipſo.

Quantam hoc veniæ fiduciam dignè pœnitentibus præbet, quòd publicanus qui reatum ſuæ nequitiæ perfectè cognouit, fleuit, confeſſus eſt,& ſi iniuſtus ad templum venit, iuſtificatus à templo rediit. Vbi Chryſoſtomus: *Beda.*

Geminos aurigas, & duas bigas in ſtadio poſitas ſermo præſens proponit. In altera quidem iuſtitiam cum ſuperbia, in altera peccatum & humilitatem. Et vides bigam peccati ſuperare iuſtitiam, non propriis viribus, ſed humilitatis coniunctæ. Illam verò deuictam non fragilitate iuſtitiæ,ſed mole & tumore ſuperbiæ.Nam ſicut humilitas per ſui eminentiam peccati pondus ſuperat, & ſaliens attingit Deum, ſic ſuperbia ob ſui molem de facili iuſtitiam deprimit. Si ergo plura facta ſtrennue geras, putas autem te poſſe præſumere, tota caruiſti oratione. Si verò mille feras in conſcientia faſces reatuum, & hoc ſolum de te credas quòd es infirmus omniū,multam obtinebis ante Deum fiduciam.Porrò ſententiæ ſuę cauſam Dominus aſſignans,dicit: *Nota ſimilitudinem.*

Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur. Ergo tumor ſuperbiæ præſagium eſt ruinæ. Sic enim ſolet fieri, P

Tumor ſuperbiæ præſagium ruinæ. vt ante ruinam ſuam cor hominis infletur,& intumeſcat, & ante gloriam humilietur,iuxta quod per Salomonem dicitur:Contritionem præcedit ſuperbia, & ante ruinam exaltabitur ſpiritus.

Prou. 16. Sicut ergo propinqua ruina ſolet homo intumeſcere, ita & appropinquãte gloria,in ſeſe humiliari,ſicut ſcriptũ eſt: Qui humiliatus fuerit erit in gloria, & qui inclinauerit oculos ſuos ipſe ſaluabitur. *Iob. 22.*

Et attende ꝙ notanter dixit,qui ſe exaltat. Sunt enim qui ſe non exaltant,ſed ab aliis exaltãtur,quum vel eorũ extolluntur merita, aut ad cuiuſlibet locũ dignitatis vel inuiti aſſumuntur.Hos à ſeipſis humiliari decet,vt his honoribus ſe reputent prorſus indignos.

Aug. de virg. 33. Sanè humilitatis ſectatores & conſeruatores maximè eos eſſe conuenit, qui magno aliquo bono præ cæteris eminent.Nam ſcriptum eſt:Quanto maiores,tanto te humilia in omnibus Menſura enim humilitatis cuique ex magnitudinis menſura datá eſt.

Humilitas multiplex. Sed aduerte ſecundum Chryſoſtonum quòd humilitatis nomen multiplex(id eſt æquiuocũ)eſt. Eſt enim quædam virtus humilitatis,iuxta quod dictum eſt:Cor cõtritum & humiliatũ Deus non deſpicit. Eſt & humilitas ab ærumnis,iuxta illud:Humiliauit in terra vitam meam.Eſt & humilitas à peccatis & ſuperbia & inſatiabilitate diuitiarum.Quid enim humilius iis qui ſe ſubmittunt peccatis in diuitiis & potentatu,& hæc reputant magna?

Porrò quemadmodum ſeſe male humiliare contingit, ita contingit & bene ac laudabiliter ſeſe exaltare, quãdo ſcilicet nõ humilia cogitas, ſed mens tua per magnanimitatem in virtute eſt erecta. Talis autem animi celſitudo eſt eminentia in triſtitiis,terrenorum contemptus, cõuerſatio in cœlis. *Baſilius.*

Nota ſimi litudinem. Et videtur huiuſmodi mentis ſublimitas eandem habere differentiam ad elationem quam arrogantia parit,quã habet corpulentia corporis bene diſpoſiti ad inflationem carnis quum ex hydropiſi tumet.Hæc autẽ faſtus inflatio,inquit Chryſoſtomus, ab ipſi cœlis poteſt deprimere non cauentem, humilitas verò & ab ipſa abyſſo reatuum hominem ſublimare. Hæc enim præ phariſæo publicanũ ſſaluauit.Latronem ante Apoſtolos in paradiſum duxit. Illa verò,ſcilicet,elatio,etiam incorpoream ingreſſa eſt poteſtatem.

Cæte-

Cæterum ſi iuxta delicta humilitas tam facilè currit vt ſuperbiam iuſtitiæ tranſeat: ſi iuſtitiæ coniunxeris eam, quò non ibit? Aſſiſtet ipſi tribunali diuino in medio angelorum cum fiducia multa. *Nota.*

Rurſus ſi faſtus coniunctus iuſtitiæ eam deprimere potuit, ſi coniunctus ſit peccato,in quantam gehennam detrudet? Hæc dicta ſunt non vt negligamus iuſtitiam, ſed vt faſtum vitemus,& ſectemur humilitatem.

Myſticè iſti duo homines duorum typus ſunt populorum. Phariſæus quidem de meritorum excellentia inaniter ſe efferens Iudaicum populum figuraliter exprimit,qui de acceptæ legis tumuit obſeruatione & redemptoris ſui ad ſe in humilitate venientis aduētum ſuperba mēte recipere detrectauit. Quamobrē inter cætera quæ culparum immanitas expoſcebat,illuc recto ſatis ordine populus ille peruenit,vt qui olim in prioribus patrib' angelos hoſpitio receperat,iā ſecū vlterius habitare nolentes in tēplo clamātes audiret:Recedamus ab his ſedibus. Q *Iudæi cur derelicti.*

Per publicannm verò qui ſe humiliando, ſuáque confitendo peccata exaltari meruit,gentilis æquè deſignatus eſt populus, qui apoſtolicæ prædicationis veritate ſuſcepta,falſorū numinum portenta deſeruit,ſuúmque conditorē condigna pœnitudine ſibi propitiare contendit, cuius dignæ ſatis exaltationi contigit, vt qui pridem fuerat mancipiū diaboli efficeretur filius Dei.Qui quoniam ad Deum conuerſus peccata ſua recognouit,& ſcelerū ſuorum perfectè pœnituit,non ſolū veniam,ſed etiam vt populū.Iudæorū fidei dignitate præcederet, accepit. Quare? Quia omnis qui ſe exaltat humiliabitur,& qui ſe humiliat exaltabitur. *Gentiles propter humilitatem.*

Quæ ſententia ſicut de vtroq; iam memorato populo, ita etiam de quolibet ſuperbo, & quouis humili conuenienter accipitur.Omnis enim qui in præſenti vita ſe exaltat vt Dei præceptis ſe ſubdere contemnat,hic in die iudicij cum ſuperbis & impiis ſociatus humiliari cogetur,à domino auditurus:Ite cum diabolo in ignem æternum. *Mat. 11.* Qui verò amore diuino hic ſeſe humiliare ſtuduerit, imitans eum qui dicit:Dicite à me quia mitis ſum & humilis corde,ipſe in futuro iudicio à domino exaltabitur,quum audire meruerit:Venite benedicti patris mei. *Mat. 25.*

Præclara nos ad humilitatis amplectendam virtutem & euitandam ſuperbiam,exempla hortantur. R

Exaltauit

Humilitatis ſuperborum exempla. Exaltauit enim ſe in cœlo ſuperbiens angelus, & factus eſt diabolus.
Exaltauit ſe per ſuperbiã primus homo, & factus mortalis, è paradiſi delitiis eiectus, exulat erũnoſus & miſer.
Gen. 3. Exaltauit ſe Pharao, & ſubmerſus eſt in mari rubro.
Exod. 14. *Num. 16.* Exaltauerunt ſe Dathan & Abiron contra Moyſen ducem populi in ſeditione, & interitu nunquam viſo dirupta ſubter eos terra vnà cum ſuis omnibus viui deſcenderunt in infernum.
1. Reg. 15. 16. 31. Exaltauit ſe inobediens atque ſuperbiens rex Saul, & ſpiritui maligno diuexandus traditur, ac tandem ab hoſtibus prælio ſuperatus, regnum cum vita amiſit.
2. Reg. 18. Exaltanit ſe aduerſus Dauid patrem ſuum ſuperbus Abſalon, & crinibus ſuis è ramo quercus pendens, lanceis tribus confoditur.
3. Reg. 2. Exaltauit ſe Adonias, regnum ambiens, & vita pariter & regno caruit.
3. Reg. 12. Exaltauit ſe Roboam filius Salomonis, & ſciſſum eſt ab eo regnũ patris ſui, ita vt è duodecim tribubus Iſrael ipſe tantum duabus tribubus deinceps imperaret.
Eſa. 37. Exaltauit ſe contra Deum blaſphemus rex Aſſyriorũ Sennacherib, & vna nocte percuſſit angelus Domini in exercitu eius centum octogintaquinque millia virorum, *4 Reg. 19.* ipſe autem fuga elapſus & in regna ſua reuerſus à ſuis filiis interficitur.
Dan. 9. Exaltauit ſe Nabuchodonoſor, & in morem beſtiæ conuerſus, eiectúſque ex hominibus, cum feris & beſtiis conuerſationem habuit.
Iudith 13 Exaltauit ſe Olofernes, & à fœmina deſectum eſt ab eo caput eius.
2. Mach. 9 Exaltauit ſe Antiochus ſupra humacum modum in ſuperbiam elatus, & inteſtinis putrefactis, viuus à vermibus conſumptus interiit.

Propter hoc maximè vitium extirpandum dei filius aſſumpta carne humana ſeſe nobis in exemplum hnmiliauit. *Auguſt.* Contra quod vitium tota maximè militat doctrina Chriſtiana. Vnde & ſolam humilitatem Chriſtus ſe promittit docere eos qui ad ſe venerint. O doctrinam ſalutarem. O magiſtrum dominúmque mortalium, qui nõ dixit, diſcite à me fabricare mundum, aut mortuos ſuſcitare, ſed quia mitis ſum & humilis corde.

DOMI-

DOMINICA DVODECIMA POST PENTECOSTEN.

EXIENS *Ieſus de finibus Tyri venit per Sidonem ad mare Galileæ inter medios fines Decapoleos. Mar. 7.*

Lectio præſens in tres partes diuiditur. In prima ponitur pro homine ſurdo & muto ad Chriſtum deprecatio. In ſecunda, benigna deprecantium exauditio, Ibi:Et apprehendens eum. In tertia,ponitur inſignis miraculi per turbas prædicatio,ibi: Et præcepit illis.

Circa primum aduerte quòd poſtquam Dominus propter Iudæorum perfidiam ſeceſſiſſet pauliſper in partes Gentium,id eſt,Tyri & Sidonis,vbi filiam mulieris Chananitidis à dæmonio liberauit, ne Iudæis occaſionem daret dicendi quòd præuaricaretur legem cohabitando Gentilibus, properè rediit in Iudæam Tyriorum fines relinquens. A

Erat Tyrus nobiliſſima ciuitas Chananæorum,metropolis prouinciæ Phenicum,Erat autem ſita in inſula maris Mediterranei diſcreta à cõtinente,gloria & diuitiis inclyta quondam & potens,ad quam variæ gentium nationes negotiationis gratia pretioſa quæque deferentes(nempe emporium longè celeberrimum)vndiq; confluebant.Vnde & prophetarum de ſe vaticiniis(præſertim Ezechielis) celebratiſſima fuit.Quę tandem ob innumera ſcelera,maximè autem ſuperbiam & arrogantiam,decernente Deo, & iuxta quod per Ezechielem prophetam fuerat prænunciatum à Nabuchodonoſor aggeribus comportatis & munitionibus per gyrum eius ædificatis, annis tribus & decem menſibus obceſſa,tandem capta atq; euerſa eſt. Voluit autem eam facere terræ continentem,ſed nõ potuit. Poſt annos autem ſeptuaginta,ſecundum quod prædixerat Eſaias propheta, fuit reædificata ,Hanc poſtmodum Alexãder Macedo ex Ægypto victor reuerſus,ſubiugauit, &

Tyri ciuitatis deſcriptio.

Exec.27.

Cap.26.

Cap.23.

& Æthiopum multarúmque aliarum gentium manibus, arboribus & lapidibus comportatis, continentem effecit.

Sidon. Ex finibus ciuitatis huius Chriſtus redibat in Galilæam. Venit autem per Sidonem quæ & ipſa Gentilium famoſa & opulenta ciuitas fuit, ditionis quondam Tyriorum. Venit ergo per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.

Beda. Decapolis regionis ſitus. Decapolis eſt (vt etiam ipſo nomine probatur) regio decem vrbium trans Iordanem ad Orientem, circa Hippum & Pellam, & Gadaram contra Galilæam. Quòd ergo dicitur dominum veniſſe ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos, non ipſos fines Decapolis eum intraſſe ſignificat. Neque enim mare tranſnauigaſſe dicitur, ſed potius ad mare vſque veniſſe, atque ad ipſum perueniſſe locum qui medios fines Decapolis longè trans mare poſitos reſpiciebat. Has autem locorum circunſtantias vt ſequentis miraculi maiorem faciat fidem adeò diligenter ſanctus Euangeliſta deſcribit. Sequitur:

Et adducunt ei ſurdum & mutum, & deprecabantur eum, vt imponat illi manum.

B Ergo ſurdus iſte pariter & mutus non ſpontè ad Chriſtum venit opem imploraturus, ſed alij hunc adducunt, poſſeſſus enim erat à dæmonio. Qui autem ſunt huiuſmodi, & ſi ea quæ ſibi ſunt ad perniciem quærere nouerunt (puta quo ſeſe ſtrangulent laqueum, quo pereant præcipitium & ſimilia) non tamen ea quæ ſunt ſalutis.

Aliorũ fidem alijs prodeſſe. Porrò fidem habebant in Chriſtum qui hunc adducebant, credentes quòd manuum ſuarum impoſitione & dæmonem effugare, & eos quos abſtulerat ſenſus poſſet homini reſtituere. In quo etiam nobis mutuæ interceſſionis magnum argumentum oſtenditur, ſcilicet alterius

Typus peccatoris. pietatem & fidem alteri apud Deum poſſe prodeſſe. Sanè muti iſtius & ſurdi typo, homo quilibet peccator exprimitur, in quo duo ſenſus præcipuè neceſſarios ad ſalutem inimicus obſtruxit, auditum videlicet & affatum, vt nec quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt audiat, nec quæ

Beda. bona ſunt loquatur. Surdus enim & mutus eſt, qui nec aures audiendis dei verbis, nec os aperit pro loquendis. Quales neceſſe eſt vt hi qui loqui iam & audire diuina eloquia longo vſu didicerunt, domino ſaluandos offerant, quatenus eos quos humana fragilitas nequit, ipſe

gratiæ

gratiæ ſuæ dextera ſaluet.

Obſurduit equidem homo ab audięndo verbum vitæ poſtquam mortifera ſerpentis verba contra Deum tumidus audiuit. Mutus etiam à laude conditoris effectus eſt, ex quo cum ſeductore colloquium habere præſumit. Et merito clauſit aures ab audienda inter angelos laude creatoris, quas ad audiendam eiuſdem creatoris vituperationem, ſermonibus ſui hoſtis aperuit.

Quando homo ſurdus & mutus factus eſt.
Gen. 2.

Meritò clauſit & os à prædicanda cum angelis laude creatoris, quod quaſi ad meliorandum eiuſdẽ opus creatoris, cibi vetiti præuaricatione ſuperbus impleuit. Et heu miſer generis humani defectus. Nam & quod de radice vitioſum germinauit, vitioſius multo dilatari cœpit in propagine ramorum, ita vt veniente in carne Domino, exceptis paucis de Iudæa fidelibus, totus penè mundus ab agnitione & confeſſione veritatis ſurdus erraret & mutus.

Quia igitur ille ſurdus Saluatorem agnoſcere, & mutus rogare nequibat, adducunt eum amici, & pro ſalute eius ſupplicant Domino. Sic nimirum ſic in ſpiritali neceſſe eſt curatione geratur, vt ſi quis humana induſtria ad auditum confeſſionémque veritatis conuerti non poteſt, diuinæ pietatis offeratur aſpectibus, atque ad ſanandum eum ſupernæ manus flagitetur auxilium. Nec tardat cœleſtis miſericordia medici, ſi intenta precantium non hæſitat nec deficit oratio.

Itaque quiſquis ad audientiam verbi cœleſtis obſurduit, qui fieri poſſet vt credat, & vt per fidem cognoſcat Deum, quandoquidem fides non niſi ex auditu ſit verbi Dei? Et quo modo confiteri poſſet ad ſalutem qui mutus eſt? Credidi (inquit Pſalmiſta) propter quod loquutus ſum. Fides enim linguam ſoluit, quam perfidia vinxerat. Niſi ergo audiendo mente credula Dei verbo aures aperiantur, non eſt putandum aperiri os, & linguã ſolui poſſe vt vel errata ſua vel Dei laudem confiteatur ad ſalutem.

C
Rom. 10.

Quàm ſit autem homini neceſſaria & quàm vtilis ſit ipſa confeſſio peccatorũ, oſtendit qui ait: Qui abſcondit ſcelera ſua non dirigetur, qui autẽ confeſſus fuerit & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur. Vnde & beatus Ioannes ait: Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. Et item alius: Si operam, inquit, medicantis expectas, oportet vt vulnus detegas tuum.

Prou. 28.
1. Ioan. 1.
Boetius.

Sed

Ad dei verbū ob ſurdeſcitur per obturationem. Sed nunc ſurditatis iſtius letalis, cauſas notis ſimilitudinibus attendamus. Obſurdeſcunt enim nonnu'li per aurium obturationem, quando videlicet nociuis humoribus aures opplentur. Sic nimirum ex mundanarum & carnalium rerum amore interior hominis auditus ad ea

1. Cor. 2. quæ ſalutaria ſunt obturatur, iuxta illud Apoſtoli: Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei. Accipiter ſaturatus audire contemnit dominum ſuū ſe reuo-

1. Cor. 4. cantem. Tales fuiſſe videntur quibus per Apoſtolum dicitur: Iam ſaturati eſtis, iam diuites facti eſtis, ſine nobis regnatis, & vtinam regnetis.

Per incluſum vermem. Obſurdeſcunt alij per vermis intra autem incluſionē. Sic vtique nonnulli ad dei verbū propter remordentem ſe conſcientiam obſurdeſcunt, nolentes audire vnde ſtimulus ille imò vermis ille grauius exaſperetur, ne ex auditu verbi ſuborta triſtitia eam quam habent in peccatis minuat voluptatem. Itaque nolunt apponere ſcientiam,

Prou. 15. ne apponant & dolorem. Nouerunt enim quòd ſicut tinea veſtimento & vermis ligno, ita & triſtitia viri nocet cordi. De quibus per Eſaiam Dominus loquitur, dicens:

Eſa. 30. Populus ad iracundiam prouocans eſt, & filij mendaces. Filij nolentes audire legem Dei, qui dicunt videntibus, nolite videre, & aſpicie̅tibus, nolite aſpicere nobis ea quę recta ſunt. Loquimini nobis placentia.

D Obſurdeſcitur etiam à pleriſque propter id quod intrin-

Per internum apoſtema. ſecus tumet apoſtema ſuperbiæ, qui ſicut nec à malis ſuis corrigi volunt, ita nec corripi. Hac ſurditate laborabant Herodes pariter & Herodias. Vnde & per Sapientem di-

Mar. 6. *Eccleſ 21* ctum eſt: Audiet luxurioſus & diſplicebit ei, & proiiciet illud poſt tergum ſuum.

Per ſonū alium. Obſurdeſcunt inſuper nōnulli propter alterius ſoni receptionem. Vti cùm quis auditum ſuum totum ad partem vnam accommodat, tunc enim quæ dicuntur à parte alia quaſi ſurdus nō attendit. Nō ſecus is qui diabolicæ ſuggeſtioni interiorem mentis ſuæ auditū accommodat, ad dei verba ſurdus eſt. Vnde Dominus per Ieremiam loquitur,

Iere. 7. dicens: Audite legem meam, & ego ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus. Et poſt pauca ſubdit: Et non audiuerunt, neque inclinauerunt aurem ſuam, ſed abierunt in voluptatibus ſuis, & prauitate cordis ſui mali.

E Porrò per hæc quę iam dicta ſunt obſurdeſcit peccator homo ad quatuor. Primo ad reclamantem conſcientiam,

nam, quæ ſano iudicio, peccato ſemper contradicit. *Obſurdeſcitur ad conſcientiam.*
Duos autem præcones aduerſus peccatũ emittit. Vnũ
ante peccatũ, alterum, peccato iã perpetrato. Primus per
timorem damnationis à peccando deterret, dicẽs: In qua
cunque hora comederitis, morte moriemini. *Gen. 2.*
Iſte præco recte per angelum illum deſignatur, qui eua
ginato gladio ſtabat in via contra Balaam, ad maledicen-
dum populo dei proficiſcentem. Cui & mortem ſi progre
deretur comminatus, ait. Peruerſa eſt via tua, mihíque *Num. 22.*
contraria: Attamẽ ille promiſſæ cupiditate mercedis, in-
ſiſtebat cœptis, quę tamen Deo prohibente perficere ne
quiens, pro maledictione benedictionem dare coactus eſt
vel inuitus.
Sic re vera licet conſcientiæ timor mortem & gehen-
næ ſuppliciũ comminetur ſi ad perpetrationẽ ſceleris pro
greſſum fuerit per conſenſum, attamen peccati volupta-
te (vtiq; mercede ſceleris) abſtractus & illectus peccator,
feſtinat ad periculum, in laqueum ruit inſanus.
Alterum præconem emittit iã crimine perpetrato, qui
ſedata iam malitiæ concupiſcẽtia, graue diſpendium quod
homo per momẽtaneam vilémque peccati voluptatẽ in-
currit annũtiat ſiquidem peccato iã cõſummato, perdita
eſt innocẽtia, iuſtitiæ præmia ſunt amiſſa, nec quicquàm
ſupereſt niſi cõſciẽtia obiurgans, & amiſſæ gratiæ cœleſtis
damna commemorans.
Iſte præco per nuntium Iob qui ſolus euaſit, vt nuntia- *Iob. 1.*
ret triſtia damna, ſignatur. Porrò ſi non prorſus mentem
peccator amiſit nuntiatis damnis ſurgatẽ peccati luto, &
delicta vniuerſa cõtrito corde confeſſus, quaſi tõſo capite,
per debitam humilitatem in terrã corruat, ſuperbire deſi-
nat, dicátque ſibiipſi Quid ſuperbis terra & cinis? *Eccl. 10.*
Secundò obſurdeſcit peccator ad verbi cœleſtis audiẽ- F
tiam, iuxta quod per Eſaiam Dominus loquitur, dicens: *Surdus*
Quis cæcus niſi ſeruus meus, & quis ſurdus niſi ad quem *ad verbi*
nuntios meos miſi? Vnde & beatus Iob: Seruum meum, *audiẽtiã.*
inquit, vocaui, & non reſpondit mihi. Et vnde rurſus per *Eſa. 42.*
Ieremiam Dominus: Ecce, inquit, conſtitui ſuper vos ſpe- *Iob. 29.*
culatores, & dixi, audite vocem tubæ. Et dixerunt: Non *Iere. 6.*
audiemus. Indurauerunt, inquit, facies ſuas ſupra petram,
& noluerunt reuerti.
Obſurduerunt iſti etiam ad clamorem Chriſti vtiq; vo
cẽ tubæ cœleſtis. Clamauit enim verbis, clamauit operi-

Chriſti clamorem vt inſenſibilia audierunt. bus,clamauit vulneribus ſuis & morte. Clamorẽ eius Lazarus de monumento audiuit,& reſurrexit.Terra clamãtẽ audiuit,& tremuit,audierũt petræ,& ſciſſæ ſunt, monumenta audierunt, & aperta ſunt.¶Inſenſibilia Chriſti clamorem audierunt,quem omnium ingratiſsimus homo ad ſe clamantem audire non vult.

Aſpis ſurda. Furor enim eſt ei ſecũdum ſimilitudinem ſerpentis,ſicut aſpidis ſurdæ & obrurantis aures ſuas:Quæ nõ exaudiet vocem incantantium.Qui autẽ ſunt iſti ſapiẽter incantantes,niſi præcones dei,prædicatores verbi dei? Incantant aſpidi,ſuadent animæ peccatrici vt exeat à cauerna diaboli,vt venenum in confeſſione eiiciat, vt contrectari ſe,id eſt, perſuaderi permittat. Quid autem ſurdus iſte meretur,aduerte:Qui obturat(inquit Salomon) aurem ſuam ne audiat legẽ,oratio eius erit execrabilis. Audiat itaque verbum dei qui à Deo vult exaudiri. *Prou. 21.*

Simile. Infirmus à medico derelinquitur,qui ipſius pręcepta ſeruare recuſat.Audi medicum vitæ expoſtulantem:Non audiuit populus meus legem meam,& Iſrael nõ intẽdit mihi.Attende iuſtam viciſſitudinem.Et dimiſi eos,inquit,ſecundum deſideria cordis eorum,ibunt in adinuẽtionibus ſuis.Nihil autẽ ea dei ira grauius qua derelinquit peccatorem vt vadat in adinuẽtiones ſuas,id eſt,peccata, deſideriis & concupiſcentiis prauis quæſita,& per completionem in opere inuenta.Vadant(inquit Eſaias)& cadant,& capiantur,& illaqueentur. *Viciſſitudo metuenda.* *Eſa.28.*

G Tertiò obſurdeſcit ad vocem fratris petentis veniam, ne ipſum exaudiat,ne offenſam illi remittat,clamãte Domino & dicente:Dimittite,& dimittemini. Et ſi non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra. Debitores deo ſumus & debitorem habemus. Sicut volumus vt faciat nobis Deus, ſic & nos debitori noſtro faciamus.Ideo & non niſi ſub hac conditione nos miſericordiam & remiſſionem peccatorum in oratione petere voluit,quum dicere orantes docuit:Dimitte nobis debita noſtra,ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. *Surdus ad veniam.* *Luc.6.* *Mat.6.*

Aduerte iudicium quo iudicatus fuit qui noluit dimittere.Vocauit illũ dominus ſuus,& ait illi:Serue nequam, omne debitũ dimiſi tibi quoniã rogaſti me , nónne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui,ſicut & ego tui miſertus ſum?Et iratus dominus tradidit eũ tortoribus quoadvſque *Mat. 18.*

uſque redderet vniuerſum debitũ, quod vtique prius ſup plici dimiſerat. Sic,inquit, & pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris. Et quis non hoc tã iuſtum Dei iudicium comprobet? Ait Sapiens: Homo homini ſeruat iram, & à deo quærit medelã? In hominẽ ſibi conſimilem non habet miſericordiam,& pro delictis ſuis deprecatur? Ipſe dum caro ſic reſeruat irã, & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis illius? Memento nouiſſimorum,&deſine inimicari. *Eccl.28.*

Quartò, ſurdus eſt peccator ad vocem pauperis petentis miſericordiam,vt & ipſius preces nec Deus exaudiat, iuxta quod per Salomonem dicitur: Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit & non exaudietur. Qui enim clementiam non habet nec indutus eſt viſcera pietatis, quanuis ſpiritualis non implet legem Chriſti. Nam omnis perfectio Chriſtianæ religionis in pietate eſt, quam quiſquis ſectatus fuerit, & ſi lubricum carnis patiatur,vapulabit quidem,ſed non peribit. *Surdus ad pauperẽ.* *Prou 21.* *Hieron.* *Ambroſ.*

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et apprehendens eum de turba ſeorſum.

Hic ponitur benigna Chriſtum deprecantium exauditio,Et diligenter attendenda ſunt ſingula quæ dominus in huius ſurdi & muti curatione peregit. Primũ igitur apprehendit eum quem erat ſanaturus. Ipſe enim vt humanum genus perfectè ſanaret,humanam ſibi naturam homo factus aſſumpſit, iuxta quod per Apoſtolum dicitur: Nuſquã angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit,vt per mortem deſtrueret eum qui habebat mortis imperiũ, & eos liberaret qui erant obnoxij ſeruituti. H *Apprehendit eum.* *Heb. 2*

Apprehendit autem eum de turba ſeorſum,vt doceret nos vitare gloriam inanem, ne opera noſtra faciamus coram hominibus vt videamur ab eis. Item ſegregauit eum à turba,vt doceat quòd principium ſanandæ mentis eſt à turbis malorum cogitationum ſegregare de peccatis ſuis dolentem. Apprehendens nanque infirmũ de turba ſeorſum educit,quum mentem peccatis languidam,viſitatione ſuæ pietatis illuſtrans,à conſuetis humanæ conuerſationis moribus auocat, atque ad ſequenda præceptorum ſuorum itinera prouocat. *Chryſ.* *De turba ſeorſum.* *Beda.*

Hoc itaque domini exẽplo monemur ſecali tumultus

 fugere,

1. Cor. 15 fugere,ſi noſtrarũ quærimus ſalutem animarũ. Corrumpũt enim bonos mores colloquia mala. Et vtiq; quàm diu quis hæret in inquietis & perturbatis cogitatiõibus atq; inordinatis moribus ſeculi huius,nõ eſt quod ad ſalutem

Prauorũ vitãda ſocietas. ſperet ex ſpiritu dei. Vitandã nihilominus ſummopere docet prauorum hominũ ſocietatẽ,quæ quaſi cathena quædam plurimos detinet in peccatis. Nam ſicut bonorũ hominum cõtubernium docet intellectum,affectũ ad bona non parum incitat,iuuátq; plurium ad boni operis effectum,ſic & malorũ ſocietas excæcat, damnat & negligit

Greg. ſuper Ezec. omne opus bonũ. Qui enim viro ſancto adhæret,ex aſſiduitate viſionis,vſu loquutionis, & exẽplo operis, accipit vt accendatur in amorem virtutis,vt peccatorum ſuorum tenebras fugiat,& in deſideria æternæ lucis exardeſcat.

Bern. Secus,ſi malorum elegeris & ſequaris ſocietatem, ait vir ſanctus: Ne te dixeris ſanum dolentem latera, id eſt,ma-

Gen. 19. lorum ſocietatẽ habentem. Si Loth(tametſi ſanctus)permãſiſſet in Sodomis,periſſet in ſcelere ciuitatis, ſed angelis horrantibus fugiens in montem euaſit exitium.

I Malorum enim ſocietas,etiam bonos ad crimina inui-

Eccl. 13. tat,iuxta verbum Sapientis: Qui tangit picem inquinabi-

Pro. 13. tur ab ea,& qui cõmunicat ſuperbo induet ſuperbiã. Sed

Ibidem. qui cum ſapientibus graditur, ſapiens eſt. Amicus autem ſtultorum ſimilis efficietur. Vnde ad Ioſaphat regẽ Iuda alioqui pium & iuſtum in ſermone domini dicitur: Impio

2. Par. 19. præbes auxilium,& his qui oderunt dominum (nimirum Achab & Ieſabeli)amicitia iungeris,idcirco iram quidem domini merebaris,ſed bona opera inuẽta ſunt in te. Quin etiam Salomon ipſe ſingulare ſacratiũ ſapientiæ, per malam fœminarũ ſocietatem in idolatriam præcipitatus eſt. Adeo pronum eſt humanum genus ad malum, vt facilius vnus prauus multos corrumpat integros,quàm multi integri ſanare valeant vel vnum peruerſum,ſicut iam in hæretica prauitate corruptis palam cernere eſt. Quamobrẽ reſecanda eſt ouis morbida à caulis ne gregem totũ inficiat,reſecandæ ſunt carnes putridæ,ne totum corpus pereat. Ait quidam:

Grex totus in agris
Vnius ſcabie cadit & porrigine porci
Vuáque confecta liuorem ducit ab vua.

Hinc & Moyſes dixit ad populum quando ſe Chore,Dathan & Abiron commouerant aduerſus ipſum & Aaron.

Sepa-

Separamini à tabernaculis impiorum,ne fortè & vos ab ſorbeat infernus viuos.Sed quid huic ſurdo & muto ſeorſum à turbis apprehenſo fecerit cœleſtis medicus attendamus. Sequitur.

Miſit digitos ſuos in auriculas eius, & expuens tetigit linguam eius, & ſuſpiciens in cœlum ingemuit.

Potuit hũc Dominus vel ſolo verbo,imò ſolo voto vel nutu ſanare,his tamen ceremoniis & ritu externo vti voluit,quemadmodum etiam diſcipulis ſuis tradidit imponere manus infirmis,vt melius habeant. K *Mat. vlt.*

Sileant igitur hæretici qui ceremonias omnes ſacróſque ritus in diuinis officiis atque ſacramentis clamitant abiiciendos. Si ſuperuacuæ ſunt huiuſmodi ceremoniæ, reſpondeant quur his etiam ipſe vſus eſt Chriſtus?Et vtique conueniebat hic manuum ſuarum adhiberi præſidia, quoniam omnia creauit & fecit manus Domini, à qua etiam manu eorum quæ creauit ſalus & curatio, dicente Pſalmiſta:Fiat manus tua vt ſaluet me. Quò etiam pertinet & illud Iob,Obſtetricante manu eius, eductus eſt coluber tortuoſus. *Eccleſia ceremonias ſeruandas.* *Iob. 26.*

Itaq; Dominus ſurdum hunc & mutũ curaturus,primo miſit digitos ſuos in auriculas eius.Quod vtiq; ſpiritualiter ſurdum ſanaturus tunc facit,quũ per dona ſancti ſpiritus aures cordis ad intelligẽda ac ſuſcipiẽda verba ſalutis aperit.Nam & digitũ dei appellari ſpiritum ſanctum teſtatur ipſe Dominus, cùm dicit Iudæis: Si ego in digito Dei eiicio dæmonia,profectò peruenit in vos regnũ Dei. Quod exponens alius Euangeliſta,dicit:Si ego in ſpiritu Dei eiicio dæmonia.Quo nimirũ digito & Magi in Ægypto ſuperati ſunt à Moſe,dicẽtes:Digitus dei eſt hic.Sed & eodem digito lex in tabulis deſcripta eſt lapideis, quia per donum ſancti ſpiritus & ab inſidiis defendimur, ſiue hominum ſiue ſpirituum malignorum, & in agnitione diuinæ voluntatis erudimur. Digiti ergo Dei in auriculas eius qui ſanandus erat miſſi,dona ſunt ſancti ſpiritus,quibus corda quæ à via veritatis aberrauerant, ad ſcientiam ſalutis audiendam diſcendámque reuelat. *Beda.* *Digit' dei ſpiritus ſanctus.* *Luc. 11.* *Exo. 7.* *Exo. 31.*

Et quia cognitam veritatis lucẽ ſequi confeſſio debet, ideo bene ſecundo ſubiũgitur: Et expuens tetigit linguã eius. Expuẽs quippe Dominus linguã tangit ægroti, quã L

Sputum Chriſti myſt. ad confeſſionē fidei ora credentiū inſtruit. Sputum nanque domini, ſaporem deſignat ſapientiæ, quæ ſapientia loquitur, dicens: Ego ex ore altiſſimi prodij primogenita ante omnem creaturam. Vnde & alibi ſputo eius terræ commixto cæcus natus illuminatur. Sputum enim (quod ex capite domini deſcendit) diuinam eius naturam quæ ex deo eſt, portio terræ cui idem ſputum immiſcuit, humanam quæ ex hominibus aſſumpta eſt, deſignat. Etenim per medicamentum ex ſputo ſuo ac terra compoſitum oculos cæci nati aperuit, quia genus humanum per confeſſionem vtriuſque ſuæ naturæ ab ingenitis errorum ſuorum tenebris Dominus eruit. Expuēs ergo Dominus linguam muti vt loqui valeat, tangit, quum ora diu bruta, ad verba ſapientiæ proferenda contactu ſuæ pietatis informat.

Eccl. 24. *Ioan. 9.* *Medicamen myſticum.* *Tetigit linguā eius.*

Oculi Ionathæ illuminati ſunt, quod guſtauerit modicum mellis. Nel in fauo, diuinitas eſt in carne Chriſti. Dicit Theophylactus, hæc omnia Criſtum in huius curatione feciſſe, vt oſtenderet omnes partes ſuæ carnis ſanctas ac diuinas eſſe, adeo vt ſputum quoque ipſius ſolueret linguæ vinculum.

Nota.

Sequitur.

Et ſuſpiciens in cœlum ingemuit.

M Poſtquam de turba ſegregat infirmum Dominus, poſtquam mittit digitos in auriculas, poſtquam ſputo tangit linguam illius, ſubinfertur.

Beda. Suſpexit in cœlum.

Tertiò, Et ſuſpiciēs in cœlum ingemuit. Suſpexit in cœlum vt inde mutis loquelam, inde ſurdis auditū, inde cunctis infirmitatibus medelam doceret eſſe quærendam.

Cur ingemuit.

Ingemuit autem, non quia ei opus eſſet cū gemitu aliquid petere à patre, qui cuncta petētibus donat cū patre, ſed vt nobis gemendi duret exēplum, quū vel pro noſtris vel pro noſtrorum erratibus proximorū ſupernæ pietatis præſidia imploramus, illius exemplo qui ait: Cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te.

Item ingemuit compaſſus miſeriæ tantarum infirmitatum in quas genus humanum propter peccatum inciderat. Sed & hac ratione ſuſpexit in cœlum, vt oſtenderet vnam ſibi cū patre qui in cœlis eſt eſſe volūtatem, & nequaquam (vt Iudæi blaſphemantes inſimularant) viliſſimorum ſe præſidia captare ſpirituum, qui patrem Deum haberet.

haberet in cœlis.

Ad hæc ſuſpiciens in cœlū ingemuit,vt & nos cœlū cor poralibus oculis quaſi exules à longe intuētes ingemiſcamus.Lazarum proinde reſuſcitaturus in cœlū ſuſpexit, & gratias egit patri ſe ab illo ſemper exaudiri. Nos quoque mentis oculos in cœlum leuemus, omne noſtrum, propoſitū,omnē noſtrā in Deū referentes intentionē. Item ingemuit,quia gemere nos docuit.Nam per intimæ compunctionis gemitum friuola carnis lætitia purgatur. *Ioan. 11.* *Hier.*

Sed & ideo ſuſpiciens in cœlum ingemuit, quia nos quos ad poſſidenda cœleſtia creauit, longe in terreſtria deiectos eſſe doluit.

Denique ſuſpiciens in cœlum ingemuit, vt nobis qui à celeſtibus gaudiis per terrena oblectamenta diſceſſimus, ad hæc per gemitus & ſuſpiria inſinuaret eſſe redeundum.

Sequitur.

Et ait illi Ephpheta, quod eſt, adaperire.

N Et hoc eſt quintum quod cœleſtis medicus hunc ſanando ſeruauit.Ephpheta. Quod (inquit Euangeliſta)eſt,id eſt, ſignificat,adaperire.Hebræa enim vox eſt,quam ſuo Marcus interpretatur eloquio.

Aduerte ꝙ ſuſpicere in cœlū,& ingemiſcere, hominis erāt,ſed imperare auribus apertionem & linguæ loquelā mandare, dei erat.Dominus Deus,inquit Eſaias, aperuit mihi aurē,ego autē non contradico,retrorſum non abij. De lingua autē:Dominus,inquit,dedit mihi linguā eruditam vt ſciam ſuſtentare eū qui lapſus eſt,verbo. Aures etenim ad audiendū aperiendæ,lingua verò vt loqui poſſet à retinaculis erat ſuæ tarditatis ſoluēda.Nō enim ſatis eſt à malis aures linguámque caſtigare loquelis, ſi nō etiam iuxta Pſalmiſtam inclinemus aurem noſtrā in verba oris Dei, ſi non os noſtrum loquatur ſapientiam, & meditatio cordis noſtri prudentiam. Sed effectum virtutis Chriſti attende. Sequitur enim. *Eſa. 50.* *Ibidem.* *Beda.*

Et ſtatim apertæ ſunt aures eius,& ſolutum eſt vinculum linguæ eius,& loquebatur recte. O

Hoc diuinæ virtutis opus magnificum vnum è ſignis erat à quibus Meſſiā in lege & Prophetis promiſſum Iudæi noſſe debebant. Prædixerat enim Eſaias: Deus ipſe *Meſſia ſigna in Chriſto.*

Eſa. 35. veniet & ſaluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorũ patebunt. Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Quòd autem non modo bona, ſed etiam perfecta ſunt opera Chriſti, oſtendit Euãgeliſta quũ dicit mutũ hunc loquutũ fuiſſe rectè, hoc eſt, expedite. Quod etiam futurum Eſaias in ſpiritu præuidit, *Eſa. 32.* dicens: Lingua balborum velociter loquetur & planè.

Porrò moraliter ille ſolus rectè loquitur, ſiue Deũ cõfitendo, ſiue aliis prædicando, cuius auditum vel cæleſtibus poſſit auſcultare mandatis diuina gratia reſerat, cui' *Rectè loquitur.* linguam Dominus tactu ſapientiæ, quæ ipſe eſt, ad loquẽdum inſtituit. Hoc ipſum à Deo poſtulante Pſalmiſta qui ait: Domine labia mea aperies & os meum annuntiabit *2. Tim. 2.* laudem tuam. Sic & apoſtoli Pauli lingua ſoluta fuit quũ vinctum quidem ſe prædicaret, ſed non ita vt & verbum dei in ipſo eſſet alligatum.

Sic etiam fidelium linguæ per gratiam ſpiritus ſancti ſoluuntur, in hymnos & cantica ſpiritualia in laudem dei, *Linguæ piorũ vt ſoluuntur.* in preces item, & actiones gratiarum. Item ſoluuntur ad proximum, vt ea loquantur quæ ſunt ædificationis, quæ nutriant charitatem, quæ conſolentur mœſtos, quæ vacillantes confirment, quæ moneant pigros, quæ conſulant dubiis, quæ doceant ignaros.

Vt lingua coercenda. Et loquebatur, inquit, rectè. Vbi Beda: Qui rectè loqui à baptiſmatis noſtri tempore didicimus corde credẽdo ad iuſtitiam, ore autem confeſſionem faciendo ad ſalutem, curandum ſummopere eſt, ne poſt baptiſma ad iniuſta & *Mat. 12.* noxia verba declinemus. Si enim (ipſo iudice atteſtante) de omni verbo otioſo quod loquuti fuerint homines reddituri ſunt in die iudicij rationem, quantam exigẽtur rationem, qui non ſolum otioſa, ſed & criminoſa loquuntur. Qui impudicitiæ, iactantiæ, blaſphemiæ, & (quod omnium minimè licet) detractionis ſermonibus ſeruire non timent, qui proferunt mendacia, qui falſa dicũt teſtimonia, qui ſeminant inter fratres diſcordias. *Aures vn de cuſtodiendæ.* Sed vt nõ modo linguam per ſermones huiuſmodi ſed & aures contaminent, has ad ſuas laſciuias & friuolas mundi vanitates, ad nugas, & quod omnibus his grauius eſt ad falſa hæreticorum dogmata, ad Dei & ſanctorum derogationes, & blaſphemias hauriẽdas, accommodant. Verum audiendo verbo Dei ſuſcipiendis monitis, correptionibus quo maiorum, omnibus tandem quæ conducunt ad ſa-

lutem

lutem, plus quàm ſurdi ſunt & muti. Ecce quemadmodum id quod Deus in eis propitius abluere & ſanctificare dignatus eſt, ipſi paſſim contaminare & prophanare non verentur.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, & eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.

Hic ponitur inſignis miraculi per turbas prædicatio. Præcepit, inquit, illis ne cui dicerent. Cùm autem non ſit putandum quòd dei filius ſignum faciens hoc abſcōdi voluerit, quòd & contra voluntatem illius ſit patefactum in turbas, aut ꝙ non potuerit ipſe ſilentio ſignum tegere ſi vellet quod facere potuit quum voluit, quur præcepit illis ne cui dicerent, an forſan ipſe de gloria vana ſibi attendebat, an etiam illi peccauerunt qui contra vetitum diuinæ virtutis ſignum prædicauerunt. P

Sed attendamus duplex eſſe præceptum. Vnum quod dicitur obligationis, cuiuſmodi ſunt decem præcepta digito Dei duabus tabulis lapideis inſcripta. Et huiuſmodi præceptis citra grauem Dei offenſam non cōtrauenitur. Aliud eſt præceptum inſtructionis, quando videlicet, non illud ſeruari præcipitur, quod verbis præcepti prima facie ſignificari videtur, ſed id potius quod per mādantis intētionem innuitur, cuiuſmodi fuit pręceptum pręſenti loco de tacendo miraculo turbis datum. Non enim intēdebat Dominus quatenus illud miraculū ad Dei gloriā perpetratum ſilentio tegeretur, ſed nec putandū eſt eos peccaſſe qui illud prædicabant, ſed nobis erudiendis præcepit illis ne cui dicerent, & hoc plures ob cauſas. *Genus præcepti duplex.*

Primo vt doceret non eſſe gloriandū in miraculorum virtutibus, aut quibuſcunq; operibus bonis, exemplúmq; daret, vt virtutū opera facientes, iactātiæ vitium per omnia gloriámq; vitemus humanā, ne noſtra bona actio per inanem vulgi fauorem ſupernæ retributionis munere priuetur. Nouerimus tamen opera noſtra ſi digna imitatione ſunt, nullatenus debere celari, ſed ad vtilitatem fraternæ ædificationis ipſo diſpenſante patefieri, qui dicit: Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita. Et re vera ita eſt intelligenda domici diſpenſatio præcepti. Nec enim bona facientes fraternos cauere debemus aſpectus, *Non eſſe gloriādū.* *Num opera bona abſcondēda.*

quũ dicat Dominus:Luceat lux veſtra corã hominib⁹, vt videãt bona opera veſtra,ſed vt per opera quæ proximis oſtẽdimus nõ laudẽ noſtrã ab illis, ſed profectũ illorum quæramus.Et hoc eſt quod ſubiunxit:Et glorificẽt patrẽ veſtrũ qui in cœlis eſt.Nam qui ea intẽtione bona oſtẽdũt opera,vt ipſi ſoli laudentur, non autem vt laudantes in bona proficiant,neque vt pater qui in cælis eſt glorificetur, tales nimirum illo ſunt elogio denotandi quo dicitur:Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Nobis itaque Dominus miraculum celari præcipiens de vana timebat gloria, non ſibi, cuius gloria non vana, ſed vera eſt,imò cuius eſt omnis gloria.

Cur præcepit ne cui dicerent. *Theop.* *Beda.*

Q Secundò,præcepit ne cui dicerent,ne propter miraculorum gloriam Iudaica accenderetur inuidia ad mortem Chriſto ante tempus inferendam.

Tertiò,vt doceret quòd beneficia largientes laudes inde quærere non debemus,ſed accipientes par eſt benefacientes commendare.

Quartò,quia pigris volebat oſtendere,quanto ſtudioſius quantóque feruentius eum prædicare debeãt quibus iubet vt prædicent,quando illi qui prohibebantur, tacere non poterant. Quis igitur iam prædicare iuſſus tacebit, dum conſpicimus eos quibus datum erat præceptum ſilentij tanto amplius prædicaſſe, quanto ne prædicarent amplius mandabatur? Quis ergo iuſſus prædicare tacebit, quando iuſſi tacere ſic ardenter prædicauerunt?

Quatuor tegẽda ſilentio. *Mat.6.*

Hic aduerte quòd nonnulla ſilentio tegere debemus. Primo ſi quæ per nos geſta ſunt bona opera, cuiuſmodi ſunt eleemoſyna,ieiunium,& oratio,ne ad modũ Phariſæorum eleemoſynam facientes, iactantiæ tuba ante nos canamus, ne ieiunantes exterminemus facies noſtras laudem quærentes ab hominibus, ſed nec orationes noſtras ad vanam gloriam oſtentantes, quaſi venales has proſtituamus. Quin potius ieiunantes lota facie pexíſque capillis prætendamus hilaritatem. Dum eleemoſynam facimus, neſciat ſiniſtra,quid faciat dextera. Et oraturi intremus in cubiculum, & clauſo oſtio oremus patrem.

Gloria & vtilitas in opere bono. *Eſa.42.*

Siquidem in opere bono duo ſunt attendenda, gloria ſcilicet & vtilitas. Gloriam ſibi reſeruet Deus dicens per Prophetam:Gloriam meam alteri non dabo. Vtilitatem nobis cedit,qui bonorum noſtrorũ non eget. Quòd ſi dei gloriam inuadimus hanc nobis vſurpantes, præ-

ter

ter arrogantiæ rearum quem incurrimus, & ipſam iure perdimus vtilitatem.

Secundò celare debemus ea quæ perpetrauimus peccata, non vt ſimulemus quam non habemus ſanctitatem, ſed ne palàm hæc faciendo cæteros inficiamus. Sunt enim qui pudore ſublato de turpibus & nephandis quæ geſſerunt gloriantur. De quibus per Eſaiam dicitur: Peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt, nec abſconderunt. Et mox promeritam pœnam denuntiat, dicens: Væ animæ eorum, quia reddita ſunt eis mala. Siquidem peccata noſtra non niſi in ſecreta cōfeſſione ſunt humiliter ſacerdoti pandenda. R *Eſa.7.*

Tertiò ſilentio premere debemus peccata proximorum ne ipſos hinc diffamemus. Vnde & per Salomonem dicitur: Quæ viderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito, ne poſtea emendare non poſſis, quum dehoneſtaueris amicum tuum. Porrò diuerſum faciunt multi, qui mox quum aliquid rumoris ſiniſtri de proximo audierint, niſi illud effutiant, non quieſcunt, iuxta quod per Sapientem dicitur: Sicut ſagitta infixa in fœmore canis, ſic verbum in ore ſtulti. *Prou.25.* *Eccl.19.*

Quartò ſilere debemus commiſſa noſtræ fidei ſecreta proximorum, ne infideliter illa prodamus. Vnde ſcriptum eſt: Qui ambulat fraudulenter reuelat arcana, qui autem fidelis eſt, celat amici commiſſum. Hoc enim proximi charitas depoſcit. Vt autem inter fidelem & futilem cautè diſcernas, audi dicentem: *Prou.11.*

Percontatorem fugito, quia garrulus hic eſt,
Nec retinent patulæ commiſſa fideliter aures. *Horat.*

Sanè quo magis præcepit CHRISTVS turbæ vt tacerent, eo amplius admirabātur, & opus diuinæ gratiæ prædicabāt. Nā Chriſto prohibente, creſcebat ardor prædicandi, vt hunc continere non poſſent. Mirabantur quidem de miraculo, ſed mirabantur amplius quia tanti miraculi gloriam Dominus non quærebat, quemadmodum phariſæi qui hominum gloriam ſummo ſtudio ſectabātur. Porrò gloriam quā refugiebat CHRISTVS turbæ in eum duplo refundebant. Quid enim aliud eſt ea quæ eſt ab hominibus gloria quàm vmbra? Fugis vmbram tuam, illa te ſequitur, ita vt eam effugere non poſſis. Sectaris eam, illa te incomprehenſibiliter fugit. Non ſecus de gloria humana. *Tacere iuſſi cur magis prædicant.* *Recuſata gloria creſcit.*

Si illam

DOMINICA DECIMATERTIA POST PENTECOSTEN.

B*Eati oculi qui vident quæ vos videtis Luce. 10.*

Lectio ſancti Euangelij in tres partes diuiditur. In prima parte CHRISTI domini noſtri cognitio commendatur. In ſecũda, Dei & proximi dilectio ad ſalutem eſſe neceſſaria demonſtratur, ibi: Et ecce quidam legiſperitus, In tertia, quis nobis ſit proximus parabolicè inſinuatur, ibi: Ille autem volens.

Circa primum, ad pleniorem præſentis lectionis intelligentiam, notandum eſt quòd reuerſis qui ad prædicãdũ A miſſi fuerant diſcipulis & exultantibus quòd etiam dæmonia in Chriſti nomine eis ſubiicerentur, ait Dominus: In hoc nolite gaudere quia ſpiritus vobis ſubiiciuntur. Gaudete autem quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. *Luc. 10.* Et paucis interpoſitis, conuerſus ad diſcipulos air: Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Vbi ſui viſionem ſeu notitiam dupliciter commendat. Primò, ex propoſita veræ beatitudinis mercede, quum dicit: Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Secũdo, à dignitate ſingularis gratiæ, ibi: Dico enim vobis.

Circa primum, ſcilicet propoſitam mercedẽ beatitudinis, dicit Auguſtinus: Quum omnium hominum vna ſit volũtas capeſſendæ beatitudinis, mirum eſſe vnde tãta de *13 de tri. cap. 41.* ipſa beatitudine exiſtat diuerſitas, vt aliqui beatos ſe putent, quum fruuntur corporum voluptatibus: aliqui quum abundant diuitiis, quidam dũ honoribus cumulantur, alij quum exaltãtur principatibus. Sed tantæ diuerſitatis cauſſa eſt, quia licet omnes beatam vitã cupiant, vbi tamẽ ſit *Veræ beatitudinis ignorãtia.* quærenda non omnes intelligunt. Vnde Boëtius: Omnis mortalium cura, quam multiplicium ſtudiorum labor exercet, diuerſo quidem calle procedit, ſed ad vnũ tamẽ bea *Li. 3. proſ. 2.* titudinis finem nititur peruenire. Id autẽ eſt bonũ, quo quis adepto, nihil vlterius deſiderare queat: quod quidem

eſt

eſt omnium ſumma bonorum, cunctáque intra ſe continens bona. Cui ſi quid abforet, ſummum bonum eſſe non poſſet, quoniam relinqueretur extrinſecus quod poſſet optari. Liquet igitur eſſe beatitudinem, ſtatum omnium bonorũ congregatione perfectum. Hunc, vt diximus, mortales omnes diuerſo tramite conantur adipiſci. Eſt enim mentibus hominum veri boni naturaliter inſerta cupiditas, ſed ad falſa deuius error abducit.

Beatitudo quid ſit.

Ac tandem infert: Hac de cauſſa (id eſt, beatitudinis deſiderio) diuitias, dignitates, regna, gloriam, voluptatéſque deſiderant, quòd per hæc ſibi ſufficientiam, reuerentiam, potentiam, celebritatem, lætitiam credunt eſſe venturam. Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: Beatum dixerunt populum cui hæc ſunt. Sed beatus populus cuius eſt Dominus Deus eius.

Num omnes qui Chriſtum viderunt beati.

Verum quum hic dicit Deus homo: Beati oculi qui vident quæ vos videtis, quæritur num omnium qui Dei filium in carne viderunt, oculi fuerint beati, quandoquidem non ſolum fideles & boni ipſum viderint, verumetiam infideles & mali. Sed aduertendum eſt tribus modis Chriſtum videri. Primo, oculo corporali tantum, quomodo viſus eſt in humana carne. Vnde & per Eſaiam fuerat prænuntiatum: Videbit omnis caro ſalutare Dei. Et per alium Prophetam: In terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Iſta viſio non facit beatos. Pharifæi enim & cæteri Iudæi increduli ſolo viſu corporis Dominum metientes, minimè fuére beati, qui nihil in eo diuinũ cæca mente voluerunt intelligere, quin potius eum perſequi & contumeliis iniuriíſque inſectari veriti non ſunt. Sic etiam viderunt qui crucifixerunt. Videbit etiam eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, nec tamen videndo beati erunt, quin potius plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ. Sed beati oculi qui eius poſſunt cognoſcere ſacramenta, de quibus dicitur: Et reuelaſti ea paruulis, quibus & ſe & patrem filius reuelare dignatur.

Chriſtum tribus modis videri. *Eſa. 40.* *Bar. 3.* *Apoc. 1.* *Mat. 11.*

B

Secundò, contingit videre Chriſtũ oculo mentali tantũ, cum videlicet corporali oculo minimè viſus tamẽ propter auditum fidei verus creditur eſſe Deus. Et vtiq; horũ oculi beati, iuxta quod ipſe ait: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Et licet hæc viſio nondum beatos efficiat, attamen æterna beatitudine venit coronanda. Eſt autem hæc viſio omniũ verè fidelium, qui licet oculo corporali Chriſtum

Oculo mentali. *Ioan. 20*

ſtum non videant,habent tamen oculos duos quibus ſuo modo Deum videre præualeant,vnum quaſi ſiniſtum,qui eſt ipſa per fidem cognitio,alterum quaſi dextrum,qui eſt affectus amoris. *Oculi mẽtis duo.*

Porrò ſicut(ſecundum phyſicos) ſiniſtrum membrum debilius eſt dextro,ita & in nobis oculus cognitionis infirmior eſt.Siquidem in hac vita Deum ſicuti in ſemetipſo eſt,cognoſcere non poſſumus.

Fortior autem eſt amor cognitione, magíſq; Deo propinquat.Nam quem ſicuti eſt per cognitionẽ cernere nequimus,ipſum ſicuti eſt in ſemetipſo poſſumus amare. Cognitio enim foris ſtat,vbi affectus intrat amãtis. Hinc nobis præcipitur per cognitionis oculum non plus ſapere quàm oportet ſapere,ſed ſapere ad ſobrietatem,id eſt,ad eam quæ cuiq;noſtrum diuiſa eſt menſuram fidei,ne ſcrutator maieſtatis opprimatur à gloria,amandi autẽ Deum nullus limes,nulla nobis menſura præſcribitur. *Dilectio Dei cognitione potior.* *Rom. 12.* *Prou. 25*

Tertiò contingit videre Chriſtum tam corporalibus oculis quàm viſione mentali,quum videlicet eius qui corporaliter cernitur,diuinitas per fidem ex ipſius operibus mente videtur.Et hæc viſio beatior eſt præcedente. Hoc modo CHRISTVM Dei filiũ videre diſcipuli meruerunt,quibus hic dicit : Beati qui vident quæ vos videtis. Videbant eius humanitatem,& quam corporaliter videre non poterant,ipſius credebant diuinitatem. Sic & illi dominum videbant,de quibus in Euangelio dicitur : Quum eſſet Ieſus Ieroſolymis in die feſto,multi crediderunt in eum videntes ſigna quæ faciebat.Talis erat & ille qui ait: Rabbi ſcimus quia à Deo veniſti magiſter. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cũ illo.Per opera enim ipſius,quaſi per quaſdam rimas,diuinæ maieſtatis claritas elucebat. *Viſione corporali & etiam ſpũali.* *Ioan.7.* *Ioan 3.*

Secundò commendatur in Euangelio Chriſti viſio ex gratiæ ſingularitate. Vnde ſequitur.

Dico enim vobis,quòd multi Porphetæ & Reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.

Prophetæ omnes Chriſtũ videre deſiderauerũt,vt Moſes,Iob,Eſaias,Ieremias,Exechiel,Daniel, & alij omnes qui C

qui multi fuerũt. Sed & reges ſancti ipſum deſiderauerũt vt Dauid, Ezechias, Ioſaphat, Ioſias, & nõ viderũt, ſcilicet Deum hominem, verbum carnẽ factum, oculo corporali, tametſi per fidem mentali oculo venturum præuiderint. Deſiderauerunt etiam ea quæ vos auditis cœleſtis ſapientiæ verba audire, & non audierunt. Digni quidem erant Prophetæ & reges ſancti videre Chriſtum & audite, ſed nondum venerat plenitudo temporis, quando Deus non

Heb. 1. in Prophetis, ſed in filio loqueretur, quem conſtituit hæredem vniuerſorum, per quem fecit & ſecula.

Obiicitur deum ante fuiſſe viſum Sed dicat aliquis: Quum conſtet Deum patribus fuiſſe loquutum & viſum, quid ſibi vult quod hic dicitur: Multi Prophetæ & reges voluerũt videre quæ vos videtis, & nõ viderunt? Nam & Abraham Deũ vidit, quem toties appa-

Gen. 18. rentẽ tandem in trium angelorum perſonis hoſpitio recepit. Moyſes quoq; (ſcriptura teſte) cum Deo ſolitus erat loqui facie ad faciem, ſicut loquitur homo ad amicũ ſuum.

Eſa 6. Sed & Eſaias vidiſſe ſe dicit Dominum ſedentẽ ſuper ſo-

3. Reg. 22. lium excelſum. Sic etiam Michæas, multiq; alij Prophetæ veriſſimè ſibi eum apparuiſſe confirmant. Vnde & videntes ſunt appellati. Et penè cuncta ſcriptura patres antiquos ferè omnes Deum vidiſſe demonſtrat.

Si ergo ſancti patres & Prophetæ Deum viderunt, vt ſcriptura teſtatur, quid eſt quod Dominus dicit: Voluerũt

Solutio. videre quæ vos videtis, & non viderunt?

Sed (vt iam dictum eſt) aliud eſt videre per imaginem, aliud videre per ſpeciem. Viderunt quidem ſancti præmemorati Deum omnipotentem, ſed per ſpeculũ & per ima

Apparitiones Dei per angelos factæ. gines in ſubiecta creatura. Omnes enim manifeſtationes quæ ad patres veteris teſtamenti factæ fuiſſe memorãtur, per inferiores Deo creaturas, id eſt, per angelos factæ ſunt. Si enim in ſeipſo ſicuti eſt abſque vllis imaginibus

Exo. 33. Deũ viderũt ſancti, quid eſt quod Moyſes qui cũ Domino (vt iã dictũ eſt) facie ad faciem loquebatur, obſecrabat dicens: Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi teipſum manifeſtè, vt videam te? Quem enim manifeſtè videre quærebat, vtique vſque ad illud tempus per imagines & figuras tantum ſe vidiſſe declarabat. Vnde & bea-

Act. 7. tus Stephanus de ipſo dicit: Hic eſt Moyſes qui fuit cum angelo, qui apparuit ei in rubo.

Porrò longè aliter ſancti Apoſtoli Dominũ videre meruerunt qui ipſum præſentem habebant, & ei cõuictu familia-

miliariſſimo adhærentes,quicquid cognoſcere voluiſſent, non per ſpeculum aut ænigmata, non per angelos aut varias viſionum ſpecies,ſed per ipſum Dominum, interrogantes diſcebant. Vnde meritò omnibus retro ſanctis priuilegio beatitudinis præferuntur. Nam illi qui in veteri teſtamento Deum vidiſſe narrantur,iuxta fidem defuncti ſunt omnes non acceptis repromiſſionibus, ſed à longe eas aſpicientes & ſalutantes. *Heb. 11.*

Sciendum verò eſt per incrementa temporum Dei in hominibus creuiſſe cognitionem. Apparuit enim Deus Abraham,ſed longe poſtmodū Moſi viſus,dicit: Ego ſum Deus Abraham,& Deus Iſaac,& Deus Iacob, & nomen meum Adonai non indicaui eis.Quibus verbis plus aliquid de Deo Moſes quàm præcedentes patres, cognouiſſe oſtenditur. Beatus etiam Dauid multis poſt ſeculi temporibus natus,dicit manifeſtè: Super ſenes intellexi. Quod eſt apertè dicere:Præ cunctis qui ante me fuerunt Patriarchis & Prophetis,ſublimius aliquid de Dei maieſtate cognoui. Verum cunctis illis ſublimius illuminati ſunt ſancti Apoſtoli, qui ab ipſa & per ipſam Dei ſapientiam eruditi,cuncta quæ de cœleſtibus & diuinis humana poterat ferre capacitas,pleniſſimè didicerunt. *Succeſſiuè Dei cognitionem creuiſſe.* *Exod 3.* *Pſal.*

E Porrò quos Lucas hic multos Prophetas & reges dicit,Matthæus apertius Prophetas & iuſtos appellat. Ipſi ſunt enim reges magni, qui tentationum ſuarum motibus non conſentiendo ſuccumbere, ſed regendo præeſſe nouerunt.Sed & Balaam ariolus inſpiratus à Deo de tēpore aduentus Dei in carne vaticinatus eſt, dicens: Videbo eum,ſed non modo:intuebor illum,ſed non prope. Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget virga de Iſrael. Et poſt pauca: Heu, inquit,quis victurus eſt quando iſta faciet Deus?Huiuſmodi deſiderium ſuum ſponſa in Canticis pandit, dicens: Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris (id eſt, humana carne indutum, corporalibus expoſitum oculis) & deoſculer,& iam nemo deſpiciat?Dixit regina Saba ad Salomonem: Beati viri tui, & beati ſerui tui hi qui ſtant coram te ſemper,& audiunt ſapientiam tuam. Porrò Apoſtoli ſancti tanto ſeruis Salomonis beatiores prædicantur,quanto plus quàm Salomon hic. *Mat. 13.* *Num. 24.* *Cant. 8.* *3. Reg. 10.* *Mat. 12.*

Meritò ſanè ter quatérque beati,& præ cūctis aliis ſanctis ac Dei electis beatiſſimi,qui Dei filio cōuictores eſſe *Apoſtoli q̄ beati.*

meruerunt,qui ipſius in humana conuerſatione ſanctitatem,diuinam ipſius in miraculis poteſtatem, in doctrina ſapientiam , in glorioſa transfiguratione claritatem,paſſum proinde & gloria reſurrectionis decoratum , aſcendentémque ad patrem in cœlum, coram poſiti beatis oculis conſpexerunt.Vnde ait vnus eorũ qui ei fuére conuictores,quíque æternum Dei verbũ per quod facta ſunt omnia ſub humana carne velatum puræ mentis acumi-
1.Ioan.1. ne meruit contemplari : Quod fuit ab initio,quod audiuimus,quod vidimus oculis noſtris,quod perſpeximus,& manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ,& vita manifeſtata eſt,& vidimus,& teſtamur, & annuntiamus vobis vitam æternam quæ erat apud patrem,& apparuit nobis.Quod vidimus, & audiuimus, annuntiamus vobis,vt & vos ſocietatem habeatis nobiſcum , & ſocietas noſtra ſit cum patre & cum filio eius Ieſu Chriſto.

Circa ſecundum principale dicitur:

Et ecce quidam legiſperitus ſurrexit tentans illum,& dicens.

Hic Dei & proximi dilectio ad ſalutem eſſe neceſſaria demonſtratur.Vbi primo ponit legiſperiti Chriſtum tentantis interrogatio. Dicit Cyrillus fuiſſe tunc temporis quoſdam Iudæorum verboſos , circumeuntes totam Iudææ regionem, incuſantes Chriſtum & dicentes quòd & legem Moyſi inutilem diceret,& nouas quaſdam ipſe doctrinas promeret. Volens ergo legiſperitus iſte ſeducere Chriſtum,vt aliquid contra Moyſen loqueretur, adeſt ipſum tentaturus, magiſtrum vocans doceri non patiens. Quæſtionis huius fuiſſe videtur occaſio, quòd Dominus ſolitus eſſet his qui ad ipſum veniebant loqui de vita æterna. Vel certè legiſperitus iſte occaſionem tentandi de ipſis Domini ſermonibus ſumpſit, vbi ait : Gaudete autem quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Hoc enim paulò antè diſcipulis ipſe dixerat. Ait itaque:

Magiſter quid faciendo vitam æternam poßidebo?

F Iure magiſtrũ vocat, iuxta quod ipſe ad diſcipulos lo-
Ioan.13. quens ait: Vos vocatis me magiſter & Domine , & bene dicitis:Sũ etenim.Itaque ſuis ſe verbis legiſperitus condemnat,ſi ipſius quẽ magiſtrũ agnoſcit præceptis nõ acquieſcit.Magiſter,inquit,q̃d faciẽdo vitã æternã poſſidebo?

bo? Et bene dicit, quid faciendo, quia non auditores legis iuſti ſunt apud deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. *Rom. 2.*

Sanè legiſperitus iſte hac ſua interrogatione noſtri tem poris hæreticos confundit. Norat enim ignauos & pigros non poſſe cōſequi in regno cœlorū vitā æternam, ſed pro illius cōſequutione operibus optimis indefeſſe inſiſtētes, quum interim iſti cęci filij tenebrarum omnia opera bona contemnant, putantes ſola nuda, imò mortua fide, verius autem viuaci pugnacíq; perfidia, ſe poſſe irrumpere in regnum cœlorum, tantūmodo clamātes: Domine, domine. Diuerſum igitur eſt quod iſte quæſiuit dicens: Quid faciendo vitam æternam poſſidebo? Sic etiam Iudæi illi ſapiebant qui Chriſtum interrogantes dicebant: Quid faciemus, vt operemur opera Dei? *Locus hæreticis confutandis.* *Opera fidei requiri.* *Ioan. 6.*

Quærit ergo hic legiſperitus non de friuolis, ſed de ea re quæ eſt omnium maxima, ſcilicet de vita & ſalute æterna acquirenda, vtique cunctis optata. Nam quanto ſtudio curáq; pernicies & mors vitatur, tanta eſt ſolicitudine vita quærenda, nec ſolum ea vita qua ad horā in hoc mundo viuitur, ſed multò magis vita perennis & beata.

Cæterum legiſperitus hic ipſa ſua tentatione declarat quàm vera ſit illa domini confeſſio qua patri loquitur, dicens: Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Si enim cognouiſſet quæ reuelante patre, paruuli, id eſt, humiles Chriſti diſcipuli iam ſciebant, cognouiſſet vtique quid faciendo vitam poſſideret æternam. Dum autem dicit, poſſidebo, inſinuat vitam æternam eſſe hominum hæreditatem, quaſi hæreditario iure perpetuo poſſidendam, non quidem in præſenti, ſed in futuro. *Mat. 11.*

Itaque quoniam à legiſperitō Dominus interrogatus fuerat, condecens erat vt eum ad legis ſcientiam mitteret, vt ſuis verbis ipſe ſibi ſatisfaceret. Vnde ſequitur:

At ille dixit ad eum: In lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis?

Quia iſte domini tentator legis doctor erat, rectè hunc ad ipſam legem Dominus interrogatione ſua reuocat, oſtendens eum legis ignarum eſſe, quam tamen alios docere præſumebat. Nouerat eū Dominus de numero illorum eſſe qui verba legis tenent, & vim legis ignorant. Nec poterat fraudulentæ interrogationi Dei ſapientia occurriſſe prudentius, quàm legiſperitum ad ipſam ſuam legem G

quæ à Deo data fuerat relegando. Quocunque enim alio modo reſpondendo, non adeò conuenienter tentatori illi ſilentium impoſuiſſet.

Quo nihilominus docuit, vt quando de his quæ fidei ſunt vel morum interrogamur, pro certa reſponſione ad ſcripturas nos debere confugere, iuxta quod per Eſaiam

Eſa 8. dicitur: Quum dixerint ad vos, quærite à Pythonibus & à diuinis qui ſtrident in incantationibus ſuis, nunquid non populus à Domino ſuo requiret viſionem pro viuis & mortuis? Ad legem magis & ad teſtimonium,

Non idem omnibus legendi modus.

Quo modo legis, inquit? A magiſtro legis quem in legendo modum obſeruet inquirit, oſtendens non eundem magiſtris omnibus eſſe legendi modum ſeu docendi. Quidam enim legunt & docent legem ore tantum, quales illi erant de quibus in Euangelio Dominus loquitur,

Mat. 23. dicens: Super cathedram Moſi ſederunt ſcribæ & phariſæi. De quibus poſt pauca dicit: Dicunt enim & non faciunt. Alij docent manu tantum, vt ſimplices & illiterati iuſti, quorum vita magiſtra multis eſt, multíſque magiſtris docet efficacius. Alij legunt & docent ore pariter & manu, vt magiſtri boni, qui quod alios docent ipſi

Mat. 5. faciunt, iuxta illud: Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Talis doctor erat.

Mat. 7. CHRISTVS, ſicut in Euangelio dicitur: Mirabantur

Mar. 1. omnes ſuper doctrina eius. Erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens, non ſicut ſcribæ eorum & phariſæi.

Hoc tertio modo nõ legebat iſte magiſter legis, quamobrem quærit ab eo Dominus: Quo modo legis? Hoc eſt, Quo modo doces tuos auditores, qui adhuc ignoras quid faciendo peruenitur ad vitam æternam? Ille autem non tam Domino reſpondit, quàm ſibi quæſtionis propriæ nodum aperit. Sequitur enim:

Ille reſpondens dixit: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua. Et proximum tuum ſicut teipſum.

H Dum legiſperito reſpondet, perfectum nobis Saluator iter vitæ oſtendit. Quando videlicet interrogationi ſuæ iſte legiſperitus ex lege ipſa reſpondet quod ſibi legerat, non quod impleuerat. Profert geminæ charitatis mandatum, Dei videlicet & proximi, cuius impletione vniuerſa lex impletur, dum ſic ſcriptum eſſe in ea & ſic ſe legiſſe

reſpondet:

reſpondet:Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo,&c. Sic enim in Deuteronomio ſcriptum eſt. Porrò mãdatum hoc inſtitutionis ſuæ cauſam ex ſe habet.Nam cauſa diligendi Deum eſt ipſe Deus. *Cap.6.*

Itaque diliges eum quia vnicus & ſummus dominus tuus eſt, nec ſolum tuus,ſed & omnium quæ ſunt ſiue in cœlo, ſiue in terra, ſiue in inferno. Qui te ſua potentia protegere,ſuis te locupletare diuitiis,ſuæ te gloria maieſtatis & poteſt & præſto eſt exaltare. *Dil gēdus quia Dominus.*

Diliges eum inſuper nõ modo dominum,ſed etiã deum qui te creauit,qui te eſſe fecit,& talẽ fecit eſſe creaturam quam ipſe propter inditam ſuam imaginem amaret, & ſecum perenniter regnantem ſeipſo faceret beatam. *Quia Deus.*

Diliges etiam ipſum vel propter hoc maxime,quia per ineffabile beneficium incarnationis tuus eſſe dignatus eſt. Caro enim & frater noſter eſt. *Quia tuus.* *Gen. 37.*

Porrò diligendi modus eſt,vt diligatur ſine modo,quia nec modus, nec menſura,nec limes vllus eſt ſuæ propter quam diligendus eſt bonitatis. Itaque diliges Dominum Deum tuum.

Primò,ex toto corde tuo,id eſt,tota & ſyncera voluntate,quæ nomine cordis intelligitur, eo quòd ſicut cor in animante eſt omnium motuum principium & origo, ita & voluntas in homine, omnium eorum motuum qui liberi ſunt, origo eſt, tam interiorum quàm exteriorum Hanc ſibi à nobis depoſcit, dicens: Præbe fili cor tuum mihi, vt me ames toto corde,vt ſcilicet cuncta noſtra cogitatio ſit in eius amore, omnis noſtra operatio propter ipſius amorem ſit tota noſtræ vitæ regula,ex ipſius amore ſumatur,denique vt tota noſtra intentio ad hoc ſemper vigilet, ne iſta noſtra dilectio domini Dei noſtri ad hæc mundana & caduca rapiatur. *Ex toto corde.* *Prou.23.*

Itaque quicquid diligimus, volumus, agimus, propter ipſum & ipſius gloriam diligamus,velimus,agamus,& obmittamus. Tunc enim in rebus omnibus plus deũ quàm res ipſas diligimus,quando in omnibus intentione finali ſuam gloriã quærimus & deſideramus. Sanè hoc ſublime diuinæ dilectionis mandatum ille implet, qui (vt iam dictum eſt)ſe ſuámq; vitam,& cuncta ſua obſequia in Deum ordinat,ſed &ea quæ propter ſeipſum & huius vitæ neceſſitudines facere compellitur, intentione pia cuncta refert in Deum, iuxta quod docet Apoſtolus, dicens: Omnia

1.Cor.vlt. veſtra in charitate fiant. Et iterum Siue manducatis, in-
1.Cor. 10 quit,ſiue bibitis,ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam dei facite,vt in omnibus honorificetur Deus.Sic enim fit debita compenſatio deo,qui omnia in nos ordinauit,iux-
1.Cor.3. ta illud Apoſtoli: Omnia enim veſtra ſunt,ſiue mundus, ſiue mors,ſiue vita,ſiue præſentia,ſiue futura. Omnia enim veſtra ſunt,vos autem Chriſti.

I Secundò,Diliges Dominum Deum tuum ex tota ani-
Ex tota anima tua. ma tua. Vult Deus tota anima diligi, qui totam animam de nihilo ad ſuam imaginem creauit. Porrò tota anima Deum diligere, eſt cunctas animæ noſtræ affectiones ſecundum quod ipſius amor dictat regere & ordinare. Huiuſmodi autem affectiones ſunt amor & odium, dolor & gaudium, timor & ſpes.Itaque Deum tota anima diligere,eſt nihil niſi ſecundum Deum amare, nihil niſi ſecundum Deum odire, de nulla re niſi ſecundum Deum neq; dolere neque gaudere. Nihil deniq; timere, ſperare nihil, niſi ſecundum quod Dei nobis amor præſcribit.

Ex omni mente tua Tertiò,diliges dominum Deum tuum ex omni mente tua Mens quæ nos à brutis diſtinguit animantibus, rationalis intellectus accipitur.Vnde Deum tota mente diligere, eſt cum ſine vllo errore, intelligentia ſana, ſecundum rectæ fidei regulam amare & colere. Vt in his quæ nobis credenda diuinitus tradita ſunt, intellectus
2.Cor.10. noſter Deo ſubdatur, ſecundum illud Apoſtoli: In captiuitatem redigentes omnem intellectum,in obſequium Chriſti. Sed & accepta diuinitus beneficia, aſſiduè recolere, in lege dei iugiter meditari, deum cogitare, in conſpectu ſuo ſemper dominum prouidere,eſt ipſum tota mente diligere.

Ex omnibus viribus tuis. Quartò, diliges Dominum Deum tuum ex omnibus viribus tuis.Hoc eſt,viriliter,alacriter, & non remiſſe,non frigidè.Non enim vſquequaq; perfectũ eſt Deum ex toto
Theoph. corde,ex tota anima & ex tota mente diligere,niſi & intenſe,& quantum per hæc omnia fieri poteſt, & vt ita dicam,iſtis totis diligatur,ita vt totus conatus cordis,animę & mentis,quin & tota virtus operis ad dei tẽdat dilectionem.Quid enim aliud eſt Deum ex totis viribus diligere, niſi totas tã corporis q̃ animæ vires diuinis obſequiis impendere,& totum quodãmodo reddere Deo,quod ab illo, acceperis? Et id quidem iuſtum eſt. Cuius enim eſt ager vel arbor profectò omnimoda æquitate eius eſt & fructus.

Quia

Quia ergo totum quod ſumus & poſſumus, & à Deo & Dei eſt, iure Deo debentur cuncti noſtrorum fructus obſequiorum. Nec mirum quòd ſic diligendus eſt à nobis Deus, quandoquidem ipſius bonitas propter quam aman dus eſt, omnem noſtram longè excedat diligendi facultatem. Attamen & ſi ipſum quantum diligi dignus eſt diligere non valemus, ſaltem quantū poſſumus diligamus.

Et licet his quatuor iam dictis diligendi modis nullus mortalium diligat Deum, ſed hoc in patria reſtet implendum, non tamen huiuſmodi diuinæ dilectionis mandatum fruſtra datum eſt, eo enim erudimur quantum omnium bonorum noſtrorum tam præſentium quàm futu rorum autori Deo debemus, & hinc apud noſmetipſos humiliamur, agnoſcentes nos ea quæ Deo debemus nō exoluere, & vt verè coram illo peccatores, ſeruos inutiles, & debitores nos eſſe confiteamur.

Et proximum tuum, inquit, ſicut teipſum. Nemo putet eum tantummodo eſſe proximum qui ſanguinis propinquitate nobis iungitur cuius dilectionē ipſa nobis natura præſcribit, ſed de quolibet homine loquitur. Omnes enim homines ſecūdum carnem ex homine vno profluxerunt, ſecundū animam verò ex vno creatore Deo. Vnde per Prophetā dicitur: Nunquid non vnus eſt pater omniū noſtrū? Nunquid non Deus vnus creauit nos? Quare ergo deſpicit vnuſquiſque veſtrum fratrem ſuum? K *Omnis homo homini proximus.* *Mala. 2.*

Sed & alia ratione proximum diligere tenemur, quia videlicet ad imaginem Dei creatus eſt. Itaque ſi Deum verè diligimus, proximum noſtrum qui ſicut & nos ad Dei creatus eſt imaginem, citra Dei iniuriam odire, vel deſpicere, omnino non poſſumus. *Diligendus proximus quia ad imaginem dei, &c.*

Non enim ſine regis contemptu poteſt ipſius etiā qualiſcunque imago (tametſi etiam non niſi carbone deliniata ſit in pariete) violari aut conſpui. Et cum in quolibet homine Dei non ignoremus eſſe imaginem, noſipſos fallimus putātes Deum ſuæ imaginis in eos qui hāc iniuriis violauerint, non fore vltorem. Quòd ſi dixeris, is cui cōuiciatus ſum adulter eſt, ebrioſus eſt, fur eſt aut latro, quid peccaui, qui ei quæ vera ſunt improperaui? Audi Apoſtolum dicentem: Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? Suo Domino ſtat vel cadit. Scias quod homo eſt, qui ad Dei imaginem conditus eſt, tametſi imago Dei in illo vitiis deformata, & quaſi nigro carbone deliniata eſt, *In regem redundat iniuria ſuæ imaginis.*

tu verò ignoras quem gratiæ decorem,quos virtutũ meritorúmque colores,deus illi ſuperinducturus eſt.

Simile. Nam & pingendi artis periſſimi egregiam imaginem educturi,hanc primum carbone deliniare ſolent,quam ignarus quiſpiam videns contemnit, neſciens artificis ſapientiam,ignoránſque ipſius intentionem.

Imago carbone deſcripta. Sic nimirum ſumme ſapiens artifex Deus,ſuſcitare ſolet de terra inopem, & erigere de ſtercore pauperem, vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi ſui. *Act. 7.* Saulus eccleſiam Dei perſequens deformis quidem & atra fuit imago,ſimiliter & latro cum Domino crucifixus,ſimiliter etiam Matthæus,Zachæúſque,ſed & mulier illa quæ erat in ciuitate peccatrix, verùm artifex Deus, qui etiã de tenebris dixit lumen ſplendeſcere, & peccatores ad iuſtitiã,& mortuos reuocare ſolet ad vitã,vt nemo *2. Cor. 4.* iuſtus præſumat,nemo peccator deſperãs animo cõcidat.

L

Modus proximũ diligendi. Porrò quum lex præcipit vt diligamus proximum, eiuſdem dilectionis modum mox adiungit, dicens: Sicut teipſum.In dilectione Dei nullus modus, menſura nulla (vt dictum eſt)conſtituitur, ſed omnibus ſimul mentis & corporis officiis diligi mandatur. Ea autem eſt dilectionis proximi mẽſura,vt eum diligamus ſicut noſmetipſos.Ergo *Eccl. 14.* noſmetipſos primùm, deinde proximum debemus diligere.Nam qui ſibi nequam eſt,cui bonus erit?

Vnde beatus Auguſtinus illud tractans,Date eleemoſynam & omnia munda ſunt vobis,dicit: Quicunque ordinatè dare vult eleemoſynam, à ſeipſo incipiat, ſibíque primùm det eleemoſynam, quoniam verè dictũ eſt illud: Miſerere animæ tuæ vt placeas Deo. Quum ergo audis: *Eccleſ. 30* Diliges proximum tuum ſicut teipſum, ſecundum dilectionis qualitatem,non quantitatem,intelligere debes,vt ſit ſenſus: Hoc ipſum verũ & æternum bonum quod o-*Diligere quid eſt.* ptas tibi,optes & proximo (diligere enim nihil eſt aliud, quàm dilecto bonũ optare)non tamen ordine cõfuſo,di-*Cant. 2.* cẽte ſpõſa in Cãticis:Ordinauit in me charitatem,ſed tibi primũ & maxime:deinde quaſi ſequente loco:Idipſum bonũ quod tibi optaueris(vt dictũ eſt) optes & proximo.

Sed ad literã ſacræ lectionis redeũdũ eſt.Dominus ergo dũ legiſperito ſe tẽtanti reſpondere dignatur,imperitiã noſtrã erudit,itérque nobis patriæ cœleſtis oſtendit.

Itaque tentatori ſuo mandatum dilectionis exponenti reſpondit,dicens:

Recte

Recte respondiſti: Hoc fac, & viues.

Quaſi dicat: Hoc doces, ſed non facis. Si viuere vis in æterna vita, hoc fac, & viues. Hæc dicens aperte declarat quia per ſolam dilectionem ad vitam æternam peruenire poſſumus, ſi hanc tam opere quàm verbo ſeruamus, vt ſcilicet diligamus Deũ ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex omnibus viribus noſtris, & proximum noſtrũ ſicut noſmetipſos. Quod vtique facimus ſi omnia quæ nobis ab illo fieri volumus, eadẽ & nos ei faciamus. M

Aduertendum quoque decalogum omnem quo diuinæ legis perfectio continetur, his duabus charitatis complecti ſententiis. Tria enim priora decalogi præcepta qualiter Deum amare & colere debemus oſtendunt, cætera ſeptem nos circa proximi dilectionem informant. Vnde bene dicit Apoſtolus: In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet & Prophetæ. *Decalogi perfectio in quo.* *Rom. 13.*

Nulli igitur iã de ignorantia ſe excuſandi locus relinquitur, nulli de implẽdis Dei mãdatis impoſſibilitatis argumentũ patrocinatur, quandoquidẽ vniuerſa tam legis quàm euãgelij præcepta, per Dei & ꝓximi dilectionẽ impleãtur. Et quid facilius, quídve delectabilius, q̃ diligere?

Recte, inquit, reſpondiſti. Non opus legiſperiti, ſed reſponſum laudauit. Multorum enim verba laudabilia ſunt, opera verò non ita, vt verificetur in illis quod Iſaac filiũ tangens ait: Vox quidem vox eſt Iacob, manus autẽ manus ſunt Eſau. Pius eſt quorundam ſermo, ſed opera (quæ per manus ſignificantur) iniqua. Patet ergo quia ad ſalutem ſatis non eſt, credere, niſi & facias. Non enim auditor obliuioſus, ſed factor operis beatus in facto ſuo erit. Eſtote ergo, inquit, factores verbi & non auditores tantũ fallentes voſmetipſos. Hoc fac & viues. Non ſatis eſt te in lege doctum & magiſtrum eſſe magnificum, niſi doctrinæ tuæ etiam opus accedat. Vana eſt omnis profunda intelligentia, ſi deſint opera bona. Verum, intellectus bonus omnibus facientibus eum. Egregie atque dilucidè dei legem aliis intelligendam exponit, qui ſe illam recte intelligere in opere foris oſtendit. Quid inter hæc adferre in mediũ quo ſe tueãtur hi noſtri tẽporis hæretici poterũt, dũ aduerſus tã clara ſcripturæ teſtimonia, imò aduerſus ipſum Deũ, Dei filiũ Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum vniuerſa bona opera abiiciunt, vituperant, contemnunt? *Non opus legiſperiti, ſed reſponſum laudatur.* *Gen. 27.* *Iac. 1.* *Pſal.* *Hæreticus erubeſcat.*

HOMILIA ALTERA.

Ille autem volens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum: Et quis eſt meus proximus? Luca 10.

In hac euangelicæ lectionis parte quis nobis ſit proximus per parabolam declaratur. Vbi tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, legiſperiti interrogatio. Secundũ eſt, quis ſit nobis proximus per parabolam oſtenſio. Tertiũ eſt, ipſius parabolæ ad propoſitum applicatio. Secundum, ibi: Suſpiciens autem Ieſus dixit: Homo quidam. Tertiũ, ibi: Quis horum trium.

N Circa primum dicitur: Ille autẽ volens iuſtificare ſeipſum, hoc eſt iuſtum demonſtrare putans ſe ante hominem (qui tantum exterius videt) non autem ante Deum, qui videt interius, ſtare. Et multos quidem habet imita-
Luca 16. tores, quibus dicitur in Euangelio: Vos eſtis qui iuſtificatis vos corã hominibus, Deus autem nouit corda veſtra.

Volebát autem ſe iuſtum oſtendere, quia ſe laudatum audierat à Domino dicente: Recte reſpondiſti, ex hoc enim domini verbo quantulacunque percepta iactantia, amplius ſibi placebat.

Quærit ergo: Et quis eſt meus proximus? Hoc interrogans iuſtum ſe & ſapientem cupit oſtendere. Quum tamen ſic interrogando, potius ſe oſtenderet non eſſe dignum qui ſit de illorum numero de quibus paulò ante Dominus præmiſerat, dicẽs ad patrem: Reuelaſti ea paruulis, id eſt, humilibus & manſuetis Apoſtolis, ſed illorum
Mat. 11. erat ſocius de quibus ait: Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, ſcribis ſcilicet & phariſæis. Ecce quanta
Beda. inanis gloriæ dementia. Legiſperitus ob vulgi fauorem captandum, quo ſapienter reſpondiſſe iactaretur, primum ſe legis fatetur ignorare mandatum.

Itaque ſciſcitãti quis ſuus eſſet proximus dominus ita reſponſum temperauit ſuum, vt omnem qui miſericordiam faceret cuilibet proximum eſſe doceret, & tamen hæc eadem parabola ſpecialiter ipſum Dei filium qui nobis per humanitatem proximus fieri dignatus eſt deſignaret. Neque tamen ita proximũ quẽ ſicut nos diligere iubemur ſuper Chriſto interpretari debemus, vt mortalia mutuæ fraternitatis inſtituta ſub allegoriæ regulis extenuare

nuare & auferre conemur. Attamen poterat legiſperitus ex Chriſti parabola diſcere Dominũ Ieſum Dei filiũ per aſſumptam carnem factum eſſe proximum noſtrum, qui vtique nobis auxilio deſtitutis exhibuit miſericordiam. Et reuera nemo eſt homini vicinior quàm Deus, qui & intrinſecus & extrinſecus & nouit & curare omnia poteſt, ſed omnis incredulus, vel tentator, nec Deum nec hominem proximum habet.

Cæterùm hac ratione legiſperitus iſtac interrogatione ſua ſe iuſtificare voluit, quòd videlicet ſperabat Dominum ſibi reſponſurũ: Iudęos tantum eſſe ſuos proximos, quod ſi factum eſſet, mox ſubiunxiſſet iuſtificaturus ſemetipſum: Semper ego Iudæos dilexi.

Hoc enim errore tenebantur Iudæi, quòd cuiuſcũque alterius nationis homines ſuos minimè proximos reputabant, ſed vbicunque alienos fallere vel decipere poterant, pro gaudio ſuo magno ducebant. Quod & vſque nũc ſtrennuè gerunt, illud ſuæ falſæ atque fraudulentæ opinioni prætexentes quod in lege ſcriptum eſt: Non fœnaberis fratri tuo ad vſuram pecuniã, nec fruges, nec quãlibet aliam rem, ſed alieno. Fratri autem tuo, abſque vſura id quo indiget commodabis. Hoc in hodiernum vſque diem faciunt, vſuram enim inter ſe nullam accipiunt, ſed à Chriſtianis quos ipſi reputant alienos, quum interim ſint ipſi ab eccleſia electorum vtriuſque teſtamenti & dei regno vel omnium maxime alieni.

Iudæorum ſuperbia ſingularis.

Deut. 23.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Suſpiciens autem Ieſus dixit:

Hic per parabolam quis nobis ſit proximus declaratur. Vbi eſt notandum quòd legiſperitus bene reſponderat de præcepto quod faciendo vitam poſſideret æternam. Sed quoniam neſcire ſe oſtendit quis eſſet ſuus proximus docet hunc per parabolam Dominus quemlibet hominem (vt iam dictum eſt) homini proximum eſſe. Et quoniam de rebus magnis erat loquuturus, vnde ſcilicet humanum genus deſcenderat quum cecidit per peccatum, reuocata iam cogitatione ſuper humani generis ruina miſerabili, ſuſpexit, id eſt, ſurſum aſpexit. Quod etiam feciſſe legitur Lazarum à mortuis reſuſcitaturus, quoniam & illic recogitabat mortis anguſtiam quæ ex peccato prouenit, per quam ineuitabili neceſſitudine cunctis eſt mortalibus tranſeundum,

Ioan. 11.

Igitur

Igitur interrogante legiſperito Dominum quis eſſet eius proximus,propoſuit illi Dominus parabolam hominis deſcendentis de Ieruſalem in Iericho ciuitatẽ.Is iter faciens, à latronibus deſpoliatus eſt, vulneratus & ſemiuiuus derelictus. Intelligendum eſt autem quòd fuerit Ieroſolymita,hũc Sacerdos & Leuita(qui & ipſi ex ipſius gente erant pariter & Ieroſolymitæ) videntes prætererunt,nec quicquam illi impenderunt miſericordiæ. Præteriens autem Samaritanus quidam, qui nimirum erat exteræ gentis,& gentis inimicæ,miſericordia motus alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum, & imponens illum in iumentum ſuum, duxit in diuerſorium, & curam illius habuit.Sequenti autem die dedit ei qui pręerat diuerſorio duos denarios,petens vt curam illius haberet,promittens, quòd ſi quid foret ſupererogaturus, ipſe rediens illi redderet.

Parabola.

Qua parabola propoſita, interrogat doctorem legis quis horum trium fuerit proximus ei qui fuerat vulneratus, Leuita ne, vel Sacerdos,qui ex eadem gente cum illo, imò ex eadem erant ciuitate & miſericordiam ei nõ fecerunt, an potius Samaritanus alienigena qui ipſius miſertus eſt. Et ex reſponſione Scribæ patenter approbat nullum nobis magis & verius eſſe proximum illo qui noſtri miſeretur. Cui etiam mox præcipitur vt pergat ipſe ſimiliter agere. Huius nobis parabolæ myſteria diligentius ſunt conſyderanda.

Siquidem parabola hæc ſiue (vt alij putant) res geſta, inſinuat nobis. Primò,flebilem hominis lapſum. Secundò,negatum lapſo auxilium,Ibi: Accidit autem vt ſacerdos. Tertiò,impenſum lapſo miſerationis ſubſidium, Ibi: Samaritanus autem.

¶Circa primum dicit.

Homo quidam deſcendebat ab Ieruſalem in Iericho, & incidit in latrones,qui etiam deſpoliauerunt eum, & plagis impoſitis abierunt,ſemiuiuo relicto.

P Per iſtum hominem Adam prothoplaſtus ſignificatur, qui peccando deſcendit à ſtatu innocentiæ in ruinam culpæ,à paradiſi delitiis ad innumeras miſerias & ærumnas à ſuaui requie,ad labores,à gaudio,ad anguſtias & dolores, ab immortalitate, ad ineuitabilẽ moriendi neceſſitatem, à felici conſortio angelorum,ad ſocietatem animantium brutorum,

Primus parens vt ruit.

brutorum, & quod etiam dictu horridum eſt, deſcendit peccando in clientelam & ſatellitium dæmonum.

Deſcendit,inquit ab Ieruſalem,quod viſio pacis interpretatur quamobrem & paradiſum voluptatis & regnum poteſt ſignificare cœlorum. Quicquid enim in illa felici manſione videbat pacificum erat ei.Sed tunc à poſſeſſione manſionis beatæ cecidit, quum propter ſuperbiam & inobedientiam è paradiſo pulſus, atque à viſione diuinæ contemplationis ablegatus eſt. Quandiu enim in paradiſo fuit, in angelorum ſocietate per mentis contemplationem manſit. Verum à diuinæ contemplationis claritate,deſcendit & ruit in hãc miſeram vitam,in tenebras ignorantiæ,vbi & ſi quid ei luminis fulget, tenebris mixtum eſt,& quaſi lunæ lumen exiguum in nocte. *Ab Ieruſalem.*

Deſcendit autem in Ierícho,id eſt,in defectus & mutabilitates aſſiduas.Iericho enim interpretatum, luna dicitur,quæ nunquam in eodem ſtatu permanens,ſemper vel creſcit,vel decreſcit. Congruè autem per lunam defectus noſtræ mortis figuratur. Nam ſicut illa ſingulis menſibus decreſcens deficit,ita & vita hæc noſtra mortalis per ſingula momenta deficiens,quotidie defluit. Vnde bene per virum ſanctum de homine qui ab Hieruſalem deſcendit Iericho dicitur:Homo natus de muliere breui viuẽs tempore, repletur multis miſeriis. Qui quaſi flos egreditur, & conteritur,& fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. *Deſcendit in Iericho.* *Iob.14.*

Et incidit in latrones, id eſt,in dæmonum poteſtatem, qui latronum more cum nobis ſint inuiſibiles,quo occultius eo grauius inſidiantur.In hos latrones incidit nil tale cogitans aut intendens.Nemo enim vel peccatum propter ſe vult,vel ad malum reſpiciẽs operatur,ſed quicquid peccantes vel appetimus vel volumus, tanquam bonum aſpicientes cæcata mente eligimus & deſideramus. *Incidit in latrones.*

Itaque latrones iſti angeli ſunt noctis & tenebrarum, qui ſe nonnunquam transfigurant in angelos lucis, ſed perſeuerare non poſſunt in boni ſimulatione. In hos latrones homo non incidiſſet,niſi his(mandati cœleſtis deuius) ſe feciſſet obnoxium. *Ambr.*

Qui etiam deſpoliauerunt eum. Iuxta quod ſcriptum eſt:Spoliauit me gloria mea,& abſtulit coronam de capite meo, deſtruxit me vndique & pereo. Deſpoliauerunt eum, quia gloria immortalitatis & innocentiæ veſte priuauerunt *Q* *Deſpoliauerunt eũ.* *Iob.19.*

tiæ ſcilicet & naturæ, nunc vnica tantum viuit, & amiſſa Dei ſimilitudine,imaginem tantum retinuit.

Relinquunt autem eum, vtique victum & ſuperatum, relinquunt, tanquam contemptibilem & deſpectum, ita etiam vt non tradant ei neque permittant ad nutum ea in quibus eum peccare fecerunt. Cùm enim deceperit hominem diabolus, contemnit, ſed nec ea illi tradit quæ dare videbatur. Nam & ipſam qua decipit, inuidet homini peccati voluptatem. Secundo inſinuat hæc parabola homini lapſo negatum auxilium,quũ dicit conſequenter: *Nota vt latrones iſti ſpoliatum relinquunt.*

Accidit autem vt Sacerdos quidam deſcenderet eadem via, & viſo illo præteriuit. Similiter autem & Leuita quum eſſet ſecus locum & videret eum pertranſiit.

Sacerdos iſte & Leuita Moſes & Aaron intelligi non incongruè poſſunt,qui eadem via qua vulneratus ille, etiam ipſi deſcenderunt à primis ſcilicet parentibus per viam peccati. Peccatores enim & ipſi fuerunt,vnde mirum non eſt, ſi aliorum peccata curare non valuerunt. Vnde per Eſaiam Dominus loquitur,dicens: Interpretes tui præuaricati ſunt in me. Vbi gloſſa interpretes iſtos qui præuaricati ſunt in Deũ,dicit intelligendos eſſe Moſen & Aaron, quorum alter ſcilicet Aaron in fabricatione vituli,alter(id eſt,Moſes) ad aquas contradictionis in Deum præuaricatus peccauit. R *Eſa.43.*

Vel ſecundũ Bedam, Sacerdos & Leuita qui viſo ſaucio tranſierunt, ſacerdotium & miniſterium veteris teſtamenti eſt,vbi per legis decreta mundi languentis vulnera monſtrari tantum, non autem curari poterant. Per legem enim cognitio peccati,non autem peccati deletio. Nam ſaluationis gratiam neque lex neque ſacrificia conferre poterant, iuxta quod per Apoſtolum dicitur: Nihil ad perfectum adduxit lex. Impoſſibile eſt enim ſanguine hircorum aut vitulorum auferri peccata. Venit enim lex & ſtetit vſque ad tempus præfixum, deinde non valens curare hominem,abiit. Abiit certè quia ſicut vmbra corpore iam præſente diſceſſit. Vnde Apoſtolus dicit legem habuiſſe vmbram futurorum bonorum,non ipſam imaginem rerum. *Neq; per legem neque per ſacrificia ſalus.* *Rom.7.* *Heb 7.* *Theoph.* *Heb.10.*

Patuit autem tam Sacerdotis inclementia quàm Leuitæ,dum & viderunt ſaucium, & præterierunt, cuius rei exemplum

exemplum his noſtris temporibus eſt cernere, dum neque paſtoralis cura, neque poteſtas ſecularis animarum mortes & vulnera in his quorum ſunt peccata manifeſta præcedentia ad iudicium ad ſe in aliquo pertinere exiſtimat, cùm tamen eorum muneris ſit vt manifeſtis criminibus extirpandis, curandíſque vitiis, vtique ad mortem vulneribus animarum, quam poſſunt operam impendant.

Iere.6. At quoniam à minore vſque ad maiorem omnes auaritiæ ſtudent, & ſi ſpoliatum vulneratúmque & pereuntem conſpiciunt, diſſimulant, negligunt, contemnunt. Ad alia enim eorum feſtinat intentio.

Iſa 5. . Sed quid de his qui iuſtificant impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti auferunt ab eo? Quid de aſſentatoribus & pſeudoprædicatoribus? Curabant, inquit, contritionem filiæ populi mei cũ ignominia, dicentes pax pax,

Thren.4. & non erat pax. Porrò eorum quibus animarum incumbit cura duritiam Propheta deplorans, lamiæ, inquit, nudauerunt mammam, lactauerunt catulos ſuos. Filia autẽ

Lamia & ſtrutio, qui. populi mei crudelis, quaſi ſtrutio in deſerto. Lamia beſtia adeò crudelis ingenij eſt, vt quos lactauerat catulos ſuos, ipſa dilaniet. De ſtrutione verò in Iob ſcriptum eſt: De-

Iob.39. relinquit oua ſua in terra, & obliuiſcitur quòd pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat. Duratur ad filios ſuos, quaſi non ſint ſui.

Huic prælatorum duritiæ non ineptè congruit quòd nonnullis in locis ſtrutionum oua ſuſpenduntur in templis, & quidem ipſis ſi oculos haberent in capite ſuo, id eſt, Chriſto in teſtimonium negligentię & obliuionis ſuę curæ commiſſorũ, quos beſtia diabolus interim conculcat & conterit.

Tertiò, notatur in parabola Euangelica impenſum lapſo diuinæ miſerationis ſubſidium, quum poſt præmiſſa ſubditur:

Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ſecus eum, & videns eum miſericordia motus eſt, & appropians alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum.

Samaritani non erant de populo Iudæorum (vt ſupra dictũ eſt) ſed alienigenæ, & idola colentes. Nam quum à Salmanaſſar rege Aſſyriorũ decem tribus Iſrael propter nimia peccata eorũ tranſlatæ fuiſſent de Samaria in Aſſyrios,

ſyrios,ne terra habitatore vacua, redigeretur in ſolitudinem,miſit idem rex gentes qui à Cutha regione Cuthæi vocabantur,vt terram Samariȩ inhabitarent & colerent. Quúmque illic degentes idola colerent (ſiquidem Deũ ignorabant) immiſit in eos Dominus leones & alias beſtias feroces,ad quarum deuaſtationem interibant. Quo comperto rex Aſſyriorum habito cum ſuis conſilio,dixerit ad eos vnum de ſacerdotibus Iudæorum , qui eos legitima Dei terræ doceret. Qui quum eis legem Moſi tradidiſſet,cœperunt timore compulſi colere Deum,tametſi nihilominus idola ſua colere non ceſſarent. *Samaritani quæ gens.*

Iſtos ergo Iudæi abominationi & contemptui habentes Samaritanos,& plenos dæmoniis appellabant , eo ꝙ dæmonia in idolis colerent. Vnde & hoc pro atroci conuitio domino obiecerunt,dicentes: Samaritanus es tu,& dæmonium habes. *Ioan. 8.*

Itaque Samaritanus in hac parabola Chriſtum Dominum noſtrũ ſignificat,qui Iudæis ſe blaſphemantibus, Samaritanúmque eſſe & dæmonium habere dicentibus Samaritanum ſe eſſe non abnuit , ſed dæmonium ſe habere negauit,dicens:Ego dæmonium non habeo.Non ergo ſe Samaritanum vocari indignum tulit , quoniam in nota dedecoris,amplexus eſt myſterium veritatis.Samaritanus enim interpretatur cuſtos.Et quidem ipſe ille cuſtos eſt de quo per Pſalmiſtam dicitur:Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem,fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. *Chriſtus hic Samaritanus.*

Itaque Samaritanus, id eſt, Dei filius Dominus Ieſus Chriſtus,iter faciens venit ſecus eum.Iter hoc ex propoſito gratiæ ſuæ fecit,hoc ſtatuens vt nos curaret.Et attende quòd licet iter faceret,non tamen eadẽ via deſcendit qua cæteri,quia ſolus ipſe de virgine natus , ſine peccato in hũc mundũ deſcendit.Et quidẽ quaſi quoddã iter habuit,qui de cœlis venit in vterũ virginis, de vtero virginis in præſepe,de præſepi in crucem, de cruce in monumentum,de monumento reſurgens aſcendit in cœlum. *Chriſtus vt iter fecit.*

Dominus itaque iter vitæ mortalis faciens ſecus hominẽ peccato vulneratũ venit,quia in ſimilitudinẽ carnis peccati apparuit, & vſqueadeo per ſuã immenſam clemẽtiã hominibus condeſcendit,vt peccatorum &publicanorũ amicus fuerit à Iudæis palam appellatus.Porrò ſecus vulneratũ veniſſe dicitur,nã quodãmodo iuxta nos ſtetit, quandoquidẽ noſtræ mortalis naturæ paſſibilitate ſuſce- *Rom. 8. Mira Chriſti dignatio.*

pta,per omnia ſimilis hominibus abſque peccato in veritate noſtræ carnis apparuit. Vnde Beda: Propter nos & propter noſtram ſalutem deſcendens de cœlo, vitæ præſentis iter arripuit. Et venit ſecus eum qui vulneribus tabeſcebat inflictis,id eſt, in ſimilitudinem hominũ factus, & habitu inuẽtus vt homo, cõpaſſionis noſtræ ſuſceptione finitimus,& miſericordiæ factus eſt cõſolatione vicin⁹.

Phil. 2.

T Et videns eũ inquit.Non enim exhorruit cœleſtis medicus fœda noſtra cõſpicere.Vnde & per Ezechielem loquitur,dicẽs:Trãſiens per te vidi te cõculcari in ſanguine tuo.Et dixi tibi quũ eſſes in ſanguine tuo,viue.Et quibus meritis?Certè nullis.Vidẽs eum,inquit, miſericordia motus eſt. Solius enim diuinæ pietatis & miſericordiæ fuit, quòd nos ſub duræ mortis imperio conſtitutos indoluit.

Ezec. 16. *Videns eum miſericordia motus eſt.*

Et appropians alligauit vulnera eius.Vbi Aug.Nihil ab hominibus eſt Deo remotius, non loco, ſed diſſimilitudine,quia nos mortales & peccatores,Deus verò immortalis & iuſtus. Volẽs igitur Deus nobis eſſe propinquus, non aſſumpſit vtrũque malum noſtrum,ſed mortẽ tantũ, non peccatũ,alioqui & ipſe liberatore indiguiſſet.Vt ergo non eſſet quòd nos ſumus,ſed prope nos,mortalitatẽ eandẽ ſuſtinens,etiã paſſiones quas non patimur(tametſi abſque peccato)miſericorditer ſuſcepit.Porrò per alligationẽ vulnerũ intelligitur abolitio peccatorũ. Tũc enim Dominus appropiãs ſauciati vulnera ligauit,quando veniẽs in hunc mũdum peccata quæ in hominibus inuenit redarguẽdo cohibuit,dicẽs:Pœnitentiam agite.Alligauit ergo vulnera,dũ peccandi conſuetudine ſubmota,iuſtitię & ſanctitatis faſcia mẽtes ſaucias adſtrinxit.Vnde & peccatoris animã Propheta à prauo opere dolẽs non reſipiſcere: Vulnus,inquit,& liuor & plaga tumens,non eſt circumligata nec curata medicamine,neque fota oleo.

Appropians alligauit vulnera eius. *Alligatio vulnerum* *Mat. 3.* *Iſa. 1.*

Infundens oleum & vinum.Vbi Beda:Infundit oleum dum ſpem veniæ pœnitentibus ſuggerit.Infundit vinum, dum terrorem pœnæ peccantibus incutit. Alligat vulnera,dũ præcipit,pœnitẽtiam agite,infundit oleum, dum addit:Appropinquauit enim regnũ cœlorum. Infundit & vinũ,dum dicit: Omnis arbor quæ non facit fructum bonũ excidetur & in ignem mittetur. Vinũ plagis infuſum & mordet & mũdat,& putridas in vulnere carnes reſecat, oleum verò lenit. Ergo per vinum aſpera peccati redargutio accipitur , per oleum verò lenis & blanda curatio deſignatur,

deſignatur, vt verbi gratia, quum dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiã vos. Item quum iterum dicit: Non veni vocare iuſtos ſed peccatores. Sed nondum finis miſerationum Samaritani huius.

Sequitur enim:

Et imponens illum in iumentum ſuum, duxit in ſtabulum, & curam eius egit.

V Iumentum Chriſti eſt ipſius caro in qua ad nos venire dignatus eſt. In quod ſuum iumentum ſaucium impoſuit, quia peccata noſtra ipſe portauit in corpore ſuo ſuper lignum. Et iuxta aliam parabolam, inuentam quæ errauerat ouem humeris ſuis impoſitam reportauit ad gregen. Itaque imponi iumento eſt, in ipſam Chriſti incarnationem credere, eiúſque myſteriis initiari, ſimul & ab hoſtis incurſione tutari. *Chriſti iumentum.* *Luc. 15.* *Imponi iumẽto.*

Tunc autem quilibet Chriſti iumento impoſitus in ſtabulum ducitur, quum ad baptiſmum veniens, & fidem ſanctæ trinitatis percipit, & in ſocietatem ſanctæ eccleſiæ collocatur.

Stabulum enim eſt eccleſia præſens, vbi reficiuntur viatores de peregrinatione in hac in patriam redeuntes. Et bene iumento impoſitum duxit in ſtabulum, quia nemo niſi baptizatus, niſi corpori Chriſti adunatus, eccleſiam intrabit. *Stabulum quid.*

In hoc ſtabulo fides frumẽto verbi dei iugiter aluntur, ſed & ſacratiſſimo dominici corporis pane confirmantur, de quibus per Pſalmiſtam dicitur: Animalia tua habitabunt in ea. Sed & viatores feſſi, ſtabulo (id eſt, diuerſorio) ſuccedere ſolent, & ſancti quique tumultuoſis ſeculi actionibus defatigati, intra eccleſiam quieti conſiſtunt. *Pabulum ſtabuli huius.*

Et curam eius egit. Non enim ſuffecit domino, quòd peccata prohibuit, ꝙ vitæ præcepta propoſuit, niſi etiam ægro generi humano conferret, vt & prohibita vitaret & præcepta impleret. Nam quaſi infirmarius bonus & nociua prohibuit, & ſalubria adhibuit. Verum quia non vacabat Samaritano huic diutius in terra morari, ſed eo redeundum erat vnde venerat, ex ſua magna miſericordia alterius hunc cuſtodiæ ſolicitè commiſit. Vnde ſequitur: *Et curam eius egit.*

Et altera die protulit duos denarios, & dedit ſtabulario, & ait: Curam illius habe, & quodcumque ſupererogaueris, ego quum rediero reddam tibi.

X Altera dies eſt poſt domini reſurrectionem. Nam & ante per Euangelij ſui gratiam illuminauerat his qui in tenebris & vmbra mortis ſedebant, ſed potior reſurrectione celebrata perpetuæ lucis ſplendor effulſit. Duo denarij ſunt duo teſtamenta, in quibus æterni regis nomen & imago, id eſt, cognitio & contemplatio continetur. Finis enim legis Chriſtus. Qui altera die prolati dantur ſtabulario, quia tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas:

Beda. *Duo denarij.* *Rom. 10.* *Luca 24* *Stabularius.*

Eſt autem ſtabularius, is, qui ſtabulo ſiue diuerſorio præeſt. Stabulum autem ſiue diuerſorium (ſicut iam eſt dictum) præſens eccleſia eſt. Igitur cui illa committitur, ſtabularius hic appellatur. Itaque altera die ſtabularius denarios quorum pretio vulneratum curaret accepit, quia ſpiritus ſanctus adueniens docuit Apoſtolos omnem veritatem, quo Gentibus erudiendis inſtare, atque Euangelium prædicare ſufficerent. Duos ergo denarios ſtabularius accepit, quando Apoſtolis vtriuſque teſtamenti ſcientia collata eſt, & ad prædicationem, quaſi ad curam humani generis directi ſunt. Quid enim eſt aliud dicere curam illius habe, niſi, ite in mundum vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ?

Curam illius habe. *Mar. vlt.*

Et quodcunq; ſupererogaueris. Ille erogat qui data ſibi diſtribuit, ſed ſupererogat, qui amplius dat quàm accepit. Porrò ſanando huic ſaucio ſupererogatur, præceptis conſilia, & ſcripturæ diuinæ expoſitiones ſuperaddendo. Ego quum rediero reddam tibi. Ac ſi diceret Dominus Apoſtolis & aliis quibus eſt animarum cura mandata: Ego quidem vobis pauca tradidi, ſed vos prout videbitur expedire, ſuperaddite, & merces vobis ſeruis fidelibus magna reddetur. Nam & iuxta aliam Euangelij parabolam, ſuper omnia bona ſua conſtituet eum. Dicit hic Ambroſius: Quãdo reuerteris domine, niſi in die iudicij? Erit enim tempus quando vniuerſa caro te conſpiciet reuertentem.

His ſupererogat.

Ait Apoſtolus Paulus vtique è ſtabulariis iſtis vnus vel præcipuus, qui & ipſe plurimum ſupererogauerat: Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iuſtus iudex. Multum enim ſupererogauerunt doctores ſancti, qui vtriuſque teſtamenti ſcripturas interpretati ſunt. Vnde & tunc mercedem æternam recipient, quando ad iudicãdum rediturus eſt Chriſtus. Tunc enim fiducialiter dicere poterũt: Domine ecce duos illos quos mihi

2. Tim. 4. *Qui ſupererogauerunt.*

mihi tradidiſti denarios in curam vulnerati expendi, & adhuc alios duos ſupererogaui. Dignus qui tunc dominum audire mereatur reſpondentem: Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam. Intra in gaudium domini tui. Sanè magni meriti eſt hic ſtabularius, cui debitor eſt Chriſtus, qui omnes habet ſibi debitores. Hinc aduertant huius temporis hæretici quòd non ſolum vtriuſq; teſtamenti ſcriptura ſeruanda eſt, ſed & ea quoque quæ Apoſtoli Chriſti & alij patres ſancti ad ædificationem corporis Chriſti (quod eſt eccleſia) ſupererogarunt. Itaque producto hucuſque ſimilitudinis iſtius tenore, id quod ſuſceperat concluſurus, legiſperitum conſequenter interrogat, dicens:

Mat. 25. *Debitorem habere chriſtum, grande.*

¶ Circa tertium principale dicitur:

Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum. Et ait illi Ieſus: Vade & tu fac ſimiliter.

Hic ponitur parabolæ ad propoſitum applicatio. Et iuxta literam manifeſta eſt domini ſententia, nullum nobis magis quàm qui miſereatur proximum, ſi Ieroſolymitæ ciui, non Sacerdos non Leuita ex eadem gente, imò in eadem vrbe nati & nutriti, ſed exteræ gentis accola, quia magis miſertus eſt, factus eſt proximus. Plus ergo miſericordia quàm cognatio proximum facit, quia miſericordia res eſt naturæ. Quid enim magis ſecundum naturam, quàm conſortem iuuare naturæ?

Y *Miſericordia proximum facit.*

Sacratiore autem intellectu, nemo nobis magis proximus (vt ſupra dictum eſt) quàm Chriſtus, qui vulnera noſtra curauit. Proximus enim nobis eſt per diuinitatem, quia non longè eſt ab vnoquoque noſtrum. In ipſo enim viuimus, mouemur & ſumus. Proximus etiam nobis fieri dignatus eſt per aſſumptam noſtram humanitatem. Cùm enim eſſet longe à nobis, vtpote (ſicut ſupra tactum eſt) immortalis à mortalibus, iuſtus à peccatoribus, deſcendit ad nos vt nobis fieret proximus, qui erat ante longinquus.

Vt proximus noſter Chriſtus.

Veneremur ergò eum quaſi dominum & deum noſtrum, & quaſi proximum diligamus. Ipſe enim eſt caput noſtrum. Conſtat autem quia nihil eſt proximus quàm caput membris. Hunc tanquam membra fideliſſima caput reſpectemus, eiúſque de cætero ſecuri poſcamus miſeri-

Chriſtus & venerandus & amandus.

cordiam. Non enim poterit non miſereri ſubditus, qui
Vade & tu fac ſimiliter. ſeſe proximum præbere dignatus eſt iniquis. Vade, inquit, & tu fac ſimiliter. Quod eſt dicere: Vt oſtendas te veraciter diligere proximum ſicut teipſum, vade & quicquid vales in ipſius vel corporalem vel ſpiritualem vtilitatem promptus operare. Imitare prædicabile Samaritani huius exemplum, & cuicunque potueris miſericordiæ munus impartire. Tali argumento omnem hominem noſtrum eſſe proximum & cognoſcendo diligamus, & diligendo inopiæ ipſius affinitatis intuitu compatiamur. Itaque ſi cum legiſperito quæris quis ſit tuus proximus. Reſpondeo, quòd quicunque ſibi indiget miſereri ſiue gentilis ſit, ſiue peccator qualiſcunque, quandoquidem illius tu miſereri poſſis, & ille tui.

DOMINICA DECIMA QVARTA POST PENTECOSTEN.

D*VM iret Ieſus in Ieruſalem tranſibat per mediam Samariam & Galilæam. Lucæ 17.*

In hac lectione tria deſcribuntur. Primum eſt, leproſorũ ſupplex ad Chriſtum deprecatio. Secundum eſt, ſupplicis deprecationis benigna exauditio. Tertium eſt accepti beneficij rara recognitio. Secũdum ibi: Quos vt vidit. Tertium ibi: Vnus autem ex illis.

A Circa primum aduerte quòd dei filius qui genus humanum ſua morte redimere venerat, cùm tantæ rei peragendæ præ finitum tempus appropinquaret & ipſe voluntariè per mortem ſeſe pro omnibus oblaturus, paſſionis loco voluit appropinquare. Vnde & per hunc Euan-
Luc. 9. geliſtam alio loco dicitur: Dum complerentur dies aſſumptionis eius, ipſe faciem ſuam firmauit, vt iret in Ieruſalem, vtique ad populum duræ ceruicis, in graue odium contra ſe exaſperatum, ſuíque iam ſanguinis ſitibundum

bundum. Dum igitur proficiſceretur Ieruſalem, tranſibat per mediam Samariam & Galilæam. Samaria gentium erat prouincia, Galilæa Iudæorum. Et quia diſcordia erat inter Iudæos & Samaritanos, ipſe per vtroſque tranſit, vt eos tanquam mediator aliquãdo pacificet, facturus vtraque vnum. Sed & ad paſſionem mortis vadens, dum per Iudæos tranſit & gentes, inſinuat vtique quia fructus ſuæ paſſionis in omnes populos erat tranſiturus, fidéſque nominis eius poſt ipſius mortem & Iudæos & Gentiles vnum erat populum effectura.

Sequitur:

Et quum ingrederetur quoddam caſtellum, occurrerunt ei decem viri leproſi.

Non ſatis eſſe putemus, ſi hoc Domini iter ſolummodo carnaliter accipimus, ſi non etiam itineris ſui myſteria requiramus. Iter ergo Domini tranſitus ipſius eſt de terris ad cœlos. Ibat enim, quia mox impleta paſſione, tranſito mundo ad patrem repedabat. Ibat, quia de mortalitate ad immortalitatem, de pœna ad gloriam, de contemptu ad regnum proficiſcebatur. *Chriſti trãſitus qualis.*

Ergo inſtante iam ſuæ paſſionis articulo, deſiderio ſalutis humanæ ibat in Ieruſalem ciuitatem non reformidans gentem quamlibet inimicam, quamlibet ſui ſanguinis ſitibundam. Erat in ea ciuitate templum Domini, ibi ſacerdotium Iudæorum, ibi cultus ſacræ religionis, ibíque iuxta legem ter in anno apparebat omne maſculinum Iudæorum, ideóque Dominus ſæpe adiuit illam ciuitatem, cupiens ibi annuntiare plurimis verba vitæ, eadémque ibidem miraculis confirmare. *Exo. 23*

Vt ergo nec iter ſuum à miraculorum præconis otioſum videretur, ingrediente eo quoddam caſtellum, occurrerunt ei decem viri leproſi, vbi erant decreto legis à cõmuni domorum vrbiúmque cohabitatione ſeparati. Et ideo caſtelli huius vocabulum ſanctus Euangeliſta exprimere noluit, vt oſtenderet hos qui Domino occurrére leproſos, nullam cum hominibus habere ſocietatem, & ideo non in vico aut in caſtello vel in ciuitate, ſed in itinere domino occurrerunt. B

Porrò ſi lepra carnis peccatũ in anima ſignificat, quid obſtat quo minus per decẽ leproſos vniuerſitas humani generis vtique peccato cõtaminata deſignetur? Denarius *Decem leproſi, myſticè.*

enim numerus perfectus eſt. De omnibus autem hominibus generaliter per Apoſtolum dicitur: Omnes peccauerunt & egent gloria Dei. Itaque ante Chriſti paſſionem decem leproſi emundari ſupplicant, quoniam vniuerſitas generis humani peccato contaminata, per Chriſti mortẽ ab eiuſdẽ peccati labe mũdari & ſanari indigebat.

Rom 3.

Et quoniam decem ſunt diuinæ legis præcepta quorum præuaricatione peccati lepra contrahitur, rectè decẽ leproſis diuinæ legis tranſgreſſores vniuerſi deſignantur. Quur autem macula peccati per lepram myſticè deſignetur, alio loco tractabitur.

Quoniam verò lepra non qualiſcunque morbus eſt, ſed morbus horribilis, abominabilis, contagioſus, & ſeparatiuus, ideo per iſtos decem leproſos non modo quoſcunque peccatores, ſed (ſecũdum nonnullos) decem peccata grauiſſima, vel potius ipſa peccata facientes à cæteris vtique ſecernendos poſſumus accipere.

Schiſmaticus.

Primus leproſus eſt ſchiſmaticus, qui videlicet, & ſi adhuc nulla dogmata orthodoxæ fidei contraria defendat, attamen eccleſiæ catholicæ deſeruit vnitatem, contemnens ſanctæ ſedis apoſtolicæ iuſtis obtẽperare mandatis. Is & ſi nondum ſit cenſendus hæreticus, hæreſi tamen eſt propinquus. Nam ſi eo proſiliat, vt pertinaciter adſerat ſanctam eccleſiam Romanam cæterarum nõ eſſe caput eccleſiarum, iam hæreticus iudicatur.

Lepra Mariæ propheтiſſæ. Num. 12.

Itaque ſchiſmaticorum crimen per lepram Mariæ ſororis Moſi & Aaron ſignificatur. Odio nanque & inuidia contra Moſen diuinitus datum populo ducem ſtimulata, dicebat: Num per ſolum Moſen locutus eſt Dominus? Nónne & nobis ſimiliter eſt locutus? Quod quũ audiſſet Dominus iratus eſt valde. Et ait ad eam: Quare non timuiſti detrahere ſeruo meo Moſi? Et ecce Maria apparuit candens lepra quaſi nix. Quúmque clamaret Moſes ad Dominũ, dicens: Deus obſecro ſana eam, reſpondit ei Dominus: Si pater eius ſpuiſſet in faciẽ illius, nónne debuerat ſeptẽ diebus rubore ſuffundi? Separetur ſeptẽ diebus extra caſtra. Vbi habes omnium ſchiſmaticorũ typũ expreſſum. Primũ enim aduerſus eccleſiæ præpoſitos cõtumaci inuidia ſtimulantur, & obiiciũt eis Æthiopiſſam, vti illa ſuo fratri Moſi, quærũt enim & quid in illis reprehẽdere, & quid in ſeipſis poſſint iactãdo cõmẽdare, acſi & ipſi dicerẽt: Nõne & nobis ſimiliter loquut' eſt Domin'?

Schiſmaticorũ mos.

Iratus

Iratus itaque Dominus contumelias ſuorum ipſis tacentibus imò deprecantibus pro inimicis vlciſcitur. Nam & deteſtabili ſcelere (quaſi quadam lepra) notabiles extra caſtra eccleſiæ diuini ſecreto iudicij quaſi leproſi (ne cæteros inficiant) ſeparantur. Vult enim Deus non minus hinc eos confundi, quàm illa confunditur, quã pater propter contentioſę loquacitatis ſuæ vitiũ increpans vt hanc confundat humiliétque, linguámque ipſius cõpeſcat, ſputo ſuo ipſius in faciem conie͡cto reddit abominabilem. *Ideo de eccleſia ſeparandi.*

Secundus leproſus eſt hæreticus. Cuius vitium in lepra manus Moſi fuit deſignatum. Is enim quum de verbis Domini ſibi loquentis dubitaret, è ſinu manum educens protulit leproſam. Sic enim ſcriptum eſt: Cùm miſiſſet in ſinum protulit leproſam inſtar niuis. Omnium enim hæreticorum qui catholicæ fidei (quæ Dei verbis innititur) contradicunt, vel de ipſius pertinaciter dubitant veritate, hæreticæ prauitatis labe (quaſi lepra) contaminati manum leproſam proferunt, quandoquidem ipſorũ quæ iactitant opera cùm ſint mala, placere Deo non poſſint, dicente Apoſtolo: Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Et iterum: Sine fide (nimirum ſana & incorrupta) impoſſibile eſt placere Deo. C *Hæreticus leproſus. 2 Exod. 4. Hæreticorum opera qualia. Rom 14. Heb 11.*

Vnde Auguſt. Leproſi non abſurdè intelligi poſſunt, qui ſciẽtiam veræ fidei nõ habẽtes, varias doctrinas profitẽtur erroris. Non enim vel abſcõdũt imperitiam ſuam, ſed pro ſumma peritia proferũt in lucem, & iactãtia ſermonis oſtentant. Nulla porrò falſa doctrina eſt quæ non aliqua vera intermiſceat. Si enim ſemper vera proſequerẽtur, hæretici non eſſent: ſi autem ſemper falſa dicerẽt, nullus eis niſi demẽtiſſimus crederet. Permiſcẽt ergo vera falſis, vt quũ falſis vera reſperguntur, ſub obtentu veritatis, falſitas inimica præualeat. Nã & qui venena porrigũt, prius melle calicis ora liniũt, vt per guſtum dulcedinis, perueniatur ad poculum mortis. Itaque vera falſis inordinatè permixta in vna diſputatione vel narratione hominis, tãquam in vnius corporis colore apparẽtia, ſignificant leprã, tanquã veris falſiſque colorũ locis humana corpora variãtẽ atq; maculãtẽ. Lepra nãque eiuſmodi eſt naturæ vt cutẽ quã infecerit diuerſis coloribus reſpargat. D *Veris falſa permixta. Simile.*

Tertius leproſus eſt Simoniacus. Huius lepra ſignificata fuit per lepram Giezi, qui erat miniſter Heliſæi prophetæ. Quum enim pro curatione lepræ Naaman Syri *Simoniacus lepra Giezi.*

idē propheta qui hunc ſanauerat recipere pretium recuſaſſet, idem Giezi hominem inſequutus compoſitis arte mendaciis,ait ad illū:Dominus meus miſit me ad te,dicens: Modo venerunt ad me duo adoleſcentes de monte Ephraim ex filiis prophetarū, da eis talentum argenti,& veſtes mutatorias duplices. Qui quū acceptis duobus ta lētis ac veſtibus reuerſus ſtetiſſet coram viro Dei, interrogatus ab eo vnde veniſſet,reſpōdiſſétque:Non iuit ſeruus tuus quoquā,ait ad eum : Nónne cor meum in præſenti erat, quando reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui? Nūc igitur accepiſti argentū,& accepiſti veſtes,vt emas olиueta & vineas,& oues & boues, & ſeruos & ancillas.Sed & lepra Naaman adhærebit tibi & ſemini tuo vſque in ſempiternum.Et egreſſus eſt quaſi nix ab eo leproſus. Propheta ſanctus recipere curationis lepræ pretiū ideo recuſauit,quòd per Dei gratiam, non autem ſua vel virtute vel induſtria leproſum mūdaſſet. Nimirum do cuerat iā eum ſpiritus quod longe poſt prædicaturus erat Chriſtus : Gratis accepiſtis,gratis date.Nemo enim iure poteſt vendere quod non ſuum ſed alterius eſt, qui etiam illud ſuum,vendi prohibet,& præcipit gratis impartiri. Id enim ſi vendere præſumpſerit, furti conuincitur. Nam ſi cuiuſpiam magni patrisfamiliâs diſpenſator non niſi ad pretium filiis domini ſui alimenta vellet erogare, quæ ipſis gratis adminiſtranda accepit, nónne vendit aliena? Nónne fur eſt & latro? Nōne & Domino ſuo pariter & familiæ contumeliam facit?Et quidem ſacerdotes & prælati diſpenſationis miniſterium in eccleſia ſortiuntur.Miniſtrant autem non quæ ſua ſunt, ſed quæ Dei, eccleſiaſtica videlicet ſacramenta,quæ non à miniſtris,ſed à Deo ſanandis animarum vitiis efficaciam acceperunt.

4. Reg. 5. *Simonia hic nefaria.* *Mat. 10.* *Nota ſimilitudinem*

Quum igitur hæc diſpenſandi modum Dominus præſcripſerit dicens(vt præmiſſum eſt) Gratis accepiſtis,gratis date,qua impudentia,qua temeritate , imò qua cæcitate & ignorantia Dei, ea præſumūt cū ſumma tam Dei quàm populi Chriſtiani cōtumelia ad pretiū diſpenſare?

In ſimoniacos.

Similes itaque ſint miniſtro Heliſæi,vt qui ſacramentorum gratiam(quaſi hæc in eorum ſit poteſtate,& quaſi ad pecuniæ pretium poſſit æſtimari)venalem habent,poſtulantes hinc pretium & accipientes,exprobrabili ſcelere quaſi ignominioſa lepræ contagione deteſtabiles effecti, euerſis Dei iudicio eorū ſedibus,è templo pellantur

miniméque

miniméque iam ante Deum pro ſacerdotibus,ſed pro ſacrilegis(vti ſunt)habeantur.

Quibus lepra Naaman iam mundati adhæreat, vt vnde mundantur alij, ipſi inde coinquinentur. Quod enim eſt aliis medicamentū vitæ, ipſis ſuo vitio parit mortem. Tergiuerſentur interim cum Giezi,& confictis quibuſlibet arte mendaciis(neſcio quas conſuetudines quas etiā pro legitimis defenſuri ſunt, prætendentes) ſimoniæ crimen inficientur,quandoquidē ad exemplum Giezi & ipſi hac lepra prælucentes egrediantur,à Domino reprobati.

Quartus leproſus eſt ſacrilegus,qui ea ſibi per grande nefas in Dei templo præſumit vſurpare quæ prorſus ſibi eſſe negata noſcūtur.Et hęc eſt lepra Ozię regis.De quo ſcriptū eſt:Cùm roboratus eſſet eleuatum eſt cor eius in interitū ſuum,& neglexit Dominum Deū ſuum,ingreſſúſque tēplum Domini adolere voluit incenſum ſuper altare thimiamatis. Cui quū dicerent ſacerdotes: Non eſt tui officij Ozia vt adoleas incēſum Domino,ſed ſacerdotū qui conſecrati ſunt ad huiuſmodi miniſteriam. Egredere de ſanctuario ne cōtempſeris, quia non reputabitur tibi in gloriā hoc à Domino Deo, ipſe iratus minabatur ſacerdotibus.Statímque orta eſt lepra in fronte eius coram ſacerdotibus in domo Domini. Cúmque reſpexiſſet eum Azarias pontifex,& omnes reliqui ſacerdotes,viderunt lepram in fronte eius, & feſtinato expulerunt eum. E *Sacrilegus* *2 Par. 27.* *Lepra Oziæ.*

Huic ſimiles ſunt qui in ſuperbiam eleuati, contempto Deo ea quæ duntaxat ſacerdotū ſunt per ſecularē potentiam ſibi vendicare non metuunt, eccleſiæ ſanctæ legitima conuellunt, ſacerdotes & epiſcopos in ſuam redigunt clientelam, quoſlibet ſacerdotes & prælatos eccleſiarum inſtituunt,deſtituúntque,& quod Ozias facere non præſumpſit, templa palam deſpoliare non verentur. Quòd ſi his eorum auſis ſacerdos etiam ſummus contradixerit,ira ſuccenſi promittunt vltorem. *Sacrilegorum opera.*

Ozias leproſus, & regno & honore regio exinde carens ſeorſum habitare compulſus eſt. Principem(eo quo dictum eſt modo ſacrilegum)vltio diuina ita comprehendit,vt & Dei regno reprobus, & fidelium cœtu corā Deo habeatur indignus,nihil ei ſuffragante quòd multo ſatellite ſtipatus pompaticè domum domini ingredi conſpicitur, quo minus tam Dei quàm ſacerdotum, iudicio per cenſuras eccleſiaſticas quaſi leproſus & cunctis notabilis *Sacrilegij pœna.*

Prou. 2. à Dei eccleſia ſeparetur. Horum enim qui gaudent quũ maleſecerint,& exultant in rebus peſſimis,peruerſę ſunt viæ,& infames greſſus eorum.

F Quintus leproſos eſt homicida. Hic illa contaminatus eſt lepra quam Dauid imprecatus eſt Ioab, dicens inter alia:Non deficiat de domo Ioab leproſus.Ipſe enim Ioab loquens in dolo cum Abner principe exercitus Iſrael percuſſerat eum in inguine, & interfecit. Similiter interfecerat Amaſam principem militiæ Iuda. Vnde Dauid priuſquam migraret è vita mandauit filio ſuo Salomoni regi,dicens:Tu noſti quę fecerit Ioab duobus principibus exercitus Iſrael, Abner filio Ner, & Amaſæ filio Iether, quos occidit, & effudit ſanguinem belli in pace. Et poſt pauca:Facies ergo iuxta ſapientiam tuam,&non deduces caniciem eius pacificè ad inferos.Quod & fecit. Nã poſt obitum Dauid patris ſui,auulſum ab altari Domini iuſſit interfici, dicens : Sanguis eius ſuper caput eius, quia interfecit duos viros iuſtos melioréſque ſe.

2.Reg.3. Homicidia Lepra Ioab. 2.Reg. 20. 3.Reg.2

Nec debuit ei ſacer locus patrocinari, mandante per legem Domino, & dicente: Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum & per inſidias,ab altari meo auelles eum vt moriatur. Quiſquis igitur homicidij crimine contaminatur,quaſi lepra abominabili, deteſtabilis effectus,à cœtu fidelium(vtique ſanctuario Domini) auulſus eiicitur.Si enim in gehennã ignis abiicitur qui dixerit fratri ſuo,fatue, quid nõ abiiciatur qui fratrem ſuũ occidit? Cùm innocuũ fratrem ſuũ Abel Cain impius occidiſſet, dictũ eſt ei à domino: Quid feciſti? Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.Nunc igitur maledictus eris ſuper terram,quæ apperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua.Vagus & profugus eris ſuper terram.Qui ait:Ecce eiicis me hodie à facie terræ,& à facie tua abſcondar, & ero vagus & profugus in terra. Omnis igitur qui inuenerit me,occidet me.

Locus ſacer quem non tuetur. Exo.21. Mat.5. Gen.4.

Quòd autem nunc homicidia tam crebra paſſim vbiq; nuntiantur,tanti ſceleris facit impunitas. Nam & ipſi homicidæ reperiunt quos pecunia criminis ſui patronos ſibi redimant.Quúmque per remiſſionis facilitatem homicidium aliud priori ſuperaddat,quid aliud quàm empta funDendi ſanguinem vtuntur licentia?Audienda fuerat æterni iudicis ſententia, qua ait: Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius.

Homicidiorum ſomẽtum. Gen.9.

Quum

Quum Saul rex impius innoxium ſanguinem Gabaonitarũ effudiſſet, trium annorũ fames ex ſterilitate terræ fuit ſubſequuta, nec ceſſauit, quoadusq; ſanguis pro ſanguine redderetur. Quo facto cœlum dedit pluuiam, & terra fructum ſuum. Itaq; nullus iam miretur, ſi pleraq; regiones ciuitatésq; aduerſis rebus affliguntur, quum tam multa vbiq; & tam impunè iam paſſim perpetrentur homicidia, vt grauius diſtrictiúſque interfectio canis cuiuſquam aut bouis, quàm hominis vindicandæ videatur. *2 Reg. 21* *Homicidij pœna grauis.*

Sextus leproſus eſt vſurarius manifeſtus. Iſte gerit lepram Naaman Syri, qui erat diues & fortis ſed leproſus. Huic præcipitur vt ſe lauet in Iordane & ſic mundetur, id eſt, vt reddendo quæ per vſuram ſuſtulit faciat iudicium & iuſtitiam, exemplo i l us qui ait: Ecce dimidium bonorum meorũ Domine do pauperibus, & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Iordanis enim interpretatur riuus iudicij. CHRISTVS Dominus in Iordane baptizatus, non habuit vbi caput reclinaret. Et vtinam ſimiliter vſurarius ſecundum iudicium æquitatis ita ſeſe ablueret ab his omnibus quæ fraudibus vſurarum ſuſtulit, vt mundus & nudus egrediatur, vt poſſit verè dicere: Feci iudicium & iuſtitiam, non tradas me calumniantibus me. G *Vſurarius publicus.* *4. Reg. 5.* *Luca 10.*

Sanè rapacitas vſurariorum nõ immeritò lepræ comparatur, ꝙ ſicut lepra carnẽ, ita vſura depaſcat opes miſerorum. Proinde, ſicut leproſus leproſum, ita vſurarius vſurarium generat. Vſurarius enim ſuis artibus filiũ inſtituens, vt quidam ait: Mox acquirendi docet inſatiabile votum. Iniquiſſimarum enim rationũ ei libros tradit, ac tandem moriens in peccatis ſuis, cuncta iniquè acquiſita quæ reſtituere debuerat, cum hæreditate gehennæ filio relinquit. At ille parentis crudelẽ auaritiam ſtrennuè ſequens etiam aliquid ſuperaddit. Nam vbi pater auaritiæ ſtudiis arſit, iſte furit. Et quoniam vſurarum rapacitas legibus tam humanis quàm diuinis, imò & legi naturæ repugnat, idcirco mirum non eſt ſi & ipſa legibus punitur. *Iuuenalis.*

Itaque (cæteris legibus prætermiſſis) conſyderandum eſt quemadmodum decretis eccleſiaſticis vſurarius manifeſtus feriatur. Tam viuens enim quàm moriens, tam in ſuis quàm in ſeipſo à iure punitur. *Vſurarius vt punitur in ſe.*

Primò enim viuens à perceptione ſacramentalis communionis arcetur. Secundò, ipſius oblatio diſtrictè prohibetur recipi. Clerici contrauenietes, vel admittendo ſcili- *De vſu c. quia in omnibus.*

c. vſurarum li. 6. cet vſurarium ad cõmunionem, vel recipiendo ipſius oblationem, ab officio ſuo decreto Concilij Lateranen. ſunt ſuſpenſi. Cuius concilij idem decretum poſtea in Cõcilio Lugdunen. confirmatum, & ſub pœna maledictionis æternæ ſeruari mandatum eſt. c vnico. in cle. Tertio punitur vſurarius in hoc quòd ad conuincendum ipſum de accepta vſura libros rationum ſuarum ipſe edere compellitur vel inuitus. Quum aliàs nemo inſtrumenta priuata & propria exhibere cogatur creditori, vt ipſe debitor per ea conuincatur, ſed hoc peculiare eſt in odium vſurarum.

Quartò in hoc punitur, quod ſi vel ipſe vel alius quiſpiam pertinaciter adſerit exercere vſuras non eſſe peccatũ, hæreticus cẽſetur. Vnde & hæreticæ prauitatis inquiſitoribus diſtrictè mandatur contra huiuſmodi legitimè procedere.

Vt vſurarius punitur in ſuis. Punitur autem & in ſuis, & primo in ſibi conſentientibus, in cooperantibus, in hæredibus. Nam (vt dictum eſt) ſacerdotes & clerici recipientes eum ad communionem, oblationem, vel ad eccleſiaſticam ſepulturam, per memorati Lateranen. Con. decretum à ſuo miniſterio ſeu officio eccleſiaſtico ſunt ſuſpenſi.

c vſurarum li 6 Secundò punitur, quia ſi epiſcopus quiſpiam permiſerit huiuſmodi vſurarium domum conducere, & publicæ vſuras exercere in terra ipſi Epiſcopo temporali ditione ſubiecta, vel ſi hunc infra tres menſes non inde expulerit, & ipſe epiſcopus eſt eo ipſo ab executione ſui officij ſuſpenſus. Si verò ſint prælati epiſcopo inferiores, puta Abbates, præpoſiti, decani, & huiuſmodi, in eodem caſu ſententiam excommunicationis incurrunt.

Quod ſi illæ terræ ad collegium vel aliam quamlibet eccleſiaſticam pertineant vniuerſitatem, eccleſiaſtico ſupponuntur interdicto, quoadusque vſurarius inde fuerit *Ibidem.* profligatus. Quòd ſi fuerint laici qui eo quo dictum eſt modo vſurario fauerint, & ſi dictas pœnas ipſo facto non incurrant, poterunt tamen per ordinarios compelli vt tales vſurarios à ſuis terris expellant, non obtemperantes poſſunt excommunicare.

Senatus faciens vſurario vt punitur. Tertiò punitur manifeſtus vſurarius in ſuis hoc qui ſequitur modo. Siquidẽ officiales cõmunitatũ dictantes vel ſcribẽtes ſtatuta ſuper vſuris ſoluendis, vel non repetẽdis, vel non reſtituendis, vel iudicãtes ſecundum illa, vel non delẽtes illa ſi poſſunt infra tres menſes de libris cõmunitatũ, vel illa ſeruãtes, excõmunicati ſunt ex decreto Con. Viennẽ.

Vienneſi. Sunt autem iam dictæ clauſulæ diligenter attendendæ atque numerandæ, quia pluribus exinde excõmunicationis periculũ imminet. Primo huiuſmodi ſtatuto faciendo authoritatem præſtantes. Secundo huiuſmodi ſtatutum dictantes. Tertio idem ſtatutum ſcribentes. Quartò ſecundum illud iudicantes. Quintò illud nõ delentes de libro communitatis ante lapſum pręfiniti temporis. Sexto illud idem ſtatutum ſeruantes. *in cle. c. vnico.*

Quartò punitur in ſuis hæredibus quicunque tandem hi fuerint, quia & ipſi obligantur ad vſurarum reſtitutionem, quantum patitur ipſa hæreditas. Nam quia res tranſit ad hæredem cũ ſuo onere, ideo hæredes iſti, ea diſtrictione qua vſurarius ipſe, ad reſtitutionem vſurarum ſunt compellendi. In morte etiam punitur vſurarius, ſiquidem decreto Gregorij papæ decimi in Con. Lugduneñ. pręcipitur vt manifeſtatorum vſurariorũ teſtamentis dũ conficiuntur nullus interſit. Item quòd ad confeſſionem hos nullus ſacerdos admittat, nec his impendat abſolutionẽ, niſi prius de vſuris acceptis ſatisfecerint, vel ſaltem de ſatisfaciendo pro ſuarum viriũ facultate præſtiterint idoneam cautionem cum fideiuſſoribus vel pignoribus, & ſic certos reddant à ſe ſpoliatos de pecuniis ſuis recuperandis. Præſtanda autem eſt hæc cautio damnificatis ſi fuerint præſentes, vel Epiſcopo aut eius vicario ſi abſentes. I *c. tua nos de vſu.* *Vt punitur in hæredibus.* *c quanquam lib. 6. de vſu.* *Vt punitur in morte.*

Teſtamenta eorum aliter facta, non valent, ſed pro irritis habentur à iure.

Punitur etiam poſt mortem. Quia niſi ſatisfecerit ante mortem, vel hæredibus ſatisfactionẽ mandauerit, & hanc illi faciẽdam receperint, vel idoneam (vti dictum eſt) præſtiterit cautionem, priuatur eccleſiaſtica ſepultura. *Vt punitur poſt mortem.*

Clerici ad eccleſiaſticam ſepulturam hunc admittentes ſuſpenſi ſunt ab officio ſuo, decreto Con. Lateraneñ. & grauiter peccant. Et inſuper ex decreto Clem. quinti in Con. Vienneñſi ſunt eo ipſo excommunicati. *c. quia in omnibus de vſu.* *c. Eos. de ſepul in cle.*

Itaque circa hũc leproſum hactenus euagari oportuit, quòd hoc deteſtabile crimen à plериſque iã tanquam licitũ, imò & vtile defenſatur, & ideo omni pudore ſublato, quin potius principũ authoritate (vt ipſi iactant) munitũ, vſqueadeò ciuitates & loca perrũpit, vt illud iam videamus impletũ: Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate, quæ autẽ ſit illa oſtenditur, quum poſt pauca ſubiũctum eſt: Et non defecit de plateis eius vſura & dolus. *Pſal.*

Porrò

Porrò ſi quiſquam alius, iſte leproſus quàm maximè, eſt è ciuitatibus & hominum cœtu pellendus, nulla huic (quantacunque tandẽ fuerit)authoritate ſiue ſeculari ſi-
2.Cor.10 ue eccleſiaſtica ſuffragãte.Non enim data eſt à Deo cuiquã poteſtas in populo Chriſtiano niſi in ædificationem, nequaquam autem in deſtructionem.

K Septimus leproſus eſt adulter,de cuius lepra illud poſ-
Adulter. ſumus moraliter intelligere quod in Leuitico ſcriptũ eſt:
Cap.13. Plaga lepræ orta eſt in vlcere. Vlcus enim,putida adulterij concupiſcentia eſt, in quo vlcere tunc lepra exoritur,quũ adulterium perpetratur.Sed & nati ex adulterio
Super (vt dicit Auguſtinus)hoc vitiũ quaſi lepram à leproſo pa-
Gen.ad rente contrahunt, vt ad ſimile vitiũ & ipſi procliues ſint,
lit. niſi maculam originis virtutibus emendent.

Quòd autem & iſte leproſus ne ſanos ſua contagione corrũpat ſeparãdus ſit atque abiiciẽdus,ipſa lex,imò per
Deut.22. legẽ ipſe Dominus loquens oſtendit,quum dicit: Si dor-
Adulterij mierit vir cũ vxore alterius,vterque morietur,id eſt,adul
pœna. ter & adultera,& auferes manũ de Iſrael.Sed & Apoſto-
1.Cor.5. lus Paulus de illo apud Corinthios adultero mandat,dicens:Tollatur de medio veſtrũ,qui hoc opus fecit.Neſcitis quia modicũ fermẽtum totã maſſam corrũpit? Et iterũ:Scripſi vobis in epiſtola,ne cõmiſceamini fornicariis.

L Octauus leproſus eſt hypocrita ſimulator.Huius lepra
Hypocrita. eſt vitium coloris in cute.De qua lepra loquente Domino ad Moſen & Aaron ſcriptũ eſt:Homo in cuius cute &
Leuit.13. carne ortus fuerit diuerſus color, ſiue puſtula, aut quaſi lucens quippiã,id eſt plaga lepræ,adducetur ad Aaron ſacerdotẽ vel vnũquemlibet filiorum eius.Hypocritis enim diuerſus eſt color in cute, quia foris in moribus & conuerſatione aliis ſtudent eſſe diſſimiles ſuperba ſingularitate.Diuerſus nihilominus eſt eis color ſubtus cutem in carne,dum aliud intus agunt,aliud foris oſtendunt.

Hypocritis vt color diuerſus. Foris enim oſtentare geſtiunt humilitatem, & intus amplectuntur vanitatẽ. Foris cupiunt apparere ſancti,interius autẽ ſunt iniqui. Quales illi erant quibus dictum
Mat.23. eſt:Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ,quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis,quæ à foris parẽt hominib⁹ ſpecioſa,intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum & omni ſpurcitia. Sic & vos à foris quidẽ paretis hominibus iuſti, intus autẽ pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.Hi ſunt iux-
Iuuenalis. ta quendã: Qui Curios ſimulant,& Bacchanalia viuunt,

Multi

Multi tales vbique ſimulatores inueniũtur,propter quos dictum eſt:

Fronti nulla fides,quis enim non vicus abundat
Teſtibus obſcœnis?

In hypocritas.

Horum deridens ſimulationem iterum dicit:

Hiſpida membra quidem,& duræ per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum,ſed podice leni
Cæduntur tumidæ medico ridente mariſcæ.

Et licet ſimulatores iſti plerunque in occulto omnibus vitiis ſordeant, alienorum tamen cenſuram ſibi vendicant vitiorum,nimirum vt per hoc appareant iuſtiores. Quibus longe tolerabiliores ſunt manifeſtè vitioſi. Vnde poſt pauca idem qui ſupra ſubiecit: Hunc ego ſatis

Imputo qui vultu morbum inceſſúque fatetur.
Horum ſimplicitas miſerabilis,his furor ipſe
Dat veniam,ſed peiores qui talia verbis
Herculis inuadunt,& de virtute loquuti
Clunem agitant.

Recte quidem hoc cæteris dicit eſſe peiores,quum ſimulata ſanctitas,duplex ſit iniquitas. Illum enim imitantur qui trāsfigurat ſe in angelum lucis, ſub ſpecie boni periculoſius tētans. Proditores profecto ſunt,qui pręferentes ſpeciem pietatis(quaſi Chriſti inſignia)ad Chriſti hoſtes defecerũt. Porrò quum dixiſſet lex: Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuerſus color,mox adiecit:Siue puſtula,ſiue lucens quippiã,id eſt lepra.Quid aliud per puſtulam (quæ ſanie plena tumet,& cruciat) quàm tumidæ mentis elatio deſignatur? Quæ inuidiæ tabo tumens acriter cruciat ſemetipſam?Dum enim hypocrita vanus id quod ambit non adipiſcitur, in alios inuidiæ cruciatu acerbè ſtimulatur.Tunc autem in eo quippiam lucens apparere dicitur, quando omnia opera ſua facit vt videatur ab hominibus,vt ſimulatæ virtutis ſpecie eluceat prę cæteris quaſi iuſtus & ſanctus.Et id quidem lepra eſt,qua & ſeipſum hypocrita ab aliis omnibus ſecernit, dum tacita cogitatione intra ſemetipſum dicit:Non ſum ſicut cæteri hominum,raptores,iniuſti,adulteri.Verax fuiſſet,ſi ſic dixiſſet: Non ſum ſicut cæteri peccatores, quia omnibus peccatoribus ego peccaui grauius.

Hieron. *2.Cor.11* *Hypocrita vt diſcruciatur.* *Mat.23.* *Luc.18.*

M Nonus leproſus eſt,inuiſor fraternæ gratiæ & murmurator contra Deum, deſignatus in Euangelio per Simonem leproſum. Nam ſicut ille inuidit peccatrici Domini

Murmurator.

Luc.7. pedes lachrymis ſuis riganti capillíſque tergenti peccatorum remiſſionem & indulgentiam,ſed & contra dominum murmurans intra ſe dicebat : Hic ſi eſſet propheta, ſciret vtique quæ & qualis eſt mulier quæ tangit eum, quia peccatrix eſt. Sic etiam quiſquis inuiſor eſt fraternę gratiæ dolore torquetur in corde,dum hominem quemlibet qui olim vitiis ſorduit, præteritæ vitæ delictis abolitis , ad aliquem honoris gradum efferri videt ſuo iudicio
Inuidiæ tormentum. indignum.Sed & illis obmurmurat,qui hunc vel honore quolibet, vel ſuo vel aliorum honeſtorum hominum conſortio dignantur.Cui hinc iudicium ſine miſericordia imminet, quòd & miſericordia ipſe caruerit,& aliorum miſericordiam vituperans ſuggillauit. Quænam illum maneret in Dei iudicio miſericordia, qui nec Deum ipſum nec quenquam hominum peccatori vellet miſereri?

N Decimus leproſus eſt,homo quilibet gulæ vitio dedi-
Guloſus. tus , mancipium ventris , quippe cuius Deus venter eſt,
Phil.3. quaſi ad nihil aliud viuat quàm ad comeſſationes & ebrietates.Sed fallit animalis homo ſemetipſum. Nam vt
1.Cor.6. ait quidam : Non viuis vt edas, ſed edis vt viuere poſſis. Venter eſcis, inquit Apoſtolus, & eſca ventri. Deus autem & hunc & has deſtruet. Hæc eſt lepra illorum quatuor leproſorum , qui manebant iuxta portam Samariæ, & vt comederent & biberent ad hoſtium caſtra tranſie-
4.Reg.7. runt.Et vtique ad hoſtium caſtra tranſeunt,qui non Deo
Ganeonũ typus. ſed ſuo ventri ſeruientes,æternæ vitæ ſpe deſtituti,dicere videntur:Comedamus & bibamus , cras enim morie-
Eſa 22. mur. Ad hoſtium caſtra relicto Deo colendi ventris ſui cauſa defugiunt,qui crapulam & ebrietatem ſectantes, præcipuè diebus ſacris verbo Dei derelicto, ad bibonum contubernia vel lupanaria feſtinant.

O Hos tanquam lepra contaminatos ab integrorum con-
1.Cor.5. ſortio Apoſtolus Paulus arcendos vitandóſque cenſuit,
Ebrioſi vitandi. vbi ait : Si is qui frater nominatur inter vos eſt fornicator,aut auarus,aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut e-
Rom.10. brioſus,aut rapax,cum eiuſmodi nec cibum ſumere.Et alibi præmonitos reddens fideles à quorum conſortio ſe obſeruent : Declinate, inquit, ab illis. Huiuſmodi enim Chriſto Domino non ſeruiunt,ſed ſuo ventri.

Sanè grandi ſuo damno ad ebrioſorũ lurconúmq; contubernia quilibet ſui vẽtris cultor nocturnas inter ebriorũ inſanias ſeruaturus vigilias feſtinat , damnũ graue reporta-

portaturus in loculis,ſed granius in membris ſui corporis, grauiſſimum autem in anima omni iam abſorpta ſapientia,& mentis operibus amiſſis, ſicut ſcriptum eſt: Turbati ſunt & moti ſunt ſicut ebrius, & omnis ſapientia eorum deuorata eſt. Vitium hoc, vnum genus humanum inter cætera animantia & dedecora & corrumpit. *Pſal.*

Ait Plinius: Vitio datur homini, quod ſoli animantium non ſitientes bibimus. Exclamat in hoc vitium è ſapientibus quidam, dicens:

Sed quis ferat iſtas *Iuuenal.*
Luxuriæ ſordes? quanta eſt gula, quæ ſibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum?
Pœna tamen præſens, quum tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pauonem in balnea portas.
Hinc ſubite mortes, atque inteſtata ſenectus.
It noua, nec triſtis per cunctas fabula menſas.
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.

Verum ab huiuſmodi decem leproſorum dinumeratione deſcriptionéque defeſſi, horúmque quaſi longam commorationem aërémque ipſorum contagione corruptiorem pertæſi, ab hac tam lõga digreſſione qua nos decem iſti leproſi abduxerunt, ad literam ſacræ lectionis quaſi ad aërem puriorem reſpirandi gratia redeamus.

HOMILIA SECVNDA, ſuper eadem lectione.

Occurrerunt ei decem viri leproſi. Vbi ſupra.

Vti in homilia ſuperiori dictum eſt, tria nobis in Euangelica lectione ſunt conſyderanda. Primum eſt, leproſorum ſupplex deprecatio. Secundum eſt, deprecationis huius benigna exauditio, ibi: Quos vt vidit. Tertium eſt, accepti beneficij rara recognitio, ibi: Vnus autem ex illis.

Circa primum eſt aduertendum, quòd licet per hos decem leproſos peccatores vniuerſos (quòd pręcepta Decalogi præuaricati ſunt) poſſumus intelligere, peculiariter tamen videntur hæreticorum prætuliſſe figuram, qui (vt B. Auguſtinus ait) veræ fidei ſcientiam non habentes, varias doctrinas profitentur erroris. Nulla enim falſa doctrina eſt quæ non aliqua vera intermiſceat. Vera ergo falſis permixta in vna diſputatione vel narratione hominis, tanquam in vnius corporis colore apparentia, ſignifi-

eant lepram ſpiritualem, tanquam veris falſiſq; colorum locis humana corpora variantem atque maculantem.

Sequitur:

Qui ſteterunt à longè, & leuauerunt vocem dicentes: Ieſu præceptor miſerere noſtri.

Quòd à longe ſteterunt, reuerentię indicium fuit. Sciebant enim ſecundum legem ſe eſſe immundos, & his qui mundi erant nō debere appropinquare. Ex vrbibus itaq; & oppidis decreto legis expulſi quaſi immundi ab inuicem conuerſabantur, quos fecerat vnanimes communitas paſſionis. Præſtolabantur ergo tranſitum Ieſu ſoliciti, donec aduenientem Chriſtum viderent. *Theoph.*

Cur à longe ſteterunt. Et ſteterunt à longe. A longe ſtant quaſi verecundantes de ea quæ illis imputabatur immunditia. Putabant enim quòd Chriſtus more cæterorum eos faſtidiret. Abſtiterunt ergo loco, ſed facti ſunt proximi deprecando. Prope enim eſt dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. *Pſal.* Sequitur:

Leuauerunt vocem dicentes: Ieſu præceptor, miſerere noſtri. Dicunt & inuocant magnum venerandúmq; nomen Ieſu & rem nominis adepti ſunt, id eſt ſalutem. Ieſus enim ſalus interpretatur, & ſalutem quam efflagitabant adſequuti ſunt. *Theoph.* Et quoniam ſciebant eum plurimis fuiſſe miſertum, clamitant & ipſi ſibi miſereri, dicentes: Miſerere noſtri. *Ieſu præceptor.* Non argentum petunt, nec aurum, nec aliquid huiuſmodi, ſed à lepra munditiam & ſalutem. Nec ſimpliciter rogant eum vt mortalem, ſed præceptorem vocant, id eſt dominum, quo deum confiteri videntur, cuius omnia annuant imperio. Qui vocat ea quæ non ſunt, ſicut ea quæ ſunt, & præcepto gratiæ ſuæ de lapidibus ſuſcitat filios Abrahæ. Qui ſolus poteſt facere mundos de immundo conceptos ſemine.

Beda. Porrò ſi per hos leproſos hæreticos accipimus, hi tā vitandi ſunt eccleſiæ, vt ſi fieri poteſt lōgius remoti magno clamore Chriſtū interpellent. *Hæretici vt vitandi.* Hæretici enim à cohabitatione ciuitatis dei, id eſt, à communione vniuerſalis eccleſiæ ſunt ſeparandi, vt ſaltem damnati, & ab omnium conſortio ſequeſtrati, tandem longo ſuæ eliminationis tædio fatigati, Chriſtum magnis vocibus (vt dictū eſt) inclamare, & eum veritatis præceptorem fateri cogantur. Merito autem iam ſanandi pæceptorem vocant, in cuius fide atq; doctrina ſe erraſſe fatentur. Congruè autem hæretici

reſipiſcent e-

reſipiſcentes Ieſum præceptorem vocant, in cuius verbis ſe recognoſcunt deliquiſſe. Dúmque ad eius magiſterij regulam recurrere ſtudioſe feſtinant, ſtatim merentur optatæ beneficia ſalutis inuenire,

Quòd ſi per hos decem leproſos quoſcunq; peccatores accipimus,attẽdamus & ipſi quid nobis qui peccatores ſumus,pro cõſequenda peccatorum remiſſione(quaſi lepræ noſtræ emundatione) ex eorũ imitatione ſit faciendum. Primum igitur ſteterunt. Et vtiq; peccator domino ſanandus ſtare debet,nec vltra progredi,neq; per actum peccati, neq; per peccandi voluntatem,dicente Domino per Prophetam:Quieſcite agere peruerſè,diſcite benefacere. B *Vt à peccati lepra mundemur.* *Eſa.1.*

Secundò ſteterunt à longe.Quo innuitur,quòd peccator coram deo verecundia perfuſus per humilitatem profundam agnoſcere debet ſe diuino cõſpectui non eſſe dignum,nempe qui per tanta & tam multa peccata abominabilis deo factus ſit,iuxta quod ad animam peccatricem loquitur,dicens:Quàm vilis facta es nimis iterãs vias tuas. Placatur autem Deus humilitate, placatur verecundia pœnitentis.Publicanus enim qui ab oratione ſua deſcendit iuſtificatus in domum ſuam, oraturus Dominum de longe ſtans nolebat nec oculos ad cœlum leuare. *Iere 2.* *Luc.18.*

Tertiò leuauerunt vocem.Et ipſe peccator cum ingenti dolore & deteſtatione peccati, magno cum deſiderio dei miſericordiam debet implorare.Siquidem deſiderium magnum,clamor magnus eſt ante deum.

Quartò voce propria miſerias ſuas patefecerunt.Quod vtiq; in primis eſt peccatori faciendũ,ſicut ſcriptũ eſt:Dic tu prior iniquitates tuas,vt iuſtificeris.Qui enim abſcundit ſcelera ſua,non dirigetur:qui autẽ reliquerit ea & confeſſus fuerit,miſericordiam conſequetur.Hoc ipſum beatus Ioannes ſuo teſtimonio confirmat, dicens: Si confiteamur peccata noſtra,fidelis eſt & iuſtus,vt remittat nobis peccata noſtra,& emundet nos ab omni iniquitate. *Eſa.43.* *Prou. 28.* *1.Ioan.1.*

Quintò diuinam miſericordiam implorauerunt,dicentes: Ieſu præceptor miſerere noſtri. Non ſecus debet & peccator totam ſpem ſuam in domini miſericordia non in ſuis operibus conſtituendo,aſſiduis diuinam clementiam precibus implorare.

Sextò crediderunt pariter & obedierũt Saluatori præcipienti vt irent & oſtenderent ſe ſacerdotibus,quod etiam peccatoribus emundandis omnino eſt imitandum.

¶ Circa ſecundundum principale dicitur:

Quos vt vidit, dixit: Ite, oſtendite vos ſacerdotibus. Et factum eſt, dum irent, mundati ſunt.

C *Cur ad ſacerdotes mittũtur.* Præcipiebat enim lex, vt ſi quis lepræ maculam incurriſſet, ad ſacerdotem duceretur, vt eius iudicio vel immundus vel mundus eſſe decerneretur. Sanè prouida diſpenſatione Dominus leproſos ad ſacerdotes mittebat plures ob cauſas.

Primò, vt eis occaſionem calumniandi non præberet mundatos à ſe leproſos eorum iudicio contra legis præſcripta ſubtrahendo. Occaſionem ergo quærentibus dare noluit, illis magis parcens & conſulens, qui illorum contra dominum obloquia curarent.

Secundò, vt videntes à domino mundatos leproſos quos ipſi per ſacerdotium ſuum & legẽ curare nequirent, aut crederent & ſaluarẽtur: aut ſi non crederent, de ignorantia aduentus Chriſti redderentur inexcuſabiles.

Tertiò, vt per hoc eccleſiæ catholicæ ſacerdotium altius commendaret. Nam ſi illud ſacerdotium quod tantum in typo gerebatur adeo venerabile extitit, vt ab ipſo domino honoraretur, multo magis hoc quod nunc iam nõ in figura ſed in veritate adminiſtratur, reuerendum eſt & omni honore colendum.

Nec otioſum eſt, vt dicit Auguſtinus, quòd nullum eorum quibus Dominus hæc corporalia beneficia præſtitit, inuenitur miſiſſe & ſacerdotes niſi leproſos.

Sacerdotale iudicium vt obſeruandum. Quia videlicet ſacerdotium Iudæorum figura erat futuri ſacerdotij regalis quod eſt in eccleſia, quo conſecrantur omnes pertinentes ad corpus Chriſti ſummi & veri principis ſacerdotum. Et quiſquis vel hæretica prauitate, vel ſuperſtitione Gentili, vel Iudaica perfidia, vel etiam ſchiſmate fraterno, quaſi vario colore per Domini gratiam caruerit, neceſſe eſt ad eccleſiam veniat colorémq; fidei veram quem acceperit oſtendat?

Debent ſanè hæretici conuerſi ſanctæ Eccleſiæ ſacerdotibus ſeſe offerre, & praui dogmatis errorem, quaſi morbidæ cutis varietatẽ ad examinandum pandere, quatenus ab illis, fidei relugis inſtructi, priſtinæ munditiæ reſtituantur.

D *Cur doctoribus auſcultandum.* Quanuis enim Dominus qui ſummus põtifex vetúſq; magiſter eſt, interna eruditione quod teneamus ſic valeat inſpirare, magna tamen diſpẽſatione vult doctoribus obſequi,

obſequi,vt per hoc qui docendi ſunt profunda humilitate ſolidentur, humiliati verò ad capienda fidei ſacramenta potiores efficiantur.

Vnde beatus Paulus qui diuinis cœlitus reuelationibus erat inſtruendus, quique non ab homine,neque per hominem(vt ipſe dicit)accepturus erat Euangelium, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti, hic tantus gentium magiſter & doctor futurus, audita voce Domini: Quid me perſequeris? Et:Ego ſum Ieſus Nazarenus quem tu perſequeris,cum illico dixiſſet: Domine quid me vis facere? voce ipſius domini (qui in momento de omnibus ipſum docere potuit)ad Ananiam miſſus eſt. *Gal. 1.* *Act 9.*

Ibi,inquit, dicetur tibi,quid te oporteat facere, vt illo ſacerdotio quod in eccleſia conſtitutum eſt, ſacramentum doctrinæ fidei perciperet, & verus eius approbaretur color, non quia non poteſt per ſeipſum dominus omnia facere(nam quis alius hæc facit etiam in eccleſia?) ſed vt ſocietas congregatorum fidelium adprobando inuicem atque communicando veræ fidei doctrinam, in omnibus quæ dicuntur verbis, vel ſignantur ſacramentis, tanquam vnam ſpeciem veri coloris obducat. *Vt Saulus ad Ananiã mittitur.* *Beda.*

Ad hoc etiam pertinet(vt ait beatus Auguſtinus)quod idem dicit Apoſtolus: Deinde poſt annos quatuordecim aſcendi Ieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto etiam Tito.Aſcendi autem ſecundum reuelationem,& expoſui Euangelium quod prædico in gentibus ſeorſum his qui videntur,ne forte in vacuum currerem aut cucurriſſem.Et paulò poſt: Quum cognouiſſent,inquit,gratiam quæ data eſt mihi, Petrus, Iacobus, & Ioannes qui videbantur columnæ eſſe dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis. Ipſa enim collatio vnam doctrinæ ſpeciem excluſa omni varietate monſtrabat. Quod etiam ſalubriter Corinthios monet, dicens: Obſecro autem vos fratres per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes,& non ſint in vobis ſchiſmata. *Gal. 2.* *1. Cor. 1.*

Cornelius etiam, quum & eius eleemoſynæ acceptæ & preces auditæ illi ab angelo nuntiarentur,propter doctrinæ ſacramentorúmque vnitatem ad Petrum iubetur mittere,tanquã illi &ſuis diceretur:Ite,oſtendite vos ſacerdotibus.Nã & quum irent mundati ſunt.Iam enim ad eos venerat Petrus, ſed tamen ipſi nondum accepto baptiſmatis ſacramento,nondum ſpiritualiter ad ſacerdotes *Act. 10.* *Nota.*

 peruenerant,

perſeuerant, & tamen infuſione ſpiritus ſancti & admiratione linguarum eorum mundatio declarata eſt.

E Et factum eſt, inquit, dum irent mundati ſunt. Velocē obedientiam feſtina ſanitas eſt ſubſequuta, & magna geſtum prouidentia, vt antequam venirent ad ſacerdotes mundarentur, ne ſi in eorum præſentia eos mundari contigiſſet, arbitrarentur fortaſſe ſuo eos miniſterio, non virtute mittentis fuiſſe mundatos.

Porrò ſi per hos leproſos cuiuſcunque cõtagione peccati contaminatos accipimus (vt dictum eſt) recte ad ſacerdotes à Domino deſtinantur. Interior enim animæ lepra non emundantur, niſi ſaltem in propoſito fuerit hanc oris confeſſione eccleſiæ ſacerdotibus oſtendere. Huiuſcemodi verò confeſſio nonnulla requirit, videlicet.

Confeſſio delictorũ requirit. Primò quod ſit voluntaria. Vnde dicit: Ite, non compulſi, non tracti ad morem illorum qui tormentis coacti crimina ſua fatentur, ſed ite, inquit voluntariè, iuxta illud Pſalmiſtæ: Ex voluntate mea confitebor illi. Diuerſum faciunt qui non niſi propinquæ mortis timore peccata ſua confitentur.

Secundò debet peccati confeſſio nuda eſſe & aperta. Vnde dicit: Oſtendite, ſcilicet quid mali egiſtis, quid mali loquuti eſtis, quid mali in cogitatione verſaſtis. Abſit autem vt dixerit: Abſcondite, vel excuſationibus quibuſlibet aut verborũ palliationibus, aut mentiendo, vel muſſitando, vel ſponte peccatum aliquod ſubticendo, cooperite, ſed omnino oſtendite.

F Sanè certas ob cauſas neceſſaria eſt peccatorũ cõfeſſio prout ſimilitudine melius oſtenditur. Nõ enim poteſt diſſolui nodus niſi manifeſtetur. Nec curari vulnus, quod eſt medico incognitum, ſed nec rebus occultis dari conſiliũ poteſt, nec dari iuſta poteſt ſentẽtia ſuper cauſa latẽte. Et vtique in ſacramẽto pœnitẽtiæ peccati nodus intricatus & perplexus ſoluitur, cõſciẽtię vulnus ſanatur, cõſilium ſalutis tribuitur, & iudicio abſoluitur & iuſtificatur.

Cur ſunt peccata cõfitenda. Nota ſimilitudines.

Ad hæc, peccatum eſt in anima, quomodo vermis in carne, qui latens fouetur, patens emoritur. Contritione quidem quaſi raſorio animæ rubigo (peccatum ipſum) eraditur, & ne talis immunditia intrinſecus remaneat, per oris confeſſionem oportet eiiciatur. Denique quum res quælibet non niſi per ſuum contrarium corrumpatur diſſoluatúrque, & ipſa peccati perpetratio in occulto fit

conſcientiæ

conſcientiæ vt peccatum deleatur neceſſe eſt vt confeſſionis veritate manifeſtetur, propter quod per Pſalmiſtam dicitur: Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino,& tu remiſiſti impietatem peccati mei.

Tertiò peccatorum confeſſio debet eſſe pura. Vnde dicit: Oſtendite vos,non autem alios,prout faciunt qui in confeſſione ſua aliorum errata recitant, vel eos cũ quibus peccauerunt produnt. Alij autem non ſe oſtendunt, ſed interrogari volunt de peccatis, quaſi melius nouerit eorum peccata ſacerdos, quàm ipſi. Quomodo tamen & de quibus fieri debeat huiuſmodi interrogatio, prudens confeſſor attendat.

Quartò,debet confeſſio pœnitentis eſſe ordinata. Nõ enim cuicunque indifferenter eſt facienda,ſed ſacerdotibus quibus per clauem ſcientiæ & clauem authoritas ligandi ſoluendíque poteſtas data eſt. Iſti enim loco Dei conſtituti ſunt delinquentium (vtique debitorum Dei)rationes & delictorum debita recepturi.In cuius rei typum in lege veteri ſacerdotum duntaxat,non aliorum erat(ſicut dictum eſt)inter lepram & non lepram iudicare. Vnde ſicut tunc neceſſe erat leproſos ſecundum legis præceptum oſtendere ſe ſacerdoti,ipſius iudicium ſuper ſua vel immunditia,vel munditia ſubituros, ita quoque nunc oportet quemque peccata ſua, quaſi quandam animæ lepram,euangelico ſacerdoti aperire, eiúſque vel retentionis ſubire iudicium vel abſolutionis. *Quibus confitendum.* *Leui.4.*

¶Circa tertium principale dicitur:

Vnus autem ex illis vt vidit quia mundatus eſt, regreſſus eſt cum magna voce magnificans Deum.

Hic oſtenditur accepti beneficij rara recognitio. Nam ex decem mundatis vnus duntaxat ad gratias agendas regreſſus eſt. Quæ autem & nobis in actione gratiarum ſint obſeruanda ex præſenti loco colligitur. G *Gratiarum actionis modus.*

Primò enim quiſquis Deo vel homini pro beneficiis acceptis dignè gratias acturus eſt, debet ipſum beneficiũ agnoſcere valorémque ipſius eximiè pẽſare, vt nec quaſi inſenſibilis ſit nec obliuioſus. Verũ apud cõplurimos nullius rei facilior eſt obliuio quàm beneficiorũ. Vnde & hic dicitur,quòd nõ omnes, ſed tantũ vnus beneficiũ agno-

ſcens acturus gratias rediit. Vt vidit,inquit,id eſt,diligenter aduertit & conſyderauit quia mundatus eſt.

Secundò requiritur vt is qui accepit beneficium præſto ſit (in quibus poteſt) vicem reddere ſuo benefactori. Vnde dicit: Regreſſus eſt, ſcilicet ad Ieſum, præſto ſuis obaudire mandatis. Diuerſum faciunt qui illorum vitant præſentiam à quibus beneficium acceperunt.

Chryſoſt. Tertiò exigitur ad gratitudinem accepti beneficij cómendatio.Nam etſi benefacere debeamus laude hominum non attenta. Hi tamen quibus benefacimus debent beneficium prædicare,vt & hinc Deus laudetur,& cæteri accipiant ædificationis exemplum. Regreſſus eſt,inquit, cum magna voce, quia magnam erga ſe Dei miſericordiam mente perſenſit. Siquidem magna vox magnitudinem gaudij & gratiarũ de miſericordiæ Domini magnitudine,& de ſanatione ſuæ magnæ miſeriæ,ſignificat.

Denique merito magna voce Deum magnificans reuerſus eſt,cuius omnipotentiam in tam ſubita ſui reſtauratione iam erat expertus.Et quidẽ in omni beneficio ab homine nobis impenſo primũ & ſuper omnia Deum magnificare oportet, qui benefactori noſtro & voluntatem nobis benefaciendi dedit & facultatem.

Quartò requiritur, vt benefacienti exhibeatur honor & reuerentia.Vt qui recipit bonum vtile, bonum honorabile ſine ſuo diſpendio rependat.Vnde dicit:

Et cecidit in faciem ante pedes eius gratias agens, & hic erat Samaritanus.

H Quòd procidit in faciẽ, argumentũ de ſe præbuit euidẽs,quòd Chriſtum deum & dominum ſuum eſſe cognouerit quem in faciem cadens ſupplex adorauit. Nam in faciem cadere proprie electorum eſt.Reproborum autem eſt cadere retrorſum,iuxta quòd de domini perſecutoribus ſcriptum eſt,quia dicente domino:Ego ſum,abierunt retrorſum & ceciderunt in terram. Et de aſcenſore equi, id eſt, de eo qui in huius mundi gloria elatus eſt: Vt cadat aſcenſor eius retro.

In faciem cadere piorum eſt.

Ioan. 18.

Gen. 49.

1. Reg 4. Similiter & de Heli ſcriptum legimus,quòd cecidit de ſella retrorſum,& fractis ceruicibus mortuus eſt.

Mat. 17. Porrò de diſcipulis, domini transfigurati gloriam, in monte ſancto videntibus in Euangelio ſcriptum eſt quòd ceciderunt in faciem ſuam.

Electi

Electi enim & ſi interdum per culpam cadūt,in faciem ſuam cadunt, & vident vbi cadunt, citiúſque opitulante gratia ſurgunt,quia ſe lapſos eſſe non neſciunt.

Reprobi verò qui retrorſum cadunt, grauiter & periculoſe cadunt,quia non vident vbi cadunt, ſicut ſcriptum eſt:Via impiorum tenebroſa neſciunt vbi corruunt.Nam lapſi per culpas & grauiter alliſi peccata ſua paruipēdentes ſe lapſos eſſe neſciunt. *Retrorſum cadere periculoſum. Prou.4.*

Lapſi igitur impij in iudicio diſcuſſionis ſuorum peccatorum non reſurgunt, quia peccata ſua defendentes ſe minimè deliquiſſe contendunt.

Quintò, requiritur ad gratiarum actionem humilitas, vt nunquam beneficiarius aduerſus benefactorem ſuum ſuperbiat, ſed humilis ſemper coram illo exiſtat. Vnde dicit eum cecidiſſe ante pedes domini. Dedit autem ei accendendi fiduciam accepta purgatio, qui prius à longe ſtans accedere non audebat.

Sanè & is ante Ieſu pedes cadit, qui Chriſti tam humanitatem veram quàm diuinitatem & confitetur &credit,qui ſe infirmum & inutilem recognoſcit, qui nihil boni ſibi attribuit, ſed quicquid boni habet ab eo ſe illud habere intelligit.Sed & ante Chriſti pedes cadit,qui beneficium ſuæ mundationis à peccatis, illius paſſioni & morti non ſuis operibus adſcribit. *Ante Ieſu pedes cadit.*

Sextò,requiritur vt credat ſe nō ex meritis,ſed ex benefactoris gratia beneficium accepiſſe. Vnde ille vere Deo gratias agit, qui repreſſis præſumptionis ſuæ cogitationibus, quàm in ſemetipſo infirmus ſit humiliter videt,qui (vt iam dictum eſt) nihil ſibi virtutis tribuit, qui bona quæ agit eſſe de miſericordia conditoris agnoſcit. I *Beda.*

Allegoricè verò,iſte qui cæteris ingratè abeuntibus ſolus rediit Saluatori cum voce magna gratias agens,vnius eccleſiæ deuotam deo humilitatem ſignificat,quæ quotidie Chriſtum inter blaſphemas hæreticorum & Iudæorum voces,collaudare eíque gratias agere non deſiſtit.

Quod autem de ſuo appoſuit Euangeliſta,dicēs:Et hic erat Samaritanus,non putemus otioſum.Ex hoc enim intelligi datur, nequaquam eſſe homini impedimento quo minus Deo placere poſſit, ſi de prophano genere prodierit, dum modo bonum gerat propoſitum. Sed nec aliquis ex eo quòd de ſanctis natus ſit ſuperbiat, quia nouē leproſi mundati qui erant Iſraelitæ fuerunt ingrati. *Theoph. Genus nec commendat nos,nec dānat.*

Legimus

Legimus ſanè in Euangelio quia Gentiles venientes ad Dominum vt eum audirent & ſanarentur ab eo ſanitate percepta gratias Deo referre ſtuduerunt. Iudæi verò iugiter ipſius miracula videntes & percipientes ab eo dona curationum,ſemper extiterunt ingrati, iuxta quod
Iſa. 1. per Eſaiam Dominus loquitur,dicens: Filios enutriui & exaltaui,ipſi autem ſpreuerunt me.Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, Iſrael autem me non cognouit,& populus meus non intellexit.

Samarita de tribus commendantur. Inuenimus ſanè in Euangelio Samaritanos ex tribus virtutibus non mediocriter cõmendatos, videlicet quòd facilè crediderint, ſicut patuit in muliere illa Samaritana ad puteum, qui vocabatur Fons Iacob, & in toto populo ciuitatis vicinæ,ſcilicet Sichar.Item quòd miſericordiam
Ioan. 4. proximis exhibuerint,vt ille qui ſemiuiuum à latronibus relictum, iumento ſuo impoſuit, & (ſicut teſtatur hic lo-
Luc. 18. cus) quòd benefactorem recognoſcentes extiterint non ingrati.

Sed iam audiamus Dominum cæterorum qui mundati fuerant ingratitudinem deteſtantem. Sequitur:

Reſpondens autem Ieſus,dixit: Nónne decem mundati ſunt, & nouem vbi ſunt?

K De nouẽ inquirit Dominus vbi ſunt, nõ quòd aliquid
Reprobus deus vt neſcire dicitur. ipſum latere poſſit,qui etiam nouit omnia priuſquã fiãt, ſed vt ratio ingratitudinis attendatur, & quia more ſcripturæ neſcire Dominus dicitur,quos nõ probat.Hinc fatuas virgines ſe neſcire dicit, & in fine tandem quibuſdã
Mat. 25. eſt dicturus:Neſcio vos vnde ſitis, diſcedite à me omnes
Luc. 13. operarij iniquitatis.Nõ quaſi Deum aliquid lateat(vt iam dictum eſt) ſed quoniam impiorum vias, quorum iſti figuram prætulerunt, quaſi ignotas reprobat. Scire enim Dei eligere,neſcire,reprobare eſt.

Quum autem de nouem à ſe mundatis inquirit Dominus vbi ſunt,manifeſtè oſtendit (tametſi noſtri noſtráq; gratiarum actione nil egeat) quòd gratitudinem à nobis requirit. Adeò autem offenditur ingratitudine, vt non immerito & nobis hodie metuendum ſit,ne ex decem baptiſmi ſacramento mundatis, vix vnus in gratia Dei permaneat, & ex decem peccata ſua confeſſis, vix vnus Dei gratiam accipiat.

Nónne decem,inquit,mundati ſunt,& nouem vbi ſunt? Secundum corpus quidem facile eſt videre, poſſe hominem,

rem non habere lepram, & tamen animi non eſſe boni. Verum ſecundum ſpiritualem huius miraculi ſignificationem, conturbat conſyderantem quomodo mundus dici poſſit ingratus. *Aug.*

Sed iam facile eſt etiam illud videre, fieri poſſe vt quiſq; in eccleſiæ ſocietate doctrinam integram verámque adſequatur, & omnia ſecundum fidei catholicæ regulam diſſerat, eóq; manifeſtetur varietate mendaciorum tanquam lepra caruiſſe, & tamen ingratus ſit Deo & domino mundatori ſuo, quia elatus ſuperbia, gratiarum agendarum pia humilitate non ſternitur, ſimiliſq; efficitur eis, de quibus dicit Apoſtolus: Qui quum cognouiſſent Deum, nō ſicut Deum glorificauerant, aut gratias egerunt. Quod enim dicit eos Deum cognouiſſe, oſtendit quidem à lepra fuiſſe mundatos, ſed tamen ſtatim accuſat ingratos. *Ingratum eſſe mundum poſſit.* *Rom. I.*

Adhuc autem de illis qui ingrati remanſerant conqueritur, dicens:

Non eſt inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena.

Quod illi nouem mundati, ad mundatorem ſuum reuerſi non ſunt, inexcuſabilis fuit ingratitudinis. L

Nam vt coniici poteſt, ideo gratias non egerunt, vel quia putabant Chriſtum tanquam Iudæum ipſis Iudæis non ex gratia, ſed ex debito reſtituiſſe ſanitatem. Adeò ſibi indulgent ſuperbi, vt nihil ſibi putent non deberi. Aut certè quia ſanitatem ſibi à Deo redditā credebant, Chriſtum verò Deum minimè credebant. Vel ideo non ſunt ad Chriſtum reuerſi, quia putabant ſe virtute legis fuiſſe mundatos, vel forſan ideo, quòd metuebant confiteri ſe mundatos à Chriſto, vel quia tantum fuit de ſui mundatione gaudium, quòd obliti ſunt eum qui ſaluauit eos. Videmus enim pleróſque quum ægrotant Deum quærere, conſulere ſacerdotes melioris vitæ propoſitum concipere, de reſtitutione alieni cogitare, qui recuperata ſanitate, quaſi iam manum Dei euaſerint, mox horum omnium videntur obliti. *Cur nouem gratias non egerunt.*

Cæterum hac qua dictum eſt ſententia: Non eſt inuentus qui rediret & daret gloriam Deo, Iudæorum duritia percutitur, & Gentium ad credendum facilitas collaudatur, quum ſubditur, niſi hic alienigena. Siquidem in omnibus penè Euangelicæ hiſtoriæ locis, & Iudæos ad fidem tardos, & Gentiles ad fidei ſuſceptionem impigros, imò

Gentes hinc Iudæis præferuntur. imò paratiſſimos fuiſſe reperimus. Hoc in beato Centurione (de quo ait Dominus, non inueni tantam fidem in Iſrael) hoc & in Gentibus qui propinqua iam Chriſti paſſione, ipſum videre deſiderabant, conſpicitur apertiſſimè. *Mat 8.* Niſi, inquit, hic alienigena. Ac ſi diceret: Ciues oderunt, *Ioan. 12.* alienigenæ amplectuntur. Iudæi perſequuntur, Gentes ambiunt, & venerantur. Hi dant operam vt poſt accepta ab eo tot beneficia perimant, illi certant vt de perceptis gratias agentes, maioribus donis digni excitant.

Sequitur:

Et ait illi: Surge vade, quia fides tua te ſaluum fecit.

M Iacentem & ſuppliciter ſe adorantem laudat Dominus, eúmque vt ſurgat diuinioris animat adfatu, & quod perfectè credens, perfectè ſaluari meruit confirmat. Ac ſi dicat: Ideò ſalutem conſequutus es, quia hanc te conſequuturum non dubitaſti,

Nota. Nihilominus & quid illi (qui redire vt gratias agerent detractauerant (meruerint indicat. Si enim iſtum fides ſua ſaluauit illos profectò ſua damnauit infidelitas. Sed & illis qui iam de peractis à ſe peccatis erubeſcere cœperunt, ſurgendum primo, deinde indicitur ambulandum. Prius *Surgimus.* enim quaſi ſurgimus, quum reſipiſcimus à peccatis, quum malæ in litæ conſuetudini reſiſtimus, quum nobiſipſis *Ambulamus.* quòd tales fuimus diſplicemus. Ambulamus verò quum in via mandatorum Dei boni operis greſſum ponimus, quum virtutum ſtudiis deſuetum iam & quaſi ignauum animum exercemus.

Hinc quoq; poſſumus intelligere, quoniam ſi illos qui intra ſanctam eccleſiam conſiſtunt ſua fides ſaluos facit, proculdubio eos qui extra manent, ſua damnat perfidia.

Spiritualem lepram vt retinuerunt. Illi nouem mundati quidem erant à lepra ſua in corpore, ſed quoniam obſtante perfidia ingratitudinis, internam animæ ſalutem conſequuti non ſunt, longè grauiorem ea à qua mundati ſunt infidelitatis & ingratitudinis lepram ſibi retinuerunt.

Sed & illud etiam in iſto qui iacẽs ante pedes Domini ſurgere iubetur innuitur, quia qui fidem rectam cum humilitatis obſeruatione tenẽt, ac creatori ſuo ſe humiliter ſubdunt (quorum figuram iſte pretendit qui mundatus ad gratias Deo agẽdas rediit) per diuini verbi conſolationem à peccatis reſurgere, & ad opera virtutum exercenda

iubentur

ſubētur accedere, donec creſcētibus quotidie virtutū incrementis,ad illā perfectionē ſublimentur,in qua Deum deorū in cœleſti illa Sion perpetuo contēplari mereātur.

DOMINICA DECIMAQVINTA POST PENTECOSTEN.

NEMO poteſt duobus dominis ſeruire. *Matth. 6.*

In hac lectione tria nobis à Domino traduntur documenta. Primum eſt,de attendenda,differenti, & incompatibili ſeruitute. Secundum, de vitanda rerum terrenarum nimia ſollicitudine, ibi: Ideo dico vobis. Tertium eſt, de exquirenda regni cœleſtis felicitate,ibi:Quærite ergo.

Circa primum dicitur: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Duos dominos intellige, qui quum ad inuicem contrarij ſint,etiam pugnantia iubent. Qui ſi nō contraria,ſed paria iuberent,iam non duo,ſed vnus dominus eſſent. Porrò duobus inter ſe diſſidentibus dominis ſeruire & obtemperare,eſt impoſſibile. A

Hi duo domini(vt poſtea dicitur)Deus ſunt & diabolus. Qui horum alteri ſeruire pergit, ab alterius ſeruitute ſit liber neceſſe eſt. Sunt tamen qui vtrique ſeruire geſtiunt, ſed fruſtrà,illis non diſſimiles qui miſſi quondā à Salmanaſſar rege Aſſyriorum(tranſlatis per eundem decem tribubus Iſrael in Aſſyrios) regnum Samariæ poſſederunt, de quibus ſcriptum eſt: Fuerunt Gentes iſtæ timētes quidem Dominum,ſed nihilominus & idolis ſuis ſeruientes. *4 Reg. 17.*

Qualibus Dominus comminatur,dicens:Diſperdā eos qui iurant in Domino, & iurant in Melchon. De quibus etiam per Sapientem dicitur: Væ duplici corde, & labiis ſceleſtis,& manibus malefacientibus,& peccatori terram ingredienti duabus viis. *Soph 1.* *Eccleſ. 2.*

Hic claudicant in duas partes, more illorum quibus dicebat Helias:Vſquequo claudicatis in duas partes?Si Dominus eſt Deus ſequimini eum, ſi autem Baal, ſequimini illum *3. Reg. 18.*

Eſa.28. illum. Vnde & per Eſaiam dicitur: Coanguſtatum eſt ſtratũ, ita vt alter decidat, & pallium breue eſt, vtrũque operire non poteſt. Et Paulus ait: Nõ poteſtis menſæ domini *1.Cor.10* *2.Cor.6.* participes eſſe, & menſæ dæmoniorũ. Et alibi: Quæ participatio iuſtitiæ cũ iniquitate? Quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Sed nunquid poteſt clericus vnus duabus præbendis, quaſi duabus dominabus ſeruire? Sed nunquid poſſet auis vna duobus nidis incubare? aut vna rota duabus ſubiici quadrigis? aut iumentum vnum duo ſimul iuga ſubire?

B Non poteſtis, inquit, duobus dominis ſeruire. Quum enim dominus quilibet velit ſeruum ſuum ad ſuã voluntatem ſemper eſſe paratum, quomodo ille poſſet & alienis negotiis ſeſe mancipare, & domini ſui iuſſionibus omni tempore præſto eſſe? Nihil tamen obſtat quin ſeruus *Epheſ.6.* hominis etiam Deo ſeruire poſſit, dicente Apoſtolo, Serui obedire dominis carnalibus cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri ſicut Chriſto, non ad oculũ ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui CHRISTI, facientes voluntatẽ Dei ex animo, cum bona voluntate ſeruientes, ſicut Domino & non hominibus, ſcientes quoniam vnuſquiſque quodcunque fecit bonum, hoc recipiet à Domino.

Deo pariter & homini poſſe ſeruire.

Non ergo impedit humana ſeruitus quin & Domino ſeruiatur, cui ſeruitur in ſpiritu & bona voluntate, ſpiritus autem ſerui Deo obligatus eſt, non homini. Libero enim eſſe animo poteſt, qui humanæ ſeruituti corpore obſtrictus eſt. Porrò ſi mortalis Dominus aliquid eorum quæ diuinæ legi repugnãt ſeruo præceperit, ille fiducialiter reſpõdeat: Obedire oportet Deo magis quàm homi- *Act.5.* nibus, & iſtud: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Vn- *Rom.6.* de & Apoſtolus: An neſcitis, inquit, quoniã cui exhibuiſtis vos ſeruos ad obediendum ſerui eſtis eius cui obediſtis, ſiue peccati ad mortem, ſiue obeditionis ad iuſtitiã?

Ratio impoſſibilitatis. Ratio impoſſibilitatis tam diuerſæ ſeruitutis patet. Dominus enim vult ſibi ſeruiri terrenas diuitias in neceſſitates inopum diſpertiendo, iuxta quod cuidam conſulẽs, ait: Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes *Mat. 19.* & da pauperibus, diabolus verò ſibi vult ſeruiri inſatiabiliter diuitias congregando, iuxta quod quidam ipſo ſuggerente dicebat: Deſtruam horrea mea, & maiora faciã, *Luca 12.* & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi.

Ad hæc

Ad hæc Deus ſibi vult ſeruiri in omni virtute & honeſtate,iuxta illud: Seruiamus illi in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo,omnibus diebus noſtris,ſeruiri ſibi vult diabolus in omni immũditia & iniquitate. Ipſe enim eſt eius regionis illius longinquæ,in quam relicto patre filius prodigus abiiſſe legitur,cui quum adhæſiſſet, miſit eum in villã ſuã vt paſceret porcos,id eſt,vt luxuriæ, gulæ, cæteríſq; vitiis inſiſtendo per hæc ſpiritus immundos oblectaret. *Luc 8.* *Luc. 15.*

Deus ſibi vult ſeruiri per vnanimes,qui & habitare facit vnanimes in domo. Diabolus per diſcordes.

Denique Deus habitat in humilibus & manſuetis,diabolus latet in ſuperbis & iracundis,nec(vt dictum eſt)aliquatenus poſſunt ſimul commorari. Nam quocunque ingreditur Deus, illinc neceſſe eſt fugiat ſpiritus malignus, ſicut olim apud Allophilos factum legitur. *1. Reg. 5.*

Quum enim captam in bello arcam Domini poſuiſſent in templo iuxta Dagon deum ſuum,poſtea die templum ingreſſi,inuenerunt Dagon iacẽtem in terra pronum ante arcam Domini. Et tulerunt Dagon & reſtituerunt eum in locum ſuum. Rurſúmq; manè altera die conſurgentes inuenerunt Dagon iacentem ſuper faciem ſuam in terra coram arca Domini. Caput autem Dagon,& duæ palmæ manuum eius abſciſæ erant ſuper limen. *Arca & Dagon.*

Sicut autem de duobus dominis dictum eſt , videlicet Deo & diabolo, ſic etiam dici poteſt de omnibus virtutibus,& contrariis vitiis,ſed & de cœleſtibus & terrenis, de veris & vanis,de temporalibus & æternis. Proinde & ſententiam ſuam Dominus ratione confirmat,dicens:

Aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget, aut vnum ſuſtinebit,& alterum contemnet.

Quum dixiſſet,aut vnum odio habebit & alterum diliget,non eſt ſubſequutus vt è contrariò diceret,aut vnum diliget, id eſt, diabolum , & alterum odio habebit, id eſt, Deum,quia nullius conſcientia quantumuis peruerſa poteſt odire Deum,aut Diabolum diligere. Contemnet verò,id eſt,non timebit. C *Nec Deus odiri, nec diligi poteſt diabolus.*

Contemnitur enim Deus ab illis qui peccantes de impunitate ſcelerum ſibi blandiuntur,vel putant hæc neſcire Deum , aut viſa ſtatim indulgere. Sed errant qui hoc modo Deum contemnentes, ipſius diſſimulationem impunitatem criminum eſſe putant, dicente Apoſtolo: An

Rom. 1. diuitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei.

Deus vt contemnitur. Contemnit ergo Deũ, non tamen odit quiſquis ipſius mãdata præuaricando, dum hunc non timet, quaſi de eius bonitate ſecurus eſt. A qua pernitioſa ſecuritate nos reuocat ſpiritus ſanctus, vbi per ſapientem loquitur, dicens: Eccl. 5. Ne dixeris, peccaui, & quid mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt patiens redditor. De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adiicias peccatum ſuper peccatum, & ne dicas: Miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur. Miſericordia enim & ira ab illo cito proximant, & in peccatores reſpicit ira illius.

Diabolus vt ſuſtinetur qui nõ diligitur. Aut vnum ſuſtinebit, inquit, & alium contemnet, Suſtinet diabolum quaſi pernitioſum dominum, tametſi non diligat, quicunque ſe per diuitiarum aut cuiuſlibet alterius malę voluptatis cupiditatem illi ſe ſubdit. Adhæret itaque ei quem ſuſtinet, quum quaſi eius præmia temporaiia ſectatur.

Cuius rei B. Augiſtinus exemplum ponit, dicens: Qui in aliqua domo maioræ ancillę alienæ cõiunctus eſt, propter cupiditatem ſuam duram patitur ſeruitutem, etiam ſi non diligat eum cuius ancillam diligit. Nihilo ſecius, quiſquis amat illicitas turpium voluptatum illecebras (vtique diaboli ſubminiſtras) duram apud diabolum patitur ſeruitutem, non tamen hunc interim diligit.

Quis enim diligere poſſet diabolum inſatiabilem humanæ perditionis tyrannum? Ipſe enim duriſſimis imperiis huius ſeculi præmit amatores, nempe qui ſine grauiſſimis laboribus imperata non peragunt. Frequenter enim exilia, naufragia, vel rei familiaris damna, ipſámque tandem mortem, horum gratia nonnunquam perferunt. De quibus per Prophetam dicitur: Vt malè agerent laborauerunt. Iere 9. Hunc ergo talem dominum ſuſtinent potius inuiti quàm ſeruiunt ſubditi. Quia poſtquam ſemel eius ſuper ſe dominum ſponte ſuſceperint, nequaquam ſuis viribus, ſed ſola Dei validiſſima manu inde poterunt liberari.

D Cæterum ex dictis patet in omni peccato eſſe contemptum Dei. Contemnitur enim à peccante (vt iam dictum eſt) in

eſt)in ſuo mandato Deus, Vnde per Pſalmiſtam ad peccatorem loquitur dicens: Tu verò odiſti diſciplinam, proieciſti ſermones meos retrorſum. Et iterum per Eſaiam queritur, dicens: Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. *Pſal.* *Eſa. 1.*

Sed attende aliud eſſe Deum contemnere, & aliud eſt contemptu Dei peccare. Nam contemnere Deum, commune eſt in omni peccato (vt iam dictum eſt) Verum ex Dei contemptu peccare, ſpeciale & ab aliis peccatis diſtinctum & grauiſſimum crimen eſt. Siquidē ex Dei contemptu ille peccare dicitur, cui Dei contemptus non carnis fragilitas peccandi cauſa eſt, qui ideo peccat, quia Deum contemnit, imò in dei deſpectum & contemptum peccat, nempe quòd dei præcepta odio habeat, nec peccaret, niſi ea odiret. Iſtud ergo peccatum grauiſſimum eſt, in eo enim contumaci voluntate contra Deum ipſum temerarius atque periturus homo pugnat. *Contemnere & ex contemptu peccare.*

Sed dicat aliquis: De dæmonibus per Pſalmiſtam dicitur: Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper. Quo verbo duo contra Deum dæmonum peccata declarat, alterum quod Deum odio habent, alterum quia ſuperbiunt aduerſus Deum, ergo Deum odire videtur eſſe poſſibile. *Obiectio. Dæmonū peccata duo in Deum.*

Ad hoc reſpondetur Deum non modo eſſe ſummè & ineffabiliter bonum in ſe, verumetiā in rebus à ſe creatis omnis boni eſſe originem & fontem indeficientem, vnde & ipſum odire eſſe impoſſibile, quia tamen ſecundum ordinem ſuæ iuſtitiæ malū pœnæ ab ipſo procedit, iuxta illud: Non eſt malū in ciuitate quod non fecerit Dominus, dum malis promeritum reddit ſupplicium, fit vt dum iuſtitiam Dei atque iudiciū oderunt etiam Deum & ſi non in ſemetipſo, tamen in opere ſuæ iuſtitiæ oderint. Itaq; bene dictum eſt diabolū odio haberi vel ſuſtineri poſſe, Deum verò nequaquam odiri, ſed à peruerſa mente poſſe contemni. Sed quid conſequenter infert audiamus. *Amos. 3.*

Sequitur:

Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ.

Mammona apud Hebræos diuitiæ appellari dicuntur, cui (vt dicit Auguſt.) interpretationi congruit & Punicum nomen. Nam lucrum Punicè mammon dicitur. Sed qui ſeruit mammonæ, illi vtique ſeruit, qui rebus iſtis terrenis meritò ſuæ peruerſitatis præpoſitus, princeps huius ſæculi à domino dicitur. *E* *Mammona quid.*

Hieron. Audiat hoc auarus qui Chriſtiani vocabulo cenſetur,& intelligat nō poſſe ſe ſimul diuitiis Chriſtóq; ſeruire.Et tamen nō dicit,qui habet diuitias,ſed qui ſeruit diuitiis,Deo ſeruire non poteſt.Qui enim diuitiarū ſeruus eſt,diuitias cuſtodit vt ſeruus. Qui autem ſeruitutis excuſſit iugum, diſtribuit eas vt dominus.Non ergo damnat dominus habere diuitias , quia Abraham & Iacob & Iob,& alij iuſti quàm plurimi diuitias habuerunt, ſed oſtendit damnabile eſſe ſeruire diuitiis,id eſt,eas inordinatè diligere,cupidè acquirere,& auarè retinere.Vnde Hiero.

Diuitiis ſeruire nō licet

Hieron.ad Sauinianum.

Diuiti non obſunt opes ſi bene vtatur, nec paupertas pauperem commendabiliorem facit,ſi inter ſordes & inopiam peccata non vitat.Vtrunque nobis & Abraham patriarcha & quotidiana exempla demonſtrant,quoniam & ille ſummis diuitiis amicus dei extitit, & iſti in ſceleribus deprehenſi quotidie pœnas legibus ſoluunt.Quinimò diuitiæ (vt ait Ambroſius)ſicut impedimenta ſunt reprobis, ita probis ſunt adiumenta virtutis. Ditiſſimus ſanè fuit. Abraham qui cum trecentis & decem & octo ſuis vernaculis quatuor reges prælio ſuperauit,& excuſſa omni præda Loth filium fratris ſui ereptum manibus hoſtium victor reduxit.

Diues Abraham.

Gen.14.

F Quid de Dauid ſancto dicemus (viro ſecundum cor Dei)nónne huic & diuitiarum copia & imperij magnificentia ſuppeditabat?nónne huic à ſubiectis per circuitum nationibus numera atq; tributa deferebantur ? Vtiq; iſti diuitias habuerunt,non tamen diuitiis ſeruierunt ſed Deo, quia non in diuitiis ſed in Deo ſperauerunt. Nec cuſtodierunt eas vt ſerui,ſed ingenuè diſpenſauerunt vt domini,in vſu tantum has habentes , non in deſiderio. Dauid enim inter opes regias quòd in his nihil fideret patefecit, dicens:Pauper ego ſum,& in laboribus à iuuentute mea. Et iterum:Egenus & pauper ſum ego.Cæterum diuitibus ſalubriter conſulens,dicebat:Diuitiæ ſi affluāt, nolite cor apponere Vnde Auguſtinus:Diuitiæ ſi deſint non quærantur per mala opera in mundo ; ſi autem adſint per bona opera ſeruentur in cœlo. Animum virilem nec debent ſi accedant extollere, nec frangere ſi recedant. Quiſquis autem cuſtodit diuitias vt ſeruus, & non diſtribuit vt dominus,ſeruus eſt diuitiarum,& diuitiis ſeruiendo diabolo ſeruire compellitur.Nam diuitiarum cupiditate illaqueatus,diabolo (vt dictum eſt) ſe ſubiecit.

Diues Dauid.

Epiſt. 89.

Diſcant

Diſcant ergo diuites non eſſe innitendum præſentibus, ſed ſpem omnem perennibus eſſe inſerendam, ſolúmque ad hoc velle habere diuitias, vel vt vitæ huius neceſſitatibus conſulatur, vel vt ſuccurratur inopiæ pauperum, vel vt his aliàs quouiſmodo piè erogatis, peccata ſua redimãt ante Deum. Scriptum eſt enim: Redemptio animæ viri, diuitiæ ſuæ ſunt. *Ad quid diuitiæ cu piendæ. Prou. 13.*

Quærat hic aliquis & dicat: Quum in quolibet peccato ſeruiatur diabolo, quid ſibi vult, quòd de ſola auaritia Dominus loquitur, dicens: Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ? Reſpondetur, quod hoc dicit triplici ratione. G

Primò, quia ſecundum Apoſtolum, radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide. Vt ergo Chriſtus (tanquam bonus hortulanus) cætera omnia vitia prorſus euellat, ad radicem omnium vitiorum auaritiam, ſecurim poſuit, dum ait: Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. *1. Tim. 6. Cur ſolum de mammona Chriſtus teſtetur.*

Secundò, quia auaritia tenacius quàm alia vitia detinet hominem irretitum, vti cernere eſt in vſurariis, raptoribus, furibus, ſimoniacis, fraudulentis. Vtique rara auis in terris eſt, quiſquis horum relictis auaritiæ iniquitatis ſuæ ſtudiis ab his diaboli laqueis reſipiſcit. Nam & quum per acceſſum ſenectutis cætera vitia frigeant, ſola in ſenibus auaritia inardeſcit & furit amplius. *Auaritia magis illaqueat.*

Tertiò, quia auaritia eſt ſeruitus idolorum. Vnde etiam vitij iſtius laqueum in fine tentationis, id eſt, tertio loco, diabolus Chriſto tetendit, dicens: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadẽs adoraueris me. Neceſſe eſt enim auaros, & à Dei gratia cadere, & diabolum pro Deo adorare, quandoquidem (vt dictum eſt) auaritia ſit ſeruitus idolorum. Nam qui mammonę ſeruit, idololatriam committit, & eo cæteris idolatrandi modis grauiorem, quo non boues & oues deo ſuo cedit in ſacrificium, ſed ſemetipſum, quum tamen ſe illi debeat, qui dicit: Præbe fili mi cor tuum mihi. Itaque ad contumeliam ſui creatoris impendere non ceſſat cultui mammonæ & cor ſuum & corpus quibus creatori ſeruire tenebatur. *Mat. 4. Auaritia vt Deo iniuriam facit. Prou. 23.*

Ad hæc, quum Deus velit ſibi ab homine ſeruiri in ſpiritu libertatis (vbi enim ſpiritus Domini, ibi libertas) qui fieri poſſet vt is qui compeditus & illaqueatus eſt, imò alteri domino totus obſtrictus, acceptum Deo poſſit exhibere famulatum? *2. Cor. 3.*

1. Tim. 6. Audis Apoſtolum dicentem: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli,& deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.

Sic perit auarus. Aduerte ſimilitudinē. Quum fur aliquis damnatus eſt ad mortem, carnifex illi primum manus ligat,deinde laqueum iniicit eius collo,compulſúmque per ſcalæ gradus aſcendere præcedens,eum ducit. Quúmq; ſatis in altum aſcenſum eſt,ligato ad patibulum fune laquei,abiectum è gradu ſcalæ,horrendo miſerum præfocat exemplo, cuius poſtmodum cadauer examine à coruis laceratur.

Iuxta hanc ſimilitudinem,diabolus mammonæ cultoribus manus ligat ne aliena reſtituant, néve pauperibus quæ ſuperflua habent elargiantur. Ligat eis plerunque & collum,ne fraudes ſuas & vſuras ad ſalutem confiteantur. In altum ſuperbiæ & diuitiarum perurget aſcendere, vt tandem deiectos, grauiori præcipitio allidat, quorum poſt mortem caro vermibus, anima dæmonibus venit in prædam.

¶ Circa ſecundum principale dicitur.

Ideo dico vobis,ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Nónne anima plus eſt quàm eſca,& corpus plus quàm veſtimentum?

H Hic ponitur documentum de vitanda rerum terrenarum nimia ſolicitudine.Ideo dico vobis,inquit,ne ſoliciti ſitis, & cætera. Vbi duo inſinuat quæ humanæ vitæ ſunt neceſſaria, victus ſcilicet atque veſtitus, quorum tamen neceſſitate non obſtante, oſtendit Saluator his per auaram mentis ſolicitudinem non eſſe ſeruiendum. Victus enim vitæ ſuſtentandæ neceſſarius eſt, indumentum corpori conſeruādo.Quum autem Deus gratis dederit quod maius eſt, ſcilicet vitam quæ nominæ animæ exprimitur, & corpus ipſum, nónne etiam daturus eſt quod eſt minus (id eſt, alimentum & indumentum) ſine quo illud maius *Chryſ.* prius datum non poteſt conſeruari? Niſi enim Deus vellet conſeruari,quod eſt,ipſum non creaſſet,quia verò ipſe inſtituit vt anima cibo, corpus veſtimento conſeruetur, ideo vtrunque ipſe ſubminiſtrat.

Vbi Auguſtinus: Admonet,inquit, Dominus vt meminerimus multo amplius eſſe quòd nos fecit & compoſuit ex anima

ex anima & corpore, quàm eſt alimentum atque tegumentum. Nónne anima,inquit,plus eſt quàm eſca,vt intelligas eum qui dedit animam, multò magis eſcam eſſe daturum? Et corpus plus quàm veſtimentum, vt ſimiliter intelligas eum qui corpus dedit multo facilius daturum eſſe veſtimentum?

Vbi eſt notādum,quòd omne quod appetimus aut propter ſe aut propter aliud appetimus.Propter ſe enim appetenda eſt ſapientia,quæ deus eſt. Propter aliud verò,vt ſi quis(verbi gratia)emplaſtra habere cupiat,non quidem vt emplaſtra poſſideat,ſed vt per hæc corpori procuretur. Nemo verò dubitat melius eſſe quod propter ſe,quàm illud quod propter aliud quæritur. Datur ergo hic intelligi animam plus eſſe quàm eſcam,quoniam eſca non propter ſe requiritur,ſed vt vita ſuſtentetur. Corpus quoque plus quàm veſtimentum,quod etiam non propter ſe quæritur,ſed vt corpus illo tegatur.

Quæri autem ſolet,vtrum ad animam cibus iſte pertineat,quum anima incorporea ſit,iſte autem cibus corporeus.Sed,vt ait Auguſtinus,animam hoc loco pro iſta vita poſitam nouerimus(vt iam dictum eſt)cuius retinaculum eſt alimentum iſtud corporeum. Secundum hanc ſignificationem dictum eſt etiam illud:Qui amat animam ſuam,perdet eam.Quod niſi de hac vita acceperimus quã oportet pro regno dei perdere, quod potuiſſe martyres claruit,contrarium hoc præceptum erit illi ſententiæ qua dictum eſt: Quid prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur,animæ verò ſuæ detrimẽtum patiatur.Iuxta hunc intellectum ait Apoſtolus:Nõ facio animam meam pretioſiorem quàm me. Ergo hic per animam præſens hæc vita intelligenda eſt,quæ (vti dictum eſt) alimentis retinetur & veſtibus. *Ioan.21.* *Act.10.*

Sed quum dicit:Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis,attendendũ eſt geminam eſſe ſolicitudinem,alteram prouidentiæ, alteram cupiditatis. Prima nobis non prohibetur,quin magis præcipitur:nec enim impedimento eſt quo minus ſpiritualia & quæ placent deo curemus, cuiuſmodi erat ſolicitudo Pauli Apoſtoli de neceſſitatibus ſanctorum pauperũ in Ieroſolymis. Vnde & alibi ait: Qui ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Et prælati dicit: Qui præeſt in ſolicitudine. Hinc & de ſeipſo dicit:Inſtan- *Solicitudo duplex.* *Gal.2.* *1.Tim.5.*

Rom. 12. tia mea quotidiana, ſolicitudo omniũ eccleſiarum. Huiuſ-
2. Cor. 11 cemodi etiam fuit ſolicitudo Marthæ, quæ ſolicita fuit vt
Luc. 10. ſuſceptum hoſpitio ſuo paſceret dominum. Et iterum ſo-
Epheſ. 4. licitudinem ſanctam nobis cõmendans dicit: Soliciti ſer-
uare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Quam vtique ſo-
licitudinem abiecerunt, qui derelicta ſanctæ eccleſiæ vni-
tate poſt hæreſes abierunt & ſchiſmata.

Solicitudo vitioſa. Solicitudo verò cupiditatis ſeu auaritiæ nobis hic inter-
dicitur, ea ſcilicet qua quis eſt ſolicitus cupiditatibus ſuis
prauis & libidinibus explendis, hæc enim totam hominis
mentem adeo terrenis in rebus depreſſam tenet, vt ad ſpi
ritualia & æterna conſyderanda nequaquam poſſit aſſur-
gere. Si enim quiſpiam huiuſcemodi curis irretitus vel
deum orare cœperit, vel de domino meditari, ingẽti mox
ſtrepitu irrumpunt rerum curæ terrenarum, animi ſilen-
tium ne ad deum in oratione loqui libere poſſit, impe-
Lucæ 18. dientes. Vtique ſpinæ illæ inter quas ſemen verbi cœle-
ſtis ſuffocatur.

Laborem non prohiberi. Et licet ſolicitudo ſuperflua nobis hic prohibeatur, ne-
quaquam tamen omnem vitare laborem, & inerti otio vi-
tam terere iubemur dicente Domino: In ſudore vultus
Gen 3. tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua
ſumptus es Homo enim naſcitur ad laborem, & auis ad
Iob 5. volantum. Vnde & Salomon otio torpentem increpat, di-
Prou. 6. cens: Vade ad formicam ô piger, & conſydera vias eius, &
diſce ſapientiam, Quę quum non habeat ducem nec præ-
ceptorem, nec principem, parat in æſtate cibum ſibi, &
congregat in meſſe quod commedat.

K Sanè ad hoc ipſum exercendi ruris & agri proſcinden-
di peritia homini data eſt, vt labore proprio aleretur atq;
veſtiretur. Igitur ea quæ ad cibum vel indumentum cor-
poris ſunt neceſſaria vnuſquiſq; ſtudeat procurare, ne vita
ipſa inopia victus atque veſtitus deficiat, ſolicitudinem
tantum in his, id eſt, curam ſuperfluam, Dominus vetat
Labor manuum commendatur. adhibere. Vſqueadeo nempe laboris vſus minime prohi-
betur, vt Pſalmiſta dicat: Labores manuum tuarum quia
manducabis beatus es, & bene tibi erit. Et Apoſtolus Pau
Epheſ. 4. lus laborem huiuſmodi commendans dicit: Laboret ope-
1. Cor. 4. rando manibus ſuis quod bonum eſt, vt habeat vnde tri-
buat neceſſitatem patienti. Et iterum: Qui non laborat,
Ibidem. inquit, non manducet. Et ſeipſum exemplum ponens di-
cit: Laboramus operantes manibus noſtris. Et iterum:
Memores

Memores eſtis fratres laboris noſtri & fatigationis nocte & die operantes ne quem veſtrum grauaremus, prædicauimus in vobis euangelium dei. Et iterum: Rogamus autem, inquit, vos fratres vt veſtrum negotium agatis & operemini manibus veſtris ſicut præcepimus vobis. *1.Co 4* *1.Theſ 3.* *Ibidem. 4.*

Redarguit B. Auguſtinus eos qui ad monaſteria properantes, cucullam ſibi iniici petunt, eò tantum ne laborēt, dicens: Qui veniunt ad profeſſionem ſeruitutis dei ex vita ruſticana, & ex opificum exercitio & plebeio labore ſcilicet quo minus operentur, excuſari non poſſunt. Nulli enim licet vt in ea vita vbi ſunt ſenatores laborioſi, fiant opifices otioſi, & quo veniunt relictis deuitiis ſuis qui fuerant prædiorum domini, ibi ſint ruſtici delicati.

Sed hic attende, quòd ſi prohibetur ſolicitudo neceſſitatis, multo magis prohibetur ſolicitudo ſuperfluitatis. Rurſus attende quòd licet anima plus ſit quàm eſca gulæ tamen addicti animam perdunt propter eſcam, non diſſimiles Eſau qui primogenita vendidit propter cibum, & accepto panis & lentis edulio, comedit & bibit & abiit, paruipendens quòd primogenita vendidiſſet. *Gen 25.* *Animam vt cibo poſtponūt.*

Eiuſdem rei exemplum in prothoplaſtis luminis vniuerſi, qui propter eſcam, dei mandatum præuaricati ſunt.

Proinde quum plus ſit corpus quàm veſtimentū, pleriq; tamen (vtiq; hominum vaniſſimi) veſtimenti cuiuſlibet nouam curioſitatem, corporis ſui præferunt ſanitati. Amant enim vaniſſimum quodlibet recenter inuentum veſtimenti genus, quod vanitati atque turpitudini magis conducat quàm morituri corporis neceſſitati. Nam quoniam virtutum habitus (ornamenta interioris hominis) amiſerunt, ſola corporis vaniſſima requirunt indumenta. *Stultas veſtitus vanitas.*

Cæterùm quoniam duplicem ſolicitudinem prohibuerat Dominus, eſcæ videlicet & veſtimenti, conſequenter per exempla oſtendit de his non debere nos eſſe ſolicitos, dicens:

Reſpicite volatilia cæli, quæ non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater veſter cæleſtis paſcit illa. Nonne vos magis pluris eſtis illis?

Nulla volucres de ſeminando vel metendo vel contra futuram indigentiam in horrea reponendo ſolicitudine diſtrahuntur, & pater, inquit, non volatilium, ſed veſter paſcit illa. Paſcit paterfamiliàs ſeruos paſcit animalia

 deus

deus,ſed in obſequium filiorum,quanto magis igitur paſcet filios qui illis longè chariores ſunt? Nónne vos magis pluris eſtis illis? Si ergo volatilia abſque cura & ærumnis, dei aluntur prouidentia quæ hodie ſunt & cras non erunt,quorũ anima mortalis eſt,& quũ eſſe ceſſauerint,nunquam erunt,quãto magis homines quibus æternitas promittitur dei reguntur imperio? Pluris eſtis illis, id eſt, carius vos valetis. Quia rationale animal homo, ſublimius ordinatum eſt in rerum natura, quàm irrationalia,cuiuſmodi ſunt aues. Vnde Ambr.

Beda.

Magnum quod fide ſequamur exemplum.Nam volatilibus cœli quibus nullum exercitium cultionis, nullus de meſſium fœcunditate prouentus eſt indeficientem prouidentia diuina largitur alimoniam. Verum eſt igitur cauſam in opiæ noſtræ auaritiam videri. Etenim illis idcirco ſine labore pabuli vſus exuberat, quod fructus ad eſcam communem datos, ſpeciali quodam neſciunt vendicare dominatu.Nos communia amiſimus dum propria vendicamus.Nam nec proprium quicquam, vbi perpetuum nihil,nec certa copia,vbi inceitus euentus. Hæc ille.

Inopiæ noſtræ cauſæ variæ.

Sanè plures ob cauſas rerum neceſſariarum inopia premimur,videlicet. Primo, in vltionem peccatorum. Nam vt per Sapientem dicitur: Grando,fames,& mors,omnia ad vindictam.

Eccl,39.

Secundò propter hominum ſuperbiam reprimendam, qui ſolent propter diuitias per arrogantiam & iactantiam ſeſe inaniter extollere.

Tertiò (ſicut ex iam citatis beati Ambroſij verbis patet propter auaritiam. Si enim illa non eſſet,abunde cuncta ſuppeterent.Non enim fieri poteſt vt non plurimi rebus egeant neceſſariis,vbi cum iniuria cæterorũ tam multi ſuperfluis abundãt.Quod enim iſtorum accedit ſuperfluitati,aliorum oportet neceſſitatibus ſubtrahatur, ſicq; fit,vt dum ſuperbit impius,incendatur pauper.

Quartò, propter hominum diffidentiam,qui nõ in deo, ſed in ſuis viribus vel induſtria confidunt.Dei enim timore prætermiſſo,ſolam timentes egeſtatem, per fraudes & furta, per fas & nefas aduerſus hanc tutari ſeſe moliuntur. Quibus rectè per Ieremiam dicitur: Fames pro qua ſoliciti eſtis adhærebit vobis.

Iere.42.

Quintò propter hominum luxum & abuſum.Qui quoniam dei creatura in peccatis tã multipliciter abutuntur, digni

digni ſunt quibus nonnunquam (peccatis eorũ caſtigandis coercendíſque) etiam neceſſaria tollantur.

Sextò, propter nimiam mortalium ingratitudinem. Nam ſicut is qui gratias agit de perceptis accipere vlteriora meretur, ita & iam acceptis priuari meretur ingratus. Vnde per Eſaiam (quod ſupra citatum eſt) Dominus queritur dicens: Filios enutriui & exaltaui, ipſi autẽ ſpreuerunt me. Quorum etiam inexcuſabilem ingratitudinem, brutorum animalium comparatione deteſtatur, dicens: Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, Iſrael autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Quibus etiam pœnam denuntians dicit: Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filiis ſceleratis.

Vt homini nocet ſua ingratitudo.

Eſa. 1.

Septimò, vt pernoſcamus hæc temporalia non niſi à deo nos habere, qui ea quum vult largitur: & quum vult tollit, dicente viro ſancto: Dominus dedit, Dominus abſtulit. Si enim ad cuiuſlibet induſtriam opes ſuppeterẽt, ſibiipſi, non Deo aſcriberet abundantiam, & vane ſuperbiens, diceret: Manus noſtra excelſa, & non Dominus fecit hæc omnia. Quum enim plurimi diuitias ſibi comparare nitantur quas nequeunt adipiſci, manifeſtum eſt caſſos eſſe conatus mortalium, Deo non cooperante. Vnde conuenienter de noſtra ſolicitudinis imbecillitate Dominus ſubdit, dicens:

Iob. 1.

Deut. 32.

Quis autem veſtrum cogitans, poteſt adiicere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum?

Quaſi dicat: Si eſt aliquis veſtrum qui ad ſtaturã ſuam cubitum vnum poſſit adiicere, vt vel longior vel latior videatur, cogitet & elaboret qui eiuſmodi eſt qualiter illud veſtiat & paſcat quod ipſe ſibi adiecit. Nunc autem quum neq; id quod Deo minimũ eſt implere poteſtis, illius prouidentiæ curam tegendi & alendi corporis relinquite, qui fecit vt ad eam ſtaturam corpus veſtrũ perduceretur. Vbi Auguſtinus: Cuius poteſtate atque dominatu factum eſt, vt ad hanc ſtaturam corpus veſtrum perduceretur, eius prouidentia etiam veſtiri poteſt. Non autem veſtra cura factum eſt vt ad hanc ſtaturam veniret corpus veſtrũ, vnde & ex hoc intelligi poteſt, quòd ſi curetis & velitis adiicere vnum cubitum huic ſtaturæ, non poteſtis. Et quia de alimentis datum fuerat documẽtum ex comparatione volatilium M

volatilium cœli, dandum etiã erat & de veſtimentis exemplum collatione liliorum agri. Vnde ſubdit, dicens:

Et de veſtimento quid ſoliciti eſtis: Conſyderate lilia agri quomodo creſcunt, non laborant neque nent.

Lilia agri pro omnibus floribus Dominus poſuit. Conſyderate, inquit, quomodo creſcunt. Nam terra illis vnà cum rore cœli alimentum præſtante, creſcunt abſque vlla ſua ſolicitudine. Non laborant quærendi victus gratia vt creſcant, neque nent, id eſt fila non contorquent, vt varij coloris pulchra ſibi indumenta coaptent.

Non opus, ſed cura prohibetur

Ambroſ.

Vbi Chryſoſtomus: Sicut ſuperius Dominus de alimentis monebat, ita & nunc monet de veſtitu, dicens: Conſyderate lilia agri quomodo creſcunt, non laborant neque nent, vt ſibi faciant indumenta. Sed & ſicut ſuprà, quum dixit: Non ſeminant volatilia, non reprobauit ſerentem, ſed ſuperfluam curam. Sic & quum hic dicit: Non laborãt, neque nent, non opus interemit, ſed cogitationem.

Itaque hoc morali præcepto ſuademur, quia ſi etiam ea quæ ſunt ſenſu & ratione carentia ſic dei prouidentia veſtiuntur, vt nulla re vel ad gratiam egeant vel ad ornatum, multo magis credas rationalem hominem, ſi omnem ſuam ſpem in Deo collocet, nunquam poſſe egere, eo quòd præſumpſerit de fauore diuino.

Deinde commendat liliorum ornatum, quia omnem excedat induſtriam humanam, dicens:

Dico vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis.

Salomon vt veſtium decore pollebat

3 Reg. 10

N. Inter omnes Iſraelitici populi reges Salomonem fuiſſe ditiſſimum pariter & delitioſiſſimum, Regum narrat hiſtoria. Qui & inter ampliſſimas ſuas opes præcipuè prætioſarum decore veſtium diuerſitate pollebat, adeò vt ſingula miniſtrantium officia cum omnibus ſibi ſubiectis, propriis ac ſingularibus vterentur indumentis.

Vnde & de regina Saba quæ à finibus terræ venerat audire ſapientiam eius legitur: Quia videns ordines miniſtrorum, & veſtes quibus in miniſterio vtebantur, non habebat vltrà ſpiritum. Sed quanuis tanto honore ac ſplendore veſtium fuerit decoratus, non tamen fuit tanta

pulchritudine

pulchritudine coopertus ſicut vnum ex iſtis,ſubaudis, liliis.Vnde Hieronymus: Quod ſericum, quæ regum purpura, quæ pictura textricum, poteſt floribus comparari? Quid ita rubet vt roſa? Quid ita candet vt lilium? Violæ vero purpuram nullo ſuperari murice, oculorum magis quàm ſermonum iudicium eſt.

Quur autem hanc de delitiis præmiſerit ſimilitudinem, ſubdendo manifeſtat.

Si autem fœnum agri quod hodie eſt,& cras in clibanum mittitur,Deus ſic veſtit,quanto magis vos modicæ fidei?

Fœnum agri idem appellat quod & ſuperius lilia agri, omnes ſcilicet herbas pulchris coloribus decoratas. Porrò,cras,non ſemper pro ſuccedenti die,ſed aliquando etiã pro futuro tempore in ſcripturis poſitum reperitur. Vt verbi gratia,Loquente Iacob ad Laban: Cras reſpondebit mihi iuſtitia mea.Sic vtique & quod hic dicitur; Cras in clibanum mittitur, de futuro tempore dedet intelligi. Et eſt ſenſus: *Gen.30.*

Si Deus ea quæ cito decidunt & marceſcunt, fœnum videlicet quod hodie eſt in ſua viriditate,& cras areſactum in ignem mittitur, tanto decôre circundat,quanto impenſiore diligentia ea quæ vobis ſunt neceſſaria prouidebit, qui ad æternam præparati eſtis hæreditatem? Quod quia non vt oportet creditis,ſed adhuc ambigitis,vtique minimæ fidei eſtis.Nondum enim adhuc diſcipuli perfectæ fidei culmen attigerant, vnde & dominum interpellabant, dicentes:Auge nobis fidem. Et meritò quidem fidei modicitatem in illis Dominus reprehendit,qui in promiſſionibus certiſſimis Deo non fidunt. *Cur modicæ fidei.* *Lucæ 17.*

Contrà verò de magna fide ſua Abraham commendatur,qui ea quæ impoſſibilia videri poterant Deo promittenti ſine vlla hæſitatione diffidentiæ credidit,ſciens quòd quæcunq; promittit Deus,potens ſit & facere.Iſti re itaque de modica fide arguuntur,quos etiam exemplo inſenſibilium oportet ad fidem reducere. *Gen 13. & 15.* *Rom.4.*

Deinde Dominus & aliam adducit rationem, videlicet ex ea quę inter incredulos & fideles eſſe debet differentia. Illi enim non credentes eſſe quicquam præter ſenſibilia, ea ſola inquirunt,quæ tamen non per Dei prouidentiam, ſed magis humana ſolicitudine & induſtria credunt acquiri.

quiri. Sed quia non ita decet ſentire fideles, principale propoſitum repetens dicit:

Nolite ergo ſoliciti eſſe dicentes : Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt.

O Iuxta hanc Domini ſententiam per Apoſtolum dicitur: Volo vos ſine ſolicitudine eſſe. Vt autem moleſtam rerum neceſſariarum ſolicitudinem à cordibus ſuis fideles depellant, recogitent qualiter olim Deus ſuſtentauerit fouerítque populum Iſrael quadraginta annis in ſterili deſerto, indeficientem è nubibus alimoniam ſubminiſtrauerit, volatilia faſtidioſis quaſi in manus tradiderit, & produxerit aquam de petra. Et quod his magis eſt mirandum, totis quadraginta annis nec veſtimenta eorum, nec calceamenta tam longo támque aſſiduo vſu, veterata ſunt aut detrita.

1. Cor. 7.

Curæ cœleſtis exemplum præclarum.

Et attende quòd iſte locus apud Lucam his verbis exprimitur: Et vos nolite quærere quid manducetis aut quid bibatis. Et nolite in ſublime tolli. Quod Beda tractans dicit: Prohibita ſolicitudine de alimentis, conſequenter ne extollantur admonuit.

Primò enim hæc ad neceſſitatem explendam homo quærit. Quum autem hæc abundauerint, incipit & ſuperbire de talibus. Tale eſt hoc, ac ſi ſe vulneratus aliquis iactet quia habet multa emplaſtra in domo, cùm hoc illi bonum eſſet, vt vulnera non haberet, & ne vno quidem indigeret emplaſtro. Hæc omnia, inquit, Gentes inquirunt.

Nota ſimile.

Et hoc propter duo. Primo, quia nullam habent ſpem futuri ſeculi neque iudicij metum, ideo iſta ſola tanquam maxima bona quærunt.

Greg. Niſſ.

Cur gentes terrena inquirunt.

Secundò, quia non credunt temporalia Dei prouidentia gubernari, ſed caſu prouenire, ideóque nimirum pro iſtis ſunt ſoliciti. Porrò Chriſtiani qui ſperant æterna bona, non debent de temporalibus eſſe ſoliciti, quæ etiam ſciunt hominibus prouidentia diuina diſtribui.

Chriſ.

Sanè illorum qui deum ignorant, qui alia quàm terrena neſciunt cogitare, illorum inquam eſt mundanis angi curis, quibus (vt dictum eſt) nulla ſpes eſt futurorum, ſed tantum præſentibus delectantur.

Comparati ſunt enim iumentis inſipientibus & ſimiles

facti ſunt illis. Nos autem aliter inſtituti,& ad cœleſtem compoſiti dignitatem, de ſpiritualibus & perpetuis ſoliciti ſemper eſſe debemus.

Nec eſt nobis vel de Dei prouidentia vel potentia diffidendum, qui melius quàm noſipſi nouit quibus indigemus, multóque ſalubrius nobis proſpicit quàm noſipſi prouidere ſciamus. Vnde etiam rectè monuit, qui ait:

Quid ergo optabunt homines? ſi conſilium vis,
Permittes ipſis expendere numinibus quid
Conueniat nobis rebúſque ſit vtile noſtris.
Charior eſt illis homo quàm ſibi, nos animorum
Impulſu,& cæca magnáque cupidine ducti
Coniugium petimus, partúmque vxoris, at illis
Notum eſt qui pueri, qualíſque futura ſit vxor.

Et poſt pauca:

Orandum eſt vt ſit mens ſancta in corpore ſano.
Fortem poſce animum,& mortis terrore carentem,
Qui ſpacium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoſcunqne labores.
Neſciat iraſci, cupiat nihil, & potiores
Herculis ærumnas credat, ſæuóſque labores,
Et Venere:& cœnis,& pluma Sardanapali.

Fallitur ſanè pars magna mortalium aut nocitura aut ſuperuacua poſtulando. Verum quid expediat, ſummus arbiter Deus nouit. Vnde bene in litera ſubditur:

Scit enim pater veſter quia his omnibus indigetis.

Hic quidã ſuperfluè ac vanè dogmatizantes obiiciunt, dicẽtes: Si Deus antequam petamus ſcit quibus indigemus, quid neceſſe eſt vt ipſum pro nobis neceſſitatibus exoremus? Ergo fruſta ſcienti loquimur. Quibus eſt reſpondendum, quia non ſumus narratores in oratione noſtra coram Domino, ſed rogatores. Aliud eſt enim neſcienti narrare, aliud humiliter exorare ſcientem.

Vult autem ſe peti à nobis, qui etiam nouit ea quæ petere debemus, vt noſtra petitio optatum conſequatur effectum. Qui enim creauit naturam, eius nouit indigentiam, quia ſi pater eſt, deſpicere filios non poterit. Non ergo filiorum deerit neceſſitatibus. Sanè patres & ſi filiis non dent ſuperflua, tribuunt tamen neceſſaria. Sed nec filij ſoliciti ſibi ſunt vnde victum habeant atque veſtitum, ſed hanc ſuo patri relinquunt ſolicitudinem, iuxta quod *Chryſ.*

B.Petrus

1.Pet.5. B.Petrus monet dicens: Omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis.

¶ Circa tertium principale dicit:

Quærite ergo primum regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.

P Hic ponitur tertium documentum, quod eſt de exquirenda regni cœleſtis felicitate. *Beda.* Vbi manifeſtiſſimè oſtēdit non hæc temporalia eſſe appetenda tanquam talia bona noſtra, vt propter ipſa debeamus benefacere ſi quid facimus, ſed tamen eſſe neceſſaria. Quid enim interſit inter bonum quod appetendum eſt, & neceſſarium quod ſumendum eſt, hac ſententia declarauit, quum ait:

Regnum Dei propter ſe appetendum. Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis. Regnum ergo Dei bonum noſtrum eſt, & hoc appetendum, & ibi finis conſtituendus propter quod omnia faciamus quæcunque facimus. Sed quia in hac vita militamus vt ad illud regnum peruenire poſſumus, quę vita ſine his neceſſariis agi non poteſt, apponentur vel adiicientur hæc vobis, inquit, ſed vos regnum Dei & iuſtitiam primum quærite: primum, inquam, non tempore ſed dignitate, id eſt, ſublimi æſtimatione, & cum omni deſiderio. Et hæc omnia adiicientur vobis.

Qui non ait dabuntur, ſed adiicientur, profectò indicat aliud eſſe quod principaliter datur, aliud quod ſuperadditur. Quoniam æterna nobis in intentione eſſe debent, temporalia verò in vſu: & illa quidem dantur hæc autem ex abundanti ſuperadduntur.

Auguſt. *Euangelizare propter cibum, peruerſitas.* *Rom. 16.* Neque enim (verbi gratia) debemus euangelizare vt manducemus, ſed ideo mādūcare vt euangelizemus. Nam ſi euangelizamus vt māducemus, vilius habemus Euangelium quàm cibum, & erit iam bonum noſtrum in manducando, neceſſarium autem in euangelizando, quo modo euangelizabant pſeudoapoſtoli, qui non Chriſto Domino ſeruiebant, ſed ſuo ventri. Ergo quæcunque res propter aliud quæritur, ſine dubio inferior eſt quàm id propter quod quæritur: & ideo illud primum eſt proprer quod iſtam rem quæris, non iſta res quam propter illud quæris. Quapropter ſi Euangelium & regnum dei propter cibum quærimus, priorem facimus cibum, & poſterius regnū dei,

ita

ita vt ſi non ſit cibus, non quæramus regnum Dei. Hoc eſt ergo primum quærere cibum,& deinde regnum Dei, id eſt,hoc priore loco ponere,illud poſteriore.

Si autem ideo quærimus cibum vt habeamus regnum Dei,faciamus quod dictum eſt:Primum quærite regnum Dei & iuſtitiã eius,& hæc omnia adiicientur vobis.Quęrentibus enim primum regnum Dei & iuſtitiam eius , id eſt,hoc rebus cæteris præponentibus,vt propter hoc cætera quæramus, non debet ſubeſſe ſolicitudo ne illa deſint quæ huic vitæ propter regnum Dei ſunt neceſſaria. Dixit enim ſuperius:Scit enim pater veſter quia his omnibus indigetis.Et ideo quũ dixiſſet:Quęrite primum regnũ Dei & iuſtitiã eius,non dixit:Deinde ergo iſta quærite,quãuis ſunt neceſſaria,ſed ait: Hæc omnia adiicietur vobis,id eſt,cõſequentur, ſi illa quæratis, ſine vllo veſtro impedimẽto. Et quum iſta quæſieritis,illinc auertamini. Aut ne duos fines conſtituatis,aut & Dei regnũ propter ſe appetatis,& iſta neceſſaria,ſed hæc potius vobis ꝓpter illud nõ deerũt,quia nõ poteſtis duobus dominis ſeruire. Q

Duobus autẽ dominis ſeruire conatur, qui & regnum Dei pro magno bono appetit,& etiam hæc tẽporalia.Nõ poteſt autẽ ſimplicem habere oculũ,& vni Domino Deo ſeruire, niſi quæcunque cætera ſi ſunt neceſſaria propter hoc vnum aſſumat,id eſt,propter regnũ Dei. Sicut autẽ militantes accipiunt annonam & ſtipendium , ſic omnes euangelizãtes accipiunt victum & tegumẽtum. Sed ſicut non omnes propter ſalutẽ reipublicæ militãt,ſed propter illa quæ accipiũt:ſic non omnes propter ſalutem eccleſię miniſtrãt Deo,ſed propter hæc temporalia,quę tanquam annonã & ſtipendia conſequũtur.Ergo ſimplici corde tãtummodo propter regnũ Dei debemus operari bonũ ad omnes,non autẽ in hac operatione vel ſolam, vel cũ regno Dei mercedem temporalium cogitare. Quorum omnium tẽporalium nomine craſtinum poſuit,dicens:Nolite ergo ſoliciti eſſe de craſtino.Non enim dicitur craſtinus dies, niſi in tempore vbi præterito ſuccedit futurum.

Quis oculum ſimplicem habere non poteſt.

Cæterum,quia nobis dictum præceptúmque eſt primum quærere regnum dei,aduertendum eſt tribus modis dici regnum dei. Quoddam enim eſt regnum dei circa nos,quoddam intra nos,quoddam ſupra nos. R

Regnum Dei circa nos,eſt regnum eccleſiæ militãtis. Vnde eſt illud:Oĩs ſcriba doctus in regno cœlorũ, ſimilis

eſt homini patrisfamiliâs,qui profert de theſauro ſuo noua & vetera. Sed & illud: Mittet filius hominis angelos ſuos & colligent de regno eius omnia ſcandala. Nō enim in illo regno beatitudinis in quo pax ſumma eſt, inueniri ſcandala poterunt quæ colligantur.Relinquitur ergo quòd eccleſia præſens regnum cœlorū dicitur.Quod vtique regnum cœlorum primus omnium Ioannes Baptiſta expreſſo nomine prædicauit. Quod etiam regnū poſt illas quatuor beſtias quatuor regna terrarum ſignificantes Daniel in viſione dandum à Deo vidit filio hominis & ſanctis. Dictum enim fuit ad eum per angelum:Suſcipient regnum ſancti Dei altiſſimi,& obtinebunt regnum vſque in ſeculum & ſeculum ſeculorum. De hoc plura in natiuitate ſancti Ioannis Baptiſtæ,Homilia tertia.

Greg. *Mat 3.* *Dan 7.*

Regnum Dei intra nos *Luc. 17.* *Mat. 6.*

Regnum Dei intra nos,eſt ipſe Chriſtus per fidem regnans in nobis.Vnde ipſe diſcipulis loquens,ait: Regnū Dei intra vos eſt. Hoc Dei regnum in nos conferri petimus,dicentes:Adueniat regnum tuum. Nam ſicut in regno cœlorum Deus præſens eſt beatis ipſos ſempiterna felicitate replendo,ita & in regno militantis eccleſię ſuis adeſt fidelibus per gratiā ſancti ſpiritus eos illuminando & gubernando. Hoc autem Dei regnum niſi in hac vita conſequamur, ita vt nunc Chriſtus Dominus per fidem & iuſtitiam regnet in nobis, fruſtra poſthac conferri nobis cœlorum regna putamus.

Regnum Dei ſupra nos. *Mat. 25.*

Porrò regnum Dei ſupra nos illud eſt de quo Dominus dicturus eſt electis:Venite benedicti patris mei,poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mūdi. Regnum vtique vbi ſumma ſempiternáque pax, vbi ſecura ab omni perturbatione tranquillitas,vbi certaminū præmia,& fructus laborum dabuntur ſanctis Hoc Dei regnū vitæ ſtipendiis quæramus,ad illud ſuſpiriis aſſiduis anhelemus, & pro illius adeptione dura quælibet & aſpera præſentibus animis perferamus.

S *Aug. in ſolilo.*

Quærendi modum docet qui ait: Tu domine ſummū bonum es,quod nemo rectè quæſiuit & non inuenit. Omnis autē recte quæſiuit quem tu recte quærere docuiſti.Recte autem quęritur,quū principaliter quæritur.Principaliter autē quærendum eſt,quoniam ad ipſum participandum conditi ſumus.Multi etenim homines velut animalia bruta ad quid ſint creati ignorant.Putant enim ad hoc ſe viuere,vt illicitis carnis ſuę voluptatibus ad libitū perfruantur

perfruātur, vt in vanis gaudeant, perituras ſine modo coaceruent diuitias, gaudeant honoribus ſeculi, primatus ſibi principatúſq; vendicent commeſſationibus & luxuriis vacent dicentes: Fruamur bonis quæ ſunt, Et poſt pauca: Hæc eſt enim pars noſtra, & hæc eſt ſors noſtra. Sed neſcierunt neque intellexerunt, & errauerunt in inuio, & viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Non enim ad poſſidendum hæc quæ ipſi auiditate exitiali laxatis cupiditatum habenis quærūt à Deo creati ſunt, ſed ad ea quæ ignorant aut certè contemnunt, bona æterna. Eſt etiam idipſum dei regnum primū & ante omnia quærendum, quòd in eo omne bonum plenè & perfectè continetur, vbi nullius boni defectus, indigentia nulla eſt. Vnde ait Plaſmiſta: Satiabor quum apparuerit gloria tua. *Ignorantium cur viuunt error.* *Sap. 2.*

Et iuſtitiam eius, inquit, ſubaudis, quærite. Iuſtitia eius requirenda eſt vt ad ipſum regnum perueniatur. Nō enim ſine dei iuſtitia regnū dei quiſquam aſſequitur Quòd autem dictum eſt, & iuſtitiam eius, duobus modis poteſt intelligi, videlicet, vel de iuſtitia dei, vel de iuſtitia regni dei. Et vtraq; iuſtitia ad conſequutionem regni neceſſaria eſt. T

Eſt autem iuſtitia dei, qua gratis per fidē iuſtificat impium ſine operibus legis. Nā teſte Apoſtolo, ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram illo. De qua iuſtitia conſequenter idē Apoſtolus dicit: Nunc autem ſine lege iuſtitia dei manifeſtata eſt, teſtificata à lege & Prophetis. Iuſtitia autem dei per fidē Ieſu Chriſti in omnes & ſuper omnes qui credunt in eum, qui (vt ſubdit) iuſtificati ſunt gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quę eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ in hoc tempore, vt ſit ipſe iuſtus & iuſtificans eum qui eſt ex fide Ieſu Chriſti. Arbitramur enim iuſtificari hominē per fidem ſine operibus legis. Hæc autem non eſt illa iuſtitia qua Deus reddit vnicuique ſecundum opera ſua, ſed (vt iam dictum eſt) qua impium gratis per fidem iuſtificat. Hanc iuſtitiam ignorant, qui ſuam volentes ſtatuere iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti. Hi ſunt qui meritis ſuis fidentes dei gratiā vel ignorant vel non quærunt. De quibus Bernardus: Alij merita prætendant, nos gratiam quæramus. V *Iuſtitia dei qua iuſtificamur.* *Rom 3.* *Rom. 10.*

Porrò iuſtitia regni dei conſiſtit primo in perceptione ſalutaris lauacri baptiſmalis. Oportet enim volentem eſſe de regno, ſigna regni & ſacramenta ſuſcipere. *Iuſtitia regni dei quid ſit.*

Vnde ait huius regni Dominus & rex ipſe:Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum dei. Secundo iuſtitia regni dei,eſt impletio mandatorum dei.

Ioan. 3.

Tertiò iuſtitia regni dei,eſt illius amore & deſiderio atque ſpe iactura rerum præſentium lucra futurorũ putare. Itaq; regnum dei & iuſtitiam eius requirentibus illa ſumma & vera bona(vt dictum eſt)dabuntur,temporalia verò quaſi minima adiicientur.Quę licet in præſenti bona eſſe videantur,attamen(vt dictum eſt)ſolummodo adminicula ſeu media ſunt ad æterna,quibus ſi cõparentur,iam nec bona dicenda ſunt.Dantur autem ſanctis in præſentis vitæ peregrinatione adhuc deſudantibus, vt his quaſi quodam viatico releuati ad ea quæ in patria ſunt bona ſempiterna perueniãt.Nec tamen his ſi adſint eſt animus occupandus nimis ingeſta onerent,&(quominus perueniatur ad patriam)quaſi quodam pondere mentem grauent.

Humilitatis eſſe regnum cælorum. *Mat. 3.* *Luc 12.* *Mat. 11.* *Amos. 6.*

Quartò,vera mentis humilitas dici non incongruè poteſt iuſtitia regni dei,de qua Dominus ipſe Ioanni Baptiſtæ ſeſe in Baptiſmo ſubmiſſurus , ait:Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam.Huic enim iuſtitiæ datur regnũ cælorum, dicente domino:Nolite timere puſillus grex,quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum. Quid autem aliud puſillus grex, quàm humilium cœtus eſt?Hinc enim dominus cupiẽs nos hoc regno fore non indignos , cæteris omnibus virtutibus prætermiſſis: Dicite, inquit,à me,quia mitis ſum & humilis corde.Qui ergo regnum dei dignè quærere & inuenire deſiderat,ille ſe in cogitatione,loquutione,& operibus,veſtire ſtudeat, humilitate:nam aliter non inuenitur,aliter nõ obtinetur, ſicut ſcriptum eſt:Iurauit Dominus Deus in anima ſua, dicit Dominus Deus exercituũ. Deteſtor ego ſuperbiam Iacob,& domos eius odi.Et per Pſalmiſtam:Non habitabit in medio domus meæ qui facit ſuperbiam.

Paupertatis premium, regnum cælorum. *Mat. 5.*

Quintò , paupertas ſancta & ipſa iuſtitia eſt regni dei, quam omnium primus in hoc mundo Dei filius hominibus & prædicauit & ſuo commendauit exemplo.Ait enim: Beati pauperes ſpiritu,quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.Ipſe enim CHRISTVS dominus huius regni & rex & largitor non niſi in paupertate repertus eſt, & naſcens,& viuens,& moriens. Non tamen paupertas virtus eſt,ſed paupertatis amor.

Sextò,

Sextò,perſecutionem patienter ferre propter Deum & propter regnum eius.Nam ſiue hanc in damno rerum,ſiue in corpore,ſiue per varias tentationes,anguſtias & tribulationes in mente ſuſtinueris, iuſtitia eſt regni dei, dicente domino: Beati qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam,quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.Et Apoſtoli:Per multas,inquiunt,tribulationes, oportet nos intrare in regnum dei. *Patientia meretur regnum cœlorum.* *Mat.5.* *Act.14.*

Denique iuſtitia regni dei generaliter conſiſtit in virtutum quarumlibet ſanctitate, iuxta quod ait Apoſtolus: Non eſt regnum dei in ſermone,ſed in virtute.Diſtinctius autem in quibus ſit virtutibus ad Romanos ſcribens patefacit,dicens:Non eſt regnum dei eſca & potus,ſed iuſtitia & pax,& gaudium in ſpiritu ſancto. Et ſubiungens dicit:Qui enim in hoc ſeruit Chriſto, placet deo & probatus eſt hominibus. *1 Cor.4.* *Rom.14.*

DOMINICA
DECIMA SEXTA POST PENTECOSTEN.

IBAT *Ieſus in ciuitatem quæ vocatur Naim, & ibant cum eo diſcipuli eius,& turba copioſa. Luce.7.*

In præſenti lectione tria ſunt conſyderanda. Primum eſt,ſpectando reſurrectionis miraculo, prouiſa turbæ congregatio.Secundum eſt, iubēte Chriſto ſtupenda mortui reſurrectio,ibi:Quam quum vidiſſet Dominus.Tertium eſt,viſo reſurrectionis miraculo,Dei magnificatio,ibi:Accepit autem omnes timor.

Circa primum, aduerte tria circa miraculum in hac Euangelica lectione comprehenſum eſſe conſyderanda. Primum eſt,miraculi facti tempus. Secundum eſt, eiuſdem miraculi locus.Tertium,qualis fuerit reuicturus iſte mortuus.

A Circa primum, id eſt, miraculi huius tempus, notandum eſt ſecundũ hunc Euangeliſtam Chriſtum hunc mortuũ ſuſcitaſſe ſtatim poſtquam Centurionis ſeruum, qui erat moriturus ſanauerat. Siquidẽ, vt dicit Greg. Niſſ. reſurrectionis experimentũ non ita verbis ſicut operibus à Saluatore didicimus, qui ab inferioribus opus miraculi inchoans, fidem noſtram aſſueſacit ad maiora. Nam primo quidem in ægritudine deſperata ſerui Centurionis reſurrectionis incœpit manifeſtare poteſtatem, poſt hæc altiori poteſtate ducit homines ad fidem reſurrectionis, dum ſuſcitauit filium viduæ qui ferebatur ad monumentum.

Quædam rogatus, quædam præſtet vltroneus. Et vt oſtendat ꝙ quædam præſtat rogatus, quædam autem non rogatus, ſed gratis & vltroneus, Centurionis ſeruum ſanauit, intercedentium precibus, mortuum viduæ filium reuocauit ad vitam non rogatus.

Opera. Chriſti qualia. Ecce qualia ſunt opera filij dei, videlicet infirmos ſanare, morituros à morte ſeruare, & quod maximum eſt, iam mortuos vitæ reſtituere. Hæc enim ſunt opera quæ decẽt deum, nempe quæ operibus diaboli cõtraria ſunt. Vnde *1. Ioan 3.* ait diſcipulus quem diligebat Ieſus: In hoc apparuit filius dei, vt diſſoluat opera diaboli. Et quidem mors ipſa diaboli opus eſt, ſicut ſcriptum eſt: *Sap. 2.* Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Deus enim mortem non fecit, ſed *Ioan. 8.* nec morbos morti præuios, ſed diabolus qui homicida fuit ab initio. Per peccatum enim quo hominem deprauauit atque corrupit, morbos & mortem induxit.

Porrò ſicut inuidia diaboli mortem, ita charitas filij dei in hunc mundum venientis vitam attulit, iuxta quod ipſe *Ioan. 10* teſtatur dicens: Ego veni vt vitam habeant. Et quoniam *Triplex mors.* per peccatum homo triplicem mortem incurrerat, mortem ſcilicet naturæ, mortem culpæ, & mortem gehennæ, id eſt aliis verbis, mortẽ corporis, mortem animæ, & mortem vtriuſque, quarum prima eſt mala, ſecunda peior, tertia peſſima. Ideo venit dei filius triplicem fidelibus vitam donare, videlicet reſurrectionem carnis, contra mortem naturæ viuificationem gratiæ, contra mortem culpæ: & vitam gloriæ, contra mortem gehennæ.

B Circa ſecundum, id eſt, præſentis miraculi locum, dicit Euangeliſta: Ibat IESVS in ciuitatem quæ vocatur Naim. Poſt iam dictam enim curationem paralytici ſerui Centurionis factam in Capharnaum ciuitate Galilææ, ad aliam venit ciuitatem, vt beneficia tribueret indigentibus,

bus.Ergo de miraculo properatur ad miraculum,& quodam profectu virtutis, de ſanatione paralytici, venitur ad ſuſcitationem defuncti.

Eſt autem Naim (authore Hieronymo) ciuitas Galilææ prouinciæ Iudæorum, in ſecundo miliario montis Thabor contra meridiẽ,iuxta Ændor,qui eſt vicus grandis,in quarto miliario eiuſdem montis ad meridiẽ.Porrò in monte Thabor(ſicut à maioribus accepimus)Chriſtus non modo illas octo beatitudines,ſed & ferè totam euangelicæ legis perfectionem edocuit. *Naim vbi* *Chriſtum in monte Thabor docuiſſe.*

Vt autem pauliſper ad moralia ſecedamus,non otioſè ſcribitur Ieſum iuiſſe in ciuitatem quæ vocatur Naim, quod interpretatum, idem ſonat quod commotio vel fluctus. Et ſatis congruenter mundum iſtum ſignificat, qui ſine quiete velut mare fluctuat indeſinenter.

Eſt autem in mundo hoc multiplex commotio quarũ vna eſt naturæ,videlicet à natiuitate in infantiam,ab infantia in pueritiam, & ſic de cæteris ætatibus vſque in mortem.Vnde Pſalmiſta:Mane ſicut herba tranſeat,ecce pueritiæ viriditas,mane floreat & tranſeat,ecce iuuentus florens,veſpere decidat.Ecce caſus ſenectutis.Induret & areſcat,ecce mors,qua ſenſus omnis vanę voluptatis quadam mortis gelida obduratione tollitur,& deperit omne quod viruit adoleſcentia,quod floruit iuuentus.Ecce cõmotio quæ omnem hominem mortalem indeſinenter voluit,iuxta quod de homine loquens vir ſanctus ait:Quaſi flos egreditur & conteritur & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. *Triplex commotio in mũdo.* *Vt homo mutatur.* *Iob 14.*

C

Alia eſt huiuſmodi naturæ commotio, ab ægritudine in ſanitatem,à ſanitate in ægritudinem. Item à ſaturitate in eſuriem & ſitim, ſed & à calore & frigore & aliis qualitatibus & paſſionibus multipliciter agitamur.

Alia eſt commotio fortunæ, à proſperis in aduerſa, à diuitiis in egeſtatem, à conſolatione in deſolationem, à principatu in ſubiectionem,à gaudio in triſtitiam,ab honore in ignominiam. *Mutatio penes fortunam.*

De hac mutabilitate Boetius ex perſona fortunæ loquitur,dicens:Quũ te matris vtero natura produxit,nudum rebus omnibus inopémque ſuſcepi, te meis opibus foui,fauore prona indulgentius educaui, omniúmq; quæ mei ſunt iuris affluentia & ſplendore circundedi.Nũc mihi retrahere manũ libet.Habes gratiã,velut vſus alienis. *Humanis querelis vt reſpõdetis.*

Quid ergo ingemiſcis?Nulla tibi à nobis illata eſt violẽtia.Opes honores cæteráque taliũ mei ſunt iuris,dominã famulæ cognoſcunt, mecum veniunt, mecum diſcedunt. Audacter affirmem,ſi tua forent quę amiſſa conquereris, nullo modo ea perdidiſſes. An ego ſola meum ius exercere,prohibeor?Licet cœlo proferre lucidos dies,eoſdémque tenebroſis noctibus condere.Licet anno terræ vultũ nunc floribus frugibúſque redimire,nunc nimbis frigoribúſque confundere.Ius eſt mari nunc ſtrato æquore blãdiri,nunc procellis ac fluctibus inhorreſcere.Nos ad conſtantiam noſtris moribus alienam inexpleta hominũ cupiditas alligabit?Hæc noſtra vis eſt,hunc continuũ ludum ludimus, rotam volubili orbe verſamus, infima ſummis, ſumma infimis mutare gaudemus. Aſcende ſi placet, ſed ea lege, ne vti quum ludicri mei ratio poſcet, deſcendere iniuriam putes. Et poſt pauca:

Duo dolia in limine Iouis. Quid tragœdiarum clamor aliud deflet, niſi indiſcreto ictu fortunam fœlicia regna vertentem?Nónne adoleſcentulus duo dolia,vnum quidem malum,aliud autem bonũ in Iouis limine iacere didiciſti? Itaque rectè monuit qui ait: In die bonorum ne immemor ſis malorum, & in die *Eccleſ.11.* malorum ne immemor ſis bonorum.

D

Mutatio penes voluntatem. Sed & alia eſt commotio humanæ voluntatis quæ etiã circa eadem frequenter mutatur,vt nunc velit quod paulò antè noluit,& è conuerſo.Iuxta quod ait quidam:

Horat. Romæ Tibur amo,ventoſus Tibure Romam.

Et iterum:

Quod petiit ſpreuit,repetit quod nuper omiſit.
Deſtruit,ædificat,mutat quadrata rotundis.

Sic enim humanæ mentis inſtabilitas cum diſplicentia vnius tranſit ad amorem alterius. Nec ſanat animum, ſed ægrotantem exulcerat amplius. Eſt enim vulnus ſa- *Hugo.* nare vulnere. Ait quidam ſanctus:Erubeſce homo,terra ſtat,& tu ſtare non potes.

Exod.32. A comeſſationibus enim tranſitur ad ludum, iuxta illud: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. A ludo ad luxuriam. A luxuria ad auaritiam. Ab auaritia in ſuperbiam. A ſuperbia in odium & iram. Inde in contentionem & rixam. Per hæc & alia vitia mundi huius amatores aſſiduè rotantur, & donec rota hæc cum ipſis decurrat in interitum,male agere non quieſcunt.

Alia denique eſt in hoc mundo commotio ſpiritualis, belli vi-

belli videlicet & tentationum, quæ ſimiliter nūquam vel raro quieſcit. Vnde ait Bern. Admonitos vos eſſe volo, quòd quicunque ab aliqua tentatione liberatur, aliam certus expectet. Diabolus enim circuit quærens quem deuoret. Ruſus ſerpens ad illicitos cibos inuitat, caro trahit, mundus blanditur. *Mutatio penes tentationem. 1. Pet. 5. Bellū tentationis quale ſit.*

Quin tentationum hoc bellum non abſimile eſt pugnæ cum hydra ſepticipe, cuius vno capite ſucciſo, mox plura renaſcuntur. Vna enim tentatione deuicta, rurſum plures inſurgunt. Sed non eſt timendum in pugna. Habemus arma fortia, ſecurum præſidium & propinquum auxilium. Arma noſtra ſunt lorica iuſtitiæ, ſcutum fidei, gladius ſpiritus quod eſt verbum Dei. Porrò qui nobis aſtat in auxilium Dominus eſt, qui non patietur nos tentari ſupra id quod poſſumus, ſed faciet cum tentatione prouentum vt poſſimus ſuſtinere. *1. Cor. 10*

Et ibant, inquit, cum eo diſcipuli eius. Nempe fideliſſimi comites itinerum, comparticipes laborum, qui eius præſentia paſcebantur, prædicatione inſtruebantur, eiúſque firmabant miraculis. Sane diſcipulos ſuos Dominus diuinitatis ſuæ miracula facturus ſecum habere voluit, vt ea quæ per mundum erant teſtificaturi, ipſi primum ſuis oculis cernerent, & illud præſentes aſpicerent magiſterium, quo ipſi poſtmodum ſimilia facturi vterentur. *Diſcipuli cur præſentes.*

Cur autem & turba multa ierit cum Domino, Ioannes euangeliſta patefecit, vbi ait: Quia videbant ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur. Dominus enim quocunque ibat miſericordiæ & benignitatis indicia virtutes admirandas operabatur, ſed & verba vitę loquendo, ſalutem hominibus annuntiabat. Sequitur: *Ioan. 6.*

Quum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris ſuæ. Et hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa.

Hic ponitur tertium, videlicet qualis fuerit ille defunctus ad vitam mox reuocandus. Vbi primo dicitur: Quū autem appropinquaret portæ ciuitatis ecce defunctus efferebatur. E

Conſuetudo erat Iudæis extra ciuitatē ſepelire, quòd mortui de viuorū cœtu & cohabitatiōe amplius nō ſunt. Non enim (vt ait quidam) eſt cōmunicatio ciuiliū ope- *Cum mortuis commertiū ſit nullum.*

rum inter viuos & mortuos. Porrò ſocietas & conuerſatio ſeparatarum à corporibus animarum, eſt cum ſpiritibus ſimilibus ſibi, quos dicunt ſubſtantias ſeparatas.

Res illicita. Nec licitum eſt mortalibus huiuſcemodi ſpirituum captare præſidia, contubernia iungere, miſcere colloquia, aut ab eis imperata peragere propter varias mentiētium dæmonum deceptiones & fraudes. Vnde etiam præcipiente Deo ſcriptum eſt: *Deut. 18.* Non inueniatur in te qui obſeruet ſomnia atque auguria, nec ſit maleficus nec incantator, neque phytones conſulens nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem.

Nouimus eiuſmodi ſpiritibus credentes & nonnulla ab eis occulta ſciſcitatos, grauiter fuiſſe deceptos. Nec tamē hoc intelligas de ſpiritibus ſanctorum martyrum Chriſti, aut aliorum animabus ſanctorum, quas cū Deo beatas eſſe non temere credimus, quibuſcum orantes non modo licite, ſed & piè loquimur.

F Porrò mortuos ſepelire pium eſſe patet primum exemplo Tobiæ, qui de ſepultis à ſe mortuis eximiè commendatur. *Mortuos ſepelire pium.*

Hoc ipſum adſtruitur exemplo Abrahæ patriarchæ, cui ingens cura fuit de Saræ coniugis ſuæ funere ſepeliendo. *Tob 2.* *Gen 23* Quin & ſanctus patriarcha Iacob cernens imminere diē mortis ſuæ, vocauit filium ſuum Ioſeph, & dixit ei: *Gen. 47* Si inueni gratiam in conſpectu tuo pone manum tuam ſub fœmore meo (adiurandi modus erat) & facies mihi miſericordiam & veritatem, vt non ſepelias me in Ægypto, ſed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condáſque in ſepulchro maiorum meorum.

Ioſeph quoque moriturus adiurauit fratres ſuos, & dixit: *Gen. 50* Poſt mortem meam Deus viſitabit vos, & aſcendere faciet de terra iſta ad terram quam iurauit Abraham, Iſaac & Iacob. *Exod. 15.* Aſportate oſſa mea vobiſcum de loco iſto. Quod & Moſes fecit qui ex Ægypto vnà cum populo Iſrael demigrans abſtulit ſecum oſſa Ioſeph.

Quum igitur patribus ſanctis tanta cura fuerit de ſuis & ſuorum corporibus ſepeliendis, nimirum eſt vnde inter nos Chriſtianos inoleuerit illaudabilis conſuetudo (res indigna) vt oſſa mortuorum humo eiecta in aceruos quidam adcumulent, vel quod eſt indecentius, laterum vice inædificent ea parietibus & muris: *Res impia & indigna.* Quis enim viuens vellet poſt mortem ſuis membris hanc fieri contumeliam?

meliam? Quid eſt hoc aliud quàm ſepultura aſini ſepeliri? Quæ ſepultura iraſcente Deo, regi impio per Prophetam fuit denuntiata. Porrò ſepultura aſini ſepeliri, nil aliud eſt, quam ſepultura carere. Sanè multis ſacræ ſcripturæ exemplis non niſi ſceleratis & impiis negatum olim fuiſſe ſepulturæ honorem. Et vt nonnulla hinc proſequamur exempla, Patribus ſuis regibus ſepultura ſociari indignus habitus eſt Iorã rex Iuda filius Ioſaphat. 2. Para. 21. Similiter Ioas rex Iuda filius Ocoſię propter ſuas impietates à regũ ſepulchris abiectus eſt. 2. Para. 24. *Iere. 22.*

Oſias rex Iuda ob crimen ſacrilegij, videlicet vſurpatum in templo in conceſſum munus ſacerdotale, ibidem mox à Deo lepra percuſſus, & tãdem mortuus ſepulchris regum indignus eſt iudicatus. 2. Par. 26.

Achas rex impius idolatra, ſacrilegus, direptor templi, diuini cultus exterminator & hoſtis, regali meritò caruit ſepultura. 2. Par. 29.

Manaſſes itidẽ rex impius, homicida, interfector Prophetarum, tametſi ante mortem pœnituit, attamen cum patribus ſuis regibus piis ſepeliri non meruit. 2. Par. 33.

Ioachim rex Iuda filius Ioſiæ propter ſuã impietatẽ & peccata nullã penitus à morte habuit ſepulturã, iuxta qđ per Ieremiã de ipſo Dominus loquitur, dicẽs: Nõ plãgẽt cũ. Væ frater, væ ſoror, væ dñe, væ inclite. Sepultura aſini ſepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ieruſalẽ. *Ibidem.*

Quin & huius filius Ieconias regalis ſepulturæ honore priuatus eſt, de quo etiã per eundẽ Prophetã à domino dicitur: Quia ſi fuerit Ieconias filius Ioachim regis Iuda anulus in manu dextera mea, inde euellam eum. Iſti omnes licet reges fuerint de ſtirpe Dauid generoſi & illuſtres attamen propter peccata ſua honore ſepulturæ caruerunt, nimirum irato illis Deo eorum ſcelera ſic vlciſcente. Nunc autẽ abuſu dolendo minus defertur membris hominum Chriſtianorum pie mortuorum, quàm canum iumentorúmq; cadaueribus, & hoc non ab ethnicis iam aut tyrannis, ſed (vt magis ſtupeas) à Chriſtianis. *Ibidem.*

Vbi enim beſtiarũ cadauera humo operiuntur, humanis mẽbris quæ in baptiſmi ſacramẽto ſpiritus ſancti infuſione ſunt cõſecrata, quæq; in nouiſſimo die ad immortalem & beatam vitã ſperantur reſuſcitanda, collata ſemel ſepultura, cum ſumma ipſorum contumelia tollitur, quandoquidẽ humo eruta, huc illúcq; proiecta paſſim conculcantur

tur, canibúſque(ſi libuerit)morſu rapienda,& deferenda in campos,nimis indignè exponuntur.Nec dubiũ eſt quin in huiuſmodi oſſiũ aceruis complura ſint oſſa ſacra,pretioſæ reliquiæ ſanctarum animarum,quibus animabus nihil ſuper terram eſt charius illis ſuis membris, quorum ſecuri & certi ad beatam immortalémque vitam expectant & deſiderant reſurrectionem.

G *Mortuos ſepeliẽdos. Gen 3. Eccl. 11.* Sed & Dei inſtitutio contrauenire manifeſtum eſt eos qui tollunt mortuis ſepulturam, dicente Domino ad Adam:Reuerteris in terram de qua ſumptus es, quia puluis es & in puluerem reuerteris. Et vnde per Salomonẽ dicitur : Reuertatur puluis in terram ſuam vnde erat, & ſpiritus redeat ad Deum qui dedit illum.

Cap. 23. In 4. Reg.volumine ſcriptum eſt, quomodo Ioſias rex Iuda Dei cultor ſuper altare ſacrilegium quod erat in Bethel oſſa pſeudoprophetarũ & phanaticorũ ſacerdotũ eruta ſepulchris iuſſit exuri,ſicut per trecẽtos annos antequã ipſe naſceretur in ſermone dñi per virum Dei fuerat prænũtiatũ.Quũ ergo inter hęc rex videret ſepulchri cuiuſdã titulũ ait:Quis eſt titul⁹ ille quẽ video?Et reſpõderũt ei ciues vrbis illius:Sepulchrũ eſt hominis Dei qui venit de Iuda,& prædixit verba hæc quę feciſti ſup altare Bethel.Ait rex:Dimittite eũ.Nemo cõmoueat oſſa ei⁹.ꝑfecto nefariũ reputãs viro dei ſemel datã tollere ſepulturã.

Vnde nõ niſi propter peccata grauiſſima,& grauis pœnæ loco iraſcẽte & vltore Deo , vel ſepultura carere vel ſemel indulta priuari frequens olim fuiſſe ſcriptura teſtatur.Vt(verbi gratia)vbi per Ieremiã in ſermone Domini

Iere. 8. dicitur:In deſolatione erit terra.In tempore illo ait Dominus, eiicient oſſa regum Iuda, & oſſa principum eius, & oſſa ſacerdotum, & oſſa prophetarum, & expandent ea ad ſolem & lunam. Non colligentur, & non ſepelientur, in ſterquilinium ſuper faciem terræ erunt.

Baru. 2. Hoc completum eſſe Propheta alius deplangit,dicens: Ecce proiecta ſunt oſſa regum noſtrorum, & oſſa patrum noſtrorum de loco ſuo.Et ecce proiecta ſunt in calore ſolis & in gelu noctis.

Ezec. 39. Hinc etiam in Ezechiele ſcriptum habes:Et viros iugiter conſtituent luſtrantes terram,qui ſepeliant & requirãt eos qui remanſerant ſuper faciem terræ,vt emundent eã. Quúmq; viderint os hominis, ſtatuent iuxta illud titulũ, donec ſepeliant illud. Quin ipſas formicas mortuas formicæ

micæ viuæ Plinio teſte ſepeliūt. Patet igitur ex præmiſſis neq; nouas neque iniquas eſſe illas eccleſię leges quibus eccleſiaſtica ſepultura pleriſq; negatur. Quibus autē illa negetur operepretium eſt breuiter hic comprehendere. *A formicis exemplum.*

Negatur igitur illis mortuis eccleſiaſtica ſepultura qui dum viuerent eccleſiæ ſanctę communione habebātur indigni. Conſtitutionis tenor hic eſt. Quibus non communicauimus viuis, non communicemus defunctis, & careāt eccleſiaſtica ſepultura, qui prius erant ab eccleſiaſtica vnitate præciſi nec in articulo mortis eccleſiæ fueruntreconciliati. Quatuor autem ſunt hominum genera quibus eccleſia viuis non communicat, vnde & nec mortuis in ſepultura, videlicet, Iudęi, Pagani, hæretici, excommunicati. Quòd ſi tales fuerint in loco ſacro ſepulti, & eorum corpora diſcerni poſſunt, exhumandi ſunt, & cimiterium vel eccleſia reconcilianda eſt. *Extra de ſepul. c. Sacris. Extra de hæret. c. Sicut. Extra de con ec. c. conſuluiſti.*

Proinde excommunicationis ſententiam incurrunt, qui vel tempore interdicti, vel excommunicatos, aut nominatim interdictos vel vſurarios manifeſtos, in eccleſia vel cimiterio ſepeliunt. *In cle c. Eos de ſepul.*

Sunt autem & alij quibus & ſi eccleſia communicat viuis: non tamen in ſepultura, mortuis, videlicet: Primo, ſeſe interficientes, niſi ante mortem pœniteant. De quibus per eccleſiam hoc qui ſequitur modo decretum eſt.

Placuit vt hi qui ſibiipſis voluntarie, aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per ſuſpēdium, vel quolibet modo mortem inferunt, nulla prorſus pro illis in oblatione (id eſt, in miſſa) commemoratio fiat, neque cum pſalmis ad ſepulturam eorum cadauera deferantur. Secundo, qui moriuntur in torneamētis, niſi & ipſi ante mortem pœniteant. Tertio, qui poſt mortem conuincuntur de hæreſi. 24. q. 2. c. Sanè profertur. Quarto, hi quos conſtans eſt in immortali peccato deceſſiſſe, Quinto, blaſphemi in deum, vel in beatam virginem, vel ſanctos, extra de maledic. c. Statuimus. Sexto, vſurarij manifeſti niſi ante mortem pœniteant & ſecundum præſcripta iuris fecerint reſtitutionem. Septimo, hi quos certum eſt nō fuiſſe confeſſos aut non communicaſſe ſemel in anno. c. Omnis vtriuſque ſexus, de pœn. & re. lib. 6. De his omnibus illud quod præmiſſum eſt Prophetæ recte dicitur: Sepultura aſini ſepeliantur. Sed ad literam redeuntes quis qualiſ ve fuerit mortuus iſte conſyderemus. *23 q. 5. c. placuit. De tor. c. 1. 13 q. 2. c. Non eſtimemus. In cle. Eos de ſepul.*

Filius,

Filius,inquit,vnicus matris ſuæ,& hęc vidua erat.Non parua matrem hanc(imò iam non matrem)doloris anguſtia cruciabat. Vidua erat,ſolatij filij deſtituta iam fuerat cuius mortē leuius toleraſſet,ſi non fuiſſet vnicus,ſi alter qui parentis dolorem leniret ſuperfuiſſet.

Mater miſeranda.

Ad hæc,quia vidua erat, procreandi liberos ablata ſpes erat. Ergo ærumnæ molem breuibus verbis Euangeliſta ſanctus explicuit. Mater vidua erat quæ non ſperabat vlterius filios procreare. Non habebat in quem aſpectum dirigeret vice defuncti,hunc ſolum lactauerat.Solus aderat alacritatis cauſa in domo. Quicquid matri dulce ac pretioſum,hic ſolus extiterat. Miſeranda ſanè cōpaſſio, & ad fletum & lachrymas potens prouocare. Verū hinc illa beata erat quod Chriſti pietate mox eum erat receptura quem humanæ ſortis inclementia amiſerat.

Greg. Niſſ. *Cyril.*

H Et turba ciuitatis,inquit,multa cum illa.Hoc diuino nutu factum eſt quod multa dominum turba, multa viduā comitabatur, vt viſo tanto miraculo, multi teſtes, multi dei fierent laudatores.

Beda.

Quo nihilominus docemur laubabile eſſe & piū ad ſepulturam funus comitari. Vnde & in Euangelio duo viri inſignes & iuſti,alter princeps & legiſdoctor,alter nobilis decurio & diues opipus,id eſt, Nicodemus & Ioſeph eximiè cōmendantur,quia Chriſtum mortuum,ſanctum dn̄i, diuinum funus, venerabiliter & deuotiſſimè ſepelierunt.

Comitari funus laudabile.

Angelicum aliquid eſt mortuos piè commitari.Ab angelis enim delata fuit pauperis illius mendici beata anima in ſinum Abrahæ.

Luc. 16.

Nec dicas:Quid mortuo cadaueri deferamus?Nō enim in hac re tantummodo cōſyderandum eſt tibi exanime & exāgue cadauer,ſed memēto eſſe corpus hominis,qui nuper tibi ſimilis,tuæq; fuit imaginis,corpus,inquā,in baptiſmi ſacramēto ſpiritus ſancti templū effectū & cōſecratū, cuius lingua Deum viuum adorauit & inuocauit, cuius aures ſanctū Chriſti Euāgiliū audierunt,cuius oculi ad Deū ſuſpexerunt in cœlum, qui manus quoq; ad Deū patrem cœleſtem orans expandi dum viueret. Quo corpore piis operibus inſiſtēdo, emeruiſſe ſperatur vitam æternam, in quo corpore & reſurrecturus eſt in die nouiſſimo,& recepturus clarificationem gloriæ ſempiternæ.

Nota.

Vnde Auguſtinus: Non contemnenda nec abiicienda ſunt corpora defunctorū maximéq; iuſtorum & fidelium,

quibus

quibus tanquam organis & vaſis ad omnia opera bona ſanctus vſus eſt ſpiritus. Quin & eiuſmodi ſpecie monemur ad pœnitentiam, & emendationem vitæ, ad cognitionem mortalitatis & fragilitatis noſtræ, ad deteſtationem ſuperbiæ,& ad mundanæ vanitatis contemptum, dũ attentè cogitamus eãdem & nobis viam eſſe calcandam, & futurum eſſe vt nos quoque exanimes & ſine viribus & ſpiritu ſic iaceamus. *Spectaculū ſalubre.*

Ob eam rem moris eſt in quibuſdam regionibus, vt mortuis ſuis veſtibus induatur ſicut viuens ambulauit, ſicque feretro imponatur, ſolo vultu retecto, conſpicuus omnibus. Vt ea facie viui moueantur,& vt mortis imagine contemplata,reuocatáque ad mentem mortis amaritudine relinquãt,viténtque peccata. O aſpectum triſtem & lugubrẽ. O vultũ luctuoſum. O faciem miſerandã. Vnde & per Sapientẽ ex perſona mortui dicitur: Memor eſto iudicij mei,ſic enim erit & tuũ. Mihi heri,& tibi cras.

I Spiritualiter autem defunctus hic qui extra portam ciuitatis multis eſt intuentibus elatus, ſignificat hominem letali criminum funere ſoporatum, eandémque inſuper animę mortem non cordis adhuc cubili tegentem,ſed ad multorum notitiam per loquutionis operíſve indicium, quaſi per ſuæ ciuitatis oſtia,propalantem,qui nec iã peccata ſua erubeſcendo abſcondit, ſed audacior in malum factus,ea aliis imitanda proponit. Vnde per Eſaiam dicitur: Peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt, nec abſconderunt. Et rurſum per alium Prophetam ad animam peccatricem dicitur: Frons mulieris meretricis facta eſt tibi,noluiſti erubeſcere. *Mortuus ipſe mora.* *Eſa. 3.* *Iere. 3.*

K Per portam verò ciuitatis qua defunctus efferebatur, vnus aliquis de quinque ſenſibus corporis intelligitur. *Portæ ciuitatis mors.*

Quinque enim ſunt notiſſimi ſenſus corporis locis ſibi cõuenientibus à natura cõpoſiti,videlicet viſus, auditus,guſtus,odoratus,& tactus. Ciuitas enim vniuſcuiuſq; animæ quodãmodo corpus eius eſt,in quo tanquã in ciuitate clauſa inhabitat. Per huius itaq; ciuitatis portas mortuus effertur,quũ quis per aliquẽ corporis ſui ſenſum malæ volũtatis indicium oſtẽdens, mortuũ ſe eſſe in anima declarat. Qui enim(verbi gratia)viderit mulierẽ ad cõcupiſcẽdũ eã,per oculorũ portas ſigna mortis emittit. Qui fabulis otioſis,obſcœníſve carminibus vel detractionibus aurẽ libẽter aperit,hãc animæ ſuæ portam mortis efficit.

Mortuus per portas vt efferetur. Iere.9. Qui ſeminat inter fratres diſcordias, qui iniquitatem in excelſum loquitur, qui ſuadet mala, qui docet praua, qui decipit proximũ, qui loquitur mendaciũ, vtique mortem animæ ſuæ foris per oſtium oris elatus prodit. Cæteróſque qui non ſeruat ſenſus, mortis ſibi ipſe reddit aditus. *Thre.3.* Vnde Propheta ex perſona illorum apud quos hi ſenſuũ aditus incautè patuerũt cõqueritur, dicens: Intrauit mors per feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domos noſtras, Rurſúmque idem: Oculus, inquit, meus deprædatus eſt animam meã. Quemadmodum enim ſi hoſtis per feneſtras intret domũ, iacula intorqueat, intus clauſos ſauciet & occidat, ita malignus ſpiritus quum per aliquem de quinque ſenſibus tentationis telum in mentem adegerit, mox animã à ſuo ſtatu deiiciens, peſtifera interemptione occidit.

L Sed iam videamus quid ſibi velit quòd defunctus iſte ſuæ matri viduæ vnicus fuiſſe perhibetur. *Mater vidua myſt.* Nam ſi per hãc matrem ſanctam eccleſiam (congruenter vtiq;) accipimus, quæ idcirco mater vidua dicitur, quòd & morte ſponſi ſui redempta, & ipſius viſibilis præſentiæ ſolatio ſit deſtituta, nunquid hæc mater vnicum tantũ habet quem mortuum deplangat filium?

Reſpondetur ꝙ licet è multis collecta perſonis, vna ſit, perfecta, & immaculata virgo mater eccleſia, ſingulis tamẽ quiq; fidelium vniuerſalis eccleſiæ ſe filios eſſe rectiſſimè fatentur. Nam & electus quilibet quando ad fidem imbuitur filius eſt, quando alios imbuit mater. An non *Gal.4.* materno erga paruulos agebat affectu, qui ait: Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Chriſtus in vobis? Et licet his filiis ætates ſexúſque diuerſi ſint, vnum tamẽ in Chriſto per regenerationis gratiam efficiuntur.

Sed & hac ratione fideles ſimul vniuerſi quodammodo filius vnicus ſunt, quod hos mater eccleſia vno eodémque modo concipit, parit, nutrit, amittit, atque recuperat.

Concipit enim per diuinam inſpirationẽ, dicente Chri*Ioan.6.* ſto: Nemo poteſt venire ad me niſi Pater qui miſit me *Filius vnicus myſt.* traxerit eum. Quid autem eſt aliud ad Chriſtum venire, niſi filium fieri matris huius eccleſiæ ſanctæ? Et rurſum: *Mat.11.* Nemo, inquit, nouit filium niſi pater, & cui nõ caro & ſan*Mat.16.* guis, ſed qui in cœlis eſt pater reuelauit.

Parit per baptiſmalem regenerationem. Oportet enim nos naſci denuò, dicẽte Domino: Niſi quis renatus fuerit *Ioan.3.* ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt videre regnũ dei Nõ enim

enim poterit introire in regnũ Dei, qui natus è muliere non niſi terreni illius Adæ præuaricatoris & exulis à regno filius & hæres eſt. Et ideo de muliere natũ vt dei filius & hæres regni fieri mereatur,oportet naſci denuò,id eſt,naſci ex Deo.Nihil enim niſi quod natũ eſt ex deo vincit mũdum,ſuperat peccatũ,triũphat per fidẽ diabolum. *1.Ioan. vlt.*

Nutrit etiam pari modo eodem lacte,id eſt,Dei verbo, Euangelica eruditione,vniuerſos quos Deo peperit quaſi filium vnum,eccleſia mater.

Sed & vno eodémque modo ſeſe hos amittere,eóſque perire deplangit. Pereunt autem ſuorũ inſidiis hoſtium per peccatũ.Diabolus enim iſtius matris viduæ filios inexſaturabili odio innumeris modis doliſq; perſequi perderéque non ceſſans, hos peccatis contaminat vt patris eorũ cœleſtis amiſſa ſimilitudine diabolo ſimiles effecti, Deo diſpliceant:capit eos, vt ſibi ſubiiciat:ligat,vt eos ab operibus bonis impediat:necat,vt hos tandem inferni ſepultura ſuſcipiat. Quos omnes tanquam filiũ vnicũ plorans Eccleſia mater quod hos perire,quod hos ad perpetuam gehennæ ſepulturam conſpicit efferri,deplangit. *Filios vt hac mater amittit.*

Sed nec otioſum eſt quod filius iſte mortuus(qui peccatoris typum præfert)adoleſcens fuiſſe memoratur. Sanè adoleſcens,propter inſipientiam,dicente Propheta de his qui in peccatis ſuis pereuntes ad inferos deſcenderunt.Quia non habuerunt ſapientiam,perierunt propter ſuam inſipientiam.Vnde etiam per Eſaiam dicitur: Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit. Iure igitur peccator quilibet & adoleſcens eſt,quia non habet ſapientiam: & mortuus,propter amiſſam Dei gratiam. *Filius mortuus adoleſcens. Baru. 3. Eſa. 65.*

Denique vno eodémque modo mater eccleſia amiſſos filios recuperat,per miſericordiam videlicet & virtuoſam Chriſti mortuos ſuſcitantis operationem, cuius clementiam pro ſuis mortuis flebili lachrymoſáque ſupplicatione iugiter interpellat.Et hoc quidem dum adhuc ſupereſt poſſibilitas reſurgẽdi, dum ſuſcitator mortuorum præſto eſt ingredi per gratiæ infuſionẽ. Naim,id eſt,commotam per verã cordis compunctionem peccatoris conſciẽtiam, id eſt, quandiu ſuppetit tempus pœnitentiæ & hæc præſens vita,antequam eos inferni ſepultura ſuſcipiat.Extũc enim pro eis non ſupplicat mater eccleſia, quod eorum exinde non eſt poſſibilis ad vitam gratiæ reſurrectio. *Filios vt recuperat.*

HOMILIA SECVNDA
in eandem lectionem.

QVam quum vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper eam, dixit illi: Noli flere.

In hac euangelicæ lectionis parte duo reſtant conſyderanda. Primum eſt, iubente Chriſto ſtupenda mortui reſurrectio. Secundum, viſo reſurrectionis miraculo à turbis Dei magnificatio, ibi: Accepit autem omnes timor.

Circa primum tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, benigna Chriſti miſeratio. Secundum, portitorum funeris à progreſſu ſtatio, ibi: Hi autem qui portabant. Tertium, ipſa mortui iubente Chriſto reſurrectio, ibi: Et ait.

A Primum, id eſt, Chriſti benigna erga flentem defuncti matrem miſeratio patuit in tribus. Primum eſt, quòd hãc *Chriſti miſeratio.* miſericorditer aſpexit. Quam quum vidiſſet, inquit, Dominus ſic triſtem & afflictam, miſericordia motus eſt ſuper eam, non ſuper defunctum filium. Nam & ipſe Lazarum amicum ſuum non fleuit mortuum, ſed fleuit eum mox ſuo imperio ad vitæ mortalis ærumnas & pericula à mortuis reuocandum. Nec mirũ quòd vidua flente miſericordia motus eſt, ipſe eſt enim ille de quo per Sapien-*Eccl 35.* tem dictum eſt: Non deſpiciet preces pupilli, nec viduam ſi effundat loquelam gemitus. Nónne lachrymæ viduæ ad maxillam deſcendunt? A maxilla enim aſcendunt vſque ad cœlum. Huiuſcemodi miſericordiæ viſceribus e-*Iob. 29.* tiam vir ſanctus affluebat, qui ait: Cor viduæ conſola-*Beda.* tus ſum.

Pulchrè autem Euangeliſta Dominum prius miſericordia motum fuiſſe ſupra matrem, ac ſi filium eius ſuſcitaſſe teſtatur. Quia enim duæ erant in Chriſto ſubſtantiæ, Dei videlicet & hominis, idcirco primo Dominum Euangeliſta tanquam verum hominem miſericordia motum fuiſſe demonſtrat, ac deinde tanquam verum Deum commemorat mortuum ſuſcitaſſe, vt & in compaſſione qua viduæ miſertus eſt exemplum nobis imitandæ pietatis tribueret, & in effectu miraculi potentiam diuinitatémque ſuam, qua etiam mortuum ſuſcitauit, admirandam prædicandámque demonſtraret.

Secundum in quo Dominus ſuam viſceroſam compaſſionem

tionem & miſericordiam erga hunc viduam lachrymantem oſtendit, illud eſt,quòd hanc flere prohibuit,dicens: Noli flere. Quaſi dicat: Deſiſte quaſi mortuum flere, quem mox viuum reſurgere videbis. Porrò Dominus qui mœſtos conſolatur,ceſſare iubens à lachrimis,monet nos de præſentibus defunctis conſolationem recipere,reſurrectionem eorum ſperantes.Plangant mortuos ſuos reſurrectionem ignorātes Gentiles increduli non autē fidē reſurrectionis habentes Chriſtani. Quibus per Apoſtolum dicitur. Fratres nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri (id eſt, Gentiles) qui ſpem (reſurrectionis mortuorum) non habent.

Quinam prohibentur mortuos lugere.

1.Theſſ.4

B

Libet hic conſyderare quemadmodum mortuos ſuos quidam lugent fallaciter.Quidam immodaratè & pertinaciter Quidam piè & fideliter,

Simulatoriè & falaciter lugent interdum parentum diuitum mortem filij & hæredes,qui in eorum opes ſuccedētes,nullo pacto vellēt eos à mortuis reſurgere,rurſum bona ſua ſibi vendicaturos. Sic & interdum vxores maritos quos viuos oderant,ſimulatoriè lugent defunctos Sic etiam plerunq; lugēt legatarij funera teſtatorum,de quibus apud ſe propter teſtamenta gaudent. Sic planxit mortem patris illa, de qua quidam eit:

Fictè lugent mortuos.

Amiſſum non flet quum ſola eſt Gellia patrem
Si quis adeſt iuſſæ proſiliunt lachrymæ.
Non lugeat quiſquam, laudari Gellia quærit.
Ille dolet verè,qui ſine teſte dolet.

Itaque fictè ploranti rectè poſſet dici.Noli flere,non enim ſerio fles,ſed ne de te quod teſte conſcientia verum eſt homines ſuſpicentur.

Sed nec illorū eſt fletus pius,qui ideo lugent defunctū, quia multum incōmodi ex illius morte eis accedat. Non enim amicum demortuum , ſed propriū deplorat incommodū,niſi forſan bonus & vtilis patrię princeps in commune plangeretur mortuus, quemadmodum legimus populum planxiſſe Iudam Machabæum occiſum.

Secundò, lugent quidam mortuos ſuos immoderatè & pertinaciter, quaſi totaliter & perēniter interiſſent. Qui pluribus cauſis veniunt increpandi.

1.Mach.9

Lugent mortuos immoderatius.

Primò, ꝙ diuinæ voluntati videntur contumaciter repugnare,cui nos ſine cōtradictione oportet eſſe ſubiectos Vnde Auguſtinus de vera religione: Qui perfectè Deum diligit,

Cap.43.

diligit,non affligitur morte cuiuſquam,quoniam qui toto animo Deum diligit,nouit nec ſibi perire,quòd Deo non perit.Deus autem dominus eſt viuorum & mortuorum.

In Epi ad Cyraſium. Secundò,conſyderent iſtiuſmodi lugentes,quòd cuique licet repetere quod ſuum eſt.Vnde Hieronymus : Nihil abſtulit tuum, qui dignatus eſt recipere propriũ. Creditum ſuum recipere decuit creatorem, & nihil aliud decet quàm creatori gratias agere mutuanti, exemplo ſancti Iob,qui filiis orbatus & tota ſubſtantia amiſſa, dixit:Dominus dedit,Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit ita *Iob.1.* factum eſt,Sit nomen Domini benedictum.

Tertiò, conſyderent quòd ineuitabilis neceſſitas moriendi communis lex eſt omnibus. Si aliquid mali contigiſſet amico quod neceſſario non erat euenturum,ſed vitari potuiſſet,conqueri poſſes & plangere.Iam nihil accidit ei niſi quod communi lege omnibus impoſitum eſt. *Heb.4.* Audi Apoſtolum:Statutũ eſt omnibus hominibus ſemel mori. Vnde etiam Ambroſius de morte Satiri fratris ſui dicit. Quid abſurdius quàm ſi illud quod ſcis omnibus præſcriptum quaſi ſpeciale deploras?Hoc eſt amicum ſupra conditionem extollere,legem communem non recipere,naturæ conſortium recuſare.

C Quartò, conſyderare debes quòd is quem mortuum *Remedia luctus.* luges per mortem ab innumeris eſt ærumnis liberatus. Quis enim numerare poſſet præſentis vitæ moleſtias?Eſu*Aug de viſita infir. lib.1.* rire,ſitire,algere, calere, laſſari, & cætera innumerabilia, quæ ex ipſa conſuetudine ſola nobis domeſtica ſunt.Denique audacter pronuntio, quia principium vitæ hominis initium doloris eſt:finis verò,requies.

Philoſophi quidam hoc non ignorantes in ortu hominis lugebant, & gaudebant in occaſu. Nimirum quod ad laborem homo naſcitur,& moritur ad requiem.Idem Au*Mors commendatur.* guſtinus : O mors deſiderabilis, ô mors omnium præſentium malorum finis, ô mors malorum clauſula, quietis principium, quis cogitare poteſt tuarum vtilitates beatitudinum. Nam malè mori Chriſtianorum non eſt, bene *Iſidorus de ſum. bono.lib 3* autem mori,cum Chriſto viuere eſt.Illi autem deplorandi ſunt in morte, quos miſeros infernus ex hac vita recipit,non quos cœleſtis aula lætificandos includit.

Quintò conſyderandũ eſt,dũ plangis mortẽ amici omnium præſciũ eſſe Deũ.Ipſe enim nouit quid cuiq; potius expedit,quando viuere nobis conueniat,& quando mori.

Sextò

Sextò, conſydera quòd luctus tuus tam immoderatus mortuum nil iuuat. Neque enim poteris ſic eum ad vitam reuocare. Hoc prudenter attendebat Dauid. Quum enim filius ſuus chariſſimus langueret, ipſe flebat & non capiebat cibum. Quum autem eſſet mortuus, ſurrexit de terra, & lotus comedit, & conſolationem quam recuſauerat recepit, & ait: Nunquid potero eum reuocare amplius? Ego vadam magis ad eum, ille verò non reuertetur ad me. D *2. Reg. 12* *Exemplũ Dauid.*

Septimò, attendas quia luctus tuus irrationabilis tibi qui luges nocet, & illi quem luges (vt iam dictum eſt) non prodeſt, iuxta quod per Sapientem dicitur: Repelle triſtitiam à te, & infra: Neque enim eſt conuerſio, & huic nihil proderis, & teipſum peſſimabis. Dum enim homo tanta prægrauatur triſtitia, non eſt animo liber, vt vel pro illo vel pro ſemetipſo precetur. *Eccl. 34.*

Octauò conſydera, quòd non raro chari noſtri & amici impedimento nobis ſunt ad ſalutem. Siquidem cor noſtrum alliciunt, & multas curas & ſolicitudines eorum nobis amor parit. Sæpe enim offenditur Deus ne offendatur amicus. Et ideo diſpenſatione diuina plerunque contingit vt nobis amici quos carnaliter diliximus ſubtrahãtur, quatenus affectiones noſtræ liberius & integrius in Deum extendantur. *Aug. ſuper Gen. ad lit.*

Nonò, conſydera ſpem reſurrectionis futuræ, quia quem nunc mortuũ cernis, videbis rediuiuum. Vnde Ambroſius de morte fratris ſui: Ceſſabunt lachrymæ meæ, quia debet aliquid inter fidos & perfidos intereſſe. Fleant ſuos qui eos imperpetuum æſtimant interiſſe. Nobis verò quibus mori non naturæ, ſed huius vitæ finis eſt (quia ipſa natura in melius reparatur) mortis caſus abſtergat omnes fletus. *Lib. 2.*

Decimò, memineris quia ſi tibi gratus fuit dũ viueret, gratior tibi erit iam ſaluatus. Sic enim à torrẽte voluptatis diuinæ chari noſtri inebriantur, vt tamen nullatenus obliuiſcantur noſtri, iuxta quod docet B. Auguſt. confeſ. lib. 9. loquens de Nebridio amico ſuo defuncto. E

Ad hæc beatus Cyprianus: Non ſunt, inquit, lugendi fratres noſtri accerſione dominica de ſeculo liberati, quũ ſciamus eos non amitti, ſed præmitti, & occaſionem non eſſe dandam Gentibus vt nos merito reprehendant, vt quos apud Deum viuere dicimus, vt extinctos ac perditos lugeamus. Nihil enim prodeſt verbis proferre, & factis deſtruere veritatem. *Lib. de immor. animæ.*

Vt autem hæ decē conſyderationes memoriæ cōmendentur extant verſiculi, qui ferè ſingulis verbis ſingulas comprehendant rationes, in hunc qui ſequitur modum:

Hæc bis quinque tibi qui mortem plangis amici
Menſuram ſtatuant, & gaudia læta reducant.
Vult Deus, & ſuus eſt, lex, liberat, omnia noſcens,
Nec iuuat, imò nocet, obſtabit, ſurget amabit.

Lugent mortuos fideliter & piè. Tertiò quidam lugent mortuos fideliter & piè. Nihil enim triſtari de diſceſſu amici, duriciei, & ingratitudinis ſignum præfert. Nimis autem triſtari deſperationem arguit de ſalute recedentis. Porrò tribus conſyderationibus rectè & diſcretè in obitu piorum contriſtamur.

Lugendi ratio. Primò, quia exiguus piorum eſt numerus comparatione cæterorum. Traditum eſt memoriæ beatum Auguſtinum quoties ei obitus boni ſacerdotis nuntiabatur indoluiſſe, non quia vel piè defunctis vel ſibi timuit, ſed (vt dicere ſolitus erat) quoniam ille demigrans, paucos tales in eccleſia reliquit.

Secundò, quia forſan aliqua ſecum purganda deferunt, ſaluíque fiunt, ſic tamen quaſi per ignem. *1. Cor. 3.*

Tertiò, ex conſyderatione noſtræ propriæ ſortis & miſeriæ, quoniam ſimili fine nos conſummari neceſſe eſt, putreſieri denique & incinerari. Sic enim Tobias ſanctus & ſepeliebat mortuos, & lugebat. *Tob. 2.* Quod quàm acceptum fuerit coram Deo, ſanctus Raphael archangelus poſtmodum patefecit, dicens: *Tob. 12.* Manifeſto vobis veritatem, & non abſcondam à vobis occultum ſermonem. Quando orabas cū lachrymis & ſepeliebas mortuos, & relinquebas prandium tuum, & mortuos abſcondebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino, & hinc acceptus eras Deo.

F

Patrum exemplo lugendum. Itaque dicente Domino, noli flere, non quemcunque nobis luctum pro mortuis interdictum putemus, ſed eum qui ſimulatus, qui immoderatus, qui indiſcretus, qui pertinax eſt, vel certè perfidus, eorū ſcilicet qui ſpem non habent. Alioqui non diceret Sapiens: *Eccl 22.* Super mortuum plora defecit enim lux eius. Et infra: Fili in mortuum produc lachrymas, & quaſi dira paſſus incipe plorare.

Hoc etiam ſanctorum patriarcharum exempla confirmant. Abraham enim obitum defleuit Saræ coniugis. *Gen. 23.* Mortuo Iacob, Ioſeph filius eius procidit in faciem ſuam plorans & extinctum deoſculans patrem. *Gen. 50.* Quem & omnis

defleuit

defleuit Ægyptus ſeptuaginta diebus. Et rurſus quum ſepeliſſent eum in terra Chanaan planxerunt eum ſeptem diebus, adeo vt Chananæi videntes profiterentur, magnum illum eſſe planctum Ægyptiorum.

Sed & Moſen mortuum in campo Moab planxerunt filij Iſrael triginta diebus. Interfectos in Gelboë Saul & Ionathan multis cum lachrymis planxit Dauid. Sed & alios ad planctum inuitauit, dicens: Filiæ Iſrael ſuper Saul flete. Sed ad textum literæ redeundum eſt. Sequitur: *Deut. 34.* *1. Reg. 1.*

Et acceßit & tetigit loculum.

Vbi notatur tertium, id eſt, quemadmodum dominus ſe miſericordia motum fuiſſe ſuper defuncti adoleſcentis matrem oſtendit. Acceſſit, inquit, (nimirum ad funus) & tetigit loculum, id eſt, feretrum quo iacens ferebatur. G *Tetigit loculum.*

Et quidē tactu loculi in quo exanimis geſtabatur magnum atque euidens pietatis atque dignationis oſtendit indicium. Nam cum ſolo verbo poſſet eum vitæ reſtituere, accedere tamen maluit & feretrum tangere, vt per hoc & clementiæ ſuæ ſignum daret, & matris viduę deiectum mœrore animum erigeret.

Nec potuit à contractu funeſti ligni ſecundum legem Moſi more cæterorum immundus fieri, qui mortuū potuit ad vitam reuocare. Non enim ei cui omnia viuunt mortuus erat. Et (vt ait Ambroſ.) ſpem reſurgendi habebat quia ferebatur in ligno, iuxta quod ſcriptum eſt: Lignum habet ſpem. Siquidem ligno crucis allata nobis eſt ſpes ſalutis. Et licet nobis lignum ante non proderat, tamen poſtea quàm Ieſus id tetigit, proficere cœpit ad vitam, vt eſſet indicio ſalutem populo per crucis patibulū refundendam. Si enim Ieſus in hunc mundum ad mortuum per delicta genus humanum veniens lignum crucis non contigiſſet, vnde nobis ſpes fuiſſet à funere ſpiritali ad vitam gratiæ reſurgendi? *Iob. 14.*

Sanè & aliam ab cauſam (ſecundum Cyrillum) nō ſolo verbo peragit miraculum, ſed & feretrum tangit, vt cognoſcas efficax eſſe ſacrum Chriſti corpus ad humanam ſalutem. Eſt enim corpus vitæ, & caro verbi omnipotentis, cuius habet virtutem. Sicut enim ferrum adiunctum igni perficit opus ignis, ſic poſtquam caro vnita eſt verbo quod viuificat omnia, ipſa quoque facta eſt viuificatiua & expulſiua mortis. *Corporis Chriſti virtus.*

Hinc attendamus quàm magna ſit virtus ſacramenti corporis Chriſti. Nam tactu eiſudem ſuæ mundiſſimæ carnis dedit vim regeneratiuam aquis per verbum vitæ in baptiſmi lauacro, tactu eiuſdem ſuæ ſanctæ carnis mundauit leproſos, tactu fimbriæ veſtium ſuarum mulierem infirmã reſtituit ſanitati. Quid plura? Omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Quod ergo Chriſtus dominus reſuſcitaturus mortuum lignum mortis contigit, altioris myſterij extitit typus. Futurum erat enim vt humanum genus à morte æterna redemptum ad immortalem & beatam vitam idem Dominus reſuſcitaturus crucis lignum (vt iam dictũ eſt) ita ſacroſanctis ſui corporis contingeret membris, vt in eo clauis confixus pro noſtra vita moreretur.

¶Circa ſecundum, quod eſt, portitorum funeris à progreſſu ceſſatio, ſubditur:

Hi autem qui portabant ſteterunt.

H Steterunt, inquit, aut quia virtute attactus Chriſti mouere ſe loco non potuerunt, aut quia virtutis ſuæ beneficium ſperabant. Quum enim viderent eum appropinquantem defuncto, cupidè expectabant ipſius virtutem & miſericordiam in reſurrectione mortui cernere, quandoquidem defuncti matrem tam humaniter & tam benignè fuerat conſolatus.

Et litera quidem plana eſt, ſed myſteria ſunt requirenda. Matrem hanc iam ſupra oſtenſum eſt, ſanctam eccleſiam ſignificare, quæ (vt dicit Ambroſius) vnici filij ſui labore (id eſt ægrotatione) vel morte frangatur, quàm populorum turba ſeptam, conſtat plus videri eſſe quàm fœminam quæ reſurrectionem vnici adoleſcentis filij ſuis lachrymis meruerit impetrare, eo quòd ſancta eccleſia populum iuniorem (non annis, ſed defectu ſapientiæ) à pompa funeris atque à ſupremis ſepulchri, ſuarum reuocet ad vitam contemplatione lachrymarum.

Sanè portitores funeſti qui huius matris filium defunctum ad æternæ mortis deferunt ſepulturam, diſtinguendi nobis ſunt primum, & poſtea deſcribendi.

Sunt enim quatuor qui per viam peccati ad ſepulturam gehennæ deportant animam, totidémque qui ferant corpus.

Portitores animæ funeſti.

Animam deferunt deſideria immunda praua & peruerſa, ecce portitor vnus: deferũt eam ſuggeſtiones & tentamenta

menta dæmonum,ecce portitor alter: deferunt exempla hominum malorum, quæ tum vel maximè nocent ſcandalizántque,quum ſunt multorum,magnorum, & impunè peccantium,ecce portitor tertius: deferunt eam mala colloquia,conſilia peruerſa,praua dogmata hęreticorum, ecce portitor quartus.

Porrò corporis portitores ſunt quatuor elementa ex quibus ipſum cōſtat corpus.Hic enim mortuus in loculo (vt inquit Ambr.)materialibus quatuor ad ſepulchrū ferebatur elementis. Non quòd elementa in ſuis formis in humano corpore permaneāt,ſed in qualitatibus ſuis dūtaxat,quæ ſunt caliditas & frigiditas, humiditas & ſiccitas,quæ vocātur qualitates primæ,inuicem maxime cōtrariæ,vnde etiā continuè inter ſe pugnātes,propriis ſuis actionibus mutuo ſe deſtruūt.Quę enim reperiri queant, quæ propriis ſuis ac naturalibus actionibus magis inter ſe pugnent q̃ caliditas & frigiditas, humiditas & ſiccitas? I *Portitores corporis.*

Sanè ad geminam mortem naturæ videlicet & culpæ ex quatuor elementares qualitates vrgent hominem. Dum enim alteram ſuperat altera, verbi gratia, caliditas frigiditatem aut è conuerſo,aut humiditas ſiccitatem vel è conuerſo, vtique in diſſolutionem & mortem compago corporis vrgetur.Vnde enim morbi & mors,niſi ex diſpari proportione pugnantium in corpore noſtro quatuor elemētorum? Terra enim aëri,& aqua igni totis ſuis qualitatibus opponuntur. Siquidem terra frigida & ſicca eſt, calidus autē & humidus aër.Aqua frigida & humida,ignis autem calidus & ſiccus. Quis iam miretur humanū corpus non diu poſſe conſiſtere, vel potius tam diu hominē viuere,cuius ex tam contrariis eſt corporis complexio? *Elementa vrgent ad mortem.*

Itaque quatuor dicta mundi elementa per ſuas in homine contrarias qualitates, quaſi quatuor portitores funeſti & irrequieti,ad mortem naturæ deferunt hominem inceſſanter.

Deferunt eum nihilominus,vt iam dictum eſt,ad mortem culpæ,dum amiſſa originali iuſtitia, vt iā dictis quatuor elemētorum in corpore noſtro qualitatibus ad vitia atque peccata(quæ animæ noſtræ pariunt mortem)quaſi à quatuor funeſtis portitoribus vrgemur.Hi enim in quibus abūdant qualitates terræ melancolici ſunt,nempe frigidi & ſicci,& inclinantur ad auaritiam.Ij verò in quibus aquæ prædominantur qualitates,flegmatici ſunt, frigidi

ſcilicet & humidi,& propter humidi abundantiam procliues ſunt ad luxuriam.Illi autem in quibus aeris qualitates præualuerint,ſanguinei ſunt, vtique humidi & calidi, & proni ſunt ad rerum faſtigia capeſſenda per ſuperbiam. Verum ij qui ignis qualitatibus maximè imbuuntur dicuntur colerici,& ſunt calidi & ſicci, & inde ad iracundiã faciles,& ad vitia cætera quæ ira parit.

K Per loculum verò in quo defuncti cadauer ad ſepulchrum deferebatur conſcientiam hominis peccatoris accipimus,in qua iam vita gratiæ deſtitutus,neglecta ſalute quaſi profundo ſopitus ſomno,malè requieſcit.Quum autem ſuſcitator mortuorum CHRISTVS ad preces eccleſiæ ſupplicantis dignanter accedens peccatoris cor & conſcientiam(loculum ſcilicet)per efficaciam gratiæ ſuæ validam compunctionem immittendo, mentémque mutando tangit,mox ſiſtunt gradum tam animę quàm corporis memorati portitores, nec vlterius per opera mala hunc vti prius ad infernalem deferunt ſepulturam. Iam enim à peccatis conuerſa voluntate alia vita, & alia placet via.Et (vt dicit Ambroſ.) vox,ſcilicet confeſſionis,redit,redditur filius matri,reuocatur à tumulo.Sed nunc attendamus verbo virtutis Chriſti mortuum reſurgentem.

Loculus mortui.

Portitores vt ſiſtunt.

Sequitur:

Et ait: Adoleſcens tibi dico ſurge. Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui,& dedit illum matri ſuæ.

Hic deſcribitur ipſa mortui Chriſto iubente ad vitam

L reſurrectio. Vbi primo conſyderandus eſt huius mortui reſuſcitationis modus. Siquidem ſolo iuſſu Domini reſurrexit. Non enim Saluator ſimilis eſt Heliæ deflenti mortuum filium Sareptanę,nec qualis Heliſæus,qui proprium corpus applicuit corpori defuncti, nec qualis Petrus, qui pro Thabita orauit. Sed ipſe eſt qui non entia velut entia vocat,qui mortuos vt viuos alloquitur.

Quomodo Chriſtus reſuſcitat.

3 Reg. 17.

4.Reg. 4.

Act.9.

Ait ergo: Adoleſcẽs tibi dico ſurge.Vbi ait Greg.Niſſ. Qui dixit adoleſcentem, florentis ſignificauit temporis horam primam producentem lanuginem, qui paulò antè mulcebris erat maternorum oculorum aſpectui,iam aſpirans ad tempus ſponſalium,virga generis ſucceſſionis ramus,baculus ſenectutis.Tibi dico,inquit,cum mortuo loquens,tanquam cum viuente & audiente.Quo etiã probat verum eſſe quod alibi dicit:Sicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat,ſic &filius quos vult ſignificat.Qui enim

Ioan.5.

nobis

nobis mortui ſunt,non ſecus ante Deum habentur ac dormientes. Nemo tam facile à ſomnio excitat dormientem in lecto,quàm Chriſtus mortuum in ſepulchro. Tibi, inquit,dico ſurge. Inter dictum & factum domini nulla diſtantia eſt.Ipſe enim dixit & facta ſunt,ipſe mandauit & creata ſunt.

Audita igitur, voce domini reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Ecce viuificatio defuncti, reſedit, inquit, quia ſurgens ſedit in loculo. Incunctàter,inquit Theoph. erectus eſt cui ſunt ſurgendi mandata directa. Diuina enim poteſtas eſt irrefragabilis, nulla mora, nulla hic orationum inſtantia.

Et cœpit loqui. Veriſimile eſt prima quæ loquebatur verba gratiarum actionis fuiſſe.Et vtiq; hęc verę reſurrectionis Indicia ſunt.Corpus enim exanime loqui non poteſt.Et dedit illũ matri ſuę,quia non ſuo merito ſed matris reuixerat adoleſcens, & ideo nõ ſibi relinquitur, ſed matri redditur, vt quæ de ipſo fuerat triſtis, in ipſo conſolaretur. *Indicia vitæ.*

Et licet non reperimus hanc matrem pro filij ſui ſuſcitatione Dominum precationum verbis interpellaſſe, nihilominus tamen ipſe qui nouit abſcondita ingens cordis ipſius vidit deſiderium, quod vtique ante eum quaſi clamor eſt deprecantis. Vera etenim poſtulatio non in oris eſt vocibus, ſed in cogitationibus cordis. Valentiores nanque voces in auribus Dei non faciunt verba, ſed deſideria. *Cur dedit eũ matri.* *Greg. 22. Moral.*

Moraliter mortuus reuiuiſcit per verã cordis cõpunctionẽ, reſidet per ſancti propoſiti aſſumptionem, incipit loqui per humilem ſuorum peccatorum confeſſionẽ, per intentam orationem,per gratiam actionem,per deuotam Dei laudationẽ,matri redditur, cum per ſacerdotale miniſterium abſolutus communioni ſanctæ matris eccleſiæ ſociatur.Vbi Nouati dogma confunditur,qui de ſua mũditia ſuperbe gloriatus, humilem pœnitentium mundationem euacuare conatur, verámque matrem eccleſiã de natorum ſuorum ſpiritali extinctione plorantem,ſpe vitæ redonandæ,negat conſolari debere. *Reuiuiſcere moral.*

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Accepit autem omnes timor, & magnificabant Deum, dicentes: Quia Propheta magnus ſurrexit in nobis, & quia Deus viſitauit plebem ſuam.

Hic ponitur

M Hic ponitur de conſpecto miraculo per turbas Dei magnificatio. Et quidem nouum atq; ſtupendum miraculum iuſte magnus intuentium ſubſequutus eſt ſtupor, ita vt in Dei laudes tacentia prius ora ſoluerentur. Norant enim mortuum fuiſſe adolecentem, eúmq; iamiam ſepulturi erant, audierant paucula illa Chriſti, ſed potentiſſima verba, & manifeſta iam videbant in mortuo vitæ ſigna. Accepit ergo omnes timor, vel pro reuerentia maieſtatis eius, vel timore tantæ virtutis quæ mortuos ſuſcitabat. Nec mirum quòd eum magnificabant verbo, qui adeò magnificus erat in opere.

Propheta magnus, inquiunt, ſurrexit in nobis. Videntur credere eum eſſe illum prophetã olim in lege promiſſum, dicente Moſe: Prophetã de gẽte tua & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, Et infra: Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilẽ tui, & ponam verba mea in ore eius, loquetúrque ad eos omnia quę præcepero illi. Qui autẽ verba eius audire nolucrit, ego vltor exiſtam. Quòd autẽ Chriſtum Dominũ prophetam illum eſſe putarint, ſequentia probare videntur. Dixerunt enim: Et quia Deus viſitauit plebem ſuam, ſicut & apud Ioannem viſo multiplicationis panum & piſcium miraculo dicebant turbæ: Quia hic eſt verè propheta qui venturus eſt in mundum.

Deut. 18.

Ioan 6.

Prophetã magnum quo ſenſu dicunt.

Luc. 24.

Magnum ſanè vocabant quem tanti ratione miraculi non paruum, non communem reputabant eſſe prophetam. Sed ea fide qua & Cleophas de ipſo dixit quòd fuit vir propheta, potens in opere & ſermone, coram Deo & omni populo, & iſti prophetam magnũ vocabant, per cuius tanta miracula plebem ſuam Deus clementer & miſericorditer viſitauit. Quotieſcunque enim Deus aliquem vel admodum affligi ſinit, vel magna illi bona contribuit, dicitur eum viſitaſſe. Magis tamen in bonam partem intelligitur, quomodo viſitauit Dominus Saram, cui poſt longam ſterilitatem conceptum dedit. Item filios Iſrael in Ægypto, ſed & nos viſitauit oriens ex alto.

Gen 21. *Exo. 3.* *Luc 1.*

N Moraliter in conuerſione peccatoris accipit omnes timor, & quanto deſperatior in anima mortuus ad vitã reuocatur, tanto plures eodem corriguntur exemplo. Vide Dauid prophetam, vide apoſtolum Petrũ. Quorum quo gradus altior, eo caſus grauior. Quo autẽ grauior caſus, eo pietas erigẽtis gratior. Quo verò gratior in eis domini pietas

Beda. *Chriſti pietas ſic elucet.*

ni pietas apparuit, eo certior cunctis pœnitentibus apparuit & ſpes ſalutis, vt iure omnes qui audium, dicant: Quia deus viſitauit plebem ſuam,non tantummodo verbum ſuum ſemel incorporando,ſed etiam noſtra hoc (vt ſuſcitari debeamus) ſemper in corda mittendo.

Quotidie enim Deus fideles ſuos viſitat per prædicatum eis ſuum Euangeliũ, per dicta prophetarum, per exempla precedentium nos ſanctorum. Viſitat quoties vel terrorem ſupplicij incutit æterni,vel deſiderio cœleſtis gloriæ trahit,& quemadmodũ à morte peccati reſurgere valeat occulta per ſpiritum inſpiratione edocet Agamus igitur gratias Deo patri creatori noſtro, qui priſci temporis hominibus merito ſuæ iniquitatis in infidelitate relictis, nouiſſimis huius ſeculi temporibus ſuper nos miſericordiam ſuam comfirmauit, nempe qui humano generi redimendo filium ſuum in hunc mundũ mittere dignatus eſt. Cæterum,non immeritò hos timor inuaſit & ſtupor, qui mortuum reſurgere cernebãt & loqui ſtupenda enim res erat & maior admiratione,ſpectaculum ſanè quale omnipotentẽ dei filium decebat exhibere: Itaq; ſtupẽdi huius occaſione miraculi quo mortuus reſedit & cœpit loqui,notandum eſt ſcripturis proditum eſſe,Loqui brutum,loqui mortuum, loqui cornu,loqui tonitruum. *Plebem ſuam vt viſitat.*

De primò(videlicet quòd brutum animal loquutũ eſt) O per beatũ Petrum dicitur: Subiugale mutum voce hominis loquens,prohibuit Prophetæ inſipientiam Hic fuit Balaam,myſticè verò eſt vel prælatus malus,vel iniquus princeps, qui bene Balaã dicitur. Balaã quippe interpretatur turbans gentes,vel deuorans populum,iuxta quod per Salomonem dicitur. Leo rugiẽs,& vrſus eſuriens, princeps impius ſuper populum pauperem. Aſina autem animam ſubditi deſinat. Huic enim regiminis authoritatẽ inſidet prælatus, quã & ſoluere & adducere deberet ad Chriſtũ Soluite,inquit, & adducite mihi. *Loquitur brutum.* *2 Pet. 2.* *Prou. 28.* *Mat. 21.*

Aſina illa,dũ à Propheta ſeſſore ſuo vrgeretur contra dei voluntatẽ procedere,obſequi detretauit,declinauítq; tandẽ humana voce loquẽs:Nihil minus facere debet ſubditus,quantumuis magnus ſit ſuus ſeſſor,prelatus vel princeps ſit pater vel mater,ſit domina vel dominus qui viam ei non bonã oſtendens impellit hunc quippiã facere vel omittere contra dei mandata. Ibi enim debet ſubditus os apperire & voce humana, id eſt,rationabiliter & iuſte loqui,& *Loquitur aſina.*

ſupra omne quod dicitur Deus aut quod colitur,ita vt in templo Dei ſedeat,oſtendens ſe tanquam ſit Deus.Ergo ſatan qui prius loquebatur in colubro,in fine tandem loquetur in cornu.Myſticè autem quotidie fidelibus in colubro loquitur & in cornu.In colubro per hæreticam ſuggeſtionem,in cornu per apertam perſequutionem.

De quarto(ſcilicet quòd tonitruum loquutum eſt)ſcriptum eſt in Apocalypſi: Clamauit(ſcilicet angelus)voce magna quemadmodum quum Leo rugit. Et quum clamaſſet,loquuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas.Clamor magnæ vocis quaſi rugitus leonis, eſt illa vox domini cuius virtute omnes qui in monumentis ſunt reſurgent, de qua per Apoſtolum dicitur: Dominus IESVS in iuſſu, & in voce archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo, & mortui qui in CHRISTO ſunt reſurgent primi. Vnde etiam in Euangelio dicitur:Media nocte clamor factus eſt. Septem tonitrua, ſeptem ſunt deſcriptiones in ſententia metuendi iudicis comprehenſæ. Primum tonitruum eſt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus eſt diabolo & angelis eius.Secundum tonitruum eſt : Eſuriui,& non dediſtis mihi manducare. Tertium:Sitiui,& non dediſtis mihi potum. Quartum:Hoſpes eram,& non collegiſtis me. Quintum : Nudus fui, & non operuiſtis me.Sextum:Infirmus fui,& non viſitaſtis me.Septimum: In carcere eram,& non veniſtis ad me.

Q *Tonitrua loquũtur.* *Apoc. 1.* *1.Theſ 4.* *Mat. 15.*

Quid hæc ſeptem tonitrua loquantur, beatus Ioannes voce ad ſe de cœlo facta ſcribere prohibetur. Nam adeò grauia & importabilia ſunt quæ loquuntur,quòd intellectu capi non poſſunt. Vnde ſcriptum eſt: Quum vix paruam ſtillam ſermonum eius audierimus,quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Parua ſtilla ſermonis eius fuit quum dixit quærentibus ſe comprehendere Iudæis: Ego ſum,quam tamen ſtillam ferre non ſuſtinentes,ceciderũt in terram. Quis ipſius ſuſtinere iram poterit,cuius manſueti verbi pondus non potuit tolerari.

Iob. 20. *Ioan. 18.*

DOMI-

DOMINICA DECIMASEPTIMA POST PENTECOSTEN.

CVM introiſſet Ieſus in domum cuiuſdam principis Phariſæorum ſabbato manducare panem, & ipſi obſeruabant eum. *Luca* 14.

In hac lectione tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, benigna Chriſti ad corporalem cibum acceſſio. Secundum, hydropici languentis virtuoſa ſanatio, ibi: Ipſe verò. Tertium, ad virtutem humilitatis vtilis informatio, ibi: Dicebat autem.

Circa primum tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, ipſa domini corporalis refectio. Secundum, inſidiantium Domino maligna obſeruatio. Tertium, manifeſta & rationabilis inuidorum confutatio. Secundum, ibi: Et ipſi obſeruabant eum. Tertium, ibi: Et reſpondens.

A Circa primum, mirari eſt manſuetudinem Domini, qui etiam conſortio & conuiuia peccatorum non eſt aſpernatus. Non tamen magis attendendum eſt, quòd ad conuiuium acceſſit, quàm quid illic aut egerit aut docuerit. Adibat enim carnalia hominum conuiuia non tam vt miniſtrantium epulis veſceretur, quàm vt ipſe (qui panis eſt de cœlo deſcendẽs) auditoribus ſuis interni conuiuij dapes erogaret.

Cur Chriſtus adibat conuiuia.

Agebat etiam clementiſſimo pietatis affectu, vt familia quæ dominorum ſuorum ſeruitiis ſemper occupata liberè ad illum quocunque eſſet loco venire nequibat, ipſo ad habitacula dominorum dignanter adueniente, & illius præſentia communiter frui, & refici doctrinis, & miraculis poſſet ad fidem conuerti.

Simul etiam Euangelicæ gratiæ futuris prædicatoribus exemplum præferebat, quatenus Dei verbum & dominis & ſubditis, & liberis & ſeruis, omnibúſq; abſq; perſonarũ acceptione cõmuniter impartirẽt, & ab iis quibus verbũ

vitæ nuntiant, humanitatis obſequia exhiberi ſibi digno commertio non refugerent,vt quibus ſeminant ſpiritualia,eorum etiam carnalia metant.

Manducabat autem interdum dominus cum peccatoribus,vt eos ad pœnitentiam conuerteret.Interdum cum familiaribus & piis, vt illis & conſolationem ſua præſentia impenderet, & in eis augeret pietatis affectum, vti quum in Bethania cum ſororibus ſanctis Martha & Maria, & eorum rediuiuo fratre Lazaro familiariter amabilis & admirandus conuiua manducabat.Interdum etiam cum pauperibus cognatis & propinquis,vt eorum diuinitatis ſuæ potentia leuaret inopiam, ſicut factum eſt vbi vino in nuptiis deficiente aquam mutauit in vinum. *Cum quibus dominus manducabat.* *Ioan.12.* *Ioan.2.*

Quinimo vbicunque ad conuiuium inuitatus acceſſit, munificentiæ ſuæ donis exhibita ſibi conuiuia magnifice compenſauit. Inuitatus enim (vt iam dictum eſt) ad nuptiale conuiuium,vinum ex aqua dedit. Qui etiam vt liberalitatem donationis facto monſtraret, hydrias ipſas impleri iuſſit aqua vſque ad ſummum, vt non diminutè ſemiplenas vino hydrias dediſſe videretur. B *Vt conuiuia Chriſtus compenſauit.*

Porrò in conuiuio Simonis phariſæi lachrymantem ad pedes ſuos peccatricem à peccatis clemēter abſoluit, & hoſpitem ipſum ſalutaris doctrinæ verbis inſtruxit. *Luc.7.*

Sed & in domo Zachæi conuiua gratiſſimus hoſpitem publicanum conuertit, & ſalutem illi domui factam annuntiauit, nempe quòd ipſius habitator per ipſum factus eſſet filius Abrahæ. *Luc.19.*

Porrò piis illis ſororibus hoſpitij pariter & cibi vicem reddidit, quando earum germanum iam dies quatuor in monumento habentem,ab inferis reuocauit ad vitam. *Ioan.11.*

Rurſus in conuiuio ſibi à B. Matthæo (tunc publicano)exhibito ipſum ad apoſtolatus dignitatem prouexit. *Mat 9.*

Denique ad conuiuium huius principis Phariſæorum ſabbato manducare panem inuitatus, & hydropicum ſanitati reſtituit,& conuiuās ſalutari doctrina refecit.

Nullā ſanè in hoc mundo domum propriam Dei filius ſibi vēdicabat.Vnde & cuidam quæſtus cauſa ipſum ſequi volēti & dicēti:Magiſter ſequar te quocūque ieris,reſpōdit:Vulpes foueas habēt & volucres cœli nidos,filius autem hominis non habet vbi caput ſuū reclinet.Itaque vt etiā ſe inuitantibus benefaciendi occaſionem præberet, inuitatus venire pro ſua clementia non dedignabatur. *Vt nullam domum Chriſtus habuit.* *Mat.8.*

Talia cõ-uiuia eſſe licita. Quanuis autem (vt dicit Cyrillus) malitiam cognoſceret Phariſæorum, tamen vt præſentibus per verba ſua & miracula proficeret, eorum dignabatur eſſe cõuiua: ſimul vt doceret hominum inter ſe illicita non eſſe conuiuia, quando ſcilicet honeſtæ amicitiæ gratia ad ea conuenitur, nullius abſentis vita mordetur, nullius ſimplicitas irriſione contemnitur, à verbis lubricis lingua coërcetur, quando non plus quàm deceat corpori indulgetur.

Porrò conuiuium iſtud & ſi ex parte eorum qui Chriſto inſidiabantur reprehenſibile fuerit, attamen ex parte Domini ſaluatoris cui impendebatur pium erat atque laudabile, qui propter nos egenus factus erat vt illius inopia *2.Cor.8.* diuites eſſemus. Piũ eſt enim pauperes ad menſam propter Deum acceſire, iuxta quod huius prandij exhibitorem Chriſtus docuit, dicens: Quum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites, ne fortè te & ipſi reinuitent, & fiat tibi retributio, ſed quum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum. Erat autẽ ſabbatum, qui dies apud Iudæos celebris erat, ſicut eſt dies dominicus apud Chriſtianos, quo die ab omni opere vacantes meditationibus & conuiuiis indulgebant.

C Circa ſecundum, quòd eſt, inſidiantiam Chriſto maligna obſeruatio, ſubiunctum eſt: Et ipſi obſeruabant eum. *Vt Chriſto Phariſæi inſidiantur.* Hoc eſt, callidè & vigilanter ipſius reprehenſioni intendebant, vt ſi curaret languidum, quaſi contemptorem legis & ſabbati violatorem damnarent: ſi non curaret, aut impietatis eum aut impotentiæ calumniarentur.

Sicut enim boni Dominum ſequebantur vt vel doctrinam ipſius audirent, vel ipſius conſpecta prędicarent miracula, ſic aderant ei Scribæ & Phariſæi inſidiantes, vt ſi *Cyril.* quomodo poſſent calumniarentur. Obſeruabant igitur eum ſi reuerentiam legis contemneret & aliquid prohibitorum faceret in die ſabbati, vt dicere poſſent calum- *Ioan.9.* niantes ſicut & alio loco dicebant: Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbatum non cuſtodit. Inuitauerant quidẽ dominum tanquam amici, ſed vitæ ipſius inſidiabantur tanquam hoſtes & exitiales inimici.

Ecce vt Chriſtus habuit in factis ſuis obſeruatores, in verbis contradictores, in tormentis illuſores. Sed attende

miram

miram Phariſæorũ malitiam,qui ex vnâ parte Chriſtum paſcebant,ex alia ſibi inſidias diſponebant:cum ipſo manducabãt,& nihilominus eũ ipſi mordere cupiebant. Quid enim aliud eſt inuidioſis reprehenſionibus aliũ perſequi, quàm ipſius vitã mordere ipſum detractione diſcerpere & comedere? Vnde Apoſtolus: Si inuicem,inquit, mordetis & comeditis,videte ne ab inuicem conſumamini. *Chriſtum qui paſcebant.* *Gal. 5.*

Sanè Phariſæi aliquando Chriſtũ mordebant,aliquando autem comedebant. Mordebant quidem, dum in aliquo laudabant & in aliquo blaſphemabant,vti cùm dicebant:De bono opere non lapidamus te , ſed de blaſphemia.Ecce vt in eo opera bona prædicabãt, & ſimul ipſum blaſphemiæ inſimulabant. *Ioan. 8.*

Comedebant autem dominum , quando eum ex toto quaſi peccatorem damnabant.Verbi gratia,cum dicebant quod iam dictum eſt:Non eſt hic homo à Deo,qui ſabbatum non cuſtodit.Et iterum : Nos ſcimus,inquiunt,quia hic homo peccator eſt. Et iterum : Ecce homo vorax & potator vini publicanorum & peccatorum amicus. *Ioan. 9.* *Ibidem.* *Mat. 11.*

Ipſi,inquit,obſeruabant eum.Proprium eſt inuidorum alios inſidioſe obſeruare , ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Obſeruat peccator iuſtum , & quærit mortificare eum. Obſeruat vtique,vt ipſius bona detractione contaminet, mala autem publicet & diuulget.Malis enim aliorum hilareſcit & paſcitur, bonis contabeſcit & cruciatur. Et vt ait quidam : Víxque tenet lachrymas , quia nil lachrymabile cernit. *Mos inuidorum.*

Et iterum:Riſus omnis abeſt niſi quem fecére dolores. Scarabei nutriuntur ſtercoribus , inuidi aliorum infortuniis paſcuntur. Sed iam vide in quo iſti obſeruatores Chriſto domino inſidiantur.

Sequitur enim:

Et ecce homo hydropicus erat ante illum.

D

Creditur dolo Phariſæorũ factum,vt eſſe illic hydropicus iſte,& explorare volebant num languidũ eo die curaret,néne.Et ſi quidẽ curaret,dicturi erãt tam legis quàm ſabbati violatorẽ.Quòd ſi eum curare nollet, vel de impotentia (vt dictum eſt) vel de clementia ipſum criminarentur.Ecce,inquit,homo hydropicus erat ante illum.

Hydropis morbus ab aquoſo humore vocabulum trahit. Græcè enim hydor, aqua vocatur. Eſt autem humor ſubcutaneus de vitio veſicę natus,cũ inflatione turgente *Hydropicus.* *Beda.*

& anhelitu fœtidó. Propriúmq; eſt hidropici quanto magis abundat humore nociuo, tanto amplius ſitire.

Erat, inquit, ante illum. Non petebat verbo ſanitatem cuius languor manifeſtus remedium efflagitabat. Vel certè ſecundũ Cyrillum, metu Phariſęorum propter ſabbatum remedia non poſtulabat, ſed ſolum aſtabat, vt ex aſpectu miſertus eius ſanaret eũ. Sed iam attende quemadmodum & quàm rationabiliter dominus confutauerit inſidiantes.

Sequitur enim:

Et reſpondens Ieſus, dixit ad legiſperitos, & Phariſæos: Si licet ſabbato curare? At illi tacuerunt.

E Hic ponitur tertium ſuperioris diſtinctiunculæ membrum, quod erat inſidiãtium confutatio. Facilè erat ei qui Dei virtus & Dei ſapientia eſt, harum vulpiũ malignam aſtutiam deprehendere, deprehenſámque vitare Nam fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum. Dicit itaque Euang. Et reſpondens Ieſus.

Prou. 1.

Beda. *Ad cogitationes reſpondet Chriſtus.*

Quum nullius interrogatio præceſſerit, quid ſibi vult ꝙ reſpondiſſe legiſperitis & Phariſæis dicitur? Sed quòd dicitur reſpondiſſe Ieſus, ad hoc reſpicit quod pręmiſſum eſt Et ipſi obſeruabant eum. Dominus enim ſcit cogitationes hominum. Ergo inſidiantium reſpondit cogitationibus quas videbat. Vt autem efficatius eos confutet, & ipſos interrogat dicens: Si licet ſabbato curare? In qua ſua interrogatione (vt dicit Theoph.) deridet eos ſicut amentes. Deo enim benedicente ſabbatum, ipſi prohibent in eo bona operari. Dies autem quæ bonorum operationem non admittit, maledicta eſt.

Beda. *Phariſæi interrogati cur tacent.*

At illi tacuerunt. Meritò interrogati tacent qui contra ſe dictum quicquid dixerint vidẽt Nam ſi licet ſabbato curare, quare Saluatorẽ an curet obſeruãt? ſi non licet, quare ipſi ſabbato pecora curãt? Hic enim fuit mos Phariſæorum, vt vel turpiter ſilerẽt, vt hic, vel Chriſti verba impie irriderent, ſicut hic Euangeliſta inſequentibus dicit: Audiebant hæc omnia Phariſęi qui erant auari, & deridebãt eum: vel certè verba domini iniquè & prauè interpretabãtur, prout apud Ioannẽ patet Chriſto enim perhibente teſtimonium veritati & dicente, Antequam Abraham fieret ego ſum, & illud: Ego & pater vnum ſumus, currebãt ad lapides

Luc 16.

Ioan. 8.

ad lapides. Similiter & illud quod dixit de templo ſui corporis per eos morte ſoluendo, & in triduo ſuſcitando, ad blaſphemiæ calumniam detorquebant. *Ioan. 2.*

Itaq; dominus neglectis inſidiis Iudeorum noluit miſericordiæ ſuæ magnum & preclarum opus intermittere, quin & hunc ſicut & alios cōplurimos languidos diuinitatis ſuæ potentia curaret, vt inſequentibus patebit.

¶Circa ſecundum principale dicitur.

Ipſe vero apprehenſum ſanauit eum, ac dimiſit.

Vbi deſcribitur hidropici languentis virtuoſa curatio V- F bi etiam tam opere quàm ratione oſtendit quòd ſabbato curare liceret.

Itaq; Dominus languidi huius deſiderium noſcens, non quærit ab eo ſi vellet ſanus fieri, ſed nec ab ipſo hydropico vel alio quouis rogatus, ſed ex ſola ſua miſericordia vltroneus ipſum mox ſanauit. Ipſe, inquit, apprehenſum, manu videlicet ſuæ diuine virtutis, ſanauit eum ſuæ ſacratiſſimæ carnis attactu: ac dimiſit, in ſignū perfectæ ſanitatis, vt qui ante morbo grauabatur, iam liber factus & expeditus quò vellet abiret.

Et bene dicit, ſanauit eum & dimiſit, quia nihil vel mercedis vel ſeruituris ab eo exegit, operis ſui exemplo doctrinam cōfirmans qua futuris in eccleſia myſteriorum ſuorum diſpenſatoribus ait: Gratis accepiſtis, gratis date. Fecerat itidem longe ante à Deo inſpiratus Heliſæus propheta, quum Naaman Syrum à lepra mundatum nulla mercede ad eo recepta etiam quum offeretur, & ipſe liberum abire permiſit. Porrò in opere curationis huius hydropici non hoc proſpexit dominus ne ſcandalizarat Phariſæos, ſed vt remediis benefaciat egenti. Docet enim nos quum magna reſultat vtilitas, non curare ſi ſtulti ſcandalizentur. *Sanatum dimiſit. Mat. 10. 4. Reg 5. Theoph. Quorum ſcādalum contemnendum.*

Prouida verò diſpenſatione dominus ante legiſperitos & Phariſæos hydropicum curat & mox contra auaritiam diſputat, vt videlicet per huius corporis ægritudinem in illis exprimeretur ægritudo cordis Deniq; poſt multa diſputationis hortamenta, ſubiunctum eſt: Audiebant autem hæc omnia Phariſæi qui erant auari, & deridebant eum. Hydropicus quippe quo amplius biberit, amplius ſitit Et omnis auarus quaſi ex potu ſitim multiplicat, qui quum ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius anhelat. *Beda.*

G Moraliter ergò per hunc hydropicum non incongruè triplex genus hominum deſignatur, videlicet, auari, luxurioſi, ſuperbi.

Auarus hydropi-

Auarus hydropico ſimilis eſt. Nam (vti dictum eſt) ſicut hydropicus quo amplius corrupto humore diſtenditur, eo ſitit exitialius, ita & de auaro ſcriptũ eſt: Auarus nõ implebitur pecunia. Nã quomodo expleri pecunia cupiditas ſua poſſet, qui quo plus pecuniarũ corraſerit, has eò ſitit immoderatius, vt Chriſti verbum in eo verificetur quo ait: Qui biberit ex aqua hac ſitiet iterum:

Eccl. 5. *Ioan. 4.* *Tantali rabioſa fames.*

Hæc eſt illa apud inferos ſecundum Poëtas Tantali fames ſitiſque rabioſa, cui & poma ante ora naſcuntur, & aquæ vſque ad labra, quúmque aliquid horum voraci auiditate captare conatur, inapprehenſibiliter euaneſcit. Et licet per multa iam ſecula concupitis miſer fruſtratus fuerit atque deceptus, ſemper tamen poma fugientia dentibus, & vaneſcentes aquas labiis inſectatur. Vnde quidam:

Horat. Tantalus à labiis ſitiens fugientia captat
Flumina. quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.

Poteſt equidẽ pecunia arcam replere, non mentem, cui ſolus Deus ſufficit. Vnde ait vir ſanctus: Feciſti nos domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te. Quis enim illius ſitim explere poſſit, cui ſitis ex potu creſcit? Qvúmq; experientia longa didicerit ſe quantumlibet multis iam adcumulatis non poſſe diuitiis ſaturari, quin magis vaniſſimã ſpem ſuam hactenus ſemper fuiſſe deluſam, nec tamen auaritiæ ſtudia intermittit: quid hunc aliud quàm rabiem quandam pati dixeris? Itaque (vt ait Hieron.) auaro deeſt tam quod habet, quàm quod non habet. Non enim acquiſita reputat, ſed acquirenda. Et quemadmodum ignis appoſitione lignorum amplius accenditur, ſic & iſte, quo pluribus pecuniis ſuæ mentis fornax incenſa fuerit, eo maiora quibus amplius ardeat diuitiarum fomenta depoſcit, nullum vnquam inſanæ cupiditatis modum habiturus, donec per mortem inexplebilis auaritiæ ſuæ ſacens crepuerit, & effuſa rapaci atq; impia anima, ad irrequieta gehennæ incendia & inopiam ſempiternam deſcendat.

Aug. *Mira auaris inſania.* *Simile.* *Sola mors auaritiæ finis.*

Quídni tandem crepet qui tot diuitiis diſtentus, turgidus inflatur? Ecce vere hydropicus, nempe ſitibundus perpetuo, & inflatus.

Hoc

Hoc modo præ cæteris omnibus ſitit,ardet,furit,& diſtenditur(non quidem ſuis pecuniis,ſed alienis)vſurarius, nec ceſſabit donec & ipſe crepet medius. Et quo modo Iudas ſuſpenſus crepuit medius, & viſceribus effuſis vacuo ventre pependit, ſic & iſte ſuis illaqueatus ſtudiis, in crepitu mortis amiſſis omnibus, inanis & vacuus remanebit,nec prius auaritiã q̃ animã ponet.Vnde ſcriptũ eſt: Diuitias quas deuorauit euomet,& de vẽtre illius extrahet eas Deus.Arguit hũc è mũdi ſapiẽtibus quidã,dicẽs: *Vſurarius vt ſuſpenſus crepet medius.*

Sed quò diuitias hæc per tormenta coactas? *Iuuenalis.*
Quum furor haud dubius,quum ſit manifeſta phreneſis,
Vt locuples moriaris egenti viuere fato.
Interea pleno quum turget ſacculus ore,
Creſcit amor nummi,quantum ipſa pecunia creſcit.
Et minus hanc optat quæ non habet.

Si homo gentilis ſuggillauit auaritiam, quanto magis hanc abdicare debet Chriſtianus?Quiſquis enim molem auri argentíque atque terrenæ ſubſtantiæ alis animæ ſuę habet adligatam,ad cœlorum regna euolare non poteſt.

Secundo per hunc hydropicum ſignificari poteſt homo luxurioſus, quòd & ipſe indeſinenter ſitiat carnis ſuæ voluptates.Luxuria enim(vt dicit Hieronymus)inſatiabilis eſt voluptas,& quãto magis capitur,tanto magis vtentibus ſe ſitim creat. Vires in fornicatione deficiũt,& fornicandi deſiderium non quieſcit.Et ſicut vinũ & ebrietas eum qui biberit mentis ſuæ impotem facit, ita fornicatio atque luxuria peruertit ſenſum,animúmque debilitat, & de rationale homine brutum efficit animal. H *Luxurioſus hydropicus. Super Oſee lib. 1.*

Rurſus per hydropicum homo luxuriæ deditus ſignatur, quòd ſicut illius fœtet anhelitus, ita & iſtius fœtent per immũditiam tam verba quàm facta,imò &ipſius opinio. Nec mirum,quum intrinſecus ſit ipſe corruptus. Ex abũdantia autem cordis & os loquitur, & manus & cætera membra operantur.Vſqueadeò fœtebant Deo ſpurciſſimæ libidines Sodomorũ,quòd hos tandem ſubuertit in momento. Proinde quid ſunt aliud huiuſcemodi homines, quàm cadauera fœtida & corrupta? De quibus id quod per Eſaiam dicitur, accipi poteſt: De cadaueribus eorum aſcendit fœtor. *Hydropicus anhelitu fœtens. Mat. 12. Eſa. 34.*

Ad hæc cadauera ſpiritus immundi (vtique corui infernales) volitant,eíſque inſident,& in his paſcuntur. Et quemadmodum cadauera vitantur à columba, ita ſpiritus ſanctus *Cadauerĩ corui inſident, colũba fugit.*

tus ſanctus luxuriæ vitio contaminatos fugit, dicente Do-
Gen. 6. mino: Non permanebit ſpiritus meus in homine quia caro eſt. Et alibi ſcriptum eſt: In maleuolam animam non introibit ſpiritus ſapientiæ, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.

Et quemadmodum coruus diluuij tempore natantibus inſidens cadaueribus ad arcam minimè rediit, ita nec iſti per veram à peccatis reſipiſcentiam (quandiu voluptates ſuppetunt) ad Deum conuertuntur. Vnde per Oſee
Oſee 11. prophetam dicitur: Non dabunt cogitationes ſuas vt reuertantur ad Dominum, quoniam ſpiritus fornicationis
Greg. eſt in medio eorum: Si enim poſſent hic ſemper viuere, ſemper & ſine fine ſuis vellent libidinibus vacare.

E luxuria odiũ Dei. Quomodo enim ad Deum redirent qui Deum oderunt? Luxuria enim inter cætera in homine vitia generat odium Dei. Quo ſcelere quid horridius, quid hominẽ à Deo magis reddat alienum? Peſſima ſanè parens, quæ
Seneca. tam exitialem fœtum producit. Quis iam tam peſtiferæ prolis non defugiat matrem? Dicebat quidam ſapiens: Si ſcirem deos ignoſcituros, & homines ignoraturos adhuc peccare nollem propter peccati turpitudinem.

I Tertiò per hydropicum etiam ſuperbus ſignificatur;
Superbus hydropicus. cò quòd & ipſe hydropici in morem inflatus ſit & diſtentus, non quidem humore aqueo, ſed vẽto vanitatis. Quis enim neſciat ſuperbos quaſi vento diſtentos? Et vtique in malum ſuum, & in cruciatus & cordis anguſtias magnas. Ait quidam:

Deſine grande loqui, frangit Deus omne ſuperbum,
Alta cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.

Et ſicut acerbo dolore cruciantur qui ventos viſceribus gerunt incluſos (vt in iis patet qui colica paſſione laborant) ita proculdubio ſuperbi qui vanitate ſua quaſi vento
Rom. 2. tument, & ipſi mente irrequietiſſimi ſunt. Obſidant enim
Prou. 13. eorum animos ira & indignatio, tribulatio & anguſtia, illo atteſtante qui ait: Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt. Horum tumor omnis in morte cadit. Siquidem mortis aculeo puncti, omnem vnà cum anima ſuperbiæ ventũ efflant. Vnde ait quidam:

Vidi ego veſicam modico turgeſcere flatu,
Quæ piſis ſonuit quatuor impoſitis.
Hanc puer vnus acu pupugit, diſploſa repente
Vias & abſque ſono flaccida demutuit.

Aiunt

Aiunt qui mortis aculeo puncti à ſuperbiæ tumore vel ſero detumuerũt: Quid nobis profuit ſuperbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Ea omnia fuiſſe vana, verè ſed ſero confitentur, quum mox ſubiungunt: Tranſierunt omnia velut vmbra. Sed quid magis vanum quàm vmbra quæ nihil eſt? Felices ſi hoc ante voluiſſent intelligere, quod poſtmodum in perpetuum fruſtra deplangunt. *Sap. 2.*

Sed iam ad literam ſacræ lectionis eſt redeundum. Vbi conſequenter declarat Dominus quòd licet ſabbato curare. Quum enim iam ante noluiſſent quicquam reſpondere Phariſæi, ipſe nunc quæſtionem proponit.

Et reſpondens ad illos dixit: Cuius veſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die ſabbati?

Sic obſeruatores ſuos Phariſæos conuincit, & eoſdem etiam auaritiæ condemnet. Si vos, inquit, in ſabbato bouem, aut aſinum, aut aliud quodlibet animal in puteum decidens eripere feſtinatis, non animali ſed auaritię veſtrę conſulentes, quanto magis hominem (qui multo melior eſt pecore) ego liberare debeo? *Beda.*

Conuenienter autẽ hydropicum animali quod in puteum decidit comparauit, humore enim laborat. Sicut & illam mulierem quam decem & octo annis alligatam dixerat, & ab eadem alligatione ſoluebat, comparauit iumento quod ſoluitur vt ad aquam ducatur. Itaque competente exemplo quæſtionem ſoluit, oſtendens eos ſoluere ſabbatum in opere cupiditatis, qui id eum violare arguunt in opere charitatis. Vnde ſubditur: *Congrua aſsimilatio.* *Luc. 13.*

Et non poterant ad hæc reſpondere illi.

Splendidiſſima nanque luce veritatis omnes ſuæ falſitatis tenebras videbant euaneſcere. Nec mirum quicquam videri debet ſi æterna Dei ſapientia illorum vicit ſtoliditatem & ignaram prudentiam. Quando etiam in Stephano non potuerunt contradicere ſapientiæ & ſpiritui qui loquebatur. K *Act. 7.*

Errabant itaque inuidia cæci qui Deum & ſabbati dominum (quem cognoſcere poterant ſi voluiſſent) de opere non humano ſed diuino, de opere tantæ pietatis, arguere præſumebant. Vnde & apud Ioannem ſcriptum eſt:

Propterea perſequebantur Iudæi Ieſum, quia hoc faciebat in ſabbato. Sanauerat enim in ſabbato languidum. Ieſus autem reſpondit eis:

Pater meus vſque modo operatur & ego operor. Breuis ſentẽtia, qua & perſecutores ſuos in ius vocabat. Audite Iudæi, alioqui audiant cœlum & terra. Dicitis hunc hominem à Deo non eſſe qui ſabbatum non cuſtodit, quamobrẽ & interficere quæritis, adeò cæci, adeò rationis expertes, vt huiuſmodi opus, opus ſalutis & requiei, maniſeſtum opus ſolius diuinæ virtutis, pro transgreſſione ſabbati reputatis. Ipſe autem ſuo iure, & ſecundũ ſuos natales, ſe defendit, dicens: Pater meus vſque modo operatur & ego operor.

Vt Deus in ſabbato operatur. Negare non poteſtis quin pater eius cœleſtis vſque modo etiam in ſabbatis veſtris operatur, oriri faciens ſolem ſuum ſuper bonos & malos, & pluens ſuper iuſtos & iniuſtos. Nónne cunctis diebus nullis feſtiuitatibus exceptis, occidit & viuere facit, percutit & ſanat, & quacunque die apprehenderit hominem dignum morte, quacunque die peccator in manus eius inciderit non eſt ſabbatũ quod illum poſſit de manu eius eruere.

Iudæorum calumnia in ipſos retorta. Sed nec à ſubſtituendis animalium fœtibus, vel nutriẽdis terræ fructibus non magis ſabbato quieſcit quàm prima ſabbati vel ſecunda. Sed nec otioſus ſedet in ſabbato cœleſtis pater, dum vos crudele homicidium contra eius filium pertractatis in ſabbato, vt nõ vos de libro ſuo deleat, imò peccatum veſtrum ſtilo ferreo in vngue adamantino ſcribat forti opere, & profunda ſcriptura, quàm in ſempiternum nemo deleat?

Palam eſt ergo, inquit, quia pater meus cœleſtis, vſque modo operatur, & quòd non ita requieuerit die ſeptimo ab omni opere, vt cuncta quæ creauit deſinat magis ſabbato quàm alia die gubernare. Et ego, inquit, operor. Quid enim? Nónne & vos tandem odio filij ſui patrem quoque condemnabitis & perſequimini, quia non vacat ab operibus vitæ veſtræ neceſſariis, vel à gubernatione totius mũdi in die ſabbati? Et quum filius non ſit minus liber quàm pater, quum ſit eiuſdem naturæ Deus cum patre eiuſdémque ſubſtantiæ, cur non etiam ſabbati dominus ſit ipſe filius hominis? Igitur & ego, inquit, operor in ſabbato, quoniam nec minus liber, nec minus ſum legitimus patre meo. *Mat. 12.*

His

His omnibus non obſtantibus, adhuc Dei filium ob- L.
ſeruatis ſi languidũ audeat curare in ſabbato,parati mox *Ioan.9.*
dicere ſi curauerit. Non eſt hic homo à Deo qui ſabbatũ *Iudæis in-*
non cuſtodit.O ſerui peccati ambulantes in equis ſuper- *ſultatur.*
biæ liberóſque pedites, imò Dominum omnis libertatis
& vnicum liberatorem eorum qui ſeruituti vitioſæ ſunt
aſtricti, ore mendaci iudicantes,facitote vos in prima vel
ſecunda ſabbati opus huic ſimile. Sed nec vos nec quiſ-
quam veſtri ſimilis ſeruus peccati,hoc facere poteſtis.

Igitur hydropicum ſôlo nutu ſanare ſeruile opus non
eſt. Porrò lex ſcripta de ſabbato, non qualecunque o-
pus, ſed opus, inquit, ſeruile nõ facietis in eo. Quid igi- *Leuit.23.*
tur ſerui peccati iudicare audetis opus libertatis? Supe-
riora ab inferioribus iudicari fas non eſt. Non enim opus
Dei æquè vt opus ſeruile dierum vel hominum lege
conſtringitur.

Omne nanque opus trifariam diuiditur.Eſt enim opus *Opus tri-*
dei,cuius fructus vita æterna.Eſt & opus peccati,cuius fi- *plex.*
nis mors.Et eſt opus mercenarij, cuius retributio quoti-
dianum ſtipendium eſt. Opus peccati & opus mercena-
rij, recte vtrunque ſeruile opus dicitur. Opus mercena-
rij,die ſacrato(quale tunc erat ſabbatum, nunc autẽ pri-
ma ſabbati, propter Domini reſurrectionem) non licet
fieri.Opus autem peccati nunquam debet fieri.

Porrò opus huic contrarium,id eſt,opus Dei,nullo vn-
quam die debet omitti.Scriptũ eſt enim:Beati qui cuſto-
diunt iudiciũ & faciunt iuſtitiam in omni tempore.Quòd
autem ab opere mercenarij ceſſandũ erat ſtatutis diebus,
non magis propter aliquod magnum ſacramẽtum, quàm
propter ſerui vel ancillæ refrigerium fuit,dicẽte Domino
per Moſen:Sex diebus operaberis,ſeptimo die ceſſabis,vt *Exo.23.*
requieſcat bos & aſinus tuus,vt refrigeretur filius ancillæ
tuæ & aduena. Quúmque ab hoc opere ceſſatur,ab ope-
re dei vacare nullatenus conceditur, quia videlicet nec
ſabbato(ſi ritè perſpicias,ab opere ſuo vacauit Deus. Sic
enim ſcriptum eſt:Compleuítque Deus die ſeptimo opus *Gen.2.*
ſuum quod fecerat. Quid eſt autem dei filio hominem
ad mortem languentem curare, niſi opus quodammodo
imperfectum complere,vel reſtaurare caducum?

Quòd autem otium ſabbati in venerationem domini- M
cæ die eſt tranſlatum, plures ob cauſas factum eſt, qua- *Cur ſab-*
rum tamen omniũ præcipua eſt ipſa Domini reſurrectio, *batũ in do*
ſiquidem

quàm aliis diebus in peccata grauia, vt ſunt homicidia & offenſiones Dei & hominum, præcipitantur.

Tertia quæ eos manet pœna ſi non egerint pœnitentiam, eſt pœna æterna, in qua nunquam illis requies dabitur, quia ſabbatum, id eſt, requiem Domini, contempſerũt, Dominum audire recuſantes, qui dicit: Quieſcite agere peruerſe. Similes ſunt illi, qui ſabbato ligna colligens, Domino præcipiente lapidibus obruitur Et quidem ij qui dies ſacros peccando violant, quid aliud faciunt quàm qui propriis quibus cremandi ſunt incendiis fomenta conquirunt? Quæ enim ſunt alia quibus gehenna ignis nutritur fomenta, quàm opera mala? Sed de his iam ſatis. *Eſa 1.*

HOMILIA ALTERA.

Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos. Lucæ 14.

In hac Euangelicæ lectionis parte traditur à Saluatore ad humilitatis virtutem vtilis informatio. Vbi primo appetentia loci ſuperioris arcetur. Secundò, locus nouiſſimus eligi præcipitur, ibi: Sed quum vocatus fueris. Tertiò vtriuſque horum ratio aſſignatur, ibi: Quia omnis qui ſe exaltat humiliabitur.

Circa primum aduerte, quemadmodum ea quæ hic à Saluatore dicuntur, cõnectantur ad ſuperiora. Nam quum cerneret Dominus legiſperitos & phariſæos ad propoſitam quæſtionem reſpondere non poſſe, nec tamen à malitia & inuidia ceſſare ad eorum qui inuitati erant exhortationem ſermonem conuertit, Attendebat enim eos improbo ſtudio primos accubitus adfectare. Nec tamen illos tantum, ſed & nos quid vitare debeamus inſtruxit. Ad indebitos enim honores proſilire, indicat temerarium eſſe & vituperio dignum. Ait ergo. O

Quum inuitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco.

Hæc admonitio Saluatoris ad literam intellecta, ſalutiferum cunctis præbet documentum, humilitatis virtutem præcipuè commendans. Et quidem aperta eſt hæc admonitio Saluatoris, docens humilitatem non ſolum *Beda.*

apud

apud Deum, ſed etiam apud homines eſſe laudabilem. Sed quoniam & hanc Euangeliſta non fruſtra parabolam vocat, breuiter intuendum eſt quid etiam myſticè ſignet.

Chriſti & Eccleſiæ nuptiæ. Nuptias appellari Chriſti & Eccleſiæ coniunctionem multis ſcripturæ patet teſtimoniis. E quibus vnum eſt: *Mar. 2.* Nunquid poſſunt filij nuptiarum quandiu ſponſus cum illis eſt ieiunare? Item aliud: Simile factum eſt regnum *Mat. 22.* cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo, & miſit *Gregor. Hom. 38.* ſeruos ſuos vocare inuitatos ad nuptias. Tunc enim Deus pater fecit nuptias ſuo vnigenito filio, quando diuinam naturam humanæ ſociauit in vno ſuppoſito, & Deum ante ſecula fieri voluit hominem in fine ſeculorum.

Itaque in incarnatione verbi per quod facta ſunt omnia, matrimonium quoddam per indiuiſibilem diuinæ & humanæ naturæ coniunctionem factum eſt. Quod etiam *Ioan. 3.* Ioannes teſtimonio ſuo confirmat, dicens: Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. Manifeſtum eſt autem hoc ipſum de Chriſto & eccleſia dixiſſe. Nec aliunde quàm ex hoc matrimonio naſci poſſunt hæredes regni, dicente ipſomet *Ioan. 3.* ſponſo: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

Huius cœleſtis ſponſi thalamus, vterus ſacroſanctæ & intactæ virginis fuit, vbi ſuam diuinitatem noſtræ humanitati dignanter in vnitate perſonæ copulauit, vt dictum eſt. *Inuitati ad nuptias.* Ad has nuptias inuitati ſunt quicunque titulo Chriſtianiſmi ſunt inſigniti. Has ergo nuptias quiſquis inuitatus adierit, id eſt, eccleſiæ membris ſe fidei gratia coniunxerit, non diſcumbat in primo loco, hoc eſt, non ſe de meritis gloriando quaſi cæteris ſublimior *Beda.* extollat. Studeat autem iuxta alterius loci parabolam veſte nuptiali veſtitus, hoc eſt, virtutum decore coruſcus apparere, ſed ipſarum habitum virtutum loco deuotæ humilitatis adornet, id eſt, vt cæteris omnibus ſeſe ſua æſtimatione poſtponens, de ſemetipſo humilia ſentiat. Porrò cauſſam huiuſce monitionis ſubdit, dicens:

Ne fortè honoratior te ſit inuitatus ab eo, & veniens qui te & illum vocauit, dicat tibi: Da huic locum, & tunc incipias cum rubore nouiſſimum locum tenere.

Hac

Hac parabola palàm nos docet Saluator, vt ab ambitione quorumcunque huius ſeculi faſtuum & honorum, & ambitione vel vſurpatione cuiuſlibet loci ſuperioris abſtineamus. Nam hac de cauſſa Dominum hæc dixiſſe videtur per hoc quod in pręcedentibus dicitur, intendens quomodo primos accubitus eligerent. Dominus enim videns Phariſæorum & legiſperitorum inſolentiam, & quàm improbè ad prima ſeſe loca ingererent tam in ſynagogis, prout eis apud Matthæum exprobrat, quàm conuiuiis, vt hic patet, doctrinam eis neceſſariæ propoſuit humilitatis. P *Mat. 23.*

Talia enim fuerunt vel prandia Domini vel cœnæ, vt magis in vtilitatem animarum, quàm in ventris ſatietatem proficerent. Et qui iam antè docuerat licitum eſſe etiam ſabbato beneficiũ curationis conferre languẽtibus, hydropico ſanato, nũc etiam ipſis phariſæis tetro & abominabili arrogantiæ & ambitionis malo laborantibus, humilitatis doctrina ſalutari mederi nititur. *Conuiuia Christi qualia.*

Qui enim cum rubore nouiſſimum locum tenere tandem cogitur, nequaquam obtinuit quod concupiuit, ſed magis ambiti honoris repulſam paſſus, nil niſi ignominiam acquiſiuit. Exemplo eſt vel lucifer ille, qui dixit in ſemetipſo: Super aſtra Dei exaltabo ſolium meũ. Sedebo in monte teſtamenti, ſimilis ero altiſſimo. Qui cũ ignominia ſempiterna è cœlo lapſus, ad inferna detractus eſt. Ad hæc, quiſquis locũ ſublimẽ indignus occupat, nec ſecurus eſt in ipſo nec ſtabilis, plerũque enim inde eiicitur meliore ſubrogato, ac ſi ei diceretur: Da huic locum. *Eſa. 14.*

Circa ſecundum principale dicitur:

Sed quum vocatus fueris, vade, recumbe in nouiſſimo loco, vt quum venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, aſcende ſuperius.

Hic nouiſſimus locus eligi præcipitur. Vbi modeſtiam ambitioni contrariam nobis commendat, ita vt non modò prohibeat ambire primatum, ſed etiam vltima venari doceat. Sed quum vocatus fueris, inquit, videlicet in eccleſiæ ſanctæ ſocietatem: recumbe in nouiſſimo loco, de temetipſo humilia ſentiendo & ſi fortè ſis excelſior dignitate, vel nobilitate originis, audi dicentem: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Q *Eccleſ. 3.*

Noli

De ſeſe humiliter ſentiendũ. Noli ergo de tuis vel meritis, vel virtutibus, vel opibus, vel loco, vel dignitate gloriari, ſed omnes te ſuperiores, minimum omnium inferiorémque te puta. Nam tanto pretioſior eris in oculis Dei, quanto deſpectior fueris in propriis. Ait Pſalmiſta: Humiliatus ſum vſquequaquè Domine, viuifica me ſecundum verbum tuum: manifeſtè ſignificans, ita ſe à Domino poſſe viuificari, ſi de ſuis ipſe virtutibus humilia ſentiret.

Vbi quoque docemur honore inuicem præuenire, ita vt ne quis ſemetipſum præ aliis obſeruandum putet & *Phil. 2.* venerandum, ſed magis vt docet Apoſtolus, in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes, non quæ ſua ſunt ſinguli conſyderantes, ſed & ea quæ aliorum. Idem Apo- *1.Cor.15* ſtolus in nouiſſimo loco recubuit, quando ait: Ego autẽ ſum minimus apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari apoſtolus, quoniam perſequutus ſum Eccleſiam Dei.

Sed modo diuerſum prorſus in cõuiuiis, in comitiis, in nuptiis, & cæteris hominũ conuentibus agitur, vbi quiſque minimus eſſe recuſat. imò qui verè paruus vel minimus eſt pro maximo cupit haberi. Humilitatem nemo ſectatur, omnes honorem quærũt & gloriã vẽto vaniorem.

Vt cùm venerit, inquit, qui te inuitauit dicat tibi: Amice, aſcende ſuperius. Veniens Dominus quem humilem inuenerit, amici nomine beatificans, ſuperius aſcendere *Mat. 18.* præcipiet. Quicunque enim humiliauerit ſe ſicut paruulus, hic eſt maior in regno cœlorum.

Vt humiles exaltandi. Poteſt autem intelligi vt hæc Domini ſententia etiam in hac vita compleatur, vt is qui in nouiſſimo loco recũbens inuenitur, veniente domino ſublimetur. Quotidie enim Dominus ſuas nuptias intrat, quotidie mores, ſedes, habitus conuiuantium diiudicat, & ſuperbos deſpiciens humilibus ſæpe tanta ſui ſpiritus munera præſtat, vt eos meritò ſimul diſcumbentium (hoc eſt, in fide quieſcentiũ) cætus, concordi admiratione glorificet, ſtupénſque in authoris ſui laudationem prorumpat, dicens: Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.

Quin etiam ad iudicium Dominus tandem veniens quemcunque inuenerit humilem glorificabit, atque ab infimis vbi ſeſe conſtituerat iubebit ad ſuperiora cõſcen- *1.Pet.5* dere. Itaque humiliamini ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore viſitationis. Vnde & bene ſubditur:

Tunc

Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus.

Pulchrè dicit,tunc erit tibi gloria,ne nunc quęrere incipias quòd tibi ſeruatur in fine, quia ſicut Salomon ait: Hæreditas ad quam feſtinatur in principio, in nouiſſimis benedictione carebit. Tunc,inquit,erit tibi gloria,ne videlicet ſi quid boni agimus laudem ab hominibus in pręſenti requiramus. Quiſquis enim gloria vitæ præſentis fuerit delectatus, & ſummam gloriæ quæ in futuro dabitur in præſenti ſibi vendicare voluerit, ille abſque dubio vera & ſempiterna gloria quæ electis per humilitatem ad ſupernam patriam tendentibus parata eſt, ſine fine carebit. Cuius cauſam ſubiunxit,dicens:

Beda. *Prou.20.* *Gloriam nunc non eſſe quærendam.*

¶Circa tertium principale dicitur:

Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur.

R Hic ponitur vtriuſque (id eſt,tam humiliationis in futuro quàm exaltationis)cauſa ſeu ratio.Sed dicat aliquis: Non mox omnis qui ſe coram hominibus exaltat humiliabitur,aut qui ſe in conſpectu hominum humiliat,exaltabitur ab eis.

Sed econtrario nonnunquam qui ſe vel in apice dignitatis vel in alia qualibet acquirenda gloria ſubleuat, vſque in finem exaltari nõ ceſſat.Similiter & humilis quilibet ac verecundus,in ſua qua contentus eſt vſque ad vitæ terminum mediocritate perſeuerat.Et ideo iuxta veritatis ſententiam, omnis qui ſe vanè de ſuis meritis alleuat,à Domino humiliabitur,& qui proinde ſe in benefactis humiliat,ab eo exaltabitur. Itaque & ſi quod in hac ſententia ſua Dominus loquutus eſt in præſenti vita non fuerit impletum, reſtat ſine dubio vt in futuro compleatur.Tunc videlicet quando omnes impij & ſuperbi in inferno cũ diabolo & omnibus ſibi adhærentibus humiliabũtur,audientes à Domino:Ite in ignem æternum. Iuſti autem & humiles exaltabuntur, digni qui tunc audiant ſibi dici à Domino:Venite benedicti patris mei,percipite regnum,quod vobis paratum eſt ab origine mundi.

Chriſti ſententia in futuro cõplenda. *Mat 25.*

Illic igitur exaltabuntur qui ſe in hac vita verè humiliauerint.Eſt enim qui nequiter ſe humiliat,interiora autẽ eius plena ſunt dolo.Quales non pauci reperiũtur,qui

Humilitas ſimulata. *Eccleſ.19*

vt cõcupitas promotiones aſſequãtur,quam non habent ſimulãt & mentiũtur modeſtiã & humilitatem, intus autem immoderatis cupiditatibus amplectũtur vanitatem.

Humilitas vera in.4 S Porrò vera cordis humilitas in quatuor conſyſtit, quæ ſunt:Spernere mũdum. Spernere nullum. Spernere ſeſe. Spernere ſe ſperni. Hæc enim mentita humilitas aſſequi nequaquam poteſt. Non enim hypocrita mundum ſpernit, ſed diligit, ſpernit autem vniuerſos, iuxta quod vnus eorum ait:Non ſum ſicut cæteri homines,raptores,iniuſti,adulteri.Seſe autem quomodo poſſet ſpernere, qui apud ſe tumens arrogãtia,omnibus ſe præfert? Qui autem ſe ab omnibus honorari dignum cenſet,quî fieri poſſet vt ſe ſperni non ferat ægerrime?

Iſte ergo & ſi humilitatem ſimulet,non tamen nouiſſimum locum eligit, ſed primũ, dignus vtique qui à Deo humilietur.Nam omnis qui de ſe grandia ſentiẽdo ſe exaltat, humiliabitur, id eſt, pro nihilo reputabitur ante Deum. Sed & qui ſe apud ſemetipſum humiliat, apud Deum pro magno reputatus, exaltabitur, amicus enim vocatur, quia humilis eſt. Quis autem Dei amicos eſſe magnos ignoret? Itaque audire meretur à Domino: Amice (quippe qui & amaris & amas) aſcende ſuperius,in præſenti.ſ.vita de virtute in virtutem ad maius meritum, & nihilominus ad maius præmium in futuro. Qui enim (vt ait Apoſtolus) bene miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirent. Nam qui humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos ſuos,ipſe ſaluabitur.

Humiles vt amici vocantur. *1.Tim.3.* *Iob.22.*

1.Reg. 16. Dauid inter fratres ſuos minimus,electione diuina vnctus eſt in regem Iſrael. Sed inter hæc elucet exemplum humilitatis electæ virginis genitricis Chriſti, quæ quum ſe ex omnibus vnam in Dei matrem electam audiret ab angelo,non niſi ancillam ſe computauit,dicens:Ecce ancilla Domini,fiat mihi ſecundum verbum tuum. Et rurſum:Reſpexit,inqnit,humilitatem ancillæ ſuæ. *Luc.1.*

Humilitatẽ enim in omnibus amat Dominus,nec quẽquã recipit ſine ea, nimirũ quũ ianua ſit qua ſola ingredi cœlũ quiſquã poſſit. Et quoniã hæc ipſa ianua arcta eſt, inflati & ſuperbi per hanc intrare non poterunt. Quã ob rẽ monet Apoſtolus,dicens:Obſecro vos fratres ego vinctus in Domino,vt dignè ambuletis vocatione qua vocati eſtis in omni humilitate. Sciẽtes quoniã ſicut ſuperbũ ſequitur humilitas,ita & humilẽ ſpiritu ſuſcipiet gloria. *Eph.4.* *Prou.29.*

DOMI-

DOMINICA DECIMAOCTAVA POST PENTECOSTEN.

ACCESSERVNT *ad Ieſum Phariſæi, & interrogauit eum vnus ex eis legiſdoctor tentans eum. Matth. 22.*

Lectio præſens in tres partes diuiditur. In prima quæritur quod ſit maximum mandatum diuinæ legis. In ſecunda oſtenditur quod Dei amore nihil eſt præſtantius, ibi: Et ait illis IESVS In tertia docemur quomodo dominus noſter IESVS CHRISTVS non tantum homo eſt, ſed etiam Deus, ibi: Congregatis autem Phariſæis.

Circa primum tria ſacer Euangeliſta deſcribit. Primum eſt, Phariſæorum ad Chriſtum acceſſio. Secundum eſt, vnius eorum Chriſtum tentantis peruerſa intentio, ibi: Et interrogauit eum. Tertium eſt, Chriſtum tentantis interrogatio, ibi: Magiſter quod eſt. A

Circa primum aduertendum eſt ea quæ lectione comprehenſa ſunt, paucis ante Domini paſſionem diebus contigiſſe, cùm iam animo obfirmato Iudæi quærerent Chriſtum interficere. Quum ergo iam Saducæis reſurrectionem mortuorum diffitentibus ſilentium impoſuiſſet, & hoc cognitum eſſet Phariſęis qui de mortuorum reſurrectione à Saducæorum opinione diuerſum ſentiunt (tametſi vtriq; videlicet & Phariſæi & Sadducęi in Chriſti perſequutione concordes eſſent) conuenerunt in vnum, nec dubiè quin aduerſus Dominũ & aduerſus Chriſtum eius. Conuenerunt vt multitudine vincerent, quem ratione ſuperare nõ poterant. A veritate nudos eſſe profeſſi ſunt qui multitudine ſe armauerunt. Dicebant enim apud ſe: Vnus loquatur pro omnibus, & omnes loquamur per vnũ, vt ſi quidem vicerit, omnes videamur victores, ſi autem victus fuerit, vel ſolus videatur confuſus. Acceſſerunt igitur *Chryſ.* *Dolus Phariſæorum.*

ſunt doctores, obmuteſcere quidem quantum ad rem, non autem tacere,& quum etiam vix queunt mutire, adhuc tamen non tacent.

Itaque cum hæreticis diſputare non expedit, iuxta quod per Apoſtolum ad Timotheum dicitur: Noli contendere verbis,ad nihil enim vtile eſt niſi ad ſubuerſionẽ audientium.Non temerè autem hæreticos idem Apoſtolus illis duobus magis Pharaonis adſimilat,dicens: *2.Tim.2.*

Quemadmodum Iannes & Mambres reſtiterũt Moyſi, ita & hi reſiſtunt veritati. Homines corrupti mente, reprobi circa fidem, ſed vltra non proficient, inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit. Horum incorrigibilitatis vel præcipua cauſſa eſt, quòd iudicem ferre recuſant. Quem quum non habeant quid timebunt,vel à cauſſa quomodo cadent quantumuis iniqua? Seipſos enim nequaquam aut iniuſtos in factis, aut in dogmate falſos vnquam iudicabunt. Apoſtoli regulam debebant & attendere & ferre, videlicet vt duobus aut tribus prophetantibus reliqui iudicarent. Quòd ſi hactenus obſeruatum fuiſſet, vtique iamdudum tot erroribus finis fuiſſet impoſitus. *2.Tim 3.* *Hæretici cur incorrigibiles.* *1.Cor.14*

Secundum, videlicet, vnius eorum (nimirum Phariſæorum) Chriſtum tentantis peruerſa præſumptio notatur,quum dicitur: C

Et interrogauit eum vnus ex eis legiſdoctor tentans eum.

In quo oſtenditur inſidiatoris huius CHRISTVM tentantis gemina qua tumebat authoritas, quòd videlicet & Phariſæus vita probatus erat, & legiſdoctor magiſterio honoratus.Interrogauit ergo iſte CHRISTVM, tentans eum. *Chriſtum Iudæi multipliciter tentauerunt.*

Antiquum Iudaicæ perfidiæ argumentum eſt, ex diffidentia tentare Deum. Tentauerunt, inquit, me patres veſtri quadraginta annis.Quorum ergo patres olim Deũ tentauerant,nunc Dei filio tentatione inſidiantur.Quem etiam multis modis tentauerunt. Nam primo quidem tentauerunt ipſius diuinitatem, ſicut ſcriptum eſt:Videamus ſi ſermones illius veri ſint,& tentemus quæ ventura ſunt illi. Si enim eſt verus filius Dei, ſuſcipiet illum. Et in Euangelio:Salua temetipſum,ſi filius Dei es,deſcende de cruce. *Sap 2.* *Mat. 27.*

Tentauerunt etiam ipſius potentiam, iuxta illud: Et
Luc.11. alij tentantes, ſignum de cœlo quærebant ab eo. Sed &
ipſius clementiam tentauerunt, quum videlicet adducunt
Ioan.8. ei mulierem in adulterio deprehenſam, & dicunt: Magiſter, mulier hæc modo deprehenſa eſt in adulterio. Moyſes autē præcepit nobis huiuſmodi lapidare, tu verò quid
Matt.22. dicis? Tentauerunt & eius iuſtitiam, interrogantes ſi li-
Mat.19. ceret cenſum dari Cæſari. Similiter & zelum eius erga legem tentabant, interrogantes: Si licet homini vxorem dimittere.

Iudæi vt filij diaboli.
Mat.4.
Et quis miretur ſi filij diaboli patrem ſuum imitantes, CHRISTVM tentauerunt, quum & hunc antè ipſe tentaſſet in deſerto? Et licet omnes Phariſæi Chriſto imminerent, tamen (rationibus iam dictis) vnus tantum erat quæſtionem propoſiturus. Vbi Chryſoſtomus O Phariſæi qui omnia propter homines cogitatis & facitis, primum quidem venientes cum vno vincendi eſtis per vnum. Putatis tamen quia & ſi vno victo homines non intelligant omnes vos eſſe victos, nunquid non conſcientiæ veſtræ non ſentiunt ſe eſſe confuſas? Leuis eſt ei conſolatio qui in ſeipſo confuſus eſt quòd ab aliis ignoratur. Audiamus ergo Phariſęorum anteſignanum inſidias ſuas Dei filio diſponentem.

Sequitur:

Magiſter, quod eſt mandatum magnum in lege?

D Vbi ponitur tertium, videlicet Chriſtum tentantis interrogatio. Interrogatio ſanè minimè friuola, ſed præclara, ſi nō ex animo maligno eſſet profecta. Iure magiſtrum appellat eum in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei ſunt abſconditi, imò qui eſt ipſa Dei ſapientia. Vnde &
Col.2. ad diſcipulos ſuos loquitur, dicens: Vos vocatis me magi-
Ioan.13. ſter & domine, & bene dicitis, Sum etenim. Verum iſte legiſdoctor magiſtrum vocat cuius non vult eſſe diſcipulus. Simpliciſſimus interrogator, & maligniſſimus inſidiator de magno mandato interrogat, qui nec minimum obſeruat. Ille enim debet interrogare de maiore iuſtitia qui iam minorem impleuit.

Sed dicat aliquis: Qui fieri potuit vt in tam vtili támq; magnifica interrogatione CHRISTVM tentauerit?

Sed

Sed accedit tentans ſi adponat ille aliquid mandato primo,quaſi legem corrigens,vnde occaſionem ſumere poſſet ipſum arguendi. *Theoph.*

Ex hac interrogatione id.quoque eſt aduertendum, quòd dum ille de magno quærit mandato, mandata Dei æqualia non eſſe, ideoque nec mandatorum trãſgreſſiones culpas eſſe æquales.Vnde etiam error Iouiniani confutatur, qui omnia peccata eſſe æqualia putauit. Quem errorem beatus Hieronymus multis ſacræ ſcripturæ teſtimoniis fortiter confutat. Sicut enim boni,non omnes æquè boni ſunt, ita & mali, non omnes æquè mali ſunt, quomodo & ſancti non æqualiter omnes ſancti ſunt,iuxta illud Apoſtoli: Alia claritas ſolis,alia claritas lunæ,& alia claritas ſtellarum. Stella etiã differt à ſtella in claritate,ſic & reſurrectio mortuorũ.Porrò ſi tentanti Phariſæo Dominus nõ reſpondiſſet,cõſequenter æſtimaſſemus non eſſe vnum mandatum alio maius. Quando autẽ reſpondit,neceſſario ſequitur,mandatorum alia magna,mediocria alia,alia etiam eſſe minora. *Mandata æqualia non eſſe.* *Lib. 2.* *1. Cor. 15* *Orig.*

Itaque qui tentantes quæſtionem hanc Domino proponunt, manifeſtum eſt hoc eos intendiſſe, vt ipſum de tranſgreſſione legis conuincerent.Notum eſt enim,præcepta primæ tabulæ maiora eſſe præceptis tabulæ ſecundæ.In prima tabula tria præcepta ſunt,de quibus erat dubium quod illorum eſſet maius.Si ergo interrogatus reſpondiſſet maius omnibus aliis eſſe primum.ſ. Non adorabis deos alienos,obiecturi erant, quia veniens Ieroſolymam paucis ante diebus, diuinos honores à turbis ſuſcepiſſet.Quòd ſi ſecundum præceptum dixiſſet eſſe maius,illud ſcilicet: Non aſſumes nomen Dei tui in vanum, id eſt,nullam creaturam(quę vtique vanitati ſubiecta eſt) Deum appellabis,obieciſſent quoniam Dei filium ſe aſſerebat,quum eſſet homo.Si verò tertium mandatum,de obſeruatione ſabbati maius eſſe omnibus reſpondiſſet, obiecturi itidem erant quòd non ſeruaret ſabbatum. E *Interrogantium intentio.*

Sed & ideo Dominum hac quæſtione pulſabant cæci, vt ipſum conuincerent ignorantiæ. Nam,vt dicit Origenes , diu apud illos hæc quæſtio verſabatur, quibuſdam præferentibus vnũ mandatum,aliis verò aliud.Quãcunque igitur Dominus tenuiſſet opinionẽ, alterius opinionis fautoribus videbatur ignorans.Sed ipſis ignaris diuinitus factũ eſt,vt iſtius quæſtionis ſolutio illi reſeruare-

 tur qui

tur qui quum ſit ipſe legiſlator, ſuorum nouit gradus & ordinem præceptorum. Ipſe enim ſcit cui præcepto nos magis voluit eſſe obligatos, ideóque ſuum eſt eam quam condidit legem interpretari.

Queſtio eſt de mādatorum dignitate. Magnum autem, inquit Chryſ. & minimum mandatū dicimus quantum ad dignitatem mandatorum, non quātum ad vtilitatem. Alioqui vtilitas omnium mādatorum vna eſt, & omnia mandata ita ſibi cohærent, vt alterum ſine altero eſſe non poſſit. Vtputa, ſi interroget te aliquis in ædificatione domorum quæ pars eſt melior, dicis fundamentum. Sed quemadmodum ædificatio non poteſt eſſe niſi fuerit fundamentum, ita nec fundamentum eſſe poteſt, niſi ædificatio cuius fundamentum dicatur. Ergo fundamentum ædificatione dignius eſt, non vtilius. Sicut & caput dignius eſt quàm membra, tamen nec membra ſine capite, nec caput ſine mēbris. Sic digniores ſunt ſacerdotes q̃ populus, nō tamē vtiliores, quia nec populus ſine ſacerdotibus, nec ſacerdotes ſine populo eſſe poſſunt.

Ita & dignius eſt hoc mandatum: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, quàm illud: Non concupiſces. Non occides, tamen vtilitas vna eſt. Nam qui diligit Deum, ille non occidit, aut concupiſcit: qui autem occidit, aut concupiſcit, non diligit Dominū Deū ſuū. Eſſe *Mat. 5.* autē minora mandata dominus manifeſtat, vbi dicit: Qui autem ſoluerit vnū de mandatis iſtis minimis & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum.

F *Amare potius eſſe quàm timere.* Diliges, inquit, potius quàm timebis, quia diligere maius eſt quàm timere. Minoratio enim culturæ Dei habet timorem, perfectio autem dilectionem, dicente Ioanne: Perfecta autem dilectio foras mittit timorem. Quandiu enim homo timet Deum, non diligit. Quum autem dili- *1. Ioan. 4.* gere cœperit, iam non eum tantummodo timet, ſed etiam amplius diligit. Timere enim ſeruorum eſt, diligere filiorum. Timor ſub neceſſitate eſt, dilectio in libertate. Qui in timore ſeruit Deo, pœnam quidem euadit, mercedem autem iuſtitiæ non habet, quia inuitus facit bonum propter timorem.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Ait illi Ieſus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

Hic

Hic oſtenditur quòd Dei amore nihil eſt præſtantius. G
Diliges,inquit,Dominum Deum tuũ ex toto corde tuo. Qua reſpõſione ſic tentatorem iſtũ Dominus reprehendit,vt interrogationis eius ſictam conſciẽtiam ſtatim primo reſponſo percuteret,dicẽs:Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,id eſt,non ſicut tu, qui deuotionem oſtendis in ore,& fraudem meditaris in corde.

Non ergo vult Deus vt timeatur tantum ab hominibus quaſi Dominus,ſed vt diligatur quaſi pater, qui adoptionis ſpiritum donauit hominibus quod etiã patuit ab initio creati hominis. Ait enim: Faciamus hominem ad imaginem noſtram. Similari autem conuenit filiis ad patres ſuos,non etiam ſeruis ad dominos ſuos. *Chryſ.*

Quid eſt diligere Deum ex toto corde,niſi vt cor tuũ non ſit inclinatum ad vllius rei dilectionẽ amplius quàm Dei,nec delecteris quaſi ſpecie mũdi amplius quàm Dei, non in honoribus,non in auro vel argento,non in poſſeſſionibus aut vineis,non in animalibus aut mancipiis,non in ornamentis aut veſtibus, non in filiis aut parentibus aut amicis, ſed hæc omnia exiſtimes tibi eſſe in Deo, vt præ his omnibus ames Deum.Si autem in aliquo horum amor cordis tui fuerit occupatus,iam ex toto corde non amas Deum. Pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem,pro tanta parte minus eſt ad Deum. *Diligere Deum ex toto corde.*

Quid eſt in tota anima diligere Deum? Reſpondetur: H
Id eſt,certiſſimum animum habere in veritate,& firmum eſſe in fide.Verbi gratia:Didiciſti vnum Deum ex quo omnia,& per quem omnia.Si intellectus tuus alicuius doctrinæ ſeductione percuſſus cœperit dubitare de ſubſtantia dei,in tota anima non diligis deum. *Diligere deũ in tota anima.*

Iterum qui putat incantationes aliquid poſſe,aut auguria aliquid intelligere,aut diuinationes aliquid nuntiare, ille non in tota anima diligit deum. Qui omne bonum credit apud deum,& omnia bona credit eſſe deum,& extra deum non credit eſſe bonum,qui omnem virtutem,& omnem ſapientiam,credit eſſe deum, extra deum neque ſapientiam eſſe aliquam credit neque virtutem, qui credit deum omnia facere, & ſine deo nihil poſſe fieri, ille tota anima diligit deum. *Incantationes & auguria vana.*

Quid eſt in tota mente diligere deum?Id eſt,vt omnes ſenſus tui qui pertinent ad mentem,deo vacent. Is itaque deum tota mente diligit,cuius intellectus Deo miniſtrat, *Tota mente diligere Deum.*

cuius ſapientia circa Deum eſt, cuius cogitatio ea quæ ſunt Dei tractat, cuius memoria quę bona ſunt recordatur. Cuius autem intellectus quæ Dei ſunt non intelligit, aut non ſecundum Deum ſapit, aut ſcientia illius vana eſt & ſecularis, aut recordatio illius non eſt bona, aut cogitatio diſplicens deo, ille non tota mente diligit deũ. Hæc poſt Chryſoſtomum.

I Diligendus autem eſt à nobis Deus cum timore, non quidem ſeruili (vt iam dictum eſt) quem etiam charitas foras mittit, ſed filiali, vt ſemper timeamus ipſius dilectionem offendere, etiam ſi impune peccare poſſemus. Omnis enim amans timet, iuxta quod ait quidam:

Ouid. Res eſt ſoliciti plena timoris amor.

Ratio diligendi Deum. Diliges, inquit, Dominum Deum tuum. Ac ſi dicat: Non modo quia Dominus eſt & deus diliges eum, ſed multo magis quia tuus. Eſt autem tuus creator, tuus gubernator, tuus redemptor, tuus præmiator.

Diligendus quia creator. Itaque primo diligendus eſt, quia creator, & hoc quidem (vti iam dictum eſt) dilectione filiali. Ipſe enim hunc amorem à nobis depoſcens dicit per Prophetam: Si ego *Mala. 1.* pater veſter, vbi amor meus?

Principalius Deus nobis eſt pater qui nos de non entibus ad eſſe produxit, quàm qui nos genuerũt, quum ex ipſo etiam eſſe & generare illi ſuſceperint. Et quidẽ multum illum diligeres, qui amiſſum oculum aut vitam tibi reſtitueret, ergo Deum ama, qui tibi non habenti hæc & alia omnia dedit. Et non ſolum hæc dedit, ſed & multis hominem prærogatiuis cæteris creaturis prætulit. Vnde Pſalmiſta quum dixiſſet: Quid eſt homo quòd memor es eius, addit: Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius.

Bern. Ait vir ſanctus Parũ ne tibi videtur hoc? Cogita qualem te fecit, nempe ſecundum corpus egregiam creaturam, ſecundum animam imagine creatoris inſignem, rationis participem, æternæ beatitudinis capacem. Porrò ambo hæc cohærere ſibi fecit vinculo amicabili, artificio incomprehenſibili, ſine ſpe mutuæ retributionis. Talem ſanè te fecit tuus creator, vt ſuam in te imaginem & ſimilitudinem non amare ipſe non poſſit. Quidni ergo & tu hunc viciſſim ames?

K Secundò diliges Dominũ Deum tuum, quia ipſe tuus *Diligendus deus,* eſt gubernator, nutritor, conſeruator. Naturale eſt homini hominem illũ diligere, qui ei vitæ neceſſaria gratis & benignè

benignè miniſtrat. Dens autem eas quas condidit creaturas tuis vſibus ô homo tuiſque voluit obiectamentis deſeruire. *quia tuus gubernator.*

Diligimus principem qui rempublicam pacificè & vtiliter moderatur, multo magis ergo diligere Deum tenemur qui mundi machinam ad commoditates humani generis per ſuccedentium ſibi vices temporum quàm optimè diſponit. Tametſi interdum ad cohibenda vel plectẽda hominum peccata, ea quæ nobis inimica videntur (nẽpe famem, peſtem, bella) ipſo permittẽte ſentiamus. Quæ tamen omnia piis conuertit ad ſalutem. Scimus, inquit Apoſtolus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. *Rom. 8.*

Tertiò diliges Dominum Deum tuum, quia ipſe tuus eſt redemptor. Si quis enim captus à Barbaris in vincula coniectus eſſet vel damnatus ad mortem, vtique diligeret illum qui pro ſe intercederet ſed amplius diligeret hunc qui inſuper illi mitteret qui liberaret. Maximè verò diligendus eſſet, qui etiam per ſemetipſum gratis ad ipſum accederet. Sed exceſſiuæ dignationis eſſet & charitatis, ſi ſe etiam vel ſeruituti vel morti traderet pro captiuo. Propter duo prima, id eſt, creationem & gubernationem, etiam ethnici & pagani tenentur Deum pluſquã ſeipſos diligere, qui totum quod habent bonum, ab illo habent. Ait homo ſanctus. *Quia tuus eſt redemptor.* *Bernar.*

Quantum dilectionis debeo ego deo meo, quem noui non ſolum vitæ meæ gratuitum largitorem, largiſſimum adminiſtratorem, pium conſolatorem, ſolicitum gubernatorem, ſed inſuper etiam copioſiſſimum redemptorem, æternum conſeruatorem, ditatorem, glorificatorem. L

Quartò diliges Dominum Deum tuum, quia tuus eſt in futuro glorificator. Quilibet enim propriam vitam diligit, & adeò diligit, vt pro eius ſalute vniuerſa quæ habet quantacunque illa eſſent incunctanter expenderet. Diligit homo ſanitatem, pulchritudinem, diuitias, potentiam, ſapientiam, virtutem, honorem, & amicitiam: hæc enim ſunt bona hominis. *Quia tuus eſt premiator.*

Ille igitur amplius quàm hæc omnia eſt diligendus, à quo & in quo ſunt bona noſtra vniuerſa, nempe vita ſine mortalitalite, ſanitas ſine infirmitate, pulchritudo ſine deformitate, diuitiæ ſine paupertate, potentia ſine debilitate, ſcientia ſinè ignorantia, virtus ſine malitia, amor

ſine

ſine diſcordia,procul omni ſuſpitione amicitia, honor ſine inuidia. Sed vel ex hoc vno intellige quàm ſit tibi amabilis Dominus Deus tuus. Quum enim verecundum ſit vt aliquis ſe ab alio amari depoſcat, tantus eſt erga te amor Dei vt ſe à nobis(qui fragiles & inutiles ei ſumus) præcipiat amari.Vnde ait Auguſtinus:Quid tibi ſum ipſe vt amari te Domine iubeas à me, & niſi faciam iraſcaris mihi & mineris ingentes miſerias? Paruáne iniuria ipſa eſt,ſi non amem te?imò maxima.Scriptum eſt enim:Nūc audi Iſrael(plurima Dei beneficia cōmemorauerat)quid Dominus Deus tuus petit à te,niſi vt timeas Dominum Deum tuum,& ambules in viis eius,& diligas eum ac ſeruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua, cuſtodiáſque mandata Domini, vt bene ſit tibi? En Domini Dei tui cœlum eſt,& cœlum cœli,terra & omnia quæ in ea ſunt, & tamen patribus tuis conglutinatus eſt Dominus & amauit eos, diligítque ſemen eorum poſt eos,id eſt,vos de cūctis gētibus.Ama itaque,inquit, Dominum Deum tuum, & obſerua præcepta eius.Hunc ſui amorem in nobis Dominus & probat & remunerat.

1.Confeſ. *Deut 10.* *Deut.11.*

Amorem ſui deus in nobis vt probat. Probat dupliciter,videlicet præcepti iniunctione & tentatione: Quum enim nos ad ſui dilectionem innumeris beneficiis obligauerit,ſuis nos præceptis probat, num ipſum amemus néc ne.Si enim diligimus,vtique præcepta eius contemnere non poſſumus,ſed ea & amamus & ſeruamus:ſin autem,vtique conuincimur quia non amamus. Vnde ipſe ait:Qui non diligit me,ſermones meos nō ſeruat.Et iterum:Si diligitis me,mandata mea ſeruate.Hinc & B. Ioannes ait: Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit,mendax eſt.Quòd ſi Deum non nouit, quomodo poterit diligere quem non nouit?

Ioan. 14. *1.Ioan.2.*

Tentatione nos probat. Probat etiam ſui dilectionem in nobis tentatione.Vnde ad Tobiam dictum eſt ab angelo: Quoniam acceptus eras Deo,neceſſe erat,vt tētatio probaret te. Sunt enim qui ad tempus credunt,& tempore tentationis recedunt. Et hi ſunt qui radicem veræ charitatis non habent. Qui enim Deum verè diligit,quo plura illius amore patitur, eo diligit amplius. Exigui ignis flamma vento extinguitur,quo ignis validus amplius excitatur. Eſt enim (vt ait Sapiens)amicus ſecundum tempus ſuum, & non permanebit in die tribulationis. Porrò amicus,ſi permanſerit fixus,erit tibi quaſi quoæqualis.

Tob.12. *Luc.8.* *Simile.* *Eccl.6.*

Quoad

Quoad alterum (videlicet quòd probatam dilectionem dominus remunerat) per beatum Iacobum dicitur: Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit accipiet coronã vitæ, quam repromiſit Deus diligẽtibus ſe. Ecce ingẽs dilectionis remuneratio, videlicet incorruptibilis corona regni, ſicut ſcriptum eſt: Accipient regnũ decoris, & diadema ſpeciei de manu Domini. De qua rurſus dilectionis remuneratinne & premio Apoſtolus Corinthiis ſcribens dicit: Quod oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt illum. Vnde & alio loco dicit: De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex: non ſolum autem mihi, ſed & his qui diligunt aduentum illius.

M. Dilectionem vt remuneratur. Iac. 1. Sap. 10. 1. Cor. 2. 2. Tim 4.

Quòd ſi aliquis quærat, quomodo acquiratus diuina dilectio, Reſpondetur, quia amor Dei indocibilis eſt. Neque enim cadit ſub arte. Nam ſicut videre lucem, amare parentes, nemo vnquam didicit, ita diuinæ dilectionis ſeminaria naturaliter in nobis ſunt ſine doctrina.

Dilectio dei vt indocibilis. Origen.

Ait beatus Auguſtinus: Deus quem amat omne quod poteſt amare, ſiue ſciens, ſiue neſciens. Quæ ſententia profundè eſt cogitanda. Nullus enim amat niſi quod vel verè bonum eſt, vel bonum ſibi videtur. Deus autem eſt omne bonum.

Lib 1. Soliloqui.

Et licet veri boni (quod vtique deus eſt) naturaliter ſit mentibus hominũ inſerta cupiditas, ad falſa tamen deuius error abducit, à quibus niſi auulſi fuerint, Dei amorẽ nequeunt admittere. Nam quum proprius diuinæ dilectionis locus ſit cor humanum, quum alienus amor illud occupauerit, diuino amori locus non eſt. Vnde dicitur per Prophetam: Coanguſtatum eſt ſtratum, ita vt alter decidat, & pallium breue eſt, vtrunque cooperire non poteſt. Quomodo enim ſimul eſſe poſſent auaritiæ cupiditas, & Dei charitas? Nemo poteſt & Deum & pecuniam amare. Nam vbi abundat iniquitas, charitas refrigeſcit.

Boetius. Vbi diuinæ dilectioni locus nõ eſt. Eſa. 28. Mat. 24.

Porrò ignẽ dilectionis Dei filius venit mittere in terram, & voluit vehemẽter accendi. De quo igne figuraliter in lege mandante domino dicitur: Ignis in altari meo ſemper ardebit, quẽ nutriet ſacerdos manè ſubiiciẽs ligna per ſingulos dies. Altare dei verum & viuũ, eſt cor fidele ignis in eo iugiter nutriendus. Dei amor eſt. Porrò quiſquis in hoc altari alienum amorẽ, quaſi ignẽ prophanum ſubiicit,

Luc. 12. Ignis in altari. Leuit. 6.

cœleſtem

cœleſtem diuinúmq; ignem prorſus extinguit. Quid autem per hoc mereatur exemplo ſui exitij docent Nadab

Leuit. 10. & Abiu filij Aaron ſacerdotes, qui alienum ignem offerentes mortui ſunt coram Domino.

N Quum autem nemo cũ charitate dãnetur, ſed nec ſine

Aug 9. charitate ſaluetur, quæri poſſet quibus ſignis charitas ho-

Eccl. 9. minis innoteſcat. Sed nulla ſunt ſigna quæ hui⁹ rei plenã faciant certitudinem, ſicut ſcriptũ eſt: Neſcit homo vtrum amore vel odio dignus ſit. Obſtat enim affectus naturalis charitatis, qui cum infuſa charitate tãtam habet multitudinem, vt nemo inter hanc & illã plenè poſſit diſcernere.

Diuinæ in nobis dilectionis ſigna. Sunt tamẽ ſigna quædam quę de vera dei dilectione probabilem faciunt coniecturam. Quorum vnum eſt, peccati deteſtatio & euitatio. Cauet enim omnis amicus ab eo quo amicũ offendit, & quo eius amittat amicitiam. Igitur

2. Tim. 2. qui diligitis dominum, odite malum, id eſt, peccatum. Et diſcedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini.

Secundum ſignum eſt, prompta & ſedula boni opera-

Greg. tio. Quiſquis enim verè diligit illa operatur per quæ amicum retineat, amicitiámque confirmet & augeat. Probatio enim dilectionis, exhibitio eſt operis. Nunquam dei amor eſt otioſus, operatur enim magna ſi eſt. Si autem operari renuit, amor non eſt.

Tertiũ ſignum eſt, proximorũ dilectio, propter dei imaginẽ quæ in illis eſt, qualeſcunq; tandẽ hi fuerint, ſiue improbi, ſiue probi. Non enim fas eſt imaginem regis odire, contemnere, inhonorare, etiã ſi non niſi in vili materia eſt expreſſa quoniã imago regis eſt, in qua rex ipſe vel cõtemnitur vel honoratur. Porrò in homine peccatore eſt imago Dei, ſed eo ſchemate quaſi ſit imago regis carbone deliniata in pariete, nec tamen propter hoc fas eſt hãc con-

1. Ioan. 4. ſpurcare. Ait diſcipulus quẽ diligebat Ieſus: Si quis dixerit quoniam ego diligo deum & fratrem ſuum odit, mendax

Ibidem. eſt. Et iterum. Qui non diligit fratrem ſuum quem videt, deum quem non videt quomodo poſſet diligere?

Quartum ſignum eſt, æquanimis malorum perpeſſio.

Rom. 8. Vnde per Apoſtolum dicitur: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Et quidem ſignum hoc diuini amoris vehementer eſt ſignificatiuum. Omnia enim quantumuis dura aut immania, leuia & quaſi nulla facit amor. Bene ergo dictum eſt à Saluatore ad legiſdoctorem

de magno

de magno in lege mandato interrogantem:Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua,& in tota mente tua. Nec ait, cognoſces,ſed diliges, quoniam cognoſcere Deum non ſolum bonorum eſt,ſed & malorum. Nam & dæmones ipſi credunt & contremiſcunt. Non autem vel crederent vel contremiſcerent,niſi cognouiſſent.Reſiduum Euangelicæ lectionis alteri Homiliæ reſeruetur.

HOMILIA ALTERA.

HOc eſt maximum & primum mandatum. Matth. 22. In hac euangelicæ lectionis parte dicendum eſt primò de magno mandato dilectionis dei & proximi. Secundò,de ſublimi atque adoranda diuinitate Chriſti, ibi: Congregatis autem Phariſæis.

Circa primum tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, mandatum de dilectione Dei. Secundum eſt,mandatum de dilectione proximi, ibi. Secundum autem ſimile eſt huic.Tertium eſt,complementum totius diuini mandati, ibi:In his duobus mandatis. A

Circa primum aduerte, mandatum dilectionis dei dupliciter in litera commendari. Primo commendatur à magnitudine.Secundò,ab ordine.

A magnitudine commendatur, dicente Domino hoc mandatũ omnium eſſe maximum. Nihil enim magis arduũ,magíſque perfectum poteſt mortalis homo,quàm vt Deũ ex toto corde,& in tota anima,& in tota mente amando,ſemetipſum totũ illi per amorem offerat & conſignet,quemadmodum martyres Chriſti fecerunt.Sed & ideo mãdatum hoc maximum eſt omuium,quòd ad nihil aliud vſqueadeò obligamur,quãtum ad hoc vnum. Nam alia dei mandata idcirco nos obligant, quòd ſine eorum impletione Deum (vti dictum eſt) non poſſumus diligere. Cætera enim mandata propter iſtud ſunt & ad ipſum ordinantur. Rurſus mandatum hoc maximũ eſt,eo quòd grandia, imò maxima facit hominem hilariter & promptè operari.

Mãdatum omnium maximũ.

Maius eſt enim Deum eo modo quo dictum eſt diligere,quàm loqui linguis hominum & angelorum, quàm prophetare,quàm omniũ habere ſcientiam,& omnia nouiſſe myſteria,quàm fidei magnitudine mõtes trãsferre, quàm

Quãtum ſit Deum diligere.

quàm omnes facultates ſuas in cibos pauperum diſtribuere, ſed & quàm tradere corpus ſuum vt viuũ ardeat. Hæc enim omnia & ſi quæ ſunt alia, traſcendit charitas, vt meritò dixerit Auguſtinus: Solus amor eſt qui nomen difficultatis erubeſcit. Nam reuera amanti nihil difficile.

Denique maximũ eſt dilectionis Dei mandatum, quia maximum ei à Deo poſt hanc vitam paratum eſt præmium, dicente Propheta: Oculus non vidit Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te. Vbi Apoſtolus Paulus habet: Diligentibus te. Quin nulla virtus æternę beatitudinis præmium expectat, niſi ſola dilectio. *Eſa. 64. 1. Cor. 2.*

B Secundò commendatur idem dilectionis Dei mandatum ab ordine. Quum enim dixiſſet Dominus mandatũ hoc eſſe maximum, mox adiecit, & primum, non quidem primum ordine ſcripturæ, ſed virtutis dignitate. Charitas enim eſt virtutũ omnium prima atque præcipua, ſine qua nulla virtus, eſt virtus ante Deum. Item ideo eſt hoc primũ mandatũ, quia Deus à nobis primo amorẽ depoſcit. Amor enim eſt primũ donũ, vnde nec quicquam virtutis aut boni operis offerre Deo poſſumus, niſi primum charitatis munus dederimus. Omnes enim virtutes cõtinet in ſe charitas. Sicut enim Deus in ſe continet omne bonũ, ſic charitas ipſa virtutes vniuerſas. Hæc virtus in terris nos maximè ſanctificat, & in cœlo maximè beatificat. Nẽpè ſecũdum quãtitatẽ ſeu gradũ habitæ charitatis in via, dabitur gradus beatitudinis & felicitatis æternę in patria. *Dilectionis mandatum vt primum. Origen. Dignitas charitatis.*

Primùm ergo omnium & maximum mandatum eſt, cognitio atque confeſſio diuinæ vnitatis, cum executione bonę operationis. Bona autem operatio in dilectione Dei & proximi perficitur, quam breuiter aliis verbis commendat Apoſtolus, dicens: In CHRISTO enim IESV neque circunciſio aliquid valet neque præputium, ſed fides quæ per dilectionem operatur. *Beda. Gal. 5.*

C Itaque huius tam eminentis támque neceſſariæ virtutis vtilitates conſyderemus. Primò enim adfert ſecum peccatorũ omnium remiſſionẽ, dicente Chriſto de ea quã abſoluit à peccatis: Remittũtur ei peccata multa, quoniã dilexit multũ. Hinc etiam per Salomonẽ dicitur: Vniuerſa delicta operit charitas. Cui cõſonat penè iiſdẽ verbis B. Petrus, dicens: Charitas operit multitudinem peccatorũ. *Vtilitates charitatis. Luc. 7. Prou 10. 1. Petr. 4.*

Secundò adfert ſecum omnis laboris adleuiationem. Si enim tantũ poteſt carnalis amor, vt huiuſmodi amatores in

res in iis quos amoris gratia ſubeunt laboribus & pericu lis reddat indefatigabiles, quanto ampliores in operibus bonis vires confert amor Dei? Verum enim eſt illud: Vbi amor, non labor, ſed ſapor. Vnde & dominus ipſe: Iugum, inquit, meum ſuaue eſt, & onus meũ leue. Leue eſt enim iugũ domini, quod non ſolum non onerat, ſed & portat. *Mat. 11.*

Tertiò charitas operatur in homine omnium temporalium rerũ deſpectionem. Siquidem guſtato ſpiritu deſipit omnis caro. Et quum omnium malorum radix ſit cupiditas, hac per dei dilectionem extincta, cætera vitia ſucciſa radice mortificata fatiſcunt. Attende ſimilitudinem: Nux æſtiui ſolis radiis matura effecta, quum iam eius nucleus ad legitimam peruenit dulcedinem & quantitatem, corticem ſponte exuit proiicítque. Quid autem ſunt terrena omnia niſi quædam corporis indumenta, & quaſi quidam cohærens homini cortex? Hunc corticem dei amor (vtique nucleus omniũ longe dulciſſimus) quũ in mente ſuccreuerit, ſponte ponit. Scriptum eſt dicente Salomone: Si dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam. *1. Tim 6.* *Vt rerum cupiditas dilectioni cedit.* *Cant. 8.*

Quartò dei amor operatur operum noſtrorum ſanctificationem. Quicquid enim is qui dei amore diues eſt cogitat, loquitur, operatur, vel patitur propter illum, gratum acceptúmque eſt, ac tandem æternæ beatitudinis præmio remunerandum. *Charitas vt hominis opera ſanctificat.*

Proinde quemadmodum cuiuſpiam elegantis picturæ colores abſente luce neminem oblectant, & prorſus nullam habent gratiam, quia latent in tenebris, qui ſuperueniente lumine grati ſunt intuentibus, ita nec quęcunque hominis bona opera, quantumuis apud homines iuſti, quantumuis religioſi, quantumuis laudati, ſine lumine gratiæ cœleſtis, ſine Dei dilectione facta, nec cognita nec grata ſunt ante Deum, de numero virginum fatuarum eſt, lampadem quidem habens, ſed quia non habet oleum lampas eius extinguitur, auditurus & ipſe: Amen dico vobis, neſcio vos. Verum qui manet in me, inquit, & ego in eo (nimirum per dilectionem) hic fert fructum multum. *Mat. 25.* *Ioan. 15.*

Inſuper & omnem qui fert hoc modo fructum, cœleſtis purgat agricola, vt fructum plus adferat.

Quintò confert homini bonorum omnium participationem, quã vtique pro magno deſiderabat qui ait: Par-

ticeps ego ſim omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua. Sanè quemadmodum viui corporis ſanguis membris omnibus eiuſdem corporis eſt communis, ita etiam quotquot vinculo ſanctæ dilectionis colligantur ſpiritualia bona communia inter ſe habent. Verum ſicut membra vel emortua vel abſciſa huiuſcemodi communicationem minimè recipiunt, ita nec ij qui vinculo dilectionis non vniuntur, hanc quæ dicta eſt recipiunt participationem.

Charitas aliorũ bona participat.

Sextò confert omnium tam bonorum quàm malorũ, in bonum cooperationẽ, dicente Apoſtolo: Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Si omnia, ergo tam aduerſa quàm proſpera, tam ignominia quàm gloria, tam paupertas quàm abundantia, tam ſolatium ab amicis quàm afflictio ab inimicis, tam ægritudo quàm ſanitas, tam mori quàm viuere, omnia hæc & ſi quæ ſunt alia diligentibus Deũ cooperantur in bonũ.

Ad hæc, vt dicit Auguſt. totam magnitudinem & latitudinem diuinorum eloquiorum ſecura poſſidet charitas qua Deum proximúmque diligimus.

Si ergo non vacat omnes ſcripturas ſanctas perſcrutari, omnia inuolucra ſermonum euoluere, omnia ſcripturarum ſecreta penetrare, tene charitatem vbi pendent omnia, ita tenebis quod tibi didiciſti. Ille itaque tenet & quod latet & quod patet in diuinis ſermonibus, qui charitatem tenet in moribus. Et hoc eſt illud: Breuiatum ſermonem faciet Dominus ſuper terram.

¶ Circa ſecundum, id eſt, mandatum de dilectione proximi, ſubditur in litera:

Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

D Notandum eſt hic, ſecundum Marcum, quòd quum eo quo iam dictum eſt modo Chriſtus legiſdoctori reſpondiſſet, ait illi: Bene magiſter in veritate dixiſti. Quia vnus eſt Deus & non eſt alius præter eum, & vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine, & diligere proximum tanquam ſeipſum, maius eſt omnibus holocauſtomatis & ſacrificiis.

Beda.

Ex qua reſponſione Scribæ oſtenditur grauem ſæpe inter Scribas & Phariſæos quæſtionem fuiſſe verſatam, quod eſſet mandatum maximum ſiue primum diuinę legis, quibuſdam hoſtias & ſacrificia laudantibus, aliis verò

Quæſtio inter Iudæos verſata.

maiore

maiore authoritate,fidei & dilectionis opera præferentibus,eo quòd plurimi patrum ante legem abſq; omni victimarum & ſacrificiorum cõſuetudine ex fide tantum quæ per dilectionem operatur, placuiſſent deo ſummíq; apud ipſum fuiſſent habiti, nemo autem vnquam abſq; fide ac dilectione per holocauſta ſolum & ſacrificia deo placuiſſe inueniretur, In qua ſententia Scriba iſte etiam ſe fuiſſe declarauit. Vbi ſubdit Marcus: Ieſus autem videns quòd ſapienter reſpondiſſet, dixit illi: Non es longe à regno Dei. Non longè fuit à regno Dei, quia ſententiæ illius quæ noui teſtamenti & euangelicæ perfectionis eſt propria,fautor extitiſſe probatus eſt.

Sed hic inquirendum eſt quomodo in præſenti lectione dicat Matthęus,quòd ſcriba hic,ſiue legiſdoctor(vt ipſe appellat)tentando dominum de mandato primo ſiue maximo interrogauerit, quem ſecundum Marcum (vt patuit)dominus non longè eſſe à regno dei aſſeuerat,quum conſtet eos qui tentando ſapientiam quærunt hanc inuenire non poſſe, ideóque nec regni cœleſtis quæ ſapientibus ſolum panditur appropinquare ianuæ. *Quæſtio.*

Dicit enim ſcriptura: Et in ſimplicitate cordis quærite illum, quoniam inuenitur ab iis qui non tentant illum. Sed re vera tentaturus dominum adiit,audito autẽ ipſius reſponſo correptus mox ad pietatis gratiã rediit,& quem prius tentando decipiendum putabat,poſtmodum amplectendo cognouit eſſe ſequendum. *Sap. 1.* *Solutio.*

Simile aliquid accidit miniſtris Phariſæorum qui miſſi fuerant vt dominum comprehenſum adducerent. Quum enim hunc in templo docentem pauliſper audiſſent, verborum ipſius gratia & virtute compuncti,vacui redierunt. Interrogati autem quare non adduxiſſent eum, reſponderunt: Nunquam ſic loquutus eſt homo,ſubaudiendum eſt,ſicut homo iſte eſt loquutus. *Ioan. 7.*

Sed ad literam eſt redeundum. Secundum,inquit,mandatum ſimile eſt huic,videlicet: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Vbi mandatum de dilectione proximi dupliciter commendatur,ex ordine videlicet,& ſimilitudine ad primum. E *Similitudinis ratio.*

Poſt primum enim, id eſt,de dei dilectione mandatũ, ſecundum ab illo eſt de proximi dilectione. Poſt creatorem enim ſecundo loco eſt creatura Eſt & primo mãdato ſimile:Tum quia vtrunq; eſt de dilectione,imò ſecũdum

Lib. de tri. beatum Auguſtinum, eadem charitate diligitur deus & proximus: Tum quia vnum ad aliud conſequitur, ſecundum ad primum. Qui enim diligit deum, diligit & proximum, quoniam imago dei eſt homo: Tum quia ſecundum Hilarium eandem cum primo illo de dei dilectione mandato expectat retributionis mercedem.

Chryſ. *Proximus noſter Chriſtus.* Deinde ponit ipſum mandatum, dicens: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Quis autem proximus noſter niſi Chriſtus, qui ſuſcipiens carnem noſtram, factus eſt nobis proximus, ſicut in illa parabola oſtendit quum dixiſſet legiſperitus: Et quis eſt meus proximus? introduxit hominem à latronibus vulneratum, & à ſacerdote deſpectum, à Samaritano autem receptum, qui eſt ipſe Chriſtus. Qui vere proximus noſter eſſe probatur, qui fecit nobis miſericordiam.

Quoniam ergo Phariſæi ſciebant quidem quod eſſet mandatum magnum in lege, & tentantes interrogabant, volens oſtendere quia non ſufficeret eis ſolius dei patris agnitio ad ſalutem, non ſolum dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, ſed addidit: Diliges proximum tuum ſicut teipſum, qui vtiq; erat ipſe. Alioqui ſi ad ſolam interrogationem eorum reſpondiſſet, ſufficeret dicere: Diliges Dominũ Deũ tuum, & non adderet: Et proximum tuum ſicut teipſum, ſecundum quod & alibi dicit: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcãt *Ioan. 17.* te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Et vide quia non dixit: Cognoſces Dominũ Deum tuum, ſed: Diliges, quoniam cognoſcere verum Deum penè proprium eſt humanæ naturæ, diligere autem eum religioſi cordis eſt & recti. Et quicunque dilexerit deum ex toto corde, non eſt poſſibile vt nõ perueniat ad filij eius agnitionem, id eſt proximi. Ipſa enim dilectio Dei quæ in eo habetur illuminans eum, præſtat ei ducatum, vt poſt patrem cognoſcat & filium. Si ergo Chriſtum Deum & hominem proximum noſtrum agnoſcimus, præceptum de huius dilectione ſimile eſt priori de Dei dilectione mandato, & ipſe enim Deus eſt.

F Si autem proximi nomine hominem quemcunq; ſimpliciter accipimus, præceptum de ipſius dilectione etiam idcirco priori illi præcepto ſimile eſt. Qui enim hunc rectè amat, quid aliud quàm Dei imaginem in ipſo amat? Amat enim hominem, quoniam Dei imago homo eſt.

Proinde

Proinde ſicut rex in ſua imagine vel contemnitur, vt iam dictum eſt, vel honoratur, ſic & Deus in homine vel diligitur vel oditur. Non poteſt hominē odiſſe qui Deum amat, nec poteſt Deum amare qui hominem odit, ſicut ait Ioannes Apoſtolus: Qui dicit ſe diligere deum, & non diligit fratrem ſuum, mentitur. Si enim fratrem quem vides non diligis, Deum quem non vides, quomodo potes diligere? Quis honorat regem & contemnit eis imaginem? Aut quis honorat imaginem, & authorem contemnit imaginis? *Chryſ.* *1. Ioan. 4.*

Itaq; ſi quæritur quis nobis ſimpliciter proximus cenſeatur. Reſpondetur. Nomine proximi intelligitur vel cui præbendum eſt, vel à quo nobis præbendum eſt miſericordiæ officium: Hoc eſt dicere: Omnis ille nobis eſt proximus, vel cui nos poſſumus benefacere, vel qui nobis benefacere poteſt. Itaque excluſis dæmonibus & damnatis animabus, nempe quibus nec ipſi poſſumus benefacere, nec illi nobis, non modo mortales vniuerſi qualeſcunque tandem hi fuerint, ſed etiam angeli ſancti, & beatæ cum Deo animæ proximi nomine cenſentur. Hos ſicut noſipſos iubemur diligere, quia illis bonum vitæ æternæ ſicut & nobis velle & optare tenemur. Nam quantum ad eos qui adhuc viatores ſunt ſiue boni ſint ſiue mali, ſiue propinqui ſiue longinqui, ſiue amici ſiue inimici, quoniam vel nos illis vel illi nobis poſſunt benefacere, quis dubitet hos omnes nobis eſſe proximos? *Aug. 1. de doct. Chri.* *Proximus noſter ſimpliciter.*

Cùm autem dicitur: Qui non odit patrem & matrem & vxorem & filios, & fratres & ſorores, non poteſt meus eſſe diſcipulus, de vitiis horum, & pro quanto nobis in obſequio creatoris obſiſtunt, accipiendum eſt (quæ nimirum in eis ſicut & in nobiſipſis odire tenemur) non de eo quòd à deo conditi ſunt, cui ſicut & nobis vitam æternam velle (vti iam dictum eſt) & optare debemus ſicut & nobiſipſis, Hoc enim eſt hos diligere ſicut ſemetipſum. Sed vide quomodo teipſum diligas. Audi dicentem: Ad hoc quilibet debet ſeipſum diligere, vt ſic operetur quatenus deum diligat toto corde, tota anima, tota mente, ſic vtique & proximus diligendus eſt. Et hæc quidem proximo in corde noſtro & intrinſecus debemus. *Luc. 14.* *Aug. 1. de doct. Chri.* G

Sanè extrinſecus ſi cauſa requirat, nonnulla proximis debemus (nempe quæ nobis ab illis exhiberi depoſcimus) vt hos ſicut noſipſos amare probemur. Primo enim debe- *Quid extrinſecus proximo debemus.*

mus proximo ſupportationẽ infirmitatis,iuxta quod Apo
Gal.6. ſtolus docet,dicens:Alter alterius onera portate,& ſic adimplebitis legem Chriſti. Nempe qui omnium noſtrum imperfectiones & peccata portauit in corpore ſuo ſuper lignum, & vſq; adhuc magna ſua patientia & longanimitate portare non ceſſat. Quin etiam & tu quia in multis es ab aliis ſupportandus,& ipſe alios feras oportet.

Vt proximorum onerata portanda. Debemus autem alterutrorum improbitates & onera portare,non vt illorum peccatis conſentiamus, aut quomodolibet eos foueamus in crimine, ſed vt per charitatem proximorum imperfectiones quas ab illis tollere nõ poſſumus,ſupportemus.Quicquid enim proximis(eorum huiuſcemodi infirmitates ſupportantes) exhibemus, hoc tanquam ſibi impenſum Chriſtus reputabit,quum dicet: infirmus fui,& viſitaſtis me.

Secundò debemus ei quem ſicut noſipſos diligere iubemur leuamen ſuæ neceſſitatis, & hoc quidem ſi facul-
1.Ioan.3. tas ſuppetit. Vnde per Apoſtolum Ioannem dicitur:Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi & viderit fratrem ſuũ neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo?

Tertiò debemus ei doctrinã veritatis. Talis enim eleemoſyna ſpiritualis eſt, & ſpiritui proximi non perituræ carni impenditur:eo præſtantior illa quæ carnalibus proximi neceſſitatibus impenditur, quo immortalis anima morituro corpore melior eſt.

Pia de proximo diiudicatio. Quartò debemus ei iudicium benignitatis,id eſt,piam in dubiis rebus quas apud ipſum cernimus diiudicationem, vt nequaquam in malam partem diſtorqueamus, quæ non malè fieri poſſunt. Sic enim & noſtra cupimus ab aliis iudicari.

Bern. Caue igitur ſerue Dei,vt quos imitari nõ vis,dãnare videaris.Caue alienæ cõuerſationis eſſe aut curioſus explorator,aut temerarius iudex,etiã ſi quid perperã actum deprehendas nec ſic iudices proximũ,magis autẽ excuſa inteñtionem ſi opus non potes.Penſa ignorantiam,puta caſum,cogita ſurreptionem.Quòd ſi omnem omnino diſſimulationem rei certitudo recuſat,ſuade nihilominus tibi, & dicito apud te:Vehemens nimis fuit illa tentatio, quid de me feciſſet ſi accepiſſet in me ſimilem poteſtatem?

¶ Circa tertium,videlicet complementum,totius diuini mandati dicitur:

In his

In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet & Propheta.

Quid eſt aliud hoc dicere quàm quod per Apoſtolum dicitur:Finis præcepti charitas? Lex enim præcepta,præmia,& pœnas in his duobus fundat mandatis. H

Prophetæ verò circa eadem præcepta exhortationes, comminationes,& promiſſiones denuntiauerunt. Quòd autem in obſeruatione iſtorum duorum præceptorum tota lex impletur manifeſtum eſt intuenti.

Qui enim diligit proximum ſicut ſemetipſum, nec occidit hunc,nec eius coniugem, aut opes tollit, neque de illo derogandi gratia mentitur. Nam ſicut odium omne malum ſuggerit, ſic dilectio ſuadet omne bonum. Si autem in mandato iſtius geminæ dilectionis tota lex impletur, ergo is qui circa hanc dilectionem deficit, quæcunque alia ſecundum legem facit,vel facere videtur, nil aliud quàm fucus & fictio ſunt.Vnde Apoſtolus,ſicut paulò ante citatum eſt:In Chriſto Ieſu,inquit,neque circuncilio aliquid valet neque præputium, ſed fides quæ per charitatem operatur.Hinc fides & dilectio meretricum & publicanorum, omnibus Phariſæorum iuſtificationibus iudice Chriſto in Euangelio præferuntur.

Omnium mandatorum in vnum collectio.

Gal 3.

Mat 21.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Congregatis autem Phariſæis interrogauit eos Ieſus,dicēs: Quid vobis videtur de Chriſto cuius filius eſt?

Hic docemur quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus non tantum homo eſt,ſed etiam Deus.Vbi duo ſunt cōſyderanda.Primum eſt,Chriſti ſalutaris interrogatio.Secundum eſt, Phariſæorum obmuteſcentium ad propoſitam interrogationem negata reſponſio,ibi:Et nemo poterat ei reſpondere verbum.

Circa primum aduerte quemadmodum Phariſæi qui ad tentandum Dominum Ieſum fuerant congregati, & ipſum qui veritas eſt interrogatione fraudulenta capere nitebantur,occaſionem præbuerunt cōfutationi ſuæ.Interrogantur de Chriſto cuius filius ſit.Interrogatio Ieſu magnopere nobis proficit confutandæ perfidiæ Iudæorum.Ipſi enim Chriſtū venturum purum fore hominem ac ſanctum de ſtirpe Dauid confitentur naſciturum. I

Sed conuincendi erant Prophetico teſtimonio Chriſtum non modo eſſe hominem de ſtirpe Dauid,ſed etiam Deum. CHRISTVS autem nec manifeſtè poterat dicere ſe eſſe Deum,ſed nec tacere. Dicere enim non poterat,ne occaſionem hinc Iudæi blaſphemi rapientes amplius inſanirent. Tacere autem non poterat veritatem, qui (vt ipſe ait) ad hoc natus eſt & venit in mundum, vt teſtimonium perhibeat veritati. Ideo talem eis interrogationem propoſuit,quæ eo tacente oſtenderet eis Chriſtum non modo hominem eſſe,ſed etiam Deum.

Chryſ.

Ioan. 18.

Iudæorum de Chriſto error duplex.

Theoph.

Gemino enim errore Iudæi Chriſto præſente tenebantur,quia & quem conſpicuum ſibíque pręſentem cernebant,cæcata mente cognoſcere noluerunt, & quia (vt dictum eſt)Chriſtum quem errore vano decepti venturum adhuc putant,nequaquam Deum,ſed hominem purum fore contendunt. Quamobrem quanuis ad paſſionem Dominus in breui eſſet iturus,propriam tamẽ prædicat deitatem, nec tamen hoc incautè aut arroganter, ſed modeſtè. Quærit enim ab eis quid eis de Chriſto promiſſo quem venturum expectauerant patres eorum, videretur,& cuius foret filius vocandus. Sequitur:

Dicunt ei: Dauid.

K Et rectè quidem etiam Euangelio atteſtante. Liber,inquit,generationis Ieſu Chriſti filij Dauid. Cui etiã conſonat teſtimonium angeli loquentis ad virginem quæ hunc erat paritura & dicentis: Dabit ei Dominus Deus ſedem Dauid patris eius iuxta quod à Domino ipſi Dauid etiam interpoſito iureiurando fuerat longè ante promiſſum,ſicut ſcriptum eſt: Iurauit Dominus Dauid veritatem & non fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Vnde & alio loco pollicetur & dicit: Ecce dies veniunt dicit Dominus,& ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit rex & ſapiens erit, & faciet iudicium & iuſtitiam in terra. Quòd hoc ad literam de Chriſto ſit dictũ ſequentia manifeſtãt. Sequitur enim: In diebus illis ſaluabitur Iuda.

Mat. 1.

Chriſtus vt filius Dauid.

Luc. 1.

Iere. 23.

Itaque non reprehenduntur quia Dauid filium dicunt, ſed quia Dei filium non credunt. Siquidem ipſe & Dominus Dauid eſt,Deus ante tempora manendo, & filius Dauid apparuit homo in temporum fine naſcẽdo. Quin etiam cæcus ille Dauid filium confitendo meruit ſanitatem,& pueri dicentes: Oſanna filio Dauid præceſſæ prędicationis

Luc 19.

Mat. 21

dicationis

dicationis gloriam Deo deferebant, ſed (vt iam dictum eſt) reprehenduntur quia non credunt filium Dei. Sed quemadmodum ſuperuacui & cæci confutentur attende.

Sequitur enim:

Ait illis: Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum? dicens: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis.

Longe potior iſtorum reſponſione illius fuit reſponſio qui itidem interrogatus de Chriſto ait: Tu es Chriſtus filius Dei viui, hominem pariter & deum confeſſus. Ita & Dominus videns Phariſæos longe eſſe ab intellectu diuinitatis ſuæ, voluit eos ſermone ſuo eò prouocare, vt intelligerent pſalmum illum totum de ſe ſcriptum eſſe, ſicque viderent ſtatim quod ſequitur: In ſplendoribus ſanctorum ex vtero ante luciferum genui te. Vnde & generationem ipſius æternam ex vtero paterni intelllectus cognoſcere poterant. L *Mat. 16.* *Origen.*

Quomodo ergo, inquit, Dauid in ſpiritu vocat eum dominum? In ſpiritu, inquit, non in erroris incerto, nec propria voluntate, ſed in ſpiritu ſancto. Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines, id eſt, prophetæ. Ergo Dauid in ſpiritu ſancto loquens de Chriſto, dominum ſuum ipſum ſe profitetur agnoſcere, dicens: Dominus nimirum Deus pater, dixit Domino meo, id eſt, Chriſto, quòd ſi tantummodo filius eius eſt, quomodo vocat eum ſuum Dominum, præſertim cùm non niſi poſt plura ſecula foret naſciturus? Nobis filius poteſt eſſe qui poſt nos futurus eſt, Dominus autem nobis eſſe non poteſt, niſi qui aut nobiſcum, aut ante nos eſt. CHRISTVS autem ſecundum carnem poſt Dauid eſt, ſecundum diuinitatem autem ante Dauid. Ergo illum ſignificabat Dominum ſuum, illum ſignificabat iubendum ſedere à dextris Dei, qui iam tunc erat, videlicet, vnigenitus filius Dei. Itaque ſicut Dauid in ſpiritu Chriſtum fore filium ſuum prꝑcognouit, ita etiam eodem ſpiritu ipſum ſibi futurum Dominum præuidit. *2. Pet. 1.* *Dauid Chriſtum Dominum ſuum confitetur.* *Chryſ.* *Ambroſ.*

Sede, inquit, à dextris meis. Ipſe ad dexteram patris ſedet, quia patri conſors, nulli ſecundus eſt. Nec tamen præfertur qui ad dexteram ſedet, nec iniuriam patitur qui admittit. Gradus non quæritur dignitatis, vbi plenitudo eſt diuinitatis. Seſſione iſta non accipiamus humanis membris poſitum tanquam pater ſedeat in ſiniſtra, vt *Chriſtum ſedere à dextris quid.* *Aug. de ſymbo.*

filius ſedeat ad dexteram.Sed ipſam dexteram intelligamus poteſtatem quã accepit ille homo ſuſceptus à Deo, vt veniat iudicaturus,qui primo venerat iudicandus. Vel quòd ſedet ad dexteram patris, ſupernam eius gloriam probat.Seſſio enim in dextera,ſignificat regnum & omnium poteſtatem.Sedet ergo à dextris Dei patris, quia verbum ex paterna ſubſtantia prodiens factum caro, diuinam non exuit dignitatem. Sequitur:

Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

M Verba ſunt Dei patris ad Chriſtum.Quum ergo pater repugnat aduerſariis filij, patet non ſolum eſſe concordes, quin & patrem ipſum filij iniuriam vlciſci, & pro ipſius honore & gloria zelare,iuxta quod ipſe filius ad Iudæos loquens ait:Ego gloriam meam non quęro,eſt qui quærat & iudicet. Quod autem à patre ſubiiciuntur inimici,non infirmitatem filij, ſed vnitatem naturæ qua in altero alter operatur,ſignificat.Nam & filius ſubiicit inimicos patri,quia patrẽ clarificat ſuper terram.Audiãt iã Iudæi vel patrem,qui filiũ audire noluerunt.Audiant inimici Chriſti qui ipſum occiderunt,audiant inquam patrẽ filio ſuo dicẽtem.Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedũ tuorum, id eſt, pedibus tuis.

Filij gloriã vt pater quærit.

Ioan.8.

Hoc enim vos reſpicit ô Iudæi inimici & homicidæ filij Dei.Quoniam enim filiumfamiliâs à patre ad vos miſſum occidiſtis, ſecundum propriam veſtram ſententiam, malos vos male perdit,& vineam nunc aliis locauit agricolis,qui reddunt ei fructum temporibus ſuis.

Iudæi inimici filij Dei.

Mat.21.

Ablatum eſt enim à vobis regnum Dei, & datum eſt genti facienti fructum eius. Et illius iam pedibus ſubiecti iacetis,poſt quem impiam miſiſtis & mittere non ceſſatis legationem,dicentes: Nolumus hunc regnare ſuper nos. Sed iam vel inuitis vobis, vel liuore tabeſcentibus, vbique regnat, cui data eſt à patre omnis poteſtas in cœlo & in terra. Sed & ei quem vos multis & indignis nominibus blaſphemaſtis, donatum eſt à Deo nomen quod eſt ſuper omne nomẽ.Vt in nomine eius omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium & infernorum, vt tandem aliquando credatis quod lapides(id eſt,lapidea quondam gentiũ corda) crediderunt & credendo in filios Abrahæ ſuſcitati ſunt, quòd videlicet Chriſtus non ſolum eſſe ſecundum carnem Dauid filius,ſed etiã ſecundũ ſempiternam ſum deitatẽ ipſius Dauid eſt Dominus.Vnde ſubdit:

Iudæos ſub Chriſti pedibus iacere.

Luc.19.

Mat.28.

Philip.2.

Si ergo

Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius eſt?

Quærit ergo ipſe, & mota dubitatione finit illos colligere quid ſequatur. Et quidem Dauid & pater eſt Chriſti & ſeruus. Pater ſecundum carnem, ſeruus ſecundum ſpiritum. Et nos ergo nouis Phariſæis (id eſt, hæreticis) qui nec verum Dei filium neque Deum eſſe fatētur natum ex ſacra virgine, ſed diuidunt vnum filium in duos, talē & ipſi obiiciemus quæſtionē, quo pacto filius Dauid Dominus eius eſt, & non humano domino, ſed diuino. N *Dauid & pater Chriſti eſt & ſeruus.* *Chryſ.*

Vnde recte ſubiungitur:

Et nemo poterat ei reſpondere verbum, neque auſus fuit quiſquam ex illa die eum amplius interrogare.

Nec mirum ſi iſtorum ſtoliditas diuinæ veritati & ſapientiæ reſiſtere & contradicere non potuerit, quum etiam de ipſius teſte beato Stephano ſcriptum ſit, quòd Iudæi non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui qui loquebatur. *Iudæorum ſtoliditas vt diuinæ cedit ſapientiæ.*

Porrò nobis interrogatio Ieſu proficit vſque hodie cō tra Iudæos. Etenim qui confitentur eum venturum, hominem ſimplicem & ſanctum aſſerunt. Interrogemus ergo eos edocti à Domino: Si ſimplex homo eſt & tantum filius Dauid, quomodo Dauid eum Dominum ſuum vocarit? Et attende quemadmodum iſta deductio euidentiſſimè probauit Chriſti diuinitatem contra Iudæos, Ebionitas, Arrianos, & Neſtorianos. Itaque turpis illorum taciturnitas & confuſio, diſciplina cunctorum eſt. *Hieron.* *Euidentiſſimè Chriſti diuinitas probatur.*

Et quoniam Phariſæi non interrogabant Dominum, nec cum eo differebant cognoſcendæ gratia veritatis, alioqui videntes eum ſapientem in interrogationibus, & in reſponſionibus prudentem atque irreprehenſibilem, accenſi fuiſſent deſiderio plura interrogandi atque diſcendi, ſed ad hoc tantum cum eo certabant vt ſuperarent, & caperent in ſermone, videntes ſe quod intendebant non poſſe conſequi deſtiterunt à ſermone, non habentes qnod reſponderent. Quęrentes enim occaſionem calumniæ & verbum aliquod inuenire qnod pateret inſidiis, quia in ſermonibus confutari ſunt, vltrà non interrogant, ſed breui poſt tempore comprehenſum Romanæ tradunt poteſtati. *Hieron.*

Ex

Ex quo intelligimus venena inuidiæ poſſe quidem ſuperari, ſed difficile conquieſcere. Simile quid hac noſtra tempeſtate cernere eſt. Hæretici enim & diſputationibus & ſcriptis plurimorum ſuperari quidem potuerunt vt amplius reſpondere nequiuerint, non tamen propter hoc deſinunt ſuum peſtiferum latenter proſequi inſtitutum,vt catholicos & à veritate abducere, & ſuis erroribus valeant irretire. Sed qui mari terminum poſuit & ipſe diabolicæ malitiæ in his & per hos aduerſum ſe agenti,quando volet imponet finem.

DOMINICA DECIMANONA POST PENTECOSTEN.

ASCENDENS IESVS *in nauiculam transfretauit,& venit in ciuitatem ſuam. Matth. 9.*

Quatuor in præſenti lectione deſcribuntur. Primum eſt,Chriſti domini noſtri nauigatio. Secundum, paralytici iacentis ad Chriſtum deportatio. Tertium,ſuper paralyticum mirandæ poteſtatis oſtenſio. Quartum,à timente turba Dei glorificatio. Secundum,ibi:Et ecce. Tertium,ibi:Et ecce quidam. Quartum,ibi:Videntes autem turbæ.

A Circa primum eſt præmittendum, vnde Chriſtus dominus nauigauit & quò. Vnde ſecundum hunc Euangeliſtam,poſtquam ſeruum Centurionis paralyticum & ſocrum Simonis febrientem ſanaſſet,vna cum diſcipulis nauem conſcendit. Cúmque motus magnus factus eſſet in mari ita vt nauicula operiretur fluctibus,& ipſe dormiret, accedentes ſuſcitauerunt eum, dicentes: Præceptor perimus. Quibus ipſe:Quid,inquit,timidi eſtis modicè fidei? *Luc.8.* Tunc ſurgens increpauit ventum & tempeſtatem aquæ, & ceſſauit, & facta eſt tranquillitas. Et nauigauerunt ad regionem Geraſenorum, quæ eſt contra Galilæam. Et quum de naui egreſſus eſſet ad terram, occurrit ei homo quidam

quidam iam multo tempore dæmoniis plenus & veſtimento non induebatur, neque in domo manebat, ſed in monumentis. Is vt vidit Ieſum procidit ante illum, & exclamans voce magna dixit: Quid mihi & tibi eſt Ieſu fili Dei altiſſimi? obſecro te ne me torqueas Præcipiebat enim ſpiritu immundo vt exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur cathenis & compedibus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deſertum. Interrogatus autem à Chriſto quod ei eſſet nomen, dixit: Legio. quia intrauerãt dæmonia multa in eum. Et rogauerunt illũ, ne imperaret illis vt in abyſſum irent. Erat autem ibi grex porcorum multorum paſcentium in monte, & rogabant eum vt permitteret eis in illos ingredi. Et permiſit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine & intrauerunt in porcos, & impetu abiit grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt. *Vir à legione dæmonum poſſeſſus.*

Quod vt viderunt factum qui paſcebant, fugerunt, & nuntiauerunt in ciuitatem, & in villas. Exierunt autem videre quod factum eſt, & venerunt ad Ieſum, & inuenerunt hominem ſedentem à quo dæmonia exierant veſtitum ac ſana mente ad pedes eius, & timuerunt. Et rogauerunt illum omnis multitudo regionis Geraſenorum, vt diſcederet ab ipſis, quia magno timore tenebantur. Hæc ſecundum Lucam. Et ſecundum Matthæum hæc eadem deſcribentem, mox poſt hæc aſcendens in nauiculã tranſfretauit, & venit in ciuitatem ſuam.

B Ex quibus patet vnde nauigauit, quia à terra Geraſenorum, & quò, quia rediit in Galilæam. Et venit, inquit, in ciuitatem ſuam. Per ciuitatem hãc, Capharnaum nos intelligere debere authoritas Euangelij ſecũdum Marcum cogit, qui miraculum hoc in Capharnaum eſſe factũ manifeſtat. Nõ quia illic vel natus eſſet vel nutritus, ſed quoniam ibidem poſtquam in deſerto quadraginta diebus ieiunauerat, habitauit. Vnde apud Matthæum ſic habes: Quum autem audiſſet Ieſus quia Ioannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam, & relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in ciuitate Capharnaum maritima. *Mar. 2.* *Mat 4.*

Aſcendens, inquit, in nauiculam, quo verbo humilitatem aduentus Chriſti ſignificauit. Non enim dicit aſcendiſſe eum in magnam nauim, ſed in nauiculam, quòd planè atteſtatur ipſius humilimæ paupertati. *Attende Chriſti humilitatem.*

Siquidẽ (vt ait Chryſoſt.) creator rerũ, orbis Dominus,

poſteaquam

poſteaquám ſe propter nos noſtra anguſtauit, in carne cœpit habere humanam patriam, cœpit Iudaicæ ciuis eſſe ciuitatis, parens cœpit habere, parentum omnium ipſe parens, vt ſic nos ipſius inuitaret amor, attraheret charitas, vinciret affectio, ſuaderet humanitas, quos fugarat dominatio, metus diſperſerat, & fecerat vis poteſtatis extorres.

Chryſoſt. Aſcendens ergo in nauiculam transfretauit. Sed nónne ipſe eſt qui fugatis fluctibus, maris rubri profunda nudauit, vt Iſraeliticus populus inter ſtupentes vndas ſicco veſtigio velut montium concaua tranſiret? Nónne ipſe eſt qui Petri pedibus marinos vortices inclinauit, vt elementum liquidum humanis greſſibus ſolidum præberet obſequium? Et quid eſt quod ipſe ſic maris ſibi denegat ſeruitutem, vt breuiſſimi laci tranſitum ſub mercede nautica transfretaret?

Et quid mirum fratres? Chriſtus venit ſuſcipere infirmitates noſtras, & ſua nobis cõferre medicamenta ſanitatis, quia medicus qui non fert infirmitates curare neſcit, & qui non fuerit cum infirmo infirmatus, infirmo non poteſt conferre ſanitatem. Chriſtus ergo ſi in ſuis manſiſſet virtutibus, commune cum hominibus nihil haberet. Et niſi impleſſet carnis ordinem, carnis in illo eſſet otioſa ſuſceptio, & ſi omnia feciſſet mirabiliter, nihil miſericorditer feciſſet. Suſtinuit ergo has neceſſitates, vt homo verus humanis neceſſitatibus probaretur.

C *Eccleſia vt naui comparatur.* Myſticè autem ſi per mare ſeculum præſens, per nauim ſanctam eccleſiam accipiamus, CHRISTVS nauim hanc fluctus huius ſeculi ſemper mitigaturus aſcendit, vt credentes in ſe ad cœleſtem patriam tranquilla nauigatione perducat, & ſuæ illius ciuitatis municipes faciat, quos humanitatis ſuæ fecit eſſe conſortes. Non ergo Chriſtus indiget naui, ſed nauis hæc indiget Chriſto. Quoniam ſine gubernatore cœleſti nauis eccleſiæ per mundi pelagus, per tanta diſcrimina ad cœleſtem portum non valet peruenire. Vnde Chryſoſtomus:

Nauigat eccleſia inſtructa fidei gubernaculo felici curſu per huius ſeculi mare, habens Deum gubernatorem, angelos remiges, portans choros omnium ſanctorum erecta in ipſa ſalutari arbore crucis, in qua Euangelicæ prædicationis vela ſuſpendens, flante ſpiritu ſancto ad portum paradiſi, & quietem ſecuritatis æternæ deducit.

Ergo præſens ſeculum tempeſtuoſo mari comparatur, in quo

in quo mortales de ſalute periclitantur, quemadmodum & Ionas cui in naui ſubmerſionis periculum imminebat. Itaque inter tot pericula ſemper nobis eſt timendum, ſicut ſcriptum eſt: Beatus homo qui ſemper eſt pauidus. Nuſquam enim eſt ſecuritas. *Mare ſeculum.* *Prou. 28.*

Secũdo, notatur in verbis præallegatis Deũ ipſum huius nauis eſſe gubernatorem, cui quoniam venti & mare obediũt, de ipſius præſidio ſemper eſt cõfidendum. Nam & ſi hanc tentationum fluctibus ſinit cõcuti, perire tamẽ nõ poteſt, quia gubernator Deus ſicut nec in trãquillitate pacis, ita nec in perturbationũ tempeſtate hãc deſerit. *Deus ipſe gubernator.*

Tertiò, dictum eſt hanc nauem habere ſanctos angelos remiges, qui hanc inter ſeculi fluctus cuſtodiãt & deducant, iuxta quod ſcriptum eſt. Angelis ſuis Deus mandauit de te. Sed & ſacerdotes nonnunquam in ſcripturis angeli vocantur, vti apud Malachiam, vbi dicitur: Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, angelus enim Domini exercituum eſt. Nam & hi adminiſtratione ſacramentorum ad portum ſalutis æternæ nauem hanc promouere laborant. In quorum typum ſcriptum eſt diſcipulos laboraſſe in remigãdo. Erat enim ventus contrarius eis. *Angeli remiges.* *Pſal.* *Mala. 2.*

Quartò, dictum eſt quòd hæc nauis portat choros electorum Dei atque ſanctorum. Vnde de Petro & aliis diſcipulis ſcriptum eſt: Aſcenderunt in nauim. Ideóque libenter in hanc nauim cum ſanctorum atque piorum cõtubernio vnicuique eſt intrandum. D *Fert choros ſanctorum.* *Ioan. 21.*

Vnde etiam non incongruè per nauem Salomonis Eccleſia ſancta deſignatur, quæ ſemel in tribus annis adducebat aurum & argentum, & ebur, & ſimias, & pauones. Nam Chriſti eccleſia in fide ſanctæ trinitatis ad cœleſtẽ Ieruſalem adducit ſanctos Apoſtolos & martyres, qui ſunt aurum, doctores ſapiẽtia claros, & doctrina ſonoros, quaſi argentum, cœlibes propter regnum cœlorum & caſtos, quaſi ebur firmum candidum & frigidum. Portat & ſimias, id eſt, piorum exemplis inhærẽtes, qui ſanctorum atque ſapientum doctrinam & opera imitari & quaſi effingere conantur. Portat & principes, qui cum apparatu viuunt, & hi ſunt pauones. *Nauis Salomonis.* *2. Par. 9.* *3. Reg. 10.*

Quintò, in hac naui arbor crucis Chriſti erecta eſt, quæ nobis ſpẽ ſalutis ſubminiſtrat. Extra hanc nauim. i. fidẽ crucifixi Saluatoris, ſal⁹ eſt nulli, vt merito hinc etiã *In naui eccleſia arbor crucis.*

nobis

Act.27. nobis dictum eſſe intelligamus. Niſi in naui manſeritis
Gen.7. non poteritis ſalui fieri. Vnde & per arcam Noë figurata fuit quæ inter aquas diluuij continuit & ſaluauit omnem carnem in qua erat ſpiritus vitæ.

Nauis huius vela. Sextò, habet nauis ſanctæ eccleſiæ vela Euangelicæ doctrinæ, quæ Chriſti verbis, quaſi vento ſecundo, plena ſunt. His enim docemur, quo modo, qua via, & quò ſit eũdum. Ideóque attentione digna ab omnibus ſunt audienda, dicente Domino: Beati qui audiunt verbum Dei, & cu
Luc.11.
Ioan 3. ſtodiunt illud. Sed & ipſe ſpiritus ſanctus (qui vbi & quando vult ſpirat) nauem hãc omnium ſaluberrimè promouet & propellit ad ſalutem. Vnde tandem ſubiecit, quòd
Portus quietis æternæ. nauis hæc quos portat, ad paradiſum (portum vtique cũctis deſideratum) & æternæ ſecuritatis quietem perducit, ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Deduxit eos in portum
Act.27. voluntatis eorum. Vnde & dicere poſſunt cum Paulo & Luca & ſociis eorum: Nauigauimus, & venimus ad locũ qui dicitur boni portus.

E Sed & de hac eadem eccleſiæ naui moraliter accipi
Ioan.21. poteſt quod apud Ioannem eſt ſcriptum: Diſcipuli nauigio venerunt, nimirum ad littus vbi apparuit eis Dominus Ieſus à morte iam rediuiuus, vbi etiam panem & piſcem ſuper prunas poſitum, refectionem vtique diuinitus paratam inuenerunt refectionem beatitudinis ſempiternæ in patria præſignantem, de qua pollicente CHRI-
Luc.22. STO dictum eſt illis: Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo.

Quot modis naui periclitãti ſuccurritur. Cæterum, non ſolum ſãncta eccleſia catholica nauis eſt quæ nos ad patriæ cœleſtis portum perducat, ſed etiã ſua cuique fides & conſcientia nauis eſt ſalutis. Et quoniam inter huius mundi pericula, quaſi inter vaſtos frementis ponthi fluctus, huiuſcemodi noſtra fragilis carina, grauiter ac multipliciter periclitatur, attẽdamus iuxta
Act.27. præſentem ſimilitudinẽ quatuor modis naui quæ periclitatur ſubueniri, videlicet:

Primò, per exonerationem. Vnde Lucas in Actis Apoſtolorũ: Valida, inquit, nobis tempeſtate iactatis, ſequenti die iactum fecerunt, & tertia die ſuis manibus armamenta nauis proiecerũt. Quoniam ergo nobis per mortis anguſtias (quaſi per ſyrtes & ſcopulos) eſt tranſeundum, attendat quiſquis propriæ cõſcientiæ nauim diuitiis, furto,

fraude,

fraude,vſura,rapina,ſimonia,& aliis ſimilibus nefandis auaritiæ artibus ſentit eſſe grauatam,qualiter & ipſe(vt æternæ damnationis diſcrimen euadat)per reſtitutionem, per largitionem propter Deum in pauperes iactum faciendo,naui ſuæ,id eſt,animæ alioqui perituræ ſuccurrat. Huius enim amiſſio nulli damno quantumuis magno comparari, nullo lucro compenſari poteſt, dicente Domino:Quid enim prodeſt homini ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua? *Nauis exonerãda.* *Mat. 16.*

Si igitur hi quibus naufragium imminet, rerum etiam chariſſimarum & pretioſæ mercis iactum pro nauis & ſua ſalute facere neque dubitant,neque morantur, quid non pro animæ perpetua ſalute eſt faciendum?Ait quidam:

Quæ nocitura tenes,quanuis ſint chara relinque.

Secundò,ſubuenitur naui per rimarum obturationem. F
Porrò ſenſuum noſtrorum organa,vt oculi & aures,quaſi aperturæ quædam vel rimæ ſunt,per quas malę concupiſcentiæ, quaſi aquæ nauem animæ depreſſuræ ſubintrãt. Quam ob rem clamandum eſt ad Dominum cum Propheta:Saluum me fac Deus,quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam. *Rimæ obturandæ.* *Pſal.*

Tertiò, ſubuenitur naui per ſentinæ exhauſtionem, videlicet quum aquæ nauem grauantes per fatiſcentium iuncturarum rimas fuerint infuſæ. Aquæ iſte nauem (ſi non eiiciantur) tandem perdituræ aſſidua ſunt delicta, ſine quibus vita præſens non tranſigitur, quæ delicta ſicut aſſiduè contrahuntur,ita & per iugem cordis cõpunctionem & confeſſionem oris,ſunt expurgãda. Alioqui ſicut ſentina niſi exhauſta fuerit,putreſcẽtibus illic & multiplicatis aquis,nauem tandẽ eſt perditura,ita & peccata quæ inceſſanter contrahimus, niſi eo quo dictum eſt modo fuerint expiata,exitium animæ ſunt allatura. *Sentina vt exhaurienda.*

Quartò, ſubuenitur naui per anchoræ fixionem, quæ tamen nequaquam in re inſtabili, ſed immobili & firma figenda eſt. Porrò inter tot & tanta huius ſeculi ſcandala,tentationes, & diſcrimina, ſpes animæ fideli quaſi anchora eſt,cui ne hanc vel tempeſtas abducat, vel fluctus abſorbeat,debet firmiter hærere. *Anchora nauem figat.*

Nam ſpe ſublata quid aliud eſt homo quàm puluis quem proiicit ventus à facie terræ,vel nauis quæ prudentia gubernatoris deſperantis iam deſtituta,à vi tempeſtatis fertur *Spe ſublata homo qualis.*

Heb.6. tis fertur in ſcopuloſ? De hac anchora per Apoſtolum dicitur: Fortiſſimum ſolatium habemus qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam,& incedentem vſque ad interiora velaminis,vbi præcurſor pro nobis introiit Ieſus. Porrò hæc noſtrę ſpei anchora non in re fragili (vt iam dictum eſt)vel terrena figenda eſt,ſed in Deo,exemplo illius qui ait: *Pſal.* Quoniam tu es Domine ſpes mea, altiſſimum poſuiſti refugium tuum. Hanc ſpei ſuæ ancho-*Rom.8.* ram Apoſtolus Paulus in Deo fixerat, qui ait: Si Deus pro nobis,quis contra nos?

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto.

G Hic ponitur paralytici in grabbato iacentis ad Chriſtum deportatio. Paralyſim Græci vocant diſſolutionem membrorum,qui morbus eam quam occupauerit corporis partem,officiis vniuerſis funditus deſtituit. Plerunque verò etiam totum inuadit corpus.

Luca.5. Porrò Lucas miraculi huius patrandi occaſionem & modum latius deſcribens,ſic habet: Et factum eſt in vna dierum,& ipſe ſedebat docens. Et erant phariſęi ſedentes & legiſdoctores,qui venerant ex omni caſtello Galilææ, & Iudææ, & Ieruſalem, & virtus Domini erat ad ſanan-*Cyrill.* dum eos. Hos enim vt à morbo perfidiæ ſpiritualiter ſa-*Oportunitas miraculo.* naret in mente, paralyticum coram eis erat ſanaturus in corpore. Neceſſarium enim erat vbi tanta ſcribarum & phariſæorum turba conuenerat, aliquid fieri ex iis quæ virtuti atteſtarentur ipſius,coram eis qui eum paruipendebant. Factum eſt ergo miraculum in paralytico, in quo quia defeciſſe ars medicinæ videbatur, ad ſupernum & cœleſtem medicum à proximis portabatur.

Mar.2. Modum verò quo paralyticus iſte Domino fuit oblatus,deſcribens Marcus, dicit: Et auditum eſt quòd Ieſus in domo eſſet,& confeſtim conuenerunt multi,& loquebatur eis verbum. Et venerunt ad eum ferentes paralyticum,qui à quatuor portabatur. Et quum non poſſent offerre eum illi præ turba, nudauerunt tectum vbi erat, & patefacientes, ſubmiſerunt grabbatum in quo paralyticus iacebat. Conſonat Lucas, dicens: Non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra tectum,&per regulas ſubmiſerunt eum cum lecto in medium,ante Ieſum.

Moraliter

Moraliter, Curatio paralitici huius, animæ poſt diuturnam illecebræ carnalis inertiam ad Chriſtum ſuſpirantis indicat ſaluationem. Quæ primo omnium miniſtris qui eam ſubleuent & Chriſto adferant, id eſt, bonis doctoribus qui ſpem ſanationis opémque interceſſionis ſuggerant, indiget. Qui bene Marco teſte quatuor fuiſſe memorantur: ſiue quia quatuor Euangelij libris omnis prædicantium virtus, omnis ſermo firmatur, ſeu quia quatuor ſunt virtutes quibus ad promerendam ſoſpitatem fiducia mentis erigitur. De quibus in æternæ ſapientiæ laude dicitur: Sobrietatem enim & ſapientiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil eſt in vita hominibus. Quas verſis nominibus alij prudentiam, fortitudinem, temperantiam, & iuſtitiam appellant. *Beda.* *Quatuor portitores paralytici.* *Sap. 8.*

Deſiderant autem paralyticum Chriſto offerre, ſed turba interpoſita ab omni parte præcluduntur. Quia ſæpe anima, poſt infirmi corporis deſidiã ad Deum reſipiſcens, supernæq́ue gratiæ remedio cupiens innouari, priſcæ conſuetudinis obſtaculo retardatur. Sæpe inter ipſas ſecretæ orationis dulcedines, & quaſi ſuaue cum Domino colloquium, turba cogitationum interueniens, aciem mentis ne CHRISTVS videatur intercludit. Et quid inter hæc agendum? Non vtique in infimis exterius qua turbæ tumultuantur, remanendum, ſed tectum domus in qua Chriſtus docet eſſe aſcendendum, id eſt, ſacræ ſcripturæ ſublimitas eſt appetenda, léxque Domini cum Pſalmiſta die noctúque meditanda. Et ſubmiſerunt illum, inquit Lucas, cum lecto in medium ante Ieſum.

Patefacto tecto æger ante Ieſum ſubmittitur, quia reſeratis ſcripturarum myſteriis, ad Chriſti notitiam peruenitur, hoc eſt, ad eius humilitatem fidei pietate deſcenditur. Et bene domus Ieſu apud Lucam tegulis contecta deſcribitur, quia ſub contemptibili literarum velamine (ſi adſit doctor qui reſeret) diuina ſpiritalis gratiæ virtus inuenietur. Quod autem cum lecto deponitur, ſignificat ab homine adhuc in iſta carne conſtituto Chriſtum debere cognoſci:

Sequitur:

Et videns IESVS *fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.*

Beda. Aegrotationis cauſam fuiſſe peccata. Ioan. 3. Hominem Dominus à paralyſi curaturus primum peccatorum ipſius vincula diſſoluit, vt oſtēderet eum ob nexus culparum, artuum diſſolutione damnari, nec niſi his relaxatis, membrorum poſſe recuperatione ſanari. Sic & illi paralytico qui iuxta piſcinā probaticam diu motum aquæ fruſtra præſtolabatur ſanato à Domino dicitur: Ecce, ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

Et bene is cui peccata dimittebantur apud Lucam homo vocatur, qui hoc ipſo quod homo erat, non poſſet dicere, non peccaui, ſimul etiam vt ille qui homini dimittebat, intelligeretur Deus. *Chryſ.* Et videns, inquit, Ieſus fidem illorum, id eſt, & deferentium & eius qui erat oblatus. Occurrebat enim, & in hoc ipſius patientis fides. Non enim ſuſtinuiſſet ſe inferius ſubmitti, niſi credidiſſet.

Sua cuique quantū valeat fides. Vbi etiā eſt intuendum quantū propria cuiuſq; fides apud Dominum valeat, vbi tantum valuit aliena, vt totus homo repentè, id eſt, exterius interiúſque iam ſaluatus exurgeret, aliorúmque merito aliis laxarentur peccata.

Vbi Ambroſius: Magnus Dominus qui aliorum merito ignoſcit aliis, & dum alios probat, id eſt, commendat, aliis relaxat errata. Quur apud te homo collega non valeat, quum apud Deum ſeruus & interueniendi meritum, & ius habeat imperandi? Qua in re magna quidem & vtilis nobis commendatur humilitas, vt veraciter credamus per eorum qui Deo placent interceſsionem adiuuari eos qui aut minus digni ſunt per ſe exaudiri, aut etiam propriæ infirmitatis conſcij, bonorum hominum interceſsioni ſe commendant, vt eorum ope & temporale & ſpirituale à Deo conſequantur auxilium.

Sanctorū nobis prodeſſe ſuffragia. Quum ergo portitores iſti ſua fide meruerint huic paralytico nō modo ſanitatem corporis, ſed & remiſsionem peccatorum, manifeſtum eſt quod alteri poſsit alter aliquid promereri.

Et licet quis alteri non poſsit mereri vitam æternam, vel ſublimioris gradum beatitudinis, eo quòd vnuſquiſq; poſt vitā hanc recepturus eſt prout in vita geſſerit bonū vel malum, promereri tamen poteſt alteri compunctionis & pœnitentiæ gratiam, alius quoque pro alio ſatisfacere, illíque gratiā ſanitatis & bonæ felicitatis, longæuitatis quoque & aliorū bonorum temporalium impetrare.

Erubeſcat hinc tandem hæreticorum huius temporis væſana

væſana impietas, qui nec virgini Mariæ matri Domini noſtri Ieſu Chriſti, nec quiquam ſanctorum tantum honoris relinqui volunt, vt apud Chriſtum credantur pro nobis intercedentes poſſe quicquam impetrare. Quaſi non tantum valeat apud ipſum dilectæ genitricis ſuæ interceſſio, quantum interuentu ſuæ fidei pro paralytico valuerunt hi portitores.

Et quoniã abſente ſpe conſequendæ remiſſionis nulli adulto peccata remittũtur, paralyticus iſte iubetur habere fiduciã. Confide, inquit, fili remittũtur tibi peccata tua. Sanè in eo quòd tam benignè filium appellat, oſtendit per adoptionis gratiã Dei filium fieri cui peccata remittuntur, Itaq; homo peccat, filio remittuntur peccata. O mira humilitas, deſpectum & debilem, totíſque membrorum compagibus diſſolutũ filium vocat, quẽ ſacerdotes nõ dignabantur attingere. Cõfide, inquit, nam benedictus vir qui cõfidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. I *Filium fieri cui peccata dim.& tuntur. Hiero.* *Iere.17.*

Sed & aliam ob cauſam monuit hunc confidere de remiſſione peccatorũ quem erat corporaliter ſanaturus, vt ſcilicet doceret quòd corporalis ſanitas minimè valet ad ſalutẽ, niſi & anima infirma per peccatum à ſuo morbo curetur. Ideóq; magis petenda eſt à Deo animæ quã corporis ſalus. Sed nec aliter corporis debemus petere ſanitatem, niſi inquantum expedit ad animæ ſalutem.

Denique idipſum fecit, vt oſtenderet benignus Dominus ſe plura conferre quã petimus, & ſe non modo corporum eſſe medicum, ſed & animarum. O mira Chriſti clementia. O indicibilis miſericordia, accepit felix paralyticus remiſſionẽ peccatorum ſuorum quam non petebat, quam nõ præceſſerat confeſſio, quam non meruerat ſatisfactio, non exigebat contritio. Corporis ſalutem petebat, non animæ, & tamen ſalutem & corporis & animæ recepit. Audit veniã paralyticus & tacet, nec vllã reſpondet gratiam, quia plus corporis quã animæ curam intendebat, & temporales reſoluti corporis ſic deflebat ærunnas, vt reſolutioris animæ pœnas æternas nõ defleret gratiorem ſibi præſentem vitam iudicans quàm futuram.

Alienam igitur fidem Dominus reſpicit vt eius ſuffragio paralytici anima ante curaretur quàm corpus. Cernitis in hoc loco fratres Dominũ nõ quærere inſipientium voluntates, non expectare ignorantium fidem, non infirmi ſtulta deſideria perſcrutari, ſed alterius fidei interuen-

tu alteri ſubuenire. Hæc Chryſoſtomus.

K Et quoniam (vt iam dictum eſt) iſte propter peccata ſua paralyticus fuit effectus, CHRISTVS vti medicus ſapiens primum morbi cauſam ſuſtulit, dicens: Remittuntur tibi peccata tua. Medicus enim humores peccantes (id eſt, morbi cauſam) primum auferre ſtudet, aggreſſurus deinde curare morbum. Et colonus primum euellit ſpinarum radices, deinde agrum conſerit. Ita planè Dominus in huius curatione paralytici, primum aufert morbi cauſam, id eſt peccatum, poſtea curaturus ægrotum. Qui ſi in peccato manſiſſet, nequaquã potuiſſet recipere ſanitatẽ.

Hoc attendant non ſolum ægroti, ſed & ipſi corporum medici, quibus etiam eccleſiaſtica conſtitutione præcipitur in hunc qui ſequitur modum:

De pe. & re. c. quũ infirmitas. Quum infirmitas nonnũquam ex peccato proueniat, dicente Domino languido quem ſanauerat: Vade & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat, præſenti decreto ſtatuimus & diſtrictè præcipimus medicis corporum, vt quum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant & inducant vt medicos aduocent animarum vt poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute prouiſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubrius procedatur, quum ceſſante cauſa ceſſet effectus. Vbi etiam ſub anathematis interminatione præcipitur, ne quis medicorum pro corporis ſalute conſequenda aliquid ægroto ſuadeat quod in periculum animæ conuertatur, quum anima corpore longè ſit pretioſior.

Aegrotationũ cauſæ. Aduerte igitur plures ob cauſas ægrotationes & morbos diuinitus immitti. Primò enim grauibus morbis interdũ corripiũtur etiã boni, vt meritum eorũ per patientiam augeatur, vt ſanctus Iob & Tobias, cui dixit angelus *Iob 1.* *Tob. 12.* Raphael: Quia acceptus eras deo, neceſſe fuit vt tentatio probaret te. Et nunc miſit me dominus vt curarem te.

Secundò, ad virtutũ cuſtodiam, videlicet ne vel in peccatum quis defluat, vel ob dei in ſe gratiam in ſuperbiam *2. Cor. 12* extollatur. Hinc Apoſtolo Paulo datus eſt ſtimulus carnis ſuæ, ne ipſum magnitudo reuelationum extolleret. Vnde & dixit: Nam virtus in infirmitate perficitur.

Ioan. 5. Tertiò, in pœnam peccati, vt in iſto patet paralytico, ſed & in illo languido iuxta probaticam piſcinam iacente. *Num. 12.* Rurſus in Maria ſorore Moſi, quæ idcirco lepra percuſſa eſt, quòd iniquè eidem fratri ſuo fuerat obloquuta.

Quartò

Quartò,ad Dei gloriam manifeſtandam,ſicut patet in cæco nato,dicente Domino: Neque hic peccauit, neque parentes eius vt cæcus naſceretur, ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo. *Ioan 9.* o

Quintò,ad initium pœnæ ſempiternæ, quo modo angelus Domini Herodẽ Agrippam letali morbo percuſſit. Vnde tamen non inuenitur fuiſſe emendatus.Modo cõſimili & quidem acerbiſſimis cruciatibus affectus fuit impius rex Antiochus,& periit:de quo ſcriptũ eſt: Orabat ſceleſtus Dominũ,à quo nõ erat miſericordiã conſequuturus.De huiuſmodi dicit Propheta:Duplici contritione cõtere eos,id eſt,malis præſentibus pariter & futuris.Vnde Greg. Quos præſentia mala nõ corrigũt,ad ſequẽtia perpetuæ dãnationis mala perducũt.Vnde verſus: *Act.12.* *2.Mach. 9.* *Iere.17.* *9.Mor.*

Iob,Paulus,paralis,cæcus,punitur Herodes.

Hunc probat,hunc punit,reddit,manifeſtat,& addit. L

Cæterũ quoniam in typo huius paralytici monentur omnes qui vitiorum morbo laborant conſequendæ remiſſionis habere fiduciam(ſiquidem deſperãti nihil ſupereſt ſalutis)attendamus multiplicem eſſe ſpem ſiue fiduciam.

Eſt enim primo fiducia peruerſa,ea videlicet qua propter magnam Dei miſericordiam perſeueratur in peccatis. Fiducia planè infidelis & ſolius maledictionis capax, quum in ſpe veniæ contempto Dei timore peccatur. Ab hac fiducia nos coercet qui ait: Ne dixeris, Peccaui, & quid mihi accidit triſte?Altiſſimus enim eſt patiens redditor. De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adiicias peccatum ſuper peccatum,& ne dicas: Miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur. Miſericordia enim & ira citò ab illo proximant,& in peccatores reſpicit ira illius. *1.Fiducia peruerſa.* *Bernard.* *Eccl.5.*

Secundò eſt quædam fiducia præſumptuoſa, qua videlicet peccator contemnens facere dignos pœnitẽtiæ fructus per ſolã Dei miſericordiam cõtempta interim ipſius iuſtitia,ſine bonorũ operum meritis ſperat ſaluari. Talis eſt illorum fiducia,qui quum totam vitam ab adoleſcẽtia ſua peccatis impenderint, ſperant vel in extrema ſenectute vel in ipſa mortis hora ſe poſſe pœnitere ad ſalutẽ. Sed vt ait Aug.percutitur hac animaduerſione peccator, vt moriẽs obliuiſcatur ſui,qui dũ viueret oblitus eſt Dei. *Fiducia præſumptuoſa.*

Tertiò eſt quædã ſpes mẽdax & fraudulẽta,eorũ videlicet qui longam ſibi vitam promittentes,& ſperantes in *Fiducia mendax.*

 incerto,

incerto,licentius perſeuerant in peccatis. Talis erat ſpes illius vaniſſimi diuitis,qui quum ſibiipſi annos vitæ plurimos promitteret in futurum,audiuit:Stulte,hac nocte animam tuam repetunt à te,quæ autem paraſti cuius erunt?

Luc.12.

Fiducia incerta. Quartò eſt ſpes incerta & infirma, eorum ſcilicet qui ſperant in huius ſeculi tranſitoriis vanitatibus, & in incerto diuitiarum.Vnde dicitur per Pſalmiſtam: Super eũ ridebunt & dicent:Ecce homo qui non poſuit Deum adiutorem ſuum, ſed ſperauit in multitudine diuitiarũ ſuarum,& præualuit in vanitate ſua.De quo & alibi ſcriptum eſt:Sicut tela araneæ fiducia eius.Texendo reti araneus ſeſe euiſcerat,vt vilem capiat muſcam , & auaro nihil eſt ſceleſtius. Hic enim animam ſuam venalem habet.Nónne ergo & hic ſeſe euiſcerat,qui vt fragiles & tranſitorias diuitias lucretur,animam ſuam proſtituit?

Iob.8. *Eccl.10.*

M

Similitudo ab araneo notãda. Tela aranei vento rupta tollitur. Et in mortis turbine auari hominis ſtudia ceſſabunt, & quæ congeſſit omnia diſpergentur. Et quo modo araneus ipſe vnà cum ſua tela capitur & perit, ita & diues auarus cum perituris diuitiis & ipſe peribit. Tolluntur aranei cum ſua tela, dũ pro tempore domus expurgatur.

In vſurarios. Et quid aliud ſunt in ciuitate auari rapaces , præcipuè vero vſurarij, quàm quidã aranei rapiendis hominum facultatibus fraudũ ſuarũ retia texẽtes? Vtique purgamẽta ciuitatũ, omni araneo viliores deteſtabilioréſque, atq; ideo potius quàm omnes ſimul aranei, & quæuis alia in domo vermiũ immunda ſcaturies, è ciuitatibus pellendi.

Sperandum cum timore. Quintò eſt ſpes quædam ſancta & virtuoſa, quæ diuinæ miſericordiæ cum pio timore innititur.Nec enim ſine ſpe timere,nec ſine timore ſperare debemus, ne vel ſine ſpe timor deprimat,vel ſpes ſine timore temerariè extollat.Vnde quum dixiſſet Pſalmiſta:Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum,mox ſubiecit:Et in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius. Hanc ſpei virtutem à nobis requirit Deus.Sicut enim debemus in eum credere quia verax eſt, & ipſum diligere quia bonus eſt , ita & in eum ſperare quoniam benignus & miſericors eſt. Porrò omnis qui ſperat, diuinæ miſericordiæ teſtis eſt : qui autem perfida mente deſperat,nõ ſine ſcelere blaſphemię ipſius miſericordiæ eſt negator.

Spei ratio.

Deſperans blaſphemat.

Itaque ſpes in Deum quaſi anchora quædam animæ noſtræ eſt , quæ hanc inter aduerſitatum & tentationum

turbines

turbines (vt ſupra dictum eſt) ne in perditionem deferatur, retinet atque firmat. Ipſa eſt baculus cui laſſus huius mundi peregrinus, ciuis autem cœli, innixus reſpirat paululiſper & requieſcit. Denique quaſi quædam columna eſt, qui tota virtutum ædificatio incumbit: qua ſublata, omnia ruere neceſſe eſt. *Spes adſimilatur.*

Porrò huic noſtræ in Deum ſpei ſuffulciendæ, ſuccurrit in primis ea quæ dicta eſt immenſa Dei benignitas & miſericordia, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere ſicut ſcriptum eſt: Parcis omnibus quia tua ſunt. Hæc dei miſericordia in opere noſtræ redemptionis vel maxime apparuit, iuxta quod per Apoſtolū dicitur: Qui enim proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Sed & illud ſpem nobis augere debet, quòd ipſe Dei filius Chriſtus Ieſus Deus & homo eſt in dextera Dei, vbi etiam interpellat pro nobis. Vnde & per beatum Ioannem dicitur: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. *Sap. 11.* *Rom. 8.* *1. Ioan. 2.*

HOMILIA ALTERA.

ET ecce quidam de Scribis dixerunt intra ſe: Hic blaſphemat. Matth. 9.

In Homilia priore viſum eſt de Chriſti Domini noſtri nauigatione, & de paralytici hominis deportatione ad ipſum, nunc iuxta hanc quæ ſupereſt tractanda Euangelicæ lectionis partem, de reliquis duobus reſtat dicendum, quorum primum eſt, ſanando paralytico mirandæ poteſtatis Chriſti oſtenſio. Secundū eſt, à turba timente Dei glorificatio, ibi: Videntes autem turbæ.

Circa primū duo ſunt cōſideranda. Primū eſt, à Scribis Chriſto calūniæ grauis impoſitio. Secūdū eſt, iniquæ calumniæ fortiſſima confutatio, ibi: Et quum vidiſſet Ieſus.

Circa primū dicitur: Et ecce quidā de Scribis dixerunt intra ſe. Ergo nō voce oris hoc dixerūt, ſed in ſecreto cordis: Hic blaſphemat. In quo (vt dicit Cyril.) mortis contra Chriſtū præcipitāt ſentētiam. Erat enim mādatum in lege ꝙ quicunque blaſphemaret in Deū, morte puniretur. N *Leuit. 24.*

Committit autem in Deum blaſphemiam, vel qui de Deo falſa loquitur vel indigna, vt qui dicit Deum peccati *In Deum blaſphemus.*

authorem, vel peccandi occaſionem dediſſe hominibus, vel qui ea quæ Dei ſunt, de Deo negare audet, vt qui dicit Deum vel miſericordem non eſſe, vel eſſe iniuſtum, vel non omnipotentem, vel non ſempiternum, vel qui ea quæ ſolius Dei ſunt attribuit creaturæ. Et hoc blaſphemiæ genus Scribæ & Phariſæi calumniantes Chriſto Domino hoc loco impoſuerunt, quia videlicet ea quæ ſolius Dei ſunt) quale eſt dimittere peccata) ſibi arrogaret. Quod manifeſtius Marcus exponit dicens: Erant autem illic quidam de Scribis ſedentes, & cogitantes in cordibus ſuis: Quid hic loquitur? Blaſphemat. Quis poteſt dimittere peccata niſi ſolus Deus?

Maxima poteſtas homini data. Inauditum erat Iudæis hominem hominibus peccata dimittere, ſiquidem poteſtas illa omnibus retro ſeculis audita non fuerat, donec euangelica gratia mundo cœlitus donaretur. Nouerant illi dictum fuiſſe à Domino per *Eſa. 43.* Prophetam: Ego ſum, ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Nouerant ſacerdotibus ſuis ingentem diuinitus collatam poteſtatem, offerendi videlicet ſacrificia, pro populo deprecandi, apertam proponendi populi nomine peccatorum confeſſionẽ, omnia proinde benedicendi atque conſecrandi, denique primitias à populo & decimas accipiẽdi, nullam autem dimittendi peccata poteſtatem.

Quæ Dei ſunt Chriſtum potuiſſe. Quis, inquiũt, poteſt peccata dimittere niſi ſolus deus? vbi Chryſoſtomus: O phariſæe, qui ſciendo neſcis, confitendo negas, quum teſtaris impugnas, quur tibi Chriſtus Deus non eſt, qui ea quæ ſolius Dei ſunt operatur? Dei nempe filius (vt dicit Ambroſius) ab operibus ſuis accipit teſtimonium. Nam & validius eſt ad fidem quod confitẽtur inuiti, & pernitioſius ad culpã quod negant, qui ſuis aſſertionibus cõuincuntur. Magna ſanè perfidæ plebis amẽtia, vt quũ confeſſa fuerit ſolius Dei eſſe donare peccata, nõ credit Deo peccata donanti. Verum enim dicunt quia nemo peccata dimittere niſi ſolus Deus poteſt, qui per eos quoque dimittit quibus dimittendi tribuit poteſtatẽ. Et ideo Chriſtus verus Deus eſſe probatur, quia peccata dimittere quaſi Deus poteſt. Verũ itaque Deo teſtimoniũ reddũt, ſed Chriſtũ deũ negãdo fallũtur. At multo demẽtius errãt Arriani, qui quũ Ieſum & Chriſtũ eſſe, & peccata poſſe dimittere Euãgelij verbis deuicti negare non audeãt, nihilominus tamen Deũ negare nõ timent.

Manifeſtum

Manifeſtum eſt autem peccata dimittendi poteſtatem & illis Chriſtum dediſſe quibus ait: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt. Quam poteſtatem priſcis inauditam ſeculis, per Dei filium tempore gratiæ collatam conſtat eſſe hominibus. Quid ergo nunc omnium hominũ ingratiſſimi temporis huius hæretici inſanientes clamitant cum Phariſæis ſolum Deum peccata poſſe remittere, ſacerdotem in ea re facere poſſe nihil. Hæc eſt enim vetus Phariſæorum nec Dei gratiam, nec Chriſti meritum, nec noui teſtamenti euangelicæq; legis dignitatem agnoſcentium oblatratio. *Ioan. 20.*

Verum inter hæc notandum eſt, authoritatẽ dimittẽdi peccata (quam clauẽ regni dicunt) diuerſimodè eſſe dictam. Eſt enim clauis authoritatis, & eſt ſolius dei. Et eſt clauis excellentię, & eſt ſolius Chriſti hominis. Denique eſt clauis miniſterij, quã habet ſacerdos miniſter dei & eccleſiæ. Quę clauiũ differẽtia dilucidius eſt exponenda. *Clauis triplex.*

De eo enim qui peccata dimittit, poſſumus tripliciter loqui. Eſt enim qui principaliter & propria virtute tanquam ſummus & præcipuus, primam & ſupremam dimittendi peccata habet poteſtatem. Et hæc eſt clauis authoritatis quæ eſt ſolius Dei, qui quoniam peccato offenditur, ipſius eſt peccatum vel dimittere vel vlciſci. *Clauis authoritatis.*

Secundò remittit quiſpiam peccata tanquam is qui pro peccatis ſatisfecit & perſoluit. Et vocatur poteſtas ipſius, clauis excellentiæ. Et hæc eſt ſolius Chriſti qui eſt agnus Dei qui tollit peccata mundi. Ipſe enim peccatum non fecit, & omnium peccata portauit ac pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, in cuius perſona dictum eſt per Pſalmiſtam: Quæ non rapui tunc exſoluebam. Hoc modo nemo alius peccata dimittit, quia nemo alius peccata mundi abſtulit atque portauit. *Clauis excellentiæ.*

Nemo igitur (vt dicit Auguſtinus) ſibi arroget & dicat quia ipſe auferat peccata mundi. Iam attendite contra quos ſuperbos intendebat Ioannes digitũ. Nondum erãt nati hæretici & demonſtrabantur, iam intendebat contra illos. Contra illos tunc clamabat à fluuio, contra quos modo clamat ex euangelio, videlicet quum dicit: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi, nempe vnus & ſolus, & nemo alius. Vnde dicit Ambroſius: Solus nobis ille remittit peccata, qui pro peccatis noſtris mortuus eſt. *Ioan. 1.*

Tertiò

Tertiò poteſt quiſpiam peccata dimittere tanquam vicarius & miniſter,cui à vero domino ad hoc ſit commiſſa poteſtas. Et hoc modo in ſacramento pœnitentiæ (quod virtutem habet à paſſione Chriſti)ſacerdotes peccata dimittunt,& hæc eſt clauis miniſterij.Confitentibus enim poſſunt ignoſcere ſacerdotes,quia quibuſcũque illi remittunt peccata,iis & Deus remittit. Siquidem & Lazarum iam à morte rediuiuum Apoſtolis dedit ſoluendum, innuens poteſtatem ſoluendi presbyteris eſſe contraditam.In hoc enim alibi dixit:Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram erunt alligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram erunt ſoluta & in cœlo.

Aug. *Sacerdotes vt peccata dimittunt.* *Mat.18.*

Itaque Scribæ & Phariſæi verè blaſphemi, falſo Dominum blaſphemiæ inſimulant quia remittebat peccata, arbitrati tantummodo hominem eſſe,quem (niſi obſtetiſſet eorum inuidia)vtique ex eius operibus poterant agnoſcere Deum:cuius(vt ipſi fatentur)eſt remittere peccata.Sed vt poſſis maiora capere diuinitatis eius inſignia ô phariſæe, audi nunc cum pectoris tui penetraſſe ſecretum.Aſpice eum ad cogitationum tuarum latebras perueniſſe,intellige eum cordis tui nudare conſilium.

Phariſæi blaſphemi *Chryſ.*

Sequitur enim:

Et quum vidiſſet Ieſus cogitationes eorum,dixit:Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?

P Hic notatur iniquæ in Dominum calumniæ fortiſſima confutatio.Quũ vidiſſet,inquit,Ieſus cogitationes eorũ, Scrutator animorum Deus præueniens mentium mala conſilia,oſtendit Scribis blaſphemantibus Deum ſe eſſe, qui poſſet etiam occulta cordis eorum euidenter agnoſcere, & quaſi tacens loquitur: Vt cognoſcatis me non blaſphemare Deum dum peccata remitto, ſed meo iure me vti qui Deus ſum,manifeſtũ vobis ſit, etiam latebras cogitationum veſtrarum me apertiſſimè cognoſcere. Ea ergo deitatis meæ poteſtate qua cogitationes cordis veſtri conſpicio, cognoſcite etiam me hominibus peccata poſſe dimittere.

Probat effectu Chriſtus ſe deũ eſſe.

O phariſæe quia,dicis:Quis poteſt peccata dimittere niſi ſolus Deus? Reſpondebo tibi:Quis poteſt cordis ſecreta ſcrutari niſi ſolus Deus, qui per Prophetam dicit: Ego dominus ſcrutans corda & probans renes.

Cyrill. *Ier.17.*

Dicat itaque:Si increduli eſtis erga primum diuinitatis

meæ

meæ teſtimonium,ſcilicet, remiſsionē peccati,ecce aliud adiicio dum intima veſtra patefacio. Vt quid, inquit,cogitatis mala in cordibus veſtris?Non quidem mala cogitabant in hoc quod eſt, ſolum Deum peccata poſſe dimittere,ſed mala cogitabant putantes Chriſtum blaſphemum eſſe,qui quum ſolummodo homo eſſet, arrogaret, ſibi poteſtatem peccata dimittendi,quod eſſet ſolius Dei. Itaque Dominus probauit ſe coram Phariſæis Deum peccata dimittendo, probauit item ſe Deum cordis eorum ſecreta rimando,tertio idipſum eſt oſtenſurus hominis paralytici diſſoluta membra ſolius imperio verbi conſolidando.

Vnde ſubdit:

Quid eſt facilius dicere: Dimittuntur tibi peccaca tua,an dicere Surge,& ambula?

Quaſi dicat: Quàm facile mihi eſt dicere paralytico: Surge,& continuo ſurgit, tam facile etiam eſt mihi dicere:Dimittuntur tibi peccata tua, & continuo dimittũtur. Fortiter defendit ſibi Dei filius quod ſuum eſt,poſſe videlicet dimittere peccata, ſicque animas curando ſaluare, nam & de ipſo prædixerat angelus:Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Vtrunque inſigne eſt ſolius diuinæ poteſtatis & dimittere peccata,& ſolius imperio verbi diſſoluta paralytici membra ſoliditati priſtinæ reſtituere.Vno quidem modo conſyderatione diuinæ virtutis vtrunque iſtorum æqualis eſt facilitatis, cui nihil difficile eſt,pari enim facilitate animas ſanat & corpora,quæ pari facilitate creauit. *Mat.1.*

Verum conſyderata creaturæ infirmitate, facilius eſt corpora quàm animas ſanare. Quanto enim potior eſt anima corpore, tanto peccatũ dimittere maius eſt quàm corpus ſanare.Dicat igitur: Verum quoniam me animas ſanare non creditis ô Phariſæi eo quòd lateat, adiiciam quod minus eſt,apertius tamē, quatenus id quod eſt magis occultum per hoc demonſtretur.Vtrum ſint paralytico peccata dimiſſa ſolus nouerat qui dimittebat. Surge autem & ambula,tam ille qui ſurgebat, quàm ij qui ſurgentem videbant adprobare poterant. Fit igitur carnale ſignum vt probetur ſpiritale. Nam ſignum ſanitatis extrinſecus operatus eſt,vt veniam peccatorum intrinſecus feciſſe probaretur. *Corpus cur ſanat.*

Et quidem quum alloquutus eſt infirmantem non

dixit

dixit propriam exprimendo poteſtatem: Dimitto tibi peccata, ſed: Remittuntur tibi peccata. Cogentibus autem illis euidentius hanc declarat, dicens:

Vt autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata (tunc ait paralytico) Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

Q Si & Deus eſt, iuxta memoratum Eſaiæ teſtimonium qui delet iniquitates noſtras, & filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ergo idem ipſe & Deus & filius hominis eſt, vt & homo Chriſtus, per diuinitatis ſuæ potentiam dimittere peccata poſſit, & idem Deus Chriſtus per humanitatis ſuæ fragilitatem pro peccatoribus mori. Et notanter ait, In terra. Dum enim ſumus in terra peccata noſtra deleri poſſunt, poſtquam vero à terra tollimur non valebimus confiteri. Clauditur enim ianua.

Beda. *Theoph.*

Chriſtus vt ſe probat peccata poſſe dimittere.

Vigilanter hic attendendum eſt à tribus Euangeliſtis magna cum diligentia atque concordia, deſcriptum eſſe quemadmodum Chriſtus mundi ſaluator tanta euidentia, támque inuincibilibus argumentis probauerit ſe dimittendi peccata habere poteſtatem. Nequaquam enim hoc otioſum, ſed mira ipſius domini factum eſt prouidentia. Nam huius poteſtatis toti mundo manifeſtandæ gratia, totum omnino ſcriptum & prædicatum eſt Euangelium.

Et ne vllum ſuper hoc dubium cuiquã oriretur, voluit ore trium teſtium (trium, ſcilicet Euangeliſtarum) tam ingentis támque ad ſalutem neceſſariæ veritatis verbum confirmari. Quis enim crederet mundi Saluatorem, ſi peccata dimittendi non haberet poteſtatem? Sed & in hunc modum quartus teſtis miraculorum Chriſti beatus Ioannes dicit: Scripta ſunt hæc vt credatis, quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.

Ioan. 20.

Et aduerte quã aptè ſibi de Chriſto euangelica conſonant teſtimonia. Ait ipſe: Vt ſciatis autẽ quia filius hominis habet poteſtatẽ dimittendi peccata. Et vide ſi nõ hoc idem obſeruauit beatus Petrus quum ait: Huic omnes prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere per nomẽ eius omnes qui credunt in eum.

Act. 10.

R Quum igitur conſtet hanc dimittendi peccata poteſtatem in terra Chriſtum habuiſſe, qua temeritate mẽtiuntur

tur hæretici Chriſtum Apoſtolis (nempe vicariis ſuis & miniſtris)poteſtatem hanc non commiſiſſe, quibus in huius rei fidem poſtquam reſurrexiſſet à mortuis apertè dixit(quod ſupra memoratum eſt) Quorũ remiſeritis peccata remittuntur eis,&quorum retinueritis retenta ſunt? Quibus etiam hanc tradens poteſtatem ait: Sicut miſit me pater,& ego mitto vos. Miſſus autem fuit à patre in mundum vt ſaluaretur mundus per ipſum,quod fieri nequaquam poſſet,niſi hominibus peccata dimitteret. *Vt homines peccata dimittunt.* *Ioan. 20.*

Si ergo diſcipulos ſuos miſit in mundum vniuerſum ſicut ipſe fuerat miſſus à patre,conſtat ipſum peccata dimittendi poteſtatem illis contradidiſſe. Alioqui non ſic eos miſiſſet,ſicut fuerat ipſe miſſus à patre. *Diſcipulos potuiſſe peccata dimittere.*

Huc etiam ſpectat quod penè eodem ſtilo prædicare exorſi ſunt Ioannes Baptiſta, Chriſtus ipſe, & Apoſtoli eius. Ait Baptiſta Ioannes prędicans in deſerto Galilææ: Pœnitentiam agite,appropinquauit enim regnum cœlorum. Porrò de Chriſto Domino perhibet idem Euangeliſta,dicens:Exinde cœpit Ieſus prædicare & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorũ. *Mat. 3.* *Mat. 4.*

Et vide ſi non & Apoſtoli hoc modo prædicationis ſuæ fecerunt exordium. Ait enim Petrus accepto iã ſpiritu ſancto de cœlo: Pœnitentiam agite,& baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum veſtrorum. Quo nihilominus manifeſtata eſt in menſa Dei erga nos miſericordia & gratia qui tantam hominibus largitus eſt poteſtatem, ſigno nobis dato certiſſimo(ipſo pœnitentiæ ſacramento) quo ſecuri ſimus de remiſſione peccatorum,modo ne huic ſacramẽto obicem ipſi ponamus. Quomodo autem non magis ipſe peccata dimittit,qui cæteris hoc faciendi poteſtatem tradidit? Si terreni reges & principes homicidas abſoluere,& à pœna præſenti poſſunt liberare,quid non poterit is qui viuorum Dominus eſt & mortuorum tam vitæ præſentis pœnas dimittere quàm futuræ? *Act. 2.*

Quod autem dicitur: Tunc ait paralytico, verba ſunt Euangeliſtæ. Surge,tolle lectum tuum. Hoc eſt,porta portantem te,vt quod fuit infirmitatis teſtimonium, iam ſit probatio ſanitatis. Ipſam ergo corporis ſanationem demonſtrat per lecti portationẽ,vt ſic non reputetur phantaſia quod factũ eſt. Tolle,inquit,lectum tuum, & vade in domum tuam. Quaſi di. Ego quidem per tuam paſſionẽ *S* *Chryſ.*

curare

curare volebam illos qui ſibi ſani videntur,& grauiter infirmantur in anima,ſed quia curari nolunt,tu vade in domum tuam,tuam correcturus familiam.

Beda. Porrò moraliter de lecto ſurgere,eſt animam à carnalibus deſideriis vbi ægra quieſcebat,abſtrahere. Lectum verò tollere, eſt ipſam quoque carnem per continentiæ fræna correptam, ſpe cœleſtium præmiorum delitiis priuare terrenis.Ipſe eſt enim lectus qui per ſingulas noctes lauatur à Dauid. Id eſt,pro vniuſcuiuſque noxæ maculis digno pœnitentiæ flumine caſtigatur.Sublato autem lecto domum ire,ad paradiſum redire eſt.Ipſa eſt enim vera domus quæ hominem prima ſuſcepit,non iure amiſſa, ſed fraude,tandémque reſtituta per eum qui fraudulento hoſti nihil debuit.

Surgere & lectum tollere qd.

Vade in domum tuam.

Quod autem tunc Dominus in paralytico fecit corporaliter,hoc quotidie in ſancta eccleſia adhuc ſpiritualiter operatur. Sicut enim præcepit paralytico vt ſurgeret & portaret lectum ſuum à quo portatus fuerat,ita nobis in vitiis carnalibus ægrè torpētibus iubet vt ſurgamus.Poſtquam autem à peccatis ceſſantes ad virtutis ſtudiū ſurrexerimus, imperat vt aliorum quoque tam corporum quàm morum infirmitates portare ſtudeamus, quemadmodum & nos aliquando portari à fratribus oportuit. Porta igitur illos qui te portauerunt.

Vade,inquit,in domum tuam. Quod & ſic potes accipere : qui per vitia & vana deſideria diſtractus tuæ ſalutis oblitus (quaſi à teipſo alienatus) aberraſti,ad propriam conſcientiam & animæ tuæ cuſtodiam reuertere. Iuxta *Perſius.* illud: Tecum habita & noris quàm ſit tibi curta ſupellex: Hoc enim eſt ſapientis, vt ſcilicet neglectis aliorum vitiis, ſeipſum diiudicet, corrigat, & emendet. Stultorum autem eſt ſe neglecto aliorum infirma ſcrutari, irridere, *Eccl.21.* contēnere,iudicare,iuxta illud: Pes fatui facilis in domū proximi.Itaque in domū ſuam ire,eſt errantē quemlibet per vanitates & peccata ad ſui cuſtodiam reuerti, & ſemetipſum mandatis ſui creatoris adſtringere,vt totus homo,interior ſcilicet & exterior poſſit Deo placere.

Sequitur:

Et ſurrexit,& abiit in domum ſuam.

T Inter dicere Chriſti & facere, nulla diſtantia eſt, ſine mora enim ad imperium Domini ſanitas interuenit. Vnū

dicto

dictorum remediorúmque momentum eſt. Ipſe enim dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Porrò inter noſtrum dicere & facere plurima diſtātia eſt. Quia facile quidē loquimur, ſed cum difficultate & labore operamur. Verū ſolo iuſſu vel nutu miracula operari, ſolius Dei eſt.

Operantur quidem nonnunquam & ſancti miracula, ſed non ſua virtute, ſed Dei. Et quicquid huiuſmodi operantur, parum differt à precibus & deprecatione, vt in Helia patuit & Heliſæo, & in aliis multis. Chriſtus autem dum propria virtute ſua præcipit paralytico ſanitatem, Deum ſe eſſe profeſſus eſt. Nam huiuſcemodi ſua opera ſigilli loco ſunt diuinitati ſuæ teſtimonium irrefragabile perhibentis. *Inter Chriſti & ſanctorū miracula intereſt.*

Iuſſus autem iuit in domum ſuam, ne veritatem Dei in mendacium Phariſæi commutantes fortaſſe dicerent phantaſma eſſe non veritatem. Sed & ideo domum ire iubetur, vt populo ciuitatis ad Dei gloriam quod factum fuerat miraculum innoteſceret. Magna enim tenebantur admiratione, videntes hominem omnibus notum, ſub lecto ſanum incedere, qui mox antè ſuper lectum inualidus portabatur. Vnde canit euangelicus vates, dicens: *Cur iubetur ire in domū ſuā.*

Ecce aderant viuum portantes, iámque cadauer *Sedulius.*
Bis bina ceruice viri, lectóque cubantem
Vix hominem, cui vita manens ſine corporis vſu
Mortis imago fuit, reſolutáque membra iacebant
Officiis deſerta ſuis, fluxóſque per artus
Languida demiſſis pendebant vincula neruis.
Hunc vbi virtutum Dominus conſpexit egentem
Robore, peccatis primum confirmat ademptis,
Quæ generant augmenta malis, miſeróque iacenti
Surge ait, & proprium ſcapulis attolle grabatum,
Inque tuam deſcende domum, nil iuſſa moratus
Cui fuerat conceſſa ſalus, veſtigia linquens
Tandem aliena, ſuis lætatur vadere plantis
Vectorémque ſuum grata mercede reuexit.

Sed & ideo miſit eum in domum ſuam liberum, ne ſi eum ſecum retinuiſſet, propter futurum ipſius obſequiū hūc ſanaſſe videretur. Nullum enim vnquam vel cæcum, vel paralyticum, vel dæmoniacum liberatum, vel reſuſcitatum à ſe mortuum, in diſcipulum Chriſtus adſumpſit, etiam ab illo rogatus. Vnde apud hunc Euangeliſtam habes alio loco. *Quos Chriſtus ſecum habere noluit.*

Luc 8. Rogauit illum (nimirum Chriſtum Dominum) vir à quo dæmonia exierant, vt cum eo eſſet. Dimiſit autem eum Ieſus dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus.

In diſcipulorum corpore nullũ fecit miraculum. *Luca 4.* Cæterum licet plurima Chriſtus coram diſcipulis miracula fuerit operatus, nullius tamen eorum in corpore cuiuſlibet curationis miraculũ patrauit, ne fortè quibuſdam videretur nõ gratuito, nec propter Dei gloriam, ſed magis propriæ ſuæ vtilitatis gratia remedium impendiſſe ſanitatis. Sanauit quidem interdum nonnullos eorum amicos, vt patet in ſocru Simonis, ſed in corporibus diſcipulorum nullum vnquam curauit morbum, vt iam dictum eſt, quin potius magna ſua humilitate quotquot ſanauit, ſtatim à ſe dimiſit.

Luc. 11. Nullatenus autem decuiſſet vt aliquem ex iis quos à dæmoniis vexatos liberauerat, in diſcipulum aſſumeret, ne per hoc Phariſæis dicere ſolitis in Beelzebub principe dæmoniorum eiicere eum dæmonia, amplior occaſio calumniæ daretur.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus.

V

Beda. Hic ponitur viſo miraculo à turba timente Dei glorificatio. Vidẽtes turbæ, id eſt, populi ſignum quod fecerat, timuerunt, & glorificauerunt Deum. Et merito qui adfuerã damnatis blaſphemiæ iaculis ad laudem tantæ maieſtatis ſtupẽtia corda conuertunt. Et glorificauerũt, inquit, deum qui dedit poteſtatem talem hominibus, tã animas ſcilicet peccatorum remiſſione curandi quàm corpora.

Poteſtas hominibus non angelis data. Hinc quàm maximè laudandus eſt Deus, quia non quamcunque poteſtatem, ſed eam quæ maxime deo cõuenit, dedit non quidẽ angelis, non archangelis, non quibuſcunque ſpiritibus angelicis, ſed mortalibus hominibus creaturæ fragili, & ſine peccato non viuenti.

Hinc enim Dei relucet mira bonitas & magnificentia, qui in tam vili támq; caduca creatura tantũ virtutis conſtituere dignatus eſt. Itaq; Chriſti aduerſariis tãtæ virtutis effectu tantóq; miraculo confuſis, turbæ timẽtes laudabant Dominũ. Nec mirũ. Quis enim non obſtupeſcat

videns,

videns,quòd homo inter homines poſitus & peccata remittat, & languida paralytici membra prorſúſque ſoluta nulla mora interueniente cóſolidet? Ait Propheta: Quis non timebit te ô rex gentium? *Iere.10.*

Sed hic eſt attendendum quòd triplex eſt timor. Vnus culpabilis,quem vocant timorem mundanum , quo quis aliquando Deum,aliquando hominem timet. Timet autem propter temporalia bona, ne diuitias auferat, ne mundi aduerſa venire ſinat,ne infirmitates inducat. Neque enim propter iſta timendus eſt Deus, quia eſt timor beſtialis. Deum,inquit, non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore,vbi non erat timor. *Augu de vir lib.4.* *Timor mũdanus.*

Aliquando etiam timore mundano timetur homo, vt iam dictum eſt, quando quis timens offendere amicum Dei mandatum præuaricatur, eligens potius diſplicere Deo quàm homini. Timet etiam homo hominem ne noceat,timet hominis iram,potentiam,comminationes, flagella,quæ vt effugiat,peccat in Deum. Et quidem facile deuiat à iuſtitia, qui in cauſis non Deum, ſed hominem timet. Audiat Prophetam dicentem: Quis tu vt timeas ab homine mortali, & à filio hominis qui quaſi fœnum ita areſcet, & oblitus es domini factoris tui? Hoc timore mundano nonnunquam homo timens penuriam, exercet vſuras,timens deſpici quærit inanem gloriam,timens ægrotari,legitima relinquit ieiunia,& commeſſationibus vacat. Vnde Sapiens: Cor timidum in cogitatione ſtulti, contra impetum timoris non reſiſtit. Sed timor iſte non cogit,ſed nec peccantem excuſat,non enim occupat conſtantem,ſed inſipientem duntaxat & ſtultum. *Eſa.51.* *Eccl.22.* X

Secundus eſt timor ſeruilis,qui iam bonum operatur, ſed non bene,quia non liberè , ſed coactè,& ideo coactè, quia non ex amore. Timor iſte non virtus eſt,ſed initium virtutis. Parit enim virtutem,quia cohibẽdo à malis paulatim aſſuefecit ad bona,ſed cum virtute nõ manet. Vnde Propheta: A timore tuo concepimus,& peperimus ſpiritum ſalutis. Sed parta virtute euaneſcit timor. Vnde ſcriptum eſt: Timor nõ eſt in charitate,ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Hoc timore timuit Adam dum ait: Vocem tuam Domine audiui & timui,eo quòd nudus eſſem. Nec mirum ſi adueniente iudice timuit reus. Ait Amos propheta: Leo rugiet,quis non timebit? Hoc timore expaueſcit homo diſtrictum dei iudicium , iuxta illud: *Timor ſeruilis.* *Eſa. 26.* *1.Ioan.4.* *Gen. 3.* *Amos. 3.*

Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui, expaueſcit etiam ſupplicium æternum. Neque mirum dicente domino: Eum timete qui poteſt & corpus & animam perdere in gehennam.

Mat. 10.

Timor filialis.

Tertius eſt timor filialis qui manet cum charitate, de quo per Pſalmiſtam dicitur: Timor domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi. Iſte timor donum eſt ſpiritus ſancti. Et eſt duplex, videlicet timor diſplicentiæ, & timor reuerentiæ. Timor diſplicentiæ eſt iuſtorum in præſenti vita, quo timent & cauent ne Deo diſpliceant, & ipſius offendant dilectionem cuius totis viribus ambiunt gratiam. De quo timore per Salomonem dicitur: Timore domini declinat omnis à malo. Porrò timor reuerentiæ non modo ſanctorum eſt, ſed & angelorum in vita beata, ob tantæ maieſtatis reuerentiam cum amore timẽtium dominum. De quo in Apocalypſi angelus volans per medium cœli voce magna dicit: Timete dominum, & date illi honorem, & adorate eum qui fecit cœlum & terram, mare & fontes aquarum.

Pro. 16.

Apoc. 14.

DOMINICA VIGESIMA POST PENTECOSTEN.

S*IMILE factum eſt regnum cælorum homini regi qui fecit nuptias filio ſuo.* *Mat. 22.*

Præſens hæc lectio in ſumma duo comprehendit. Primum eſt, ad fidem diuinæ incarnationis (quaſi ad myſticas nuptia) vocatio Iudæorum. Secundum eſt, Iudæis recuſantibus inuitatio gentium, ibi: Tunc ait rex ſeruis ſuis.

Circa primum tria ſunt conſyderanda. Primum eſt diuinæ clementiæ mira benignitas Secundum, humanæ malitiæ deteſtanda peruerſitas, ibi: Illi autem neglexerunt. Tertium, diuinæ diſtrictionis digna ſeueritas, ibi: Rex autem.

Primum, id eſt, mira diuinæ clementiæ benignitas ex tribus

tribus patet. Primum eſt, nuptiarum gratiæ celebratio. A
Secundum eſt, inuitatorum ad has nuptias vocatio, ibi: Et miſit ſeruos ſuos. Tertium eſt, liberalis & ampla conuiuij nuptialis præparatio, ibi: Ecce prandium meum paraui.

Circa primum dicit Euangeliſta Chriſtum hæc loquutum fuiſſe in parabolis. Nam quia in hac vita omnis noſtra cognitio ortum habet à ſenſu, vt ad cognitionem inſenſibilium poſſimus attingere, rerum ſenſibilium dominus propoſuit ſimilitudines. Nam vt ait beatus Gregorius cœlorum, regnum idcirco terrenis rebus ſimile dicitur, vt ex his quæ animus nouit ſurgat ad incognita quæ non nouit, & exemplo viſibilium ſe ad inuiſibilia rapiat. Ait itaque dominus loquens in parabolis: Simile factum eſt regnum cœlorum homini regi.

Plerunque in Euangelio præſentis eccleſiæ ſtatus regnum cœlorum dicitur. Nam quid aliud eſt eccleſia præſens niſi vniuerſitas piè fidelium. Horũ enim corda dum huius ſeculi vanitates non ambiunt, per hoc quod ad cœleſtia bona ſuſpirãt, iam in eis dominus quaſi in cœleſtibus regnat. Qui merito nomine regis deſignatur, nam rex regum ipſe eſt, & dominus dominantium, cuius comparatione terreni reges, egeni & ſerui ſunt, qui quos terrẽt, ipſi plus metuunt. *Regnũ cœlorũ eccleſia præſés.* *Apoc. 19.*

Magis enim reges iſti ſeruis & ſubditis opus habent, quam illi regibus cum iſti ſine illis viuere, illi verò ſine iſtis nec eſſe reges nec regnare poſſint. Sed nec reges iſti quum ſint mortalis vitæ neceſſitatibus imò & multis vitiis ſubiecti, liberi ſunt, dicente Chriſto: Omnis qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. Omnis enim peccator ſeruus, & tot dominorum quot vitiorum. *Ioan. 8.*

Vnus & ſolus rex eſt Deus, qui & nullius eget, & verè liber & princeps eſt libertatis. Itaq; rex iſte, id eſt, Deus pater, tunc fecit nuptias filio ſuo, quando hunc in vtero virginis, humanæ naturæ coniunxit, quando deum ante ſecula, fieri voluit hominem in fine ſeculorũ. Vterus autem genitricis virginis, huius ſponſi thalamus fuit. Vnde & Pſalmiſta dicit: In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Tunc autem dei filius tanquam ſponſus de thalamo ſuo proceſſit, quando ad coniungẽdam ſibi eccleſiam, de incorrupto virginis vtero incarnatus proceſſit. Quæ ſacra virgo nomine *Rex vnicus Deus.* *Greg.*

mine ſolis in præmiſſis Pſalmiſtæ verbis idcirco cenſetur,quòd ſicut ſol clarior eſt cunctis cœli luminaribus,ita & dei mater virtutum & gratiæ decore cunctis dei electis & ſanctis præclarior eſt.

B Porrò Chriſti & eccleſiæ coniunctionem nuptias ſeu matrimonium appellari, multis ſcripturæ patet teſtimoniis. E quibus vnum eſt illud: Nunquid poſſunt filij nuptiarum quàm diu ſponſus cum illis eſt ieiunare? Sed & Ioannes de Chriſto loquens ait: Qui habet ſponſam ſponſus eſt. Itaque in incarnatione verbi quod erat in principio apud Deum & Deus erat, per quod & facta ſunt omnia,per indiuiſibilem diuinæ naturæ ad naturam humanam in vno ſuppoſito coniunctionem,quoddam factum eſſe conſtat matrimonium.

Chriſti & eccleſiæ nuptiæ. *Mar.2.* *Ioan.3.*

Nam quemadmodum in matrimonio neceſſe eſt conſenſum partium interuenire (qui & nonnunquam per internuntios requiritur) ſic ad huius cœleſtis matrimonij fœderationem miſſus eſt angelus Gabriel à Deo ad electam virginē. Quæ gemmis ornata virtutū, geminóque mentis & corporis decore præfulgida, ſpecie ſua & pulchritudine ſua in cœleſtibus iam cognita, cœli ciuium in ſe prouocauit aſpectus, adeò vt ipſius quoque regis animum in ſui concupiſcentiam inclinaret. Dum itaque dei nuntio ſacratiſſima virgo (genus repræſentans humanū) conſenſus eloquium protuliſſet,dicens: Fiat mihi ſecundum verbum tuum,nec mora reuertitur nuntius,& virginalem thalamum ingreditur CHRISTVS.

Bern. ſuper. Miſſus eſt. *Luc.1.*

In cuius rei typum,ſcriptum eſt, quemadmodū Abraham patriarcha miſit Elieſer procuratorem domus ſuæ è terra promiſſionis in Meſopotamiā quærere ſponſam filio ſuo Iſaac. Quúmq; ille perueniſſet vſq; ad Aran,& feciſſet camelos accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ veſpere,eo tempore quo ſolent mulieres egredi ad hauriēdā aquā orauit dominū,dicēs: Domine,deus Abraham domini mei,ecce ego ſto prope fontē aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam.Igitur puella cui dixero:Inclina hydriam tuam vt bibam,& illa reſponderit:Bibe,quin & camelis tuis dabo potū,ipſa eſt quam præparaſti ſeruo tuo Iſaac. Et egreſſa eſt Rebecca puella decora nimis, virgóq; pulcherrima, quæ ſeruo Abrahā aquæ potū de ſua hydria poſtulāti reſpondit,dicens:Bibe domine, quin & camelis tuis hauriā aquam

Gen.24. *Typus cō nubij cœleſtis.*

aquam donec cunĉti bibant. Cui quum ille aduentus ſui cauſſam expoſuiſſet,& illa deſponſationis ſuæ conſenſum verbis expreſſiſſet,mox illius ſponſa effecta eſt.

Vbi per Abraham Deum patrem, per procuratorem ipſius archangelum Gabrielem allegoricè accipimus, qui miſſus è cœlo, vtique repromiſſionis terra in hunc mundum veniens,inuenit ad fontem aquarum viuentium,gratiarum videlicet & diuinorum eloquiorum, virginem præ cæteris mente & corpore angelicis diuiniſq; conſpectibus longè pulcherrimam,quæ prudenti liberalitate ipſi angelo ſupernæ deſponſationis internuntio,voluntatis diuinæ adimpletionem & ſalutem humani generis ingenti deſiderio ſitienti, quin & camelis eius, id eſt, ſanctis patriarchis & prophetis(qui & ipſi ſalutē ardentiſſimè ſitiebant) deſiderio ſatisfecit.Nam mox vt angelicæ legationis cauſſam cognouiſſet, conſenſúmque ſuum verbis expreſſiſſet, dicens: Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum, continuò per vtriuſque conſenſum, matrimonium gratiæ contractum ratúmque factum eſt, non diſſoluendum in ſempiternum. *Typus applicatur.* *Luc. 1.*

Quod ſacer Euangeliſta Ioannes completum nuntiās ait:Verbum caro factum eſt.Non tamen quaſi in carnem ſi verbum mutatum,ſed carne,vt carneis oculis congruenter appareret, indutum, ita ſanè factum,vt ibi ſit non ſolum Dei verbum & hominis caro,ſed etiam hominis anima rationalis,& hoc totū,& Deus dicatur propter Deum, & propter hominem homo. *Ioan. 1.* *Aug. 4. de tri.*

Huius matrimonij gemina cauſſa fuit, Vna vt inter Deum & homines pax reformaretur. Solet enim inter reges mutuis inimicitiis diſſidentes exitioſáque gerentes bella per matrimonij fœdus pax firma componi, ſi videlicet tandem conueniat,vt alterius regis filius alterius filiam ſponſam ducat. C *Incarnationis verbi cauſa duplex. Vna,vt fiat pax.*

Prothoplaſtus etenim (vtique principium humani generis & princeps,, iuxta illud: Conſtituit eum dominum domus ſuæ,id eſt,huius mundi & principem omnis poſſeſſionis ſuæ)à Deo ad principem tenebrarum diabolum vanis promiſſionibus ſeductus deſciuit, & obedire recuſans peccando rebellauit.Cui continuò reſiſtens deus,habitationis ſuæ locum,paradiſum delitiarum ei abſtulit.

Genuit autem filios & filias,qui quum & ipſi per ſcelera nefanda Deo rebellarent,etiam illis reſiſtens aquis di- *Gen. 6.*

luuij(demptis octo animabus)vniuerſos extinxit,eorúmque terrã vaſtauit.Quúmque poſt diluuium denuò multiplicati eſſent homines ſuper terrã,addiderunt & ipſi deo rebellare.Siquidẽ ductu gigantum ſuperborum inconſulta audacia cõſtituerunt ædificare ciuitatem & turrim,cuius culmen ad cœlũ vſque pertingeret, vt ſic & diluuiũ(ſi forſan adhuc irato Deo inũdaret) euaderent, & cœlum obtinerẽt Deo inconſulto. Quorum Deus temeritatem quaſi demirans,quum videret eos rebus cœptis concordi pertinacia inſiſtere,vires multitudinis labefacturus,diuiſit linguas eorum,vt alterum alter non intelligeret.Quo factum eſt,vt tanta hominum multitudo in plurimas partes ſciſſa,per vniuerſum mundum diſpergeretur.

Itaque poſt tam exitiale diſſidium bellúmq; cum Deo, per quoſdã vtriuſq; partis amicos (vtique proceres pios) pro pace precari cœptum eſt,inter quos principe loco eminet Abraham. Iſti ardentiſſimis votis deſiderabant & precabantur, ſi fortè dignaretur Deus pro ſua clementia euſque ſuam inclinare maieſtatem, vt noſtri principis filiam (id eſt, humanam naturam) pro pacis æternæ fœdere confirmando,ſuo vnigenito filio copulare.

Porrò benignus Deus, ſecundum cuius magnitudi-
Iere.29. nem etiam magna eſt miſericordia, dicebat: Ego cogito cogitationes pacis,& non afflictionis.Qui etiam tandem immenſa charitate ſua motus,ſupplicãtium votis acquieſcẽs,ait ad Abraham(vtique filium ſuum ex ſtirpe Abra-
Gen.12. hæ in humana carne naſciturum prænuntians)In ſemine tuo benedicentur vniuerſæ cognationes terræ.

Quum autem hoc ſemen(quod eſt Chriſtus) per vterum intactæ virginis mirabiliter naſcens veniſſet in mundum, angeli pacis pacem cœlitus datam annuntiantes ca
Luc.2. nebant. Gloria in altiſſimis Deo,& in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hæc eſt illa pax quam Chriſtus di-
Luc.10. ſcipulos annuntiare præcepit dicens:In quamcunque domum intraueritis primum dicite:Pax huic domui. Hanc pacem ſua morte confecit, quam etiam moriturus diſci-
Ioan.14. pulis teſtamenti iure relinquebat,dicens : Pacem relinquo vobis,pacem meam do vobis,quam denique rediuiuus à morte, & reuerſus ab inferis, diſcipulis annuntia-
Ioan.20. bat,ſtans in medio eorum & dicens:Pax vobis.

D Altera huius diuini matrimonij cauſa fuit, vt inde filij regni per adoptionis gratiam Deo naſcerentur. Ad hoc enim

enim deſponſauit ſibi Chriſtus eccleſiam. Dicuntur ſane inter Chriſtum & eccleſiam ſpirituales nuptiæ ad ſimilitu dinem earum nuptiarum quæ fuerunt prothoplaſtorum. Primũ enim hominẽ deus poſuit in paradiſo voluptatis, quúmque immiſiſſet ſoporẽ in eum, tulit vnam de coſtis eius & ædificauit in mulierem, repleuítque carnem pro ea. Quibus benedicens ait: Creſcite & multiplicamini & replete terram. Sacramentum hoc magnum eſt, inquit Apoſtolus, ego autem dico in Chriſto, & in eccleſia.

Altera incarnationis verbi cauſa.

Nuptiæ Chriſti & primorum parentum comparantur.

Gen. 2.

Eph. 5.

1. Cor. 5.

Iam attende comparationem. Ait Apoſtolus: Nõ prius quod ſpiritale eſt, ſed quod animale, deinde quod ſpirituale. Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cœleſtis, tales & cœleſtes.

Hi duo, patres ſunt & principia duarũ generationum. Nam Adam ille de terra terrenus, pater eſt omnium qui naſcuntur ex culpa ad vitam ærumnoſam & mortalem. Secundus Adam de cœlo cœleſtis, principium eſt & origo omnium qui ex gratia renaſcuntur ad vitam beatam & immortalem. Primum Adam fecit deus de terra necdum peccatis hominum contaminata. Secundum Adam, id eſt, Chriſtum fecit quoad corpus de terra benedicta, id eſt, de virgineæ carnis per ſpiritum ſanctum conſecrata ſubſtantia. Illum poſuit in paradiſo voluptatis, vbi inobediens Deo peccauit. Hunc poſuit in crucis acerbitate, vbi vſque ad mortem obediens Deo patri, quæ non rapuit exſoluens, peccata mundi innocens portauit. In illũ miſit ſoporem (vt dictum eſt) vt de latere eius cunctorum viuentium matrem educeret.

Primus Adam & ſecundus mutuum comparantur.

In iſtum miſit ſoporem mortis, & de latere eius lancea militis aperto emanantibus aqua & ſanguine, ſponſam eius ſanctam eccleſiam formauit. Hanc enim Chriſtus & ſanguine redemit, & aqua lauacri ſalutaris abluit à peccatis. Vnde Apoſtolus: CHRISTVS, inquit, dilexit eccleſiam, & ſeípſum tradidit pro ea vt illam ſanctificaret mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata. Eua ex coſta ſumpta eſt, coſta vtique oſſea & robuſta, cuius locum carne repleuit Deus. Caro autem flexilis & debilis eſt. Non ſecus eccleſia ſancta quaſi altera Eua, facta eſt ex coſta, id eſt, fortitudine Chriſti qui eſt Dei vir-

1\. Cor. 1. tus & ſapientia. Vnde & per ipſum ſapienter agit & fortiter. Vocauit Adam vxoris ſuæ nomen virago, quia de viro ſumpta eſſet. Sed multo verius pleniúſque ſponſa Chriſti eccleſia ſancta virago (.i.virilia agens & fortia) vocari meretur. Verum hoc non ex ſe, ſed quia de viro, id eſt, Chriſto filio Dei, Deo vero ſumpta eſt. Omnis enim ſufficientia noſtra ex Deo eſt, ipſo atteſtante & dicente:

Eccleſia vt de Chriſto formata.

Ioan. 15. Sine me nihil poteſtis facere. Et ſicut ab ipſo recipimus virtutem & fortitudinem, ſic ipſe viciſſim à nobis habet carnem, in qua pati potuit & mori.

¶Circa ſecundum diuinæ benignitatis indicium, quod eſt, inuitatorum ad has nuptias vocatio, ſubditur:

Et miſit ſeruos ſuos vocare inuitatos ad nuptias, & nolebãt venire.

E Non ſuffecerat inuitaſſe per ſemetipſum, niſi etiam eos per ſeruos ſuos vocaret. Iſti ſerui fuerunt teſtamenti veteris patriarchæ & prophetæ, qui Iudæorum populũ inuitabant ad obediẽdum Deo in fide venturi mediatoris.

Iudæi vt inuitati.

Sed vide contemptum. Et nolebant, inquit, venire. Nõ fuit defectus Dei inuitantis, non culpa vocantis, nec impotentia abſtulit veniendi facultatem, nec ignorantia intulit cæcitatem, ſed ſola voluntatis malitia fecit contemptum. Et nunc quòd ad cœleſtes nuptias plerique non veniunt, tota cauſa eſt, quia venire nolunt.

Itaque ad nuptias, id eſt, ad fidem incarnati filij Dei ſoli Iudæi primum per Prophetas (vt dictum eſt) dein per Apoſtolos fuerunt vocati. Vnde Gregorius:

Miſit ſeruos ſuos vt ad iſtas nuptias amicos inuitarẽt. Miſit ſemel, miſit iterum, quia dominicæ incarnationis prædicatores & prius Prophetas & poſtmodum Apoſtolos miſit. Bis itaque ſeruos ad inuitandum miſit, quia incarnationem vnigeniti & per Prophetas dixit futuram, & per Apoſtolos nuntiauit factam.

Proinde quod maioris eſt benignitatis, non modo ſeruos, ſed & ipſum ſponſum inuitandis Iudæis rex iſte miſit.

Mat. 11. Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Et quia nolebant venire, expoſtulans loquitur, dicens:

Mat. 23. Ieruſalem Ieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti.

Tertium in quo patet diuinæ clemẽtiæ benignitas, eſt ampla

ampla nuptialis conuiuij præparatio, vt quos non adducebat ſedula vocantis inſtantia, ſaltem alliceret magnificus apparatus nuptiarum.

Vnde conſequenter dicitur:

Iterum miſit alios ſeruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occiſa ſunt, & omnia parata. Venite ad nuptias.

Tauri mei, inquit, & altilia occiſa ſunt. Quod in animalibus eſt ſaginatum, hoc eſt altile in volatilibus. Altilia enim, ſunt aues hominum ſtudio impinguatæ, vt anſeres, capones, grues, cygni, pauones, & huiuſmodi. Per tauros occiſos, apoſtolos Chriſti & martyres accipe, qui agrum mundi bonorum operum feracem Deo ſuis laboribus effecerunt. Nam quaſi tauri gregis, conſtantes fuerunt & fortes. Per altilia verò ſancti patres noui teſtamenti deſignantur, qui interna dulcedine per ſancti ſpiritus gratiã impinguati, penna contẽplationis cõuerſationẽ ſuam incolatus ſui tempore in cœlis habuerunt. Hi omnes vitiis & concupiſcentiis mortificatis, diuinis nuptiis quodammodo occiſi ſunt. Vnde Gregorius: F *Altile.* *Tauri & altilia, myſt.*

Quia prædicatores dominicæ incarnationis miſſi, perſequutionem ab infidelibus, & prius Prophetæ, & poſtmodum ſancti Apoſtoli pertulerunt, inuitatis & venire nolentibus dicitur: Tauri mei & altilia occiſa ſunt, & omnia parata. Ac ſi apertius dicat: Patrum præcedentium mortes aſpicite, & remedia vitæ noſtræ cogitate.

Notandum verò eſt, quòd in priore inuitatione nil de tauris & altilibus dicitur: In ſecũda autem iam tauri & altilia mactata eſſe memorantur, quia omnipotens Deus quum verba eius audire nolumus, adiungit exempla, vt omne quod impoſſibile credimus, tanto nobis ad ſperandum fiat facilius, quanto per hoc tranſiſſe iam & alios audimus. Omnia, inquit, parata ſunt, quando iam fidei veritatem apoſtolorum & martyrum ſanctorum mortes confirmant. Neq; enim illi mori ſuſtinuiſſent, niſi eam pro qua moriebantur fidem veram eſſe certiſſimum habuiſſent. *Fidei noſtræ veritas vt confirmata.* *Col 1.*

Igitur illorum mors omnia facit eſſe parata. Vnde & Apoſtolus Paulus perficere ſe teſtatur in corpore ſuo quę deerãt paſſioni Chriſti. Hinc etiam ait beatus Dionyſius: *7. de di. no.*

Noſtræ

Noſtræ ſapientiæ principes & duces pro veritate moriuntur, omni die teſtificantes, ſicut eſt conſequens verbo & opere veram Chriſtianorum eſſe dei cognitionem.

Fidem diſcutere graue. Vnde etiam ſanctus Maximus eleganter differit, dicens: Nouerimus fratres quia non ſine magno diſcrimine de religionis veritate diſputamus, quam tantorũ ſanguine cõfirmatam videmus. Magni periculi res eſt, ſi poſt Prophetarum oracula, poſt Apoſtolorum teſtimonia, poſt martyrum vulnera, veterem fidem quaſi nouellam diſcutere præſumas, & poſt tam manifeſtos duces in errore permaneas, & poſt morientium ſudores otioſa diſputatione contendas. Veneremur ergo in ſanctorũ martyrum gloria fidem noſtrã. Mater nanque martyrij fides catholica eſt, in qua illuſtres athletæ ſubſcripſerunt ſanguine, morte iurauerunt. Ab illis enim dum tolerantia mortis excipitur, ſpes nobis immortalitatis euidenter aſſeritur. Nunquam enim hanc vitam ſic conſtanter expenderent, niſi eſſe alteram incomparabiliter beatiorem perfecta diffinitione ſentirent.

¶ Circa ſecundum, quod eſt Iudaicæ obſtinationis peruerſitas, conſequenter ſubditur:

Illi autem neglexerunt, & abierunt alius in villam ſuam, alius verò ad negotiationem ſuam.

G *Iudæorum negligentia peruerſa.* Quòd Iudæorum ſacerdotes & ſcribæ addiſcendis iis quæ fidei ſunt pigri fuerint & oſcitabundi, patet per hoc quod hic dicitur: Illi autẽ neglexerunt. Dixerat illis Dominus: Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere. Et illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis. *Ioan. 5.* Et ad operum (quæ diuinitatis ſuæ potentia faciebat) conſyderationem hos mittens, alio loco dicebat: Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi: ſi autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite. *Ioan. 10.* Sed illi neglexerunt ſcrutari ſcripturas, & opera eius non Deo, ſed dæmoni attribuebant.

Iudæi vt auaritiæ intenti. Et abierunt, inquit, alius in villam ſuam, alius verò ad negotiationem ſuam. Iudæi enim exterioribus rebus dediti, & lucris terrenis immoderatius intenti, myſteriũ dominicæ incarnationis pẽſare, Chriſtúmque Dei filiũ cognoſcere & in ipſum credere diſſimularunt. *Mat. 15.* Et dum ſynagogæ

gogæ ſuæ ſuperuacuis inſtitutis (propter quæ vtique dei mandata tranſgrediebantur) emortuiſque iam veteris legis ſacrificiis & ceremoniis propter priuata ſua commoda obſtinata mente pertinacius intendunt, quaſi relicta Dei ciuitate (id eſt, dominicæ incarnationis fide) foras in villam ſuam, hanc culturi, proficiſcuntur. Terrena enim quaſi quædam agreſtia, Chriſti fidei protulerunt. Attende eos ſuæ villæ metuentes, & cæca mente ſiniſtrè conſulentes. Aiunt enim: Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. *Ioan. 11.*

Altera huiuſcemodi contemptus cauſa fuit actuum ſecularium occupatio. Nec enim niſi qui minoratur actu percipiet ſapientiam. *Eccle. 38.* Porrò fides in Chriſtum mundana lucra propter cælorum regna docet eſſe ſpernenda. Iudæi autem auaritiæ ſtudiis lucriſque mundanis intenti, ad fidei nuptias venire contempſerunt. Vnde dictum eſt. Et abierunt alius ad negotiationem ſuam. *Mat. 13.* Non ait: Ad negotiationem Dei, qua prudens negotiator datis omnibus ſuis, regni cœleſtis margaritam comparauit, ſed ait: Negotiationem ſuam, id eſt terrenam, quæ (vt iam dictum eſt) ſapientiæ ſtudium intercidit, ſicut ſcriptum eſt: Negotiatores terræ viam ſapientiæ neſcierunt. *Bar. 3.*

Sed iis omnibus deterius peccauerunt, qui non ſolum reſpuerunt vocantis gratiam, ſed & nuntios benigni regis ſunt perſequuti. De quibus ſubditur:

Reliqui verò tenuerunt ſeruos eius, & contumeliis affectos, occiderunt.

Iſti contempto inuitantis affectu, pro humanitate in crudelitatem verſi, occidunt illos qui ſe ad tanti regis nuptias inuitarant. H *Iudæi vt in dei nuntios contumelioſi.* Tenuerunt, inquit, ſeruos eius, videlicet, carceribus hos includentes, ſicut in Actibus Apoſtolorum legitur. Et contumeliis, verborũ ſcilicet & verberum affectos, occiderunt. *Act. 5.*

Primò enim Prophetas, poſtmodum Apoſtolos ad mortẽ ſunt perſequuti. Vnde & apud Dominum de Prophetis occiſis queritur Helias, dicens: Altaria tua ſuffoderunt, & Prophetas occiderunt gladio, & derelictus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam. *3. Reg 19* Hinc etiam ad illos per Chriſti teſtem inuictiſſimum beatum Stephanum dicitur: Incircuncisi cordibus & auribus, vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis. *Act. 7.* Quem prophetarum nõ ſunt perſequuti

patres

patres veſtri & occiderunt eos qui prænuntiabant de aduentu iuſti,cuius vos nũc proditores & homicidæ fuiſtis.
Matt.23. Et hoc eſt quod alio loco per Chriſtum Iudæis dicitur: Ecce ego mitto ad vos prophetas & ſapientes & ſcribas, & ex illis occidetis,& crucifigetis,& flagellabitis in ſynagogis veſtris,& perſequemini de ciuitate in ciuitatẽ,vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti vſq; ad ſanguinẽ Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare. Amen dico vobis,venient hæc omnia ſuper generationẽ iſtam.Lapidatus eſt enim ab eis Stephanus,Iacobus decollatus,flagellati in Actibus Apoſtolorum diſcipuli,Paulus quinquies quadragenas vna minus à Iudæis accepit, & ſemel lapidatus,& pro mortuo relictus eſt.

Sed dicat aliquis: Quãdo hic commemorat Dominus illos qui ſeruos erant occiſuri, cur eos reticet qui ipſum dominum occiderunt? Reſpondet Hieronymus: In hac parabola ſponſi ſiletur occiſio,& per ſeruorum mortes,contemptus oſtenditur nuptiarum. Ad hæc, paulò ante iam dixerat Dominus parabolam quomodo coloni filium qui verus erat hæres occiſum è vinea proiecerint, ideóque conſulto hic non meminit occiſionis ſponſi.

Sequitur:

Rex autem quum audiſſet iratus eſt, & miſsis exercitibus ſuis perdidit homicidas illos,& ciuitatem illorum ſuccendit.

Hic notatur tertium, id eſt, diuinæ diſtrictionis condigna ſeueritas. Rex,inquit,quum audiſſet. Superius quando inuitabat ad nuptias & agebat opera pietatis, hominis ei nomen adpoſitum eſt: nunc autem quando ad vltionem venit,homo ſiletur,& rex tantum dicitur.

Vox ſanguinis, vt à Deo audita. Quum audiſſet,inquit,ſubaudis,vocem ſanguinis. Sanguis enim iniuſtè occiſorum clamat ad Dominum, ſicut ſanguis innocentis Abel clamauit ſuper Cain. Vnde & Iudas Machabæus deprecatus eſt Dominum, vt audiret
Gen.4. vocem ſanguinis ad ipſum clamantis. Sic & in Apoca-
2.Mac.4. lypſi ſancti Dei occiſi pro vindicta clamant, dicentes:
Apoc.6. Vſquequo domine ſanctus & verus, non iudicas & non vindicas ſanguinem noſtrum de his qui habitant in terra? Gaudent enim ob dei honorem ſancti de vindicta & vltione impiorum,dicente Pſalmiſta: Lætabitur iuſtus

quum

quum viderit vindictam. Hinc etiã & angeli in cœlo laudare magnis vocibus Dominum perhibentur. Vnde & in eodem libro, dicente beato Ioanne ſcriptum eſt: Poſt hæc audiui quaſi vocem turbarum multarum in cœlo dicentium: Alleluia, laus, & gloria, & virtus Deo noſtro eſt, quia vera & iuſta iudicia ſunt eius, qui vindicauit ſanguinem ſeruorum ſuorum. *Apoc. 19.*

Clamant & flagitia in aures Dei. Clamor, inquit, Sodomorũ venit ad me. Clamant oppreſſiones pauperum, & auxilio deſtitutorũ, iuxta quod ſcriptum eſt: Si læſeritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorũ, & indignabitur furor meus. Quo exemplo docentur hic magiſtratus & iudices peccata publica & manifeſta etiã citra omnem accuſationem, per ſe ex officio punire. *Gen. 18.* *Exo. 22.*

Iratus eſt, inquit, Ira in Deo nullam commotionem paſſionis ſignificat, ſed effectum iræ tantum qui eſt vindicta. Quia enim vindicta ab hominibus exerceri ſolet iratis, idcirco quum Deus punit, iratus dicitur. De cuius ira Manaſſes hanc in ſe expertus, dixit: Inſuſtẽtabilis eſt ira comminationis tuæ ſuper peccatores. Itaque iræ Dei effectus ſubditur, quum dicitur: *Ira quomodo ſit in eo.* *2 Par. 16.*

Et miſſis exercitibus ſuis, perdidit homicidas illos. Miſit exercitus ſuos, Romanos, qui inobedientes Iudæos perdiderunt, & ciuitatem eorum Ieroſolymam ſuccenderunt. Vbi Romani, exercitus Dei dicuntur, quia ab eo ducti, multiplicati & roborati ſunt, & quia ipſius (tametſi ignari) compleuerunt de Iudæis voluntatem. Perdidit, inquit, homicidas illos, Iudæos ſcilicet qui & hominem Deũ occiderunt, & ſeruos eius. Hos enim exercitus Romanus ducibus Veſpaſiano & Tito filio eius, exitio toti mundo ſpectando perdidit. Et ciuitatem illorum ſuccendit, cum qua & templum illud orbi terrarum famoſum atque vnicum igni crematũ irreparabili ruina (iuxta quod Dominus ipſe prædixerat) collapſum periit, iuxta Pſalmiſtæ vaticinium, quo ait: Exarſit ignis in ſynagoga eorum, flamma combuſſit peccatores. *Theoph.* *Romani exercitus Dei.* *Homicidæ Iudæi vt perditi.*

Illic itaque ardere cœperũt Iudæi, quorum incendium ad ignem vſque gehennæ pertingit. Cernere enim eſt Iudæos ob incomparabile ſcelus interfectionis filij Dei patriis ſedibus irrecuperabiliter amiſſis per mũdum diſperſos & vagos, ſine principe, ſine ſacerdote, ſine prophetis, ſine tẽplo, ſine altari, ſine ſacrificiis, ſine oblationib⁹, ſine gloria, *Iudæorum calamitas.*

gloria, ſine dignitate, ſine magiſtratu, denique ſine Deo miſerrimè viuere. De quibus alio loco Dominus in parabola loquens, ait: inimicos meos illos qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & interficite ante me.

Luc. 19.

K Cæterum, vt hæc ad tropologiam pauliſper conuertamus, intelligamus etiam nos ad æternæ felicitatis nuptiale conuiuium multipliciter & inſtanter à Deo inuitari. Sed quemadmodum hic audimus alios quidem venire noluiſſe, alios ad ſua priuata abiiſſe negotia, cæteros præter inuitantis contemptum etiam ſeruos eius violaſſe, ita & nunc cernere eſt triplex hominum genus diuinæ inuitationis gratiam contemnentium.

Primi ſunt homines indeuoti & animales, qui (vt dicit Apoſtolus) non percipiunt quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim eſt illis, beſtiis ſanè ſunt ſimiles, quarum omnis ad implendam carnis laſciuiã atque voluptatem feſtinat intentio. Nec enim vllum aliud aut cognoſcunt aut appetunt in quo ſeſe oblectent bonũ, niſi quod corporeis ſenſibus comprehendũt, de quibus ſcriptum eſt: Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram, nempe cœleſtium bonorum prorſus obliti, aut certè de cœleſti & æterna beatitudine Dei promiſſionibus increduli. Ex quorum perſona ſcriptũ eſt: Dixerunt impij cogitantes apud ſe non rectè. Exiguum & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ, & nõ eſt refrigeriũ in fine hominis, & non eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis. Quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tanquam non fuerimus. Venite ergo & fruamur bonis quæ ſunt. Vino pretioſo & vnguentis nos impleamus, & nõ prætereat nos flos temporis. Coronemus nos roſis antequã marceſcant. Et inde: Quoniã, inquiunt, hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors noſtra. Vnde & p Pſal miſtã dicitur: Homo cùm in honore eſſet non intellexit, cõparatus eſt iumẽtis inſipiẽtibus, & ſimilis factùs eſt illis, ne dicamus deterior, viliórque factus eſt illis. Huiuſcemodi hominũ ſi corpora mentibus reſpõderent, profectò in terrã proni quadrupedes incederẽt, ad morẽ illius quã alligauerat ſatanas decem & octo annis, erátq; inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere. Et hi quidẽ ſignificãtur per eos de quibus hic dictũ eſt: Et nolebant venire.

1. Cor. 2. *Pſal.* *Sap. 2.* *Luc. 13.* *Animalis homo aſſimilatur.*

Porrò per eos qui ad regis nuptias inuitati ad priuata ſua negotia abire maluerunt in villam ſcilicet vel negotiationem ſuam quàm ad regis conuiuium nuptiale, ij deſignantur

ſignantur,qui & Dei verbum audiunt,& æternæ felicitatis conuiuium in cœlo non omnino aſpernantur,quia tamen bonis cœleſtibus terrenas fragileſque diuitias cæteráſque perituras mundi vanitates anteponunt, ad cœleſtia inuitantem ſequi contemnunt. Illi, inquit, neglexerunt,& abierũt,alius in villam ſuam, alius in negotiationem ſuam.In villam ire,eſt labori terreno immoderatius incumbere.In negotiationem verò ire,eſt actionum ſecularium lucris inhiare. Quia enim alius intentus labori terreno,alius mundi huius actionibus deditus myſterium dominicæ incarnationis penſare,& ſecundum illud viuere diſſimulat,quaſi ad villam vel negotium pergens, venire ad nuptias regis recuſat. *Auaritiæ dediti.* *Greg.*

Denique per eos qui non ſolùm regis nuntios ad ſe miſſos nec audire volunt nec ſequi, ſed inſuper afficiunt contumeliis vel occidunt,ſuperbi & malitioſi intelliguntur,qui prædicationem verbi cœleſtis non ſolum non audiunt,ſed inſuper irrident,calumniantur, iniuriis afficiũt vel quomodolibet perſequuntur ipſum prædicatorẽ,non veriti interim ipſius maieſtatẽ, qui ad huiuſcemodi ſuos nuntios ait:Qui vos audit,me audit:& qui vos ſpernit,me ſpernit. Non enim deſinit Deus nuntios ſuos ad ſalutem omnium ſaluandorum aſſiduè deſtinare. *Superbi & malitioſi.* *Luc. 10.*

Pudeat igitur hæreticos adeò indignè non ipſos tantum euangelicæ legis prædicatores, ſed & ipſam ſanctam eccleſiam catholicam:& quod ſuper omnia nefarium eſt, etiam ipſum eccleſiæ ſponſum Chriſtum contumeliis & blaſphemiis inſectari,dum mentiuntur plus quadringentis annis non fuiſſe prædicatum Euangelium, quaſi tanto tempore intermiſiſſet Dominus ſeruos mittere, qui verbi prædicatione ad cœli regna credentes inuitarent. Diſce hinc Dei miniſtros in officio prædicationis non contemnere,non perſequi,neque illis quomodolibet inſidiari. Sed & ij qui à Deo in id muneris ſunt vocati, attendant ne ſicut ſtatuæ Mercuriales dum aliis quam ingrediantur viam oſtendunt,ipſi remanentes immoti,vocatis à ſe aliis,interim excludantur. *Hæreticorũ calumnia mendax eliditur.*

Porrò rex cœleſtis cui noſtra loquitur cogitatio & omnium corda patent, iis quæ dicta ſunt auditis & cognitis,iratus eſt. Vbi aduertendum eſt Deum tribus modis iraſci.Nam vno modo iraſcitur vt pater,quando videlicet percutit delinquentem & facit pœnitentem, quo ſigno M *Iraſcitur Deus vt pater.*

1.*Mac.* 6. filios probatur agnoſcere,iuxta quod ſcriptum eſt: Etenim non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vltiones adhibere magni beneficij iudicium eſt. Et inde:Nunquam à nobis miſericordiam ſuam amouet,corripiens verò populum ſuum,in aduerſis non derelinquit.

Iraſcitur vt Dominus. Secundo modo iraſcitur vt Dominus, videlicet quum in præſenti punit peccantem,qui tamen hinc non emendatur.De qua ira Dei per Sapientem dicitur:Subito dum *Eccleſ.* 5. non ſperatur veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.Ideóque & Dauid orabat,dicens: Domine,ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.

Iraſcitur vt iudex. Tertio iraſcitur vt iudex, quum iam amplius neque pœnitentiæ locus eſt,neque veniæ,quando dicet:Ite maledicti in ignem æternum.De qua ira per Apoſtolum *Mat* 25. dicitur: Venit ira in filios diffidentiæ,id eſt,in eos qui diffidunt de Dei miſericordia, vel qui non credunt Deum vltorem malorum,& bonorum remuneratorem.

Eſt autem ira Dei ſummè formidanda propter multa. Primo propter ſuam immenſam fortitudiuem & po- *Iob.* 12. teſtatem.Scriptum eſt:Apud ipſum eſt ſapientia & forti- *Iob* 9. tudo.Item:Sapiens corde eſt,& fortis robore.Sapiētiam eius nihil poteſt latere,fortitudini eius nullus poteſt reſiſtere.Vnde clamāt eiulantes qui omnipotentis Dei manum ſuper ſe ſentiunt: Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltem vos amici mei,quia manus Domini tetigit me.Et quidem quo maior eſt ipſius potētia, eo magis eſt ipſius percuſſio formidanda.

N Secundò eſt ira Dei ſummè formidanda propter iudi- *Ira Dei ob tria formidanda.* ciorum ipſius diſtrictionem terribilem, quæ patet ex tribus.Primò,quia nonnunquam percutit paruos cum magnis,prout patuit in diluuio,patuit & in ſubuerſione So- *Gen* 7.*&* 19. domorum. Licet enim filius non portet iniquitatem patris,quo ad pœnam ſpiritualem vel æternam,quia tamen 2. *Regum* 12. filij ſunt chariſſima parentum pignora, idcirco Deus interdum hos punit in filiis,ſicut patuit in Dauid, cuius filius infans propter delicta patris, decernente Deo mortuus eſt. Puniuntur itaque interdum propter parentum peccata filij,ſed tantum corporaliter & temporaliter, nō autem (vt dictum eſt) æternaliter vel ſpiritualiter, quia ſub tali punitione vnuſquiſque onus ſuum portabit.

Secundo quia nonnunquam percutit bonos cum malis, pœna videlicet temporali.Nam vnà cum malis ducti

ſunt

ſunt in Babylonicā captiuitatem,etiam boni,vt Ezechiel, Daniel,Mardochæus, Ananias, Azarias & Miſael, & alij complures. Attamen, vt dicit Auguſtinus, licet boni & mali pariter affligantur, manet tamet diſſimilitudo paſſorum in ſimilitudine paſſionum. Nam ſicut in eodem igne palea fumat & aurum rutilat:& ſub eadem tritura frumenta purgantur & ſtipulæ comminuuntur, ita etiam eadam tribulatio bonos probat &purificat,malos exterminat & damnat. *1. de ciuit. Dei, cap. 18.*

Tertio patet quàm ſit terribilis ira dei,quia propter vnius peccatum interdum punit plurimos. Nam propter crimina Pharaonis tota Ægyptus decem plagis horrendis percuſſa fuit,ac tandem vniuerſus Ægyptiorum exercitus propter eiuſdem Pharaonis impietatem ſubmerſus eſt in mari rubro. Similiter & propter furtū Achan,qui ſurripuit de anathemate Iericho, militia filiorum Iſrael coram paucis hoſtibus ante ciuitatem Hai in fugam verſa eſt.Denique propter peccata duorum filiorum Heli ſacerdotum Ophni & Phinces, corruit populus Iſrael in prælio coram Philiſthiim, vbi & arca fœderis Domini ab ipſis Allophylis capta eſt. *Plures propter vnū puniri. Exod. 14. Ioſue. 7. 1. Reg. 4.*

Punit autem Deus populi multitudinem propter paucorum peccata,quādo illa manifeſta ſunt. Vti cernere eſt in vſurario publico,in hæretico,in blaſphemo,in inuocatore dæmonum,in adultero manifeſto.

Maximè autem quando hi quorum intereſt iudicium & iuſtitiam facere, diſſimulando efficiuntur participes in crimine.De quibus per Eſaiam prophetam dicitur: Principes tui infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones,pupillo non iudicant,&cauſa viduæ non ingreditur ad eos. *Eſa. 1.*

Porrò boni iudices manifeſta ſcelera ſecundum ordinem iuſtitiæ plectendo,iram Dei auertunt,patuit in Moſe qui gladio extinxit idolatras: in Phinees filio Eleazari, qui pugione confodit nefariè fornicantes: in Dauid, qui vltus Gabaonitas de iniuria illis à Saul rege illata promeruit poſt trium annorum ſterilitatem,vt cœlū pluuiam,& terra daret fructum ſuum.Quando verò peccata ſunt occulta,ei tantum qui peccat,imminet ira Dei. *Boni iudices vt Deum placant. Exo. 32. Num. 25. 2. Regum 12.*

Tertiò eſt ira Dei ſummè formidanda propter punitionis ſeueritatem,quę ſeueritas patuit primo,in damnatione peccantium angelorum,quos ad pœnitentiam non

 expectauit,

expectauit,ſed mox præcipitauit. Secundo in primis parentibus in paradiſo Dei mandatum præuaricantibus quos non diſtulit,ſed protinus expulit.Denique in terribili iudicio diluuij vniuerſalis,in quo Deus(demptis paucis)vt iam dictum eſt,perdidit omnem carnem in qua erat ſpiritus vitæ ſuper terram.

Gen 3. *Gen.7.*

HOMILIA ALTERA.

N*Vptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui inuitati erant, non fuerunt digni.* *Matth. 22.*

In hac parte lectionis euangelicæ, deſignatur vocatio Gentium,vbi tria ſunt conſyderanda, Primum eſt,Iudæis reprobatis ad Chriſti fidem Gentium vocatio.Secũdum eſt,erga credentium actus diuina conſyderatio,ibi:Intrauit autem rex. Tertium eſt,verborum Domini formidabilis concluſio,ibi:Multi autem.

Circa primum,id eſt, Gentium ad fidem vocationem, tria notantur. Primum eſt, perfidorum Iudæorum indignitas. Secundum eſt,demandata diſcipulis noua prædicandi authoritas, ibi: Ite ergo ad exitus. Tertium eſt, Euangelicæ prædicationis in Gentibus generalitas, ibi: Et egreſſi ſerui.

A Circa primum dicitur in litera: Tunc rex ait ſeruis ſuis:Nuptiæ quidem paratæ ſunt.Hoc dicens oſtendit per ſe non ſtetiſſe quin Iudæi ſaluarentur.Et quidem paratæ erant nuptiæ præparatione æternæ prouidentiæ:paratæ, condonatione diuinæ gratiæ: paratæ, ſacramento incarnationis dominicæ. Et in ſumma, paratæ erant adhibitis omnibus iis quæ ad hominum ſalutem erant neceſſaria. Vſqueadeò enim bene inſtructa fuerunt omnia in iis nuptiis & hic per gratiam & illic in gloria, vt hinc merito dicat per Prophetam Dominus: Quid vltra debui facere,& non feci?

Nuptiæ cæleſtes vt paratæ. *Eſa 5.*

Sed inuitati Iudæi non fuerunt digni: ipſorum enim perfidiæ imputandum eſt,quòd reprobi facti ſunt. Siquidem & ante crucem & poſt crucem,ad Iudæos Dominus primum mitit. Ante crucem enim ait diſcipulis in opus prædicationis à ſe deſtinatis:In viam Gentium ne abieritis,& in ciuitates Samaritanorum non intraueritis.Iuſſit autem hos ire tantum ad oues quæ perierunt domus Iſrael

Iudæi ſuo crimine reprobi. *Mat 10.* *Chryſ.*

Iſrael. Poſt crucem autem iuſſit veritatem per Apoſtolos teſtificari. Quanuis enim in orbem vniuerſum Apoſtolos ire iuberet prædicaturos Euangelium regni Dei, attamen ante aſcenſionem ſuam in cœlum, peculiariter eos teſtes ſibi eſſe voluit in Ieruſalem & Iudæa,ac deinde inter Gentes in Samaria, inquit, & vſque ad vltimum terræ. Primum itaque prædicauerunt Iudæis Apoſtoli, diúque permanſerunt in Iudæa,tametſi virgis cæſi,ac ſæpe incluſi carceribus,lapidato iam Stephano,Iacobo decollato,& comprehenſo vinctóque ad necem Petro.

Sed dicat aliquis: Quare ergo Iudæi inuitati ſunt, ſi non erant regalibus nuptiis digni? Reſpondeo: Ideo inuitabantur vt ſeipſos præpararent quatenus ex indignis, Chriſti nuptiis efficerentur digni. Indignos autem ſe exhibuerunt contradicendo veritati, dicente ad eos Apoſtolo Paulo: Vobis oportebat primũ loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitę,ecce conuertimur ad Gentes,ſic enim præcepit nobis Dominus. Vnde & ſuper hoc propheticum inducit teſtimonium,loquente Deo ad hominem Chriſtũ: Parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob & feces Iſrael conuertendas. Poſui te in lucem Gẽtium, vt ſis in ſalutem vſque ad extremum terræ. Sic enim fieri oportebat, vt priuſquam euangelicæ prædicationis ſtillicidia ſtillarent per nationes Gentium ſuper omnem terram, Iudaici populi vellus ipſo Dei filio illis & per ſe & per ſuos prædicante,non modò doctrinæ cœleſtis, ſed & miraculorum & ſignorum gratia (quaſi quadam benedictionis pluuia) infunderetur. Quum verò ſæpe venientem ſuper ſe cœleſtis gratiæ bibiſſet imbrem,nil autem quàm ſpinas proferret ac tribulos, reproba fuit ac maledicto proxima,cuius conſummatio in combuſtionem. B

Act. 13. *Eſa 49.* *Iudæis primum erat prædicandum.* *Iud. 6.* *Heb 6.*

Sanè typus reprobandæ Iudæorum contumaciæ eligendéque ex Gentibus per fidem Eccleſiæ in iis præfulſit quæ in Aſſueri regis cõuiuio geſta legimus. Ipſe enim præpotens Monarcha Aſſuerus tertio anno ſui imperij, inſtituit grande conuiuium cunctis principibus & pueris ſuis,fortiſſimis Perſarum & Medorum inclytis, vt oſtenderet diuitias gloriæ regni ſui. Inuitauit autem omnem populum qui inuentus eſt in ciuitate à maximo vſque ad minimum. Quúmque iam ſeptimo die conuiuij rex eſſet hilarior, præcepit inuitari ad conuiuium per ſeptem pro-

Heſt. 1. *Cõuiuium Aſſueri.*

ceres regni ſui, qui in conſpectu eius miniſtrabant reginam vxorem ſuam nomine Vaſthi. Quæ renuit,&ad imperium regis venire contempſit.

Vaſthi inuitata contemnit. Fecerat enim & ipſa conuiuium fœminarum in palatio vbi rex manere conſueuerat. Vnde iratus rex interrogauit ſapientes qui ex more regio ſemper ei aderãt,& quorum faciebat cuncta conſilio, ſcientium leges ac iura maiorum: qui videbant faciem regis,& primi poſt eum reſidere ſoliti erant, cui ſententiæ regina ſubiaceret quæ regis imperium facere noluiſſet. Itaque approbantibus cunctis regis indignationem iuſtam eſſe, omnium conſenſu decretum & lege ſancitum eſt, vt regina Vaſthi repudiata, nequaquam vltrà ad regem ingrederetur,&regnum illius altera quæ melior eſſet, acciperet.

C *Applicatio figuræ.* Vbi rex Aſſuerus typum prætulit huius hominis regis qui nuptiale conuiuium præparauit in tempore gratiæ, quaſi tertiò imperij ſui anno. Præterierant enim & tempus legis naturæ & legis ſcriptæ. Inuitauit rex iſte pro ſua ampliſſima charitate omnem populum, nempe qui *Mat. 11.* vult omnes homines ſaluos fieri. Vnde & dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Porrò quod ipſe inſtruxit conuiuium, fides eſt dominicæ incarnationis. In quo conuiuio gratiam in vita præſenti,& gloriam in futuro ſeculo præparauit.

Synagoga inuitata recuſat. Porrò Vaſthi regina Iudaicæ ſynagogæ olim Deo per fidem deſponſatæ figura fuit, quæ ad fidem dominicæ incarnationis per regis ſummi proceres, id eſt Apoſtolos inuitata, contumaciter ac ſuperbè contempſit. Contemnendi cauſa fuit, quia & ipſa Iudaica ſynogoga ſeorſum ſibi quaſi conuiuium quo ſe oblectaret parauerat, quæ in huius mundi gloria & in perituris ſeculi diuitiis, ſibi ſtatuerat gloriandum. Vnde etiam Iudæis à Saluatore di-*Ioan 5.* citur: Quo modo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis,& gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæ-*Ioan. 12.* ritis? Et alio loco: Ex principibus multi crediderunt in eum, ſed propter phariſæos non confitebantur, vt è ſynagoga non eiicerentur: dilexerunt enim gloriam hominũ magis quàm gloriam Dei. De eorum verò auaritia qua diuitiis acquirendis ardebant, in Euangelio ſcriptum eſt: *Luca 16.* Audiebant hæc omnia Phariſæi qui erant auari, & deridebant eum, Chriſtum videlicet, contra auaritiam diſputantem. In iis autem ſpreta Dei gratia ſeſe oblectare

non

non ſapientum eſt,non fortium,nõ virorum,ſed inſipientium & effœminatorum,quaſi conuiuium fœminarum.

Nec otioſum eſſe putemus ꝙ huiuſcemodi ſuum conuiuium regina contumax mox repudiãda in palatio fecit vbi rex manere cõſueuerat,nec iam tunc manebat. Nam per hoc typicè datur intelligi quemadmodũ ſacerdotũ & Scribarũ in dei templo vbi olim per cultũ pietatis ipſe habitauerat,auaritię & ambitionis ſtudia(vt Euangelia ſacra teſtantur)quàm maximè feruebãt.Vnde & illic negotiantibus & ſola lucra ſectantibus dicitur:Scriptũ eſt,Domus mea domus orationis vocabitur.Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.Ergo non iam Deus in illo ſuo templo habitabat,ſed effœminati cultores mammonæ.

Quid autem impulerit dominum hoc ſuum nuptiale conuiuium præparare,per hoc inſinuatur quod dictum eſt, videlicet, vt oſtenderet diuitias gloriæ regni ſui, id eſt, vt oſtenderet diuitias bonitatis ſuæ, & vt in eo delitiis ſempiternis reficiantur inuitati.

Itaque terrenus ille rex ob ſui, conuiuiíque præparati contemptum iratus,ſententia ex concilio decreta perpetuo diuortio abiecit contumacem. D

Non ſecus Iudæorum ſynagogam dominicæ incarnationis fidem & Dei gratiam contumaci perfidia contemnentem,graui ſententia firmóque decreto Chriſtus damnauit,dicens:Si non credideritis quia ego ſum,moriemini in peccatis veſtris. Et iterum alibi : Auferetur à vobis regnum Dei , & dabitur genti facienti fructum eius. Et hoc eſt quod in typo dictum eſt , videlicet in repudiatæ locum alteram illa meliorem,& quæ regis pareret imperio,debere ſubſtitui. *Synagoga damnata, eccleſia electa. Ioan 9. Mat.21.*

Quòd autem repudiata nequaquam vltra potuit ad regem ingredi,hoc ipſum eſt quod Dominus per Prophetã Iudæis perfidis loquitur,dicens:Non eſt mihi voluntas in vobis,& munus non accipiam de manu veſtra. A ſolis enim ortu vſq; ad occaſum magnum eſt nomem meum in Gentibus , & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda.Quibus & per Eſaiam iratus clamat: *Mala.1,*

Audite verbum Domini principes Sodomorum,percipite auribus legem Dei veſtri populus Gomorrhæ:Quo mihi multitudinem victimarum veſtrarũ dicit Dominus? Plenus ſum. Holocauſta arietum & adipem pinguium, & ſanguinem vitulorum , & agnorum , & hircorum nolui. *Eſa.1. Iudaica obſequia vt repudiata.*

gg 4 Et in

Et inde. Ne offeratis vltra ſacrificium fruſtra. Incenſum abominatio eſt mihi. Neomeniam & ſabbatum & feſtiuitates alias non feram. Iniqui ſunt cœtus veſtri. Et infra: Cùm extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis, & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam. Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.

Nam præter ſanguinem prophetarum quem effuderunt: etiam Chriſti ſanguine impias manus ſuas plenas habent, quod vtique ſe in votis habuiſſe ipſi teſtati ſunt clamantes: Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.
Mat. 27. Et hæc eſt cauſa cur iam neq; muneribus, neq; precibus, neq; quibuſcunque abolitæ legis ritibus, nephandis iam atq; blaſphemis, ad dei gratiam ingreſſum habere queunt.

¶ Circa ſecundum, quod eſt, demandata diſcipulis prædicandi noua authoritas, dicitur in litera conſequenter:

Ite ergo ad exitus viarum, & quoſcunque inueneritis vocate ad nuptias.

Itaq; euangelicę gratiæ prædicatores quibus ante dictū fuerat: In viam Gentium ne abieritis, nunc Iudæā relinquere & propter incredulorū perfidiam ad Gentes tranſire iubentur. Ite, inquit, ad exitus viarum. Per quos exitus viarum, varias gentilium doctrinas & errores intelligc. A veritatis enim ſemita deuiabant, omnes vias ſuas educentes à veritate, in interitum & perditionem.

Exitus viarum.

Vnde Theophylactus: Apoſtoli vocarunt gentiles in via vera, ſed alios aliò diuiſos in viis pluribus, & dogmatibus diſcordes, imò exiſtentes iuxta exitus viarum, hoc eſt, in errore & inæqualitate multa, multis in erroribus, omniúmque flagitiorum genere verſantes, aliis alia ſibi com miniſcentibus. Erant enim qui vt ſuæ libidini fucum prætexerent, huic dare operam cultum deæ Veneris eſſe dicebant. Auari præſidē ſibi quæſiuere Plutonem. Ad ſublimia quæque, vel ad regna tendentes, Iunonem, Ebrij, Bacchum, Bellatores, Martem, alij alios felicitatis & ſucceſſuum ſuorum præſides confinxerunt.

Errores gentilium.

Et quoſcunque, inquit, inueneritis vocate ad nuptias, quoniam indiſtinctè omnibus gentibus fides dominicæ incarnationis annuntiata eſt, ſecundum domini præceptum dicentis: Euntes docete omnes gentes.

Mat. 28. ¶ Circa tertium, quod eſt, in gentibus Apoſtolicæ prædicationis generalitas, conſequenter dicitur:

Et egreſſi

Et egreßi ſerui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos.

Gentilium populus non erat in viis, ſed in exitibus viarum. Facilius autem ad pœnitentiam conuertuntur qui de exitibus viarum huius ſeculi vocantur, quàm ij qui vel de principio vel de medio huiuſcemodi viarum inuitantur. Viæ ſecularis vitæ multæ ſunt. Quædam enim eſt via ſuperbiæ, quædam auaritiæ, quædam inuidiæ, quædam luxuriæ, quædam gulæ, & ſic de cæteris quarum omnium viarum finis eſt ciuitas Babylonis, carcer inferorum, fornax gehennæ. F *Vitæ ſecularis viæ.*

Iſtæ viæ in principio delectant, quòd ſunt amplæ & ſpatioſæ, & quia ſunt voluptuoſæ, per quæ omnia ſtultorum mentes alliciunt. Vnde & qui vocantur in ingreſſu harum viarum non facile acquieſcunt vt vocantem ſequantur ad pœnitentiam. Verum in medio ſui viæ iſte proceſſu fatigant, quia fiunt quibuſdam tædioſæ, ſcrupuloſæ, laborioſæ. Quibus tamen non obſtãtibus, propter longæ conſuetudinis vinculum, plerique ex illis viis reduci vix poſſunt.

Porrò exitus iſtarum viarum eſt periculoſus, triſtis, anxius, formidoloſus, & tenebroſus. Introducit enim in tenebras ſempiternas. Vnde ait vir ſanctus: Dimitte ergo me domine vt plangam paululum dolorem meum, antequam vadam & non reuertar ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine. Terram miſeriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Itaque ab iſto exitu reuocandi ſunt pereuntes, & in viam iuſtitiæ reducendi. cuius viæ, viæ pulchræ, & omnes ſæmitæ illius pacificæ. *Exitus vitæ ſecularis.* *Tob. 10.* *Prou. 3.*

Congregauerunt, inquit, omnes quos inuenerunt. Congregare pereuntes, colligere diſperſos, opus dei eſt: contra verò, ſalubriter congregatos diſpergere, opus eſt diaboli, dicente domino: Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit. Apoſtoli verò deo freti, diuerſarum linguarum & rituum gentes in vnitatem fidei congregarunt. G *Colligere diſperſos opus dei.* *Luc. 11.*

Diuerſum faciunt hæretici, qui per errorum & ſectarum varietatem, eccleſiaſticam diſcindunt vnitatem. Nec mirum. Nam ſicut paſtoris eſt oues diſperſas congregare, ita & lupi eſt vnitum gregem diſpergere. Et quidem hæretici omnes (qui ouibus Chriſti lupi graues ſunt) hoc vnũ habent commune, quòd mox ingreſſi ſcindunt vnitatem. *Diſpergere collectos, opus diaboli.*

Itaque Apoſtoli ſancti Chriſti euangelium prædicantes inter Gentes,ſine delectu magnos & paruos, pauperes & diuites, ſenes cum iunioribus, quos per vias perditionis diabolus abduxerat,per ſemitam fidei & iuſtitiæ congregantes duxerunt ad Chriſtum.

Num inter ethnicos fuerunt boni. Sed quæſtio ſuboritur:Qui fieri potuit vt Apoſtoli bonos & malos ex Gentibus vocarint ad nuptias, quum ethnici ſimul omnes fuerint mali?Diſſoluit hanc quæſtionem beatus Hieronymus per verba Apoſtoli ad Romanos,quòd Gentes naturaliter facientes ea quę legis ſunt, condemnant Iudæos, qui legem ſcriptam non fecerint. *Rom 2.* Inter ipſos quoque ethnicos eſt infinita diuerſitas, cùm ſciamus alios eſſe procliues ad vitia & ruentes ad mala, alios ob honeſtatem morum virtutibus deditos.

Secundum Theo.verò,quidam inter ethnicos dicebantur mali, quia verè mali eſſent: quidam boni, quòd illis malis paulò meliores eſſent, vel potius minus mali, qui comparati illis verè malis,boni poterant haberi.

Sanè magnus eſt error eorum, qui dicunt omnes infideles æqualiter poſt hanc vitam puniri, cùm ex hoc loco contrarium probetur.

H Aliter hunc locum exponit Gregorius, per bonos & malos non ethnicos ipſos,ſed eos accipiens qui ſunt in eccleſia.Ecce,inquit,iam ipſa qualitate conuiuantium aperte oſtenditur quia per has regis nuptias præſens eccleſia deſignatur,in qua cum bonis & mali cōueniunt.Permixta quippe eſt diuerſitate filiorum: quia ſic omnes ad fidem generat,vt tamen omnes per mutationem vitæ ad libertatem ſpiritualis gratiæ culpis exigentibus,non perducat. *Eccleſia vt malos cum bonis admittit.* Quouſque enim hîc viuimus, neceſſe eſt vt viam præſentis ſeculi permixti pergamus.Tūc autem diſcernimus, dum peruenimus, Boni enim ſoli nuſquam ſunt niſi in cœlo,& mali ſoli nuſquam ſunt niſi in inferno.Hæc autem vita quæ inter cœlum & infernum ſita eſt,ſicut in medio ſubſiſtit,ita vtrarumque partium ciues communiter recipit.Quos tamen ſancta eccleſia: & nunc indiſcretè ſuſcipit,& poſtmodum in egreſſione diſcernit.

Mali vt à bonis tolerandi. Si ergo boni eſtis,quandiu in hac vita ſubſiſtitis æquanimiter tolerate malos. Nam quiſquis malos non tolerat,ipſe ſibi per intolerantiam ſuam teſtis eſt, quia bonus non eſt. Abel enim eſſe renuit, quem Cain malitia non exercet.

Sic

Sic in tritura areæ grana ſub paleis premuntur, ſic flores oriuntur inter ſpinas, & roſa quæ redolet creſcit cum ſpina quæ pungit. Duos quippe filios primus homo habuit, vnus horum electus eſt, alter reprobus fuit. Duos filios habuit Abraham, ſed vnus electus alter reprobus fuit. Duos Iſaac filios habuit, ſed vnus electus eſt, alter reprobatus. Duodecim filios habuit Iacob, ſed ex his vnus per innocentiam venditus eſt, alij verò per malitiã venditores fratris fuerunt. Duodecim apoſtoli ſunt electi, ſed vnus in his admixtus eſt qui probaret, vndecim qui probarẽtur. Septẽ ſunt diacones ab Apoſtolis ordinati, ſed ſex in fide recta permanentibus, vnus extitit author erroris. *Similia.* *In omni familia mali cum bonis.*

In hac ergo eccleſia nec mali ſine bonis, nec boni ſine malis eſſe poſſunt.

Vnde & de ſeipſo B. Iob ait: Frater fui draconum & ſocius ſtruthionum. Hinc & per Salomonẽ ſponſi voce ſanctæ eccleſiæ dicitur: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Hinc ad Ezechielem Dominus dicit: Fili hominis, increduli & ſubuerſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus habitas. Hinc Ioannes Pergami eccleſiæ teſtatur dicens: Scio vbi habitas, vbi ſedes eſt ſatanæ, & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam. *Iob. 30.* *Can. 4.* *Ezec. 2.* *Apoc. 2.*

Terrere autem nos non debet hoc quod in eccleſia & multi mali, & pauci ſunt boni, quia & arca in vndis diluuij (quæ eccleſię typum geſſit) ampla in inferioribus, & anguſta in ſuperioribus fuit, quæ etiam in ſummitate ſua ad vnius menſuram cubiti excreuit. Inferius quippe beſtias, quadrupedia, atque reptilia, ſuperius verò aues & homines habuiſſe credenda eſt. Ibi lata extitit, vbi beſtias habuit: ibi anguſta, vbi homines ſeruauit. Quia nimirũ ſancta eccleſia in carnalibus ampla eſt, in ſpiritualibus anguſta. Vbi enim beſtiales hominum mores tolerat, illic latius ſinum laxat. Vbi autem eos habet qui ſpirituali ratione ſuffulti ſunt, anguſtatur. Lata quippe via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui vadunt per eam. Et anguſta porta eſt quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam. Tanto magis ergo tolerandi ſunt quanto magis abundant, quia & in areæ tritura pauca ſunt grana quæ ſeruantur horreis, & grandes acerui palearum, quæ ignibus comburuntur. Hęc ille. I *Arca Noë typus eccleſiæ.* *Malos plures eſſe bonis.* *Mat. 7.*

Hęc idcirco libuit inducere, vt ipſi quoque qui in hęc tam periculoſa tempora incidimus diſcamus malos patiẽter *Temporis huius conſyderatio.*

ter tolerare. Siquidem & non ſub hæreticis peruerſiſque hominibus à Deo probamur. Inter hæc autem poteſt quiſpiam diuinæ legis zelator amore iuſtitiæ & indignari & ſuccēſere malis, dicendo cum Apoſtolo: Vtinam abſcindantur qui vos conturbant.

Gal. 4.

Porrò qui magiſtratu fungentes rebus præſunt, ex officio tenentur condignis pœnis hæreticos coërcere, paratíque ſemper eſſe vlciſci omnem inobedientiam, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam dei. Cæteri verò hos tolerent, oréntque pro ipſis Deum, vt ad fidem rectam reſipiſcant, ſciántque eos interim non prorſus eſſe inutiles.

2. Cor. 10

Tolerando enim eorum malitiam, & exercemur & probamur dicente Apoſtolo: Oportet enim hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant. Itaque ex bonis & malis, ex reprobis & electis ſanctæ eccleſiæ ſagena impletur, quo aduſque in fine mundi quaſi ad littus tracta, inter piſces bonos & malos, inter murenam & anguem iudicante domino diſcernatur, de qua plenitudine poſt præmiſſa ſubiunctum eſt:

1. Cor. 11

Et impleta ſunt nuptiæ diſcumbentium.

K Non enim impediri vllatenus potuit cœleſtis regis tantum ac tale conuiuium nuptiale præparantis intentio. Nunc enim ſancta eccleſia quæ ante diu ſterilis fuerat peperit plurimos, & Iudæorum ſynagoga quæ multos olim habebat filios infirmata, ſterilitate damnata, & accepto libello repudij reprobata atque derelicta eſt. Cecidit corona e capite eius, & oculorum orbata luminibus in cæcitate ſuæ perfidiæ contabeſcit.

Synagoga ſterilis, eccleſia fæcunda.

Itaque diſcedat ſynagoga ſuo fuſcata colore:
Eccleſiam Chriſtus pulchro ſibi iunxit amore.

Sedulius.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Intrauit autem rex vt videret diſcumbentes, & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali.

Hic notatur erga credentium actus diuina conſyderatio. Diſcumbere in Chriſti nuptiis eſt ſacramentis eccleſiæ participare, fidem Chriſti habere, & dei beneficiis atque gratiis perfrui. & diligenter attendit Deus ſi compoſitè, ſi reuerenter, ſi cum gratiarum actione in eccleſia viuamus. Vnde Theophylactus.

Ingreſſus

Ingreſſus ad nuptias ſine diiudicatione fit, at vita eorum qui ingreſſi ſunt poſthac non indiſquiſita erit, ſed examen valde magnum faciet rex eorum, qui poſt ingreſſum in ſordido habitu inuenientur. Et licet intra nos ſit Deus intimis noſtris intimior, nobis ſemper præſens, extra tamẽ eſſe videtur quum ſui præſentiam diſſimulat. *Actus fidelium vt cõſyderat. Deus.*

Tunc verò intrare dicitur quando ſe nobis præſentem per effectum demonſtrat. Intrans autem videt qualiter recumbimus, & ſi fidei cibum quem guſtauimus in opere demonſtramus, vt in huius alimenti naturam ipſi quodammodo conuertamur, ſicut B. Auguſtino dictum fuit. Cibus ſum grandium. Creſce & manducabis me, nec tu me mutabis in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. *Lib. cõ. 7.*

Et quia ſic attendit deus quid agamus, par eſt vt & ipſi prouidentes dominum in conſpectu noſtro ſemper, eius offenſam ſolicitè vitemus. Ait Boëtius: Magna vobis eſt (ſi diſſimulare non vultis) neceſſitas indicta probitatis, quum ante oculos agatis iudicis cuncta cernentis. Itaque auerſamini (inquit) vitia, colite virtutes, ad rectas ſpes animum ſubleuate, humiles preces in excelſum porrigite, quæ quum rectæ ſunt, inefficaces eſſe non poſſunt.

Vidit, inquit, ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali. Veſtis nuptialis charitas eſt. Quum enim nuptiæ amore celebrentur, vtique veſtis nuptialis amor eſt. Eſt etiam charitas veſtis nuptialis ratione lætitiæ quæ in nuptiis eſt. Charitas enim iocunditate plena eſt. Vnde eſt illud Apoſtoli: Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax. L *Veſtis nuptialis charitas. Gal. 5.*

Denique veſtis nuptialis charitas eſt ratione ſuæ dignitatis ſiue pretioſitatis. Nullus enim cõtractus nuptiali fœdere neque maior neque dignior eſt. Nam in aliis contractibus pecunia vel res alia traditur, in nuptiis autem vterque ſponſorum tradit ſemetipſum. Quàm verò ſit magni valoris charitas oſtendit, qui ait, Si dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam, ſcilicet ſubſtantiam. *Cant. 8.*

Aduerte triplicem eſſe charitatis vtilitatem, iuxta veſtis ſimilitudinem cuius triplex vſus eſſe dinoſcitur. Primò enim veſte teguntur deformia. Et de charitate per Salomonem dicitur: Vniuerſa delicta operit charitas. Et quidem beatus qui cuſtodit huiuſcemodi veſtimenta ſua ne nudus *Charitatis vtilitas triplex. Pro. 10. Apoc. 16.*

ne nudus ambulet,& appareat turpitudo nuditatis ſuæ.

Secundus vſes veſtis eſt fouere,contra æſtum,nimbos, ventos,& frigora.Non ſecus protegit charitas cõtra tentationis æſtum,contra rigidum deſperationis frigus, contra nimbos & imbres aduerſitatum, & contra irruentes perturbationes,quaſi quaſdam graues ventorum tempeſtates. Vnde per Salomonem de ſancta eccleſia ſub ſimi-

Prou.23. litudine mulieris fortis dicitur:Non timebit domui ſuæ à frigoribus niuis, omnes enim domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus,id eſt,& dei charitate & proximi.

Tertius vſus veſtis eſt,membra corporis ornare. Porrò omnis ornatus & decor virtutum à charitate eſt,qua abſente nullę virtutes nos coram deo commendant. Vnde Greg.Intrat ad nuptias ſed cum nuptiali veſte nõ intrat, qui in ſancta eccleſia fidem habet,ſed charitatem nõ habet.Rectè enim charitas nuptialis veſtis vocatur,quia hãc in ſe conditor noſter habuit,dum ad ſociandæ ſibi eccleſiæ nuptias venit. Sola quippe dilectione dei actum eſt, vt eius vnigenitus mentes ſibi electorum hominum vni-

Ioan.3. ret.Vnde & ipſe dicit:Sic deus dilexit mundum,vt filium ſuum vnigenitũ daret.Qui ergo per charitatẽ venit ad homines,eandem charitatẽ innotuit eſſe veſtem nuptialem.

Et certe ſi quis ad carnales nuptias eſſet inuitatus,veſtem mutaret,& congaudere ſe ſponſo & ſponſę, ex ipſo ſui habitus decore oſtenderet, inter gaudentes & feſta celebrantes deſpectis apparere veſtibus erubeſceret.Nos ad dei nuptias venimus,& cordis veſtem mutare diſſimulamus.Porrò de dilectione ipſe dominus nobis præcipit,

Mat.22. dicens: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo,& ex tota anima tua,& ex tota virtute tua, & proximum tuum ſicut teipſum. Duo hæc neceſſe eſt vt charitatis præcepta cuſtodiat, quiſquis in nuptiis veſtẽ nuptialem curat. Quiſquis autem hanc in Chriſti nuptiis recumbens non habet, ingreſſum regis ſolicitus metuat. Ecce rex ad nuptias ingreditur, & cordis noſtri habitum contemplatur,atque ei quem charitate veſtitum non inuenit,protinus iratus dicit:

Amice quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit.

M Vnum quemque hominum in particulari iudicio(id eſt,hora mortis)dominus interrogat qualiter in fide Chriſtiana quaſi in ſuis ſe geſſerit nuptiis.Verum in fine mundi ſuper

di ſuper hoc communiter loquetur vniuerſis.

Sed mirandum eſt quòd hunc & amicum vocat Dominus & reprobat. Ac ſi apertius dicat, amice & non amice. Amice per fidem, & non amice per operationem. Amicus enim ille erat, quia ad menſam reſidebat, & idẽ non amicus, quia charitate vacuus erat. Cuiuſmodi hominem ſolo nomine amicum vocat Sapiens vbi dicit: Eſt amicus ſocius menſæ, & non permanebit in die neceſſitatis. In hunc ſenſum & Iudam quoque Dominus amici nomine compellauit, dicens: Amice ad quid veniſti? *Greg.* *Cur amicus vocatur, qui reprobatus.* *Eccle 6.* *Mat. 26.*

Quomodo, inquit, huc intraſti. Vbi Hieronymus: Amicum vocat quòd inuitatus ad nuptias eſt. Arguit impudẽtiæ, quòd veſte ſordida mũditias polluerit nuptiales. Quicunque enim pannis veteribus & laceris ſunt obſiti quos ex illo veteri Adam quaſi hæreditarios habent, iis dicit Dominus: Amici quomodo huc intraſtis. Iis Apoſtolus ſalubriter ſuadet, dicens: Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem qui ſecundum Deum creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate veritatis. Non autem in iuſtitia Phariſæorum, quæ ex lege eſt, ſed in iuſtitia veritatis, non autem in iuſtitia illa figurali tantum & typica. Similiter nec in ſanctitate typica & vmbratili, cuius gratia Phariſæi & omnes Iudæi non mãducant panẽ niſi crebro lauerint manus ſuas, ſed in ſanctitate veritatis. Veritas Chriſtus eſt, reſpectu vmbræ legis. Sanctitas ergo veritatis, eſt illa qua per fidem in Chriſtum in gratia ſpiritus ſancti fideles vere ſanctificantur. *Ephe. 4.* *Iuſtitia veritatis.* *Mar. 7.*

N

Interſunt autem plerique nuptiis Chriſti induti ſacco auaritiæ, ſed non eſt fas ſacco indutum aulam regis intrare. Cæteri pellibus ſimulatæ iuſtitiæ, nonnulli etiã armis iracundiæ. Alij ſordidatum habent veſtimentum peccato luxuriæ. Alij lacerum, diſſecatione inuidiæ. Alij incompoſitum, negligentia acediæ, de quibus omnibus accipere poſſumus quod ait Dominus per Prophetam: Viſitabo ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrina. *Nuptiis Christi interesse indignos.* *Heſt. 4.* *Soph. 1.*

Cæterum, authoritate huius loci confutatur error eorum hæreticorum qui negant malos eſſe in eccleſia, quandoquidem in nuptiis fuerit malus, & ideo eiectus. Sic & illorũ error conuincitur qui aſſerũt ſolã & nudam fidem ad ſalutẽ ſufficere. Nam hic vnus ingreſſus eſt nuptias, & vtique nõ niſi cũ fide, nam infideles non in nuptiis Chriſti, ſed foris ſunt, & tamen hunc nuda fides non ſatis di- *Errorum cõfutatio.*

gna

gnè Chriſti nuptiis veſtiuit. Quos etiam & in hoc à verò deuiare conſtans eſt, quòd aſſerunt amittentem charitatem, etiam fidem perdere, quum is in nuptiis recumbens veſtem charitatis amiſerit fide ſalua.

At ille obmutuit, inquit, non habens quod reſponderet. In tempore enim illo non erit locus impudentiæ, nec facultas negandi, quando omnes angeli, & mundus ipſe, teſtis ſit peccatorum. Vnde Greg. In illa diſtrictione vltimæ increpationis, omne argumentum ceſſat humanæ excuſationis. Quippe quia ille foris increpat, cui teſtis conſcientia intus animam accuſat. Quum enim vita peccatoris diſcutietur in examine, & quur dignos pœnitentiæ fructus non fecerit, nō poterit reſpondere vnum pro mille. Non enim defuit ei interna inſpiratio ſuggerens, non ſcriptura docens, non prædicator annuntians, non exemplum prouocans, non miſericordia dei expectans, non oportunitas ſe exhibens. Et quidem dicere poteſt peccator deprehenſus & conuictus: Quid faciam quum ſurrexerit ad iudicandum deus, & quum quæſierit, quid reſpondebo illi? Subditur ergo conuicti terribilis & formidanda damnatio.

Vt reprobis in iudicio excuſatio nulla.

Iob. 31.

Tunc dixit rex miniſtris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium.

O Commemorat dominus membra corporis, ſcilicet manus, pedes, oculos, & dentes (vt dicit Hieron.) ad comprobandam aduerſus Saduceos reſurrectionis veritatem. Manus illi ligantur & pedes, quatenus exinde nec manibus malum facere, nec pedibus in malum currere poſſit. Sed nec bonum exinde facere poterunt, quod hic facere & potuerunt & contempſerunt. Vbi Gregorius:

Operandi facultas tollitur.

Ligantur tunc pedes & manus per diſtrictionem ſententiæ, qui modo à prauis operibus ligari noluerunt per meliorationem vitæ. Vel certè tunc ligat pœna, quos modo à bonis operibus ligauit culpa. Pedes enim qui viſitare ægrum negligunt, & manus quæ nihil indigētibus tribuunt, à bono opere iam ex voluntate ligatæ ſunt.

Quæ ergo nunc ſponte ligantur in vitio, tunc in ſupplicio ligātur inuito. Itaque dū tempus habemus operemur bonū. Non enim poſt mortem tempus eſt operandi, ſed mercedem operū recipiendi. Vnde per Salomonē dicitur

Quo merito manus & pedes ligādi.

Gal. 6.

citur: Quodcunque poteſt manus tua inſtauter operare, quia nec opus, nac ratio, nec ſapientia,nec ſcientia,erunt apud inferos quo tu properas. *Eccl. 9.* *Eccl. 39.*

Porrò miniſtri quibus peccator iam damnatus ligandus traditur,ſpiritus maligni ſunt,de quibus ſcriptum eſt: Sunt ſpiritus qui ad vindictam creati ſunt,& in furore ſuo confirmauerunt tormenta ſua. Et meritò quidem peccator his traditur, vt ſint ei implacabiles tortores in pœna, qui fuerunt ei ſuggeſtores in culpa. *Maligni ſpiritus ministri.* *Greg.*

Bene autem dicitur quòd in exteriores tenebras proiiciatur.Interiores quippe tenebras cæcitatem cordis accipimus, exteriores verò tenebras, noctem æternæ damnationis. Tunc ergo damnatus quiſq; non in interiores, ſed in exteriores tenebras mittitur,quia illic inuitus proiicitur in noctem damnationis,qui ſponte cecidit in cæcitatem cordis.Vbi fletus quoq; & ſtridor dẽtium eſſe perhibetur,vt illic dentes ſtrideant,qui hic de edacitate gaudebant, illic oculi defleant, qui hic per illicitas concupiſcentias verſabantur.Quatenus ſingula quæque membra ſupplicio ſubiaceant,quæ hic ſingulis quibuſq; vitiis ſubiecta ſeruiebant.Illic peccator in æternum non obtinebit quod vult,& quod non vult ſine fine ſuſtinebit. Illic omni ſeipſum iuuandi potẽtia cunctiſque priuatus viribus,quaſi truncus iners nunquã vltra ſoluendus in gehennæ,cruciatibus proiectus iacebit, iuxta quod per Salomonem dicitur: Si ceciderit lignum ad auſtrum ſiue ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit,ibi erit. *Tenebræ interiores.* *Fletus & ſtridor dentium.* *Eccl 11.*

¶Circa tertium principale dicitur:

Multi enim ſunt vocati,pauci verò electi.

Ecce dominicæ parabolæ concluſio formidabilis. Vbi Greg. Ecce nos omnes iam vocati per fidem ad cœleſtis regis nuptias venimus,incarnationis eius myſterium credimus & confitemur,& diuini verbi epulas ſumimus. Sed futuro die iudicij rex intraturus eſt. Quòd vocati ſumus nouimus,ſi ſumus electi neſcimus. Tanto igitur neceſſe eſt vt vnuſquiſque noſtrum in humilitate ſe deprimat, quanto ſi ſit electus ignorat.

Nonnulli enim bona nec incipiunt. Nonnulli verò in bonis quæ incœperunt minime perſiſtunt.Alter penè totam vitam ducere in prauitate cõſpicitur,ſed iuxta finem vitæ à prauitate ſua per diſtrictæ pœnitẽtiæ lamenta reuocatur.Alter electam videtur vitam ducere,& tamen hunc *Modus hominum multiplex.*

contingit ad erroris nequitiam iuxta finem vitæ declinare. Alius bonum bene inchoat, melius conſummat. Alius in malis actibus à primæua ætate ſe exercet, & in eiſdem operibus ſemper ſeipſo deterior conſummatur. Tanto ergo vnuſquiſque ſibi ſolicite metuat, quãto ignorat quod reſtat. Quia quod ſæpe dicendum eſt & ſine obliuione retinendum, multi ſunt vocati pauci verò electi.

Paucitatis ſaluandorum typus. Vocati enim ſunt omnes ad quos Chriſtianæ fidei notitia peruenit, ſed quotuſquiſq; eſt qui ſecũdũ hãc fidẽ viuens, vere Chriſtiani hominis opera præſtet? De ſexcẽtis virorũ millibus Ægyptũ egrediẽtibus duo tãtũ, i. Caleph & Ioſue repromiſſionis terrã ingreſſi ſunt, cæteris ob perfidiã in deſerto irato Deo cõſumptis. *Num. 14.* Sed & præſẽte Saluatore è decẽ à lepra mũdatis vnus tãtũ reuerſus eſt, qui daret gloriã Deo. *Luca 17.* Ad hæc, malorũ hominũ cõparatione, pauci boni reperiuntur, iuxta quod quidã ſapientum ait:

Iuuenalis. Rari quippe boni, numero vix ſunt totidem quot
Thebarũ portæ, vel diuitis oſtia Nili. Et idẽ alio loco:
Terra malos homines nunc educat, atque puſillos.

1. Petr. 4. Et quũ iuxta Apoſtoli Petri ſententiã vix iuſtus ſaluabitur, quũ adeò multi ſint impij & peccatores, quis mireẽ, & ſi multi vocati ſint tamẽ paucos ſaluari? Si ex omnibus quos mũdus capit hominibus vnus tãtũ crederetẽ periturus, qs de ſeipſo formidare nõ deberet ne fortè ille vnus ſit ipſe? At multo magis quũ iſq nouit & iudicaturus eſt vniuerſos, dixerit multos eſſe vocatos, paucos verò electos.

DOMINICA VIGESIMAPRIMA POST PENTECOSTEN.

ERAT *quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum.* *Ioan 4.*

In hac ſancti Euangelij lectione tria deſcribuntur, quorum primum eſt, reguli pro ſalute filij ad Chriſtum ſupplicatio. Secũdum eſt, incredulitatis ipſius reguli iuſta reprehenſio, ibi: Dicit ergo Ieſus ad eum: Niſi ſigna Tertium eſt, à Chriſti beni-

ſti benignitate beneficij impetratio, Ibi.: Dicit ad eum Ieſus: Vade filius tuus viuit.

Circa primum aduertendum eſt quo tempore peracta ſunt quæ lectione comprehenduntur. Recurrendum igitur eſt ad ea quæ ſanctus Euangeliſta præmiſit. Narrauerat conuerſionem & fidem Samaritanorum, qui Chriſto audito dicebant: Ipſi audiuimus & ſcimus quia hic eſt verè ſaluator mundi. Quum autem rogantibus Samaritanis bidui ſpatio apud eos manſiſſet, exiit inde, & abiit in Galilæam. Et quoniam ampliore humanitate & beneuolentia Samaritani (qui erant exteri) ſe receperant, promptioríque in eum erant fide quàm contribules ſui Iudæi, ſubdit Euangeliſta: Ipſe enim Ieſus teſtimonium perhibuit quia propheta in ſua patria honorẽ nō habet. Venit ergo iterum in Chana Galilææ, vbi fecit aquam vinum. A

Samaritanorũ fides promptior quàm Iudæorum.

Non ergo de Samaria ad templum Hieroſolymorum rediit, vnde vendentes & ementes eiiciendo vetus ſacrificium abiecit, licet & illa ciuitas patria eius fuerit, ſed rediit in Galilæam. Nam ad Iſrael quidem ſalus reuertetur, quum plenitudo gentium intrauerit. Ad templũ autem, id eſt, ad hoſtiarum ſanguinem ſuſcipiendum, vel circuncidendi ritum, Chriſtus nunquam rediturus eſt. Quid ergo nunc illic, id eſt, in Galilæa fecerit audiamus, & in exteriori eius opere interius myſterium perquiramus. *Ioann 4.*

Iudaici ritus nunquam reſtituendi.

Et erat, inquit, quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Non legimus fuiſſe tunc temporis alium in Galilæa regem, niſi Herodem cognomento Antipam filium Herodis magni, fratrem Archelai. Et fortè aliquis ſub eo in parte, regni negotia adminiſtrabat, qui hinc regulus dictus ſit.

Itaque regulus iſte qui acceſſit ad Dominum Ieſum rogans vt deſcenderet & ſanaret filium eius, à ſuperiore anno noſſe poterat quòd illum ad ſanitatem conferendam prout vellet, comitaretur effectus. Nam & hic idem Euangeliſta ſuperius dixit, quòd antequam aſcenderet Ieroſolymam imminente paſcha manſit in Capharnaum aliquantis diebus, & cæteri Euangeliſtæ non tacēt quòd ibi multas virtutes fecerit, intantum vt dicerent ei conciues ſui in Nazareth: Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua, quæ quum omnia huic regulo comperta forent, opem filio morituro poſtulaturus acceſſit ad eum. Vnde ſequitur: *Lucæ 4.*

Hic quum audiſſet quia Ieſus adueniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum vt deſcenderet & ſanaret filium eius. Incipiebat enim mori.

B Ergo nullum iam ſupererat remedium medicinæ. Ad illum igitur iſtius pertinebat curatio, qui habet claues vitæ & mortis, qui mortificat & viuificat.

Iudaicus populus quando mori cœpit Quod ſi per hunc mori incipientem populum Iudæorum accipimus, vtique & hic mori cœpit ex quo cœpit eſſe populus. In ipſo enim ſui primordio, & ingratitudinis & idololatriæ, & murmurationis, ac diffidentiæ, ſceleribus ſpiritualiter mori cœpit. Vnde ſcriptum eſt: Tranſgreſſorem ex vtero vocaui te. *Eſa. 48.* Sed tunc mortuus eſt populus ille, quando vitam in ligno crucis occidit, iuxta quod eis in lege fuerat prænuntiatum: Erit vita tua pendens ante te, & non credes vitæ tuæ. *Deut. 28.*

Sed & nosipſi adhuc in fragili carne viuentes, mori incipimus, ſicut ſcriptum eſt: Omnes morimur, & ſicut aqua dilabimur in terram. *2 Regum 14* Vita nãque præſens mors quædam eſt, ſicut quidã ait: Quotidie morimur, quotidie demitur aliqua pars vitæ noſtræ. *Seneca.* Et quidam alius ait:

Inſtar & hanc vitam mortis habere puta.

Proceſſus ad mortẽ animæ. Ad hæc, per tentationem homo ſpiritualiter infirmatur, incipit mori per delectationem in peccato, per conſenſum verò peccati moritur, ſicut puella in domo. Per operationem verò quaſi foras defertur tumulandus, ſicut adoleſcens filius vnicus matris ſuæ mortuus efferebatur. *Luca 7.* Denique per conſuetudinem peccandi ſepelitur, & per culpæ defenſionem quaſi iam fœtet in monumento. *Chriſti virtus vt patuit.* Quã ob rem Dominus oſtenſurus quòd omnem ab anima ſpiritualem aufert languorem, ſanauit infirmos, liberauit iam mori incipientes, ſuſcitauit mortuam in domo puellam, iuuenem foras ciuitatem elatum, ſed & Lazarum iam quatriduo in monumento fœtentem mirabiliter euocauit ad vitam.

C Porrò quoniam Capharnaum ager pinguedinis, vel villa conſolationis interpretatur, aduertere eſt quàm plurimos in Capharnaum ſpiritualiter ægrotare, illos videlicet, quibus mundi proſperitas & rerum affluentia terrenarum, & incitamenta peccandi ſunt & fomenta. Quàm multi enim inter fallaces mundi illecebras & carnis ſolatia perituræ tam Dei quàm ſui obliuiſcuntur, ſicut ſcriptum eſt.

ptum eſt:Incraſſatus eſt dilectus & recalcitrauit,incraſſatus,impinguatus, dilatatus. Dereliquit Deum factorem ſuum,& receſſit à Deo ſalutari ſuo. Quando enim proſperitate fruimur,& tamen in malignitate viuimus, tunc nobis magis ac magis eſt dolendum. Vnde recte per Salomonem dicitur:Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi:Quid fruſtra deciperis? Hinc iterum alio loco ait:Cor ſapientium, vbi triſtitia eſt, & cor ſtultorum vbi lætitia. Porrò ſtultorum exultatio ignominia. *Solatia carnis animæ pernicies.* *Deut. 32.* *Chryſoſt.* *Eccleſ 2.* *Eccleſ.7.*

In Apocalypſi auditur vox de cœlo,dicens: Quantum glorificauit ſe & in delitiis fuit, tãtum date ei tormẽtum & luctum.Aquis Ægypti in ſanguinem verſis omnes piſces mortui ſunt. Delitiis carnis Chriſti cruce damnatis, pœnitẽtes decet mori peccatis. Vt verè dicãt:Propter te mortificamur tota die. Porrò quiſquis in delitiis carnis (quaſi in aquis Ægypti)manet immerſus,dicere poteſt cũ Propheta: Inũdauerũt aquæ ſuper caput meũ,dixi,perij. *Apoc.18.* *Thre.3.*

Viuere non poteſt qui nõ ſpirat.Sub aquis autem ſpirare nemo poteſt.Ait Pſalmiſta: Os meum aperui & attraxi ſpiritum. Spiritum attrahit qui Deum orat. Spiramen emittit,qui gratias agit, qui Deum laudat, qui ſermone proximum ædificat.

Quid autem agendum ſit ſapienti quum gaudiũ quodlibet arridet,docet qui ait: Præſentis temporis ſi qua eſt, ita eſt agenda lætitia, vt iudicij ſequentis amaritudo à memoria nunquam recedat. Recte ſapiebat qui ait:Renuit conſolari anima mea,ſcilicet in vanis,ſed quid? Memor,inquit,fui Dei & delectatus ſum. Similiter & Apoſtolus qui ait: Omnia detrimentum feci & arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam. Hinc etiam Hieronymus : Impoſſibile eſt(inquit) vt quis hic ventrem,& illic mentem impleat,de delitiis ad delitias tranſeat,&in præſenti & futuro ſeculo glorioſus appareat. *Greg.* *Phil.3.*

Hoc Balaam ariolus fruſtra ſibi optabat, dicens : Moriatur anima mea morte iuſtorũ, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia. Optabat ſibi in futura vita iuſtorum gloriam,qui in hac vita mundi gloriam ſectabatur. Optabat mori vt iuſtus,qui viuere volebat vt impius. *Num.23.*

Et quoniã vanũ huius mundi gaudium quaſi eſca eſt, ſub qua latet hamus peccati animã expiſcaturus, quæ eſca ad modicũ delectat, hamus verò letaliter ſauciat, nimis inſipiẽs eſt quiſquis propter momentaneã voluptatẽ

gehennæ cruciatibus qui non habent finem, ſe obſtringit. Scriptum eſt: Gaudiũ hypocritæ ad inſtar pũcti, quod vtique in huius gaudij fine patebit. Vnde ſi ab initio mũdi vſque ad hoc tẽpus in quo ſumus, mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit ꝗ breue fuerit videmus.

Iob 20. *Greg in mor.*

Vita mortaliũ breuis. Ponamus enim quemlibet hominẽ à prima die mundi vſque ad diẽ hodiernam vitam ducere, tamen eandem vitã quam longam ducere videbatur finit. Ecce finis adeſt, præterita iã nulla ſunt, quia cuncta tranſierunt. Futurũ in hoc mundo nihil reſtat, quia nullum vltra ad vitam vel breuiſſimum reſtat momentum. Vbi ergo eſt longum tempus, quod inter initium finémque deprehenſum eſt? Vtique ſic conſyderatum adeo perexiguum eſt, ac ſi nec fuiſſet. Impij itaque vitam præſentem diligentes, longam hanc æſtimãt dum aſſequuntur, ſed breuẽ dum amittunt. Quid itaque eis nũc proſunt præteritæ delectationes vel diuitiæ, & omnia bona quæ in peccatis habuerunt, aut ſanctis quid nocent præterita mala, quæ ſuſtinuerunt?

Febris animæ peccatũ. Cæterũ, non otioſum eſſe putemus quòd non quocũque morbi genere, ſed febre hic reguli filius laborans incipiebat mori. Nã omne peccatum rectè febris animæ vocari poteſt, vtique ad mortẽ morbus, & febris letalis nonnullis conſyderationibus corporum febri comparandus.

Febrile frigus. *Luc. 12* Sicut enim initium febris à frigore eſt, & deſinit in calorem, ita & initium peccati eſt à defectu viuifici caloris in anima qui eſt Dei amor & proximi. Hic enim eſt ille ignis quem Dominus venit in terrã mittere, & voluit vehementer accendi.

Iere. 6. Hoc igne in cordibus hominum extincto, nil aliud ſuccedit quàm frigus iniquitatis, de quo per Prophetam dicitur: Sicut frigidam facit ciſterna aquam ſuam, ſic frigidam populus iſte fecit malitiam ſuam. Frigus hoc abſente ſole iuſtitiæ compunctionis lachrymas in quandã glacialem duritiam (ne fluant) conſtringit. Et horrida quadã quaſi hyemali aſperitate ſuperinducta, terram animæ noſtræ nec bona deſideria germinare, nec opera bona quaſi fructum pietatis ferre ſinit.

Febrilis calor. Huic frigori amor peccati & deſideria mala ſuccedunt, quæ ad modum letiferi caloris peccatricem animã ſuccenſam, immoderatè ſitire faciunt diuitias, voluptates carnis, vltionem de inimicis, faſtigia ſecularis honoris, aquam ſanè de qua qui biberit, ſitiet iterum. *Ioan 4.*

Secundò

Secundò peccatum febri comparatur. Nam ſicut febris bonum hominis colorē immutat, ita peccatum Dei imaginē in homine deturpat, & dei ſimilitudine ſublata diaboli ſimilitudinem introducit. Et licet dei imaginem tollere non poſſit, hanc tamen contaminat & deturpat, vt ei dicatur: Abominabilem feciſti decôrem tuum. Et illud verificetur: Et egreſſus eſt à filia Sion omnis decor eius. F *Peccatum vt animā deformat.* *Ezec. 16.* *Thre. 1.*

Denique peccatum febri comparatur, quia ſicut febris faſtidium cibi generat, ita peccatū vitalis alimoniæ (quod eſt dei verbum) tollit appetitum. *Febrile faſtidium.*

Sed & male iudicat de ſaporibus qui febre laborat. Dicit enim amarum dulce, & dulce amarum. Ait Pſalmiſta: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine quam abſcondiſti timentibus te. Sed dulcedinem hanc non ſentiunt, qui febre iniquitatis palatum cordis habent infectum. De quibus & illud intelligi poteſt, Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, & appropinquauerunt vſque ad portas mortis.

Sed vt ad conſyderationem corporalium ægrotationum pauliſper ſecedamus, quęrat forſan aliquis & dicat, Ex quo propter originale peccatum infirmitates ſunt homini inflictæ, & illud in ſacramēto baptiſmi paſſionis Chriſti merito ſit dimiſſum, cur etiam infirmitatum moleſtiæ non ſunt prorſus ablatæ? Reſpondetur, plures ob cauſas ſeu vtilitates originali peccato infirmitates eſſe ſuperſtites. F *Cur morbi originali peccato ſuperſunt.*

Primò, quia per eas peccata commiſſa & puniuntur & expurgantur. Vnde diuina diſpenſatione agitur, vt prolixiori vitio, prolixior detur & ægritudo. Et quidem hæc magna dei erga peccatorem eſt miſericordia, qua per infirmitatem carnis flagella promerita, ab æternis hominem ſuppliciis liberat. Hanc ſibi miſericordiam optabat qui dominum præcabatur, dicens: Domine, hic vre, hic ſeca, vt in æternum parcas. Magna ſanè Dei erga peccatorem eſt miſericordia, ſempiterna quæ meruit ſupplicia, in pœnas temporales commutare. *Greg. in Moral.* *Morbis expiari peccata.* *Aug.*

Secundò vtiles ſunt infirmitates corporum, quia hoſtem, id eſt, carnem debilitāt. Caro enim quo validior eſt, eo ſpiritum rationalē acrius impugnat. Caro, inquit, apoſtolus, concupiſcit aduerſus ſpiritum. Quum autem infirmitatum moleſtiis fuerit caſtigata, bella concupiſcentiarum ipſius conquieſcunt. Vnde ait idem Apoſtolus: Virtus in infirmitate perficitur. Et ſubinde: Quum enim infir- *Gal 5.* *2 Cor. 12.*

mor, inquit, tunc potens ſum. Siquidem carne domita, virtus animi vegetior eſt.

Morbis nos præmoneri. Tertiò vtiles ſunt infirmitates, quia nos de ſequutura morte commonefaciunt, ne improuiſa mors opprimat inopinantes. Vnde Gregorius: Venit quippe dominus quum ad iudicium properat. pulſat verò, quum per ægritudinis moleſtias mortem eſſe vicinam denunciat. Cur cõfeſtim aperimus, ſi hunc cum amore ſuſcipimus. Quoniam ergo infirmitates & morbi quaſi quidam nuntij ſunt pro noſtra ſalute à Deo nobis miſſi, non modo patienter, ſed & cum gratiarum actione ſuſcipiendi ſunt.

Oſee. 2. Quartò ſunt vtiles, quia per eas peccata vitãtur. Quam plures enim per carnis infirmitates coërcentur à peccatis. Sepiam, inquit, viam tuam ſpinis.

Apoc. 3. G Quintò, quia dei amorem erga hominem demonſtrant, iuxta quod dicit: Ego quos amo arguo & caſtigo.

Greg. *Cur tempus mortis nobis incertum.* Voluit autem Dominus mortis tempus nobis eſſe incertum, vt homo viuat purius. Si enim ſcirent homines quando ab hoc ſeculo, migrare deberent, vnam vitæ partem voluptatibus, aliam fortè bonis operibus impenderent. Nunc autem qui nos incertos reddidit, ſemper nos ſeruitio ſuo voluit eſſe intentos.

Item & alia ratione nobis expedit mortis noſtræ tempus ignorare, videlicet vt non coactè ſed liberè, quod bonum eſt operemur, & vt non ſolùm nobis, ſed & proximis vtiles eſſe ſtudeamus: quod vix quiſquam faceret, qui ineuitabilem vitæ ſuæ præſciret finem. ſibi quippe ſoli neglectis aliis totus forſan eſſet intentus.

Sed nec quiſquam in infirmitate ſua quam ſciret non eſſe ad mortem, emendationem vitæ meditaretur, nec ad Deum vel ſanctos ſupplicibus votis pro aſſequenda ſalute confugeret.

Ad hæc, Si vitæ ſuæ terminum mortales prænoſcerẽt, plerique mortis formidine tabeſcentes, ante pręfixum vitæ finem, ipſam quam aſſiduè formidarent mortem ſibi accelerarent. Et licet moriẽdi tempus Deus nos ignorare voluit, certos tamen voluit eſſe quoniam breues dies hominis ſunt.

Iob. 14. Notandum eſt tamen quod beatus Gregorius (illud tractans quod in Iob ſcriptum eſt: Conſtituiſti terminos eius qui præteriri non poterunt) ait: Præfixi ſunt dies ſeculi ſingulis hominibus ab æterna præſcientia Dei, nec augeri

augeri poſſunt neque minui, niſi præſciantur, vt aut optimis operibus longiores fiant, aut peſſimis breuiores: Scriptum eſt enim: Timor Domini apponit annos, anni autem impiorum breuiabuntur. Sed ab hac digreſſione ad literam eſt redeundum.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Dixit ergo Ieſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. G

Hic ponitur incredulitatis reguli iuſta reprehenſio. Vbi non leuiter accipiendum eſt, quod grauiſſima veritas patriæ ſuæ dixit, quod vni regulo loquens, toti ſuæ genti pluralis numeri verbo obiecit, dicens: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Quod profectò cum graui (vt dignum eſt) vituperatione dixit, quia cõparatione illorum iuſtificati fuerant Samaritani ſupra memorati, quibus non dignabantur Iudæi couti, quia paulò ante apud illos fuerat (vt ſuperius dictum eſt) fuerat inquam, & non ſine honore, quia crediderunt in eum, non propter ſigna & prodigia (nulla enim viderunt) ſed propter prophetiam quidem credere cœperunt, qua dixerat mulieri omnia quæcunq; ipſa fecit. Sed deinde propter ſermonem ipſius ſanum & verum, multo plures crediderunt dicentes, non quia ſigna vidimus, ſed quia audimus & ſcimus, quia hic eſt verè ſaluator mundi.

Ruper.

Samaritani Iudæis meliores.

Nónne ipſi contribules ſui maximè audierunt, imò & quotidie audiebant, & proinde ſcire poterant? Nónne ſaltem Ioannis teſtimonia ſatisfacere illis debuerant, quem omnes ſciebant eſſe Prophetam? Rectè igitur hoc in tempore illis improperabat, quia Samaritani (vt dictum eſt) comparatione illorum de proximo iuſtificati fuerant, imò & omnes Gentes paulò pòſt magnificè erant iuſtificandæ.

Ipſi verò Iudæi à fide patrum nimium degenerabant. I
Nunquid enim Abraham propter ſigna & prodigia credidit? Nunquid quando dixit ei Deus: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & benedicam tibi, & multiplicabo, atque in ſemine tuo benedicentur vniuerſæ cognationes terræ, nunquid inquam dixit Abraham: Quod ſignum tu oſtendis mihi quia hoc præcipis vel hoc promittis mihi, vt credam tibi?

Non propter ſigna Abraham credidit. *Gen. 12.* *Gen. 22.*

Quòd ſi obiicias quorundam ſcripta, quæ non ſunt autentica, quibus fertur de igne Chaldæorum diuinitus

eductus fuiſſe,& hoc illi pro ſigno ſufficere,dic quæ ſigna & prodigia Deus illi oſtenderat, vt fiduciam habens in ignem ſe proiici intrepidus permitteret? Quod ſignum aut prodigium acceperat, vt Deo ſæpius promittente ſe-
Rom. 4. men in quo benedicerentur omnes gentes terræ non infirmaretur fide nec conſyderaret corpus ſuum emortuum & ſterilem vuluam Sare?

Ergo degeneres (inquit) vos,ergo tanto patre indigni, ergo deteriores Samaritanis, & omnibus alienigenis,qui niſi ſigna & prodigia videritis,non creditis.

K Sed dixerint Iudæi: Víſne vt fruſtra vel leuiter credamus tibi?Num credere debemus omni ſpiritui?Te dicente quòd Chriſtus ſis,quòd filius dei ſis, qualiter experiemur quod verum dixeris?

Iudæos hoc vno ſigno potuiſſe Chriſtum cognoſcere Ad hæc,inquam,planè experiemini, ſed quomodo lex præcipit:Probate,ſed legitimè.In lege enim ſcriptum eſt: Quod in nomine domini Propheta prędixerit & nõ euenerit,hoc Dominus non eſt locutus,ſed per tumorẽ animi ſui Propheta confinxit,& idcirco nõ timebis eum.Sed & lex iterum dicit: Si ſurrexerit in medio tui prophetes,
Deut. 18 aut qui ſomnium ſe vidiſſe dicat,& prædixerit ſigna atque
Deut. 13 portenta, & euenerit quod loquutus eſt, & dixerit tibi: Eamus & ſequamur deos alienos,non audies verba Prophetæ illius aut ſomniatoris. Vtique hoc lex dicit,ſed de ſomniatore & de propheta qui ſuadet tibi ire poſt deos alienos,hoc dicit.Alius locus eſt, aliud mandatum eſt de propheta qui confitetur ſe in nomine Domini venire, & verum prophetat cum iſta profeſſione.

Deut. 18 Sic enim ait,Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus,ipſum audies, vt petiſti à Domino Deo tuo in Oreb. Et inde Qui autem verba eius quæ loquetur in nomine meo audire noluerit,ego vltor exiſtam.Et ſubinde eadem lex dicit: Quòd ſi tacita cogitatione reſponderis, quo modo poſſum intelligere verbum quod non eſt loquutus Dominus? hoc habebis ſignum, Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit & non euenerit, hoc Dominus non loquutus eſt, ſed per tumorem animi ſui propheta confinxit,& idcirco nõn timebis eum.

Itaq; ſecundum legis mãdata non per ſigna & prodigia, ſed per verbũ verũ experire,vt ſcias ô patria mea quid credere debeas.Verbi gratia,quum dico tibi:Soluite tẽplum

hoc,

hoc,& ego in tribus diebus excitabo illud,imò cum apertius dico & dicam,quia occiſus poſt tres dies reſurgam,ſi non euenerit quod dico, hoc dominus non loquutus eſt, imò ego qui loquor dominus nõ ſum.Interim antequam illud fiat,quum dico vobis, Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? & cætera talia cum dico,redeuntes ad cor veſtrum, ſi intelligitis ita eſſe rem in cordibus veſtris vt dico,ſcitote quia dominus loquutus eſt, & vera ſunt cætera,quæ omnia in nomine Domini vobis loquor. *Ioan 2. Chriſtus propheta verax. Mat. 9.*

Sic enim legitimè Samaritani paulo antè veritatẽ examinauerunt,vna muliere prædicante:Venite & videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci.Quis enim alius niſi dominus Deus occulta cordiũ perſpicit?Alumni legis ſapite legem. Propheta tam ille qui loquitur in nomine Domini,ſed mentitur, quàm ille cuius quidem verbum quod loquutus eſt euenerit, ſed loquutus eſt in diis alienis,hic inquam & ille pariter contemnentur,imò & occidentur. Qui autem & in nomine Domini loquitur,& verum verbum loquitur,hic timendus eſt, huic per omnia credendum eſt.

Sed vos econtra,ſignis & prodigiis experiri vultis, aliqui,imò penè cuncti,ſigna de cœlo quęritis, videlicet ſi Chriſtus ego ſum, ſi propheta ille ego ſum de quo dixit Moſes(vti dictum eſt) Prophetam ſuſcitabit vobis dominus Deus de fratribus veſtris, ipſum audietis tanquam me,ſi inquam Propheta ille ego ſum,hæc ſigna & prodigia quæritis, vt rurſus idem vel ſimile quid propter vos fiat Romanis, ſignis & portentis illis quæ propter patres veſtros facta ſunt interemptis Ægyptiis.

Certe generationi huic malę & adulteræ,quæ tentando huiuſmodi ſigna quęrit, ſignum non dabitur, niſi ſignum Ionę prophetę, vt ſicut ille fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, & tunc demum illo prędicante,triduanam pęnitentiam egit Niniue, & Niniue reſeruata exaruit cucurbita (ſecundum alios hędera) quæ obumbrabat ſupe caput Ionę, ita ſit filius hominis in corde terrę tribus diebus & tribus noctibus, & tunc demum in nomine eius pœnitentia & remiſſio peccatorum prędicetur in omnes gentes, illiſque baptizatis in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, & ita illis ſalutis, iſta patria mea,hęc generatio mala diſperdatur. Attamen vobis paucis quicunque reſidui eſtis, qui non *Mat. 12. Ioan. 3. & 4. Luc. 24. Mar. vlt.*

tentantes.

tentantes,ſed neceſſitatem habentes ſigna quæritis,ſigna fient plura & maiora quàm petitis, vt audiant Gentes, quæ ſolo auditu contentæ erunt,& dicant:Audiuimus & ſcimus,quia hic eſt verè Saluator mundi.

L *Regulus vt incredulus.* Quum ergo dicit: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis, ſecundum Auguſtinum arguit hominem & fide tepidum,aut frigidum,aut omnino nullius fidei,ſed tentare cupientem de ſanitate filij ſui qualis eſſet CHRISTVS, quid eſſet,quãtum poſſet.Conſueuerunt enim, vt ait Chryſoſtomus,patres ex multo amore ad filios nõ ſolum medicis loqui de quibus confidunt, ſed & de quibus non confidunt, nihil volentes prætermittere eorum quæ ad ſalutem pertinent filiorum.

Conſtat ergo quòd ignorans Chriſtum eſſe Deum,illum vt hominem adiit,& tamen Dominum vocat, de cuius magnifica parum ſentiebat dignitate. Si enim credidiſſet Chriſtum ſolo verbo poſſe ſanare filium ſuum,non opus fuiſſet rogare vt deſcenderet ad illum.

Centurio gentilis regulo melior Vbi etiã patet quãto perfectior in fide Centurio Gentilis fuerit hoc regulo Iudæo. Centurio enim non ſolum non petiit vt ad ſeruum paralyticum curandum veniret, ſed & venire volentẽ reueritus humiliter prohibebat,indignum ſe eſſe ratus ſub cuius tectum ille ingrederetur. *Mat 8.* *4. Reg 5.* Hic autem non credebat Chriſtum niſi coram eſſet poſſe ſanare filium ſuum, conſimilis in errore Naaman Syro, qui per nuntiũ Heliſæi iuſſus ſe ſepties lauare in Iordane vt à lepra ſanaretur,abire volebat indignãs.Putabam, inquit, quòd ipſe egrederetur ad me, & ſtans inuocaret nomẽ domini Dei ſui,& tangeret manu ſua locũ lepræ,& curaret me. A quo etiã errore nõ procul abfuiſſe videtur *Ioan. 11.* quæ ait: Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus, Itaque reguli petitionem iuſtè expendentibus manifeſtũ eſt eum in fide dubitaſſe, dum corporalẽ Domini præſentiã deſiderauit,qui ſpiritu vbiq; eſt.Perfectus enim fide nouiſſet nullũ locum eſſe cui non adſit Deus.

Credidit Centurio,vt iam dictum eſt,poſſe omnia Dominum etiam corpore abſentem, omnéſq; illius imperio ſubiectas eſſe creaturas magis quã ſibi ſui parerent ſerui. Vnde & ipſe laudẽ à domino,regulus meruit increpationem.Fuit enim(vt dictũ eſt)in fide tepidus,aut certè nullus,qui ſuperioris anni miraculum in Chana factum, vbi aquas Chriſtus in vinũ conuerterat, nõ potuit ignorare.

Chana

Chana enim Capharnaum loca inuicem vicina ſunt. Et quis dubitet ipſum quoque fuiſſe Ieroſolymis in die feſto Paſchæ, vbi multi crediderunt in eum, videntes ſigna quæ faciebat, è quorum numero ille vnus erat qui ait: Rabbi ſcimus quia à deo veniſti magiſter. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Propter quæ omnia, & Galilæi redeuntē ex Iudæa Chriſtum honeſtius exceperunt. *Ioan. 2.* *Ioan. 3.*

At poſt hæc omnia, & multa pręter hęc alia ipſius ſigna quæ fecerat etiam in iſtius reguli ciuitate Capharnaum, poſt hæc inquam omnia, nondū credebat Chriſti diuinitatem regulus. Rogabat tamē pro filij ſalute, incertus tamen an ſanari poſſet à Chriſto, vt dictū eſt. Cunctis enim humanis remediis deficiētibus, quaſi experimentū facturus acceſſit ad Chriſtū, nō ſecus quā ſi ægroto à medicis iam derelicto permittātur omnia, ſi forte aliquid ex omnibus vel caſu proficiat. Voluit igitur periculū facere in filio, ſi famæ ſignorū Chriſti (quæ iam tunc vbiq; percrebuerat) ipſius opera reſponderēt. Quis ergo tam miretur fuiſſe reprehenſum? Adeò enim Dominus ſupra omnia mutabilia vult mentem credētis attollere, vt nec ipſa miracula quæ tametſi diuinitus de mutabilitate corporum fiunt, à fidelibus quæri velit. Vnde Apoſtolus: Quoniam, inquit, & Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiā quærūt. Nos autē prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalū, Gentibus autem ſtultitiam. Ipſis autē vocatis Iudæis atq; Græcis, Chriſtū Dei virtutē & Dei ſapiētiam. Niſi, inquit, ſigna & prodigia videritis, non creditis. *Augu. de conſen. euan.* *1. Cor. 1.*

Signum eſt res aliqua, quæ in notitiā alterius rei quæ non apparet ſenſibus, facit deuenire. Itaque miracula quę Chriſtus in humilitate aſſumptę noſtrę humanitatis operabatur, maieſtatē latentis ſuæ diuinitatis ſignificabant. M *Signum quid à prodigio differt.*

Prodigiū verò eſt ſignum in longum tempus dirigens ſignificationē, quale erat ſuſcitatio mortuorum. Per hanc enim demonſtrauit ſe omne mortaliū genus in fine ſeculi à mortuis ſuſcitaturū. Tale fuit etiam, quando facto de funiculis flagello, omnes vendētes & emētes eiecit de tēplo, portēdens futurū eſſe qualiter ciuitate, regno & templo amiſſis, eiiciēdi forent per Romanos Iudæi, & diſpergendi in omnē ventum. Iudæorū ſanè hæc fuit antiqua perfidia, vt niſi viſis ſignis nō crederent, quibus tamen datis non crediderūt. Vnde & admirans ſanctus Euāgeliſta

Ioan 12. dicit: Quum tanta ſigna feciſſet corã eis, non credebãt in eum. Quin & ipſa diuinitatis Chriſti ſigna calumniati *Luc 11.* ſunt, dicentes: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Sanè modicitatem fidei reguli huius manifeſtè prodit quod ſubditur: Quum enim dixiſſet ei Dominus, Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis.

Dicit ad eum regulus: Domine, deſcende priuſquam moriatur filius meus.

Rogat ſanari filium ſuum, qui & ipſe perfidiæ morbo grauius laborabat. Reprehenſus enim à Chriſto de fidei puſillitate, necdũ emendatur. Dixerat ei Dominus: Ægrotus quidem decumbit filius tuus, ſed tu deterius laboras. Tu filij petis ſanitatẽ, ego etiam te ſanum vellem vt crederes. Perſeuerans ergo in illa ſua exigua fiducia regulus, dicit ad eum: Domine, deſcende priuſquam moriatur *Reguli elocus pfidia.* filius meus. Quid aliud mortali medico diceret, medico inquam, qui quum ſit homo non Deus, opus habet per ſemetipſum ad ægroti lectulum accedere, & tam viſu oculorum, quàm tactu venarum, genus morbi dinoſcere, & ſecundum morbum antidotũ dare? Dum enim rogat Dominum, vt deſcendat priuſquam moriatur filius ſuus, non credebat quòd ab illo reſuſcitari poſſet, ſi moreretur. At Ieſus non deſcendit, ſed manſit in eodẽ loco, & tanquam Deus, qui omnia quæcunque voluit, fecit: ſanitatem filio eius ſola ſua voluntate, in qua vniuerſa ſunt poſita reſtituit: & tanquam propheta, verbum verum dicit, quo ſecundum legem (vti ſuperius dictum eſt) probari debeat, quia vera eſſent quæ in nomine Domini loquebatur.

HOMILIA ALTERA.

D*Icit ei Ieſus: Vade, filius tuus viuit.* Ioan. 4.

Hic ponitur ingentis beneficij à Chriſti benignitate impetratio. Vbi duo ſunt notanda. Primum eſt, ad mortem ægrotantis ſola domini voluntate ſanatio. Alterum eſt, perſpecto miraculo, fidei in regulo conſummatio, ibi: Credidit homo.

Idẽ opus Chriſti & prophetiã eſſe & ſignum. Circa primum dicit: Vade, filius tuus viuit. Quia enim infirmitas illa erat ad mortem, ideo ſanatum dicit viuere: ſanatum inquam abſque tactu, abſque præſentia corporali, abſque vllo verbo, ſed ſolo nutu ſuæ voluntatis. Nam quia CHRISTVS (qui vtique eſt veritas) mentiri *Rupert.* non poteſt, eo ipſo quòd dixit eum viuere, oportuit ſermo

nem

nem ſuum, rem ipſam comitari neceſſitate incommutabilis veritatis. Hoc vnum idémque factū, & vera de præſentibus prophetia eſt, ſicut ex ſeruis ſuis idem regulus poſtmodum comperit, & imperium vitæ eſt.

Conſtat verò quia de miraculi huius minori parte (id eſt, de prophetiæ veritate) ſancti prophetæ dignè ſecundū legitimā probationem (de qua ſuperiore homilia dictum eſt) magni habiti ſunt. Verbi gratia: Samuel quando dixit Sauli inuentas eſſe aſinas quas quærebat, & verum dixit, quas tamen ipſe non inuenerat. Itémque Helias qui regi Achab multam pluuiam mox adfore dixit, & verū dixit, nec tamen illam opere ſuo aut dedit aut fecit. *1 Reg. 10* *3 Reg. 18*

Igitur quum incomparabiliter maius ſit, opus vitæ & virtutis, & potenti imperio facere, & vero verbo annūtiare, quàm opus non ſuæ virtutis vero tantum verbo nuntiare, merito generationi malæ & adulteræ improperatur, quia ſepulchra prophetarum honorabant, quos patres illorum occiderant, & prophetarum dominum verbis blaſphemis inhonorabant, quem etiam tandem implendo menſuram patrum ſuorum erant occiſuri. Longe enim maiora opera his oſtendit, quàm fuerint olim opera prophetarum, nec tamen crediderunt in eum. *Mat. 23*

Vade, inquit, filius tuus viuit. Ergo & illum exaudiuit miſericordia Domini ſaluatoris, qui etiam infirma fide & hæſitans poſtulauit, vt hinc diſcamus quòd non ſemper quid nos mereamur attendat Dominus, ſed vt cognoſcamus quòd multa ſecundum ſuam magnā miſericordiam beneficentiæ ſuæ dona largitur indignis. Nam regulum hunc à plena atque perfecta in Chriſtum fide longe diſtantem, citra omne meritum ſuum exaudire dignatur, dicēs: Vade, filius tuus viuit. Dicit Vade, vt fidem ei perſuadeat. Dicit ei: Filius tuus viuit, largiens ei quod optauerat. Ac ſi diceret: Vade, non credis dum mecum es, nūc me Deum agnoſce, viuit ecce iam filius tuus. *O Chriſtum pleráque largiri indignis.*

Cæterū, hac in re, vt dicit Gregorius, hoc nobis ſolerter intuendū eſt, quòd ſicut alio Euāgeliſta teſtāte dedicimus, Centurio venerat ad eum, dicēs, Domine puer meus iacet paralyticus in domo, & male torquetur. Cui Ieſus protinus reſpondet: Ego veniam & curabo eum. Quid eſt quod regulus rogat, vt ad eius filiū veniat, & tamen corporaliter ire recuſat: ad ſeruum autem Centurionis non inuitatur, & tamen corporaliter ſe ire pollicetur?

Regu-

Miranda Christi humilitas. Reguli filio per corporalem præſentiam non dignatur adeſſe, Centurionis ſeruo non dedignatur occurrere. Quid eſt hoc, niſi quòd ſuperbia noſtra retunditur, qui in hominibus non naturam qua ad imaginem dei facti ſunt ſed honores & diuitias veneramur. Redemptor verò noſter vt oſtenderet, quia quæ alta ſunt hominibus, ſanctis deſpicienda ſunt: & quæ deſpecta ſunt hominum, deſpicienda eis non ſunt: ad filium reguli ire noluit, ad ſeruum autẽ Centurionis ire paratus fuit. Certe ſi nos cuiuſpiam ſeruus rogaret vt ad eum ire deberemus, protinus nobis noſtra ſuperbia in cogitatione tacitè reſponderet, dicens: Non eas, quia temetipſum degeneras, honor tuus deſpicitur, locus tuus vileſcit. Ecce de cœlo venit, qui ſeruo occurrere in terra non deſpicit, & tamen humiliari in terra contemnimus, qui de terra ſumus. Quid verò apud Deum vilius, quid eſſe deſpectius poteſt, quàm honorandum ſe ingerere apud homines, & interni teſtis oculos non timere? Vnde ipſe Dominus ad Phariſæos ait: Vos eſtis *Luc. 16.* qui iuſtificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda veſtra, quia quod hominibus altum eſt, abominabile eſt apud Deum.

¶ Circa ſecundum dicitur:

Credidit homo ſermoni quem dixerat ei IESVS *& ibat.*

Hic notatur perſpecto miraculo, in regulo perfectio fidei ſeu conſummatio. Ergo Dominus iiſdem verbis, ſcilicet dicendo: Vade, filius tuus viuit, duos ſimul curauit. Nam & reguli mentem ad fidem induxit, & à corporis letali morbo adoleſcentem filium eius eripuit. Vbi etiam patet quemadmodum proficiat & creſcat hominis fides iam credentis, tametſi intentiones ſpiritualium formarum nunc ſtultè negent hæretici. *Fidei intenſio in regulo.* Parũ enim aliquid primo credidit regulus, alioqui non veniſſet ad Chriſtum. Amplius credidit dicente ad eum Chriſto: Vade, filius tuus viuit, & reuertebatur domum. Tandem perfectè credidit, quando comperit filium ſuum ea hora ſanatum, qua dixerat ei Dominus: Filius tuus viuit.

Credidit, inquit, homo. Nõdum credẽtem, appellat regulum: iã verò credẽtem appellat hominem. Fides enim eorum eſt dũtaxat qui ſecũdum interiorẽ hominẽ renouati, homines appellari merẽtur. Vnde Apoſtolus Epheſiis ſcribẽs ait: Renouamini ſpiritu mẽtis veſtræ, & induite *Eph. 4.* nouum hominẽ, qui ſecũdum Deũ creatus eſt, in iuſtitia & ſan-

& ſanctitate veritatis. Credidit ergo homo ſermoni quē dixerat ei Ieſus. Hoc eſt, Credidit Chriſtum verbo illo filium ſuum ſanaſſe, quo dixit: Vade, filius tuus viuit. Et ibat, nimirum, quia dixerat ei Dominus, Vade.

Et nota myſticè, quòd ille vadit, qui credidit ſermonibus Ieſu. Quorſum autem vadat, oſtenditur per id quod alio loco ait: Qui verbum meum audit & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſit à morte in vitam. Vnde etiam dicit ad eum Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Itaque credidit nunc interim ſermoni Domini Ieſu, paulò pòſt autem comperta non ſola veritate ſermonis, ſed & potentia loquentis: non ſolùm ſermoni eius credidit, ſed etiam in ipſum tanquam in Deum Dei filium credidit. Vnde ſequitur: *Qui vadit qui credit.* *Ioan. 5.* *Ioan. 9.*

Iam autem eo deſcendente, ſerui occurrerunt ei, & nuntiauerunt dicentes, quia filius eius viueret.

Redeunti ex Chana regulo Capharnaum verſus, ſerui eius allaturi nūtium bonum, quòd viueret iam filius eius qui cœperat mori, occurrerunt. Et fortaſſis occurrebant, non vt nuntiaturi tantum, ſed vt ſuperfluum fore Chriſti aduentum dicerent. Dicunt nonnulli expoſitorum, obſtupefactos repentina morbi mutatione ſeruos domino ſuo occurriſſe, quoniam non communi febricitantium more ſanatus eſt, ſed omnino ſubitò & repentè, vt cōſtaret non naturæ, ſed Chriſti hoc opus eſſe. Iam igitur ex hoc prænuntio ſcire potuit regulus iſte, quòd fidelis Ieſus propheta eſſet Domini, quia vidiſſet iuxta legalem diffinitionem, & nihil loquebatur in diis alienis, ſed potius inuitabat auditores ad dilectionem creatoris, & verum ſibi verbum dixerat de vita filij ſui. Et quoniam caſu aliquo vel medicina ſe abſente illata filius ſuus forſan conualuiſſe potuiſſet, examinat miraculi veritatem. Oportunè etiam ſerui occurrerunt, velocitatem & vim verborum Chriſti annuntiantes, Domino ſic diſpenſante, vt ab euentu rerum, reguli fides confirmaretur. Q. *Deut. 18.*

Sequitur enim:

Interrogabat ergo horam ab eis in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora ſeptima reliquit eum febris.

Vbi hoc præcipuè eſt obſeruandum, quod eiſdem verbis quibus Chriſtus fuerat ad regulum de ſalute filij ſui loquutus, & ipſi loquuntur. Filius, inquiunt, tuus viuit, vel

diſponente ſic voluntate diuina, vel quia illi iam de vita eius deſperauerant, pro mortuo habentes, ſicut & pater domino dixerat, incipere eum iam mori. Aiunt ergo: Filius tuus viuit. Quaſi dicant: Iam mortuus erat, & rurſum viuit. Et addunt: Reliquit eum febris. Quo ſigno poterant vtique & ipſi ſerui ad Chriſti fidem adduci.

Interrogabat ergo, inquit, ab eis horam. Siquidem regulus ipſe nondum plenè contentus nuntio vt crederet tantæ virtutis Chriſtum fuiſſe authorem, interrogabat ab eis horam qua ſanitatem recepit. Nimirum ſcire cupiebat, num eodem verbo quo dixerat ei Ieſus: Filius tuus viuit, eodem inquam verbo virtutis ſuæ ſalutem portaſſet, vt ad filium ſuum febre fugata ſalus ipſa tam cito rediret. Sciebat quippe horam illam, & diligenti memoria tenebat ex induſtria notatam, certóque tenore apud animum ſuum defixerat, vt ſi hora recuperatæ ſanitatis illa eſſet in qua dixit ei Ieſus: Filius tuus viuit, iam de diuina illius magni prophetæ potentia non dubitaret, quòd eſſet ipſe filius Dei, quòd eſſet rex Iſrael. Sequitur:

Cognouit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Ieſus: Filius tuus viuit, & credidit ipſe & domus eius tota.

R Ergo per occaſionem vnius filij, ſalus patri & toti domui facta eſt. Sed quid magnum fuit vt pro tanto ſigno credidit tota domus vnius reguli? Non enim ſignum hoc paruum fuit, per quod ſe vbique eſſe, vbique poſſe, & ſola voluntate cuncta perficere ſatis euidenter oſtendit. Ergo ſignum iſtud ab hoc Euangeliſta præteriri non debuit, qui cæteris diligentius conſcripſit teſtimonia diuinitatis

Ioan 4. Chriſti. Cur ergo quaſi pro magno nobis declamat: Credidit ipſe & domus eius tota, niſi quia domus illa erat de incredula huius magni prophetæ patria? Siquidem ipſe Ieſus teſtimonium perhibuit, quia propheta in patria ſua honorem non habet. Hic autem regulus & tota domus eius ad hæc luce rationis perduci potuerunt, vt inuidentiæ tenebras euaderent, & hominem patriæ ſuę non tantum vt prophetam, ſed vt prophetarum Dominum credendo honorarent, & honorando crederent.

Magnū quòd hi e Iudaica inuidia crediderūt

Ioan. 2. Similiter quando conuertit aquas in vinum. Crediderunt, inquit, in eum diſcipuli eius, cùm pro quantitate miraculi, fructus eſſet valde exiguus. Ergo & quod hic ait Euangeliſta: Credidit ipſe & domus eius tota, & illic: Crediderunt in eum diſcipuli eius, pro quantitate quidem o-

perum paruum commemorat fructum, veruntamen non contemnẽdum reſpectu patriæ ſuæ quòd ipſa eſſet nimiũ difficilis ad credendum. Quod manifeſtè patet,ſi ea quæ hic Euãgeliſta paulò ante deſcripſit conſyderemus. Nam trãſeunte per Samaritanorum regionem Domino,& illi gẽti obiter nec diu prædicante,propter vocem mulieris vnius annũtiantis in ciuitate & dicentis:Venite & videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci,plurimi Samaritanorum abſque vllius ſigni viſione propter ſolum ſermonem eius in illum crediderũt. Ad iſtud autem tam ingens ſignum inter Iudæos Dei legem & prophetas nõ neſcientes,ſolus regulus credidit & domus eius. *Ioan 4.*

Quo vtique præſignabatur futurũ eſſe,quòd fidei gratiam quam gentium multitudo deuotè ſuſciperet, pauci ex Iudæis conſequerentur. Iudæi enim Dei filium ante eorum oculos ſigna facientem viderũt Apoſtolorum nihilominus teſtimonia de Chriſto verbis & miraculis cognouerunt, & tamen pauci ex eis iugo fidei colla ſubmiſerunt,cæteris in cæcitate perfidiæ pereuntibus.Iure igitur illis ob perfidiæ culpam ad gehennæ incendia damnatis, dicitur de nobis Gentibus per fidei gratiam Chriſto coniunctis,& ex lapidibus in filios Abrahæ ſuſcitatis: Beati qui non viderunt & crediderunt. *Ex Gentibus multos, è Iudæis paucos ſaluari.* *Ioan. 20.*

DOMINICA
VIGESIMASECVNDA
POST PENTECOSTEN.

A*SSIMILATVM eſt regnum cælorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum ſeruis ſuis.* *Matth. 18.*

In præſenti lectione quatuor valde attẽdenda nobis inſinuãtur. Primum eſt,debitoris obligatio ponderoſa. Secundum eſt,erga debitorem Domini miſeratio viſceroſa,ibi: Procidens autem ſeruus. Tertium

eſt,ingrati debitoris deteſtanda malitia,ibi: Egreſſus autem ſeruus ille. Quantum eſt,ingrati & malitioſi punitio metuenda,ibi:Videntes autem conſerui.

A Circa primum dicit: Aſſimilatum eſt regnum cœlorũ homini regi.Vbi Chriſtiana religio & fidelium vniuerſitas regnum cœlorum dicitur,videlicet, & quia cœli legibus ſubiicitur,& quia cœlum patriam habet, tametſi nũc in terra peregrinetur, dicente Apoſtolo: Quàm diu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino, ad quem ſancta eccleſia piis deſideriis quaſi quibuſdam paſſibus contendit.Noſtra,inquiens,conuerſatio in cœlis eſt. In huius autẽ regni politia non minus neceſſaria eſt pro conſeruatione pacis iniuriæ dimiſſio,quàm beneficentiæ cõmunicatio,vtrunque enim in ea requiritur.

Eccleſia *tur regnũ* *cœlorum.* *2.Cor.5.* *Phil.3.*

Porrò regni huius moderator & ſaluator non modò vitare peccata docuit,ſed & qualiter à reatu peccatorum poſſimus abſolui ſalubri conſilio monſtrauit. Eſt autem huiuſmodi ſuum conſilium, vt ſi volumus à peccatorum noſtrorum debitis abſolui, nos quoque offenſores noſtros à culpis quibus erga nos rei tenentur,abſoluamus.

A peccato quo pacto quis liberetur.

Ad hoc autem non ſolum frequenti exhortatione, ſed etiam opere ſuo nos inuitare dignatus eſt. Verborum exhortatione,quum ait:Dimittite,& dimittemini.Et rurſum:Quum ſtabitis ad orandum,dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquem.Et iterum:Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cœleſtis peccata veſtra.Et quum interrogaretur à Petro,num vſque ſepties dimittendum eſſet fratri, ait: Non dico tibi ſepties,ſed vſque ſeptuagies ſepties.

Luc.6. *Mar.11.* *Mat 6.* *Mat.18.*

Operis quoque executione grande ac memorabile huius rei nobis reliquit exemplum, quum in cruce pendens pro ſui crucifixoribus orabat patrem,dicens: Pater dimitte illis,quia neſciunt quid faciunt. Ita factus eſt nobis Dominus noſter IESVS CHRISTVS ſicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans. Parum illi viſum eſt, ſolis verbis nos prouocaſſe ad volandum ad eam vſque perfectionem qua diliguntur inimici & ignoſcitur debitoribus, niſi & in ſeipſo eiuſdem rei nobis exemplum oſtendiſſet, & quaſi quodam ſublimi volatu ad imitandum ſe nos inuitaſſet.

Luca 23. *Deut 32.* *Chriſtus vt nos & verbis & opere docuit.*

Equidem homini ſenſato & cor lapideum non habenti,ſolum hoc ſufficere debebat exemplũ, etiam ſi omnis illa

illis verborum exhortatio præmiſſa non fuiſſet. Itaque verbis quidẽ aliquando planis & manifeſtis ad hanc perfectionem nos inuitat, ſicut in præmiſſis patet exemplis, aliquãdo verò parabolicis, ſicut in præſenti patet lectiõe.

Dicit ergo: Simile eſt regnum cœlorum homini regi. B Ipſe enim Dominus vtique rex regum rectè homini regi comparatur, quem miſericordẽ eſſe decet & iuſtum. Talis enim eſt ipſe. Miſericors eſt debitorẽ abſoluendo, & iuſtis ingratũ puniendo. Et quidem multũ eſt miſericors miſericordiã quærẽtibus, & ſeuerus iudex in malo obſtinatis.

Qui voluit, inquit, rationem ponere cum ſeruis ſuis. Vt quid ergo irritauit impius Deum, qui dixit in corde ſuo: Non requiret? Oblitus, inquit, eſt Deus: auertit faciem ſuam ne videat in finem. Sed nonne Deus requiret iſta? (nimirum vniuerſa quæ agunt homines) ipſe enim nouit abſcondita cordis, multo magis ergo quæ ſunt manifeſta.

Actio vita reddendam rationem.

Pſal.

Erratum eſt autem à quibuſdam circa Dei prouidentiam, & hoc duobus modis. Primo in generali, dicentibus mundum non regi prouidentia Dei, ſed omnia caſu euenire, iuxta quod ait quidam:

Erratum circa Dei prouidentiam.

Sunt qui in fortunæ iam caſibus omnia ponant, *Iuuenalis*
Et nullo credunt mundum rectore moueri,
Natura voluente vices & lucis & anni.
Atque ideo intrepidi quæcunque altaria tangunt.

ſcilicet, peierantes. Simile quid exclamat ad Deum Propheta ſanctus, dicens: Quid taces, conculcante impio iuſtiorem ſe? Facies hominis vt piſces maris, qui vtique nemine prohibẽte inuicem deuorant. Et multa hũc in modũ apud prophetas. Sed hic error eliditur per hoc quod hic dicitur: Simile eſt regnum cœlorũ homini regi, cuius vtique eſt ſubiectos æquis legibus moderari, ſicut ſcriptũ eſt: Tua pater prouidẽtia cũcta gubernat. Cõſonat Apoſtolus, dicẽs: Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt. Ergò nõ à caſu, ſed ordinatione & arbitrio diuino cũcta diſponuntur.

Abac. 1.

Sap. 14.
Rom. 13.

Secundo erratum eſt à quibuſdam circa diuinam prouidentiam in ſpeciali, qui putauerũt cæterarum quidem rerum curam habere Deum, ſed ea quæ homines agunt vel patiuntur non curare. Ex quorum perſona Boetius expoſtulat, dicens:

Omnia certo fine gubernas,
Hominum ſolos reſpuis actus
Merito rector cohibere modo.

Nam tantas lubrica verſat
Fortuna vices?premit inſontes
Debita ſceleri noxia pœna.
At peruerſi reſident celſo
Mores ſolio,ſanctáque calcant
Iniuſta vice colla nocentes.
Latet obſcuris clara tenebris
Condita virtus,iuſtúſque tulit
Crimen iniqui.

Iob.22. Hoc errore tenebantur amici Iob,dicentes: Circa cardines cœli perambulat,nec noſtra conſyderat.Ad hunc errorem excludendum, hic dictum eſt,quòd rex ille voluit rationem ponere cum ſeruis ſuis.Rationem,inquam,non modò de manifeſtis & magnis ſceleribus,ſed etiã de minimis & occultis,ipſis. ſ. cogitationibus,iuxta quod ſcri-
Sap.1. ptũ eſt:In cogitationib⁹impij erit interrogatio.Sed & dẽ
Mat.12. verbis otioſis,dicẽte Dño:De omni verbo otioſo quod loquuti fuerint homines,reddẽt rationẽ de eo in die iudicij.

C Qui voluit,inquit , rationem ponere cum ſeruis ſuis.
Seruorum modi tres. Tres ſunt ſerui regis noſtri,cum quibus habet rationem ponere de ſuis debitis. Vnus eſt, qui nunquam à debito abſolui vel poſtulat vel meretur.Alter,qui ad tẽpus quidem abſoluitur,ſed efficitur ingratus. Tertius,qui & abſoluitur,&permanet gratus.Seruus qui nunquã à debito abſoluitur,vniuerſus infideliũ eſt populus, qui graui debito creatori ſuo obſtrictus , abſolutionem nec vnquam meretur, nec vnquam inuenit , iámque à Deo iudicatus eſt. Duo reliqui ſerui,duo genera hominum ſunt ad fidẽ eccleſiæ venientium.Nam quum electi & reprobi quotidie eccleſiaſtica ſacramenta ſuſcipiunt, ſimul cum electis reprobi in eccleſiæ gremio nutriuntur: ſed electis aduerſari, & hos multis afficere doloribus reprobi non deſiſtunt,& Eſau Iacob in viſceribus matris coarctat.

In eccleſia ſerui duo. Sunt ergo in eccleſia ſerui duo , bonus & malus , electus & reprobus.Nam tertius ille de quo dictum eſt , foris eſt.Et omnes quidem ſerui ſunt ſummi regis,quos ad ſibi ſeruiendum , ſéque laudandum ad imaginem ſuam condidit,ſed à ſeruitio eius vno manente,duo recedunt.

Sed quod eſt debitum quod debent ſinguli Domino ſuo?Debiti nomine peccatũ appellari per hoc perpendi-
Mat.6. mus,quod dũ docuiſſet Saluator ſic orandũ eſſe:Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris,

noſtris,ſtatim.poſt pauca ſubiecit: Si enim nō dimiſeritis hominibus peccata eorū,nec pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra.Hoc debito omnis homo obligatus eſt deo. Omnes enim in peccato concipimur, naſcimur in peccato,& in peccatis omni tempore viuimus. *Mat 6.* *Omnes homines deo debitores.*

Ponit autem rationem rex iſte cum ſeruis ſuis, quando vel per ora prædicatorum,vel etiam per inſpirationem occultam , quorunlibet delinquentium culpas redarguit, & ſatisfactionem exigit pro peccatis.Audit ſeruus ille infidelis, contemnit, induratur ad increpationem , veniam nec quærit, nec inuenit, ſed in infidelitate ſua damnatur. Audit ſeruus electus, & compungitur , & ſatisfacit, & de peccatis abſoluitur,& permanet deo gratus,quia & delinquentibus in ſe conſeruis ſuis libenter ignoſcit.Quid autem agat ille ſeruus reprobus,qui cum electis ad tempus in eccleſia conuerſatur,in ſequentibus apparebit.

Sequitur:

Et quum cœpiſſet rationem ponere , oblatus eſt ei vnus qui debebat ei decem millia talenta.

Ponitur autē iſta ratio,quū requirente deo (vt dictum eſt) noſmetipſos diſcutimus & diiudicamus.Debet enim vniuſcuiuſq; mens cauſſas ſuas apud dominū,& cauſſas domini contra ſe ſolicita inquiſitione diſcutere,debet cautè penſare vel quę ab eo bona perceperit,vel quæ mala bonis illius peruerſe viuendo rependit.Ibi ſit conſcientia accuſans,ratio iudicans,timor ligans,& dolor excrucians. D *Quando ratio ponitur.* *Greg 25. mor.*

Oblatus,inquit,eſt ei vnus. Hic vnus eſt quilibet grauioribus criminibus oneratus , qui vnus idcirco dicitur, quia oneri ſuo portando ſolus relinquitur,iuxta quod dicit Apoſtolus:Vnuſquiſque onus ſuum portabit. *Oblatus vnus.* *Gal. 6.*

Porrò deus qum ſit præſens omnibus,euidentia tamen diſcuſſæ cōſcientię facit & ipſum peccatorē eſſe deo præſentē.Non potuit deū latere prothoplaſtus,quē conſcientiæ reatus in publicum demonſtrabat. Velauit quidē pudenda foliis,abſcondit ſe inter dēſas frutices,& tamē euidentia criminis cum fecit deo præſentē.Non enim eſt qui ſe abſcōdat à calore eius.Omnia enim nuda & aperta ſunt oculis ei⁹.Mala etenim hominū nec cogitata ignorat de⁹, nec perpetrata obliuiſcitur,niſi ab eius oculis pœnitendo deleantur.Deus enim lux eſt,proinde quoties indignè aliquid mente concipimus,toties in luce peccamus, quia & nos ſibi,& ipſa nobis præſto eſt.Quum enim nos ab illo *Peccator vt deo præſens.* *Heb. 4.* *Greg.*

uideri nō credimus,quaſi in ſole clauſos oculos tenemus.

E Oblatus, inquit, eſt ei vnus qui debebat decem millia talenta. Vbi notatur primo debiti numeroſitas. Secunndo debiti pondus ſeu grauitas, nomine talentorum. Tertio notatur huius debiti inſolubilitas.

Debiti numeroſitas ingens notatur in eo quod dictum eſt cum debuiſſe decem millia talenta. Quod illi alludit parabolæ quā de ſemetipſo rege & ſeruis ſuis alio loco do- *Luc. 19.* minus protulit,dicens:Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam,accipere ſibi regnum & reuerti. Vocatis autem decem ſeruis ſuis,dedit illis decē mnas,& ait *Ibidem.* ad illos : Negotiamini dum venio. Abiit Chriſtus aſcendens in cœlum accepturus à patre principatum & honorem regni,vt omnes populi,tribus,& linguæ ipſi ſeruiant.

Decem nummiſmata, decem præcepta. Per decem numiſmata quæ ſeruis dedit,decem præcepta decalogi poſſumus accipere,in quibus nos per opera bona ſpiritualiter ad ſuam gloriam & noſtrā perpetuam vtilitatem vult negotiari,quoadusque rationem ſuper his nobiſcum habiturus adueniat. Quoniam ergo circa hæc decem præcepta ſua innumeris modis offendimus, hinc quaſi debitum decem millium contrahimus talentorum.

Itaque debitor tantorum talentorum , homo eſt multorum reus criminalium peccatorum,qualia ſunt adulterium,homicidium,ſacrilegium, furtum, vſura, periurium, ſimonia,hæreſis,rapina,& ſimilia.

Vnde Aug. Quia lex in decem præceptis nobis commendatur,ille qui debebat decem millia talentorum vniuerſa peccata ſignificat quæ contra legem fiunt.

F Secundò talentorum vocabulo debiti grauitas deſigna- *Debiti grauitas.* tur.Summum enim in pōderibus talentum eſt.Siquidem hoc genus ponderis inter cætera pondera quæ certis nuncupationibus diſtinguuntur,grauiſſimum eſt,vt meritò illa grauia quæ iā dicta ſunt peccata,& illis ſimilia,ritè ſignificet.Sicut autē talenti diuerſæ ſunt ſpecies(nam talētum maius cētum & viginti librarum eſt,talentū minus librarum ſexaginta,talentū mediocre librarum centum)ita & ipſa criminalia peccata inter ſe differūt grauitate.Si ergo quodlibet peccatum quaſi talenti pondus habet, quātum eſt pondus decem milium talentorum? Quis illud ſufferat? imò quis ſub tanto pondere non frāgatur? Quis iam miretur ſi pondus hoc omni mola aſinaria grauius peccatricem animā in profundū perditionis æternæ demergit?

Ponderis

Ponderis huius grauitatẽ cognouit qui ait: Iniquitates *Pſal.*
meæ ſupergreſſæ ſunt caput meũ, & ſicut onus grauæ gra
uatæ ſunt ſuper me. Pondus hoc etiam deum ipſum (qui
ſine labore portat & ſuſtentat vniuerſa quæ condidit) gra
uare videtur. Nam per Eſaiam loquitur, dicens: Peccata *Eſa. 1.*
veſtra facta ſunt mihi moleſta. Laboraui ſuſtinens. Sed & *Anima vt*
anima peccatrix ad deum conuerſa quum per veram pœ- *peccatorũ*
nitentiam & humilem peccatorum confeſſionem ſacer- *pondus ſen*
dotali abſolutione accepta hoc pondus abiecerit, mirum *tit.*
in modum adleuiatam ſe ſentiens, rectè iudicat quàm fue
rat graue peccatorum põdus quo prius premebatur. Vn-
de & apud Zachariam prophetam talenti nomine impie- *Zach 5.*
tas deſignatur quum dicitur: Et vidi, & ecce talentum
plumbi portabatur, & proiecit illud in medio amphoræ,
& dixit: Hæc eſt impietas. Tertio debiti huius inſolubili-
tas oſtenditur, quum ſubditur:

Quum autem non haberet vnde redderet, iuſſit eum dominus eius venundari, & vxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi.

Peccator quũ arguitur à domino per os miniſtri ſui, ſiue G
per propriam conſcientiam, non habet vnde reddat debi- *Quando*
tum dum adhuc ad correctionem cor obdurat, dũ nec ti- *non habet*
more cõcutitur, nec ſalubri dolore compungitur, neq; ad *vnde red-*
lachrymas vſq; ſuccenditur. Rurſus nõ habet peccator vn- *dat.*
de reddat quia nec condignũ quicquã deo pro acceptis be
neficiis poteſt retribuere, nec pro culpis valet ſatisfacere.
Peccãtibus enim nihil ſupereſt quo quaſi ex ſuo gratifica *Soluere de*
ri Deo poſſint: Ex ſe quidẽ homo peccat, ſed ſine dei gra- *bitũ ſuum*
tia à peccatis ad iuſtitiam rurſus redire non poteſt. Vnde *nemo po-*
etiam peccatori ex perſona domini dictũ eſt per Prophe- *teſt.*
tam: Perditio tua ex te eſt Iſrael, tantũmodo ex me auxi *Oſee 18.*
lium tuum. Atteſtatur Apoſtolus Paulus dicẽs: Velle qui-
dem adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio.
Qui rurſum alibi ait: Igitur non volentis neq; currentis, *Rom 7.*
ſed miſerentis eſt dei. Nã omnis noſtra ſufficientia ex deo *Rom. 9.*
eſt ipſo domino perhibente: Sine me nihil poteſtis facere.
Imò nec ſaltem pro vnico mortali peccato poteſt homo *1. Cor. 3.*
ex ſe per quancunq; pœnitẽtiam temporalem quantum- *Ioan. 15.*
libet magnam ad plenam Deo ſatisfacere, propter peccati
magnitdinem & immenſitatem. Nã peccati quantitas eſt
ſecundum magnitudinem dei qui in peccato contemni-
tur, qui vtique infinitus eſt & immenſes.

ii 5 Iubet

Iubetur venundari. Iubet ergo eum dominus vænundari & vxorem eius,& filios,& omnia quæ habet,& reddi. Iubet inquam vænundari,id eſt,æterno gehennæ incēdio mancipari, & ſeruum ſubiectúmq; fieri crudelitati & furori implacabiliū in inferno ſpirituū malignorum, iuxta quod per Prophetā loquitur dicens: Tradā Ægyptum in manus dominorum crudelium. Sed nec tātummodo vir,id eſt,rationalis ſpiritus, quin etiā vxor id eſt caro,& filij eius,id eſt quinq; ſenſus qui quodāmodo ſenſualitatis ſiue carnis filij ſunt,gehēnæ ſuppliciis mancipari iubentur. Et quoniā hi noſtræ carnis ſenſus ad ea quæ delectabilia ſunt ratione repugnāte deſideriis æſtuātibus feruntur,idcirco de iis ſponſa in Cāticis queritur dicens: Filij matris meæ pugnauerunt cōtra me.

Eſa. 19. *Vir, vxor & filij.* *Cant. 1.*

Omnes, inquam,iubētur ad promerita ſupplicia vænundari, quod vtiq; fiet in reſurrectione mortuorum. Extunc enim vna cum ſpiritu caro ipſa cum ſuis ſenſibus cremabitur,quæ pœna etiā ſolo cogitatu horribilis eſt. Et quum pœna quam patitur anima à corpore exuta in immēſum excedat omnem corporalem pœnā in hac vita,dicit tamē Auguſtinus pœnam illam quam patitur anima ſine corpore,ſi cōparetur illi pœnæ quam paſſura eſt corpori rurſus vnita,non eſſe niſi ad modū moleſtię ſuæ pœnæ quam in ſomniis patitur dormiens, reſpectu illius veræ pœnæ quam vigilans ſuſtineret. In ſomniis enim,inquit,anima tantum patitur, caro non patitur, parua autem eſt pœna ſomniantium ad eam qua cruciaretur homo, ſi ea quæ ſomniat veraciter & vigilans pateretur.

Vænundari quid. *Supplicij grauitas.*

Et notandum quòd remittere ſeruo debitum noluit niſi prius cum ipſo poneret rationem,vt hinc ſeruus magnitudinem ſui cognoſceret debiti,anguſtiā quoq; in qua verſabatur non habens vnde ſolueret,iuberetúrq; iam vendi, agnoſceret etiam immenſam illam quam ei dominus exhibebat miſericordiam, quibus omnibus & ipſe adduci debebat etiam proximo ſuo impendere benignitatem.

Expedit peccatori vt à deo terreatur. Expedit itaque peccatori ad ſalutem, quòd à domino in rationem vocetur, aliàs enim nec dominum nec debitum ſuum eſſet cogniturus. Cognoſcetur enim dominus iudicia faciens,qui non fuit cognitus iudicium ſuſpendēs, & longanimem impendens miſericordiam. Hinc Dauid precatur in Pſalmo dicēs: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum domine. Si enim peccatori nullum deus monitorem immitteret qui hunc cōmonefaciat

debit

debiti,ſicut iam dictum eſt,nec quid debeat domino,imò tandem nec ſe cognoſcet debitorem.

Hinc bene per Eſaiam prophetam dicitur: Quum feceris iudicia tua in terra, iuſtitiam diſcent habitatores orbis. Miſereamur impio,& non diſcet iuſtitiã. Immittit itaque dominus debitori decem millium talentorum apparitores ſuos & lictores,id eſt,morbos,famem,bella,infortunia,& damna rerum,vt debitũ immenſum cognoſcens, deſinat ſuperbire. I *Eſa 26.* *Apparitores dei immiſſi debitori.*

Cur enim ægrotat hic,ille perit incẽdio,alter in aquis ſuffocatur,quur illi fruges è cœlo tactæ pereunt,quur annonæ caritas, quur aquæ prodigioſæ inundantes terras cum habitatoribus premũt extermináutque,niſi propter debitũ peccatoris? vt ſic cõmonitus domini miſericordiã imploret, periturus in debito ſi non hæc quæ dicta ſunt immitteret ei Deus. Vtilius ergo & ſalubrius eſt peccatori grauis ſui debiti cognitionẽ ſibi à Deo ingeri,vt procidẽs ante Deum ipſius imploret miſericordiã, quã vt cæca mẽte ſeſe ignorans abiecto timore dei dicat, Peccaui, & quid mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt patiẽs redditor. Itaq; ſeruus hic tot milliũ talentorũ debitor à domino ſuo cõuentus & cõuictus quid egerit attendamus. *Eccli.5.*

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Procidens autem ſeruus ille,orabat eum dicens: Patientiam habe in me,& omnia reddam tibi.

Hic notatur erga ſuum debitorem domini miſeratio gratioſa. Quocirca tria conſyderemus. Primò,debitoris ſupplicis humiliationem, Secundò, humiliati ſupplicem deprecationem,ibi: Patientiam habe in me. Tertiò,clementiſſimi domini facillimam miſerationẽ, ibi, Miſertus autem dominus ſerui illius. K

Circa primum dicitur: Procidens autem ſeruus ille. Procidit ante deum peccator,quãdo ſeipſum abiicit,quãdo ſuperbam mentẽ inclinat,& qui prius currebat erecto collo aduerſus Deum & pingui ceruice armatus fuerat, timore iudicis ſeipſum deiicit. Quot quantũ placeat Deo ex eo patet q loquente Domino ad Heliã de rege Achab (vtique multis & grauibus ſceleribus contaminato) ſcriptum eſt: Nónne vidiſti humiliatum Achab coram me? Igitur quia humiliatus eſt mei cauſa,nõ inducam malum in diebus eius. Siquidem diuinæ maieſtati proprium eſt miſereri ſemper & parcere. Et hoc eſt quod quidam ait: *Iob.15.* *Humiliatio ſui vt deum placat.* *3.Reg 21*

Parcere

Virgil. Parcere ſubiectis,& debellare ſuperbos.

Pſal. Hoc intelligebat qui ait: Cuſtodiens paruulos dominus, humiliatus ſum,& liberauit me. Dei enim clementia ſecundum ipſius eſt magnitudinem,quæ vtique eſt immenſa. Ait quidam:

Ouidius. Quo maior eſt quiſquam,magis eſt placabilis iræ,
Et faciles motus mens generoſa capit.
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni,
Pugna ſuum finem quum iacet hoſtis habet.
At lupus & turpes inſtant morientibus vrſi,
Et quæcunque minor nobilitate fera eſt.

L Circa ſecundũ,id eſt,humiliati ſupplicẽ deprecationem, dicitur: Orabat eum dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ecce vox humiliantis ſe, & ſupplicis peccatoris tẽpus viuendi & ſpatium ſe corrigẽdi poſcentis. Prudenter autem eius deprecatur patientiam, de quo

Iohel. 2. per Iohelem prophetam dicitur: Conuertimini ad dominum Deum veſtrũ,quoniã benignus & miſericors eſt,patiens & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia.

Deus vt patiens. Cuius tanta eſt longanimitas & patiẽtia, vt hominum iniquitates videatur non aduertere. Qua ſua patientia multos adducit ad pœnitentiam,& ad ſalutem,iuxta illud

Rom 2. Apoſtoli: An diuitias bonitatis eius,& patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit?

Nec ſolum debitor iſte dominum precatur, ſed & ſatisfactionem pollicetur,dicens: Et omnia reddam tibi. Sed

Quæſtio. quum nõ haberet hic ſeruus debitor vnde ſolueret,quur promittit domino ſe omnia quæ debebat redditurum? Ad quod reſpondetur:

Omnia reddã tibi,quid. Primò, quod ille reddit omnia, qui de omnibus quæ peccauit verã gerit pœnitudinẽ, & qui per ea omnia pœnitentiã agit per quæ deũ offendit,quæ ſunt,corpus,anima & terrenæ facultates,ita vt de corpore exinde pręſtet continentiam,ieiunia,vigilias,labores pios, patienter ferens famem,ſitim,frigora,æſtus, ægrotationũ moleſtias, & his ſimilia. De anima præſtet pias & aſſiduas in Deum preces,meditationes ſanctas, fidem in Deum integram, ſpem firmam, ac geminam(dei videlicet & proximi)dilectionem. De terrenis opibus reddat in pauperes Chriſti eleemoſynarum ſubſidia propter deum. Nonne is tibi videtur omnia reddere,qui de omnibus per quæ peccauit,

ſecundum

ſecundũ exiguitatis ſuæ modũ, cõtẽdit ſatisfacere Deo?

Secundo dico, quòd omnia reddit qui rectè credens in Deum committit ſe virtuti illius inæſtimabilis pretij, quo mundi peccata ſoluuntur. Omnia reddit dum ſuam profitens paupertatem humiliter cognoſcit totalem ad ſatiſfactionẽ ſe eſſe prorſus impotentem. Non ergo ex ſuis viribus ſolutionem tanti debiti promittebat, quoniam nec id poterat, ſed quia pœnitentiam acturus & ſatisfacturus erat cum gratia dei, & opitulantibus eccleſiæ ſacramentis, in quibus pretioſæ mortis Chriſti meritum efficaciter homini cooperatur ad ſalutem. *Non ex ſe ſolutionẽ promittit debiti.*

Itaque & ſi peccator non habet vnde reddat quandiu perſeuerat in peccatis (vt iam dictum eſt) cõuerſus tamen ad dominum diteſcit, mutuante quodammodo ſibi Chriſto & loculum pretij ſanguinis ſui, vt ad gratiam perueniat & peccatorum ſoluat debitum vniuerſum apériente.

Patientiam, inquit, habe in me, & omnia reddam tibi. *M*
Tres breues in Euangelio reperimus orationes à domino mirè cõmendatas, quarum hæc vna eſt. Altera eſt publicani à longè ſtantis, & verentis oculos ad cœlum leuare, pectúſque tundentis, & dicentis: Deus propitius eſto mihi peccatori. Reliqua eſt: Centurionis, qui languenti ſeruo ſalutem imploraturus, non ſe dignum arbitraturus eſt ad cuius domum veniret dominus, ſed cum ingenti fide & humilitate loquebatur, dicens; Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus. *Tres orationes à Chriſto cõmendatæ. Luc. 18. Mat 8.*

Porrò iſtarum trium orationum ſecunda melior eſt quàm prima, & tertia quàm ſecunda. Prima obtinuit totius debiti dimiſſionem (vt ſtatim patebit.) Secunda promeruit publicano iuſtificationẽ, dicente domino: Deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo. Tertia verò accipere meruit ab ore Chriſti eximiam commendationem. Nam ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael.

Primus horum trium orabat timore iudicialis ſententiæ. Iuſſerat enim iam dominus ipſum vænundari, vt dictum eſt. Secundus orabat ex reatu propriæ conſciẽtiæ, ſemet ipſum ſponte humilians. Tertius orabat ex grandi admiratione bonitatis diuinæ. *Tria mouẽt ad orationem.*

Iuxta horum trium ſupplicantium exemplum à diuerſis diuerſimodè ſupplicatur. Verum is qui ex ſolo damna-

tionis timore ſupplicabat, poſt acceptam remiſſionem in peccatum denuò lapſus eſt atque damnatus. Nam quos timor coërcet à crimine, auidiores facit ad crimen, nec ſtabilis ſolet eſſe eorum pœnitentia, qui ſolo ſeruili timore reſipiſcunt, niſi huic timori accedat timor filialis. Porrò reliqui duo iam dicti oratores, recidiuum paſſi minimè leguntur.

¶ Circa tertium, quod eſt, clementiſſimi domini facillima miſeratio, ſubditur:

Miſertus autem dominus ſerui illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei.

N Miſertus, inquit, dominus ſerui illius, dimiſit eum liberum, & debitũ dimiſit ei. Plus accepit quã petiit. Rogauit dilationem, inducias tantum ad ſoluendũ omnia poſtulauit, & accepit totius debiti remiſſionem. Vides ſanè magnam clementiſſimi domini patiẽtiam & miſerationem.

Triplex erga nos dei patientia. Habet & erga nos dominus triplicem patientiã. Prima eſt, qua tolerat reprobos, & quidẽ miſericorditer quoad ipſos vt tandem aliquando conuerſi ſaluentur, & vtiliter quoad electos, vt per illos ad meritũ vitæ æternæ exerceantur. Nam teſte Auguſtino, omnis malus ideo viuit, aut vt conuertatur, aut vt bonus per eum exerceatur.

Secunda eſt, patientia domini qua ſuſpendit eorũ promeritam punitionem qui ad ſalutem æternã ſunt prædeſtinati, tametſi adhuc ſint auerſi. Hãc dei patientiam Apoſtolus Paulus in ſe recognoſcens, ait: *1. Tim. 1.* Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum, qui fui blaſphemus, & perſequutor, & contumelioſus, ſed miſericordiam Dei conſequutus ſum, vt in me primo oſtenderet Chriſtus Ieſus omnem patientiam ad informationem eorum qui credituri ſunt illi in vitam æternam.

Lib. de ſpiritu & anima. Tertia eſt, patiẽtia qua Deus ad ſe cõuerſis pœnitentiã agendi tempus clementer indulget. Vnde Auguſt. Nemo de Dei pietate deffidat, quoniã maior eſt quã noſtra miſeria, & quiſquis ad eum toto corde clamauerit, exaudiet illum, quia miſericors eſt. Citius ſiquidem videtur illi, peccatori veniã dare, quã ipſi peccatori hãc accipere. Sic enim feſtinat abſoluere reum à tormẽto conſciẽtiæ ſuæ, quaſi plus cruciet eum cõpaſſio miſeri, quàm ipſum miſerum paſſio ſui. Exemplo eſt in Euangelio filius prodigus, cui non dicit, vnde venis? vbi fuiſti? vbi ſunt quæ tuliſti?

iuſti?ſed citò proferte ſtolam primam,& induite illum. *Miſericordia dei ſuper omnes.*

Miſertus,inquit,dominus ſerui illius.Nimirũ, quia miſerationes eius ſuper omnia opera eius,nõ ſolum electis, ſed & reprobis qui ad tẽpus credunt, ſiue qui ad tempus faciunt fructus pœnitentiæ per baptiſmũ aut pœnitentiã peccata dimittit.Vnde & per Prophetã pollicetur,dicens: *Ezec. 18.* Si dixero impio,morte morieris,& conuerſus egerit pœnitentiam à peccato ſuo, feceritque iudiciũ & iuſtitiam, omnia peccata eius quæ peccauit non ei imputabuntur.

Sed attẽde triplex hominũ genus qui ſe dei miſericordia præſtant indignos.Primum eſt eorũ qui in ſeipſis miſericordiã non habuerũt. Nam ſolis miſericordibus promiſſa eſt miſericordia,dicente domino: Beati miſericordes,quoniã ipſi miſericordiam conſequentur.Porrò iudicium ſine miſericordia fiet ei qui non fecit miſericordiã. *O Dei miſericordia indigni qui. Mat 5. Iac. 2.*

Poteſt autem quiſpiam dici immiſericors vel per negationẽ remiſſionis offenſæ in ſe delinquẽtis proximi. Vnde in homilia ſequẽti,vel per priuationem compaſſionis, reſpectu inopum & egentium. Vnde per B. Ioannem dicitur: Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere,& clauſerit viſcera ſua ab eo,quomodo charitas dei manet in illo? *1.Ioan. 3.*

Indignus ſanè eſt cui à deo fiat miſericordia in largitione bonorũ ſpiritualium & æternorum,qui nec terrena hæc & temporalia propter deum voluit in Chriſti pauperes elargiri. Qui enim obturat aurem ſuã ad clamorem pauperis,& ipſe quoque ad deum clamabit, & non exaudietur. Vnde & diues quondam epulo apud inferos clamans,guttam refrigerantis aquæ obtinere nõ potuit, qui micas panis mendico negauit. Hinc etiã in iudicio audituri ſunt reprobi:Ite maledicti in ignem æternũ,vbi nullam eſt ſperare miſericordiam,hanc nimirum ob cauſam quia miſericordiam indigentibus impendere noluerunt. Eſuriui(dicet)& non dediſtis mihi manducare, & cætera quæ ſequuntur. Quòd ſi miſericordia iuſtè negatur ijs qui per miſericordiam ſuã cum pauperibus non diuiſerũt,qui fieri poſſet vt dei miſericordiã conſequantur qui per crudelitatem pauperes oppreſſerunt & ſpoliauerunt? Et vt interim de cæteris taceamus, Quam miſericordiam conſequi poſſet apud deum vſurarius, qui cùm tot expoliet pauperes,mentitur tamen eis ſe facere miſericordiam. *Prou. 21. Luc. 16. Mat. 25*

Secundum genus hominum qui Dei miſericordia ſunt indigni,

indigni,eorum eſt,qui de dei miſericordia nimis præſumpſerunt.Hi dei miſericordia abutuntur contra deum,nam vnde hunc amare debebant,inde amplius cõtempſerunt.

Eccle 8. Vnde per Salomonem dicitur: Quia non profertur citò contra malos ſententia, abſque timore vllo filij hominum perpetrant mala.Vnde Auguſti.

Lib. 4 de doc. Chri. Pleroſque incredulos miſericors dei patientia longa peccare facit intrepidos,quia deum non arbitrantur peccatorũ ſuorum vltorem. *Rom. 2.* Iſtis(quod præmiſſum eſt)dicit Apoſtolus:An ignoras quoniã benignitas dei ad pęnitentiã te adducit?Secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei,qui reddet vnicuiq; ſecundũ opera eius.

Ex quibus patet præſumptionem hanc de impunitate naſci in illorum mentibus, qui iuſtitiæ Dei obliti, totum *Greg. in mor.* dant eius miſericordiæ.Sed ſemetipſos fallunt miſeri.Nã omnipotentis Dei miſericordia illius obliuiſcitur, qui *Luc. 2.* ipſius iuſtitiæ fuerit oblitus. Quia Deum miſericordem inuenire non poterit, qui hunc iuſtum non timet. Portò miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eũ. Vnde & per Pſalmiſtam dicitur:Quo modo miſeretur pater filiorum, miſertus eſt dominus timentibus ſe. Vnde *Eccl. 1.* etiam per Sapientem dicitur: Timenti Deum bene erit in extremis,& in die defunctionis ſuæ benedicetur.

Q *Dei miſericordiæ contemptores.* Tertium genus eſt eorum hominũ qui dei ad pœnitentiam reuocantis miſericordiã contẽpſerunt. Magna enim eſt illa dei miſericordia qua & peccatores reuocat,& quauix tandem reuerſos in gratiã ſuam clementer recipit.Sed vſque adeò hãc Dei miſericordiam plerique contemnũt, vt quo grauius peccauerunt,eo minus hanc requirant,ſi- *Prou. 18.* cut per Salomonem dicitur:Impius quum in profundum peccatorum venerit cõtemnit, vnde & ipſe iuſto Dei iudicio tãdem contemnitur,vti miſericordia indignus. Væ qui ſpernis,nónne & ipſe ſperneris?Vnde etiam per Eſaiã ex Domini perſona dicitur: Vocaui,& renuiſtis, extendi manum meam,&non fuit qui aſpiceret,deſpexiſtis omne conſilium meum,& increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo,& ſubſannabo quũ vobis id quod timebatis aduenerit. Iuſtum eſt enim vt qui Deum ad reconciliationis gratiam miſericorditer vocãtem contemnit,etiam ab eo miſericordia elongetur,iuxta illud:Noluit benedictionem,& elongabitur ab eo.

HOMI-

HOMILIA ALTERA.

EGreſſus autem ſeruus ille, inuenit vnum de conſeruis ſuis, qui debebat ei centum denarios. Matt. 18.

In hac parte Euangelicæ lectionis de duobus reſtat dicendum. Primum eſt, ingrati debitoris deteſtanda malitia. Alterum eſt, ingrati & mali punitio metuenda, ibi: Videntes autem conſerui.

Circa primum tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, dimiſſi debitoris auerſio. Secundũ eſt, debitoris auerſi recidiuatio, ibi: Inuenit vnum de conſeruis ſuis. Tertium eſt, debitoris recidiuantis obſtinatio, ibi: Ille autem noluit. *A* *Egredi à facie domini, quid*

Circa primum dicitur: Egreſſus autẽ ſeruus ille. Egreſſus, inquam, à carcere angentis conſcientiæ & reatuum vinculis abſolutus. Egreſſus inſuper, id eſt, interiora relinquens & dei oblitus ad exteriora reuerſus, non proponẽs ſibi deum ante conſpectum ſuum, ſed nec domini reuerẽtus maieſtatem, nec præſentem timens, ſed ita agens, ac ſi deo nec præſens nec cognitus eſſet. Hoc modo & Cain à facie domini legimus egreſſum. Sed & de ipſo diabolo qui omnium impiorum caput eſt, ſcriptum legimus, Egreſſúſque eſt ſatan à facie domini. *Gen. 4.* *Iob. 1.*

Notandum eſt quod Euangeliſta dicit egreſſum à domino ſeruum qui in conſeruũ ſæuiit, quoniã (vt dicit Theo.) nullus qui in deo manet cõpaſſionis expers eſt. Sed quia deus charitas eſt, quiſquis in deo manet, etiam in charitate manet, & deus in illo manet. Egreſſus itaque à domino ſeruus, alienus factus eſt ei, qui alienatus à charitate, ſicq́; etiam à ſeipſo egreſſus, vt iam omnis gratiæ à domino ſibi factæ fuerit oblitus. Non autem ſic ille qui ait:

Prouidebam dominũ in conſpectu meo ſemper. Próinde à facie domini omnis ille egreditur, qui dei verbum auribus & mente percipere contemnit. Sicut enim hominem quemlibet in facie, ita deum in verbo ſuo cognoſcimus. Itaq; dei verbum, illa domini facies eſt, vnde per Eſaiã dicitur: A facie tua domine concepimus, & quaſi parturiuimus, ſpiritum ſalutis fecimus ſuper terram. In huius faciei, id eſt, cœleſtis verbi aſſiduitate & præſentia, deus cognoſcitur, & cognitus timetur & amatur. Et ideo quiſquis ab hac domini facie egreditur, is amiſſa dei cognitione, timorem pariter & amorem eius amittit. *Pſal.* *Dei verbũ facies domini.* *Eſa. 26.*

B Sanæ prætereundum non eſt quod ſeruus hic debitor exactus à Domino ſuo debiti ſolutionem ſupplex erat & humilis, reconciliatus autem & debito liber, propter ingratitudinem deterior amplioríſq; debiti reus quàm an-
2. Regum 18. te fuerat, effectus eſt. Peruerſo non diſſimilis Abſaloni, qui quum propter cædem fratris irato patre rege, exularet, eiuſdem patris ſui gratiam & pacẽ quibus potuit ſtu-
Flagellati Deum agnoſcunt, conſolati impugnãt. diis ambiebat. Quum verò iam reconciliatus ad menſam patris eſſet admiſſus, ex ingrato & prauo peſſimus effectus, hoſtilibus inſidiis conſurrexit in patrẽ, ſed in exitiũ ſui. Nam in patrem arma impia mouens, dum fugeret è prælio, à ramo arboris capillis pendẽs confoſſus, interiit.

C Non ſecus plerique peccatores iratum ſibi Deum per flagella ſentientes, ſupplices pacem & remiſſionem flagitant peccatorum. Qui reconciliatione accepta, & menſæ dominicæ participes effecti, contempto rurſus Deo ſceleratiores facti, per impiam vitam & opera peſſima aduerſus Deum quodammodo in bella ad ſuam ipſorum perditionem inſurgunt. De quibus per Pſalmiſtam dicitur: Quum occideret eos quærebant eum. Sed quid? Obliti ſunt, inquit, Deum qui ſaluauit eos.

Circa ſecundum, quod eſt, auerſi peccatoris recidiuatio, dicitur: Inuenit vnum de conſeruis ſuis. Conſeruum debitorẽ inuenire, eſt illatæ nobis à proximo iniuriæ cuiuſlibet reminiſci. Si conſeruus ſuus erat, pari ſeruitutis conditione debebat ſe illi exhibere placabilem. Item ſi vterque ſui erat domini ſeruus, vtique domino, non ſeruo ſtabat vtriuſque iudicium. Tu quis es (inquit Apoſto-
Rom. 14. lus) qui iudicas alienum ſeruum? Caue ergo quenquam ſpernas, vel infimum, quoniam vnius Domini Dei ſerui ſumus vniuerſi, quantumlibet etiam in hoc mundo vnus ſit altero potentior, honoratior, opulentiórve, nec aliud quicquam nos ante Deum, vel nunc, vel etiàm in nouiſſimo die niſi operum merita diſtinguit.

Mor. 21 Vt enim dicit Gregor. Deus hominem non homini præpoſuit, ſed beſtiis tantum, & vbi non deliquimus pares ſumus. Quuum verò non hominis, ſed magis iumenti vita peccando viuitur ab homine, iam nunc ſub hominis poteſtatem per culpam homo redactus eſt. Vnde Apoſtolus: Si malè egeris time, nimirum poteſtatem, non enim ſine cauſſa gladium portat.

Qui debebat ei, inquit, centũ denarios. Attende quàm

ſit iſtud

ſit iſtud debitum exiguum comparatione debiti ſibi dimiſſi, & quantum ad numerum, & quantum ad pondus: In numero quidem,quoniam centenarius niſi centeſima pars eſt decem millium. In pondere verò quia ibi talenta,hic denarius debitum eſt.

Porrò talentum maius quod erat ſanctuarij ſecũdum Iſidorum fuit centum viginti librarum(vt dictum eſt.) Libra verò eſt centum viginti denarios continens. Ex quo patet quod debitum huius ſerui nõ fuit vna libra.Et cùm talentum ſit centum viginti librarum,conſtat quia decem millia talenta conficiunt pondus mille millium,& ducen torum millium librarum. Vides quàm incomparabiliter maius ſit debitum quo homo obligatur Deo,quàm illud quo homo homini obligatur. Maius dico, & numero,& pondere grauitatis. *Talentum maius & libra quid* *Peccatum hominis in nos vt exiguum.*

Et quoniam denarius inſignitam ſibi habet regis imaginem.Homo verò ad imaginem factus eſt creatoris, ille debet denarium,qui deliquit in hominem. Ad hæc, maioris numeri ſunt peccata in Deum quàm in proximum (quia nemo delinquit in proximum,quin & in Deũ peccet,ſed non econuerſo)ideo in immẽſum maioris eſt numeri debitum quo Deo obligamur,quàm quo obſtrictus eſt nobis proximus. Audiuimus itaque in ſuperioribus clementiam Domini erga debitorem ſeruum, attendamus iam nimiam crudelitatem ſerui erga debitorem conſeruum. Sequitur enim:

Et tenens ſuffocabat eum,dicens:Redde quod debes.Et procidens conſeruus eius,rogabat eum,dicens: Patientiam habe in me,& omnia reddam tibi.

Hic notatur tertium,videlicet, relapſi debitoris obſtinatio.Et tenens,inquit, ſuffocabat eum. Ille debitorem tenet,qui illatam offenſam in mente reſeruat,qui iram & odium & vltionis propoſitum in corde retinet. D *Debitorẽ quis tenet*

In verbo ſuffocandi ſuperba & tyrannica debiti notatur exactio,quæ fit quum vel per vim,vel per aſperas obiurgationes debitor ita opprimitur,& quaſi ſtrangulatur, vt vix reſpondendi aut excuſandi facultatẽ habere poſſit.

Redde,inquit,quod debes. Cum clamore increpat vituperoſe exigens,quum dicit:Redde,& ignominioſè improperat,quum dicit,quod debes.Habes itaque hæc tria, videlicet, iniuriæ retentionem, excuſationis ſuffocationem,& debiti improperationem.

Caeca mētis ingratitudo deteſtāda.

Ergo oblitus domini ſui (quem ſuppliciter rogauerat) clementiam & miſerationem,oblitus tam grauis tam inſolubilis debiti ſui facilem remiſſionem, oblitus etiam ſuam cum conſeruo parem conditionem, oblitus debiti quod tam atrociter exigebat (reſpectu debiti ſibi dimiſſi) paruitatem,ad ſolam ſe conuertit crudelitatem.

Pecuniarum repetitores immites,audiant.

Audiant hæc qui vel pecuniarũ gratia his ſimilia paſſim committunt. Nam ſi id fieri non licet in debito morali, id eſt, in his quæ erga te conſeruus tuus deliquit, quanto minus in pecuniis licebit? Quis tamen enarrare ſufficiat quàm indignè,quàm crudeliter, quàm inhumanè in pauperes plerique debacchantur? Vſurarij præſertim qui id quod facultatum pauperibus reliquũ eſt,quaſi tinea paulatim comedunt & conſumunt. Sed attendamus quid fecerit & quid dixerit ſuo conſeruo debitor iſte centum denatiorum, dum adeo immiſericorditer ab eo improperiis flagellaretur & vrgeretur ad ſoluendum.

E

Hominis immitis ſuperbia.

Procidens,inquit,conſeruus eius rogabat eum,dicens: Patientiam habe in me,& omnia reddam tibi.Procidens ante conſeruum, humilitatem exhibebat conſeruo ſuo homini,qualem ille merito exhibuerat domino ſuo. Domino, inquam, cui flectitur omne genu, & confitetur omnis lingua.

Aſpiciebat ille conſeruum ſuum ante ſe proſtratum, & hoc ſibi fieri permiſit tumidus & implacabilis homo quod cœleſtis angelus ſibi exhiberi prohibuit dicens, ad Chriſti Apoſtolum beatum Ioannem coram illo procidere volentem,Vide ne feceris,conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorum.Deum adora. *Apoc. 22*

Itaque venerationem quam angelus ſibi ab homine fieri non permiſit, mortalis homo, vermis in terra conculcandus,& exhiberi ſibi ſuperbus & arrogans à conſeruo ſuſtinet,& humilianti ſe conſeruo nulla mollitur pietate,nulla miſeratione condeſcendit. Vidimus quid conſeruus debitor fecerit,audiamus nunc quid dixerit.

Rogabat,inquit,eum dicens: Patientiam habe in me. Eadem conſeruus verba repetit,quæ & ille Domino ſuo ſupplicando prætulerat. Domini miſericordiam ad memoriam illi reducens, vt eiſdem verbis inclinaret ad ſui miſerendum conſerui animum, quibus ille ad ſui miſericordiam inflexerat Deum.

Sed hæc verba ſuperbus in conſeruo rogante non honorauit,

norauit, quibus tamen ne venderetur ipſe & omnia quæ habebat emeruit. Non contempſerat illa ſupplicantis verba Deus, quæ nunc idem ſeruus non dignatur attendere ex ore deprecantis conſerui.

Quum ergo rogaret ille conſeruum ſuum ſicut & ipſe rogauerat Dominum, nō talem iſte inuenit conſeruum, qualem ille inuenerat Dominum. Nullā enim tanta ſui humiliatione verbiſque ſupplicibus apud cōſeruum promerebatur ne dicā miſerationē vel remiſſionē, ſed ne patientiā quidem neque vllam dilationem. Vnde ſubditur:

Ille autem noluit, ſed abiit, & miſit eum in carcerem, donec redderet debitum.

Ille, inquit, noluit, ſubaudis, præſtare conſeruo volenti ſoluere inducias aut dilationem, aut vllam in conſeruum habere patientiam. Sed abiit, id eſt, à familiaritate & amicitia proximi alienatus. Et miſit eum in carcerem donec redderet debitum. Hic carcer infernus intelligitur. F *Abire, & in carcerem mittere, quid.*

Et quidem toties in nos peccantem proximum in carcerē mittimus, quoties eius culpæ ignoſcere recuſamus. Nota ſex quæ ſeruus iſte malus & ingratus crudeliter egit in conſeruum, quæ ſunt iniuriæ retentio, excuſationis compreſſio, aſpera exactio, impatiens dilationis negatio, familiaritatis alienatio, & quantum in ipſo eſt, animæ proximi damnatio. *Sex crudelitates deteſtandæ.*

Quæ omnia non tantum ſpiritualiter malus ſeruus facit, ſed & nonnūquam ad literam conſeruum tenens corporaliterque cōſtringens, vel ſuffocare non metuit, vel famam eius bonam extinguit, vel ipſum cōtaminat vituperiis, aut adeò durè accuſat tot caſus adducēs, vt reſpirandi miſero facultas ſit nulla. Debitum importunè exigit dilationis impatiēs, ſed & deprecatione ſupplicis prouocatur non ad miſerationem, ſed magis ad iracundiam, indignans abit, & inſuper in carcerem corporaliter includit.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Videntes autem conſerui eius quæ fiebant, contriſtati ſunt valde, & venerunt, & narrauerunt domino ſuo omnia quæ facta fuerant.

Hic ponitur ingrati, & mali ſerui punitio metuenda. Vbi tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, peſſimi ſceleris accuſatio. Secundum eſt, ſerui nequiſſimi iuſta damnatio, ibi: Tunc vocauit illum. Tertiū eſt, totius parabolæ memoranda concluſio, ibi: Sic & pater meus cœleſtis.

G Circa primum dicit: Videntes autem conſerui. Conſerui noſtri qui ſuper iniquitate noſtra contriſtantur, & eam domino adnuntiant, viri iuſti ſunt, qui iuſtitiæ zelo accenſi dũ enormitates noſtras corrigere non valent, ad Deum ſuſpirant,& correctionem noſtram illi cõmittunt.

Conſerui accuſantes,qui.

Sed & angeli Dei conſerui noſtri dicuntur,qui ſemper vident faciem patris, & omnia noſtra intuentes in conſpectu Dei ſingula adnuntiant.

4.nos abſcondere impoſſibile. Et attende quatuor eſſe quibus abſcondi non poſſumus,quæ ſunt: Conſcientia propria, Angelus bonus teſtificans,Diabolus prodens,Deus diiudicãs.Omnia enim nuda & aperta ſunt oculis eius. Dicuntur autem angeli ſancti conſerui hominum,& quia tam ipſi quàm homines ad obſequium ſupernæ maieſtatis ſunt creati, & qui ad noſtram ſalutem Deo miniſtrãt.Omnes,inquit Apoſtolus,adminiſtratorij ſpiritus ſunt in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.Sed & nos homines in Dei miniſteria creati ſum*,dicẽte Apoſtolo:Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti.Hoc ipſũ multis in locis euãgelicæ nos parabolæ cõmonẽt.Vbi Theoph.

Heb 4. *Heb.1.* *1.Cor. 4.*

Cõtra impios angeli indignãtur. Conſerui iſti angeli ſancti,oſores mali,& boni amatores,ipſi adnuntiant quod factum eſt Domino, non quòd eum lateat quicquam qui nouit vniuerſa, ſed vt hinc diſcamus indignari etiam angelos ſuper immites & duros corde. Sed & hac ratione quæ cognoſcũt narrare dicuntur, quia videlicet expoſtulãt Dei iuſtitiamad retribuẽdũ malis,& Dei miſericordiã ad ſubueniẽdum oppreſſis.

Tob 12. *Abac.1.* Sic enim narrabat Domino Angelus Raphael Tobiæ & Saræ afflictionem. Hinc etiam ante Deum queritur Propheta,dicens:Quare reſpicis contemptores, & taces conculcante impio iuſtiorem ſe?Et facies hominis quaſi piſces maris,& quaſi reptilia non habentia ducem. Quia impius præualet aduerſus iuſtum,propterea egreditur iudicium peruerſum. Ecce quemadmodum ſeruus narrat Domino quæ nequiter fieri conſpexit.

¶Circa ſecundum,quod eſt,ſerui nequiſſimi iuſta damnatio,conſequenter dicitur:

Tunc vocauit illum *ominus ſuus, & ait illi:Serue nequam omne debitum dimiſi tibi,quoniam rogaſti me.*

Ser-

Seruus nequã de ingratitudine iudicandus tunc à Domino vocatur,& tortoribus traditur,quum de hac vita per mortem rapitur , & poteſtati peſſimorum ſpirituum torquendus ſubiicitur.Ergo vocatio hæc tãtum intelligenda eſt de ea quæ vel in morte vel in nouiſſimo die futura eſt. Sic enim omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti,vt referat vnuſquiſq; propria corporis prout geſſit,ſiue bonum,ſiue malum. Dum autẽ hunc ſeruum dominus vocat,iuſtum ſe iudicem eſſe declarat.Et in iudiciũ quidem intrat cũ ſeruo dominus propter ſerui immiſericordiam,vt oſtendat quòd nõ ipſe,ſed ſerui crudelitas & ingratitudo & donationem prius factam irritet , & dominum ſuum cuius ante tam facilẽ támq; benignã clementiam expertus fuerat,ad cõdemnationem eius impulerit. Itaq; vocans eum dñs,ait illi:Serue nequam. Ecce quàm hunc aſperè adgreditur, cui etiã ſeruilem exprobrat conditionẽ.Reuera enim in facto ſuæ tantæ crudelitatis ſeruum ſe non ingenuum demõſtrauit, vnde & nequã dicit, id eſt ſine æquitate, quia à deo receperat miſericordiam, & in conſeruum ſupplicantem exercuit crudelitatem. H

2.Cor 5.

Cur intrat in iudiciũ cum ſeruo,

Cur ſeruũ appellat.

Omne debitum, inquit, tam numeroſum,tam ponderoſum , nulla interueniente ſatisfactione dimiſi tibi, ob hoc ſolum , quoniam rogaſti me. Quo patet quantæ ſit apud ipſum efficaciæ oratio ſuppliciter deprecantis. Et meritò quidem nunc ſeruum nequam vocat.Nam quando decem millia talentorum debebat,dominus conuitiatus non fuerat debitori , ſed miſertus : quando verò aduerſum conſeruum crudelitatem exercuit , tunc nequam atque improbum ſeruum appellauit. Antea autem illum quanuis malum , adhuc tamen in numero pœnitentum conſtitutum nequam non vocauit. Verum nulla exiſtente emendationis ſpe reliqua , ſeruum nequam appellauit,& adiecit:

Chryſoſt.

Nõnne ergo & te miſereri oportuit conſerui tui,ſicut & ego tui miſertus ſum?

Sanè oportuit.Scriptũ eſt enim:Intellige quę ſunt proximi tui ex te ipſo.Si beatus cẽſetur qui intelligit ſuper egenum & pauperẽ,& dignus quẽ in die mala liberet Dominus,nónne hic longe eſt à beatitudine qui nõ ſolum nullam erga egenum & pauperem habet miſericordiam, ſed inſuper hunc opprimit,conculcat,excruciat?Dignus ſanè quem dominus in die mala,in die illius iudicij metuendi I

Eccl 31.

Conſerui miſerendum.

 à ſe

à ſe reiiciat & condemnet,& qui nullam ſperet miſericordiam qui obſtinata mente miſericordiã proximo negauit.

Dicat igitur ei dñs:Oportebat quidem tanto meo prouocatus beneficio etiam totum debitum conſeruo tuo relaxares ſupplicanti,ſed tu etiã quod minus eſt facere noluiſti,qui recuſaſti vel ſolã dare dilationem,& quod peius eſt,pœnis inſuper conſeruum tibi ſupplicem affixiſti.

Dei pietas & iuſtitia. Vbi attendere eſt iudicis & iuſtitiam & pietatem. Pietatem in eo quòd plus doluit de iniuria conſerui, quàm de ſua. Iuſtitiã,quia hanc ex malitia & ſcelere ſerui nequam, non autem ex miſeratione oſtendit eſſe profectam.

Excuſatio homini nulla. Et attende quod diuino examini nullum dedit reſponſum. Nam ſic eum diſtricta ratio conuincebat, vt excuſationi locus non relinqueretur. Vnde etiam datur intelligi,quod in die iudicij & etiam ſtatim poſt hanc vitam omne argumentum excuſationis ceſſabit.

Cur non petit veniam. Sed dicat aliquis:Etſi non adeſſet excuſatio,ſaltẽ veniã quare non petiit? Dicendum,ꝙ de peccatis ſuis nemo ſalubriter à deo veniam petit,niſi dei præueniẽte gratia,quæ mentem peccatoris per compũctionem emolliat. Verum quoniam iſte qui gratiam non habebat ad conſeruum,ſe dei gratia indignum effecerat,petendæ veniæ gratiam accipere non meruit.Itaq; obmuteſcens dãnationis adiudicatus eſt.Quiſquis ergo ſibi peccata dimitti precatur,audiat dicentem iudicẽ iuſtum pariter & miſericordem:Di-

Mat 6. mittite,& dimittetur vobis.Et rurſum : Si dimiſeritis(inquit) hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cœleſtis peccata veſtra. Quòd ſi non dimiſeritis, quid aliud ſequitur niſi illud,nec pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra? Is enim miſericordiæ põtem, ſine quo delictorum multitudinẽ quaſi gurgitem profundi fluminis tranſire nequaquam poteſt, hunc inquã pontem ipſe ſibi diſſipat & infringit. Vnde bene ſubiunctum eſt:

Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoaduſque redderet vniuerſum debitum.

K

2. Par. vlt. Terror irę dei inſuſtentabilis eſt,dicẽte Manaſſe,iã tunc ſuorũ criminũ agẽte pœnitentiã,Omnes pauẽt te,& tremunt à vultu virtutis tuæ,& inſuſtentabilis ſuper peccatores ira cõminationis tuæ.Tradidit eũ tortoribus.i.ſecun-

Tortores qui ſunt. dũ Hieronymũ,angelis pœnarũ,mittendũ in carcerem, hoc eſt,in infernum, vbi torturas pateretur & tormenta.

Teoph. Tortores enim ſunt punitrices poteſtates,à quibus ille

torquebitur

torquebitur donec ſoluat. Et quũ nõ poſſit vnquã ſoluere, ſemper & perpetuo cruciabitur. Et hoc eſt illud iuſtum iudiciũ dei de quo per B. Iacobũ apoſtolũ dicitur: Iudiciũ ſine miſericordia fiet ei, qui non fecerit miſericordiam. *Iac. 2.*

Quoadusq;, inquit, redderet vniuerſum debitũ, id eſt, & recens & antiquum illud decẽ milliũ talentorũ prius ſupplici dimiſſum. Porrò quoniã in inferno nulla eſt redẽptio, ſemper à dãnatis pœna ſoluitur, nec tamen hinc minuitur debitũ. Et quia vt lex dicit: Iuxta menſuram delicti, erit & plagarũ modus, pro tot & tantis delictis reprobus cruciabitur, pro quot & quantis reus eſt, vt acerbitas & numerus pœnæ, ad numerum & quantitatem culparum accedant. *Deut. 25.*

Itaq; reproborũ ſupplicia eſſe perpetua, primo patet authoritate Domini dicẽtis: Ibunt hi in ſuppliciũ æternum, iuſti autem in vitam æternam. Deinde patet idẽ B. Gregorio ſic ratiocinãte. Si aliquando finitur pœna damnatorum, finietur & gloria beatorũ. Vbi etiã recitat Origenis obiectiones dicentis. Primo quòd idcirco CHRISTVS æternam pœnam comminatus eſt creaturæ, non quidem quòd hanc inferret, ſed vt eius timore à malo cõpeſceret. *Reproborum ſupplicia perpetua. Mat. 25. 34 mor. c. 10. Origenis error.*

Quibus, inquit, reſpondemus: Si falſa minatus eſt vt ab iniuſtitia cohiberet, etiam falſa pollicitus eſt, vt ad iuſtitiam prouocaret. Iſti ergo dum ſatagunt eum perhibere miſericordem, non verentur prædicare fallacem.

Secundò arguunt, dicentes: Sine fine puniri non debet culpa finem habens. Quum igitur omnipotens Deus iuſtus ſit, non punit æterno tormento quod non æterno commiſſum eſt peccato.

Sed reſpõdemus, ꝙ rectè diceret ſi diſtrictus iudex facta tantũ non corda penſaret. Facta quidẽ eorum finẽ habebũt delinquẽdi, eo ꝙ vita taliũ finiatur. Sed prauæ voluntatis eorũ deſideriũ fuit ſine fine viuere, vt poſſent ſine fine peccare. Et quia nunquã voluerũt carere peccato, ideo nunquã carebunt ſupplicio. Iudex enim principaliter attendit in eis, nõ diuturnitatem vel breuitatem malorum operum, ſed mentis eorum perpetuo peccãdi deſiderium. *L* *Cur pœna reproborum fine caret.*

Tertiò arguũt: Nullus iuſtus crudelitatibus paſcitur, & delinquẽs ſeruus à iuſto Domino idcirco cædi præcipitur vt corrigatur: quia ergo Deus iuſtus non paſcitur dãnatorum pœnis, reſtat vt propter aliquem intentum finem (vt videlicet expientur) eos torqueri permittat. Reſpõdemus ꝙ quia Deus pius eſt, iniquorũ pœnis nõ delectatur quia

verò iuſtus eſt, ab eorum vltione in perpetuum nõ ſedatur. Ad aliquid tamen cremantur dãnati, vt videlicet maius ſit gaudium electorum viſa pœna quam euaſerunt.

Cur ſancti non orant pro damnatis. Quartò inſtãt dicẽtes: Et quomodo illi ſancti ſunt ſi nõ orant pro inimicis quos vident cremari, quũ vtiq; dictum ſit illis: Orate pro inimicis? Sed nos dicimus, quia iuſti debent pro inimicis orare eo tẽpore quo ad fructuoſam poſſunt pœnitentiam perueni: e, videlicet in hac vita. *Mat. 5.* Nunc autem quia damnati non poſſunt ab iniquitate ad opera iuſtitiæ commutari, ideo pro ipſis non orans ſancti.

Aduertendũ eſt tamen ꝙ licet dãnatorum pœna non habeat terminũ durationis, habet tamen terminũ & modum magnitudinis & acerbitatis. Tanta eſt enim doloris pœna, quanta fuit culpa. Et hoc eſt, quoaduſq; reddat vniuerſum debitum. *Apoc. 18.* Vnde & in Apocalypſi dicitur: Quãtum glorificauit ſe & in delitiis fuit, tantũ date illi tormentum & luctum. Hinc ſeruus qui ſciuit voluntatẽ domini ſui & non fecit, vapulabit multis: ſed qui neſciuit & non fecit, vapulabit paucis. *Luc. 12.* Sicut enim in domo patris æterni mãſiones multæ ſunt pro diuerſitate virtutis, ita in igne gehennæ diuerſum tormentum eſt pro diſparitate criminis.

¶ Circa tertium, quod eſt huius euangelicæ parabolæ metuenda concluſio, dicitur:

Sic & pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo, de cordibus veſtris.

M *Raba.* Ecce formidãda nimiũ & horrore plena ſentẽtia, videlicet ꝙ ſi immiſericordes fuerimus erga debitores noſtros non ſolum ea peccata quæ poſt remiſſionẽ cõmiſimus, ſed & ea quę vel per baptiſmũ ſiue per pœnitẽtiã nobis dimiſſa ſunt, in nobis fore puniẽda. *Vt ſemel dimiſſa rurſum imputantur.* Auguſtinus enim libro de baptiſmo contra Dona. Defendit dimiſſa peccata propter odiũ fraternũ redire, dicẽs: Redire peccata dimiſſa vbi fraterna charitas nõ eſt apertiſſimè. *De conſe. di 4. c. Quomodo.* Dñs in Euãgelio docet in illo ſeruo, à quo dñs dimiſſum debitum rurſum exegit eò ꝙ ille cõſeruo ſuo debitum nollet dimittere. Et poſt pauca ſubdit. Sed quid profuit dimiſſio quandoquidem in caput eius propter odiorũ perſeuerãtiã rurſus omnia cõtinuò replicata ſunt? Nõ impedimur à baptiſmi gratia quominus omnia peccata dimittat etiã ſi odiũ fraternũ in eius cui peccata dimittuntur animo perſeuerat. Soluitur enim heſternus dies, & quicquid ſupereſt ſoluitur etiã ipſa hora momẽtúmq; ante & in baptiſmo. Deinceps aũt reꝰ eſſe incipit

cipit cõtinuo, nec ſolũ cõſequẽtiũ, ſed etiã prçteritorũ die rũ horarũ redeuntibus oĩbus, quę dimiſſa ſunt. Hęc Aug.

Idẽ in homilia de ſeruo debitore: Dicit tibi Deus: Dimitte & dimittetur tibi. Sed ego prior dimiſi, dimitte poſtea. Nã ſi nõ dimiſeris reuocabo te, & quicquid tibi dimiſerã replicabo tibi. Non enim mentitur veritas, nec fallit aut fallitur Chriſtus qui ſubiecit, dicẽs: Sic & vobis faciet pater veſter qui in cœlis eſt. Idem alibi, & citatur de pœnitentia d. 4. Qui diuini oblitus beneficij ſuas vult vindicare iniurias, non ſolũ de futuris peccatis veniam non meretur, ſed etiã præterita quæ ſibi dimiſſa credebat ad vindictã replicabuntur. In eadem ſententia eſt Greg. dicẽs. *Aug.* *Aug.*

Ex dictis euangelicis conſtat quia ſi quod in nos delinquitur ex corde non dimittimus, & illud rurſum exigitur quod iam per pœnitentiam dimiſſum gaudebamus. *Greg.*

Idẽ ſentit Ambr. dicẽs: Donate inuicẽ ſi alter in alterũ peccat: alioqui Deus repetit dimiſſa. Si enim in his ipſe contẽptus fuerit ſine dubio reuocabit ſentẽtiã per quã miſericordiã dederat. Idipſum probat per hũc euãgelij locũ. *Ambr.*

Conſonat Rabanus, dicẽs: Conſolidandũ eſt quod dicit vniuerſum debitũ, quia non ſolum peccata quæ poſt baptiſmũ homo egerit reputabuntur ei ad pœnam, verũ etiam peccata originalia quæ in baptiſmo dimiſſa ſunt. Quis iam præſumat ſenſum quẽlibet contra tãtos ac tantæ, támq; vetuſtæ autoritatis receptos ab eccleſia doctores, manifeſtã Saluatoris ſentẽtiã detorqueat, cõminiſci? Aduertat ipſe iuxta B. Hiero. ſententiã vitioſum eſſe auditorẽ qui aut obſcura manifeſtè, aut manifeſtè dicta obſcurè velit intelligere. Chriſti ſententia qua dixit: Sic & pater meus cœleſtis faciet vobis, id eſt, repetet à vobis quæ dimiſerat, manifeſta eſt. Nec tamẽ propter hoc verè dici poteſt Deus percutere bis in idipſum, quia eã nõ percuſſerat quã ante ſupplici miſericorditer dimiſerat culpã. *Rabanus de p ni. d 4. c. 1,*

Ad hæc, etiam Prophetæ verbis permiſſa ſententia cõfirmatur quũ dicit: Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua & fecerit iniquitatẽ ſecũdũ omnes abominationes quas operari ſolet impius, nũquid viuet? Omnes iuſtitię eius quas fecerat nõ recordabũtur. Si oẽs iuſtitiæ eius in obliuionẽ ducuntur, ergo & pœnitentia quã pro peccatis exhibuit in nihilũ reputanda eſt. Reſtat igitur ad pœnam reuocari peccata pro quibus pœnitentia exhibita fuerat, quũ nihil iã ſit quod illa excuſet. Quid ergo ꝓderit quòd baptizati ſumus N *Ezec. 18.*

ti ſumus,quid quòd afflicti ieiuniis,vigiliis , & his ſimilibus?Quid proderit eleemoſynas pauperibus diſtribuiſſe vt remiſſionem acciperemus peccatorum , ſi peccata noſtra quæ his remediis iam nobis à Deo dimiſſa ſunt,iterum prauitate noſtra aduerſum nos ſuſcitamus ? Quid prodeſt vulnerato plagam ſanaſſe,ſi propria negligentia cicatricem corrumpat ac denuo vulnus aperiat?

Planè iuxta diuinā autoritatē & præmiſſas aſſertiones patrū vulnera noſtra à cœleſti medico iam ſanata, id eſt, peccata iam nobis dimiſſa in noſtrā perniciē ſuſcitamus vt in futuro examine ſingula cruciatū ſuū nobis inferāt ſi odiū erga noſtros debitores gerimus , ſi veniā delictorū poſtulantibus obſtinatè & immiſericorditer denegamus.

Simulatā nō prodeſſe recōciliationē. Illud quoq; attēdendū q; nō ſimpliciter ait:Si nō dimiſeritis,ſed:Si nō dimiſeritis ex cordibus veſtris.Hoc qppe additamēto ſimulatā recōciliationē excluſit, quæ fit quū qs importunitate rogantiū euictus,odio in corde retēto, pacē cum inimico ſimulat, & oportunū vindictæ tempus expectat. Itaq;(vt B. Auguſtini verbis vtamur)vnuſquiſq; noſtrū & debitor eſt,& debitorē habet fratrē ſuum. Quis eſt enim qui nō ſit debitor dei,niſi in quo nullū potes reperire peccatū? Quis eſt autē qui nō habeat debitorē fratrē,niſi in quē nemo peccauit?Eſt ergo oīs homo debitor habens & ipſe debitorē. Ideo Dominus iuſtus conſtituit tibi regulā in debitore tuo , quod faciet & ipſe cum ſuo. Duo enim ſunt opera miſericordię quæ nos liberāt,quæ breuiter ipſe dominus poſuit in euāgelio: Dimittite,& dimittetur vobis.Date,& dabitur vobis.Primū ad ignoſcēdum pertinet.Secūdū ad beneficiū præſtandū. Quod ait de ignoſcēdo,& tu vis tibi ignoſci quū peccas,& habes aliū cui poſſis ignoſcere.Rurſus q; pertinet ad tribuēdum beneficiū,petit & mēdicus,& tu es dei mēdicus. Omnes enim quādo oramus mēdici dei ſumus,ante ianuam magni patrisfamilias ſtamus,imò etiā pſternimur ſupplices, ingemiſcimus aliquid volētes accipere, & ipſum aliquid, ipſe Deus eſt.Quid à te mēdicus petit ? Panē.Et tu quid petis à deo,niſi Chriſtū q dicit: Ego ſum panis viuus qui de cęlo deſcēdit?Ignoſci vobis vultis,ignoſcite:Remittite, & remittetur vobis.Accipere vultis:date,& dabitur vobis.

Homo debitor habet debitorem. *Luc. 6.* *Duo opera liberant.* *Vt mendici ſumus.* *Ioan 6.*

Vt culpæ noſtræ multiplicantur. Quotidie petimus,quotidie diuinas aures orādo pulſamus,quotidie nos pſternimus & dicimus: Dimitte nobis debita noſtra,ſicut & nos demittimus debitoribus noſtris. *Mat. 6.*

Quæ

Quæ debita noſtra? Omnia, an aliquā partē? Reſpondebis: Omnia. Sic ergo & tu debitori tuo. Hanc ergo regulā ponis, hāc conditionem loqueris, hoc pacto quando oras cōmemoras vt dicas: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Hęc Auguſtinus:

Notū eſt pleroſq; aliter ſentire, qui putāt in recidiuātē dimiſſa prius peccata nō redire niſi ꝑ aggrauationē poſterioris delicti ꝓpter peccātis ingratitudinē, nec ea in carcere gehēnæ eſſe ab eo requirēda quę aliquādo per pœnitētiā ei fuerūt dimiſſa. Tu vide cui potius ſit credēdū.

DOMINICA XXIII. POST PENTECOSTEN.

ABEVNTES *Phariſæi, conſilium inierunt vt caperent Ieſum in ſermone. Mat. 21.*

In hac lectione quatuor ſunt cōprehenſa. Primū eſt, aduerſus Chriſtū impia Phariſæorū cōſultatio. Secūdū eſt, inſidioſæ quæſtionis fraudulenta propoſitio, ibi: Magiſter ſcimus. Tertiū eſt, deprehēſis inſidiis ſimulatorū redargutio, ibi: Cognita autem. Quartum eſt, ad propoſitā quæſtionem irreprehenſibilis Chriſti reſponſio, ibi: Tūc ait illis: Reddite.

Circa primū attēde, ꝙ Chriſtus præſciens quæ vētura A erāt tā ſibi ꝙ Iudęis, hoc eſt quemadmodū poſt dies paucos tradēdus ipſe ad mortē, & illi ꝓpter hoc amiſſuri forent locū & gentē, grauéſq; & multiplices pro tāto ſcelere Romanis pœnas daturi, omnia hæc illis in parabolis prædixit, præſertim in ea quā de patrefamilias loquutus fuerat qui vineā ſuā locauerat colonis, vt redderēt ei fructū oportuno tēpore. Quúmq; ſeruos eius huius rei gratia *Mat. 20.* miſſos, cęſos interfeciſſent coloni, nouiſſimè ēt ipſum filiūfamiliàs ad ſe miſſum agnoſcētes, dicebāt: Hic eſt hæres, venite occidamus eū, & habebimus eius hæreditatē. *Crimē ſuū & pœna Iudæis prædicitur.* Extractū itaq; extra vineā, interfecerūt. Et cùm eos poſt hanc parabolā interrogaſſet, quid facturus eſſet dominus colonis illis, ſua ſe voce dānātes, reſpōderūt: Malos malè perdet, & vineā ſuā locabit aliis agricolis q reddāt ei fructum tēporibus ſuis. Tūc quā ipſi tulerāt cōdemnationis ſententiā in eos dirigēs ait: Sic auferetur à vobis regnum Dei,

Dei,& dabitur Gēti faciēti fructus eius. Porrò principes ſacerdotū & Scribæ cognito ꝙ ad ipſos dixerit ſimilitudinē,in illa hora quærebāt in illū manus mittere,ſed timuerūt populū.Vbi eſt attēdere eorū cæcitatē.Ipſi quaſi mentientē cōtra ipſos Dominū quærebant interficere,& hoc idē quærēdo docebant vera eſſe quæ dicebat.Ipſe quippe eſt hæres,cuius iniuſtā necē aiebat eſſe vindicandam.Illi autē erāt nequam coloni, qui ab occidendo Dei filio ad modicū quidem timore humano retardari donec veniret hora eius, nunquā verò diuino amore potuere cohiberi.

B Itaq; quod ꝑ ſe facere timore populi nō audebāt,pręfidis manibus efficere tentabāt,vt velut ipſi à morte eius viderētur immunes.Hoc,inquā,tractantes,abeuntes cōſiliū inierūt vt caperēt(vtiq; ad mortē)Ieſum in ſermone. Abierūt ſanè à Dei gratia,abierunt à luce veritatis,abierunt inire conſiliū inconſulta lege,prophetis inconſultis, abierunt furore & odio & deſiderio homicidij æſtuantes dominicæ parabolæ verbis cōuicti,licet minimè emēdati.Omnis enim malitia,vt dicit Chryſoſt.cōfunditur quidē aliquoties ratione veritatis,corrigitur autē nunquam, maximè eorū qui propoſito malo, & non ignorātia peccāt,quod patet.Nā poſtquā ſacerdotes parabolarū ratione cōſtricti ſuo ſe iudicio ipſi reos fecerūt,dicentes: Malos malè perdet,nemine cōtra eos dante teſtimoniū niſi cōſciētia ſola,nō eos cōpunxit timor peccati.Sed abeuntes conſilium acceperunt,vt eum caperent in ſermone.

Per alios Iudæi homicidium moliūtur.

Malitia conuinci, ſed nō corrigi poteſt.

Simile. Quemadmodū ſi aliquis claudere voluerit aquæ currentis meatū,ſi hic excluſa fuerit aquæ violentia,aliunde ſibi ſemitā rumpit. Sic eorū malignitas ex vna parte cōfuſa,alium ſibi aditum adinuenit. Sicut enim non poteſt *Simile.* fieri vt ligna mittendo extinguas incendium, ſic nec fieri poteſt vt rationem dicendo places hominem malum. Et ſicut ignis quanto amplius ligna ſuſceperit in maiorem flammam erigitur,ſic anima mala quanto magis veritatem audierit,eo amplius in malitiam excitatur.

Abierunt ergo non ad Dei ſeruos , non ad fideles & pios,ſed ad Herodianos.Herodes enim à Romano principe in parte regni Iudaici,id eſt Galilæa, rex conſtitutus tributis(quæ Romanis pendebātur)præerat.Et ipſe quòd natu & religione Iudæus eſſet,aſcenderat illis diebus Ieroſolymam ſeſe purificaturus celebrandæ paſchæ feſtiuitati.Abierunt ergo principes ſacerdotum & Phariſæi ad

Hero

Herodianos,id eſt,Herodis ſatellites, vt cum illis circunuentionis ſuæ conſilium tractarent.

Nec mirū.Nam,vt dicit Chryſoſtomus,homo colonus cuius terrā poſſidet,illius auxilio opus habet. Qui iuſtitiam tenet,nullius indiget patrocinio niſi Dei.Qui in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutoriū neceſſariū habet.Colonus autem Dei,diaboli auxiliū non requirit: colonus autē diaboli,auxiliū Dei & ſi quærat non inueniet.Vidiſti aliquādo euntem ad furtum, Deum orare vt bene proſperetur in furto?Aut qui vadit ad fornicationē, nūquid ſignū crucis ſibi ponit in fronte,vt non cōprehendatur in crimine?Quod ſi fecerit,nō ſolū non adiuuatur, ſed adhuc amplius traditur,quia neſcit iuſtitia Dei patrociniū dare criminibus. Sic & iſti Chriſtum expugnare cupientes,non ad ſeruos Dei,ſed ad Herodianos ſe contulerunt.Quale conſiliū,tales & conſultores.Quis enim dare poterat conſilium contra Chriſtū niſi diabolus, qui erat aduerſarius Chriſti?Conſiliū ergo cum Herodianis inierunt,vt quē in opere non potuerūt,caperent in ſermone. *A ſimilibus auxilium petitur.*

Inſipientes & maligni in verbo capere fruſtra conantur eum qui Dei ſapiētia eſt,& verbū quod erat in principio apud Deū & Deus erat,per quod facta ſunt omnia. Hoc verbū,inquam,quod ad ſalutem ſuā capere nolebāt intelligēdo atque credēdo,ſe poſſe cōprehēdere ſtulti putabant ad accuſandū & perdendum.Vnde ipſe ait: Quæritis me interficere,quia ſermo meus non capit in vobis. Sed fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorū : eorum enim molimina Dei ſapiētia(quam nihil latet)præuenit. Non eſt,inquit,ſapiētia,nō eſt ſciētia,nō eſt cōſiliū contra Dominum.Quin magis ipſi contra ſanguinem ſuum inſidiantur,& moliuntur fraudes contra animas ſuas. C *Phariſæorum inania.* *Ioan 8.* *Prou. 1.* *Prou. 12.* *Prou. 1.*

Talis erat phariſæorum inſania, ac ſi culices agmine facto lucernæ flammam exufflare contumaci ſtudio cōtendentes: à flamma aduſti mox alis & pedibus amiſſis interirent.Sed qua arte rem aggrediantur aduerte.

Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis.

Cōſulto phariſæi per ſeipſos ad Chriſtū nō acceſſerūt. Cogitabāt enim apud ſe: Si nos ſoli euntes interrogauerimus ipſum,quāuis diceret q̄a nō licet dare tributū Cæſari,tamē nemo nobis credet dicētibus contra eum. Iam enim omnes ſciūt ꝙ inimici ſumus eius. Inimicorū autē teſtimoniū in iudicio & ſi verum fuerit, tñ quaſi ſuſpectū reprobatur D *Chryſ.* *Vt Chriſto do'os nectunt.*

reprobatur.Sed nec per ſeipſos Chriſtũ interrogare vole bãt q̃a in magna ſuſpitione inimicitię fuerãt apud Chriſtũ,ne forte quaſi ſuſpecti circũuenire eũ nõ poſſent. Nã inimicus manifeſtus minus nocet quã fictus amicus. Ille enim dum timetur,facile vitatur: iſte dum non cognoſcitur,præualet. Miſerunt ergo diſcipulos ſuos quaſi adhuc minus cognitos & minus ſuſpectos, vt aut abſconſe facile deciperent eum, aut deprehenſi minus erubeſcerent apud eum.Nam conſilio malo deprehenſo, tanto minor naſcitur confuſio quanto vilior perſona fuerit.

Porrò diſcipuli illi etſi magiſtris ſuis ætate minores erãt,malitia tñ fuere pares. Nam & ſerpetũ pulli ſtatura quidẽ breuiores ſunt,veneno autẽ æquales.Catuli luporum adhuc teneri,etſi venationẽ attingere necdum poſſunt,iam tamen & ſanguine gaudent & morſibus ludunt.

Malorum à bonis diſtantia. Moraliter.Phariſæi(quod idẽ eſt quod diuiſi)ſunt omnes iniqui.Hi enim & nũc merito,& poſtmodũ præmio à iuſtis diuidũtur. Et licet nũc cũ bonis ſint ſimul,quemadmodum in agro ſimul creſcunt triticũ & zizania in area ſimul ſunt granũ & palea, in fornace aurũ & ſcoria,longè tamen diuerſum eſt meritũ vtrorumq;, non enim cõmunicant iniqui iuſtis in vitæ ſanctitate. Diuiſi ſunt etiam à Deo,dicẽte Pſalmiſta:Cõtaminauerunt teſtamentũ eius, diuiſi ſunt ab ira vultus eius.Diuiſi ſunt etiã mutuis odiis & diſſentionibus ab inuicem, iuxta illud : Inter ſuperbos

Prou 13. ſemper iurgia ſunt.Deniq; diuiſi ſunt inter ſemetipſos iniqui. Faciunt enim quæ iudicio rationis non conueniunt. De quibus per prophetam dicitur : Diuiſum eſt cor eorũ,

Oſee 12. nũc interibũt. Nouiſſimè verò & contubernio pariter & præmio reprobi ab electis ꝑpetuo diuortio ſeparabũtur.

E

Phariſæi moraliter vt abeũt. Iſti nũc abeunt in conſilio impiorum, iuxta quod per beatum Iudam Apoſtolum dicitur : Væ illis qui in viam Cain abierũt,& errore Balaam mercede effuſi ſunt,& in cõtradictione Chore perierunt. Vbi notat hæc tria:Fraternum odium,auaritiæ cupiditatem, & violẽtam principatus ambitionem.Porrò cõſilium impiorum hoc ipſum eſt quod cum ſuis quique vitiis ineunt. Verbi gratia:

Conſilium auaritiæ. Auaro cõſulit auaritia ſua coacernare pecunias,dilatare prædia,magnificare domos & ædificia,nẽpe cui & opes ſuppetãt & amici.Cõſulit item & ſimulat alienũ vi,fraude,rapina,vſura tollere,indigentibus non ſubuenire,nihil propter ſpem vitæ æternæ in pauperes erogare , iniuſtè acqui-

acquiſita nō reſtituere, mendaciis & periuriis nondū habita acquirere, vel acquiſita tueri. Deniq; omnia facere & omnia ferre, vt damna rerum euitentur & lucra creſcant. *Conſilium*

Conſulit gula, prouidendū eſſe corpori, ieiunia repugnare etiā ipſi naturæ, debilitatē cauendā, ſaporibus prouocandum repleto iam ſtomacho nouū appetitū. Huiuſmodi cōſiliū ſequebatur ille qui epulabatur quotidie ſplēdidè. Sequuti etiam prothoplaſti, qui pro eſu pomi perdiderunt immortalitatem. Sequutus Eſau, qui pro edulio vilis lenticulæ, primogenita ſua vendidit & contempſit. *gulæ.* *Luc. 16.* *Gen. 3.* *Gen. 25.*

Conſulit luxuria libidinis impetum rem naturalem eſſe, eſſe rem ineuitabilē, eſſe rem neceſſariam. Huius conſilio acquieſcens Dauid ruit non modò in adulterium, ſed & in homicidiū & proditionem. Sequutus eſt & Amnon filius eius maior, qui ſororem ſuam Thamar virginem vi oppreſſit. Sed & Sichem filius Emor princeps ſuæ ciuitatis, huius conſilio rapuit Dinam filiam Iacob patriarchæ, cuius ſtupri cauſa & ipſe & Sichemitæ inter ſuæ ciuitatis periere ruinas. Quàm ſint autem pernitioſa luxuriæ conſilia, multis patet exemplis. Nam propter hanc Samſon eſt exoculatus. Dauid diuinitus flagellatus. Amnon filius eius iam dictus à fratre inter dapes & pocula peremptus. Salomon infatuatus & deprauatus. *Conſilium luxuriæ.* *2 Reg 11* *2. Reg 13* *Gen 34.* *Iudic 16.* *2 Reg. 12. 13.* *3. Reg. 11*

Conſulit ira, & dicit: Vindicta, eſt bonum vita iucundius ipſa, dicit malum pro malo etiam cum fœnore eſſe reddendum, dicit effœminatum qui ſe non vlciſcitur. Hæc multos in proprium interitum aduerſus alios incitauit. Impulit Pharaonem contra populum Dei. Saulem contra Dauid: Ioab contra Abner. *Conſilium iræ.*

Conſulit inuidia, & dicit aliorū ſucceſſus, ſua eſſe damna: aliorum honorem, ſuam eſſe ignominiā: aliorum gratiam ſui eſſe contēptum. Inuiſum hoſtem derogationibus eſſe contaminādum vituperandúmq;, amicos ab eo ſeparandos, honoribus ſpoliandū, ipſius omnibus ſucceſſibus reſiſtendum, imò & (ſi fieri poſſet) tollendū de medio. Huius rei exemplum patuit in Cain aduerſus innocuum fratrem Abel. In filiis Iacob contra fratrem Ioſeph. In Ioab contra Amaſam. In Haman contra Mardochæum. *Conſilium inuidiæ.* *Gen 4.* *Gen. 37.* *2. Reg. 5.*

Acedia dictitat impoſſibile eſſe recipere ſeſe à vitiis ad probitatē, peccato nō poſſe reſiſti, pœnitentiā agendo hominē contabeſcere, Deo ſeruire graue eſſe & inutile, deniq; ſuggerit eſſe de ſalute deſperandum. Huius conſilium *Conſilium acediæ.*

Num 14. ſequuti filij Iſrael in deſerto, cognito per exploratores quod terra promiſſionis haberet ciuitates grãdes, muratas & fortes, & habitatores ſtatura proceres, dixerunt: Conſtituamus nobis duces,& reuertamur in Ægyptum.

Conſilium ſuperbiæ. Superbia ſuadet rerũ faſtigia capeſſenda, cæteris ſubiectis imperãdum,parẽdum nemini,ſuperiorem non eſſe tolerãdum,adulandum potẽtioribus quorum ſe ſperat euehi poſſe fauoribus,apud hos ſimulãdum eſſe atque diſ-

3 Regum 12 ſimulãdum. Hæc ſuaſit Abſaloni patrẽ armis regno pellere.Suaſit Roboam filio Salomonis vt ſupplicãti populo

3 Regum 12. ſuperbè & minaciter reſponderet. Suaſit Nabuchodonoſor vt ſeſe ſupra omnia extolleret. Sed quia Deus ſuper-

Dan. bis reſiſtit,ſemper in ſuo conatu ſuperbia ſuccumbit.

1.Pet 5. Nam Abſalom interiit capillis ſuis ſuſpenſus atque tri

2. Regum 18. bus confoſſus lanceis. Roboam regno decem tribuũ priuatus,Nabuchodonoſor rex ex hominibus abiectus,cum beſtiis & feris eſt conuerſatus. Siquidem (vt æterna eſt

Luca 18. lege decretum)qui ſe exaltat,humiliabitur.

G Vt caperent,inquit,Ieſum in ſermone. Videat quiſque

Prou 6. ne & ipſe capiatur in ſermone,ne illi dicatur:Illaqueatus

Quinam capiantur in ſermone. es verbis oris tui. Et quidem in ſermone propriis illaqueati verbis plurimi capiuntur. Quum enim abrenuntiaturos ſe diabolo & pompis eius Chriſtiani omnes promiſerint,ſi promiſſa non præſtant,propriæ ſponſionis ſermone capiuntur. Similiter qui iniuriam retinent malefacti,nec volũt ignoſcere,ſermone proprio capiũtur dũ orantes dicunt:Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

Sic capiuntur adulteri verbis ſuæ matrimonialis ſponſionis. Sic ſacerdotes,ſic clauſtrales aliter quàm oportebat viuẽtes,& ipſi profeſſionis ſuæ verbis capiuntur. Sed & hi qui magiſtratum quẽlibet ineũtes legitimum præſtãt ſuper adminiſtratione reipublicæ iuramẽtum,ſi quæ pollicẽtur non exhibẽt,proprio capti ſermone,à diabolo veniunt coram Domino accuſandi,qui obiiciet cuique in iudicio verba profeſſionis ſuę,obiecturus per ſingula quę cõtra propriam profeſſionem quiſque geſſerit. Capiũtur in ſermone detractores,mẽdaces,adulatores,ſuaſores criminum,fabricatores falſorum dogmatum, & his ſimiles,

Mat 12. dicẽte Domino:Ex verbis tuis iuſtificaberis,& ex verbis

Iac 3. tuis condẽnaberis.Ergo mors & vita in manibus linguæ. Vnde & qui non offendit in verbo,hic perfectus eſt vir.

Proinde

Proinde certis rationibus ſolicitè cauendum eſt vnicuique ne delinquat in lingua ſua. Primo propter doni dignitatem. Nam linguæ loquela vni tantummodo animantium homini data eſt, vt per eam creatorem Deum collaudet, inuocet, gratias agat, proximum per hanc doceat, moneat, conſoletur, vtiliter conſulat, & vt cordis affectum per eam exprimens loquatur veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo. Sed & ipſe ſitus linguæ docet hãc prudenter eſſe moderandam. Sita enim eſt lingua ſub facie vbi cæterorum ſunt organa ſenſuum, ſub cerebro, ſub auribus, ſub oculis, nempe vt priuſquam loquamur cogitemus & meditemur, prius audiamus, prius videamus ſpectemúſque, quàm loquamur. H

Lingua cuſtodienda.

Officium linguæ.

Linguæ ſitus docet

Et quum cæterorũ organa ſenſuũ bina & bina natura formauerit, videlicet aures binas, oculos binos, binas nares, binas manus, vnicã verò linguã, docere per hæc prouida natura videtur plura nos debere audire, plura videre, plura mẽte verſare, plura etiã nos facere debere q̃ loqui.

Ad hæc, quòd lingua mollis eſt & carnea, indicat manſuetam atque tractabilem eſſe debere loquutionem, dicente Salomone: Reſponſio mollis frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem. *Prou. 25.*

Secundo eſt lingua cuſtodienda propter labendi pronitatem. Nam in lubrico ſita eſt. Vnde per Sapientem dicitur: Beatus vir qui non eſt lapſus in lingua. Difficile enim eſt hanc cuſtodire, teſte Apoſtolo Chriſti Iacobo, qui ait: Omnis natura beſtiarum & volucrum & ſerpentum & cæterorum domatur, & domita ſunt à natura humana, linguam autem nullus hominum domare poteſt.

Lingua ad lapſum prona.

Eccl 14.

Iaco. 3.

Proditum eſt, authore Plinio, immaniſſimam ſerpentium aſpidẽ in Ægypto domitam à patrefamilias, & quotidie de cauerna ſua egreſſam ad menſam eius annonam percipere ſolitam. Legimus item, ſcribente Marcellino Comite, manſuefactã tigridem ab India Anaſtaſio principi miſſam. Linguam, inquit, nullus hominum domare poteſt. Quod etiã ipſa docere natura videtur, quæ linguã non tantum vna ſed pluribus quaſi ſeris & repagulis incluſit, labiis ſcilicet duobus, & dentibus multis.

Tertio eſt lingua cuſtodienda propter lapſus ipſius grauitatem. Nocet enim peccatum linguæ, primum ipſi loquẽti. Nam etſi res leuis ſit ſermo, grauiter tamẽ lædit conſcientiam, & vſqueadeò, vt pleriſque verbum leuiter I

 prolatum,

prolatum,longo tempore grauiter nocuerit.

Secundo nocet ei ad quem pernicioſus ſermo profertur,& quidem multis modis.Prouocat enim vel ad irã & inuidiam,prouocat ad luxuriam, ad rixas & cõtẽtiones, ad homicidia,ad furta,prouocat ad hæreſes.Denique vix vlla reperias crimina quæ non per linguam vel committantur,vel concinnẽtur,vel excuſentur, vel defendantur.

Lingua quàm noxia.

Tertiò nocet malè cuſtodita lingua ei de quo loquitur & obloquitur.Facilius ſanatur vulnus à gladio,quàm vulnus à lingua.Gladio caro,detractoris lingua fama læditur. Scriptum eſt: Multi crediderunt in ore gladij,ſed non ſicvt per linguam.Hinc Salomõ ait: In multiloquio non deerit peccatum. Vas quodlibet non habens operculum,per legem cenſetur immundum. Liberum eſt enim araneis &aliis reptilibus immundis illud ſubintrare.

Eccleſ. 28 *Prou. 10.* *Simile.* *Num. 19.*

Sanè mens quæ multiloquio dedita in verbis diſcretionem non ſeruat,quaſi vas eſt ſine operculo:& ideo im mundum,quòd omni genere vitiorum (quaſi immundis vermibus)ſcateat. Sed nec theſaurum ſuum arcæ patulæ quiſquam committit. Multo minus Dei gratiam & animi virtutes dignus eſt accipere homo vanus & excors, qui non refrenat linguam ſuam.Vnde &per Salomonem dicitur:Sicut vrbs patens & abſque murorum ambitu,ita vir qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum. Hæc dicta ſint, vt Chriſti exemplo verba noſtra ita moderari diſcamus,ne vel à diabolo,vel à quibuſlibet nobis inſidiantibus inimicis in ſermone capiamur.

Simile. *Prou. 15.*

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Magiſter,ſcimus quia verax es,& viã Dei in veritate doces,& non eſt tibi cura de aliquo, non enim reſpicis perſonam hominum.

Hic ponitur inſidioſæ quæſtionis fraudulenta propoſitio. Vbi duo ſunt conſyderanda. Primum eſt,hypocritarum ficta adulatio.Secundum eſt,ipſa præmeditatę quęſtionis propoſitio.

K Circa primum dicunt: Magiſter,ſcimus quia verax es. Magiſtrum vocant & veracem magiſtrum,vt quaſi honoratus & laudatus myſterium ſui cordis ſimpliciter eis aperiat,tanquàm volẽs eos habere diſcipulos. Hæc eſt enim prima hypocritarũ potẽtia,ſimulatio & laudatio.Laudãt enim quem perdere volunt,vt per delectationem laudis, paulatim corda hominum ad ſimplicitatem benignæ con feſſionis inclinent.Veluti ſi quis tauro valido (quem nec

Chryſoſt. *Dolus hypocritarũ.*

viribus

viribus ſubiugare poteſt nec vinculo flectere) mollibus manibus nodoſam fricet ceruicem, vt quē virtute tenere non potuit,per blandimenta comprehendat. Sic & iſti cathenam ſubdolę laudis portantes in ore,& gladium malitiæ abſcondentes in corde,dolo laudis Dominum comprehendere moliuntur. *Chriſtus vt iure magiſter.*

Magiſter,inquiunt. Si is qui nouit artes magiſter dicitur,re vera CHRISTVS magiſter eſt,qui eſt ars ipſa & artifex, qui mundum hunc ex nihilo creauit, qui elementa diſtinxit, qui ſydera fixit, qui corpora membris compoſuit,qui terram virentibus & beſtiis ornauit, qui volucres leuauit in aëra, & piſces ſectari aquarū profunda voluit, & arte ſua hominem de terra finxit. Sed propter magiſterium creationis,attulit nobis etiam magiſterium veritatis. Proſpiciēs enim de cœlo ſupernus artifex ſuper filios hominum,vidit quòd non eſſet intelligens quiſquam nec requirēs Deū:omnes enim declinauerūt à veritate,inutiles facti ſunt,&qui faceret bonū non erat vſq; ad vnum.

Itaque cœleſtis magiſter deſcendit ad terras, vt ſcholam congregaret humilium & manſuetorum. Vnde & dicit: Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Non hos docuit cœlos formare, non ſuſcitare mortuos, non ſiccis mare calcare plantis,ſed mites eſſe &humiles corde, & eſſe dilectione concordes, dicens: In hoc cognoſcent omnes quòd diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Vos, inquit, vocatis me magiſter & Domine,& bene dicitis. Sum etenim. Si ergo laui pedes veſtros Dominus & magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis,vt quemadmodum ego feci vobis,ita & vos faciatis. *Mat. 11. Chriſtus quid docet. Ioan 13. Ibidem.*

Porrò quem iſti magiſtrum vocant, à triplici veritate (tametſi mendaces) verè tamen meritóque commendāt, videlicet à veritate vitæ,à veritate doctrinæ, & à veritate iuſtitiæ. A veritate vitæ,dum aiunt: Magiſter,ſcimus quia verax es,id eſt,in vita tua non eſt ſimulatio:ſed quod es, hoc vitæ demonſtras exemplo. In Chriſto enim nihil ſimulatum,nihil falſum fuit. Verus enim Deus eſt, & homo verus veram habens carnem, veram animam, veram vitam,verè paſſus,verè mortuus, verè à mortuis reſurrexit,verè in cœlum aſcendit. Ego,inquit,ſum via & veritas. L *Commendant Chriſtum à veritate vitæ. Ioan 14.*

A veritate doctrinæ commendant eum, dicentes: Et viam dei in veritate doces. Via qua peruenitur ad Deum, eſt via *Commendant à veritate doctrinæ.*

eſt via arcta per paupertatem, via à pleriſque deſpecta per humilitatem, via laborioſa per pœnitentiam, eſt via excelſa per charitatem, dicente Apoſtolo Paulo, vbi erat de
1. Cor. 12 virtute charitatis diſſerturus: Adhuc excellentiorem vobis viam demonſtro.

In veritate, inquiunt, doces. In veritate docet, qui non
1. Pet. 2. mentitur. CHRISTVS autem peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. In veritate docet, qui veritatem non abſcondit. Et ipſe Dominus de ſe profitetur.
Ioan. 19. dicens: In hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. Sed & ille in veritate docet, qui propter ſolam veritatem, non autem aliud intendens, docet. Chriſtus autem non mundi gloriam, ſed & veritatem & mundi ſalutem docendo quæſiuit. Vnde
Ioan. 8. & ait: Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Et iterum: Ego gloriam meam non quæro.

M Denique à veritate iuſtitiæ Dominum commendant, quum dicunt: Et non eſt tibi cura de aliquo. Nam in proferendo veritatem nullius vel amicitiam vel inimicitiam curas. Et cur hoc dixerint, manifeſtant quum ſubdunt: Non enim reſpicis perſonam hominum, id eſt, nec propter pauperem, nec propter diuitem veritate relicta mendacium loqueris. Quaſi dicāt: Hinc certi ſumus quia potentiam Cæſaris non vereris, quo minus quod verum eſt iuſtè diffinias. Non ergo tibi deeſt nec veritas vitæ, nec veritas ſcientiæ, nec veritas iuſtitiæ. Huius magiſtri ſemper eſſe velimus diſcipuli, aſſimilati ei non in magiſterio vanitatis & ſuperbiæ, quia ipſe dicit: Non vocemini ma-
A veritate iuſtitiæ commendant.
Mat. 23. giſtri, quia magiſter veſter vnus eſt Chriſtus, ſed (ficut iam dictum eſt) diſcipuli eſſe velimus in mutua dilectione, in manſuetudine, in humilitate.

Sed ad inſidiãtium dolos redeamus. Magiſter, inquiūt,
Beda. ſcimus quia verax es. Blanda & fraudulenta interrogatio illuc prouocat reſpōdentem, vt magis Deum quàm Cæſarem timeat, & dicat, non debere tributa ſolui, vt ſtatim audiētes miniſtri Præſidis (qui iuxta alios Euāgeliſtas ad fuiſſe legūtur) ſeditionis cōtra Romanos principē teneāt.

¶ Circa ſecundum, quod eſt, fraudulentæ quæſtionis aſtuta propoſitio, conſequenter ſubditur in litera:

Dic ergo nobis, quid tibi videtur, licet cēſum dari Cæſari, an nō?

N Ecce quæſtio verſuta, & ad quamlibet partem reſpōderetur, capioſa. Ad cuius notitiam ſciendum, ꝙ Iudæa circa tem-

ea tempora natiuitatis Chriſti Romano imperio tributaria facta eſt. Exigẽdis verò tributis Tiberius Cæſar Pontium Pilatum præfecerat Ieroſolymis, Herodẽ Galilææ. De qua re frequens contentio habita eſt, Phariſæis & ſacerdotibus adſerentibus populum dei mundanis legibus non debere conſtringi, nec regi terreno fore licitum eum populum tributa ſoluere, qui primitiis, decimis & ſacrificiis regi ſeruiebat æterno. Sed econtra dicebant ij qui ex parte Præſidis erant & Herodiani, nempe Cæſarem Iudæam ab hoſtibus defendere, populum Iudaicum iam ſibi ſubiectum militari præſidio præſtare ſecurum, quæ omnia abſque ſtipendiis perfici non poſſent. ideoq; iuſtum eſſe, dare tributa eos quos Cæſar ipſe Romanus militari manu ab hoſtibus vndique protegebat. *Quæſtio de cenſu ſoluendo.*

Atque hinc & inde allegationibus adductis, non abſq; violentia tributa exigebantur. Cuius rei cauſa Ieroſolyma ipſa poſt Chriſti glorificationem tandem ſubuerſa eſt. Adeo enim huius ſeditionis fomes inualuit, vt Iudæi inſiſtentibus ſibi Romanis, gentem, regnum, & illud nobile cum ſua religione templum, imo ipſam lucem perdere, quàm pendere tributa maluerint. *Occaſio excidij Ieroſolymorum.*

Itaq; dum imminẽte feſto azymorũ hæc quęſtio ageretur in populo, Phariſæi oblata ſibi aduerſus Chriſtũ hac opportunitate per diſcipulos ſuos vnà cum Herodianis (vt dictum eſt) ad ipſum miſſos vt vtralibet parte diffinita caperetur in ſermone ſuper ea re ipſum quęſtione pulſabãt. Si enim diceret non eſſe tributa ſoluenda, ab Herodianis (vt dictum ęſt) mox eſſet cõprehendendus. Quòd ſi aſſereret iuſtè tributa exigi, tanquã ciuilis libertatis aduerſarium, odioſum populo demonſtrarẽt. Itaq; ne in hac controuerſia recuſaret propriam manifeſtare ſentẽtiam, laudes ipſius permiſerunt (vt dictum eſt) quòd ſcilicet veritatis eſſet obſeruator, veritatis doctor, & veritatis defenſor. Laudibus igitur callidè præmiſſis ſubiiciunt:

Dic ergo nobis, qui intantum amas veritatem, quid tibi videtur. Non enim aliud ſentis, & aliud doces, licet cenſum dari Cæſari, vt quibuſdam videtur, quòd ſit defenſor patriæ, an non, ſicut plurimi adſerunt, deum eſſe loci protectorem cui dantur primitiæ, decimæ & ſacrificia ſecundum legem. Vnde & ipſi ſoli & non Cæſari huiuſmodi ſunt perſoluenda tributa. Ac ſi dicerent: Nos ſummi regis ſerui ſumus, legem ab eo accepimus: decimas oblatio- O

ues,ac victimas ipſi offerimus,indignum ergo & iniquum eſt,vt terenis regibus ſeruiamus.

Chryſ. Non eſt iuſtũ,inquiũt,vt ſummi regis ſerui,terrenis regibus ſeruiamus:Si enim indignum eſt,vt exiſtẽtibus duobus regibus homo alterius alteri obſequatur,& iniuriã faciat ſuo ſi ſubiaceat alieno,quanto indignius eſt,vt cultores Dei humanarum poteſtatũ grauamina cognoſcamus. *Pſal.* Ecce quemadmodum molliti ſunt ſermones eorum ſuper oleum,& ipſi ſunt iacula.Et iterum:Loquuntur pacẽ cum proximo ſuo,mala autem in cordibus eorum.

Et haeretici Chriſtũ dolo laudant. Iuſta & vera commẽdatione laudauerant Chriſtũ,ſed nõ abſq; dolo. Sic & hæretici faciunt qui multa quæ vera ſunt de Chriſto prædicãtes ſeparandis ab vnitate eccleſię catholicæ fidelibus nectũt dolos. Blãdiuntur enim & loquũtur hominibus placẽtia.Sed meliora ſunt vulnera diligentis, quàm oſcula fraudulenti. *Prou. 27.* Et iterum: Labiis ſuis indulcat inimicus,cùm in corde tractauerit dolos. *Prou 26.* Quando ſubmiſerit vocem ſuam ne crediderís ei, quoniã ſeptẽ nequitiæ ſunt in corde illius. Sed qui operit odium fraudulenter,reuelabitur malitia eius in concilio. *Ibidem.* Qui fodit foueam, incidet in eam. Lingua fallax non amat veritatem,& os lubricum operatur ruinas. Quæ vtique in ipſis Iudæis adeo verificata reperiuntur, quaſi de ipſis fuiſſent prophetata.Non enim amabant veritatem, ſed præparabant Chriſto qui veritas eſt calumniam,ac per hoc grandem ſibi & irreparabilem ſuperinduxere ruinam.

HOMILIA ALTERA.

Cognita autem Ieſus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?

In hac lectionis Euangelicæ parte duo continentur.Vnum eſt,deprehenſis inſidiis ſimulatorum redargutio.Alterum,ad propoſitam quæſtionẽ irreprehenſibilis Chriſti reſponſio,ibi:Tunc ait illis:Reddite quæ ſunt Cæſaris.

Circa primũ duo quæ fecit Chriſtus ſunt cõſyderanda. Nam primo hypocritas reprehendit.Secũdo denariũ ſibi oſtendi poſtulauit,ibi:Oſtendite mihi numiſma cenſus.

A Circa primum ait:Quid me tentatis hypocritæ?Hypocrita ſimulator eſt,qui aliud eſt,& aliud prætendit. Aliud habet in ore, aliud in corde: Foris mentitur pietatem, interius meditatur iniquitatem, quales vtique iſti erant, *Hypocrita quis.*

Luca

Luca teſte,qui ait:Principes ſacerdotum & Scribæ,Chriſtum obſeruantes miſerunt inſidiatores qui ſe iuſtos ſimularent,& caperent eum in ſermone. Et quia ſimulatores &callidi prouocāt iram dei,ideo dominus non ſecundum ſermones eorum pacificos blandè reſpondit ſecundum conſcientiam eorum crudelem & aſperā,dixit: Quia Deus plerunque ad animam loquitur,non ad corpus,voluntatibes reſpondet non verbis. *Luc.20.* *Iob.36.* *Chryſ.* *Chriſti cō ſtantia.*

Vbi aduertere eſt dominū humanis affectionibus odij ſcilicet vel fauoris, nequaquam potuiſſe cōmoueri. Nam dum ipſum contumeliis afficerent dicentes:Samaritanus es,& dæmonium habes,nil motus tam atroci blaſphemia manſuetè reſpondit,dicens: Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico patrem meum. Dum autē laudibus ipſum demulcerent,nequaquam in his delectabatur,ſed vti erāt diſgni aſperè reprehendens, tentatores & hypocritas appellabat. Blandiebantur Phariſæi vt perderent. Ieſus autem hos cōfundebat vt ſaluaret. Vtilior enim eſt deus homini dum corrigit iratus, quàm homini homo propitius. *Ioan.8.*

Idcirco autem eos hypocritas nuncupat,vt audiētes ex eius ore quæ ipſi in corde verſarent,intelligerent eum humanorum cordium cognitorem tanquam Deū verum,& quod facere in illum cogitabant,non auderent perficere. B

Porrò, quoniam hypocriſis vitium in Phariſæis multis locis Euangelij grauiter à Saluatore culpatur,nempe res tam deo quàm hominibus deteſtanda, operepretium eſt ipſius conſyderationem parumper tractare. Vbi primum eſt notandum omnem hypocritam fictum eſſe ac duplicē,quippe qui velit iuſtus apparere, nec curat iuſtus eſſe. Eo grauior autē eſt huiuſmodi fictio quo illud iniquius eſt quo tendit intentio ſimulātis. Verbi gratia:Deteſtāda eſt eorum hypocriſis qui vt ad quamlibet ſiue eccleſiaſticam ſiue ſecularem euehantur dignitatem,vel vt peruerſam efficacius doctrinam ingerant hominibus,eam quam nec habent nec habere curant ſimulant ſanctitatem. *Grauitas hypocriſis vnde.*

Verum ſi quis peccata ſua quantum poteſt occultat,ne hinc alij ſcandalizentur, ipſa peccata ſi manifeſta eſſent imitaturi, hypocrita nequaquam cenſeri debet. Secus ſi ſimularet ſanctitatem,vt per hoc iniquitas ſua in qua perſeuerat palliaretur, & ipſe iuſti nomen & opinionem aucupare ſibi vellet coram hominibus.Sed nec ille dici meretur hypocrita,qui vt alios ad pietatē ædificet, maiorem

quàm in ſe cognoſcat deſideratam tamen & ſperatam oſtendit perfectionem. Cæterum aduerte non omnem ſimulationē eſſe culpabilem. Eſt enim ſimulatio prudentiæ ſeu cautelæ. Verbi gratia: Quādo quiſpiam periculo quolibet conſtrictus abſq; vllius detrimento quippiam fingit vt euadat, quomodo Dauid ſimulauit ſe furere coram Achis rege Geth, in terra Philiſtim, vt ſic effugeret periculum mortis, nec imputatur ad crimen.

1. Reg. 21

Simulatio triplex.

Eſt & ſimulatio doctrinæ, vt quando doctrinæ gratia quod non eſt fingitur, vt quum dicitur fabuloſè de lupo quòd veſte paſtoris aſſumpta in poſteriores erectus pedes bipes incedens paſcebat oues, vel aliquid ſimile, ſed nec talis fictio peccatum eſt. Huiuſcemodi enim fictione ipſe dominus inſtruendis diſcipulis vſus eſt, quando finxit ſe longius ire. Eſt dequiq; ſimulatio duplicitatis, & eſt mendaciū in opere, qualis erat ſimulatio Iudę proditoris oſculi ſigno Chriſtum dominum tradentis ad mortem. Talis etiam erat iſtorum ſimulatio, qui quod nec erant nec eſſe intendebant ſe eſſe mentiebantur, cuiuſmodi ſunt hypocritæ vniuerſi.

Luc. 24.

C Ad hæc quales ſint hypocritæ etiā adſimilatione declaratur. Adſimilantur enim primò ſtellis cadētibus, quas Aſſub vocāt. Eæ videntur noctu in cœlo eſſe, & eſſe veræ ſtellæ, & nō ſunt, ſed ſunt exaltationes pingues è terra ſurſum eleuatæ quæ per ſuperiorem regionem aëris latæ, à vi elementi ſuperioris (id eſt, ignis) inflammantur, & inflammatæ decidere conſpiciuntur. Sic & hypocritæ videntur incautis lumina ſpiritualia eſſe à deo accenſa, putantur in cœleſtibus mente verſari, quū nihil interim ab iis ſit magis alienum. Et ſicut illarum lumen breue eſt, & cito cadunt, ſic & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.

Multimoda hypocritarum adſimilatio.

Iob 20.

Secūdò, ſimiles ſunt (teſte Chriſto) ſepulchris dealbatis quæ à foris apparēt hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum & omni ſpurcitia, ſic & vos, inquit, ô Phariſæi paretis hominibus iuſti, intus autē pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. Dum loculus feretro impoſitus ornatus eſſe conſpicitur, indicat ornatus ipſe in loculo mortuum abſcondi. Quid eſt enim aliud falſa ſimulatio ſanctitatis quàm ornamentum quo mortuus operitur?

Sepulchra dealbata.

Mat. 23.

Statua ſculpta.

Tertiò, adſimilatur huiuſmodi fictio ſanctitatis arti ſculpentis ſimulachrum, cui cura eſt tātummodo de foris operari & quod ſpectantium oculis obuciendum ſit polire &

re & exornare, nec eſt ei cura quale ſit ſimulachrum ab intus, vel à parte poſteriori. Abſit autem vt ſculptili ſuo vitam infundat. Sic hypocrita ſanctus videri cupit in oculis hominum, ideóque exteriora ſua ſummo ſtudio curat eſſe compoſita & iuſtitiæ ſimilitudine fucata, quum tamen interim & interiora ſua quæ dei conſpectui ſemper apparent, & etiam poſteriora, id eſt, vitæ ſuæ finem, ac dei iudicium negligat. Ergo hypocrita non niſi ſimulachrum eſt hominis iuſti, ſine veritate & ſine vita.

Itaque hypocriſis operatur per modum artis quæ nihil viuum valet effingere, gratia verò cęleſtis operatur in homine ad modũ naturæ, quæ primũ animãtis interiora viuificat, ac deinde membra exteriora viuificata decẽter & pulchrè perornat. Vnde Apoſtolus. Renouamini, inquit, ſpiritu mentis veſtræ. Et iterũ: Flecto genua mea ad Patrẽ, vt det vobis virtutẽ corroborari in interiori homine, habitare Chriſtũ per fidẽ in cordibus veſtris, Mente enim per dei & proximi dilectionem renouata & viuificata per ſpiritum omnia, exteriora magiſterio charitatis ritè componũtur. Quin & dilectio proximi malum non operatur. D *Differẽter operãtur hypocriſis & gratia.* *Ephe. 4.* *Ephe. 3.*

Quartò ſimilis eſt hypocrita ſimiæ, quæ quũ nõ homo ſit ſed beſtia, effingit tamen & imitatur pleraq; eorũ, quæ cernit homines actitare, ſic nimirũ hypocrita effingere nititur opera ſanctorũ, ſed ad modũ ſimiæ quod operatur nõ intelligit, nec ei ſapit, nec quod factitat alicuius eſt vtilitatis. Vnam enim non poteſt adſequi veram dei & proximi dilectionem. Vnde Chryſ. Omnes ſpecies iuſtitiæ quas habent ſerui dei in veritate, habere poſſunt ſerui diaboli in ſimulatione. Habet enim ipſe fictos manſuetos, fictos caſtos, fictos eleemoſynarios, fictos ieiunos: Et omnem ſpeciem boni quam creauit Deus ad hominum ſalutem, introducit diabolus ad hominum perditionem, vt inter verum & ſimulatum cõfuſio fiat, ſolã autẽ ſpiritus ſancti charitatem non poteſt immundus ſpiritus imitari. *Rom. 13.* *Simia ſimilis hypocrita.* *Vnũ hoc non poteſt hypocrita.*

Quintò, authore Chriſto, ſimiles ſunt lupis. In veſtimentis ouium, ouinam ſpeciem pelle ſimulationis oſtentantes, quum in veritate ſint intrinſecus ſæui & truculenti. Crede mihi (inquit Bern.) ſub habitu religionis reperies cor peruerſum. Lupus in ouina pelle indicat ouem quidẽ eſſe mortuam, ſed lupum viuere teſtatur operibus. E *Lupi in veſtimentis ouium.*

Sextò, adſimilãtur hypocritæ vermibus in nocte lucẽtibus, quos inde vocãt noctilucas, quæ & ſi nocte lucent, *Noctiluca*

in die

in die tamen immundi & viles vermiculi ſunt. Hypocritæ enim & ſi in huius ſeculi nocte per iuſtitiæ ſimulationem lucere cernantur, attamen in die futuri ſeculi turpes inuenientur & abominabiles.

Hypocritarum damnatio. Mat 23. Greg 16 mor.

Sanè hypocritarum certã damnationem dominus in Euangelio denuntiat, ſepties inculcando: Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quòd de aliis peccatoribus in Euangelica ſcriptura nõ facile reperies. Hypocritæ enim ante diſtrictum iudicem excuſationem habere non poterunt de ignorantia, quoniam ante hominum oculos omnem modum oſtentant ſanctitatis, vnde ſibi ſunt teſtimonio quia bene viuere non ignorant. Quam ob rem Propheta de futuris quaſi de præterito loquens propter

Iſa. 33. Eccle 1.

prophetiæ certitudinem, ait: Poſſedit timor hypocritas. Itaque Sapientis nobis conſilium placeat, qui ait: Ne fueris hypocrita in conſpectu hominum.

¶ Circa ſecundum, id eſt, vbi Dominus denarium ſibi oſtendi depoſcit,

Sequitur in litera:

Oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi, obtulerunt ei denarium. Et ait illis Ieſus: Cuius eſt imago hæc & ſuperſcriptio? Dicunt ei, Cæſaris.

F

Ad dominum enim pertinebat huius iuris determinatio, qui omnibus & temporaliter & ſpiritualiter dominatur, cui à patre data eſt omnis poteſtas in cœlo & in ter-

Mat. vlt.

ra. Oſtendite, inquit, mihi numiſma, id eſt, nummum, qui pro cenſu capitis dabatur, & ideo additum eſt, cenſus. Vbi Beda: Sapientia ſemper agit ſapienter, & vt ſuos tentatores propriis illorum ſermonibus vinceret, numiſma ſibi petit exhiberi, quod per ſingula capita Romano Cæſari ſoluebatur. Et obtulerunt ei denarium, adhuc ea ſpe ducti quòd durius aliquid aduerſus Cæſarem eſſet loquuturus, vnde calumniandi raperent occaſionem. Et quoniam

Monetam cudere quorũ ſit.

monetam cudere ſemper fuit eorum qui principatu ſummo funguntur, Romani quòd tunc ſummam haberẽt poteſtatem, etiam ius habuere monetæ, illíque Cæſaris imaginem inſculpebant. Sicut antea Iudæi quoque ius habuerant monetam cudendi, teſtantibus idipſum ſcriptis

1 Mac. 15.

Antiochi regis ad Simonem ſummum ſacerdotẽ, quibus ei indulſit, vt propriam in ſua regione cuderet monetam.

Cuius eſt, inquit, imago hæc & ſuperſcriptio? Nouerat quidem cuius erat, propter tria tamen interrogat. Primò,

vt à

vt à negotiis ſecularibus ſe alienum oſtenderet qui numiſmatum videbatur ignorare imaginem.

Secundò, vt doceat nos non præcipites eſſe in reſpondendo, ſed circumſpectos.

Tertiò, vt ex eorum reſponſo cõpetentius eis reſpondendo, æquitatem ſoluendi cenſus aperiat. Cuius, inquit, eſt hęc imago? quaſi diceret: Vos quidem ius monetarium amiſiſtis, penes alium iam eſt illud, qui & poteſtatem & magiſtratuum ſuprema poſſidet officia. Quòd ſi penes illum poteſtas & magiſtratus eſt, quur non & illius & cenſus erunt & tributa?

Sanè eadem quæſtio aliquando inter fideles tractata eſt, num videlicet imperatori ethnico tributa deberent. Super qua re Apoſtolus Paulus Romanis ſcribit: dicens: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Nõ eſt enim poteſtas niſi à deo, quæ autem ſunt è deo, ordinata ſunt. Itaq; qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Et poſt pauca: Ideóque neceſſitati ſubditi eſtote: nõ ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiã. Ideo enim & tributa præſtatis, miniſtri enim dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes. Et ſubdit: Reddite ergo omnibus debita, cui tributũ, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem: timorem: cui honorem, honorem. *Cenſum principi reddendum. Rom. 13.*

G Cæterum, dum interrogati cuius eſſet imago & ſuperſcriptio, reſpondent: Cæſaris, Cæſarem non putemus Auguſtum, ſed Tiberium ſignificari priuignum eius, qui in locum ſucceſſerat ipſius, ſub quo & paſſus eſt dominus. Omnes autem reges Romani à primo C. Cæſare qui imperium arripuerat, Cæſares appellati ſunt.

Myſticè nosipſi ſumus numiſma diuini cenſus. Denarius enim rationalem ſpiritum deſignat. Et ſicut Cæſar imaginis ſuæ impreſſionem requirit, ita & Deus animam requirit vultus ſui lumine inſignitam. Creatus enim eſt homo ad imaginem dei, vt ſicut ille eſt ſanctus, iuſtus & verus, diſcernítque inter malum & bonum, & ipſe homo ſanctus, iuſtus, verúſque manens, diſcretionem æquè retinet boni & mali. Ad ſimilitudinem nihilominus dei factus eſt, vt ſicut eſt Deus perpetuus & immoralis, ita eſſet etiam homo niſi peccaſſet immortalis atque æternus.

Porrò ſecundum Chryſoſtomum triplex eſt differentia inter imaginem Dei & imaginem Cæſaris. Imago

enim

enim Dei non eſt in auro depicta, ſed in hominibus figurata. Nam Cæſaris numiſma aurum eſt, numiſma dei homo. Ecce differentia quantum ad materiam.

Secunda differentia eſt quantum ad repræſentationem, In ſolidis enim Cæſar videtur, in hominibus Deus.

Tertia eſt differentia quantum ad vtriuſque imaginis cauſam efficientem. Nam Cæſaris imaginem manus ſculpſit artificis, & corruptibilibus literis annotauit. Dei verò imaginem hominem diuina manus decem viuis apicibus demonſtrauit. Quibus? Quinque ſenſibus carnalibus, & quinque ſenſibus ſpiritualibus per quos conſyderamus & apprehendimus quæ ſunt vtilia, ſicut eſt Deus. Hæc ille.

Chriſti in nobis imago neceſſaria. Nec ſat eſſe putemus quòd dei in nobis habemus imaginem in tribus animæ rationalis potentiis, id eſt, memoria, intelligentia & voluntate indelebiliter impreſſam, niſi etiam ſit in nobis imago gratiæ eius quaſi filio eius Chriſto Ieſu domino noſtro configuremur. Vnde Apo-

1.Cor.15 ſtolus Paulus Corinthiis ſcribens: Sicut portauimus, inquit, imaginē terreſtris (ſubaudis, hominis prothoplaſti) ſic portemus & imaginem cœleſtis, ſubaudis, hominis Chriſti. Genuit ille filium ad imaginem ſuam, id eſt, peccator peccatorem, mortalis mortalem, terreſtris terrenū. Generat & Chriſtus gratiæ filios quos decet imaginem ſuam piis in moribus pręferre, vt ipſi ſint conformes. Nam

Rom.8. quos Deus ſaluandos fore præſciuit, hos & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui.

Denarius myſt. Itaq; huius cœleſtis hominis quam portare iubemur imago eſt, vt mites ſimus & humiles corde, miſericordes, benigni, pacifici, caſti, iuſti, tractabiles, obedientes, Denarius Cenſus qui Cæſari perſoluebatur valebat vſuales nummos decem. Rationalis anima quā à nobis repoſcit Deus, valere debet coram eo per mandatorum (quæ numero denario comprehenduntur) obſeruationem. Vnde & ipſe cuidam ait: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mādata.

Mat. 19. Et quidem futurum eſt vt in nobis imago dei diſtrictè

Dei imago vt cōtaminata. examinetur, & dicatur: Cuius eſt imago hæc? Nā in quibuſdā vſque adeo Dei imago vitiorū deformitate contaminata eſt, vt quaſi ab incognitis requirat Deus & dicat:

Artificiū diaboli. Cuius eſt imago hæc? ac ſi dicat: Hæc mea imago nō eſt. Diabolus enim intendens ſatagénſque, vt hominem ſibi per peccata conformet, in quibuſdam ſculpit imaginem vitiorum, quam primo blandiendo propoſita voluptate

quaſi

quaſi depingit,poſtea ſtilo ſculpit conſuetudinis,tandem vero ſtatuam format obſtinationis,dum iam vitia in conſuetudinem ducta etiam defenduntur.

Vnde per Ieremiam dicitur: Peccatum Iuda ſcriptum eſt ſtilo ferreo,in vngue adamantino,exaratum eſt ſuper latitudinē cordis eorū. Itaq; non venit cognoſcendus à deo in quo deus opus ſuum nō agnoſcet.ſed dicturus eſt: Amen dico vobis,neſcio vos. Hoc deplangens Propheta dicebat: Quomodo obſcuratum eſt aurū,mutatus eſt color optimus? Denigrata eſt ſuper carbones facies eorū,& nō ſunt cogniti in plateis. Hoc attendant præcipuè mulieres vanæ quæ luxuriæ gratia fuco ſuis vultibus ſuperlito,dei imaginem quoad poſſunt in ſeipſis exterminant. Nónne tales merito audituri ſunt: Cuius eſt imago hæc? *Iere. 17.* *Thre. 4.*

Porrò quiſquis in ſe dei imaginem nō ſeruat incontaminatam diaboli ſimilitudinem per diuerſa vitia ſibi ſuperinducit. An ne diaboli ſimilitudinem in ſe habebant quibus dicebat Chriſtus: vos ex patre diabolo eſtis? An non illi ſimiles ſunt ambitioſi,ſuperbi,mendaces, inuidi, blaſphemi furore & iracundia pleni,homicidæ,immunditia luxuriæ cōtaminati,auaritiæ ſtudiis neglecta contemptáque vita æterna ſemper intenti. Itaque cuius opera quiſque facit,eius etiam habet imaginem. *Imaginem diaboli q habet.* *Ioan. 8.*

Cæterum quoniam dei numiſma ſecundum animam ſumus, aduertamus tria requiri ad hoc vt numiſma ſit receptibile,quæ ſunt probata materia,iuſtum pondus,legitima ſcriptura. Iuxta hanc ſimilitudinem requirit deus in nobis, I *Tria in numiſma te requiri.*

Primò opera bona. Materia denarij illius aurum erat, quo nimirū charitas ſignificatur. Nam ſicut aurum temporaliter,ita charitas ſpiritualiter dicat. Auro cætera decorātur. Et charitas ſola nos atq; opera noſtra corā deo commendat. Rurſus ſicut ea quibus opus habet quiſque, auro emuntur,ita & quicunque habet charitatē, cæteras omnes quæ ad ſalutem neceſſariæ ſunt, habet virtutes. Qui autem hanc non habet, & ſi coram hominibus bona opera conſpiciatur habere,coram deo tamē virtutum atque meritorum prorſus eſt inanis,& opera eius tametſi etiam præclara, quaſi quoddam vile metallum reprobantur. Talis anima quia materia ſuorū operum probata non eſt,quia legitima non eſt, quia aurum non eſt,in examine iudicij nequaquam digna cenſebitur quæ in cœleſte *Vt neceſſaria charitas.*

ærarium

ærarium recipiatur, quin potius vt moneta vilis in gehennæ fornacem abiecta conflabitur.

Iuſtum pondus. Secundò requiritur in numiſmate iuſtum pondus, & in anima noſtra quæ dei numiſma eſt, exigitur apud Deum intentio recta. Licet enim aureus ſit nummus, ſi tamen iuſtum pondus nõ habet, reprobatur: & ſi in operibus bonis peruerſa reperiatur intentio, ipſa opera vnà cum anthore ſuo veniunt abiicienda.

De hoc pondere ait S. Auguſtinus: Amor meus pondus meum, eo feror quocunque feror. Itáq; ſi amor tuus in Deum tendit, etiam ad Deum in cunctis operibus tua pergit intentio. Quòd ſi quicquam à deo diuerſum amas, ſicut amor tuus ab eo receſſit, ita & intentio tuorũ operum aliò tendit. De huiuſmodi dicit Chriſtus in Euangelio: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. *Mat. 6.*

Itaq; videat vnuſquiſq; etiã dũ ea quæ bona facit, quonam ſua pergat intentio, verbi gratia, ſi ad mercedẽ temporalem, ſi ad humanos fauores, aut laudes, ſi operaris nõ Deum ſed homines timens: ſi, vt hominum deſpectionem euites, non autẽ propter Deum, omnia opera tua põdere carent, & ſunt palea quæ auolans ab area cum frumento non manet, ſunt tanquam puluis quẽ proiicit ventus à facie terræ. Vana enim ſunt. Et quid leuius vanitate? Ait quidam ſanctus: Terret me tota vita mea, quæ diſcuſſa, aut ſterilitas mihi apparet aut vanitas. Sterilis eſt illius vita qui hanc non exercuit in bono opere. Vana autem, ſi opera bona fecit, ſed tamen non recta intentione. *Anſel. in medi.*

K *Inſcriptio debita fides.* Tertiò, requiritur in numiſmate legitima ſcriptura. Et quidem anima illa legitimè inſcripta eſt, quæ Chriſtianiſmo imbuta fidem rectam & corde tenet & operibus cõfitetur, digna cuius ſcribatur nomen in libro vitæ, dicẽte Domino: Gaudete & exultare, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Sed & legitimè inſcripta eſt anima omnis, quæ bene ſibi eſt cõſcia coram Deo. De qua ſcriptura in Apocalypſi dicitur: Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt, & iudicati ſunt mortui ſecundum ea quæ ſcripta erant in libris ſecũdũ opera eorum. Hæc ſcriptura eſt vniuſcuiuſq; vel de bonis vel de malis operibus cõſcientia. Væ animæ vſq; ad ſui diuulſionẽ à corpore perſeuerãti in peccatis. Hæc enim ad iudiciũ Dei demigrãs, dãnationis ſuæ literas aufert ſecũ. Timeam⁹, nõ ĩcerti multa nos iudicio digna admiſiſſe, incerti interim nũ quicquã operũ noſtrorũ *Luc. 10.* *Apoc. 20.* *Conſcientia vt inſcripta.*

Deo

Deo vnquam placuerit. Ait ipſe paſtor eccleſiæ Petrus: Vix iuſtus ſaluabitur. Non quòd iuſtus de ſalute ſit periclitaturus, cùm ſcriptum ſit dicente apud Ezechielem domino de viro iuſto: Iuſtitia ſua ſaluabit animam ſuam. Et iterum ibidem memoratis nonnullis viris ſanctis ait: In iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas. Sed quia metuendum cuique eſt ne fortè coram deo non iuſtus, ſed iniquus conuincatur. Quòd conſyderans vir ſanctus ait: Verebar omnia opera mea.

1. Pet 4. *Ezec. 14* *Iob. 9.*

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Tunc ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.

Hic ponitur ad propoſitam quæſtionẽ irreprehenſibilis Chriſti reſponſio. Reddite ergo, inquit, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari. Ergo viſo denario & inſcriptione atq; imagine Cæſaris quaſi concludens reſpondet. Ac ſi diceret: Inſcriptio hæc arguit Cæſarem non modo ſuper vos, ſed & longe lateq; per orbem dominari, & pro ſubditarum ſibi gentium defenſione militare, cõtractus veſtros & diſponere & confirmare: æquũ eſt ergo vt propter hæc omnia tributũ illi depẽdatis & cenſum. Ex quo enim huiuſcemodi numiſmate vtentes profitemini illius inſcriptionẽ & imaginem Cæſaris eſſe, ipſi Cæſari ius ſuum tribuite. Et nihilominus quæ ſunt Dei, Deo, ſubaudis, Reddite & perſoluite.

L *Chriſti reſponſio irreprehenſibilis.*

Attende ꝙ non ſolum eis ad interrogata reſpondet, ſed falſam quoq; eorum infringit rationẽ, qua permouebantur cenſum Cæſari negare. Dicebãt enim: Nos Deo & miniſtris eius decimas & cætera huiuſmodi perſoluimus quę nobis per legem mandantur, nihil igitur eſt quòd dependamus Cæſari. Soluãt tributa Cæſari nationes gentium, qui nihil horum quæ nos ſoluimus, perſoluunt Deo. Id itaque refutans, iubet eos & que Dei ſunt dare Deo, & ſimul ea quæ Cæſaris ſunt, illi dependere. Ac ſi dicat: Tantum vobis elargitur Deus, vt vtrunque illud & bene cum dignitate poſſitis perſoluere. Vtrunque enim ius cum altero ſe compatitur, nec alterum alteri præiudicat.

Deus enim qui regna conſtituit, etiã ius regium determinauit. Sic enim loquente domino ſcriptum eſt: Hoc erit ius regis qui imperaturus eſt vobis. Vbi inter alia ius fiſci ſeu tributorum exprimitur cùm dicitur: Segetes veſtras & vinearum redditus atq; greges veſtros decimabit. Ex quibus patet ꝙ quicunq; in his perſoluẽdis poteſtati reſiſtit,

Ius regis. *1. Reg 8.*

etiam Dei ordinationi reſiſtit. Quin etiam Chriſtum di-
Chryſ. xiſſe puta: Diuitias veſtras Cæſari date, Deo autem con
ſcientiæ veſtræ innocentiam reſeruate. Et quæ ſunt, in-
quit, Dei, id eſt primitias, decimas, oblationes, ſacrificia,
Deo perſoluite. Id eſt: Hæc omnia Dei miniſtris ſacerdo-
tibus vt Deum pro vobis exorent, date.

M Id vtrũque Chriſtus ipſe opere adimpleuit. Quoniam
Chriſtus & in ſpiritualibus ſedulò ſtuduit patris ſui cœleſtis im-
vt Deo & plere voluntatem, prout ipſe teſtatur, dicens: Non enim
Cæſari ſuũ veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui
reddidit. miſit me, & nihilominus interim Cæſari quod ſuum erat
Ioan. 5. tribuit. Nam matrem ſuam vnà cum Ioſeph aſcendere vo
Luce 2. luit à Nazareth Galilææ in Bethlehem, & vt nomina ſua
darent, ſubditóſque ſe eſſe Romano imperio profiteren-
tur, & in huius rei ſignum cenſum darent Cæſari.

Mat. 17. Ad hæc quum veniſſet ipſe quadam die Capharnaum,
acceſſerunt qui didragma accipiebant ad Petrum & di-
xerũt: Magiſter veſter ſoluit didragma? At ille ait: Etiam.
Et quum introiſſet Petrus domum, præuenit eum Ieſus
dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus
accipiunt tributum vel cenſum? à filiis ſuis an ab alienis?
At ille ait: Ab alienis. Dicit illi Ieſus: Ergo liberi ſunt fi-
lij. Ac ſi diceret:

Exemplũ Chriſti ſpectandũ Ego qui ſum filius æterni regis & de ſtirpe Dauid ter-
reni regis progenitus, à tributi præſtatione liber eſſe de-
berẽ. Vt autẽ nõ ſcãdalizemus eos, vade ad mare, & mitte
hamũ, & eum piſcẽ qui primus aſcenderit tolle, & aperto
ore eius inuenies ſtaterẽ, illũ ſumẽs da pro me & pro te.

Mira præſcientia & virtus Chriſti. Hoc loco ignorare ſe dicit Hieronymus quid potiſſi-
mum ſit mirandum, vtrum ne præſcientia Saluatoris, an
magnitudo ſuæ virtutis. Præſcientia quidem, quòd noue
rit piſcem habere ſtaterem in ore, & quòd primus ipſe
capiendus eſſet. Magnitudo autem virtutis, ſi ad verbum
illius mox ſtater in ore piſcis creatus eſt, & quod futurũ
erat loquẽdo fecerit. Itaque & ſi tributa (nempe regis fi-
lius) non debebat, quia tamen humilitatem noſtrę carnis
aſſumpſerat, ſeſe ſuis humiliando, adimplere voluit om-
nem iuſtitiam. Nec quiſquam vſpiam inuenias quod ad-
uerſum magiſtrũ dixerit, quoad dignitatẽ & poteſtatẽ, ſi-
ue ea omnia quæ ſubditi principib⁹ ſuis præſtare tenẽtur.

N Conſyderandũ eſt autẽ non otioſe dixiſſe Dominum,
reddẽda eſſe Cæſari non quidẽ quæcunque, ſed quę ſunt
Cæſa-

Cæſaris. Nam ſi aduerſus æquitatem aliquid exigant ſeculares magiſtratus,contra fidem,contra religionem,aut contra eccleſiæ catholicæ dogmata ſana(vti nunc faciunt magiſtratus & principes hæreticorum) eccleſias, & monaſteria ac ſcenodochia ſpoliantes,parendum eis nō eſt, ſed magis ad mortem vſque pro iuſtitia certādum.Quod pulchrè exemplo ſui docet B. Ambroſius in epiſtola ad Marcellam ſororem,dicens: *In illicitis non eſſe obediendū poteſtati.*

Conuenior ipſe à comitibus vt per me fieret baſilicæ matura traditio,dicentibus,Imperatorem iure ſuo iuſſiſſe tradi debere, vtpote in cuius poteſtate eſſent omnia. Reſpondi:Si à me peteret quod meum eſt,id eſt,fundum meum, argentum meum, & huiuſmodi meum, me non refragaturum,quanquàm omnia quæ mea ſunt,ſint pauperum.Verum ea quæ diuina ſunt,Imperatoriæ poteſtati non ſunt ſubiecta. Si patrimonium petit, inuadite : ſi corpus,occurram.vultis in vincula rapere,vultis in mortem,voluntas eſt mihi.Non ego me vallabo circunfuſione populorum, nec altaria tenebo vitam obſecrans , ſed pro altaribus gratis immolabor.Et infra: *23 q 8.c. Cōuenior.* *In temporalia poſſe Imperatorem.*

Mandatur:Trade baſilicam. Hoc eſt,Dic aliquod verbum in Deum,& morere.Nec ſolum dic aduerſus Deū, ſed etiam fac aduerſus Deū.Mādatur:Trade altaria Dei. Vrgemur præceptis regalibus, ſed cōfirmamur ſcripturæ ſermonibus quæ reſpōdit:Tāquā vna ex inſipiētibus loquuta es. Quid ergo turbamini? Volēs nūquam deſerā, coactus repugnare nō noui. Dolere potero,flere potero, gemere potero.Aduerſus arma,milites,gothos quoq;,lachrymæ meę arma mea ſunt.Talia enim ſunt munimēta ſacerdotis,aliter nec debeo,nec poſſum reſiſtere.Et infra: *S. Ambroſij conſtantia.*

Allegatur,Imperatori licere omnia,ipſius eſſe vniuerſa.Reſpondeo: Noli grauare te Imperator, vt putes te in ea quæ diuina ſunt imperiale aliquod ius habere. noli te extollere,ſed ſi vis diutius imperare,eſto Deo ſubiectus. Scriptum eſt : Quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari. Ad imperatores palatia pertinent,ad ſacerdotes eccleſiæ.Publicorum tibi mœnium ius cōmiſſum eſt, nō ſacrorum. *In diuina non poſſe Imperatorem.* O *Eccleſias non ſub-eſſe iuri Imperatoris.*

Item,dicitur mihi mandaſſe Imperatorē,debeo & ego vnam baſilicam habere.Reſpondi:Non licet tibi vllā habere. Quid tibi cum adultera? Adultera eſt enim , quæ non eſt legitimo coniugio Chriſto copulata. Nabuthe ſanctum virū poſſeſſorē vineæ ſuæ ſcimus interpellatum *3. Regum 21.*

Naboth vt vineã defendit. petitione regia vt vineam ſuam daret, vbi rex ſuccifis vitibus holus vireſceret, eúmque reſpondiſſe: Abſit vt ego patrum meorum tradam hæreditatem. regem contriſtatum eſſe quòd ſibi eſſet alienum ius relatione iuſta negatum, ſed muliebri cõſilio deceptum, morte in vineam veniſſe. Sanctus enim Nabuthe vites ſuas vel proprio cruore defendit. Si ille vineam non tradidit ſuam, nos tra demus eccleſiam Chriſti? Quid igitur à me reſpõſum eſt contumaciter? Dixi enim conuentus: Abſit à me, vt tradam Chriſti hæreditatem, atque hæreditatem omnium fidelium retro epiſcoporum. Reſpondi ego: Quod ſacerdotis eſt faciam, quod imperatoris eſt faciat imperator. Prius eſt vt animam mihi quàm fidem auferat.

Attendãt ecclẽſiarũ prælati. Et infra: Tributum Cæſaris eſt, non negatur: Eccleſiæ Dei eſt, Cæſari non debetur. Si de me poſceretur quod mei iuris eſſet, libenter offerrem. Templo Domini nihil poſſum nec decerpere, nec tradere, quum illud cuſtodiẽdum, non tradendum acceperim. Deinde, conſulere me etiam imperatoris ſaluti oportet: quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. Accipiat vocem liberi ſacerdotis. Si vult ſibi eſſe conſultum, recedat à Chriſti iniuria. Hæc ille. Quæ hic inſerere idcirco placuit, vt authoritate tanti viri doceatur quarum rerum poteſtates ſeculares ſibi iura vendicare poſſint, & quarum minime.

P Moraliter. Phariſæos & Herodianos qui tentare Dominum miſſi ſunt, conſtat fuiſſe diuerſæ voluntatis. Alij enim, id eſt, Phariſæi, nil reddere Cæſari. Alij verò omnia Cæſari cenſebant eſſe reddenda. Iſti duo ordines tentatorum duo ſignificant genera hæreticorum, quorum alterum docet tantummodo corpori obſequendum, & ventri exactori ſolummodo militandum & ſeruiendum. Alterum, ſuadet corporis curam penitus omittendam, & animæ profectibus tantummodo inuigilãdum, quin etiam interdum ipſi corpori in animæ commodum inferendam perniciem. Sed Dominus vtrunque abnuẽns regia via docet eſſe gradiendum, & corpori quidem neceſſitatis ſubſidium non eſſe negandum, animæ verò profectui pro tempore inſinuat inſiſtendum, diſcretione in omnibus obſeruata, vt & corpus animæ ſubſeruire valeat, & animus inedia corporis non tabeſcat.

Hæreticorum duo genera.

DOMINICA

DOMINICA VIGESIMAQVARTA POST PENTE-COSTEN.

LOQVENTE *Ieſu ad turbas, ecce princeps vnus acceßit, & adorabat eum dicens. Mat 9.*

Præſentis Euangelij lectio tria comprehendit. Primum eſt, principis ſynagogæ pro filiæ ſuæ defunctæ vita apud Chriſtum ſupplicatio. Secũdum eſt, Emoroiſſæ Chriſti veſtem cum fide tangentis ſanatio, ibi: Et ecce mulier. Tertium eſt, filiæ archiſynagogi ad vitam reſuſcitatio, ibi: Et quum veniſſet Ieſus.

Circa primum aduerte, quòd Phariſæi odio in Chriſtum & inuidia cæci miracula quæ faciebat vel negare vel blaſphemare vel ſaltem attenuare nitebãtur. Ergo ipſis confutandis oportunè factum eſt vt non vilis perſona vel mediocris, ſed ipſe ſynagogæ princeps virtutum Chriſti & teſtis fieret & prædicator. A

Loquente enim ad turbas Domino, ecce princeps vnus, id eſt archiſynagogus, acceſſit. Hic apud Lucam nomine proprio deſignatur, vbi ſic habetur: Et ecce venit vir cui nomen Iairus, & ipſe princeps ſynagogæ erat in Capharnaum. Eſt autem poſitum nomen eius Iudæorum cauſa qui tunc nouerunt quod accidit, vt nomen demonſtratio miraculi fiat. Acceſſit ergo non aliquis inferiorum ſed princeps ſynagogæ, vt magis obturarentur ora Iudæorum. Acceſſit ad Chriſtum cauſa neceſſitatis. Vrget enim interdum dolor ad agendum quæ decent, ſecundum illud Pſalmi: In chamo & freno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te.

Quanta autem cum humilitate ad Chriſtum acceſſerit, Lucas pariter & Marcus oſtendunt, dicẽtes quòd procidit ad pedes eius, & hic dicitur quòd adorabat eum, hęc minimè facturus niſi crediſſet. Humilitatis ſuæ argumẽtum eſt, quòd quum princeps eſſet, nihilominus ad domini pedes pronus in terram caderet, cadẽs adoraret, adorans ſuppliciter Dominum rogaret. Nec ad inſipientiam *Vt ſupplex Chriſto Iairus.*

ſibi ad Ieſu pedes procidit, vbi multi miſericordiæ ipſius dona ſunt conſequuti. Quid autẽ rogauerit, ſubdit dicens: *Domine, filia mea modo defuncta eſt, ſed veni, impone manum tuam ſuper eam, & viuet.*

B Dominum vocãs, agnoſcit eius poteſtatem. Ipſe enim *Sap. 16.* eſt cui dicitur: Tu es Domine qui vitæ & mortis habes poteſtatem, & deducis vſque ad portas mortis, & reducis. *Luctus vnigeniti amarus.* Cauſam aduẽtus ſui explicat, dicens: Filia mea modo defuncta eſt. Vnica ei erat, vt Lucas perhibet, dicẽs: Cecidit ad pedes Ieſu rogans eum vt intraret in domũ eius, quia filia vnica erat illi ferè annorum duodecim. Itaque pater eo inſtantius Dñm pro filiæ vita precabatur ꝙ vnica ſibi eſſet, nẽpe ſperatũ domus ſtabilimẽtũ, deſiderata ſucceſſio generis, quæ & ipſa iã ad pubertatis annos accedebat.

Sed & natura venit, vt parentes plus diligãt prolem vnicam, quàm ſingulos inter liberos multos. Vnde Dauid *2 Reg. 1.* Ionathan occiſum deplãgens ait: Sicut mater vnicum a- *Ierem. 6.* mat filium ſuum, ita ego te diligebam. Hinc etiam Ieremias: Luctũ, inquit, vnigeniti fac tibi, planctum amarum: Filiam quoq; tenerius amare parẽtes ſolẽt, quàm filium.

Quæſtio. Sed quæſtio occurrit, quomodo filiã quam Lucas moriẽtem dicit, & Marcus in extremis fuiſſe perhibet, Iairus pater apud hunc Euangeliſtam mortuam dixerit? Ad hoc reſpõdet Auguſtinus dicẽs: Duo Euãgeliſtæ (id eſt, Marcus & Lucas) poſuerũt quid dixerit Iairus, Matthæus verò quid rogitarit atque voluerit. Vtrunque enim petitum eſt à Domino, videlicet, vel vt moriẽtem ſaluam faceret, vel mortuã ſuſcitaret. Secundum Chryſ. filia quidem extremum adhuc trahebat abeũte ad Chriſtum patre ſpiritũ, patris autẽ dicẽtis eam defunctam ſermo erat calamitates ſuas amplificãtis. Nã qui re aliqua indigẽt, ærumnas ſuas verbis ſolẽt augere, & maiores facere vt exorẽt.

C Sed veni, inquit, & impone manum tuam ſuper eam, & *Eſa. 6.* viuet. Nouerat dictum fuiſſe per Eſaiam prophetam: Non eſt abbreuiata manus Domini vt ſaluare nequeat. Nam & vt per Pſalmiſtam dicitur: Ipſe aperit manum ſuam, & implet omne animal benedictione.

Quæſtio ſoluitur. Sed quæritur quare iſte non arguitur petens corporalem Chriſti præſentiã, ſicut reprehẽditur regulus qui rogabat Chriſtum vt deſcẽderet, & ſanaret filium eius? Reſpõdetur ꝙ quãuis illi ambo ſimiles fuerint imperfectione fidei, dũ vterque corporalẽ domini præſentiam petiit, quaſi

quaſi nō illius omnipotentia etiam abſente corpore vbique poſſet quæ vellet operari, huius tamen fides maior fuit fide illius. Nam regulus petebat Chriſti aduentum antequam filius ſuus moreretur, non credens quòd mortuum poſſet ſuſcitare: iſte verò etiam ad mortuam filiam reſuſcitationis gratia Dominū inuitabat. Veni, inquit, & impone manum tuam ſuper eam, & viuet. Proinde Iairus hic plus humilitatis & reuerētiæ Chriſto exhibuit, quàm ille. Procidens enim in terram ad domini pedes (vtique ex fide) eum adorauit, qua deuotione atque pietate, fidei ſuæ promeruit argumentum, ſicut & apud Marcum per quendam dicitur: Credo domine, adiuua incredulitatem meam. *Iairi fides maior quàm reguli.* *Mar. 2.* D

Vbi etiam & hoc vigilanter eſt attendendum, quòd & ſi interdum dominus diuinitatis ſuæ præbens argumenta etiam corporaliter abſens potentiam ſuam declarauit (vt in filio reguli) tamen aliquando humanitatis ſuæ dignitatem voluit aperire, vt etiam incarnati filij Dei fides confirmaretur, ſicut & opera quæ ipſe faciebat in nomine patris ſui, teſtimonium de ſe dixit perhibere. Proinde ex ſacris literis patet diuinitatem ipſam aliqua fuiſſe operatā per humanitatem, quæ ſine illa facta non fuiſſent. Sic enim viſum eſt diuinæ bonitati. Vnde & attactu ſuę ſacroſanctæ carnis dedit vim regeneratiuam aquis, & multos infirmos cōtactu ſuo ſanauit, vt cæcum luto ex ſputo ſuo facto, & mutum cuius linguam ſputo ſuo tangens ſoluit, & leproſum quem manum extendens tetigit, & tangendo mundauit, & alia multa in hunc modum dominus ad declarandam ſuæ carnis ſanctitatem miracula & curationes operari dignatus eſt. *Virtus carnis Chriſti.* *Ioan 9.* *Mat. 8.*

Itaque Iairus prudenter rogauit, dicens: Impone manum tuam ſuper eam, & viuet. Hæc enim eſt illa manus, per quam mundus ex nihilo productus eſt, per quam primus homo de limo terræ factus eſt in animam viuentem. Non ergo mireris ſi manus illa mortuis ſuo contactu vitam dare potuerit. Sequitur: *Gen 2.*

Et ſurgens ſequebatur eum, & diſcipuli eius.

Ecce ſupplicantis exauditio. Et ſurgens, inquit, Ieſus ſequebatur eum. Vbi Chriſti patet humilitas, & benignitas magna, qui ad vnicam Iairi petitionem ſequutus eſt eum cum diſcipulis ſuis, vt illos quoque in fide redderet patrando ſigno firmiores.

Surgens,inquit,nimirum ab opere prædicationis,quod interdum ratione imminentis neceſſitatis eſt intermittendum, ſequebatur eum. Præcedebat enim citato greſſu anxius pro filiæ ſalute pater. Sequabantur & diſcipuli, quomo & medicorum diſcipuli illos comitari ſolent dum ad infirmos accedunt. Nam & à tanto magiſtro hos diſcere prius oportebat, qui poſtmodum erant ſimilia facturi.

Mat 5. Addit hoc loco Marcus, quòd tam multa turba dominum ſequebatur,vt etiam eum comprimerent. Properabant enim omnes qui interfuerant eius prædicationi, vt quem audierant prædicantem, viderent etiam puellam mortuam ſuſcitantem.

Turba Ieſum comprimentes. Myſticè ſecundum Bedam,ad puellam pergens ſanandam Dominus à turba comprimitur, quia genti Iudææ ſalutaria monita præbens quibus ægram vitiis conſcientiam erigeret, noxia carnalium populorum eſt conſuetudine grauatus. Sed & nuncuſque in eccleſia comprimitur Ieſus à turbis hæreticorum, à turbis tyrannorum, à turbis falſorum Chriſtianorum. Proinde etiam in cordibus credentium comprimitur à turbis malarum cogitationum, prauorum deſideriorum, curarum temporalium, ſcandalorum & offendiculorum, ſed & à turbis earum ſuggeſtionum quas ſpiritus maligni nobis ingerunt, eam quam ipſi non habent pectoris pacem nobis inuidentes.

Nobis deus & nos deo, vt loquimur. Porrò otioſum eſſe non putemus quòd loquente Ieſu ad turbas ſupplicaturus pro filię ſalute ſynagogæ princeps accedit.Niſi enim & nobis ipſe loqueretur,pro animæ noſtræ remedio nō rogaremus.Quum autem oramus, Deo loquimur:quum verò legentes diuina meditamur, Deus loquitur nobis.Hauriendum nobis eſt ex verbo Dei,quod poſtmodum orantes effundamus. Quum verbo in meditatione ſancta ipſe loquitur nobis,tunc ad ſupplicationes & preces & ipſi prouocamur.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et ecce,mulier quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim annis,acceſſit retro,& tetigit fimbriam veſtimenti eius.

Hic oſtenditur Hemorroiſſæ Chriſti veſtē pia fide tangentis ſanatio. Vbi quatuor ſunt per ordinem conſyderanda.Primum quæ fuerit mulieris ægrotatio.Secundum, pia mulieris deuotio, ibi : Acceſſit. Tertium, fidei ipſius mulieris

mulieris commendatio, ibi: Et Ieſus conuerſus. Quartum, ipſa mulieris ſanatio, ibi: Et ſalua facta eſt.

Circa primum dicitur quòd patiebatur fluxum ſanguinis ſui. Ecce paſſionis qualitas, duodecim annis, ecce temporis diuturnitas. Secundum Marcum verò de hac muliere & alia quædam ſunt attendenda, quòd videlicet multis ſe medicis curãdam expoſuerat, quòd omnem ſubſtantiam ſuã in medicos erogauerat, quòd per hæc nihil profecerat, denique quòd etiam hinc ipſa deterius habebat. *Ægrotationis modus.*

Huic enim ſuæ infirmitati ſanandæ cœleſtis erat medicus expectandus, qui ſuo mundum ſanguine ſaluaret, qui etiam miro medendi genere, vulneratus eſt, vt ſanaremur, mortuus, vt viueremus.

Mira verò congruitate dominus archiſynagogi filiam à morte ſuſcitaturus, inter eũdem ſanat Emortoiſſam, vt illi per hoc de filiæ reſurrectione fidẽ faciat. Vnde & Gabriel partum virgini annuntians, Elizabeth ſterilem hac iam anum à ſex menſium lapſu filium concepiſſe prædicat, vt partus ſterilis, virginei partus foret argumentum. *Vt Iairo fides fiat.* *Luc. 1.*

Sic etiã celebratur Chriſti domini noſtri reſurrectio temporalis, vt per hanc omnium reſurrectio futura credatur. *Nota.*

Circa ſecundum dicitur, acceſſit retrò. Magna mulieris iſtius patet deuotio, & hoc in multis. Vnum eſt fiducię ſecuritas. Acceſſit enim confidenter, nequicquam obſtante quòd ſecundum legem eſſet immunda, atque ideo fas ei non eſſet cuiquam communicare. Verum tantam conceperat de Chriſti miſericordia fiduciam, vt hunc etiam lege prohibente cõtingeret. Vbi Chryſoſtomus: Licet propter morbi genus ſe non ignoraret immundam, audierat, tamen dominum etiam leproſos tangere, quod etiam fuit in lege prohibitum. Poterat ipſam & hoc mouere quòd acceperat Chriſtum ægrotantibus quoque mederi mulieribus, iámque eſſe in via, vt filiam Iairi curaret. *Leu. 12.* *Vnde mulieri fiducia tangendi.*

Itaque his freta, confidentius acceſſit ad Chriſtũ. Sanè magno digna præconio, quæ graui morbo detenta, extinctiſq; ob perpetuum vitalis ſanguinis ſui defluxum corporeis viribus, cuius ſicut infirmitas corpus, ita diuitias medici conſumpſerant, & tanto circa Ieſum populo concurrente, affectu & fide roborata, ſolam in tanta diffidẽtia ſpem reperit, vt accederet, & accedens humiliter & cũ multa verecundia remedium ſperans, tangeret. Et quoniã indignam ſe reputabat quæ in Domini veniret conſpectum, à *Mulieris humilitas.*

ctum à tergo accedebat, & tetigit fimbriam veſtimenti eius. Chriſtus enim more Iſraeliticæ gentis ſecundum legis præceptum iacinthini coloris fimbrias in quatuor angulis pallij ſui habebat. Indignam ſe arbitrata quæ domini pedes vel ſui plenitudinem veſtimenti tangere me-
Num. 15. reretur. Fimbriam ſolam tetigit. Patuit ergo mulieris huius fiducia, patuit verecundiæ honeſtas, patuit humilitas, pateat & ipſius fidei ſynceritas.

Sequitur enim:

Dicebat enim intra ſe: Si tetigero tantum veſtimentum eius, ſalua ero.

H Vbi dicit Rabanus: In deſperatis cauſis magiſtra eſt extrema neceſſitas. Vnde & hæc mulier de omni humano deſperans auxilio, didicit ex Chriſti veſtimentis ſe adipiſci poſſe ſalutem. Et docuit nos mulier quantum ſit corpus Chriſti, quæ in fimbria veſtimenti eius tantum
Corporis Chriſti magna virtus monſtrauit eſſe ſalutis. Credidit enim non modo Chriſtum virtutem habere ſanandi, ſed & omne quod ipſe tangeret, quoniam ſic tetigit leproſum (vt ſupra dictum eſt) & mundabatur, tetigit loculum in quo ferebatur ado-
Mat. 8. leſcentis cadauer exanime, & mox re edit qui fuerat mor
Luc 7. tuus, & cœpit loqui.

Cæterum hac ipſa mulieris huius fide, huiúſque loci authoritate, tam veteres quàm nouæ hæreſes quibus tam Chriſti quàm ſanctorum reliquiæ cõtemnuntur blaſphemantúrq;, huiuſmodi, inquam, hæreſes hic cadunt & con-
Hæreticorum blaſphemiæ confutantur. futantur. Clamant demẽtes & dicunt: Quorſum iſta mortuorum oſſa? quid faciat lignum crucis, quidve proſunt veſtimenta mortuorum? & multa alia indigna in hunc modum. Confunduntur itaque, quandoquidem & tactu fimbriæ mulierem hanc Dominus curauerit.

Quòd ſi fimbriæ veſtimenti ſui tantam Chriſtus virtu-
Virtutem ineſſe reliquiis ſanctorum tem dedit, quanto maiorem ligno ſuæ crucis in qua operatus eſt ſalutem mũdi, quámq; ſuo pretioſo reſpeı ſam ſanguine conſecrauit? Quin & reliquas ſanctorum in veteri quoque teſtamento miraculorum gloria decorauit,
4 Reg. 31 nam ad contactum corporis Heliſæi defuncti exanime cadauer hominis reuixit. Itaq; ſi tantum ſuæ diuinæ virtutis communicauit Dominus oſſibus Heliſæi, quando iam tunc iuſtorum animæ ad cœleſtem beatitudinem nõdum tranſibant, quanto magis ad ipſum confert ſanctis noui teſtamenti, qui ſecum in cœlis nunc regnant beati?

Libet

Libet hic ad confirmandam fidem horum quæ iam di- 1
cta ſunt de reliquiis ſacris recenſere hiſtoriam quã refert
Euſebius Cæſarienſis de hac muliere, quam fuiſſe ciuem *Li 7 c 14*
vrbis quæ Cæſarea Philippi dicta eſt, teſtatur dicẽs: Pro *Memorabile ſignũ virtutis Chriſti.*
huius mulieris domus foribus baſis quædam in loco edi
to collocata monſtratur, in qua mulieris ipſius genibus
prouolutæ palmáſque ſuppliciter tendentis imago ære vi
detur expreſſa. Adſtat verò alia ære nihilominus fuſa ſtatua, habitu viri, ſtola comptè circundati, & dexteram mulieri porrigentis. Huius ad pedẽ ſtatuæ, è baſi, herba quædam noua ſpecie naſcitur. Quæ quum exorta fuerit, excreſcere vſque ad ſtolæ illius ærei indumenti fimbriam ſolet. Quam quum ſummo vertice creſcens herba cõtigerit, vires inde ad depellendos omnes morbos languoréſque conquirit, ita vt quæcunque illa fuerit infirmitas corporis, hauſtu exiguo madefacti ſalutaris graminis depellatur, nihil omnino viriũ gerens, ſi ante quàm æreæ fimbriæ ſummitatem creſcendo contigerit, decerpatur. Hanc ſtatuã ad ſimilitudinem vultus Ieſu formatam tradebant, quæ permãſit, inquit, ad noſtra vſque tẽpora, ſicut ipſi oculis noſtris inſpeximus. Meminit etiam ibidem imaginum Chriſti, Petri, & Pauli.

Huius hiſtoriæ veritati ſubſcribit Soſimenus in hiſto- *Li 6.c.41*
ria tripartita in hunc modum: Quum cognouiſſet Iulia-
nus Imperator in Cæſarea Philippi ciuitate Phœniciæ *Memorati ſigni cõfirmatio.*
(quam Paneadem vocant) inſigne Chriſti eſſe ſimulachrum, quod mulier illa ſanguinis liberata profluuio conſtituerat, eo depoſito, ſuam ibi ſtatuam collocauit. Quæ violento igne de cœlo cadẽte circa eius pectus diuiſa eſt, & caput cum vertice vna parte deiectum, atq; in terra fixum, reliqua verò pars hactenus ſuperfuit, & fulminis indicium reſeruauit. Statuam verò Chriſti tunc quidam Pagani trahentes confregerũt. Poſtea verò Chriſtiani colligentes in eccleſiã recondiderũt, vbi hactenus reſeruatur.

Hæc idcirco recenſere libuit, vt reliquiæ ſanctorum & maximè Chriſti, ſemper vti dignum eſt venerationi & honori habeantur. Multo magis autem quàm fimbriam veſtimenti dominici, corpus Chriſti ſanctiſſimum ſancta pietate ac ſyncera fide tangamus, vnde nobis ſanctificatio & redemptio & ſalus æterna prouenit.

¶ Circa tertium, quod eſt, fidei huius mulieris commendatio, & quartum, quod eſt, ipſius ſanatio, ſequitur:

At Ieſus conuerſus & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te ſaluam fecit. Et ſalua facta eſt mulier ex illa hora.

K Marcus & Lucas hunc locum ſupplent. Dicunt enim quòd ſtatim ad tactum fimbriæ mulier ſanata eſt, & ſenſit quia ſanata eſſet. Vnde ſic apud Lucam. Et ait Ieſus: Quis eſt qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis: Quis me tetigit? Et dixit Ieſus: Tetigit me aliquis, nam & ego noui virtutē de me exiſſe. Et circūſpiciebat, inquit Marcus, videre eam quæ hoc fecerat. Videns autem mulier quia non latuit eum, timens & tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe, venit & procidit ante pedes illius, & ob quam cauſam tetigerit eum indicauit coram omni populo, & quemadmodum confeſtim ſanata ſit.

Luc. 8.

Itaque mulier hæc credidit & ſaluata eſt, & vt cōgruū fuit primò tetigit Chriſtum per fidem intellectualiter, deinde corporaliter. Porrò Dominus tacitum audiuit mulieris deſiderium, & ipſe tacens liberauerat tacentem, ſua ſponte paſſus ſanitatis rapinam, ſed miraculum publicari volens qui cuncta cognoſcit, quaſi neſciret interrogauit. Et quia diſcipuli neſciebant quod quærebatur, putabant Dominum de ſimplici tactu loqui. Dominus autem tactum ſua reſponſione diſtinguit.

Chriſtus tacens tacentem exaudiuit.

Tetigit, inquiens, me aliquis. Quo modo alio loco dixit: Qui habet aures audiendi, audiat, quamuis omnes qui tunc aderant corporalem haberent auditum. Sed non eſt verè Chriſtū audire, ſi negligenter audiatur: nec verè tangere, ſi infideliter tangatur. Itaque propalaturus quod factum eſt dixit: Nam & ego noui virtutē de me exiſſe Materialius reſpondet, inquit Cyrillus, ſecundā audientium opinionem. Quo tamen nobis manifeſtatur quòd ipſe verus eſt Deus, & ex eo quod prodigialiter factum eſt, & ex ſuis ſermonibus. Tranſcendit enim noſtram naturam, & forſan etiam angelicam, poſſe aliquam virtutem emittere, quaſi à propria natura. Conuenit autem hoc ſoli ſupernæ naturæ. Nulla nanque creaturarum aliquam gerit ſanandi poteſtatem, vel etiam aliqua alia miracula faciēdi, ſed tantum diuinitus ſibi præſtitam.

Luc. 8.

Chriſtus vt ſe deum probat.

Ob hoc autē Dominus non ſtatim eam manifeſtauit vt oſtenſo quòd omnia ſibi liquent, faciat mulierem prædicare quod factum eſt, vt ſuſpitione miraculum careat.

Chryſ.

Itaque

Itaque Ieſus videns eam,dixit,Confide filia.Videns eam timentem & trementem veniſſe, & procidiſſe ante pedes ſuos , ad eam conuerſus eſt. Hoc ipſum etiam facit erga omnes qui per pœnitentiam peccatorum ad ipſum conuertuntur,iuxta quod per Prophetam ipſe dicit:Conuertimini ad me,& ego conuertar ad vos. Quum ergo mulier hæc per deuotionem & fiduciã magnã ſe cõuertiſſet ad Dominũ,mox ille viciſſim per gratiam & miſericordiã ſuam ad illam ſe dignanter conuertit. Sic & alibi legis: Conuerſus Dominus reſpexit Petrum,nempe oculis ſuę miſericordiæ, & gratiæ ſuæ efficacia in Petro id operante quod ſubiunctum eſt:Egreſſus Petrus fleuit amarè. *Christi erga pœnitẽtes clemẽtia.* *Zach.1.* *Luc.22.*

Confide filia , inquit. Quur autem vel vnde iam filia Domini erat?Ideo,quia credidit. Vnde ait Apoſtolus:Filij Dei eſtis per fidem.Et in Euangelio:Quotquot autem receperunt eum (nimirum in corda ſua per fidem) dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Quoniã ergo iſta in eum credidit,iam fidei merito filia erat,iam ſalua fieri promeruit. Neque enim dictum eſt ei : Fides tua te ſaluam faciet,ſed iam ſaluam fecit. *L* *Cur filiã appellet.* *Gal.3.* *Ioan.1.*

Sed quærat aliquis:Quur Dominus hanc mulierem latere volentem manifeſtauerit,háncque ei mouerit verecundiã,quęrens quis ſe tetigiſſet,quũ tamẽ illa timore & pudore perculſa,vix à tergo trepida auſa fuerit accedere? *Cur mulierem Christus latere noluit.*

Reſpondetur, quòd nequaquam ambitione gloriæ factum eſt,vt diuinæ virtutis ſuæ opus latere non permiſerit dominus,qui multoties miracula ſua pręcepit tegi ſilentio , ſed propter eorum vtilitatem qui per fidem ad gratiam vocabantur,miraculum hoc abſcondi noluit.

Proinde mulierem hanc ſanatam latere noluit , ſed omnibus fecit manifeſtã, primo vt ſolueret eam à metu, & ne remorſum conſcientiæ pateretur quòd ſanitatis gratiam furto ſurripuerit , & quòd contra legis pręceptum immunda quum eſſet,tetigerit Chriſtum. Deinde quoq; vt ipſius curaret animum , quæ ſe Dominum potuiſſe latere putauit.Item vt fidem eius ad aliorum vtilitatem faceret manifeſtam (vti iam dictum eſt) vt eius fidem imitemur, oſtenditque miraculum non minus reſtinctione ſanguinis,dum oſtendit ſibi cuncta etiam cordium ſecreta patere. Deinde miraculum hoc principem ſynagogæ perſuadebat indubitanter credere,quòd à laqueis mortis etiam filiam ſuam eriperet. *Chryſoſto.*

M Ad hæc, CHRISTVS data opera accedere ad archiſynagogi filiam morabatur, vt mortua eſſet puella priuſquam ipſe adueniret, & myſteriũ pateſaceret reſurrectionis. Proinde ne filiæ reſuſcitatio ſuſpecta fieret, ſed omni dubitatione ſemota omnibus innoteſceret, quo modo & ad Lazarum languentẽ venire rogatus, aliquot dies venire diſtulit, vt mors eius & reſurrectio omnibus eſſet indubitata. De quo Auguſtinus: Noluit ſana[illegible]t poſſet reſuſcitare. Itaque ſanitatem quam mulie[illegible]c furtim ſurripuit, verbis ſuis ei Dominus confirmauit, dicens: Filia, fides tua te ſaluam fecit. Animam quidẽ prius per fidem, deinde & corpus ſanauit.

Cur Chriſtus iens paulisper morabatur. *Ioan. 11.*

Allegoricè autem mulier hæc ſanguine fluens, ſed à Domino curata, eccleſia eſt ex Gentibus cõgregata, quæ ingenito carnaliũ delectationum polluta fluxu, atque à cœtu iam fuerat ſegregata fidelium. Quia enim relicto vero Deo colebat creaturam, ſanguine fluxiſſe dicitur. Tranſgreſſioni nanque primi pręcepti decalogi de vno ſolo Deo adorando, prima Ægypti plaga (id eſt, aquarũ in ſanguinem verſio) reſpondet, vt dicit Rabanus. Fluuius eſt vitæ noſtræ defluxus, iuxta quod ſcriptum eſt: Omnes morimur, & ſicut aquæ dilabimur ſuper terram quę non reuertuntur. Hęc aqua quaſi in ſanguinem vertitur, quum fluxus vitæ, carnis & ſanguinis voluptate maculatur.

Beda. *Eccleſiæ gentium typus.* *1. Reg. 16*

Quum autem iam Dei filius principis filiam, id eſt, ſynagogam ſaluare decerneret, eccleſia de Gentibus congreganda, paratã iam promiſſámq; aliis, præripuit ſpe certa ſalutem. Proinde mulier hæc ſanguine fluens, non in domo, non in vrbe accedit ad Dominum, quia iuxta legẽ vrbibus excludebatur, ſed in itinere ambulanti Domino, vt dum pergit ad aliam, alia curaretur. Vnde & Apoſtoli Iudæis dicunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes. Vbi etiam de prompta fide Gentium ſubditur: Audientes autem Gentes gauiſæ ſunt, & glorificauerunt verbum Domini, & crediderunt quotquot erant pręordinati ad vitam.

Hieron. *Act. 13.* *Iudæis primum fidei gratia nũtiatur.*

Sed attende ſecundum Hieronymum, quòd filia principis duodecim annos habebat ætatis, & mulier hęc ſanguinis ſui fluxu annis duodecim laborauerat, quo nimirum datur intelligi quòd eo tẽpore Gentiũ populus cœperit ægrotare, quo genus crediderit Iudæorũ. Niſi enim

ex com

ex comparatione virtutum,vitium nō oſtenditur.Eodem enim quo ſynagoga nata eſt tempore, gētilitas cœpit infirmari.Vna enim penè eadémque ſeculi ætate, & ſynagoga in patriarchis naſci, & Gentilium natio per orbem cœpit idololatriæ ſanguine fœdari.

Beda.
Synagogæ occaſus, ſalus eccleſiæ.

Quandiu ergo ſynagoga viguit,eccleſia laborauit:Porrò ſynagogæ defectus,eccleſiæ virtus eſt, iuxta quod dicit Apoſtolus:Illorum,ſcilicet Iudæorum, delicto, ſalus eſt Gentibus. Quandiu autem illa credebat, iſta non credidit,& per varias corporis atque animę paſſiones immedicabili morbo ægra languebat.

Rom. 11.
Ambr.

N

Qum autem dicit quòd mulier hæc omnem ſubſtantiam ſuam in medicos erogauerat,nec ab vllo potuit curari,medicos hos ſiue falſos theologos (ſcilicet qui idola gentium deos eſſe docebant) ſiue philoſophos,legúmq; doctores ſecularium,qui multa de virtutibus vitiiſq; ſubtiliſſimè differentes,vtilia ſe viuendi credendíque inſtituta mortalibus dare promittebant,ſeu certè ipſos ſpiritus immundos ſignificat, qui velut conſulendo ſe iam pro Deo colendos ingerebant.Quibus viciſſim audiendis,gentilitas quanto magis naturalis induſtriæ vires expenderet, tanto minus potuit ab iniquitatis ſuæ ſorde mundari.

Beda.
Medici in quos ſubſtātia erogatur fruſtra.

Vnde Marcus bene de hac muliere ſcribens,ait:Et fuerat multa perpeſſa à compluribus medicis, & erogauerat omnia ſua,nec quicquam profecerat,ſed magis deterius habebat.Sed hęc vbi populum Iudęorum ægrotare, verúmque de cœlo cognouit adeſſe medicum, cœpit & ipſa languoris ſui ſperare pariter & quærere remedium.

Itaque dum ad principis filiam properat dei verbum,vt ſaluos faceret filios Iſrael, ſancta eccleſia ex Gentibus congregata,quæ lapſu criminum deperibat,paratam aliis fide pręripuit ſanitatem, medicinam ſalutis pręoccupauit,medicum vitæ pręuenit,ſynagoga vſque ad finē mundi mortua remanente, iuxta illud, Æthiopia pręueniet manus eius deo. Ergo vt ait Apoſtolus, quod quęrebat Iſrael hoc non eſt conſequutus, electio autem (ſubaudis Gentium) conſequuta eſt.

Ambr.
Pſal.
Rom. 11.

Sed modum quo eccleſia conſequuta eſt fidei ſanitatē conſyderemus. Acceſſit,inquit, retro & tetigit fimbriam veſtimenti eius.Accedit,& Dominū tangit eccleſia quę ei per fidei veritatem appropinquat.Accedit autē retro,ſiue iuxta id quod ipſe ait:Qui mihi miniſtrat, me ſequatur.

Modus quæſitæ ſalutis.
Beda.

Et apud

Iere. 3. Et apud Ieremiam: Patrē vocabis me,& poſt me ingredi non ceſſabis,ſiue quia præſentem in carne Dominū non videns,peractis temporalis diſpēſationis ſuæ ſacramētis, eius iam per fidē cœpit veſtigia ſubſequi. Retro acceſſit, quia iam Chriſto in cælos aſſumpto credidit, ad priora enim ipſius non appropinquauit. Tetigit Dominum credendo,& Thomas credidit tangēdo, quo tactu certa fidei perceptio datur intelligi,quæ magis Chriſto à nobis iam in cœlum aſſumpto facta eſt, quam adhuc ipſo præſente.

O Tetigit,inquit,fimbriam veſtimenti eius.Veſtimentum
Tunica Ioſeph, myſticè. Chriſti ,humanitas ſua eſt,quā ſuperinduit quodā modo ſuæ diuinitati.Vnde per Apoſtolum dicitur:Et habitu inuētus vt homo.Hæc eſt illa Ioſeph tunica talaris & poli
Phil.2. mita,hœdi ſanguine tincta,quā eccleſia ſancta ꝑ ſacerdo-
Gen.37. tale miniſterium iugiter offert cōſpectui paternæ maieſtatis,ac ſi dicat: Hanc inuenimus(.ſ.per fidei cognitionem) vide ſi tunica filij tui ſit,an nō?At ille:Tunica,inquit,filij mei eſt. Et addit: Fera peſſima deuorauit filium meum. Vtique fera peſsima impia ſynagoga eſt,quæ Chriſtū interficiens humanitatis ſuæ tunicam ſanguine hœdi,id eſt, ſuo ipſius ſanguine qui pro nobis maledictum & peccatū
Gal.3. (hoc eſt,hoſtia pro peccato)factus eſt,intinxit.Hæc eſt veſtis nuptialis, id eſt, veſtis charitatis,quàm vt nos ſibi per fidem deſponſaret & coniungeret,induere dignatus eſt.

Fimbria veſtimenti myſticè. Fimbria verò quum ſit extremitas in veſtimento,paſſio eſt filij Dei in carne,vbi illud humanitatis ſuæ veſtimentum tanquam in termino conſummatum eſt,ipſo claman
Ioan.19. te atque teſtante:Conſummatum eſt.Hanc fimbriam qui tetigerit,à carnis fluxu mundabitur.

Fimbria vt tangitur. Tangitur autem fide credendo,tangitur piè meditando:tangitur,per eam Deum patrem deprecando,tangitur amando,tangitur compatiendo,& ſentiendo ea quæ paſ
Phil.2. ſionis & mortis Chriſti ſunt,dicente Apoſtolo: Hoc ſentite in vobis,quod & in Chriſto Ieſu.Nec aliud vllū cōtra peccati lapſum(quaſi ſanguinis fluxum) efficacius eſt remediū,quàm credendo,quaſi tangendo,& per reciprocam charitatem ei quodāmodo ſentiendo communicare.

P Itaque ſecundū Lucam,quum interrogaſſet Dominus & dixiſſet: Quis eſt qui me tetigit, omnibus ſe tetigiſſe negātibus,reſpōſum hoc accepit à Petro:Præceptor,turbæ te cōprimūt & affligūt,& tu dicis:Quis me tetigit?Vbi cōſyderādū eſt,quæ ſit turba Dn̄m myſticè premēs & affli-

affligens,& quæ ſit mulier Dominũ tangens. Dominum enim quẽ turbę comitantes paſſim cõprimunt,vna credula mulier tangit.Quia qui diuerſis inordinatè glomerantium hæreſibus affligitur,ſolo catholicę eccleſiæ fideliter corde quæritatur.Nam vt quidam videntes non vident,& audientes non audiunt;ita etiam tangentes non tangũt, qui nõ fideliter Chriſtum tangunt.Vnde cuidam amanti quidem ſed nondũ plenè credenti dicit:Noli me tãgere, nondum enim aſcendi ad patrem meum. Apertè docens quid,ſit eũ veraciter tãgere,patri ſcilicet credere æqualẽ. *Chriſtus à quibus cõprimitur.* *Ioan 20*

Vnde Gregorius : Premente turba redemptorem noſtrum mulier vna tetigit, quia carnales quique in eccleſia eum comprimunt à quo longe ſunt,& ſoli tangũt qui huic veraciter humiles adiunguntur.Turba igitur premit & non tangit , quia & importuna eſt per pręſentiam , & abſens per vitam. Porrò ſecundum Lucam , dixit Ieſus: Tetigit me aliquis,nam ego noui virtutem de me exiſſe. Dicat Pelagius ſe ſuo conamine ſaluari. Dicamus autem nos,quia vana ſalus hominis , in Deo faciemus virtutem. Nam & ipſe virtutem (quæ propitietur omnibus iniquitatibus noſtris,& ſanet omnes iniquitates noſtras) non ex nobiſipſis , ſed de ſe nouit exire. Non ergo latet eum is qui fimbriam tetigerit , id eſt , qui incarnationis myſteria donec ad maiora capienda perueniat , perfectè amando crediderit.

HOMILIA ALTERA.

Q Vum veniſſet Ieſus in domum Principis , & vidiſſet tibicines & turbam tumultuantem,dicit illis. Matth 9.

In hac euangelicæ lectionis parte, deſcribitur filiæ archiſynagogi mortuæ , ad vitã reſuſcitatio. Vbi duo ſunt conſyderanda. Vnum eſt,defunctam lugentium pia conſolatio.Alterum eſt,admiranda diuinę virtutis operatio, ibi:Et quum eiecta eſſet turba.

Circa primum quatuor ſunt attendenda. Primum eſt, Chriſti mora ſeu cunctatio. Secundum eſt , mortis filiæ denuntiatio. Tertium eſt,perfidorum eiectio. Quartum eſt,lugentium pia conſolatio.

Circa primum dicit Lucas:Adhuc illo loquente, nimirum Chriſto ad mulierẽ quã ſuæ fidei merito ſanauerat. A Oportunè enim Dominus expectabat puellæ mortẽ , vt *Chryſ*

reſurrectionis eius miraculũ propalaretur, propter quod & tardius incedit & loquitur diutius cum muliere, vt archiſynagogi filia expiraret, & huius rei nuntius adueni-
Luce 8. ret. Vnde apud Lucam dicitur: Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem ſynagogæ dicẽs ei, quia mortua eſt filia tua, noli vexare illum. In quo notatur ſecundum, id eſt, mortis filiæ denuntiatio. Quo audito, Dominus reſpondit patri puellæ: Noli timere. Crede tantum, & ſalua erit. Noli timere, inquit, ſcilicet timore diffidentiæ. Porrò nuntiantibus puellæ mortem & magiſtrum vt veniat rogare prohibentibus, non legitur puellæ patrem quaſi amiſſa ſpe ſalutis filiæ iam mortuæ, nuntiantibus acquieuiſſe. Vnde & Dominus quaſi diffidentem non reprehé-
Athanaſius. dit, ſed credentem robuſtius confirmauit, dicens: Noli timere. Sanè fidem exigit Dominus ab inuocãtibus eum, non quia indiget adminiculo fidei aliorum. Ipſe nanque & Dominus & largitor eſt fidei. Sed ne videretur ex acceptione perſonarum ſua dona conferre, oſtendit quod credentibus fauet, & ne ſine fide accipiant beneficia, & ea per infidelitatem aboleant. Vult enim benefaciens durare gratiam, & ſanans inconcuſſum manere remedium.

Beda. Myſticè: Saluata à profluuio ſanguinis muliere, mox filia principis mortua nũtiatur, quia dũ eccleſia à vitiorũ
Synagogã cõtabuiſſe ſorde mundata, & ob fidei meritũ filia eſt cognominata, continuo ſynagoga perfidiæ ſimul inuidiæq; letho ſoluta eſt. Perfidiæ quidẽ, quia in Chriſtũ credere noluit. Inuidiæ verò, quia eccleſiã credidiſſe doluit. Scriptũ eſt enim
Cap 13. in Actibus Apoſtolorũ: Sequẽti autẽ ſabbato penè vniuerſa ciuitas cõuenit audire verbũ Dñi. Vidẽtes autẽ turbas Iudæi repleti ſunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebãtur, maledicẽtes viã Dñi corã multitudine.

B Et vidiſſet, inquit, tibicines & turbam tumultuantem.
Tibicines qui. Tibicines dicuntur tibia canentes. Hoc enim muſicum inſtrumentum primitus ex antiquo plangendis funeribus adhibitum eſſe Iſidorus teſtatur, quo ad amplius lugendum parentes prouocarentur.

Plangentes deplangendi. Et turbam tumultuantem, id eſt, irrequietam. Hic erat tumultus plangentium & flentium. Vnde ſic habes apud Lucam: Flebant autem omnes & plangebant illam. Non
Eccl 22. minus deflendi ſunt qui vanè plangunt defunctos, quàm ipſi qui defuncti plãguntur. Vnde quum Sapiens dixiſſet: Super mortuum plora, defecit enim lux eius, mox adiecit: Et

cit:Et ſuper fatuum plora,defecit enim ſenſus eius.Vanitatis eſt quòd morituri plãgunt mortuos,quos potius oportebat plãgere ſemetipſos.Nihil enim tam dignum luctu eſt,quàm culpa,mori autem natura eſt. Et quum veniſſet in domum,inquit Lucas,non permiſit ſecum quẽquam introire,niſi Petrum,& Iacobum,& Ioannẽ, & patrem & matrem puellæ. Mortuam ſuſcitaturus eiecit omnes,quaſi nos docẽs abſque inani gloria eſſe,& nihil ad oſtẽtationem facere.Et quòd quum quis debet miracula perpetrare,non decet ipſum eſſe in medio plurimorũ,ſed ſolitariũ & ab aliis ſeparatum, quod huius loci docet exemplo.Solos hos intromiſit tãquam diſcipulorum vertices.Nec volebat ſeipſum ante tempus pluribus reuelare,& hoc fortè propter inuidiam Iudæorum. Docens vt cùm quis nobis inuidet, non debere nos iuſtitias noſtras ei reuelare,ne ei maioris inuidiæ occaſio tribuatur. *Nota.* *Theoph.*

Aſſumpſit etiam parentes in teſtes,ne quis dicere poſſet fallax eſſe reſurrectionis indicium. Ad hæc,etiam & illud nota,quòd plangentes excluſit à domo, & indignos oſtendit reſurrectionis viſione. Vnde ſequitur:

Recedite,nõ eſt enim mortua puella,ſed dormit.Et deridebãt eũ. C

Hominibus mortua erat,qui ſuſcitare nequibant.Deo dormiebat, in cuius ditione & anima recepta viuebat, & caro reſuſcitanda quieſcebat.Vnde mos Chriſtianus obtinuit vt mortui qui reſurrecturi eſſe non dubitantur,dormientes vocentur,dicente Apoſtolo:Nolumus vos ignorare de dormientibus,vt non cõtriſtemini,ſicut & cæteri qui ſpem non habent.Hinc & pro defunctis orans eccleſia dicit:Deus cui omnia viuunt, & cui non pereunt moriendo corpora noſtra, ſed mutantur in melius. Itaque flentibus atque plangentibus mortuam dicitur à Domino:Recedite.Et apud Lucam:Nolite flere.Si tunc excluſit plangentes,multo magis nunc. Tunc enim nondum patuerat in ſomnum mortem fuiſſe conuerſam. Nullus ergo de cætero ſe contundat, iniuriam inferens victoriæ Chriſti qui ſuperauit mortem, & eam in ſomnum conuertit. Vnde & dixit: Non enim eſt mortua puella, ſed dormit. Oſtendens omnia ſibi fore in promptu, & quòd eam viuificaret quaſi ſuſcitaret à ſomno. *Mortui fidelibus dormientes.* *1.Theſſ.4* *Chryſ.*

Et deridebant eum. Ecce, plangentes facti ſunt irriſores.Et verè deriſio erat fletus ille mortalium, quia ipſi ad mortem properantes,plangebant mortuum. Quòd ſi *Plangentes fiunt irriſores.*

plangendi ſunt mortui, illorum praua vita (ſicut iam eſt
Chryſoſt. dictum) magis deflenda erat. Deridebant, inquit, eũ ſcientes quia mortua eſt. Quos non obiurgauit, nec repreſſit deriſionem, vt etiam deriſio fiat certæ mortis puellæ indicium. Nam quia poſt acta miracula (vt plurimũ) homines perſeuerant increduli, verbis eos propriis præuenit.

Porrò myſticè, quum anima quæ peccauerit ipſa moriatur, tamen ea quæ reſuſcitari à Chriſto meruerit, nobis quidem mortua fuiſſe, ſed ei obdormiſſe dici poteſt,
Ephes 5. iuxta quod per Apoſtolum dicitur: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.

Sed quærat aliquis: Cur Dominus tam ingens miraculum facturus turbas eiecerit, qui tamen multa aliàs huiuſcemodi miracula faciebat corã hominibus. Vtique quia turba hæc indigna fuit quæ tãtum miraculum videret. Non enim credebant Chriſtum poſſe reſuſcitare defunctam, quem (vt omnis malitia proprium habet bonos deridere) idcirco deridebant, quia dormientem affirmabat, quæ mortua eſſet, quum tamen (vt dictum eſt) ei dormiret, qui ea facilitate ſuſcitat mortuos, qua quilibet no-
Ioan 11. ſtrum excitat à ſomno ſuo dormiẽtem. In hũc modum & de Lazaro iam vita functo, dixit: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno exuſcitẽ eum. Attamen parũ nocuit gloriæ Chriſti riſus iſte perfidorum, quin magis in cõtrarium relapſa res eſt, videlicet vt ſuo deriſu ipſi cõfunderẽtur, & amplius miraculo darent teſtimonium, verè ſ. fuiſſe mortuam, Chriſtiq́; virtute verè à mortuis reſuſcitatam, miraculóq; exhibito magis ſe culpabiles agnoſcerẽt, qui non antea credẽdo Dominũ honoraſſent, ſed deridẽdo, potẽtiam negaſſent reſuſcitãtis. Porrò Dominus horum deriſione nil motus, quòd intẽderat opus ſuę virtutis & gratiæ exequitur. In quo nihilominus exemplum nobis & formam præbuit, vt dum benefaciẽtes vel piè conſulentes aut docentes, à prauis hominibus deridemur, eorum deriſione contempta, piè cœptis inſtemus.

(Riſus perfidorũ vt Chriſto ad gloriã. — Quorum deriſiones nobis contemnendæ)

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et quum eiecta eſſet turba, intrauit, & tenuit manum eius, & dixit: Puella ſurge. Et ſurrexit puella.

E Hic oſtenditur admirãda diuinæ virtutis operatio. Vbi primum perfidos & tumultuantes eiici voluit, qui virtutẽ reſuſcitantis deridere q̃ credere malebãt. Et meritò excludũtur, indigni qui miraculum reſurrectionis viderent.

Intrauit,

Intrauit,inquit,& tenuit manum eius.Iam antè intrauerat Dominus in domum Iairi, ſed non in eo triclinio vbi filia mortua decumbebat,quò nunc demum ingreſſus manum ipſius apprehendit. Et vt verum eſſe oſtenderet, quòd mortua puella coram ſe mortua non eſſet,ſed dormiret,manũ eius tenet, quaſi hanc è ſomno excitaturus.

Et aduerte,quòd Iairus pater rogauerat Dominum vt veniẽs imponeret manum ſuper filiam & viueret,ſed nõ ſic fecit ille.Non enim impoſuit ei manũ,non ſuſpexit in cœlum, nõ orauit, ſed vt omnia ſuo ſubdita eſſe doceret imperio,tãtum tetigit eã,&dixit:Puella ſurge.Tactu autem ſuæ manus reuocatam animam corpori rurſus infudit argumentum præbens diuinitatis inhabitantis, quæ ad ſacræ manus contactum, amiſſam protinus vitam reparauit.Itaque dextra Domini fecit virtutem.Secundum Lucam,tenens manum eius clamauit,dicens:Puella ſurge. Sic & Lazarum reuocans ab inferis,clamauit:Lazare veni foras.Sic etiam futurum eſt in nouiſſimo die,quando omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filij Dei, & tam facilè ad Chriſti vocis imperium cuncti reſurgent,quàm hæc puella ipſo iubente reſurrexit. *Potentia virtutis Chriſti.*

Et reuerſus eſt (inquit Lucas) ſpiritus eius, & ſurrexit continuò,vt palàm ſit, quòd tam mors quàm vita Chriſto Domino famulantur.Non ergo ſuæ poteſtati mortua erat, quam non incertus de reſurrectionis euentu reſuſcitare intendebat.Reuerſus,inquit,eſt ſpiritus eius.Non enim aliam ei animam infudit,ſed illam eandémq; quam expirauerat reſtituit. Et ne phantaſticum eſſe videatur quod factum eſt,iuſſit illi darę manducare.Nec tamen ipſe propinat,ſed hoc mandat aliis.Quo modo & Lazaro reſuſcitato,dixit diſcipulis:Soluite eum. Quem poſtmodum & menſæ ſuæ participem eſſe voluit. Ecce vnum vitæ ſignum, in eo quòd manducauit: apud Marcum verò & alterum ponitur,quia confeſtim ambulauit,ad certum indicium vegetæ ſanitatis. F *vita ſigna auctæ in puella.*

Spiritualiter inſinuat, quia quiſquis à morte animæ, Chriſto manum ſibi confortante reſipiſcit, non modò à ſordibus exurgere vitiorum,ſed & in bonis cõtinuò proficere debere operibus. Porrò qui inſtar phãtaſmatis videntur reſuſcitari,figuram quidem viuentium habent,ſed non operationem.Qui enim magicis artibus mortuos ſuſcitare putantur,ambulare eos faciunt & confabulari,ſed *Beda. Reſurrectionis animæ ſigna.*

vt manducent non poſſunt efficere. Hinc & Dominus ipſe à morte rediuiuus in argumentum ſuæ veræ reſurrectionis dignatus eſt cum diſcipulis manducare.

Hieron. Myſticè: Tenens manum puellæ Ieſus ſuſcitauit eam, quia niſi prius mundatæ fuerint manus Iudæorum quæ ſanguine plenæ ſunt ſynagoga eorum mortua non conſurgit, Iudæorum enim multitudo hoc in votis habuit, vt

Mat. 27. in eos Chriſti ſanguis redundaret. Sanguis eius, inquiũt, ſuper nos & ſuper filios noſtros.

Moraliter autem, rectè tenet manum eius quem ſuſcitat à peccatis, quòd is propriæ iniquitatis operibus animæ vitam amiſit. Nam in operibus manuum ſuarum cõprehẽſus eſt peccator. Itaque Dominus tactu miſericordiæ ſuæ, efficacia gratiæ ſuæ, mundat mala opera peccatoris, ſicque hũc ad gratiæ vitam reſtituit. Vnde Pſalmiſta: Tenuiſti manum dexteram meam, & in volũtate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me. Itaque ſpiritualiter ad Chriſtum à peccatis reuertẽtes, fide ſurgũt, proficiẽdo in operibus bonis ambulãt, & cœleſti pane ſatian-

Beda. tur. Si quis ergo à ſpirituali morte ſurrexerit, cœleſti neceſſe eſt mox pane ſatiari, & diuini.ſ. verbi & ſacroſancti altaris participem fieri. Vt autem ait Ambroſius, beatus ille cui manum ſapiẽtiá tenet. Vtinã meos quoq; teneat actus, teneat manũ iuſtitia, teneat Dei verbum, inducat in penetralia ſua, ſpiritum auertat erroris, conuertat ſalutis, dari mihi iubeat manducare. Panis enim cœleſtis eſt Dei verbũ. Inde & illa ſapientia quæ diuini corporis & ſangui

Prou. 9. nis ſacroſancta altaria repleuit alimentis: Venite, inquit, & edite panes meos, & bibite vinum quod miſcui vobis.

Denique certis argumentis filiæ reſurrectione probata, parentes ipſius miraculo ſtupefactos & pene clamantes, cohibet ne quod factum eſt prædicent. Vnde Lucas:

Chriſtus vt inanem re fugit gloriam Et ſtupuerunt parentes eius, quibus præcepit ne alicui diceret quod factum erat. Oſtendens quòd largitor bonorum eſt, non autem cupidus gloriæ: dátque totum, nihil recipiens. Qui autem venatur operum gloriam, aliquid quidem exhibuit, aliquid verò recepit. Denique miraculi huius diuulgationem ſubdit Euangeliſta, dicens:

Et exiit fama hæc in vniuerſam terram illam.

G Scilicet prouinciæ Galilææ. Nõ enim poteſt diuina virtus occultari. Nã licet ipſe Chriſtus eiectis turbis paucis arbitris in cubiculo paternæ domus puellã à morte ſuſci-

tauerit,vehementérq; præceperit parentibus ne quod factum erat cuiquam dicerent, attamen rei magnitudo latere non potuit.Modicum eſt enim verbis tantum extedere famam, ſed virtus adeò clara atque conſpicua eſt, vt quanto magis occulitur,tanto prodeat amplius.

Sanè propter duo præcipit ne cui dicerent quod factũ erat,id eſt,propter myſterium,& propter exemplum.Propter myſterium,quia culpa ſecreta, ſecreta emẽdatur pœnitentia,iuxta quod per Sapientem dicitur. De negligentia purga te cum paucis:& publica culpa, etiam publica corrigenda eſt pœnitentia,dicente Apoſtolo:Peccantem coram omnibus argue,vt & cæteri timorem habeant. *Cur præcepit ne cui dicerent.* *Eccle 7.* *1.Tim 5.*

Propter exẽplũ,vt in magnificis factis doceat,nos fugere gloriã, iuxta qđ Sap.admonet, dicẽs:Ne zeles gloriã. *Sap 9.*

Cæterum iuxta intellectum moralem, tres illi mortui quos Saluator in corporibus ſuſcitauit tria genera reſurrectionis animarum ſignificant.Síquidem nonnulli conſenſum malæ delectationi præbendo,latente tantum cogitatione peccati mortem ſibi conſciſcunt. Sed tales ſe ſignificans viuificare Saluator ſuſcitauit filiam archiſynagogi,nondum foras elatam ſed in domo mortuã,quaſi vitium ſecretum in corde. *Beda.* *Myſteriũ trium mortuorum.*

Alij non ſolum noxiæ delectationi conſentiendo, ſed & ipſum malum quo delectantur agendo, mortuũ ſuum quaſi extra portas efferunt. Et hos ſi pœniteant reſuſcitare ſe demonſtrans,ſuſcitauit filium viduæ iuuenẽ extra portã ciuitatis elatum, & reddidit matri ſuæ. Quia reſipiſcẽtẽ à peccati tenebris animã,vnitati reſtituit eccleſię. *Luc.7.*

Quidam verò non ſolum cogitando vel faciendo illicita,ſed & ipſa peccandi conſuetudine ſe quaſi ſepeliẽdo corrumpunt.Verum nec ad hos erigendos minor fit virtus & gratia Saluatoris,ſi tamen adſint cogitationes ſolicitæ,quæ ſuper eorum ſalute (velut deuotę Chriſto ſorores) inuigilent. Nam ad hoc intimandum reſuſcitauit Lazarum quatuor iam dies in monumento habentem & atteſtante ſorore iam fœtentem, quia peſſima noxios actus ſolet fama comitari.

Notandum autem quòd quanto grauior animæ mors ingruerit, tanto acrior neceſſe eſt vt reſurgere mereatur pœnitentis feruor inſiſtat.Quod occultè volens oſtẽdere Dominus,iacentem in conclaui mortuã, modeſta leniq; voce ſuſcitat,dicens : Puella ſurge.Quam & ob facilita- H *Spiritualiter reſurgendi modus.*

tem reſuſcitandi,iam mortuam fuiſſe negauerat. Delatũ autem foras iuuenem, pluribus vt reuiuiſcere debeat dictis corroborat,quũ,ait:Adoleſcens,tibi dico,ſurge.Quatriduanus verò mortuus, vt longa prementis ſepulchri clauſtra deponere poſſet, fremuit ſpiritu Ieſus, turbauit

Ioan. 11. ſeipſum,lachrymas fudit,ac magna voce clamauit: Lazare veni foras.Et ſic tandem qui erat deſperatus, diſcuſſo tenebrarum pondere,vitæ luciq́ue redditur.

Tibicines myſticè vt decipiunt.

I Porrò tibicines animæ mortuæ funeralia proſequentes, maligni ſpiritus intelliguntur,ferali carmine hanc demulcentes,quum ſuggerunt aut culpam grauem non eſſe,aut parcendum ætati, aut ex improuiſo crimen contigiſſe, & vlterius non futurum, aut alios multos agere ſimilia, aut dei ad miſerendum pronam eſſe clementiam,aut ſpatium pœnitentiæ ſupereſſe.Verum huiuſcemodi carminibus ad vitam peccatrix anima non reuocatur, ſed in peccati morte detinetur,imò & hoc amomo (vtique oleo peccatoris) vncta & impinguata ad gehennæ rogum defertur.

Narrat de ſe Boëtius, quòd quum iam multis quaſſatus aduerſitatib⁹ pro animi ſolatio poëticis muſis ſeſe oblectaret,ſuperueniens philoſophia magiſtra quondam ſua ipſum conſolatura,has omnes eiecit. Vbi,inquit,poëticas muſas noſtro vidit adſiſtentes thoro, fletibúſq; meis verba dictantes, commota pauliſper, ac toruis inflammata

Solatia fraudulenta.

luminibus,Quis inquit, has ſcænicas meretriculas ad hũc ægrum permiſit accedere? quæ dolores eius non modo nullis fouerent remediis,verum dulcibus inſuper alerent venenis.Eæ ſunt enim quę hominũ mentes adſuefaciunt morbo,non liberant.

Sed abite potius Sirenes vſq; in exitiũ dulces, meiſq; cum muſis curandum ſanandúmque relinquite. His ille chorus increpatus deiecit humi mœſtior vultum,confeſſúſque rubore verecundiam limen triſtis exceſsit.

Hac philoſophiæ ſubintroducta perſona verã quæ de

Sap. 9. ſurſum eſt ſapientiã intellige,de qua ſcriptũ eſt:Per ſapiẽ

Sap. 3. tiã ſanati ſunt quicunq; placuerũt tibi domine à principio.Et ideo ſapientiam qui abiicit,infelix eſt,& vacua eſt ſpes illorũ,& labores ſine fructu, & inutilia opera eorũ.

Baruch 3. De huiuſmodi ſcriptũ eſt:Et quoniã non habuerunt ſa-

Sapientia carentes.

pientiã,perierũt propter ſuã inſipientiã. Huiuſmodi ſunt (vt ibidem dicitur) principes Gentium, qui dominantur ſuper beſtias quæ ſunt ſuper terram,qui in auibus cœli ludunt

dunt,qui argentum theſaurizant & aurum in quo confidunt homines,& non eſt finis acquiſitionis eorũ.De quibus mox ſubditur.Exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt,& alij in locum eorum exurrexerunt. Vbi etiã de ſectatoribus mundanæ ſapientiæ dicitur:Filij quoq; Agar qui exquiſierunt prudentiam quæ de terra eſt,negotiatores terræ,& Theman,& fabulatores, & exquiſitores prudentiæ & intelligentiæ,viam autem ſapientiæ neſcierũt.

Porrò ſapientię vtilitatem attende.Si intrauerit,inquit Salomon,ſapientia cor tuum, & ſcientia animæ tuæ placuerit,conſilium cuſtodiet te, & prudentia ſeruabit te, vt eruaris à via mala , & ab homine qui peruerſa loquitur, qualis eſt omnis hæreticus,qui vtique altam faciens(per ſuperbiam domum ſuam,quærit quam inueniet, ruinam. Sapientia autem ædificabitur domus,& prudentia roborabitur.Itaque ſi doctrinam ſapientiæ inueneris,habebis in nouiſsimis ſpem,& ſpes tua non peribit. *Prou. 2.* *Sapientiæ vtilitas.* *Prou. 17.* *Prou. 24.*

Cæterum quod ad allegoriam ſpectat,nota quia ſynagoga manet in domo clauſa & mortua, quum interim ad Chriſtum per fidẽ ſanata venit è gentibus eccleſia.Agũt Iudæi funeralia ſynagogæ cultum plangentes. Quod Ieremias propheta prænuntians ait : Et dabo Ieruſalem in aceruos arenæ & in cubilia draconum, & ciuitates Iuda dabo in deſolationem,eo quòd non ſit habitator.Et inde: Ecce ego cibabo populum iſtum abſynthio,& potum dabo eis aquam fellis,& diſpergam eos in gentibus. Et poſt pauca:Hæc dicit Dominus exercituum : Contemplamini & vocate lamentatrices vt veniant,& ad eas quæ ſapiẽtes ſunt mittite & properent.Feſtinent & aſſumãt ſuper nos lamentum.Deducant oculi noſtri lachrymas,& palpebræ noſtræ defluant aquis, quia vox lamentationis audita eſt de Sion , quoniam vaſtati ſumus & confuſi vehementer. Quia dereliquimus terram,quoniã deiecta ſunt tabernacula noſtra.Hæc omnia in Iudæis cernimus eſſe completa,digna ſanè quæ illorum(vanis licet)plangantur lamentis.Sed quum plenitudo gentium intrauerit in fine ſeculi,futurum eſt vt ad hanc mortuã principis filiam depulſor mortis vitæq; dator Chriſtus veniat,qui eiectis vanis lamentis,intrans per fidem corda Iudæorum , ſynagogæ manum apprehendat vt rectè operetur , vt hanc poſt ſe trahat,& tunc viuet puella quæ adhuc mortua plangitur. K *Iudæi vt mortuam plangunt ſynagogã.* *Ierem. 9.* *Rom. 11.*

IN DEDICATIONE ECCLESIAE.

ET *ingreſſus Ieſus perambulabat Iericho. Luc. 19.*

Præſens ſancti Euangelij lectio tria præcipuè comprehendit. Primum eſt, conueniens ad ſalutem in publicano diſpoſitio. Secundum eſt, erga publicanum benigna Chriſti miſeratio, ibi: Et quum veniſſet ad locum. Tertium eſt, publicani ab iniquitate perfecta conuerſio, ibi: Stans autem.

Circa primum quatuor ſunt conſyderanda. Primum, ciuitatis Iericho myſtica deſignatio. Secundum, Zachæi publicani notanda deſcriptio, ibi: Et ecce vir. Tertium, videndi Chriſtum Zachæi deſiderium, ibi: Et quærebat videre. Quartum, videre deſiderantis non inane ſtudium, ibi: Et præcurrens.

A Circa primum dicitur: Et ingreſſus Ieſus perambulabat Iericho. Vbi notandum eſt Iericho ciuitatem quondam fuiſſe munitiſſimam, nempe muro ſeptemplice cinctam, vt nec ariete peruia eſſet, nec ferro penetrabilis. Hanc Ioſue ſeptem dierum ambitu die ſeptimo clangentibus tubis ſacerdotalibus (quæ iubileares dicebantur) corruentibus muris, captam, ferro & flamma deleuit, & regem eius interfecit, & ait: Sit ciuitas hæc anathema. Sola Raab meretrix viuat cum vniuerſis qui cum ea in domo ſunt: abſcondit enim, inquit, nuntios quos direximus. Et ſubinde: In empore illo imprecatus eſt Ioſue, dicens: Maledictus vir coram domino, qui ſuſcitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito ſuo fundamenta illius iaciat, & in nouiſſimo liberorum ponat portas eius. Porrò Acham qui contra vetitum de anathemate Iericho furtim ſurripuit, victoriam Iſrael impediuit deprehenſúſque, lapidatus eſt. Dehinc cæteris hoſtibus potenter debellatis, filij Iſrael terram patribus eorum diuinitus promiſſam poſſederunt.

Ioſue 6. Iericho ciuitas deſcribitur. Ibidem. Ioſue 7.

Iericho interpretatur luna, & myſticè mundum hunc deſignat, qui vt luna mutatur, & nunquàm in eodē ſtatu permanet.

Iericho myſticé.

permanet.Hic eſt ille mundus qui deum per quem factus eſt non cognouit. Huius mundi rector diabolus eſt, in Euangelio princeps mundi appellatus. *Ioan. 1.* *Ioan. 14.*

Septemplex murus, obſtinatam in ſeptem capitalibus vitiis ſignificat voluntatem. Porrò Ioſue (qui & Ieſus Naue) Chriſti typum geſſit. Tubæ ſacerdotales quibus vtebantur in Iubilæo,prædicationem Chriſti & Apoſtolorum eius præfigurabant. Iubilæus autem, gratiæ noui teſtamenti tempus eſt. Vnde eſt illud Prophetæ: Quaſi tuba exalta vocem tuam, & adnuntia populo meo ſcelera eorum. *Ioſue typus Chriſti.* *Eſa. 58.*

Proinde tubis perſonantibus muri Iericho corruunt, quia prædicantibus per mundum apoſtolis,diaboli poteſtate labefactata, obſtinata prius in malo Gentium corda,recepta fide veritatis qua deum noſſe cœperunt, cedente priore duritia,pietati peruia facta ſunt. Iericho flãmis & ferro damnatur, & Chriſtus gladio bis acuto ex eius ore procedente vltionem de impiis ſumet, iudicaturus ſeculum per ignem.

Raab meretrix quæ vna cum ſuis ſola ſaluatur, quia nuntios Ioſue recepiſſet, deſignat eccleſiam ex Gẽtibus collectam,quæ Chriſti apoſtolos cæteróſque ipſius prædicatores in mundum miſſos fidei ſuæ recepit hoſpitio. Quæ quoniã olim per idololatriã immundis ſe ſpiritibus proſtituta ſubdiderat,meretricis vocabulo deſignatur. C *Raab, vt typũ eccleſia geſſit.*

Porrò quod à Ioſue ciuitas Iericho ſub anathemate ponitur, hoc ipſum deſignat quod per Apoſtolum ſuum loquitur Chriſtus,dicens:Nolite diligere mũdum neque ea quæ in mundo ſunt.Quia ſi quis diligit mundum non eſt charitas patris in illo.Et rurſum:Qui vult eſſe amicus huius mundi,inimicus dei conſtituitur. *1.Ioan.1.*

De anathemate ſurripit qui vetitis mundi huius inhęret illecebris,quibus illaqueatus & victus non ſolum ipſe peccata non vincit,quinetiam quantum in ſe eſt ſuæ prauitatis exemplo aliis quo minus vincant obſiſtit,grauι tãdem iudicio quaſi lapidibus obruendus. *Luc.4.* *De anathemata ſurripit, myſt.*

Denique maledicto ſubiicitur qui ciuitatẽ Iericho denuò ſuſcitauerit, quoniam qui veteres vel etiam nouos errores per Chriſti prędicatores diſſipatos, per doctrinã hæreticam aut opera peſſima, ſuſcitauerit auditurus eſt auditionem malam,importabilis illius iudicij ſententiã, Ite maledicti in ignem ęternum. *Iericho ſuſcitat.*

Ięric-

Iericho ſuperata hoſtibúſq; deuictis terra lacte & melle manans victori populo diſtribuitur, quia mundi huius illecebris & peccato triumphatis beata cæli requies & diadema regni victoribus à Deo reddetur, ipſo iudice dicente: Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & ſedi cum patre meo in throno eius. Regnum quippe cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

Apoc. 3. *Mat. 11.*

Fundamēta Iericho ponit. Porrò ciuitati Iericho ſuſcitandæ fundamenta ponit, qui propoſito voluntatis ad amorem huius mundi rediēs peccato conſentit. Is primogeniti ſui morte multatur, quando quidem bonorum operum ſuorum priſtina merita ob peccatum ſolo licet conſenſu voluntatis paractum, mortificantur. Portas autem Iericho ponit, qui malæ voluntatis culpam operis exequutione conſummans non niſi cum vita ſua peccata dimittit.

Per nouiſſimum verò liberorū, vanū mundi gaudium & omne quod ex peccato ſolatiū captabat non immeritò deſignatur. Solēt enim parētes nouiſſimū ſeu minimum ſuorum liberorum cōplecti dulcius, ſinu tenere, huic ſuauius adblandiri. Sed quoniam in fine malè actæ vitæ omnis priſtina peccatorū dulcedo vnà cum mūdi huius malè amatis illecebris amittitur, rectè in nouiſſimo liberorum ſuorum portas Ierico peccator ponere perhibetur.

¶ Circa ſecundum, quod eſt, Zachæi publicani notanda deſcriptio, ſubditur:

Et ecce vir nomine Zachæus, & hic erat princeps publicanorum, & ipſe diues.

Mira Chriſti apparet miſericordia. Ecce, inquit, quod vtique demonſtrantis eſt, quo auditoris intentionē excitet, nempe rem memorabilis exempli narraturus, id eſt, publicanum ad Chriſti diſcipulatum repente conuerſum. Sed nec tantum publicanus is fuerat, verum etiam princeps publicanorum, hoc eſt, primus & præcipuus inter eos qui de labore periculíſque vectorum pedagiis & vectigalibus extorquendis intendebant.

Theoph.

Et magna quidem in huius vocatione apparet miſericordia & abundans gratia diuinæ pietatis, quæ nō ſolum publicanos diſcipulos facit, ſed & Zachæum principē publicanorum, captiuum, ad ſalutem recipit. Quod publicanus, res quidē abominabilis, princeps autem publicanorū, multo magis, vtpote in malitia princeps. Lucra enim ſua publicani non aliunde quā ex pauperū ſudoribus habēt.

Et ipſe

Et ipſe,inquit,diues. Paulò antè dominus præmiſerat dicens:Quàm difficilè qui pecunias habent in regnũ Dei intrabunt? Vnde claret quia qui hic multiplicandis diuitiis incumbunt,alterius vitæ gaudia quærere contemnũt. Sed inter pecunias habere & pecunias amare nonnulla diſtantia eſt.Multi enim habentes non amant,multi non habentes amant.Alij &habent & amant,alij nec habere nec amare ſe diuitias ſeculi gaudent, quorum tutior ſtatus eſt, nempe quibus cum Apoſtolo mundus crucifixus eſt,& ipſi mundo.Vnde & Salomon non ait: Qui habet, ſed:Qui amat diuitias,fructum non capiet ex eis. Et ipſe dominus ſecundum Marcum obſtupentibus in verbis huiuſce ſentẽtiæ diſcipulis,exponendo ſubiunxit:Filioli quã difficile eſt confidentes in pecuniis regnum dei introire. Non ait:Impoſſibile,ſed:Difficile, hoc eſt,maximæ difficultatis eſt pecunias habentes vel in pecuniis cõfidentes exutis auaritiæ retinaculis aulam regni cœleſtis intrare. D *Luc 18.* *Beda.* *Pecunias habere & pecunias amare differunt.* *Gal.6.* *Eccleſi. 5.* *Mar.10.*

Facilius enim eſt,inquit, camelum per foramen acus tranſire quàm diuitem intrare in regnum dei. Si facilius eſt camelum ingentibus membris enormem anguſtum foramen acus penetrare, quàm diuitem intrare in regnũ Dei,nullus ergo diues intrabit in regnũ dei.Et quo modo vel in Euangelio Matthæus, Zachæus iſte, & Ioſeph, vel in veteri teſtamento quamplurimi diuites Dei intrauerunt in regnum? niſi fortè quia diuitias vel pro nihilo habere, vel ex toto relinquere Domino inſpirante didicerunt.Nunquid enim Dauid in regni diuitiis cõfidebat, qui & de ſemetipſo canit: Quoniam inops & pauper ſum ego.Et alios hortatur, dicens: Diuitiæ ſi affluant,nolite cor apponere?Credo,non auſus dicere: Nolite ſuſcipere. Nunquid Abraham Domino ſubſtantiam prætuliſſe credibile eſt,pro quo vnicum ferire non debitauit hæredem? Sequitur: *Luc.18.* *Auari ſalus quàm difficilis.* *Quo pacto diues ſaluatur.* *Pſal.* E

Et dixerunt qui audiebant: Et quis poteſt ſaluus fieri? Quo pertinet iſta reſponſio,quum incõparabiliter maior ſit turba pauperũ quæ diuitibus perditis potuerit ſaluari, niſi quia intellexerunt omnes qui diuitias amant, etiam ſi adipiſci nequeant,in diuitum numero deputari?

Sed quæ impoſſibilia ſunt,inquit,apud homines,poſſibilia ſunt apud Deum.Non tamen quòd cupidi & ſuperbi qui nomine diuitis ſignificati ſunt, in regnum cœlorum cum ſuis cupiditatibus & ſuperbia ſint intraturi,ſed poſſibile

bile eſt Deo vt per verbum(ſicut etiã factum eſſe & quotidie fieri videmus)à cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, & à pernicioſa ſuperbia ad humilitatem ſaluberrimam conuertantur. Vides ſanè in Zachæo quemadmodum camelus depoſita gibbi ſarcina per foramen acus tranſit. Diues enim & publicanus relicto onere diuitiarum,cõtempto cenſu fraudium, anguſtam portam arctámque viam quæ ad vitam ducit aſcendit. Et bene, inquit Ambro. princeps inducitur publicanorum. Quis enim de ſe deſperet, quando iſte peruenit cui cenſus ex fraude? Et ipſe quidem diues, vt ſcias non omnes diuites auaros. Sed Zachæus iſte,inquit Cyrillus, in his moram non traxit,ſed factus eſt dignus propitiatione dei qui cæcos illuminat,& longinquos vocat.

Camelus vt per anguſta trãſit.

¶Circa tertium, quod eſt,videndi Ieſum Zachæi deſiderium,ſubditur:

Et quærebat videre Ieſum quis eſſet, & non poterat præ turba,quia ſtatura puſillus erat.

Gloſ. Pullulauerat iam in eo ſemen ſalutis quia cupiebat Ieſum videre,vtpote quem nunquam viderat,quoniam ſi vidiſſet,iamdudum receſſiſſet à nequitia publicana. Si quis enim Ieſum videt non poteſt in nequitiis immorari. Duo erant impedimẽta huic viſioni, nam retardabat eum populus non tam virorum quàm delictorum,& quòd ſtatu-

Ambro. ra paruus eſſet. Sed quid ſibi vult quòd nullius alterius ſtaturam niſi huius ſcriptura expreſſit? Vide ne fortè ad-

Theoph. huc puſillus fide. Nondum enim promiſerat quum aſcenderet,nondum viderat Chriſtum. Non tamen publicanorum ipſe princeps deſpicitur,ſed ſolam dat alacritatem,& recipit mercedem. Hæc enim in peccatore vt Ieſum recipere mereatur diſpoſitio præuia neceſſaria eſt,videlicet vt Ieſum deſideret. Nam Ieſus qui vtique dei ſapientia eſt, præoccupat eos qui ſe concupiſcunt.

¶Circa quartum,quod eſt,videre deſiderantis non inane ſtudium,ſubditur:

F *Et precurrens aſcendit in arborem ſycomorum vt videret illũ, quia inde erat tranſiturus.*

Beda. Mira deuotione fidei Zachæus ad videndũ ſaluatorem quod natura minus habuerat aſcenſu ſupplet arboris, atque ideo iuſtè quanuis ipſe rogare non audeat,benedi-

Theob. ctionẽ dominicæ ſuſceptionis quam deſiderabat accepit. Moraliter autem: Quiſquis pluribus in malitia pręeſt,

paruus eſt ſtatura ſpirituali, & non poteſt videre Ieſum præ turba. Nam perplexus à paſſionibus & ſecularibus rebus, non aſpicit Ieſum ambulantem, id eſt, in nobis operantem, nullum opus eius cognoſcens. Proinde eadem turba noxiæ conſuetudinis quæ ante hoc factum cæcum clamantem ne lumen peteret increpabat, etiam ſuſpicientem publicanum ne Ieſum videat tardat. Sed ſicut cęcus turbarum voces magis ac magis clamando deuicit, ita huiuſmodi puſillus neceſſe eſt turbæ nocentis obſtaculum altiora petendo tranſcendat, terrena relinquat, arborem crucis aſcendat, inde enim videre poterit Ieſum & qualis eſt. *Zachæus moraliter.* *Luc. 18.*

Hæc ipſa enim myſtica ſycomorus eſt. Sycomorus enim Græcè, Latinè ficus fatua dicitur. Nam ſycos ficum ſignificat, moros fatuum. Nam ipſa dominica crux quæ credentes alit vt ficus, ab incredulis irridetur vt fatua. Nos, inquit Apoſtolus, prædicamus Chriſtũ crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autẽ ſtultitiã. Ipſis verò vocatis Iudæis atque Gentibus, Chriſtum dei virtutem & dei ſapientiam. Hanc videlicet arborẽ puſillus ſtatura Zachæus quo exaltari poſſit aſcendit, dum quilibet humilis & propriæ conſcius infirmitatis cõfidens in domino proclamat: Mihi abſit gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Aſcenſa autẽ ſycomoro tranſeuntem prope dominum cernit, quia per hanc laudabilem fatuitatem & ſi necdum vt ſolidè, iam tamen raptim & quaſi in tranſitu luci ſapientiæ cæleſtis intendit. Puſillus itaque Zachæus ſycomorum ſubiit & dominum vidit, quia qui mundi ſtultitiam humiliter eligunt ipſi dei ſapientiã ſublimiter contemplantur. Porrò quiſquis propter Ieſum humiliatur, hic iuxta mundum infatuatur, quum tamen is ſolus ſit vere ſapiens, dicente Apoſtolo: Quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt hominibus. Quid autem in hoc mundo ſtultius quàm amiſſa non quærere, poſſeſſa rapientibus relaxare, nullã pro acceptis iniuriis iniuriã reddere, imò auctis iniuriis patientiam præbere? Quaſi enim ſycomorum nos dominus aſcendere præcipit quum dicit: Si quis voluerit tecum contendere in iudicio, & tollere tibi pallium, dimitte ei & tunicam. Et rurſum: Si quis te percuſſerit in vnam maxillam præbe ei & alteram. *Sycomorus myſt. Chriſti crux.* *1. Cor. 1.* *Gal. 6.* *Myſt. ſycomorum aſcendit.* *1. Cor. 1.* *Mat 5.*

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et quum veniſſet ad locum ſuſpiciens Ieſus vidit illum & dixit ad

ad eum: Zachæe feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere.

Hic ponitur erga publicanum benigna Chriſti miſeratio. Vbi tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, ſeſe inuitantis benigna dignatio. Secundũ eſt, excipiẽtis Chriſtũ digna exultatio, ibi: Et feſtinans deſcendit. Tertiũ eſt, tabeſcentis inuidię iniqua murmuratio, ibi: Et quum viderent.

G Circa primum dicitur: Et quum veniſſet ad locum, ſu-

Theop. ſpiciens Ieſus vidit illum. Solam Zachæus deſiderauit viſionem, ſed qui nouit plus præſtare quàm petimus, dedit ei ſupra id quod expectabat. Quum enim aſcendiſſet priuſquam videret prius ipſe ſpectatur à Ieſu. Sic omnibus in locis præuenit nos dominus, tantum vt nos alacres & promptos videat.

Quos videt Chriſtus. Suſpiciens, inquit, vidit illum. Illos enim videt qui mẽte à rebus terrenis ſuſpenſa Chriſtum mundi ſaluatorem qualis ſit contemplaturi, arborem crucis meditatione cõſcendunt. Hos nequaquam neglectos pręterit, quum ſcri-

Beda. ptum ſit: Oculi Domini ſuper iuſtos. Vidit illum inquit. Videre etenim dei, diligere vel amare eſt. Nã & nos quæ amamus videre delectamur, & ab his quæ execramur intuitum feſtinamus auertere. Vidit ergo Ieſus videntem ſe, quia elegit eligentem ſe, & amauit amantem ſe.

Zachæi domus duplex. Itaq; pium Zachæi deſideriũ Ieſus cognoſcens & acceptãs, hunc vt deſcenderet vocauit, dicens: Zachæe feſtinãs deſcẽde, quia hodie in domo tua oportet me manere. In domo quidẽ materiali propter ſui & ſuorũ diſcipulorum corporalẽ refectionẽ, & ad oſtẽdendã à peccatis reſipiſcẽti miſericordiæ ſuæ benignitatem: & nihilominus in domo tua, inquit, interiori & ſpirituali per gratiæ iuſtifican-

Ambr. tis infuſionem. Ergo benignus Dominus apud hunc publicanum ſe non inuitatus inuitat. Sciebat enim vberem hoſpitij ſui mercedem, publicani videlicet in diſcipulum mox futuram conuerſionem. Sed & ſi nondum vocem inuitantis audierat, audierat tamen adfectum.

Theoph. Zachæe, inquit, feſtinans deſcende. Hoc eſt, aſcendiſti per pœnitentiam in ſublimiorem vitam, deſcende per humilitatem. Non te ſupplãtet ſuperbus ſenſus, feſtina, humiliare. Si enim humilis fueris, in domo tua oportet me

Eſa 66. manere. Neceſſe eſt enim, inquit, vt ego maneam in domo humilis. Ad quem enim reſpiciam, quàm ſuper manſuetum & quietum?

Circa

¶ Circa ſecundum,quod eſt, Chriſtum excipientis digna exultatio,ſubditur:

Et feſtinans deſcendit,& excepit illum gaudens.

Mox vt agnouit ꝙ in domo eius Chriſtus erat manſurus, deſcendere feſtinat,nec ſegnis erat. Vnde & nos paratos eſſe oportet quando quidpiã imperat CHRISTVS. H *Theop.*

Alibi legis de paſtoribus: Et venerunt feſtinantes, ad Chriſtum videlicet viſendum & adorandum,cuius natiuitatem euangelizantibus angelis iam cognouerunt.Neq; enim cum deſidia præſentia Chriſti quærenda, nec oſcitanter Chriſtus ſuſcipiendus eſt. Hinc eſt quòd plerique eum quærentes neque inuenire,neque ſuſcipere merentur,quia deſidioſe requirunt. Porrò ad Chriſtum feſtinanter ire eſt,non pedum greſſus accelerare, ſed in fide ſemper ac virtute proficere. *Luc. 2.* *Chriſtus vt quærendus & ſuſcipiendus.*

Excepit,inquit,illum gaudens.Deſiderium enim ſi cõpleatur delectat animam.Et quia iam pio deſiderio in cor ſuum Zachæus Chriſtum ſuſceperat, etiam in domum eius dignatus eſt ſuſcipi. Siquidem piis humilium votis ſemper adnuit,& eorum ſancta proſequitur & perficit deſideria, iuxta quod per Pſalmiſtam dicitur: Deſiderium pauperum exaudiuit dominus. Grande nempe deſiderium,ingens clamor in dei auribus eſt. Vnde Aug. *Prou. 13.*

Hominis verè Chriſtiani vita ſanctum deſiderium eſt. Quod autem deſideras nondum vides,ſed deſiderando capax efficieris,vt quum venerit quod videas implearis. Hæc enim eſt vita noſtra vt deſiderando exerceamur. Tantum autem nos exercet ſanctum deſiderium quantum deſideria noſtra amputauerimus à ſeculi huius amore.

Cæterum ex eo ꝙ Zachæus diues eſt electus à domino, patet non in facultatibus crimen hærere, ſed in his qui vti neſciunt facultatibus. Nam diuitiæ vt impedimenta ſunt reprobis,ita bonis ſunt adiumenta virtutis. *Ambr.*

Et excepit,inquit,illum gaudens. Manebat aliquando dominus in domo principis Phariſæorum,hoc eſt,in Iudæorum ſynagoga docebat,ſed quia non baptizatum ante prandium,ſabbato curantem,publicanos & peccatores recipientem,contra auaritiam diſputantem,& cætera digna deo gerentem,lingua venenata carpebant, pertæſus eorum facinora,diſceſſit,& aufugit dicens: Relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Hodie autem in domo puſil- I. *Beda.* *Chriſtus à Iudæis vt ſeceſſit ad gentes.* *Mat. 23.*

ſi Zachæi oportet illum manere. Hoc eſt,nouæ legis gratia coruſcante in humili credentium nationum corde quieſcere.

Moraliter autē,ſi etiam vnicuiq; noſtrum à Chriſto dici intelligimus,feſtinans deſcende,nimirum per veram & profundam mentis humilitatē,quia hodie,id eſt,hoc tuæ mortalis vitæ tempore in domo tua oportet me manere, ſoliciti ſimus noſmetipſos domum præparare regi gloriæ ſuſcipiendo non indignam. Porrò domum tuam domine (inquit Pſalmiſta)decet ſanctitudo.

Vt ipſi Chriſtū recipiamus. Sed quomodo recipiet talem hoſpitem in domo ſua qui ipſemet non habitat in ea?Aut quomodo ille veniet in domum minimè præparatam ? Quin & plerique recipiunt dominum in ſuam domum quem inde cum graui *Luc.7.* iniuria poſtmodum eiiciunt. Vnde & pleriſque ſe recipientibus meritò dicit : Intraui in domum tuam , nec aquam pedibus meis,nec oſculum mihi dediſti , nec oleo caput meum vnxiſti.qui videlicet nec ſanctæ compunctionis lachrymas , nec ſynceræ dilectionis adfectum , nec piarum precum vnguentum offerre domino ſtuduerunt.

¶ Circa tertium,quod eſt , tabeſcentis inuidiæ iniqua murmuratio,ſubditur:

Et quum viderent omnes murmurabant dicentes,quia ad hominem peccatorem diuertiſſet.

K Duplo peccant Chriſti gratiam publicano inuidentes, *Iudæorum iudicium quā iniquum.* quandoquidem & iuſtos ſe reputant quum ſint ſuperbi, iniqui,& vani,& reum qui iam reſipiſcens per Chriſti gratiam erat iuſtificatus. Et quod multo grauius eſt , ipſum dominum ex ſeſe metientes , quaſi peccatorem iudicare non verentur.quaſi dicant : Quum iſte peccatorum conſortia non vitet , palàm eſt eum falſo iuſtum & ſanctum prædicari.

Iudæi monoculi. Sed non ſic inuidi,non ſic ô monoculi , quibus duntaxat ſiniſter oculus ſupereſt,non ſic poſſunt dei filium peccatores cōtaminare , ſed potius cum ipſo ſancto ſanctorū Chriſto Domino ſancti erunt etiā peccatores. Ipſe enim qui ſolus poteſt facere mundum de immundo cōceptum ſemine.

Sap.2. Videbant ergo Chriſti gratiam & benignitatem , videbant & inuidebant.Erutus enim illis fuit ab eo , cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum,oculus dexter,vt nihil non peruerſo iudicio cernerent. Non enim erat eis

pars aut ſors vlla cum gratia & miſericordia Chriſti, qui in felle amaritudinis & in obligatione iniquitatis permanebant, qui ſe de lege iactantes legem non faciebant, digni qui audiant: Meretrices & publicani præcedent vos in regno dei. *Act.8.* *Mat.21.*

L Vbi conſyderare eſt, inquit Chryſoſtomus, nimiam Saluatoris bonitatem. Inſons cum ſontibus conuerſatur, ſol iuſtitiæ cum auaritia quæ eſt materia prauitatis. Sed ingreſſus domum publicani, nullam ex auaritiæ nebula iniuriam patitur, quin magis fulgore iuſtitiæ auaritiam delet. Incuſatus autem vt epulo & publicanorum amicus, ſpernebat hæc vt propoſitum conſummaret. Quia & medicus niſi patiatur ſaniem ægrotorum non liberat à morbo, quod & tunc contigit, quoniam conuerſus eſt publicanus, & factus eſt melior. *Luc.7.*

Cæterum, ſiue Zachæus Gentilis fuerit (ſicut quibuſdam viſum eſt) ſiue Iudæus, allegoricè per eum Gentium populus congruè deſignatur. Zachæus enim interpretatur, iuſtificatus. Sanè Gentium populus quanto curis ſecularibus occupatior, tanto flagitiis deprimentibus erat factus humilior. Sed ablutus eſt, ſed ſanctificatus in nomine domini noſtri IESV CHRISTI, & in ſpiritu dei noſtri. *1.Cor.6.*

Nec mireris hinc murmuraſſe Iudæos. Manifeſtum eſt enim Iudæos ſemper Gentium odiſſe ſalutem. Scriptum eſt enim: Sequenti ſabbato penè vniuerſa ciuitas conuenit audire verbum dei. Videntes autem turbas Iudæi repleti ſunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, blaſphemantes. Et alibi, fideles etiam fratres aduerſus Apoſtolorum principem diſceptabant dicentes: Quare introiſti ad viros præputium habentes & manducaſti cum illis? *Beda.* *Iudaeos ſemper odiſſe gentiles.* *Act.13.* *Act.11.*

¶ Circa tertium principale dicitur:

Stans autem Zachaus, dixit ad Dominum, Ecce dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus, & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.

M Hic ponitur publicani ab iniquitate perfecta conuerſio. Vbi tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, perfectę conuerſionis vera probatio. Secundum, perfectè conuerſo ſalutis adnuntiatio, ibi. Ait IESVS ad eum. Tertium eſt, aduentus Chriſti in mundum ratio, ibi: Venit enim.

Quis verè pœnitens. Circa primum dicitur: Stans autem Zachæus: hoc eſt, in bono quod conceperat firmiter perſiſtens, ex Iudæorũ calumnia minimè turbatus. Nã & quiſquis eſt verè pœnitens ad illatas ſibi non concidit animo contumelias, ſed ſtans perſeuerat in propoſito pietatis, quinetiam & gaudet, iuxta quod de Apoſtolis ſcriptũ eſt: Ibant gaudẽtes à conſpectu conſilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Simili modo Dauid nõ cecidit ad maledicta & contumelias Semei, quin potius ad eum qui regis iniuriã vltum ire volebat, ait: Dimitte eum vt maledicat. Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid. Et poſt pauca: Dimittite, inquit, eum, vt maledicat, ſi fortè reſpiciat dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna. *Act. 5.* *Patientiæ exempla.* *2. Reg. 16.*

N Stans, inquit, Zachæus, nempe domino obedire paratus. Vbi Chryſoſtomus: Nondum didicit & obedit. Et ſicut ſol per radios infuſus in domum non verbo illuſtrat ſed opere, ita Saluator radiis iuſtitiæ, nequitiæ fugat caliginem. Nam lux in tenebris lucet. *Zachæi obedientia.*

Ecce, inquit, dimidiũ bonorũ meorũ domine do pauperibus, & ſi quid aliquẽ defraudaui, reddo quadruplũ. Non parcè ſeminare cæpit, inquit Theophyl. neq; pauca quædã dedit, ſed totam vitã, & illa ipſa quæ iuſtè poſſidebat. Non enim totæ opes ipſius erant ex iniquo, ſed etiam ex patrimonio congregatæ, alioqui non poſſet iniquè extorta reſtituere in quadruplum. Sciebat enim legem iubentem reſtituere in quadruplum male ablata: vt ſi lex non terreat, damna mitigent rapacis cupiditatem. Sed non expectat Zachæus legis cenſuram, ipſe ſibi iudex effectus. *Chriſ.* *Exod. 22.* *Eleemoſyna ſit ex proprio.* *Ambr.*

Docet nos ſanè Zachæus, nihil prodeſſe ſi quiſquã ex iniuſtitia pecunias habens aliis miſereatur, relictis quos adfecerat iniuria. Non enim habet gratiã liberalitas ſi iniuria perſeuerat, quia non ſpolia ſed dona quærũtur. Quadruplum ergo Zachæus reddit ſi quẽ defraudauit, vt illius cui iniuria facta fuerat damnum reſartiatur. Hæc eſt enim abundans iuſtitia, vt non ſolum reddatur damnum ſimplex, ſed & cum augmento. Lex enim (ſicut iam dictũ eſt) furem quadruplum reddere iubebat.

Theop. Proinde ſi ſubtilius conſyderare velimus, nullæ prorſus ei pecuniæ relictæ ſunt. Data enim medietate bonorũ pauperib', ex reſiduo reddebat in quadruplo. Nec ſolũ hoc ſe facturũ promittebat, ſed faciebat: Non enim dixit: Dabo *Zachæus vt omnia reliquit.*

dimi-

dimidium,reddam quadruplum,ſed,ecce do,& reddo. Audierat enim Salomonis admonitionem:Ne dicas,rediens redi,& cras dabo. Porrò qualiter hæc Zachæi verba eleẽmoſynæ faciendæ modum doceant, ad longum habes in Homilia diei B. Laurentij. Ait hic Beda: *Prou.3.*

Nihil retinens omnia ſua diſpergit & dat pauperibus, & iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Perituris enim nudatus diuitiis,iuſtitiæ theſauro qui manet,diues factus eſt in perpetuum:Hæc enim eſt ſapiens illa ſtultitia quam de ſycomoro publicanus quaſi fructum vitæ legerat,rapta videlicet reddere,propria relinquere,viſibilia contemnere,pro inuiſibilibus etiam mori deſiderare,ſeipſum abnegare, & eius qui necdum videatur domini veſtigia ſequi concupiſcere. *O Sapiens ſtultitia.*

¶ Circa ſecundum,quod eſt,perfectè conuerſo ſalutis adnuntiatio,ſubditur:

Ait Ieſus ad eum: Quia hodie ſalus domui huic facta eſt,eò quòd & ipſe filius ſit Abrahæ.

Itaque Chriſtus Zachæo ſalutem euangelizat. Quaſi dicat:Hodie das,hodie tibi & ſalus. Dicendo enim,domui huic,omnino Zachæum ſignificat qui ſalutem accepit. Zachæus enim per domum ſignificatur. Etenim inanimatã domum non dicebat filium Abrahæ, ſed manifeſtum eſt ꝙ animatum patremfamiliàs Abrahæ filium nominarit, eo ꝙ crediderat,iuſtificatúſq; erat ex fide,& ꝙ in diſpenſandis opibus magnanimus & pauperum amator, qualis fuerat partriarcha ille. *Theop. Hinc filius Abrahæ.*

Vide inſuper quod nunc dicit filium Abrahæ Zachæũ, quum morum ſimilitudinem in ſe oſtendit. Neque enim dixit quòd & ipſe Abrahæ filius ante fuerat, ſed quòd nunc ſit. Prius enim quum princeps publicanorum & exactor eſſet, nihílq; ei in iuſtitia cum Abraham commune eſſet,non erat filius. *Beda.*

Itaq; filius Abrahæ Zachæus dicitur,non quia de eius ſtirpe generatus,ſed quia eius eſt fidem imitatus. Vt ſicut Abraham terram, cognationem, domúmque paternam ob ſpem futuræ hæreditatis domino iubente deſeruit,ita & ille quo theſaurum in cœlis acquireret, bona ſua pauperibus patiendo reliquit. *Gen.12.*

Et pulchrè dicis,eo ꝙ & ipſe,vt non ſolum eos qui iuſtè perſeuerant,ſed & eos qui ab iniuſtitia reſipiſcunt, ad filios promiſſionis pertineret declaret.

P Proinde ſalus quæ olim Iudæorum domum implebat, hodie populo nationum illuxit, & quod etiam ipſe populus filius ſit Abrahæ credendo in eum, de quo dicit Apoſtolus: Si autem vos Chriſti, ergo Abrahæ ſemen eſtis. & alibi dicit quòd ipſe Abraham ſit pater circuncifionis, non iis tantum qui ſunt ex circunciſione, ſed & iis qui ſectantur veſtigia fidei quæ eſt in præputio patris noſtri Abrahæ.

Gal.3. *Rom.4.*

¶ Circa tertium, quod eſt, aduentus Chriſti in mundum ratio, ſubditur:

Venit enim filius hominis quærere & ſaluum facere quod perierat.

Mat.9. Hoc eſt quod alibi dicit: Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. Pius ſanè magiſter, qui murmurantibus turbis ſua myſteria non dedignatur exponere, adeo ſcilicet peccatorum pœnitentiam non eſſe reſpuendam, vt ipſe dei filius ob hanc maximè quærendam, ſit deſtinatus ad terras. Qui etiam vt pietatis ſuæ nobis diſpenſationem inculcet, ſæpiſſimè ſe filium hominis appellat, commendans ſolicitè nobis, quòd factus eſt benignè pro nobis.

Beda. *Pœnitentia peccatorum à Chriſto quæſita.*

Venit, inquit, filius hominis quærere & ſaluum facere quod perierat. Quaſi dicat: Quid me criminamini, ſi rectifico peccatores? Tam enim procul eſt à me odium illorum, quòd eorum cauſa aduenerim. Nam medicus veni, non iudex, ob hoc conuiua fio languentium, patiórque fœtorem vt præſtem remedia.

Chryſ.

Q Sed quæret forſan aliquis quomodo Paulus iubet dicens: Si is qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi nec cibum eſſe ſumendum: CHRISTVS autem erat publicanorum conuiua? Sed nondum eouſque prouecti erant iſti, vt iam tunc eſſent fratres. Sed & tunc præcepit Paulus vitare fratres quum perſiſtunt in malo, iſti verò iam tunc erant mutati.

Quæſtio *1.Cor.5.* *Solutio.*

Itaque murmurantibus benignus dominus reddit cauſam cur ad publicani conuiuium diuertiſſet. Siquidem hoc fecit, vt medicus ægrotum curaret, vt ipſe Deus peccatorem iuſtificaret, vt paſtor ouem perditam reportaret, & vt Saluator quod per culpam perierat, ſaluum faceret: idcirco Ieſus, id eſt, Saluator eſt appellatus, quia ſaluum facit populum ſuum à peccatis eorum.

Cur Chriſtus ad publicanum diuertit. *Mat.1.*

Ad hoc enim Dei filius deſcendit de cœlo, & venit in mundum & per humanæ carnis aſſumptionem factus homo &

mo & filius hominis, nempe Mariæ virginis, vt per doctrinam quæreret, & per mortem crucis ſaluum faceret quod perierat.

Proinde publicani pœnitentiam & conuerſionem ſuſcipiens & commendans, docet magis ſibi placere humilium peccatorum reſipiſcentiam, quàm iuſtitiam arrogantium & ſuperborum. Sic etiam gentiles ob ignorantiam legis humiles, magis Chriſto placuerunt, quàm Iudæi de ſcientia legis & prophetarum inflati, qui tulerunt clauē ſcientiæ & ipſi non introierunt, quin & eos qui introibant prohibuerunt, conſpirantes aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius, vt ſi quis confiteretur ipſum eſſe Chriſtum (quod vtiq; eſt in regnum Dei, id eſt, in eccleſiam credentium introire) extra ſynagogam fieret.

Arroganti iuſto humiliter pœnitens præfertur.

Luc. 11.

TETRASTICHON.

Hæc tua perpetuæ quæ ſcripſi dogmata vitæ,
Corde rogo facias Chriſte manere meo.
Vt tibi quæ placeant tete fautore requirens,
Gaudia polorum te duce Chriſte metam.

PARTIS ÆSTIVÆ FINIS.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Clas. 21.
Lit. B.